

NIKOLAJS GOGOLIS

MIRUŠĀS DVĒSELES

3
АПОКА

NIKOLAJS GOGOLIS

MIRUŠĀS DVĒSELES

NIKOLAJS GOGOLIS

IZLASE

MIRUŠĀS DVĒSELES

POĒMA

LATVIJAS VALSTS IZDEVNIECĪBA 1948

Pirmais sējums. Tulk. M. Šūmane

Otrais sējums. Tulk. A. Miķelsons

Mirušo dveseļu otra sējuma varianti. Tulk. M. Šūmane

Piezīmes. Tulk. M. Šūmane

Noskannējis grāmatu un FB2 failu izveidojis Imants
Ločmelis

Содержание

#1	0004
PIRMAIS SĒJUMS	0005
I NODAĻA	0006
II NODAĻA	0027
III N O D A Ļ A	0064
IV NODAĻA	0102
V NODAĻA	0152
VI NODAĻA	0190
VII NODAĻA	0232
VIII NODAĻA	0272
IX NODAĻA	0316
X NODAĻA	0350
Stāsts par kapteini Kopeikinu	0355
XI NODAĻA	0386
OTRAIS SĒJUMS	0446
I NODAĻA	0447
II NODAĻA	0502
III NODAĻA	0518
IV NODAĻA	0577
NODAĻA [8]	0609
«MIRUŠO DVĒSEĻU» OTRA SĒJUMA VARIANTI	0665
PIEZĪMES	0714

MIRUŠĀS DVĒSELES POĒMA

.

PIRMAIS SĒJUMS

I NODAĻA

Pa NN gubernas pilsētas viesnīcas vārtiem piebrauca diezgan glīta, neliela atsperu puskariete, kādā mēdz braukāt neprecējušies cilvēki: atvaļināti apakšpulkveži, štabskapteiņi, muižnieki, kam pieder ap simt zemnieku dvēseļu, vārdu sakot, visi tie, kurus sauc par kungiem ar vidēju rocību. Puskarietē sēdēja kungs, ne skaistulis, bet ne arī neglīts no vaiga, ne visai resns, kaut gan arī ne gluži tievs; nevar sacīt, ka vecs, tomēr arī ne visai jauns. Viņa iebraukšana pilsētā nesacēla nekādu troksni un nebija ne ar ko sevišķu saistīta; tikai divi krievu zemnieki, kuri stāvēja viesnīcai pretī, pie kroga durvīm, taisīja dažādas piezīmes, kas gan attiecās vairāk uz ekipāžu nekā uz tanī sēdošo. «Vai re,» viens sacīja otram: «palūk, kāds ritenis! kā tu domā, vai ar tādu riteni, ja gadītos, varētu līdz Maskavai nobraukt vai ne?» — «Varētu gan,» otrs atbildēja. «Bet līdz Kazaņai, es domāju, nevarētu nobraukt?» — «Līdz Kazaņai nu gan ne,» atbildēja otrs. Ar to saruna arī beidzās. Tad vēl, kad puskariete piebrauca pie viesnīcas, tai gāja garām kāds jauns cilvēks baltās, bet ļoti šaurās,

isās kanifasa biksēs un frakā, kas bija mēģināta šūt pēc modes; zem frakas bija redzama krūteža, ko rotāja Tulas adata ar bronzas galvu pistoles veidā. Jaunais cilvēks apgriezās, ap-lūkoja ekipāžu, pieturēja ar roku cepuri, ko vējš tikko neno-pūta, un aizgāja savu ceļu.

Kad ekipāžā iebrauca sētā, kungu sagaidīja traktiera sulainis jeb «polovoj», kā viņus sauc krievu traktieros, kas bija tik dzīvs un kustīgs, ka pat nebija iespējams ievērot viņa seju. Viņš izskrēja žigli ar servjeti rokā, pats garš un garos demikotona svārkos, kuru taļa sniedzās gandrīz līdz pakausim, sapurināja matus un veikli veda kungu augšā pa koka gaiteni ierādīt viņam dieva doto istabu. — Istaba bija iekārtota pēc zināma veida, jo arī viesnīca piederēja pie zināmas šķiras viesnīcām, tas ir, taisni tāda, kādas mēdz būt viesnīcas guberņu pilsētās, kur par divi rubļiem diennaktī ceļinieki dabū mierīgu istabu ar tarakaniem, kas kā melnas plūmes lūkojas no visiem kaktiem, un ar kumodi aizkrautām durvīm uz blakus telpu, kur ierīkojies kaimiņš, kluss un mie-rīgs, bet ļoti ziņkārīgs cilvēks, kas vēlas izzināt visus sīku-mus par ceļinieku. — Viesnīcas ārpuse atbilda tās iekšpusei: tā bija ļoti

gara, divos stāvos; apakšstāvs nebija apmests, bet rēgojās tumši sarkaniem, netīriem ķieģeļiem, kas bija vēl vairāk nomelnējuši no straujajām laika pārmaiņām; augš-stāvs bija nokrāsots mūžīgi dzeltenajā krāsā; apakšā bija bodītes ar sakām, virvēm un barankām. Stūra bodītē jeb, labāk sakot, logā sēdēja medus dzēriena pārdevējs blakus sar-kanam vara patvārim, viņa seja bija tikpat sarkana kā pat-vāris, tā ka no tāienes izlikās, it kā logā stāvētu divi patvāri, ja vienam patvārim nebūtu bijusi tik melna bārda kā piķis.

Kamēr atbraukušais kungs aplūkoja savu istabu, tika ienestas viņa lietas: vispirms jau labi novazāta baltas ādas soma, kas liecināja, ka tā nav pirmo reizi ceļā: somu ienesa kučieris Selifans, zems, kažociņā ģērbies vīrelis, un sulainis Petruška, puisis gadu trīsdesmit, ar mazliet dusmīgu seju, ļoti lielām lūpām un lielu degunu; mugurā viņam bija lieli, jau apvalkāti svārki, kas agrāk, kā redzams, bija kalpojuši kungam. Pēc somas tika ienesta neliela sarkankoka lādīte, izrotāta ar Karelījas bērza plāksnītēm, kurpnieka liestes un zilā papīrā ietīta cepta vista. Kad tas viss bija ienests, kučieris Selifans aizgāja uz stalli apkopt zirgus, bet

sulainis Pet-ruška sāka ierīkoties mazajā priekšistabā, ļoti tumšā kam-barītī, kur jau bija paguvis ienest savu šineli un līdz ar to savu sevišķu smaku, kas piemita arī maisam ar dažādām sulaiņa lietām, ko pēc tam ienesa. Sajā kambarītī viņš pielika pie sienas šauru triskāju gultu, ielika tanī no viesnīcas saim-nieka izlūgtu kaut ko līdzīgu matracei, nomīcītu un plakanu kā bļina, un varbūt tikpat notaukotu kā bļina.

Kamēr kalpi rīkojās un pūlējās, kungs iegāja kopējā zālē. Kādas ir šīs kopējās zāles, to katrs ceļnieks it labi zina: tās pašas ar eļļas krāsu krāsotās sienas, augšā tabakas dūmiem nokvēpušas un apakšā ceļnieku un vēl vairāk vietējo tirgotāju muguru noberztas, jo tirgotāji še nāca pa tirgus dienām, pa seši septiņi barā, izdzert parastās pāris glāzes tējas; tie paši nokvēpušie griesti; tā pati nokūpējusi lustra ar daudzajiem stikla karuļiem, kas kustējās un skanēja katru reizi, kad viesnīcas sulainis skrēja pa izmītiem paklājiem, sparīgi šūpo-dams paplāti, uz kuras bija tikpat daudz tējas tasu kā putnu jūras krastā; tās pašas eļļas krāsas bildes visā sienas lielumā, ar vārdu, viss tas pats, kas visur; tikai ar to starpību, ka uz vienas bildes bija

attēlota nimfa ar tik milzīgām krūtīm, kādas lasītājs laikam nekad gan nebūs redzējis. Tamlīdzīgus dabas untumus sastopam gan arī dažādās vēsturiskās bildēs, kas nezina, no kā un no kurienes ievestas pie mums Krievijā, dažreiz pat mūsu lielmaņi, mākslas mīļotāji, pirkuši tās Itālijā pēc savu vedēju kurjeru ieteikumiem. Kungs noņēma cepuri un attina varavīksnes krāsas vilnas kakla laka-tiņu, kādu precētiem ļaudīm pašrocīgi darina viņu laulātās draudzenes, pieklājīgi pamācīdamas, kā ievīstīties, bet ne-precētiem — patiesi nezinu pasacīt, dievs zina, kas viņiem par to gādā: es nekad tādus lakatiņus neesmu nēsājis. Kakla lakatu attinis, kungs lika pasniegt sev pusdienu. Kamēr viņam pasniedza dažādus traktieros parastus ēdienus, kā: kāpostus ar gaļas pīrāgiem, kas bija vairāk nedēļu taupīti ceļiniekiem, smadzenes ar zirņiem, desiņas ar kāpostiem, treknas vistas cepeti, sālītus gurķus un mūžīgos saldus sviesta pīrākus, ko vari katru brīdi dabūt; kamēr viss tas tika vai nu sasildīts, vai arī pasniegts viņam nesildīts, viņš lika viesnīcas sulainim stāstīt visādus niekus par to, kam agrāk piederējis traktieris un kam tas tagad pieder, vai

daudz tas ienes un vai saimnieks ir liels blēdis, uz ko sulainis pēc ieraduma atbildēja: ak kungs, liels blēdis. Kā izglītotā Eiropā, tā arī izglītotā Krievijā ir daudz tādu godājamu vīru, kas nevar traktierī paēst, neparunājuši ar sulaini vai dažu reizi krietni nepiejojuši to. Mūsu ceļinieks gan netaujāja par tukšiem niekiem vien; viņš ļoti smalki izprasīja, kas pil-sētā ir gubernators, kas palatas priekšsēdētājs, kas prokurors — ar vārdu, nelaida garām neviena ievērojama ierēdņa, bet vēl sīkāk, ja ne pat ar līdzdalību, apjautājās par visiem ievē-rojamākiem muižniekiem, cik katram pieder zemnieku dvē-seļu, cik tālu dzīvo no pilsētas, pat kāds katram raksturs un cik bieži brauc uz pilsētu; uzmanīgi iztaujāja par novada stāvokli: vai viņu gubernā nav bijušas kādas slimības, karstumguļas, ļauni drudži, bakas vai tamlīdzīgs, un par visu viņš gribēja zināt tik smalki, ka varēja vērot kaut ko vairāk par vienkāršu ziņkārību. Kungs izturējās ļoti solidi un ar lielu troksni šņauca degunu. Nav zināms, kā viņš to darīja, bet viņa deguns skanēja kā taure. Ar šo, kā liekas, gluži nevainīgo īpašību viņš tomēr ieguva daudz cienības no viesnīcas sulaiņa, tā ka tas, šo skaņu izdzirdis, katru reizi

sapurināja matus, nostāiās godbijīgāk un, pieliecis no aug-stienes savu galvu, jautāja: vai nav kaut kas vajadzīgs? Pēc-pusdienas kungs iebaudīja tasi kaiijas un apsēdās uz uīvana, palicis aiz muguras spilvenu, ko krievu viesnīcās elastīgās vilnas vietā pilda ar kaut ko līdzīgu ķieģeļiem un ielas ak-meņiem. Te viņš sāka žāvāties un lika sevi pavadīt uz ierā -dīto numuru, kur atgūlies aizmīga uz pāris stndām. At-pūties viņš, traktiera kalpotāja lūgts, uzrakstīja uz papīra gabaliņa savu činu, vārdu un uzvārdu, kas bija jāziņo, kur vajadzīgs, policijai. Pa trepēm kāpdams, kalpotājs uz papī-riņa saburtoja sekojošo: kolēģiju padomnieks Pāvels Ivano-vičs Čičikovs, muižnieks, ceļo savās darīšanās. Kamēr sulai-nis vēl vienmēr burtoja zīmīti, pats Pāvels Ivanovičs Čičikovs devās aplūkot pilsētu, ar kuru, kā likās, bija apmierināts, jo atrada, ka pilsēta nebūt nebija sliktāka par citām guberņu pilsētām: stipri dūrās acīs dzeltenī krāsotie mūra nami, bet pelēkās koka mājas izlikās vienkāršākas. Nami bija viena, divu, pusotra stāvu, vienmēr ar mezonīnu, kas pēc guberņas arhitektu domām izskatījās ļoti skaisti. Vietām mājas likās pazūdam plašajā, laukam līdzīgajā

ielā ar bezgalīgiem koka žogiem; vietām tās bija sadzinušās čupā, un še manīja dzīvāku ļaužu kustību. Pagadījās lietus gandrīz noskalotas izkārtnes ar kliņģeriem un zābakiem, vietām ar uzzīmētām zilām biksēm, zem kurām stāvēja kaut kāds Aršavas drēb-nieka vārds; citur bija cepuru veikals ar uzrakstu: ārzem-nieks Vasilijs Fjodorovs; citur atkal bija uzzīmēts biljarda galds ar diviem spēlētājiem frakās, kādās pie mums teātros mēdz ģērbties viesi, kas beidzamā skatā parādās uz skatu-ves. Spēlētājiem bija grūšanai paceltas ķeijas, rokas atliek-tas drusku atpakaļ un greizas kājas pēc tikko kā gaisā izdarītā antrašā. Un zem visa tā bija parakstīts: «Un, lūk, iestāde.» Vietām taisni uz ielas stāvēja galdi ar riekstiem, ziepēm un piparkūkām, kas bija līdzīgas ziepēm: citur bija redzama ēdnīca ar uzzīmētu resnu zivi un tanī iedurtu dak-šiņu. Bet visbiežāk varēja vērot nobrūnējušus divgalvainus valsts ērgļus, kuru vietu tagad jau aizstāj lokonisks uzraksts: dzērienu pārdošana. Bruģis viscaur bija slikts. Viņš ieskatījās arī pilsētas dārzā, kur auga tievi, vāji iesakņojušies kociņi, kas bija piestiprināti pie trīsstūrīgiem balstiem, ļoti glīti zaļā eļļas krāsā izkrāsotiem. Lai gan šie kociņi nebija augstāki

par niedrēm, tomēr, ugunošanu aprakstot, avīzēs bija par tiem teikts, ka, pateicoties pilsētas galvam, mūsu pilsētu rotā dārzs ar lieliem, kupliem kokiem, kuru ēnā dienas karstumā var baudīt vēsumu, un ka pie tam aizgrābjoši bijis redzēt, kā pilsētas iedzīvotāju sirdis drebējušas aiz pateicības pret pilsētas galvas kungu, ka no acīm plūdušas pateicības asaras. Sīki iztaujājis ielas sargu, kur atrodas baznīca, iestādes, gubernators un kā tos visīsākā ceļā sa-sniegt, viņš devās aplūkot upi, kas tecēja pa pilsētas vidu, ceļā viņš norāva pie staba piesistu afišu, lai, mājās pārņācis, to labāk izlasītu, uzmanīgi aplūkoja pa koka trotuāru ejošu diezgan glītu dāmu, kurai sekoja zēns militārā livrejā ar sainīti rokās, un, vēlreiz pār visu skatienu pārlaidis, it ka vēlēdamies vietu jo labi iegaumēt, devās mājās un, viesnī cas sulaiņa pieturēts, pa trepēm uzkāpa savā istabā. Tēju padzēris, viņš piesēdās pie galda, lika pasniegt sveci, izvilka no kabatas afišu, pielika to tuvāk pie sveces un, labo aci drusku piemiedzis, sāka lasīt. Bet afišā ievērojama daudz nebija: izrādīja Kocebu kunga drāmu, kurā Rolla lomtu tēloja L. Popļevins, Koras — Zjablovas jaunkundze, pārējās per-sonas

bija vēl mazāk ievērojamas, tomēr viņš izlasīja it visu, apskatījās cenas parterī un uzzināja, ka afiša bija iespiesta gubernas valdes tipogrāfijā, pēc tam apgriezta to uz otru pusi — palūkot, vai tur arī kaut kā nav, bet, nekā neatradis, izslaucīja acis, kārtīgi salocīja un ielika savā lādītē, kur, pēc ieraduma, uzglabāja it visu, kas tik nāca priekšā. Diena, liekas, tika noslēgta ar porciju aukstas teļa gaļas, pudeli putojoša kvasa un ciešu miegu; gulēja viņš kā nosists, kā mēdz izteikties plašās krievu valsts dažās vietās.

Visa nākošā diena tika ziedota vizitēm; iebraucējs ap-ciemoja visus pilsētas augstākos ierēdņus. Apliecināja savu augstcienību gubernatoram, kurš tāpat kā Čičikovs nebija ne resns, ne arī tievs, ar Annu kaklā un, kā runāja, ar drīzām izredzēm uz zvaigzni; vispār viņš bija lāga vīrs un šad un tad pats izšuva uz tila. Pēc tam devās pie vicegubernatora, tad pie prokurora, pie palatas priekšsēdētāja, pie policijmeistara, pie akcizes uzrauga, pie kroņa fabriku priekšnieka... žēl, ka grūti atminēties visus šīs pasaules varenos; bet pietiek teikt, ka atbraucējs viesos iešanā bija neparasti čakls: viņš ieradās apliecināt savu augstcienību pat slimnīcu

pārvaldes inspektoram un pilsētas architektam. Un pēc tam viņš ve* Lgi sēdēja puskarietē, pārdomādams, kas vēl apciemojams, bet pilsētā nebija vairāk neviena ierēdņa. Ar šiem varas vīriem sarunājoties, viņš mācēja katram veikli paglaimot. Gubernatoram viņš aplinkus pie-zīmēja, ka viņa gubernā iebraucot kā paradizē, ka ceļi esot kā no samta un ka tās valdības, kas ieceļ gudrus ierēdņus, pelnot lielu uzslavu. Policijmeistaram viņš pateica kaut ko ļoti glaimojošu par ielas uzraugiem; bet, ar vicegubernatoru un palatas • priekšsēdētāju sarunājoties, viņš kļūdīdamies tos pāris reizes nosauca par jūsu ekselence, kas tiem ļoti patika, lai gan viņi bija tikai valsts padomnieki. Sekas bija tās, ka gubernators viņu ielūdza tās pašas dienas vakarā uz mājas balli, citi ierēdņi arī no savas puses vai nu uz pus-dienu, vai uz bostonu, vai arī uz glāzi tējas.

Par sevi atbraucējs, kā likās, izvairījās daudz runāt; un, ja runāja, tad vispārīgiem teikumiem, acīm redzami kaut-rējoties, un viņa runa tādās reizēs likās it kā no grāmatas nolasīta: viņš esot šīs pasaules niecīgs tārps un necienīgs, lai par viņu daudz rūpētos, savā mūžā daudz esot cietis,

dienestā taisnības dēļ daudz grūtumu panesis, viņam bijuši arī daudz naidnieku, kas pat tīkojuši pēc viņa dzīvības, bet tagad, vēlēdamies apmierināties, meklējot sev dzīves vietu un, šai pilsētā apstājies, turot par pienākumu apliecināt savu cieņu ievērojamākiem vietējiem ierēdņiem. Lūk, viss, ko pilsētā dabūja zināt par šo jauno personu, kas drīzumā neaizmirsā sevi parādīt gubernatora ballē. Uz šo balli satai-soties, pagāja vairāk nekā divas stundas, un še atbraucējs parādīja tādu uzmanību savai tualetei, kāda ne visur ir sa-stopama. Pēc īsas diendusas viņš lika ienest ūdeni un ļoti ilgi berzēja ar ziepēm abus vaigus, tos no iekšpuses ar mēli atspiedis; pēc tam, paņēmis no traktiera kalpa pleca divieli un, sākdams no aizausim, noslaucīja ar to savu tuklo ģīmi, vispirms pāris reižu iesprauslājis traktiera sulainim taisni sejā. Tad spoguļa priekšā uzlika krūtežu, izrāva no deguna divas izlīdušas spalviņas un tūliņ uzvilka fraku brūkleņu krāsā ar dzirksteli. Tā uzģērbies, viņš savā paša ekipāžā aizbrauca pa bezgalīgi platām, tikai no dažiem lo-giem vāji apgaismotām ielām. Gubernatora nams turpretī bija apgaismots kā jau balles vakarā; ekipāžas ar vējluktu-riem, pie parādes

durvīm divi žandarmi, foreitoru saucieni tālumā — ar vārdu, viss, kā pienākas. Zālē iegājis, Čičikovs bija spiests uz mirkli aiztaisīt acis, jo lampu un sveču gaisma, kā arī dāmu drēbju spožums bija briesmīgs. Viss bija apliets ar gaismu. Vai nu pa vienai, vai bariem melnās frakas zibēja un šaudījās šurp un turp kā mušas karstā jūlija dienā pār mirdzošu cukura galvu, kad vecā ekonomē vaļēja loga priekšā to skalda un sadala spožos gabalos; bērni sapulcējušies ap to un ziņkārīgi aplūko viņas raupjās rokas, kas cilā veseri, bet mušu gaisīgie eskadroni, viegla vējiņa nesti, droši ielido pa logu kā pilnīgi saimnieki, un, vecenes tuvredzību, kā arī spožo saules gaismu, kas apstulbo tai acis, sev par labu izlietodami, kur izklaidus, kur bieziem pulkiem apsēž gardos gabalus. Ar visādiem gardumiem, kuru vasarā nav trūkums, pamielojušās, tās ne barības dēļ atlidojušas, bet lai sevi izrādītu un pa cukura gabaliem šurp un turp pastaigātos, viena gar otru paberzētu priekšas vai pakal-kājas vai pakasītos ar tām zem spārniņiem, vai arī, izstiepjot abas priekškājas, nogludinātu sev galvu, izgozētos, aizlāistos, lai atkal atlidotu ar jauniem uzmācīgiem eskadroniem. Čičikovs vēl

nebija paspējis apskatīties, kad gubernators viņu saķēra pie rokas un tūliņ stādīja gubernatorienei priekšā. Atbraukušais viesis ir te ieturēja cieņu: viņš pateica komplimentu, kāds ļoti piestāv pusmūža cilvēkam, kam ne visai augsta, bet ne arī visai zema čina. Kad dejai sastājušies pāri piespieda visus pie sienas, viņš, rokas uz muguras salicis, pāris minūtes tos ļoti uzmanīgi aplūkoja. Daudz dāmu bija glīti pēc modes tērpušās, citas bija apģērbušās, ko dievs guberņas pilsētai piešķīris. Vīriešus kā visur, tā arī te varēja iedalīt divās grupās: vieni bija tievi; tie pastāvīgi grozījās ap dāmām; daži no tiem bija tādi, kurus būtu grūti atšķirt no pēterburdzniekiem: tiem tāpat bija rūpīgi un ar gaumi uzsukāta vaigu bārda vai gludi noskūta, glīta, iega-rena seja, tie tāpat valīgi nosēdās pie dāmām, tāpat runāja franciski un smīdināja dāmas, tāpat kā Pēterburgā. OTRAS grupas vīrieši bija resni vai tādi kā Čičikovs, tas ir, ne jau nu visai resni, tomēr arī ne tievi. Šie turpretī labprāt grieza dāmām ceļu un lūkojās uz visām pusēm, vai gubernatora sulainis kaut kur nenostāda zaļo galdu vistām. Viņu sejas bija tuklas un apaļas, uz dažām pat bija kārpiņas, viens otrs bija arī

mūsains; viņi nemēdza nēsāt ne cekulainus, ne sprogainus matus, ne arī pēc ā la velns lai mani parauj, kā franči saka; mati viņiem bija īsi cirpti vai gludi piesu-kāti, bet sejas vaibsti stiprāki un apaļāki. Tie bija pilsētas ievērojamākie ierēdņi. Ak vai! resnie šai pasaulē māk labāk ierīkot savas darīšanas nekā tievie. Tievie allaž dien sevišķiem uzdevumiem vai arī tikai skaitās tur un šaudās gan še, gan te; viņu dzīves veids ir ļoti viegls, gaisīgs un visai nedrošs. Resnie turpretī nekad neieņem netiešas vietas, bet vienmēr tiešas un, ja kur iesēžas, tad iesēžas droši un stingri, ka drīzāk vieta zem viņiem sāk krakšķēt un šķobīties, bet viņi jau nu gan neizlidos. Arēja spožuma viņi nemīl; viņu īrakas nav tik labi pašūtas kā tievajiem, bet par to viņiem lādēs ir dieva svētība. Tievajiem triju gadu laikā vairs ne-būs nevienas dvēseles, kas nebūtu ieķīlāta lombardā; res-najam — palūk — kaut kur pilsētas malā it drīz paceļas uz sievas vārda pirktis nams, pēc tam otrā malā otrs nams, tad pilsētas tuvumā sādžiņa, vēlāk arī ciems līdz ar visiem zemes gabaliem. Beidzot resnais, dievam un ķeizaram no-kalpojīs un vispārēju cieņu iemantojis, atstāj dienestu, pār-vietojas un top par muižnieku, ievērojamu,

viesmīlīgu krie-vu kungu, un dzīvo un labi dzīvo. Bet viņa mantinieki, kas pieder pie tievajiem, pēc krievu ieraduma, ātri vien izputina visu tēva mantu. Nevar slēpt, ka gandrīz tamlīdzīgas pār-domas nodarbināja Čičikovu tanī laikā, kad viņš aplūkoja sabiedrību, un tā sekas bija tās, ka beidzot viņš pievienojās resnajiem, kur sastapa gandrīz visas pazīstamas personas: prokuroru ar ļoti melnām un biezām uzacīm, kura kreisā acs pastāvīgi drusku mirkšķināja, it kā gribētu teikt: «iesim, brāl, otrā istabā, tur es tev ko pasacīšu,» — bet citādi tas bija kluss un nopietns cilvēks; pastmeistaru, zemu vīriņu, bet joku mīlotāju un filozofu; palatas priekšsēdētāju, ļoti prātīgu un mīlīgu cilvēku, visi tie apsveicināja Čičikovu kā vecu pazinu, uz ko viņš drusku sātiski, tomēr ne bez veik-luma, paklanījās. ?e viņš iepazinās arī ar visai saticīgo un laipno muižnieku Maņilovu un pēc izskata mazliet lempīgo Sobakeviču, kas viņam tūliņ uzmina uz kājas, piebilzdams: «lūdzu piedošanas.» Tūliņ viņam iespieda rokā kārtis vis-tām, ko viņš, tāpat laipni paklanīdamies, pieņēma. Viņi piesēdās pie zaļā galda un neatstāja to līdz vakariņām. Visas sarunas pilnīgi izbeidzās, kā tas notiek vienmēr,

kad tiek sākts kāds nopietns darbs. Kaut gan pastmeistars bija ļoti runīgs, bet arī tas, paņēmis rokās kārtis, tūliņ sataisīja do-mātāja seju, izstiepa apakšlūpu pār virslūpu un palika tādā stāvoklī visu spēles laiku. Kārti izspēlējams, viņš stipri sita ar dūri uz galda, noteikdams, gadījumā, ja tā bija dāma: «lai iet popa vecā gaspaža!» ja tas bija karalis: «lūk, Tambovas mužiks!» Bet priekšsēdētājs piemetināja: «Bet es viņam pa ūsām! Bet es viņai pa ūsām!» Dažkārt, sitot kārtis galdā, skanēja izteicieni: ā! lai iet, kā iet, ja cita nav, tad ar kāravu! — Vai vienkārši izsaučieni: sirds! sirdsēsti! pīķencija vai pīķendress! pīķčuruščuks! pīčura! un pat vienkārši: pīčuks! — nosaukumi, kādos viņi savā sabiedrībā nosauca kārtis. Spēli izbeidzot, kā parasts, diezgan skaļi strīdējās. Mūsu iebraucējs viesis arī strīdējās, bet kaut kā foti veikli, un visi redzēja, ka viņš strīdas, bet tomēr ļoti patīkami strīdas. Nekad viņš nesacīja: jūs izspēlējāt, bet jūs bijāt tik laipns izspēlēt, man bija tas gods nosist jūsu divi- nieku un tamlīdzīgi. Lai savus pretiniekus par kaut ko vēl vairāk samierinātu, viņš jo bieži piedāvāja tiem savu emal-jēto sudraba tabakas dozi, kuras dibenā varēja redzēt divas vijolītes, tur ieliktas

smaržas dēļ. Vislielāko vērību atbraucējs veltīja muižniekam Maņilovam un Sobakevičam, par kuriem iepriekš bija minēts. Viņš tūliņ apjautājās par tiem, atsaucis drusku sāņus priekšsēdētāju un pastmeistaru. Daži jautājumi, ko viņš uzdeva, parādīja ne tikvien kā ziņkārību, bet kaut ko vairāk; jo vispirms viņš iztaujāja, cik katram pieder zemnieku, kādā stāvoklī viņu muižas, un tikai pēc tam, kāds vārds un tēva vārds. Visīsākā laikā viņš visus paspēja apburt. Maņilovs, vēl diezgan jauns cilvēks, ar cukursaldām acīm, ko vienmēr piemiedza, kad smējās, bija par viņu ļoti aizgrābts. Viņš ļoti ilgi spieda tā roku un sirsnīgi lūdza parādīt viņam godu un atbraukt uz sādžu, līdz kurai no pilsētas aizšķēršļa esot tikai piecpadsmit verstu. Čičikovs uz to, laipni pieliecis galvu un sirsnīgi roku spiezdams, atbildēja, ka ne tikai labprāt gatavs to izpildīt, bet ka to turot par svētāko pienākumu. Sobakevičs arī maz-liet lakoniski piebilda: «ir pie manim lūdzu,» pievilkdams kāju, apautu tik lielā zābakā, kāds gan nevienam citam ne-derēs, īpaši mūsu laikos, kad. arī Krievijā milžu skaits iet mazumā.

Otrā dienā Čičikovs devās pusdienot un uz vakaru pie poli cij meistara, kur pulksten trijos

pēc pusdienas piesēdās pie vista un spēlēja līdz diviem naktī. Starp citu, še viņš iepazinās arī ar muižnieku Nozdrevu, vīru, gadus trīsdesmit vecu, veiklu cilvēku, kas pēc trim četriem vārdiem uzrunāja viņu ar tu. Ar policijmeistaru un prokuroru Nozdrevs arī bija uz tu un apgājās ar tiem pa draugam; bet, kad sākās augsta spēle, policijmeistars un prokurors uzmanīgi aplūkoja katru viņa metienu un uzmanīja gandrīz katru kārti, ko viņš izspēlēja. Nākošajā dienā Čičikovs pavadīja vakaru pie palatas priekšsēdētāja, kas drusku nosmulētā chalatā saņēma savus viesus, un to starpā arī kādas divas dāmas. Pēc tam viņš viesojās pie vicegubernatora, bija uz lielām pusdienām pie akciznieka, uz nelielām pusdienām pie prokurora, kas gan bija lielo vērtas; pēc pusdienas dievkalpojuma pie pilsētas galvas iekost, kas arī bija pusdienu vērtas. Vārdu sakot, viņam nebija laika ne stundas palikt mājās, un uz viesnīcu viņš brauca tikai, lai nosnaustos. Atbraucējs visur bija it kā mājās un prata izrādīt sevi par pieredzes bagātu augstākas sabiedrības cilvēku. Lai par ko runāja, viņš visur varēja runāt līdzī: ja runa bija par ķēvnīcu — viņš runāja par ķēvnīcu; ja runāja par labiem suņiem, viņš arī

par to piezīmēja kaut ko ļoti prātīgu; ja sprieda par kroņa palatas izmeklēšanām, — viņš parādīja, ka arī tiesas darīšanas viņam nav svešas; ja aplūkoja biljarda spēli — arī biljarda spēlē viņš nevilās; ja runāja par labda-rību — arī par labdarību viņš sprieda ļoti labi, pat ar asarām acīs; par karstvīna pagatavošanu — par karstvīnu viņam arī bija jēga; par muitas ierēdņiem un uzraugiem — viņš arī par tiem sprieda tā, it kā pats būtu bijis gan ierēd-nis, gan uzraugs. Bet brīnišķīgi, ka viņš visu to prata ietērt tādā kā cienīgumā, prata labi izturēties. Viņš nerunāja ne dikti, ne klusi, bet gluži tā, kā pienākas. Ar vārdu, no visām pusēm bija ļoti kārtīgs cilvēks. Visi ierēdņi bija apmierināti ar jaunās personas ierašanos. Gubernators par viņu atsau-cās, ka viņš esot godājams cilvēks; prokurors, ka viņš lie-tišķs cilvēks; žandarmērijas pulkvedis sacīja, ka viņš esot mācīts cilvēks; palatas priekšsēdētājs, ka viņš esot izglītots un cienījams cilvēks; policijmeistars viņu nosauca par cienī-jamu un laipnu cilvēku; policijmeistara sieva, ka viņš vis-laipnākais un vispieklājīgākais cilvēks. Pat Sobakevičs, kas reti kad par otru kādu teica labu vārdu, no pilsētas pār-braucis diezgan pavēlu un

izgērbies, savai pavāmajai sievai blakus piegūlies, teica viņai: «Es, sirsniņ, biju pie gubernatora uz balli un pie policijmeistara uz pusdienu, iepazīnos ar kolēģiju padomnieku Pāvelu Ivanoviču Čičikovu: ļoti patīkams cilvēks!» Uz to sieva atbildēja: «Hm!» un pagrūda viņu ar kāju.

Tādas visai glaimojošas domas par sevi viesis atstāja pilsētā, un tās turējās līdz tam laikam, kamēr kāda viņa dīvaina īpašība un kāds pasākums vai, kā provincēs saka, pasaža sacēla visā pilsētā pilnīgu nesaprašanu, par ko lasītājs drīz dabūs zināt.

II NODAĻA

Jau vairāk nekā nedēju iebraucējs kungs bija nodzīvojis pilsētā, braukādams uz ballēm un viesībām un, kā mēdz sacīt, tā pavadot ļoti patīkami laiku. Beidzot viņš apņēmās arī ārpus pilsētas paviesoties, apciemot muižnieku Maņilovu un Sobakeviču, kā to bija solījis. Varbūt viņu uz to pamu-dināja svarīgāks iemesls, nopietnākas sirdij tuvu stāvošas darīšanas ... Bet par visu to lasītājs dabūs zināt pamazīti-ņām un savā laikā, ja tikai viņam būs pacietība izlasīt šo piedāvājamo stāstu, ļoti garu, kurš, tuvojoties visa vainago-jošām beigām, izplešas plašumā. Kučierim Selifanam bija pavēlēts agri no rīta iejūgt zirgus jau pazīstamajā pus-karietē; Petruškam bija pavēlēts palikt mājā, uzskatīt istabu un somu. Lasītājam nebūs lieki iepazīties ar šiem mūsu varoņa diviem dzimtļaudīm. Kaut gan, zināms, viņi nav tik ievērojamas personas, bet pieder pie tā sauktās otrās vai pat trešās šķiras, lai gan poēmas galvenie notikumi un atsperes nebalstās uz viņiem un varbūt tikai vietu vietām tos viegli aizķer, — tomēr autors ļoti mīl visās lietās būt pamatīgs un šai ziņā,

neskatoties uz to, ka pats ir krievu cilvēks, grib būt tik akurats kā vācietis. Tas, starp citu, ne-aizņems daudz laika un telpas tāpēc ka mazkas piezīmē-jams pie tā, ko lasītājs jau zina, tas ir, ka Petruškam bija paplati, brūni, kunga jau apvalkāti svārki un viņa kārtas ļaudīm piemēroti liels deguns un lūpas. Pēc rakstura viņš bija vairāk kluss nekā runīgs, viņam pat piemita cēla tieksme pēc izglītības, proti, mīlēja lasīt grāmatas, ar kuru saturu neapgrūtināja sevi: viņam bija vienalga, vai mīlestības romāns vai ābece, vai lūgšanas grāmata: — visu viņš lasīja ar vienādu uzmanību; ja viņam kāds būtu iedevis ķimiju, viņš arī no tās neatteiktos. Viņam patika nevis tas, par ko lasīja, bet vairāk pati lasīšana vai, labāk sakot, pati lasīšanas gaita, proti, ka no burtiem mūžīgi iznāk kaut kāds vārds, kurš dažreiz velns zina ko īsti nozīmē. Sī lasīšana

notika vairāk guļus, priekšistabā, gultā uz matracēs, kāpēc tā arī bija kļuvusi cieta un plāna kā plācenis. Bez kaislības uz lasīšanu viņam vēl bija divas paražas, kas arī jāpieskaita pie viņa rakstura īpašībām: viņš mēdza gulēt neizģērbies, tā, kā stāv, tajos pašos svārkos un pastāvīgi nēsāt sev līdzī savu īpatu gaisu, savu paša smaku, kas

mazliet atgādināja dzīvojamu istabu, tāpēc viņam tikai vajadzēja kaut kur no-vietot savu gultu, kaut arī līdz tam neapdzīvotā istabā, un ienest tur savu šineli un lietas, un jau izlikās, it kā tanī istabā ļaudis būtu dzīvojuši mazākais desmit gadu. Čičikovs, būdams ļoti jūtēlīgs cilvēks un dažos gadījumos pat untu-mainis, rītos ar svaigu degunu ievelkot gaisu, tikai viebās un kratīja galvu, runādams: «tu, brāl, velns tevi zina, vai svīsti vai. Būtu kaut aizgājis uz pirti.» Petruška uz to nekā neatbildēja un tūliņ centām iesākt kaut kādu darbu: vai nu oiegāja ar suku kunga frakai, kas turpat karājās, vai tāpat kaut ko kārtoja. Ko viņš i. ai briaī domāja, kad cieta klusu? varbūt viņš pie sevis runāja: «un tu arī esi labs, tev nav apnicis četrdesmit reižu vienu un to pašu atkārtot» — dievs lai zina, grūti izzināt, ko domā kalps dzimtcilvēks tai brīdī, kad kungs viņam izsaka pamācības. Un tā, lūk, pagaidām viss, ko varējām sacīt par Petrušku. Kučieris Selifans bija gluži citāds cilvēks ... Bet autors kautrējas kavēt tik ilgi lasītājus pie zemas šķiras ļaudīm, jo viņš pēc piedzīvojumiem zina, cik nelabprāt tie iepazīstas ar zemākiem slāņiem. Tāds jau ir krievu, cilvēks: viņam piemīt stipra kaislība

iepazīties ar to, kas kaut činu par viņu augstāks, un pat attāla pazīšanās ar grafu vai kņazu viņam daudz tīkamāka par ikkatru vis-tuvāko, draudzīgāko satiksmi. Autoram pat uznāk bažas par savu varoni, kas ir tikai kolēģijas padomnieks. Galma padomnieki ar viņu, varbūt, vēl iepazīsies, bet tie, kas jau tikuši līdz ģenerāļa činām, tie, dievs zina, varbūt pat pame-tīs vienu no tiem nicīgiem skatieniem, kādus lepni met cilvēks uz visu, kas vien ložņā pie viņa kājām, vai, kas vēl ļaunāk un autoram vēl nepaciešamāk, tie aizies vienaldzīgi garām. Lai cik bēdīgi būtu viens kā otrs, tomēr vajag atgriezties pie varoņa. Tātad, nodevis vajadzīgās pavēles jau vakarā, viņš, piecēlies rītā ļoti agri, nomazgājies, noberzējies no galvas līdz kājām ar slapju sūkli, ko darīja tikai svētdienas rītos, un tai dienā bija gadījusies svētdiena, noskuvies, tā ka vaigi kļūva tīri kā atlass, ja runā par gludumu un spožumu, apvilcis fraku brūkleņu krāsā un lielu lāčādas kažoku, viņš nokāpa pa trepēm, te vienā, te otrā pusē no traktiera sulaiņa pie-turēts, un iesēdās puskarietē. Ar troksni puskariete izbrauca pa viesnīcas vārtiem uz ielu. Pops, kas gāja garām, noņēma cepuri, vairāk zēnu netīros kreklos

pastiepa rokas, sacīdami: «kungs, atmet ko bārenītim!» Ievērojis, ka viens no viņiem bija liels meistars uzmeties uz pakalkāpšļa, kučieris uzcirta tam ar pātagu, un puskariete lēkāja tālāk pa akmeņiem. Ne bez prieka tālumā saskatīja svītrotu šķērsi, kas liecināja, ka bruģim līdz ar visām citām mokām drīz beigas; un, vēl da-žas reizes ar galvu pret karietes griestiem diezgan stipri atsities, Čičikovs beidzot aizbrauca pa mīkstu zemi. Tiklīdz pilsēta bija aiz muguras, kā gar abām ceļa malām sākās mums pazīstamais skats: ciņi, eglie, zemas, panīkušas, jaunas priedītes, veco apdegušie stumbri, viršu lauki un tamlīdzīgas blēņas. Vietām arī bija redzamas kā ar šņori novilkta sādžas, kuru ēkas līdzinājās vecām malkas grē-dām, pelēkiem jumtiem ar kokā grebtiem rotājumiem, kas karājās zem tiem kā izšūti divieļi. Daži zemnieki aitādas ka-žokeļiem mugurā pa ieradumam dēdēja vārtu priekšā uz soliem. Pa augšas logiem skatījās sievas apaļām sejām un pārsietām krūtīm; bet apakšā teļš bija izbāzis savu galvu vai cūka stulbo snuķi. Vārdu sakot, pazīstamas ainavas. Kad piecpadsmīt verstis bija nobrauktas, viņš atcerējās, ka šeit pēc Maņilova vārdiem vajag būt

viņa sādžai, bet arī sešpadsmitā versts aizsteidzās garām, bet sādža arvien vēl nebija redzama, un, ja pretim nepagadītos divi zemnieki, diezin vai nebūtu nomaldījušies. Uz jautājumu, vai tālu līdz Zamaņilovkai, zemnieki noņēma cepures, un viens no viņiem, kas bija gudrāks un nēsāja ķīla veidīgu bārdu, atbildēja: «varbūt Maņilovka, bet ne Zamaņilovka?»

«Nūja, Maņilovka.»

«Maņilovka! kad nobrauksiet vēl vienu versti, tad še tev. tas ir, tad taisni pa labi.»

«Pa labi?» kučieris atkārtoja.

«Pa labi,» teica zemnieks. «Tas tev būs ceļš uz Maņilovku; bet Zamaņilovkas nekādas nav. To sauc tā, tas ir, viņu sauc par Maņilovku, bet Zamaņilovkas te nepavisam nav. Tur taisni uz kalna ieraudzīsi divstāvu mūra namu — kunga māju, tas ir, kurā dzīvo pats kungs. Lūk, tā tev būs Maņilovka, bet Zamaņilovkas te nebūt nav un arī nav bijis.»

Brauca meklēt Maņilovku. Divi verstis nobraukuši, ieraudzīja nogriežamies lauku celiņu, bet nu jau ir divas, ir trīs, ir četras un varbūt vēl vairāk verstis bija pagājušas, bet divstāvu mūra nams vēl nebija redzams. Te

Čičikovs atcerējās, ka, ja draugs uzaicina ciemoties pie sevis piec-padsmit verstis attālā muižā, tad tas nozīmē, ka līdz tai droši būs ap trīsdesmit. Maņilovkas sādža nevarēja vis dau-dzus vilināt ar savu atrašanās vietu. Kungu nams kā vien-tulis stāvēja klajā vietā, tas ir, uz pakalna, un bija pieietams visiem vējiem, kādi vien iedomātos pūst; pakalna nogāze, uz kuras tas stāvēja, bija klāta apcirptām velēnām. Se bija pēc angļu modes rīkots parks, kas sastāvēja no diviem trim ceriņu un dzelteno akaciju krūmiem; vietvietām pieci seši pudurīši nelielu bērziņu stiepa uz augšu savas sīklapainās, šķidrās galotnes. Zem diviem bērziem bija redzama lapene ar plakanu, zaļu jumolu, zilām koka kolonām un uzrakstu: «vientuļu pārdomu templis»; lejāk bija dīķis ar sazaļojošu ūdeni, kā to nereti sastopam krievu muižnieku angļiskajos dārzos. Šā pakalna pakājē un pa daļai arī pa nogāzi bija krus-tām šķērsām izmētātas pelēkas balku mājiņas, kuras mūsu varonis, nav zināms aiz kāda iemesla, tūliņ sāka skaitīt un saskaitīja vairāk par divi simti; nekur starp tām nebija neviena kociņa vai kāda zaļuma; visur raudzījās tikai balķi. Ainavu dzīvāku padarīja divas sievas,

kas, gleznaini lindrakus sacēlušas un no visām pusēm tos saspraudušas, brida līdz ceļiem pa dīķi, pie kārtīm vilkdamas saplīsušu tini, kurā bija iekērušies divi vēži un spīdēja iekļuvusi rauda; sievas, kā likās, bija sanākušas strīdā un par kaut ko bārās. Tālumā, nomalē kaut kādā garlaicīgā zilā krā-sā tumsa priežu mežs. Arī laiks bija gadījies tāds pats: ne gaiša, ne arī apmākusies diena, bet tādā kā gaiši pelēkā krāsā, kāda ir veciem mundieriem, ko nēsā garnizona zaldati, šis parasti ļoti miermīlīgais, tikai svētdienās mazliet iedzēries karaspēks. Lai ainava būtu pilnīgāka, netrūka arī laika pārmaiņas pareģotāja gaiļa, kas dziedāja ļoti skaļi un sita pat ar spārniem, nodriskātiem kā veca maša; viņš bija ļoti dūšīgs, nevērojot to, ka citi gaiļi, aiz ģimenes naida, bija pāršķēlušī viņam galvu līdz smadzenēm. Pagalmam tuvojoties, Čičikovs ieraudzīja pašu saimnieku, kas, zaļos šalona svārkos ģērbies, stāvēja uz lieveņa un turēja roku pie pieres virs acīm kā saules sargu, lai jo labāk aplūkotu piebraucēja ekipāžu. Jo tuvāk puskariete nāca lievenim, jo priecīgākas kļuva viņam acis, jo smaids plauka vairāk un vairāk.

«Pāvel Ivanovič!» viņš beidzot iesaucās, kad Čičikovs iz-kāpa no puskarietes. «Taču esat mūsreiz atcerējies!»

Abi draugi ļoti cieši saskūpstījās, un Maņilovs veda savu viesi istabā. Kaut gan laiks, kamēr viņi ies pa lievenēm, priekšnamu un ēdamo istabu, mazliet par īsu, bet pamēģināsim, vai kaut kā to nevarētu izmantot un teikt kādu vārdu par mājas tēvu. Bet te autoram jāatzīstas, ka tāda apņem-šanās ļoti grūta. Daudz vieglāk ir zīmēt lielu apmēru rak-sturus: te var ar brīvu roku vilkt otu pa audeklu: melnas, liesmojošas acis, nekarājušās uzacis, pieri šķeļ grumba, pār pleciem melns vai uguns sarkans apmetnis, un portrets gatavs, bet, lūk, visi šie kungi, kuru ir daudz pasaulē, pēc izskata viens otram ļoti līdzīgi, bet tomēr, ja vērīgāk ieskā* tīsies, redzēsi daudz tikico uztveramu īpašību. — šādu kungu portreti ļoti grūti zīmējami. Te nāksies stipri sa-sprindzināt uzmanību, lai tavā priekšā iznirtu visi smalkie, gandrīz nesaskatāmie vaibsti, un vispār nāksies stipri pie-pūlēt jau pētīšanā ievingrināto skatienu.

Tikai vienīgi dievs varbūt varētu pasacīt, kāds raksturs bija Maņilovam. Ir ļaužu šķ: ra, par

kuriem mēdz teikt: ne šis, ne tas, ne pilsētā Bogdāns, ne uz laukiem Selifāns, ar sakāmvārdu runājot. Varbūt arī Maņilovu vajag pieskaitīt tiem. No izskata viņš bija stalts cilvēks: viņa vaigam ne-trūka glītuma, bet šim glītumam, likās, piemita par daudz cukura; viņa izturēšanās un runā bija kaut kas pieglaimīgs, kas meklēja labvēlību un pazišanos. Viņš smaidīja vilinoši, bija gaišmatis, zilām acīm. Pirmā minūtē ar viņu sarunājo-ties, nevari neizsauklies: cik patīkams un labs cilvēks! Pēc tam sekojošā minūtē nekā neteiksi, bet trešajā sacīsi: velns viņu zina, kas tas ir! un aiziesi tālāk, bet, ja neaiziesi, tad sajūtīsi nāvīgu garlaicību. No viņa nesagaidīsi neviena dzīva vai pat skarba vārda, ko var dzirdēt gandrīz no katra, ja aizskarsi priekšmetu, kas viņam tuvs. Ikvienam sava kais-lība: viens mīl medību suņus; otram liekas, ka viņš liels mūzikas cienītājs un apbrīnojami izprot visas tās dziļākās vietas; trešais meistars labi paēst; ceturtais grib spēlēt kaut tikai par veršoku augstāku lomu, nekā viņam nolemts; piek-tais, ar aprobežotākām vēlēšanām, guļ un sapņo, kā varētu ar fligeladjutantu kopā pastaigāties un tā sevi izrādīt sa-viem draugiem, pazīstamiem un pat

svešiem; sestais apvel-tīts ar tādu roku, kas jūt pārdabisku vēlēšanos atlikt stūri kādam kārava dūzim vai diviniekam, bet septītajam roka tā vien tiecas kaut ko nokārtot, pūlas tikt jo tuvāk stacijas uzraugam vai ormaņiem, ar vārdu, katram ir kaut kas savs, bet Maņilovam nebija nekā. Mājās viņš ļoti maz runāja un pa lielākai daļai tikai fantazēja un domāja, bet, par ko viņš domāja, arī laikam tikai vienīgi dievam bija zināms. Nevar sacīt, ka viņš nodarbotos ar saimniecību, viņš pat nekad nebrauca uz lauku, saimniecība gāja it kā pati no sevis. Kad muižas pārvaldnieks sacīja: «labi būtu, kungs, to un to da-rīt»; «jā, nebūtu slikti,» viņš parasti atbildēja, pīpi smēķē-dams, pie kā bija pieradinājies, kad dienēja armijā, kur viņu uzskatīja par peticīgāko, delikātāko un izglītotāko oficiēri, «jā, nebūtu gan slikti,» viņš atkārtoja. Kad pie viņa atnāca zemnieks un, ar roku pakausi pakasījis, prasīja: «Kungs, atļauj izpalikt no darba, jāiet nodokļi sapelnīt,» «ej,» viņš atbildēja, pīpi smēķēdams, un viņam pat prātā nenāca, ka zemnieks gāja dzert. Dažreiz no lieveņa uz pagalmu un dīķi lūkodamies, viņš runāja, cik labi būtu, ja pēkšņi no mājas ierīkotu apakšzemes eju vai pār dīķi uztaisītu akmens

tiltu, uz kura gar abām pusēm būtu veikali, un lai tajos sēdētu tirgotāji un pārdotu dažādas sīkas, zemniekiem vajadzīgas preces. Pie tam viņa acis kļuva ārkārtīgi saldas un sejā radās liela apmierinājuma izteiksme. Taču visi šie projekti izbeidzās ar runām. Viņa kabinetā vienmēr gulēja kāda grāmata, kuru viņš pastāvīgi jau divus gadus lasīja, bet tikai līdz 14. lappusei bija aizlasījis. Viņa mājā pastāvīgi kaut kā trūka: viesistabā stāvēja skaistas mēbeles, pārvilkta ar greznu zīda drānu, kura droši vien maksāja dārgi; bet diviem atzveltnes krēsliem tās bija pietrūcis, tāpēc tie bija apvilkti vienkārši ar maisu; jau vairāk gadu mājas tēvs atgādināja saviem viesiem: nesēdieties uz šiem krēsliem, tie vēl nav gatavi. Dažās istabās nebija nekādu mēbeļu, kaut gan pirmās dienās pēc kāzām tika teikts: «sirsniņ, rīt jāparūpējas, lai arī šajā istabā kaut uz laiku ieliek mēbeles.» Vakaros uz galda tika likts lepns tumšas bronzas luksturis, rotāts trim antikām gracijām un greznu perlamutra vairogu, un blakus tam nostādīja klibu, uz vienu pusi sašķiebušos, vispār taukiem notecējušu kaut kādu īstu vara invalidu, neviens to neievēroja, ne pats kungs, ne kundze, ne arī kalpi. Viņa si^va...

nu, viņi bija viens ar otru Joti mierā. Nevērojot to, ka pēc kāzām jau bija pagājuši astoņi gadi, viņi viens otram vēl pienesa vai ābola gabaliņu, vai konfekti, vai riekstu un sacīja aizkustinoši maigā balsī, kas pauda vislielāko mīlu: «atplēt, sirsniņ, savu mutīti, es tur ielikšu šo kumosīņu.» Pats par sevi saprotams, ka mutīte šādā gadījumā tika atvērta Joti graciozi. Uz dzimšanas dienu tika sagatavotas dāvanas: kāds pārļu maciņš zobu birstei. Un ļoti bieži, uz dīvana sēdot, piepeši, nemaz nezinot, aiz kāda iemesla, viens atstāj pīpi, otra darbu, ja tāds gadās tobrīd rokā, un uzspiež viens otram tik tvīkstošu un garu skūpstu, ka pa to laiku it viegli var izsmēķēt nelielu cigāru. Vārdu sakot, viņi bija laimīgi. Zināms, varētu piezīmēt, ka mājā daudz citu darbu bez gariem skūpstiem un dāvanām, un vispār par daudz ko varētu jautāt. Kāpēc, piemēram, vir-tuvē mulķīgi bez kādas jēgas tiek gatavoti ēdieni? kāpēc pieliekamais kambaris diezgan patukšs? kāpēc ekonomē zog? kāpēc sulaiņi dzērāji un netīri? kāpēc visa saime bez žēlastības guļ un pārējo laiku vazājas apkārt? Tomēr tās visas ir tik zemas lietas, bet Maņilova labi audzināta. Bet labu audzināšanu, kā zināms, iegūst pansionos. Bet

pansionos, kā zināms, par cilvēces tikumības pamatu uzskata trīs galvenos priekšmetus: franču valodu, kas nepieciešama ģimenes dzīves laimei; klavieres, ar ko laulātam draugam sagādāt patīkamus brīžus, un, beidzot, pašu saimniecības daļu: nau-das maku un citu dāvanu adīšana. Tiesa, audzināšanas metode, īpaši mūsu laikos, tiek visādi papildināta un dažā-dota; tas viss lielāko tiesu atkarīgs no pansionu priekšnieču saprātības un gara dāvanām. Citos pansionos ir tā, ka pa- priekšu klavieres, tad franču valoda un, beidzot, saimniecī-bas būšanas. Bet dažreiz arī mēdz būt tā, ka papriekšu saim-niecības būšanas, tas ir, dāvanu adīšana, tad franču valoda un beidzot klavieres. Metodes jau ir dažādas. Nebūs lieki pie-zīmēt, ka Maņilova ... bet jāatzīstas, es ļoti baidos runāt par dāmām, un pie tam man laiks atgriezties pie mūsu varoņiem, kuri jau dažas minūtes stāvēja pie viesistabas durvīm, viens otru lūgdami ieiet pa priekšu iekšā.

«Esiet tik laipns, neļaujiet traucēties manis dēļ, es iešu aiz jums,» Čičikovs sacīja.

«Nē, Pāvel Ivanovič, nē, jūs esat viesis,» Maņilovs teica, ar roku uz durvīm rādīdams.

«Nepūlieties, lūdzami nepūlieties. Lūzdu, ejiet,» sacīja Čičikovs.

«Nē, atvainojiet, tādām patīkamam un izglītotam viesim neļaušu iet pēdējam.»

«Kāpēc izglītotam? . . . Lūdzami, ejiet.»

«Esiet tik labs un ejiet jel pats.»

«Kādēļ tad?»

«Nu, lūk, tādēļ!» Maņilovs, laipni smaidīdams, atteica.

Beidzot abi draugi, viens otru drusku piespiezdami, sāniski iegāja reizē pa durvīm.

«Atļaujiet jūs iepazīstināt ar manu sievu,» Maņilovs teica. «Sirsniņ! Pāvels Ivanovičs!»

Čičikovs ieraudzīja dāmu, kuru, ar Maņilovu durvju priekšā klanīdamies, nepavisam nebija ievērojis. Viņa bija puslīdz skaista, piemērīgi ģērbusies. Bālas krāsas zīda mājas kleita viņai labi piestāvēja; viņas mazā, tievā rociņa kaut ko ātrumā nosvieda uz galda un satvēra batista mutautiņu ar izšūtiem stūriem. Viņa piecēlās no dīvana, uz kura bija sēdējusi. Čičikovs ne bez patikšanas noliecās pie viņas rokas. Maņilova, drusku svepstēdama, teica, ka viņš Joti iepriecinājis viņus ar savu atbraukšanu un ka viņas vīrs katru dienu esot par viņu atminējies.

«Jā,» Maņilovs piebilda: «viņa jau man vienmēr jautāja: «kāpēc tavs draugs neatbrauc?» — «Pagaidi, sirsniņ, at-brauks.» Un beidzot jūs arī pagodinājāt mūs ar savu apcie-mojumu. Lielu prieku mums sagādājis, maija dienu . . . sirds svētkus.»

Dzirdēdams, ka jau par sirds svētkiem tiek runāts, Čičikovs pat drusku apjuka un pieticīgi atbildēja, ka viņa vārds neesot ievērojams, ka viņam neesot augsta ranga.

«Jums viss ir,» Maņilovs viņu, tāpat laipni smaidīdams, pārtrauca: «viss ir, pat vēl vairāk.»

«Kā jums patīk mūsu pilsēta?» jautāja Maņilova. «Vai jūs tur patīkami pavadījāt laiku?»

«Ļoti laba pilsēta, skaista pilsēta,» Čičikovs atbildēja. «Joti patīkami arī pavadīju laiku: sabiedrība ļoti jauka.»

«Bet ko jūs spriežat par mūsu gubernatoru?» jautāja Maņilova.

«Vai nav tiesa, ka ļoti cienījams un visai mīļš cilvēks?» Maņilovs pieminēja.

«Gluži pareizi,» atbildēja Čičikovs: «ļoti cienījams cilvēks. Un cik krietni viņš izpilda savu amatu, cik labi saprot to! Kaut mums būtu daudz tādu vīru.»

«Un kā viņš māk ar katru apieties, cik delikāts visā savā rīcībā,» Maņilovs smaidīdams piebilda un labpatikā gandrīz pavisam aizmiedza acis kā runcis, kad tam aiz ausīm drusku pakutina ar pirkstu.

«Ļoti saticīgs un patīkams cilvēks,» Čičikovs turpināja: «un kāds mākslinieks! es to nekad nebūtu varējis iedomāties. Cik labi prot izšūt dažādus rokdarbus. Viņš man parādīja paša izšūtu naudas maku: reta dāma var tik mākslīgi izšūt.»

«Bet vicegubernators, vai nav tiesa, kāds mīļš cilvēks?» Maņilovs teica, acis atkal drusku piemiegams.

«Ļoti ļoti teicams vīrs,» atbildēja Čičikovs.

«Bet atļaujiet, bet kā jums patika policijmeistars? Vai nav tiesa, ka ļoti patīkams cilvēks?»

«Ārkārtīgi patīkams un cik gudrs, cik izglītots cilvēks! Mēs pie viņa ar prokuroru un palatas priekšsēdētāju līdz pašai gaismai spēlējām vistu. Ļoti ļoti cienījams vīrs!»

«Nu, bet kādās domās jūs par policijmeistara sievu?» Maņilova piebilda. «Vai nav tiesa, ka ļoti mīļa sievietē?»

«O, tā ir viena no viskrietnākajām dāmām, kādas tik es pazīstu,» atbildēja Čičikovs.

Pēc tam neizlaida palatas priekšsēdētāju, pastmeistaru un tā pārcilāja gandrīz visus pilsētas ierēdņus, kas visi izrādījās par viscienījamākiem ļaudīm.

«Vai jūs vienmēr dzīvojat uz laukiem?» Čičikovs beidzot jautāja no "Savas puses.

«Pa lielākai daļai uz laukiem,» atbildēja Maņilovs. «Dažu reizi gan aizbraucam uz pilsētu, lai satiktos ar izglītotiem ļaudīm. Var jau kļūt par mežoni, tādā kaktā dzīvojot.»

«Tiesa, tiesa,» Čičikovs apstiprināja.

«Zināms,» turpināja Maņilovs: «cita lieta, ja būtu labi kaimiņi, ja, piemēram, būtu tāds cilvēks, ar ko savā ziņā varētu parunāt par laipnību, par labu apiešanos, iztīrīt kaut kādu tādu zinību, kas garu ierosinātu, kas dvēselei, tā sakot, dotu lidojumu, kas ...» Te viņš gribēja vēl kaut ko teikt, bet, redzēdams, ka aizrunājies visai tālu, paurbināja tikai ar roku gaisu un turpināja: «tad, protams, lauku dzīve un vien- tulība savā ziņā būtu ļoti patīkama. Bet, tiešām nav ne-viena ... Tikai dažus reizi vari palasīties Tēvijas dēlu.»

Čičikovs tam pilnīgi piekrita un piebilda, ka

nekas nevar būt patīkamāks kā dzīvot vientulībā, baudīt dabas jauku-mus un dažreiz palasīt kaut kādu grāmatu ...

«Bet vai zināt,» Maņilovs piebilda: «tomēr, ja nav drauga, ar ko varētu dalīties ...»

«O, pareizi, gluži pareizi!» Čičikovs pārtrauca, «ko tad līdz visas pasaules mantas! Ja tev nav naudas, apgādājies labus draugus, saka kāds prātnieks.»

«Un vai zināt, Pāvel Ivanovič,» Maņilovs, pārļaidams sejai ne tikai saldu, bet pat salkanu izteiksmi, līdzīgu tai mikstūrai, kuru veikls aristokrātu ārsts, iedomādamies iepriecināt pacientu, bija nežēlīgi sasaldinājis, sacīja: «tas ir savā ziņā garīgs baudījums ... Lūk, kā, piemēram, tagad, kad man gadījusies tik reta, var sacīt, priekšzīmīga laime runāt ar jums un tīksmināties par jūsu patīkamo sarunu ...»

«Apžēlojieties, kas par patīkamu sarunu?... Niecīgs cilvēks un vairāk nekas,» atbildēja Čičikovs.

«O! Pāvel Ivanovič, atļaujiet man būt vaļsirdīgam: es ar prieku atdotu pusi no savas mantas, ja varētu iegūt kaut daļu no tām īpašībām, kādas ir jums! .. »

«Gluži otrādi, es no savas puses ieskatītu par vislielāko ...»

Nav zināms, cik tālu abi draugi būtu atklājuši viens otram savas jūtas, ja nebūtu ienācis sulainis un paziņojis, ka ēdiens gatavs.

«Pazemīgi lūdzu,» teica Maņilovs.

«Atvainojiet, ka pie mums nav tik labas pusdienas kā lep-nos namos un galvas pilsētās: pie mums vienkārši, pēc krievu paražas, kāposti, ko ar priecīgu sirdi piedāvājam. Pazemīgi lūdzu.»

Te viņi vēl kādu laiciņu pastrīdējās par to, kam pa priekšu ieiet, un beidzot Čičikovs sāniski iegāja ēdamistabā.

Ēdamistabā jau stāvēja divi zēni, Maņilova dēli, kas bija tajos gados, kad bērnus jau sēdina pie galda, bet pagaidām augstos krēslos. Pie viņiem stāvēja skolotājs, kurš laipni un ar smaidu paklanījās. Nama māte piesēdās pie viras bļodas; viesi nosēdināja starp saimnieci un saimnieku, sulainis ap-sēja bērniem servjetes ap kaklu.

«Cik mīli bērni,» Čičikovs teica, paskatījies uz tiem: «un cik veci jau?»

«Vecākajam astoņi gadi, bet jaunākais vakar kļuva tikai seši gadi vecs,» sacīja Maņilova.

«Temistoklus!» Maņilovs teica, pagriezies pret

vecāko dēlu, kurš pūlējās atbrīvot savu smakru, ko sulainis bija apsējis ar servjeti. Čičikovs sarāva drusku uzacis, izdzir-dējis tādu pa daļai grieķu vārdu, kam, nav zināms, kādēļ, Maņilovs bija pielicis galotni «us», bet tūliņ pacentās atgūt seją parasto izteiksmi.

«Temistoklus, saki man, kāda ir ievērojamākā Francijas pilsēta?»

Te skolotājs pievērsa visu savu uzmanību Temistoklusam un, likās, gribēja viņam acīs ielēkt, bet beidzot pilnīgi ap-mierinājās un pamāja ar galvu, kad Temistokluss sacīja: «Parize».

«Bet kāda mums ir ievērojamākā pilsēta?» Maņilovs atkal jautāja.

Skolotājs atkal kļuva uzmanīgs.

«Pēterburga,» atbildēja Temistokluss.

«Bet vēl?»

«Maskava,» atbildēja Temistokluss.

«Kāds gudrinieks!» Teica Čičikovs. «Sakiet tomēr...» viņš turpināja griezdamies it kā izbrīnījies pie Maņilova. «Man jums jāsaka, ka šim bērnam būs lielas gara spējas.»

«O, jūs viņu vēl nepazīstat!» Maņilovs atbildēja: «viņš ir ļoti asprātīgs. Lūk, mazais

Alkids, tas nav tik veikls, bet šim, kādu vabolīti vai tārpiņu ieraugot, tūliņ acis zib; viņš uz pēdām tiem pakaļ un tūliņ aplūko. Es domāju viņu par diplomātu izskolot. Temistoklus!» viņš turpināja, no jauna pievērsies dēlam, «vai gribi būt par sūtni?»

«Gribu,» Temistokluss atbildēja, maizi ēzdams un galvu uz vienu un otru pusi šūpodams.

Tanī brīdī sulainis, kas stāvēja aiz muguras, noslaucīja sūtnim degunu un tas bija ļoti prātīgi darīts, jo citādi liels nevajadzīgs piliens būtu iekritis virā. Pie galda sāka runāt par mierīgas dzīves patīkamām pusēm, pie kam namamāte reižu reizēm to pārtrauca ar piezīmēm par pilsētas teātri un aktieriem. Skolotājs ļoti uzmanīgi skatījās uz runātājiem un, tikko ievēroja, ka tie gatavi nosmīnēt, tūliņ atvēra muti un sāka no sirds smieties. Viņš laikam bija atzinīgs cilvēks un ar to gribēja saimniekam pateikties par labu apiešanos, lleiz gan viņa vaigs kļuva bargs, un viņš stingri uzsita pa galdu, raudzīdamies pretī sēdošajos bērnos. Un tas bija arī vāja-dzīgs, tāpēc ka Temistokluss bija iekodis Alkidam ausī un Alkids, acis piemiedzis un muti atplētis, gribēja sākt vis-nožēlojamākā kārtā

raudāt, bet, nojautis, 'ka tā viegli var paspēlēt ēdienu, salika lūpas kā agrāk un ar asarām sāka grauzt aitas kaulu, no kā abi vaigi jau spīdēja no taukiem. Mājas māte it bieži griezās pie Čičikova ar vārdiem: «Jūs nekā neēdat, jus ļoti maz paņēmāt.» Uz to Čičikovs katru reizi atbildēja: «Pazemīgi pateicos, esmu paēdis, patīkama saruna labāka par ikkuru ēdienu.»

Jau bija piecēlušies no galda. Maņilovs bija ārkārtīgi apmierināts un, ar roku pieturēdams sava viesu muguru, gribēja viņu tā ievadīt viesistabā, te pēkšņi viesis ar visai nopietnu izskatu paziņoja, ka gribot ar viņu runāt par kādu ļoti svarīgu lietu.

«Tādā gadījumā atļaujiet man jūs lūgt manā kabinetā,» teica Maņilovs un ieveda viesi nelielā istabā ar logu uz zilo-jošā meža pusi. «Lūk, mans kaktiņš,» Maņilovs teica.

«Patīkama istabiņa,» teica Čičikovs, acis pār to pārlaidis. Istabiņa tiešām arī nebija bez sava jaukuma: sienas bija izkrāsotas kaut kādā zilganā krāsā, kas izskatījās pelēcīga, četri krēsli, viens atzveltnes krēsls, galds, uz kura gulēja grāmata ar ieliektu lapu, par kuru mums jau bija gadījums runāt, daži pierakstīti papīri, bet visvairāk bija

tabakas. Tā bija dažādos veidos: gan saiņos, gan tabakdozē un beidzot it vienkārši uzbērtā uz galda kaudzē. Uz abiem logiem bija novietotas no pīpēm izbērtu pelnu kaudzītes, kas ne bez centības bija sakārtotas skaistās virknēs. Varēja redzēt, ka tas mājestēvam dažu labu reizi bijis par laika kavēkli.

«Atļaujiet jūs palūgt atlaisties šai atzveltnes krēslā,» teica Maņilovs. «Te jums būs ērtāk.»

«Atļaujiet, es sēdēšu krēslā.»

«Atļaujiet man jums to neatļaut,» sacīja Maņilovs ar smaidu. «Sis atzveltnes krēsls man ir asignēts tikai viesiem: vai patīk, vai nepatīk, bet jāsēd.»

Čičikovs apsēdās.

«Atļaujiet man jums piedāvāt vienu pīpi.»

«Nē, nesmēķēju,» Čičikovs laipni un it kā nožēlodams atbildēja.

«Kāpēc?» Maņilovs arī laipni un nožēlodams teica.

«Neesmu pieradis, baidos; saka, ka no smēķēšanas topot vājš.»

«Atļaujiet man jums piezīmēt, ka tie ir aizspriedumi. Man pat liekas, ka smēķēt pīpi ir daudz veselīgāk nekā šņaukt tabaku. Mūsu pulkā

bija poručīks, vispatīkamākais, visizglītotākais cilvēks, kas neizlaida pīpi no zobiem ne tik vien pie galda, bet pat, atļaujiet izteikties, it visās citās vietās. Un, lūk, viņam tagad jau vairāk par četrdesmit gadiem, bet, paldies dievam, līdz šim vēl tik vesels, ka labāk nevajag.»

Čičikovs piezīmēja, ka tas patiesi var gadīties un ka dabā daudz tādu lietu, ko pat visgudrākais nevar izskaidrot.

«Bet atļaujiet man vispirms ko lūgt...» viņš sacīja balsī, kurā jaucās dīvaina vai gandrīz dīvaina pieskaņa, un tūlī, nezin kādēļ, atskatījās atpakaļ. Maņilovs arī, nezin kādēļ, atskatījās atpakaļ. «Vai jau sen, kopš pēdējo reizi iesniedzāt revīzijas listi?»

«Jau diezgan sen; bet, pareizāk sakot, neatminos.»

«Un vai no tā laika jums daudz zemnieku miruši?»

«Nevar teikt: par to, es domāju, vajag pajautāt pārvaldniekam. Ei sulain, pasauc pārvaldnieku, viņam šodien jābūt te.»

Pārvaldnieks ienāca. Viņš bija gadu četrdesmit vecs, skuva bārdu, valkāja svārkus, un varēja redzēt, ka viņam ļoti mierīga dzīve, tāpēc ka viņa

seja bija ti'k tukla, it kā pietūkuši, bet iedzeltenā ādas krāsa un mazās acis liecināja, ka spilveni un pēļi viņam pārāk labi pazīstami. Tūliņ varēja redzēt, ka viņš savu dzīves ceļu bija staigājis līdzīgi visiem muižu pārvaldniekiem: sākumā mājā bijis vienkārši lasīt pratējs zēns, pēc tam apprecējis kaut kādu Agašku ekonomu, ciemātes favoriti, tad pats kļuvis par ekonomu un beidzot arī par pārvaldnieku. Bet, kļuvis par pārvaldnieku, izturējās, zināms, kā visi citi pārvaldnieki: sādžā sagājās un draudzējās tikai ar bagātākiem, bet nabagiem viņu klausas padarīja vēl smagākas, uzcēlies ap pulksten deviņiem rītā, gaidīja pat-vāri un dzēra tēju.

«Klau, mīlais! cik zemnieku mums miruši no tā laika, kad pēdējo reizi iesniedzām revīzijas listi?»

«Kā — cik? No tā laika daudzi miruši,» pārvaldnieks atbil-dēja un pie tam nožagojās, roku kā vairogu mutei priekšā pielicis.

«Jā, atzīstos, es pats arī tā domāju,» Maņilovs piekrita: «taisni ļoti daudz miruši!» Tad viņš atgriezās pret Čičikovu un vēl piebilda: «nudien, ļoti daudz.»

«Bet cik, piemēram, pēc skaita?» Čičikovs

jautāja

«Jā, cik pēc skaita?» Maņilovs uztvēra.

«Jā, cik lai saka pēc skaita? Nav taču zināms, cik miruši, viņus neviens neskaitīja.»

«Jā, tā ir,» Maņilovs teica, pret Čičikovu atgriezies: «e? arī domāju, liela mirstība; pavisam nav zināms, cik miruši.»

«Tu, lūdzams, saskaiti viņus,» teica Čičikovs: «un sastādi visiem sīku sarakstu pēc vārda.»

«Jā, visus pēc vārda,» Maņilovs piebilda.

Pārvaldnieks atbildēja: «klausos!» un aizgāja.

«Bet kam jums to vajag zināt?» jautāja Maņilovs, kad pārvaldnieks bija aizgājis.

Likās, viesim bija grūti uz šo jautājumu atbildēt, viņa sejā radās kaut kāda sasprindzināta izteiksme, no kutas viņš pat nosarka, — pūles kaut ko izteikt, kas bija grūti pasakāms vārdiem. Un, patiesi, Maņilovs beidzot dabūja dzirdēt tādas dīvainas un neparastas lietas, kādas neviena cilvēka auss vēl nebija dzirdējusi.

«Jūs jautājāt, kam man to vajag zināt? iemesli, lūk, šādi: gribu pirkt zemniekus ...» teica Čičikovs, sāka stomīties un nebeidza teikumu.

«Bet atļaujiet jūs vaicāt,» teica Maņilovs: «kā jūs vēlaties pirkt zemniekus: vai ar zemi, vai bez

zemes, tas ir, jūs tos pārvedīsiet uz citurieni?»

«Nē, tā ne, es negribu gluži zemniekus,» teica Čičikovs: «es gribu mirušus ...»

«Ko? atvainojiet. .. esmu drusku pakurls, es izdzirdēju ļoti čfivainu vārdu. . .»

«Es gribu iegūt mirušus, kuri tomēr pēc revīzijas listes tiek skaitīti pie dzīvajiem,» teica Čičikovs.

Te Maņilovam nokrita pīpe ar visu kātu uz grīdas, un, kā atvēra muti, tā arī palika vairākas minūtes ar izplestu muti. Abi draugi, kas tikko bija sprieduši par draudzīgas sadzīves jaukumiem, palika nekustīgi, cieši lūkojoties viens otram acīs, kā tie portreti, ko agrākos laikos mēdza kārt vienu pret otru abpus spogulim. Beidzot Maņilovs pacēla pīpi ar garo kātu no grīdas un paskatījās viņam no apakšas sejā, cenzdamies pārlicināties, vai uz viņa lūpām nav manāms smīns, vai viņš nav jokojies, bet nekas tāds nebija redzams, turpretim seja izlikās pat nopietnāka nekā parasti; pēc tam nodomāja, vai viesis nav piepeši prātā jucis, un ar bailēm uzmeta viņam pētījošu skatienu; bet viesā acis bija gluži skaidras, tanīs nebija mežonīgas, nemierīgas uguns, kas kvēlo ārprātīga cilvēka

acīs; viss bija pieklājīgi un kārtībā. Lai gan Maņilovs visādi gudroja, kā viņam būt un ko viņam darīt, bet nekā cita nevarēja izdomāt kā izlaist mutē palikušos pīpes dūmus ļoti tievā strūkļiņā.

«Tātad es vēlētos zināt, vai jūs man varat tādus, patiesībā mirušus, bet pēc likuma dzīvus, zemniekus atdot, dāvāt vai kā nu jums pašam labpatiktos?»

Bet Maņilovs bija tā apjucis un samulsis, ka tikai skatījās viņā.

«Man liekas, jūs šaubāties?» piezīmēja Čičikovs.

«Es?... tā nu nē,» Maņilovs teica: «bet es nevaru saprast... atvainojiet... es, zināms, neesmu tik spožu izglītību baudījis, kāda, tā sakot, redzama katrā jūsu kustībā; neprotu augstā valodā runāt... Varbūt še ... tajā, jūsu nupat izteiktā ... slēpjas kaut kas cits... Varbūt jūs tā atļāvāties izteikties valodas jaukuma dēļ?»

«Nē,» Čičikovs atbildēja: «nē, es lietu saprotu tā, kāda tā ir, tas ir, tās dvēseles, kas jau tiešām mirušas.»

Maņilovs pavisam apjuka. Viņš jūta, ka viņam kaut kas jā-dara, kaut kas jā-jautā, bet kas — velns

viņu zina. Viņš beidza ar to, ka izlaida atkal pīpes dūmus, šoreiz ne no mutes, bet nāsīm.

«Tātad, ja nav šķēršļu, tad ar dieva palīgu varētu ķerties pie pirkšanas līguma apstiprināšanas,» teica Čičikovs.

«Kā, par mirušām dvēselēm pirkšanas līgumu?»

«Ak, nē!» Čičikovs atbildēja: «Mēs uzrakstīsim, ka viņas ir dzīvas, tā kā patiesībā stāv revīzijas listē. Es esmu ieradis nekur neatkāpties no civillikumiem, kaut gan par to dienestā esmu daudz cietis, bet atvainojiet: pienākums man svēta lieta, likums — esmu mēms likuma priekšā.»

Pēdējie vārdi Maņilovam patika, bet pašu lietu viņš tomēr nesaprata un atbildes vietā sāka sūkt savu pīpi tik stipri, ka tā beidzot *feāka gārgt kā fagote. Likās, it kā viņš gribētu no tās izsūkt izskaidrojumu par tik nedzirdētām lietām; bet pīpe gārdza un vairāk nekā.

«Varbūt jums ir kaut kādas šaubas?»

«O! apžēlojieties, nemaz! Es nerunāju par to, ka man būtu kaut kādi, tā sakot, kritiski aizspriedumi pret jums. Bet at-jaujiet jautāt, vai šis pasākums jeb, vēl skaidrāk, tā sacīt, runājot,

negocija, vai šī negocija nebūs pretrunā ar Krievijas civillikumiem un citiem iestādījumiem?»

Te Maņilovs, mazliet sakustinājis galvu, ieskatījās Čičikovam Joti uzmanīgi sejā, izrādot ar visiem savas sejas pantiem un sakniebtajām lūpām tik dziļu izteiksmi, kāda varbūt vēl nekad nebija bijusi cilvēka sejā lasāma, izņemot varbūt tikai kādu pārāk gudru ministru un tad arī vienīgi vissarežģītāko jautājumu brīdī.

Bet Čičikovs atbildēja vienkārši, ka tāds pasākums vai negocija nebūt nebūs pretruna civillikumiem un citiem Krievijas iestādījumiem, bet tad pēc brīža piezīmēja, ka valstskasei no tā būšot pat peļņa, jo dabūšot likumīgos nodokļus.

«Tad jūs domājat? ...»

«Es domāju, ka tas būs labi.»

«Bet ja labi, tad cita lieta: man tur nekas nav pretim,» atbildēja Maņilovs un pilnīgi nomierinājās.

«Tagad atliek norunāt par cenu ...»

«Par cenu?» atkal iejautājās Maņilovs un apklusā. «Vai tad jūs domājat, ka es ņemšu naudu par dvēselēm, kas dažā ziņā jau beigušas savu dzīvi? Ja nu jums radusies tāda, tā sakot,

fantastiska vēlēšanās, tad es no savas puses atdošu jums viņas par velti un gādāšu arī par pirkšanas līgumu.»

So notikumu vēsturnieks būtu pelnījis lielu pārmetumu, ja aizmirstu piezīmēt, ka viesi apņēma prieks pēc tādiem vār-diēm, ko izteica Maņilovs. Lai cik viņš bija rāms un saprātīgs, bet te tikko nepalēcās kā āzis, kas, kā zināms, notiek tikai vislielākā prieka uzplūdus. Viņš tik stipri pagriezās atzveltnī, ka pārplēsa vilnas drēbi, ar ko bija apvilks spilvens; pats Maņilovs paskatījās viņā it kā nesapratnē. Atzinības pamu-dināts, viņš turpat izsacīja tik daudz pateicības, ka tas ap-juka, nosarka, nepiekrizdams kratīja galvu un beidzot pa-teica, ka tas gluži nekas, ka viņš patiesi kaut kā gribētu pierādīt savu mīlestību, dvēseles magnētismu, bet mirušās dvēseies dažā ziņā esot tīrais mēsls.

«Nebūt nav mēsls,» atbildēja Čičikovs, viņa roku spiez-dams. Te tika izlaista ļoti dziļa nopūta. Likās, viņš bija no-skaņots izkratāt savu sirdi un beidzot arī ne bez jūtām un. valodas daiļuma izsacīja sekojošus vārdus:

«Ja jūs zinātu, kādu pakalpojumu jūs esat izdarījis cilvēkam bez cilts un dzimtas, ar šo

acīm redzamo mēslu! Jā, nu patiesi, ko es esmu izcietis? kā kāda laiva niknās bangās Kādas vajāšanas, kādas mokas esmu cietis, kādas bēdas esmu pieredzējis, bet par ko? par to, ka mīlēju taisnību, ka turēju tīru savu sirdsapziņu, ka sniedzu roku ir nespēcīgai atraitnei, ir bārenim bēdulim? ...» Te viņš pat noslaucīja ar lakatu izritējušo asaru.

Maņilovs bija gluži aizgrābts. Abi draugi ilgi spieda viens, otram roku un, klusu ciešot, ilgi skatījās viens otram acīs, kurās bija redzamas asaras. Maņilovs nekādi negribēja laist vaļā mūsu varoņa roku un turpināja spiest to tik karsti, ka tas vairs nezināja, kā to izglābt. Beidzot, to paklusām atbrī-vojis, viņš teica, ka nebūtu par sliktu jo drīzāk apstiprināt pirkšanas līgumu un labi būtu, ja viņš pats brauktu uz pil-sētu. Pēc tam paņēma cepuri un sāka atvadīties.

«Ko? jūs gribat braukt?» teica Maņilovs, piepeši atjēdzies un gandrīz izbijies.

Tanī brīdī kabinetā ienāca Maņilova.

«Līziņ,» Maņilovs mazliet žēlā balsī teica: «Pāvels Ivano-vičs mūs atstāj!»

«Tāpēc, ka esam apnikuši Pāvelam Ivanovičam,» atbildēja Maņilova.

«Kundze! šeit,» teica Čičikovs: «lūk, kur šeit,» te viņš uz-lika roku uz sirds: «jā, šeit glabāsies priecīgie brīži, ko ar jums pavadīju! un, ticiet, man nebūtu lielākas laimes kā c'zīvot ar jums, ja nu arī ne vienā namā, tad mazākais vis-tuvākos kaimiņos.»

«Un vai zināt, Pāvel Ivanovič.» teica Maņilovs, kam tāda doma ļoti iepatikās, «patiesi, cik labi būtu, ja tā varētu dzīvot kopā zem viena jumta vai kādas gobas ēnā pafilozofēt par kaut ko, iedziļināties!...»

«O! tā būtu paradizes dzīve!» Čičikovs nopūzdamies atbil-dēja. «Ardievu, kundze!» viņš turpināja, Maņilovas rokai tu-vojoties. «Ardievu, cienījamais draugs! Neaizmirstiet, lūgumu!»

«O, esiet pārliecināts!» atbildēja Maņilovs. «Es no jums: šķiros ne vairāk kā uz divām dienām.»

Visi iegāja ēdamistabā

«Ardievu, mīlie bērni!» sacīja Čičikovs, ieraudzīdams Al- kidu un Temistoklusu, kuri nodarbojās ap kādu koka huzaru, kam vairs nebija ne roku, ne deguna. «Ardievu, mani mazu-līši. Atvainojiet mani, ka neatvedu jums kukuļa, tāpēc ka, atzīstos, nemaz nezinaļu, vai

jūs dzīvojat pasaulē; bet tagad, kad citā reizē atbraukšu, visādā ziņā atvedīšu. Tev atvedīšu zobenu; vai gribi zobenu?»

«Gribu,» atbildēja Temistokluss.

«Bet tev bungas; vai ne tā, tev bungas?» viņš turpināja, noliecies pie Alkida.

«Punkas,» galvu nokāris, čukstēdams atbildēja Alkids.

«Labi, es tev atvedīšu bungas. Tādas varenas bungas, tā vien ies: turr ... ru ... tra ta ta, ta ta ta ... Ardievu, mīlais! Ardievu,» te viņš noskūpstīja viņam galvu un griezās pie Maņilova un viņa kundzes ar nelieliem smiekliem, ar kādiem parasti mēdz apliecināt viņu bērnu nevainīgās vēlēsšanās.

«Nudien palieciet, Pāvel Ivanovič!» Maņilova teica, kad visi jau bija izgājuši uz lievenēm. «Paskatieties, kādi mākoņi.»

«Tie mazi mākonīši,» atbildēja Čičikovs.

«Bet vai zināt ceļu uz Sobakeviču?»

«Par to jums gribēju jautāt.»

«Atļaujiet, es tūliņ izstāstīšu jūsu kučierim.» Te Maņilovs visu tikpat laipni izstāstīja kučierim un vienu reizi pat pa-teica viņam: jūs.

Kučieris, izdzirdis, ka jābrauc garām diviem

ceļiem un jā-nogriežas pa trešo, atbildēja: «atradīsim, jūsu labdzimtība,» un Čičikovs aizbrauca, un saimnieki, uz pirkstgaliem pacē-lušies, viņu pavadīja ar klanīšanos un lakatu vēcināšanu.

Maņilovs ilgi stāvēja uz lieveņa, ar acīm aizripojošo pus-karieti pavadīdams, un, kad tā vairs nemaz nebija redzama, viņš tomēr vēl stāvēja, pīpi smēķēdams. Beidzot viņš iegāja istabā, apsēdās krēslā un iegrima domās, no sirds priecāda-mies, ka sagādājis savam viesim nelielu prieku. Pēc tam nemanot viņa domas pārlidoja uz citiem priekšmetiem un beidzot aizlidoja dievs zina kur. Viņš domāja par draudzīgas dzīves labumu, par to, cik labi būtu dzīvot ar draugu uz kādas upes krasta, pēc tam pār šo upi tika būvēts tilts, pēc tam milzīgs nams ar tik augstu belvederu, ka no turienes var redzēt pat Maskavu, un tur tīrā gaisā vakaros dzert tēju un spriest par kaut kādām patīkamām lietām. — Pēc tam, ka viņi abi kopā ar Čičikovu labās kariatēs aizbrauc uz kādām viesībām, kur visus apbur ar savu smalko uzvešanos, un it kā pats ķeizars, dabūjis zināt par tādu viņu draudzību, pa-augstina viņus par ģenerāļiem un beidzot

dievs zina par ko vēl, ir pats to nekādi nevarēja
saprast. Čičikova dīvainais lū-gums piepeši
pārtrauca visus viņa sapņus. Viņš nekā neva-rēja
tikt galā ar domām par to: lai kā arī viņš tās
grozīja, taču nekā sev nevarēja izskaidrot, un
viņš sēdēja visu laiku un smēķēja pīpi; tas vilkās
līdz pašam vakaram.

III N O D A Ļ A

Bet Čičikovs lielā labsajūtā sēdēja savā puskarrietē, kas jau sen ripoja pa lielceļu. No iepriekšējās nodaļas jau redzams, kas bija viņa gaumes un tieksmju galvenais priekšmets, un tāpēc nav brīnums, ka drīz vien viņš tam pilnīgi nodevās ar miesu un dvēseli. Nodomi, aprēķini un apsvērumi, kas klīda pa viņa seju acīm redzot bija ļoti patīkami; jo ik brīdi iezīmēja apmierināta smīna pēdas. Ar tiem aizņemts, viņš neievēroja, ka viņa kučieris, ar Maņilova saimes ļaužu uzņemšanu apmierināts, taisīja visai prātīgas piezīmes labajā pusē piejūg-tajam lāsainajam zirgam. Sis lāsumainais zirgs bija liels vilt-nieks un izlikās tikai, it kā vilktu, turpretī ilksīs ejošais bēris un kreisā pusē piejūgtais gaiši brūnais, ko sauca par priekš-sēdētāju, tāpēc ka bija pirkti no kāda priekšsēdētāja, pūlējās ar visu sirdi, tā ka pat viņu acīs varēja vērot patiku, kuru viņi no tā ieguva. «Blēžojies vien, blēžojies! gan es tevi pārblēdīšu!» runāja Selifans, paceldamies un sliņķim ar pātagu uzcirzdam. «Zini savu darbu, lupatu vācietis! Bēris cienījams zirgs, viņš izpilda savu pienākumu, es viņam labprāt kādu mēriņu

piemetīšu, tāpēc ka viņš cienījams zirgs un priekš-sēdētājs arī labs zirgs ... Nu, nu! ko skurini ausis? Tu, muļķi, klausies, ja runā! es tev, mežoni, slikta nemācīšu. Re, kur nu lien!» Te viņš atkal uzcirta viņam ar pātagu, piebilzdams: «Ū, barbar, tu nolādētais Bonaparts!...» Pēc tam uzkliedza vi-siem: «ei, jūs, mīliši!» un uzišāva visiem trim, šoreiz nevis sodīdams, bet lai parādītu, ka ar viņiem ir apmierināts. Guvis tādu baudu, viņš vērsās atkal ar runu pie lāsūmainā: «tu domā, ka apslēpsi savu uzvešanos. Nē, dzīvo pēc taisnības, ja gribi, lai tevi cienītu. Lūk, tam muižniekam, pie kā mēs bi-jām», ir labi ļaudis. Es labprāt parunāju, ja cilvēks ir labs; ar labu cilvēku vienmēr esmu biedros, tuvs draugs: vai glāzi tējas kopā izdzert, vai uzkost — labprāt, ja ir labs cilvēks. Labu cilvēku katrs godās. Lūk, mūsu kungu katrs godā, tāpēc ka viņš, vai dzirdi, ir ķeizaram kalpojis, viņš ir kaleģu pa-domnieks ...»

Tā spriedelēdams, Selifans beidzot nokļuva pie vistālā-kajām abstrakcijām. Ja Čičikovs būtu ieklausījies, viņš iz-dzirdētu dažādus uz viņa personu attiecošos sīkumus; bet viņa domas tā bija aizņemtas ar savu priekšmetu, ka vienīgi tikai stiprs pērkona grāviens piespieda viņu

atmosties un pa-raudzīties visapkārt: visa debess bija klāta mākoņiem un uz putekļainā pasta ceļa krita iietus lāses. Beidzot pērkons norī-bēja vēl stiprāk un tuvāk, un pēkšņi lietus sāka gāzt kā no spaiņa. No sākuma, šķībi iegriezies, tas cirta kulbas virsai pa vieniem sāniem, tad pa otriem, pēc tam, grozījies uzbrukuma veidu, sākdams taisni no augšas, bungoja tai pa virsu; beidzot šlakatas sāka līt viņam sejā. Tas lika viņam aizvilkt ādas priekškaru ar diviem apaļiem lodziņiem, kas bija ietaisīti, lai varētu aplūkot ceļa skatus, un pavēlēja Selifanam braukt ātrāk. Selifans, arī pašā runas vidū pārtraukts, noskāta, ka, tiešām nevajag kavēties, izvilka no bukas apakšas kādu pal-traku no pelēkas vadmalas, uzvilka to mugurā, saķēra grožus rokās un uzkliedza savam trijjūgam, kas tikko tikko vilka kājas, jo juta patīkamu nogurumu no pamācīgām runām. Bet Selifans nekādi nevarēja atminēties, vai diviem vai trim pa-griezieniem bija garām pabraucis. Apdomājies un atcerējies vairāk ceļu, viņš saprata, ka daudz ir bijis pagriezienu, ku-riem visiem aizbraucis garām. Taču krievu cilvēks izšķirīgos brīžos arvien atjautīs, kas darāms, neielaižoties tālā

spriede-lēšanā, tad, pagriezis pa pirmo krusta ceļu pa labi, viņš uz-kliedza: «ei jūs, cienījamie draugi!» un aizaulekšoja, ko spēja, nemaz nedomādams, uz kurieni izvēlētais ceļš aizvedīs.

Lietus, kā likās, bija sataisījies uz ilgu lišanu. Ceļa putekļi ātri pārvērtās par dubļiem, un zirgiem ar katru brīdi bija grūtāk vilkt puskarieti. Čičikovs jau sāka stipri uztraukties, tik ilgi neredzēdams Sobakeviča sādžu. Pēc viņa aprēķina jau sen bija laiks to sasniegt. Viņš apskatījās uz visām pu-sēm, bet bija tik tumšs, ka nevarēja nekā saredzēt.

«Selifan!» viņš beidzot sacīja, izliecies no karietes.

«Ko, kungs?» atsaucās Selifans.

«Paskaties, vai nav redzama sādža!»

«Nē, kungs, nekur nav redzama!» Pēc tam Selifans, ar pā-tagu vicinādams, uzsāka dziesmu, ne dziesmu, bet kaut ko tik garu, kam ir gala nebija. Tanī bija viss kas: visi uzmu-dinošie un pamācošie izsaucieni, ar kuriem Krievijā no viena gala līdz otram apveltī zirgus, visāda veida īpašības vārdi bez kādas izvēles, kas tikai pirmais gadās uz mēles. Tā nonāca tiktāl, ka beidzot viņš savus zirgus sāka saukt par sekre-tāriem.

Pa tam Čičikovs sāka ievērot, ka puskariete šūpojas uz visām pusēm un apveltī viņu stipriem grūdieniem; tas lika viņam nojaust, ka viņi ir nogriezušies no ceļa un acīm redzot brauc pa uzecētu lauku. Selifans to arī, kā likās, noskāta, bet nesacīja ne vārda.

«Ko, blēdi, pa kādu ceļu tu brauc?» jautāja Čičikovs.

«Nu ko tad, kungs, lai dara, tāds laiks; ne pātagu nevari redzēt, tāda tumsa!» To teicis, viņš tā sagāza puskarieti uz sāniem, ka Čičikovam bija ar abām rokām jāpieturas. Nu tikai viņš ievēroja, ka Selifans ir iedzēries.

«Turi, turi, apgāzīsi!» viņš tam kļiedza.

«Nē, kungs, kā nu var, lai es apgāztu,» atbildēja Selifans. «Apgāzt nav labi, to es pats zinu: es neparko neapgāzīšu.» Pēc tam viņš sāka lēnām griezt puskarieti, grieza, grieza un beidzot arī pavisam apgāza to uz sāniem. Čičikovs ar rokām un kājām iekrita dubļos. Selifans zirgus tomēr apturēja; kaut gan viņi arī paši būtu apstājušies, jo bija stipri nokusuši. Tāds negaidīts gadījums viņu pavisam pārsteidza. No bukas nokāpis, viņš, rokas sānos iespiedis, nostājās puskarietes priekšā, kamēr kungs kārpījās pa

dubļiem, pūlēdamies no tiem izrāpties, un, drusku padomājis, piebilda: «Paraug, ap-krita gan!»

«Tu esi piedzēris kā kurpnieks!» teica Čičikovs.

«Nē, kungs, kā nu es varu būt piedzēris! Es zinu, ka nav laba lieta būt piedzērušam. Ar draugu parunāju, tāpēc ka ar labu cilvēku var parunāt, tur nav nekā slihta; un kopā uzko-dām. Uzkošana nav slihta lieta; ar labu cilvēku var uzkost.»

«Bet ko es tev pēdējo reizi teicu, kad biji piedzēris? ko? vai esi aizmirsis?» teica Čičikovs.

«Nē, jūsu labdzimtība, kā nu es varu aizmirst. Es jau savu lietu zinu. Es zinu, ka nav labi būt piedzērušam. Ar labu cilvēku parunāju, tāpēc ka ...»

«Kad es tevi iepēršu, tad zināsi, kā ar labu cilvēku jārunā.»

«Kā jūsu žēlastībai labpatiksies,» atbildēja Selifans, būdams ar visu mierā, «kad izpērt, tad izpērt; es nemaz tam nepreto-jos. Kāpēc tad neizpērt, ja vajadzīgs, tā ir kunga griba. Vajag izpērt, tāpēc ka zemnieks izlaižas, kārtība jāievēro. Ja esmu pelnījis, tad kul mani; kāpēc tad

nekult?»

Uz tādu spriedelējumu kungs nepavisam neattapās, ko at-bildēt. Bet tanī brīdī, likās, pats liktenis par viņu nolēmis ap-žēloties. Tālumā bija dzirdama suņu riešana. No tā ieprieci-nātais Čičikovs lika braukt uz priekšu. Krievu kučierim acu vietā ir laba nojauta, tāpēc gadās, ka viņš, acis aiztaisījis, dažreiz aulekšo cik jaudas un vienmēr kaut kur aizbrauc. Selifans, nekā neredzēdams, uzbrauca taisni ciemam un ap-stājās tikai tad, kad puskariete ar ilksīm atsitās pret žogu un galīgi vairs nekur nebija iespējams braukt. Čičikovs caur lietus gāzi ieraudzīja tikai kaut ko jumtam līdzīgu. Viņš sūtīja Selifanu uzmeklēt vārtus, kas, bez šaubām, būtu vilcīes ilgi, ja Krievijā šveicaru vietā nebūtu niknu suņu, kuri pieteica viņu tik skaļi, ka viņš pielika pirkstus pie ausīm. Vienā lo-dziņā pazibēja uguns un ar miglainu straudi aizsniedza žogu, parādot mūsu ceļiniekiem vārtus. Selifans sāka klauvēt, un drīz kāds svārkā ietinies stāvs atvēra vārtiņus, izbāza pa tiem galvu, un kungs līdz ar kalpu izdzirdēja aizsmakušu sievietes balsi: «kas tur klauvē? ko trokšņo?»

«Ceļinieki, mamiņ, ielaid pārgulēt,» teica

Čičikovs.

«Lūk, cik žigls,» atbildēja vecene: «kādā laikā atbraucis! Te tev nav vis iebraucamā vieta, te dzīvo muižniece.»

«Ko darīt, māmiņ, redz, no ceļa nomaldījāties. Nevaram taču tādā laikā stepē gulēt.»

«Jā, laiks tumšs, nelāga laiks,» piezīmēja Selifans.

«Klusi, muļķi,» teica Čičikovs.

«Bet kas jūs tāds esat?» jautāja vecene.

«Muižnieks, māmiņ.»

Vārds muižnieks, šķiet, lika vecenei mazliet pārdomāt. «Pagaidiet, es pasacīšu cienmātei,» viņa noteica un pēc pāris minūtēm atgriezās ar vējlukturi rokā. Vārti atvērās. Uguns atspīdēja arī otrā logā. Sētā iebraukusi, puskariete apstājās neliela namiņa priekšā, ko tumsā lāgā nevarēja saskatīt. Tikai tā viena puse bija apgaismota no uguns, kas spīdēja pa logiem; nama priekšā bija redzama arī pelķe, uz ko tieši krita tā pati gaisma. Lietus skaļi grabēja pa koka jumtu un čurkstošām straumēm tecēja apakšā noliktajā mucā. Suņi pa tam rēja visvisādās balsīs, kādas vien iespējamās: viens, galvu uz augšu pacēlis, vilka tik gari un ar

tādu rūpību, it kā viņš par to dabūtu dievs zina kādu algu; otrs ņēmās ātri kā zva-niķis; tam pa starpu kā pasta zvārgulis skanēja laikam kāda jauna kucēna neapklusināmais diskants, un visu to noslēdza bass, kas varbūt piederēja vecim arīsta, nopietna suņa dabu, tāpēc ka viņš sēca aizsmacis, līdzīgi dziedātāja kontrabasam, kad koncerts pilnā spēkā, tenori pieceļas uz pirkstgaliem, stipri vēlēdamies izvilkēt augsto noti, un visi, galvas atmetuši, stiepjas uz augšu, bet vienīgi viņš, neskūto smakru kakla lakatā iebāzis, nosēdies un gandrīz līdz zemei noliecies, laiž no turienes savu noti, no kuras stikli trīc un dreb. Jau no suņu riešanas vien, kas sastāvēja no tādiem muzikantiem, varēja noskārst, ka sādža nav maza; bet mūsu slapjais un nosalušais varonis par citu neko nedomāja kā tikai par gultu. Puskariete vēl nebija pilnīgi apstājusies, ka viņš jau uzlēca palieveni, paklupa un tikko nepakrita. Uz lieveņa atkal iz-nāca kāda sieviete, jaunāka kā pirmējā, bet tai ļoti līdzīga. Viņa ieveda viņu istabā. Čičikovs pārlaida pār to pāris ska-tienu: istaba bija tapsēta ar vecām svītrotām tapetēm; bildes, uz kurām bija kaut kādi putni, logu starpā; veclaicīgi, mazi spoguļi ar tumšiem

ietvariem, saritinājušos koku lapu veidā, aiz katra spoguļa bija aizbāzta vai nu vēstule, vai vecu kāršu spēle, vai arī zeķe; sienas pulkstenis ar puķēm uz ciparnīcas ... vairāk viņš nekā nevarēja apjaust. Viņš jūta, ka acis līp ciet, it kā kāds tās būtu iesmērējis ar medu. Pēc brītiņa ienāca mājas māte, jau padzīvojusi sieviete, ar ātri uzsietu nakts cepuri galvā un flaneli ap kaklu; viņa piederēja pie tām māmiņām, nelielu muižu īpašniecēm, kas gaužas par ne-ražu, zaudējumiem un mēdz pašķiebt galvu drusku uz vie-niem sāniem, taču tanī pašā laikā pamazām pilda ar naudu svītrotus maisiņus, ko glabā kumodu atvilktnēs. Vienā mai-siņā tiek salikti rubļi, otrā pusrubli, trešā kvarti, kaut gan no skata liekas, ka kumodē vairāk nekā nav kā tikai veļa, nakts jakas, dziju kamoliši un izārdīti rīta svārki, kuriem nolemts pārvērsties par kleitu, ja vecajā, svētku karašas un visādus sviesta raušus cepot, izdeg caurums vai arī pati no sevis noplīst. Bet kleita nesadeg, un arī pati no sevis neno-plīst: vecene ir taupīga, un rīta svārkam ilgi jānoguļ izārdītā veidā, iekām to līdz ar citām lupatām pēc testamenta manto māsas mazbērni kopā ar dažādiem citiem krāmiem.

Čičikovs atvainojās, ka traucējis viņu ar tik negaidītu ierašanās. «Nekas, nekas,» mājasmāte atbildēja. «Dievs pasargi, kādā laikā esat atbraukuši! Tāds negaiss un slapjdraņķis, pēc ceļa vajadzētu gan kaut ko iekost, bet nakts laiks, nekā nevar pagādāt.»

Mājasmātes vārdus pārtrauca dīvaina šņākšana, tā ka vie-sis gandrīz izbijās; pēc trokšņa likās, it kā visa istaba būtu pilna ar čūskām; bet, uz augšu paskatījies, viņš apmierinājās, jo noprata, ka sienas pulkstenis taisās sist. Šņākšanai tūliņ sekoja krāciens, un, beidzot, visus spēkus saņēmis, tas nosita divi tādā skaņā, it kā kāds ar nūju daudzītu pa saplīsušu podu, pēc tam pendelis atkal turpināja tikšķēt pa labi un kreisi.

Čičikovs pateicās mājasmātei, sacīdams, ka viņam nekā nevajag, lai viņa ne par ko nepūlas, ka viņš vairāk nekā ne-grib kā tikai gultu, un vienīgi mēģināja uzzināt, kur atbraucis un vai tālu līdz muižniekam Sobakevičam, uz ko vecene atbildēja, ka tāda vārda neesot pat dzirdējusi un ka tāda muižnieka nemaz neesot.

«Vismaz Maņilovu jūs taču pazīstat?» jautāja Čičikovs.

«Kas tas Maņilovs tāds ir?»

«Muižnieks, māmiņ.»

«Nē, neesmu dzirdējusi, tāda muižnieka nav.»

«Kādi tad ir?»

«Bobrovs, Svinjins, Kanapatjevs, Charpakins, Trepakins, Pļešakovs.»

«Vai bagāti ļaudis, vai?»

«Nē, mīļais, pārāk bagātu nav. Kam divdesmit, kam trīs-desmit, bet tādu, kam simt dvēseļu, tādu nav.»

Čičikovs noprata, ka viņš iebraucis visai nomaļā kaktā. «Bet vismaz vai tālu līdz pilsētai?»

«Verstis sešdesmit būs. Cik žēl, ka man nav ko dot jums iekost; vai negribat, mīļais, tēju?»

«Pateicos, māmiņ. Nekā nevajag, tikai vienīgi gultu.»

«Taisnība, pēc tāda ceļa ļoti derīgi atpūsties. Lūk, mīļais, liecieties uz šī dīvana. Ei Fetiņja, atnes pēļus, spilvenus un palagu. Kādu laiku uzsūtījis dievs: tāds pērkons — man visu nakti dega svece svētbildes priekšā. Ek mīļo manu, tev jau kā veprim visa mugura un sāni dubļos! kur tā novārtījāties?»

«Paldies dievam, ka tikai novārtījos, jāpateicas, ka ribas neielauzu.»

«Ak kungs, kādas briesmas! Vai nevajadzētu ar kaut ko muguru ierīvēt?»

«Paldies, paldies. Nepūlieties, bet lieciet savai meitai iz-žāvēt un iztīrīt manas drēbes.»

«Vai dzirdi, Fetiņja!» mājas māte sacīja sievietei, kas bija iznākusi uz lieveņa ar sveci pretī un kas jau bija paspējusi ienest pēli, ko purinādama ar rokām no abām pusēm, palaida istabā veselus spalvu plūdus. «Tu paņem viņu svārkus un bikses, papriekš izžauj tos uguns priekšā, kā to darīji ar ne-laiķa kunga drēbēm, tad izberzē un krietni izdauzi.»

«Klausos, cienmāt!» atbildēja Fetiņja, pēli ar palagu ap-klādama un spilvenus uzlikdama.

«Nu, lūk, tev gulta gatava,» teica mājas māte. «Ardievu, mīļais, vēlu labu nakti. Bet vai vēl ko nevajag? Varbūt, tu, mijais, esi ieradis, lai kāds pirms iemigšanas pakasītu kāju pēdas. Mans nelaiķis bez tā nemaz nevarēja iemigt.»

Taču viesis atsacījās arī no kāju pēdu kasīšanas. Mājas māte aizgāja, un viņš tūlīņ steidza izgērbties un atdeva Fetiņjai visu savu apģērbu, kā vīrs, tā arī apakšdrēbes, un Fetiņja, arī no savas puses labu nakti novēlējusi, aizstiepa šīs slapjās bruņas. Viens palicis, viņš ne bez

prieka aplūkoja savu guļas vietu, kas sniedzās gandrīz līdz griestiem. Fetiņa, kā re-dzams, bija meistariene uzpurināt pēļus. Kad, krēslu pielicis, viņš ierāpās gultā, tā zem viņa noslika gandrīz līdz pašai grīdai, un spalvas, no savas vietas izspiestas, izlidoja pa vi-siem istabas kaktiem. Sveci izpūtis, viņš apsedzās ar kokvilnas segu un, zem tās kļiņģeri saritinājies, tūliņ arī aizmiga. Otrā rītā viņš atmodās diezgan vēlu. Saule spīdēja pa logu taisni viņam acīs, un mušas, kas vakar bija mierīgi gulējušas pie sienām un griestiem, visas tagad aplenca viņu: viena bija uzsēdusies viņam uz lūpas, otra uz auss, trešā mēģināja no-mesties uz pašas acs, bet to, kas aiz neuzmanības nosēdās tuvāk pie nāsīm, viņš pusmiegā ievilka degunā; tas lika viņam stipri šķaudīt, — apstāklis, kas bija par cēloni viņa atmodai. Pār istabu skatienu pārļaidis, viņš tagad ievēroja, ka ne uz visām bildēm bija putni: to starpā karājās arī Kutuzova ģī-metne un kāds eļļas krāsā gleznots vecis, mundierī ar sarka-niem aplokiem, kādus nēsāja Pāvila Petroviča laikā. Pulk-stenis atkal izlaida šņācienu un nosita desmit; pa durvīm kāda sieviete iebāza galvu, bet tūliņ atkal pazuda, jo Čičikovs,

vēlēdamies labāk izgulēties, bija pilnīgi visu noģērbis. Pavī-dējusī seja viņam likās tā kā drusku pazīstama. Viņš sāka atcerēties: kas tā varēja būt, un beidzot atminējās, ka tā ir mājas māte. Viņš apģērba kreklus; drēbes, jau izžāvētas un iztīrītas, atradās viņam blakus. Apģērbies, viņš piegāja pie spoguļa un nošķaudījās atkal tik stipri, ka tanī brīdī pie loga pienākušais tītars, logs bija ļoti zems, piepeši, ātri savā dīvainā valodā sāka viņam kaut ko stāstīt, kas laikam no-zīmēja «esiet vesels,» bet Čičikovs viņu nosauca par muļķi. Pie loga piegājis, viņš sāka apskatīt ainavu: loga priekšā, kā likās, bija vistu kūts, vismaz šaurais pagalms bija putnu un visādu mājlodu pPns. Tītariem un vistām nebija skaita; viņu starpā mēreniem soļiem staigāja gailis, seksti purinādams un galvu sānis noliekdams, it kā kaut ko uzma-nīgi klausīdamies; tur netrūka arī cūkas ar visu saimi; turpat, mēslu čupu raknādama, viņa, garām iedama, apēda cāli un, tā nemaz neievērojusi, turpināja mierīgi pēc savas ieražas rīt arbužu mizas. Ap šo nelielo pagalmu vai vistu kūti bija dēļu sēta, aiz kuras stiepās 'ieli sakņu dārzi ar kāpostiem, sīpo-liem, kartupeļiem, bietēm un

cietiņiem saimniecībā vajadzīgiem dārzeniņiem. Sakņū dārzā šur tur bija izsvaidītas dažas ābeles un citi augļū koki, ar tīkliem pārvilkti, lai aizsargātu tos no žagatām un zvirbuļiem, pēdējie lieliem, slīpiem mākoņiem lidoja no vienas vietas uz otru. Tā pašā nolūka dēļ uz gariem mietiņiem bija uzstiprināti baidekļi ar izplestām ro-kām; vienam bija galvā pat saimnieces naktscepure. Aiz sakņū dārziem nāca zemnieku istabas, kuras kaut gan bija saceltas juku jukām un nevirknējās pareizās ielās, tomēr pēc Čičikova vērojuma tās liecināja par zemnieku turību, jo bija uzkoptas, kā pienākas: vecu dēļu vietā uz jumtiem visur bija ielikti jauni; vārti nekur nebija sašķiebušies; viņam tuvāk esošajos labi apjuntajos zemnieku šķūņos viņš ieraudzīja vai nu vienus, citur arī divus gandrīz jaunus ratus. «Viņai nav vis maza sādžiņa,» viņš sacīja un tūliņ apņēmās ar mājasmāti tuvāk aprunāties un iepazīties. Viņš paraudzījās pa durvju šķirbu, pa kuru viņa nesen bija iebāzusi galvu, un, ieraudzījis viņu pie tējas galda sēžam, iegāja pie tās ar jautru un laipnu seju...

«Labrīt, mīlais. Kā labi gulējāt?» sacīja mājasmāte piecel-damās. Viņa bija labāk

apģērbusies nekā vakar, tumšās drēbēs, un nakts cepures galvā arī vairs nebija, tikai ap kakki tāpat bija kaut kas aptīts.

«Labi, labi,» atbildēja Čičikovs, atzveltnes krēslā atsēz-damies. «Un kā jūs, māmiņ?»

«Slikti, mīlais.»

«Kā tā?»

«Bezmiegs. Vienmer krusti sāp un kāja virspus skriemeļa, tā i lauza.»

«Pāries, pāries, māmiņ. Par to nebēdājieties.»

«Lai dievs dotu, ka pārietu. Es gan smērēju ar cūku taukiem un ar terpentīnu arī slapināju. Bet ar ko jūs dzersiet tēju? Pudelē ir augļu liķieris.»

«Nav par ļaunu, māmiņ, iedzersim arī liķieri.»

Es domāju, lasītājs jau būs atjautis, ka Čičikovs, nevērojot ^ipno seju, tomēr runāja daudz brīvāk nekā ar Maņilovu un nebūt tā neievēroja ceremonijas. Jāatzīstas, ka pie mums Krievijā, ja arī mēs neesam visur panākuši ārzemniekus, taču tālu esam tos pārspējuši mākslā izturēties. Dažādos mūsu izturēšanās smalkumus un nokrāsas nevar ne uzskaitīt. Fran-cūzis vai vācietis ne mūžam neapķers un nesapratis visas tās īpatības un atšķirības; viņš ganunz tādā pašā balsī, tādā pašā valodā runā kā

ar miljonāru, tā ar tabakas sīktirgotāju, kaut gan, zināms, savā sirdī pirmā priekšā attiecīgi pieglaimosies. Bet pie mums nav tā: mums ir tādi gudrinieki, kas ar muiž-nieku, kam pieder divsimt dvēseļu, runās pavisam citādi nekā ar to, kam to ir trīssimt, bet ar to, kam to ir trīssimt, runās atkal ne tā kā ar to, kam pieci simti, bet ar to, kam pieci simti, pavisam citādāk nekā ar to, kam astoņi simti, ar vārdu, varam kāpt vai līdz miljonam, bet arvien atradīsies nianses. Teiksim, piemēram, kādā vietā, nevis te, bet trejdevītā valstī, atrodas kāda kanceleja, bet kancelejā, teiksim, ir kancelejas priekš-nieks. Lūdzu apskatīt viņu, kad viņš sēž savu apakšnieku vidū — no bailēm ne vārda neteiksi! lepnība, dižciltība un kas tik nav viņa vaigā lasāms! ņem tik otu un zīmē: Prome-tejs kas Prometejs! Skatās kā ērglis, staigā stalti un cēli. Bet, kad tas pats ērglis, istabu tikko .atstājis, tuvojas sava priekš-nieka kabinetam, tad, papīriem padusē, tekalē gluži kā irbīte, ka ne izturēt nevar. Viesībās vai ballē, kur visiem neliela čina, Prometejs tāpat paliek Prometejs, bet, tiklīdz kāds augstāks par viņu, ar Prometeiu notiek tāda pārvērtība, kādu pat Ovidijs nevar izdomāt: muša, pat mazāks par

mušu, niecīgs smilšu graudiņš! «Tas taču nav Ivans Petrovičs,» sacīsi, viņu aplūkojīs. «Ivans Petrovičs ir lielāka aueuma, bet šis maziņš, sīciņš, tas runā skaļi, basā un nekad nesmejas, bet šis, velns zina kas: pīkst kā putns tin vienmēr smejas.» Pieej tuvāk, apskaties, nūdien Ivans Petrovičs! «Ai-ja-jā'» tu nodomāsi pie sevis... Bet pievērsīsimies mūsu darbības personām. Čičikovs, kā mēs redzējām, bija nolēmis atnest ceremonijas un tāpēc, tējas tasi paņēmis un tur ielējis liķieri, sāka šādu sarunu:

«Jums, māmiņ, laba sādžiņa. Cik tanī dvēseļu?»

«Dvēseļu tanī, mīlais, būs bezmaz 80,» saimniece atbildēja, «tikai posts, slikti laiki, lūk, arī pērngad bija neraža, dievs lai pasarga.»

«Tomēr pēc izskata zemnieki jums spēcīgi, ēkas stipras. Bet atļaujiet uzzināt jūsu vārdu. Es biju tik izklaidīgs ... iebraucu nakts laikā ...»

«Korobočka, kolēģiju serkretariene.»

«Pazemīgi pateicos. Bet vārds un tēva vārds?»

«Nastasja Petrovna.»

«Nastasja Petrovna? labs vārds Nastasja Petrovna. Manu mātes māsu arī sauc par Nastasju Petrovnu.»

«Bet jūsu vārds?» jautāja muižniece. «Jūs, šķiet, esat pie-sēdētājs?»

«Nē, māmiņ,» smiedamies atbildēja Čičikovs: «neesmu vis piesēdētājs, bet tāpat ceļoju savās darīšanās.»

«A, tad jūs esat uzpircējs! Cik gan žēl, ka es tirgotājiem visu medu tik lēti pārdevu, bet tu, mīlais, droši vien būtu man to atpircis.»

«Medu gan nebūtu pircis.»

«Ko tad citu? Vai kaņepes? Bet, lūk, arī kaņepju man tagad tā pamaz: tikai puspuoda pavisam.»

«Nē, māmiņ, man vajadzīga cita prece: sakiet, vai jums zemnieki ir miruši?»

«Ak mīlais, astoņpadsmit cilvēku!» vecene nopūzdamās atbildēja. «Un tādi labi vīri nomira, visi strādnieki. Pēc tam, tiesā, citi gan radās klāt, bet kas nu no tiem par jēgu, tādi vien sīki. Bet atbrauc piesēdētājs un prasa, lai par katru dvēseli samaksā. Cilvēki miruši, bet maksā par viņiem kā par dzīvajiem. Pagājušā nedēļā man sadega kalējs, tāds labs kalējs, arī atslēdznieka amatu mācēja.»

*Bet vai tad pie jums bija ugunsgrēks, māmiņ?»

«Dievs pasargāja no tādas nelaimes, ugunsgrēks būtu vēl ļaunāk; pats sadega, mīlais. Iekšā viņam sāka degt, pārlietu bija iedzēris, tikai zila uguns iznāca pa muti laukā, visgarām sagruzdēja, sagruzdēja un palika melns kā ogle, bet bija gan krietns kalējs! un tagad es vairs nekur nevaru izbraukt, nav kas zirgus apkaļ.»

«Tas viss dieva prāts, māmiņ!» teica Čičikovs nopūzdamies; npret dieva gribu nevar nekā teikt... Atdodiet viņus man, Nastasja Petrovna?»

«Ko tad, mīlais?»

«Lūk, visus tos, kas nomiruši.»

«Kā tad jums varu viņus atdot?»

«It vienkārši. Vai varbūt pārdodiet. Es jums došu naudu par viņiem.»

«Bet kā tad, es, nudian, nevaru saprast? Vai tad tu pa-tiesi gribi izrakt viņus no zemes?»

Čičikovs redzēja, ka vecene bija ķērusi par tālu un ka ne-pieciešams viņai izskaidrot, kas par lietu. Viņš nedaudz vār-dos viņai paskaidroja, ka pirkšana skaitīsies tikai uz papīra un ka dvēseles pierakstīs par dzīvām.

«Bet kam tev tās vajag?» platām acīm viņu uzlūkodama, vecene jautāja.

«Nu, tā ir mana darīšana.»

«Bet viņi jau miruši.»

«Kas tad saka, ka viņi dzīvi? Tāpēc jau arī jums zaudējums, ka miruši: jums par viņiem jāmaksā, bet es tagad izglābšu jūs no pūlēm un maksājumiem. Saprotat? Un ne tikai iz-glābšu, bet došu vēl klāt piecpadsmit rubļu. Nu, tagad skaidrs?»

«Nudien, nezinu,» mājas māte stomīdamās atbildēja. «Es taču mirušus vēl nekad neesmu pārdevusi.»

«Ko vēl nē! Tas būtu brīnums, ja jūs kādam tos būtu pār-devusi. Vai tad jūs domājat, ka no viņiem tiešām kāds la-bums?»

«Nē, to es nedomāju. Kas nu no viņiem par labumu, labuma nekāda nav. Mani tikai tas samulsina, ka viņi jau miruši.»

«Nu, vecene liekas cietpaure!» pie sevis nodomāja Čičikovs, «Paklausieties, māmiņ! Tad apdomājiet labi: jūs taču izpu-tiniet sevi. Jūs maksājat par viņu nodokļus kā par dzīvu.»

«Ak mīļais mans, ir nerunā par to!» iebilda muižniece. «Pirms trijām nedēļām samaksāju vairāk nekā pusotra simta arī piesēdētāju piekukuļoju.»

«Nu palūk, māmiņ. Bet tagad apdomājiet, ka

jums piesē-dētāju vairs nevajadzēs piekukuļot, tātātē ka es par viņiem

tagad maksāšu; es, bet ne jūs; es uzņemos visas nodevas. Els pat par savu naudu nokārtošu pirkšanas līgumu, vai to jūs saprotat?»

Vecene kļuva domīga. Viņa redzēja, ka veikals tiešām lie-kaš it kā izdevīgs, bet ka tas pārlietu jauns un neierasts; un tātātē sāka stipri baidīties, ka tikai šis uzpircējs viņu kaut kā nepiekrāpj; taču atbrauca dievs zina no kurienes un pie tam vēl nakts laikā.

«Nu kā būs, māmiņ, sitīsim saujās, vai?» jautāja Čičikovs.

«Nudien, mīļais, man vēl nekad nav gadījies nelaiķus pār-dot. — Dzīvus gan es pārdevu, lūk, ir aizpērn Protopopovam divas meičas par simt rubļiem katru, un viņš ļoti pateicās, esot iznākušas labas strādnieces: pašas aužot servjetes.»

«Nu, par dzīviem netiek runāts; dievs ar viņiem. Es gribu mirušus.»

«Patiesi, sākumā man vēl bail, ka man necēlas kāds zau-dējums. Varbūt tu, mīļais, mani krāp, bet viņi varbūt... viņi varbūt vairāk maksā.»

«Paklausieties, māmiņ ... ek, kāda jūs! ko viņi

var maksāt? Apdomājiet: tie taču ir pīšļi. Vai saprotat? tie ir tikai pīšļi. Nemiet visnederīgāko, vispēdējo lietu, piemēram, vienkāršu lupatu, ir lupatai sava cena: to, mazākais, pirks papīra fab-rikā, bet tie nekam nav vajadzīgi. Nu, sakiet paši, kam tie der?»

«Tas jau, zināms, tiesa. Gluži nekam neder; bet. raugi, mani tikai tas attur, ka viņi jau miruši.»

«Ek, kur ozolkoka galva!» pie sevis nodomāja Čičikovs, jau sākdamš zaudēt pacietību. «Tiec nu galā ar viņu! sasvied- rēja pat, nolādētā vecene!» Te viņš, lakatu no kabatas izvilcis, sāka slaucīt sviedrus, kas patiesi bija izspiedušies uz pieres. Taču Čičikovs par velti dusmojās: dažs godājams un pat valsts vīrs, bet darīšanās bieži izturas kā īsta Korobočka. Kad ieņems kādas domas galvā, tad neceri tās ārā dabūt, vari celt viņam priekšā visādus pierādījumus, tik skaidrus kā diena, bet no viņa viss lec atpakaļ, kā gumijas bumba atlec no sienas. Sviedrus noslaucījis, Čičikovs nolēma pamēģināt, vai nevarētu viņu uzdabūt, uz ceļa no kaut kādas citas puses. «Jūs, māmiņ», viņš sacīja: «vai nu negribat ma'nus vārdus saprast, vai arī tīši tā runājat, lai tikai būtu kaut kas ko ru-nāt

... Es jums dodu naudu: piecpadsmit rubļu asignacijās.

Vai saprotat? Tā taču ir nauda. Uz ielas to neatradīsiet. Nu, sakiet taisnību, par cik pārdevāt medu?»

«Par 12 rubļiem pudu.»

«Drusku samelojāt, māmiņ. Par divpadsmit nepārdevāt.»

«Nudien, pārdevu.»

«Nu, redzat? Par to tas ir medus. Jūs ar lielām pūlēm, centību un rūpēm krājāt to, varbūt veselu gadu; braukājāt, meklējāt bites, veselu ziemu tās barojāt pagrabā, bet mirušas dvēseles nav no šīs pasaules. Tur jūs no savas puses neesat pielikusi nekādas pūles, tā bija dieva griba, ka viņas atstāja šo pasauli, nodarīdamas zaudējumu jūsu saimniecībai. Tur jūs dabūjāt par darbu, par rūpēm divpadsmit rubļu, bet te, it ne par ko, par velti, ne divpadsmit, bet piecpadsmit rubļu, ne sudrabā, bet visus zilās asignacijās.» Pēc tādas spēcīgas pārlicināšanas Čičikovs gandrīz vairs nešaubījās, ka vecene beidzot padosies.

«Nudien,» muižniece atbildēja: «es esmu nepiedzīvojusi atraitne! labāk drusku pagaidīšu, varbūt sabrauks tirgotāji, tad apjautāšos par

cenām.»

«Kauns, kauns, māmiņ! vienkārši kauns! Nu, ko jūs ru-nājat, apdomājiet pati! kas tad viņas gan pirks? Nu, kur tad tādas var izlietot?»

«Bet varbūt saimniecībā kaut kā pie gadījuma var no-derēt ...» atbildēja vecene, bet tā ir nepabeidza teikumu, atplēta muti un gandrīz bailīgi uzskatīja viņu, vēlēdamās zināt, ko viņš par to teiks.

«Miruši saimniecībā! Ek, kas jums nāk prātā! Zvirbuļus pa naktīm sakņu dārzā ar viņiem baidīt, vai?»

«Dievs ar jums! Ko tu tādas briesmas runā!» krustu mez-dama, norunāja vecene.

«Nu, kur tad jūs viņus vēl gribējāt izlietot? Starp citu, taču kauli un kapi, viss paliek jums: man tie būs tikai uz papīra. Nu, ko tad vēl? Kā tad būs? vismaz atbildiet! *

Vecene no jauna kļuva domīga.

«Par ko tad jūs domājat, Nastasja Petrovna?»

«Patiesi, nevaru saprast, ko darīt, pārdošu juma labāk kaņepes.»

«Kam man kaņepes? Apžēlojieties, es jums lūdzu pavisam kaut ko citu, bet jūs man bāžat kaņepes! Kaņepes paliek ka-ņepes, citreiz

atbraukšu, nopirkšu arī kaņepes. Nu kā tad būs, Nastasja Petrovna?»

«Nudien, tik dīvaina prece, pavisam neierasta!»

Te Čičikovs pavisam pazaudēja pacietību, dusmās cirta krēslu pret grīdu un novēlēja veceni velnam.

No velna muižniece ārkārtīgi izbijās. «Ak, nemini viņu, dievs ar viņu!» viņa iekliedzās, visa nobālēdama. «Aizpagā-jušo nakti man visu nakti nelabais rādījās sapņos. Vakarā pēc lūgšanas gribēju drusku pazīlēt uz kārtīm, bet, redzams, dievs par sodu man atsūtīja viņu. Tik riebīgu ieraudzīju; bet ragi garāki nekā vērsim.»

«Es brīnos, kā viņi jums, veseliem desmitiem nerādās sapņos. Tikai no kristīgas cilvēku mīlestības gribēju: redzu, nabaga atraitne mokās, cieš trūkumu ... bet izputi un no-sprāgsti ar visu savu sādžu!...»

«Ak, kādus sliktus vārdus tu runā!» sacīja vecene, ar bai-lēm viņu uzlūkodama.

«Taču pietrūkst ar jums vārdu! Nudien, sliktu vārdu nesakot, jūs tīri ,kā tāds sētas suns, kas gul uz siena: pats siena neēd, bet citiem arī nedod. Es gribēju no jums pirkt dažādus saimniecības

produktus, tāpēc ka esmu arī kroņa uzpircejs...»
Te viņš sameloja, kaut gan nejauši un bez kādas
tālākas pārdomāšanas, bet negaidīti izdevīgi.
Kroņa iepirkumi Nastasju Petrovnu stipri
ietekmēja, vismaz viņa jau gandrīz lūdzošā balsī
sacīja: «Par ko tu tik ļoti noskaities? Būtu es
sākumā zinājusi, ka esi tik dusmīgs, es nemaz
ne-būtu tev runājusi pretim.»

«Nav par ko dusmoties! Lieta nav olas
čaumalas vērtā, un es sākšu par to dusmoties.»

«Nu, lai tad arī iet, esmu gatava tev atdot par
piecpadsmiņi assignācijām! bet palūko, tētiņ, par
iepirkumiem: ja vajag rudzu vai griķu miltu, vai
putraimu, vai kautus lopus, tad, lūdzams,
neapbēdini mani.»

«Nē, māmiņ, neapbēdināšu,» viņš atbildēja,
ar roku sviedrus slaucīdams, kas trijiem
strautiem plūda pa viņa vaigu. Viņš izjautāja,
vai viņai neesot pilsētā kāds pilnvarnieks vai
pazīstams, kam varētu izdot pilnvaru līguma
apstiprināšanai un visam, kas vajadzīgs. «Kā ne,
protopopa Kirila tēva dēls dien palatā,» atbildēja
Korobočka. Čičikovs palūdza, lai viņa izraksta
protopopam pilnvaru, un, lai atbrīvotu no liekām
pūlēm, pats ņēmās sacerēt.

«Būtu labi,» Korobočka pa tam pie sevis nodomāja: «ja no manis viņš priekš kroņa uzpirktu miltus un lopus, vajag viņu pielabināt: no vakarvakara vēl mikla palika, jāiet pasacīt Fetiņjai, lai izcep bļinas; derētu pagatavot arī olu pīrāgu no neraudzētas mīklas, to man labi prot, arī daudz laika tur nevajag.» Mājas māte izgāja, lai izpildītu savu nodomu par pīrāga pagatavošanu un laikiem papildināt to ar citiem mājas ceptuves un virtuves darinājumiem; bet Čičikovs iegāja vies-istabā, kur bija pārgulējis nakti, lai izņemtu no savas lādītes vajadzīgos papīrus. Viesistabā jau sen viss bija piekopts, lepnie pēji iznesti laukā, dīvana priekšā stāvēja aplāts galds. Nolicis uz tā lādīti, viņš mazliet atpūtās, jo juta, ka bija vis-caur nosvīdis, kā izpeldināts: viss, kas viņam bija mugurā, sākot no krekla līdz zeķēm, viss bija slapjš. «Ek, kā nomocīja mani, nolādētā vecene!» teica viņš, drusku atpūties, un at-slēdza lādīti. Autors ir pārliecināts, ka ir daži tādi ziņkārīgi lasītāji, kas vēlēšies iepazīties ar plānu un lādītes iekšējo saturu. Un kāpēc arī neapmierināt! Lūk, iekšējais saturs: pašā vidū iedobumiņš ziepēm, ap to seši vai septiņi šauri no-dalījumi bārdas nažiem; tad

kvadratiņi smilšu trauciņam un tintnīcai ar laivai līdzīgu rievīņu vidū spalvām, zīmoglakai un visam, kas pagarāks; pēc tam visādi nodalījumi ar vākiem un bez vākiem, visam tam, kas īsāks, tur bija visādas vizīt-kartes, teatra biļetes, ielūgumi bērēs un citi raksti, ko nolika piemiņai. Lādītes virsdaļu ar visiem nodalījumiem varēja izņemt laukā, un zem tās atradās telpa, aizņemta papīra kau-dzēm loksnes lielumā, beidzot nāca maza, paslepena atvilkinē naudai, no lādītes sāniem nemanot izvelkama. Tās īpašnieks vienmēr to tik žigli izvilka un tanī pašā brīdī atstūma atpakaļ, ka patiesi nevarēja sacīt, cik tur bija naudas. Čičikovs sāka darboties un, noasinājies spalvu, sāka rakstīt. Tanī brīdī ienāca mājasmāte.

«Tev laba kastīte, mīlais,» viņa sacīja pie tā piesēzdamās. «Laikam Maskavā pirkta?»

«Maskavā,» atbildēja Čičikovs, turpinādams rakstīt.

«Es jau to zināju: tur viss ir labs darbs. Aizpērn mana māsa atveda no turienes siltus zābaciņus bērniem: tik stipra prece, līdz šim laikam valkā. Ak, kas tev tur zīmogpapīra!» viņa turpināja, lādītē ieskatīdamās. Un tiešām,

zīmogpapīru tur nebija mazums. «Kaut man vienu loksnīti iedāvinājis! man tāds liels trūkums; ja gadās tiesā kādu lūgumrakstu iesniegt, nav uz kā rakstīt.»

Čičikovs paskaidroja viņai, ka tas nav tāds papīrs, ka tas derot līgumu noslēgšanai, bet ne lūgumrakstiem. Tomēr, lai viņu apmierinātu, viņš iedeva tai kādu rubļa vērtu loksnī Vēstuli norakstījis, deva viņai parakstīties un palūdza īsu zemnieku sarakstu. Izrādījās, ka muižniecei nekādu sarakstu, ne piezīmju nebija, bet zināja gandrīz visus no galvas; viņš lika tai diktēt viņus. Daži zemnieki viņu mazliet pārsteidza ar saviem vārdiem, bet vēl vairāk ar palamām, tā ka katru reizi, tādu vārdu dzirdējis, papriekšu apstājās un tad tikai sāka rakstīt. It īpaši viņu pārsteidza kāds Pēteris Saveljevs- Negoda-Sile, tā ka viņš nevarēja neteikt: «cik garš!» Otram pie vārda bija piekārts Govju ķieģelis, cits saucās vienkārši: Ritenis Ivans. Rakstīt beidzis, viņš ievilka nāsīs drusku gaisa un saoda kaut kā sviestā cepta vilinošo smaržu, i «Pazemīgi lūdzu iekost,» sacīja mājas māte. Čičikovs atska-tījās un ieraudzīja, ka uz galda jau bija sēnes, pīrādziņi, mai-zītes, karašas, blīnas, plāceņi ar visādām piedevām: ar

sīpoliem, magoņu sēklām, biežpienu, zivīm un diezin ko vēl visu.

«Neraudzētas mīklas pīrāgs ar olu!» sacīja mājas māte.

Čičikovs paņēma neraudzētas mīklas pīrāgu ar olu un, vairāk nekā pusi apēdis, to uzslavēja. Un tiešām, pīrāgs pats par sevi bija gards, bet pēc visām mokām un pūlēm ar veceni izlikās vēl gardāks.

«Bet blinas?» teica mājas māte.

Atbildes vietā Čičikovs satina trīs blinas kopā un, apmēr-cējis izkausētā sviestā, iebāza mutē, bet lūpas un rokas no-slaucīja ar servjeti. Trīs reizes to atkārtojis, viņš palūdza mājas māsti likt iejūgt viņa puskarieti. Nastasja Petrovna tūlīt izsūtīja Fetiņju, turpat pavēlējuma ienest vēl karstas blinas.

«Jums, māmiņ, ļoti gardas blinas,» teica Čičikovs, snieg-damies pēc ienestajām, karstajām.

«Jā, man tās labi cep,» atbildēja mājas māte: «tikai, lūk nelaime, slikta raža, nav labu miltu ... Bet ko tad mīlais, jūs tā steidzaties?» viņa sacīja, redzējama, kā Čičikovs jau pa-ņem rokā cepuri: «puskariete taču vēl nav iejūgta.»

«Iejūgs, māmiņ, iejūgs, man ātri iejūdz.»

«Bet, lūdzami, neaizmirstiet par kroņa iepirkumiem.»

«Neaizmirsīšu, neaizmirsīšu,» atbildēja Čičikovs, priekš-namā iziedams.

«Vai cūku taukus nepērkat?» mājasmāte jautāja, viņam pakaj iedama.

«Kāpēc nepirkt? Pirkšu, tikai vēlāk.»

«Ap svētkiem man ir cūku tauki būs.»

«Pirksim, pirksim, visu pirksim, ir cūku taukus pirksim.»

«Varbūt jums arī vajadzēs putnu spalvu. Ap Filipa gavēņa laiku man ir putnu spalvas būs.»

«Labi, labi,» runāja Čičikovs.

«Redzi nu, mīļais, tava puskariete vēl nav gatava,» sacīja mājasmāte, kad abi bija izgājuši uz lieveņa.

«Būs, būs gatava. Pastāstiet tikai man, kā tikt uz lielceļa.»

«Kā tad to izdarīt?» sacīja mājasmāte. «Tas ļoti grūti iestāstīt, daudz sānu ceļu; varbūt dot tev kādu meiteni, lai pavada. Tev taču uz bukas, kā liekas, būs vieta, kur viņai piesēsties?»

«Kā nu nebūs.»

«Manis pēc, es tev došu meiteni, viņa zina ceļu, tikai tu pielūko! neaizved viņu līdz, tirgotāji

man vienu jau aizveda.»

Čičikovs pārlicināja viņu, ka neaizvedīšot, un Korobočka, apmierinājusies, jau sāka aplūkoties, kas notiek viņas pagalmā; ar acīm ieurbās ekonomē, kas nesa no pieliekamā kambara koka bļodu ar medu, zemniekā, kas parādījās vārtos, un pamazām nogrima saimniecības darīšanās. Bet kādēļ tik ilgi kavēties pie Korobočkas? Korobočka vai Maņilovs, vai saimniecības darīšanas, vai arī nesaimniecības — lai paliek tās! Nevis tas pasaulē ir brīnišķīgi iekārtots: priecīgais acumirkli pārvēršas bēdīgā, ja tikai pie tā ilgāk uzkavēties, un tad diezin kas vēl ienāk galvā. Varbūt pat sāksi domāt: vai patiesi Koro-bočka stāv tik zemu uz cilvēces attīstības bezgalīgajām kāpnēm? Vai patiesi tik liels bezdibenis, kas atdala viņu no viņas māsas, kura neaizsniedzami norobežota aristokrātiskā nama sienām ar smaržīgām čuguna kāpnēm, ko rotā spožs varš, sarkankoks un paklāji; tur viņa sēž žāvādamās ar puslasītu grāmatu, gaidīdama uz asprātīgi aristokrātiskām viesībām, kur viņai būs izdevība izrādīt savu gudrību un izsacīt iekal-tas domas, domas, kas, pēc modes likumiem, veselu nedēļu nodarbinās visu pilsētu,

domas ne par to, kas notiek viņas mājā un viņas muižās, kur aiz sliktas saimniekošanas viss nolaists un izputināts, bet par to, kāds politisks apvērsums gatavojas Francijā, kādu virzienu ņēmis šolaiku katolicisms. Bet garām, garām! kādēļ runāt par to? Bet kādēļ bezdomu jautros, bezrūpīgos brīžos, gluži negaidot, pati no sevis uzšalc cita brīnišķīga dvesma: vēl smaidi nav gluži aizlidojuši no sejas, bet jau esi kļuvis gluži citāds to pašu ļaužu vidū, jau pavisam citā gaismā atmirdz seja ...

«A, lūk, puskariete, lūk, puskariete!» izsaucās Čičikovs, beidzot ieraudzījis piebraucam savu puskarieti. «Ko tu, muļķi, tik ilgi kavējies? Redzams, vakarējais reibums vēl viss nav izgājis no galvas.»

Selifans uz to nekā neatbildēja.

«Ardievu, māmiņ! Bet kur tad jūsu meitene?»

«Ei Pelageja,» muižniece sacīja pie palievena stāvošajai gadu vienpadsmit vecai meitenei, apģērbtai mājās krāsotās drēbēs un basām kājām, ko no tālienes varēja noturēt par zābakiem, tik ļoti tās bija aplipušas svaigiem dubļiem: «Pa-rādi kungam ceļu.»

Selifans palīdzēja meitenei uzrāpties uz

bukas; uzlikusi vienu kāju uz kungu kāpšļa, papriekšu nosmērēja to ar dubļiem un tad tikai uzkāpa augšā un novietojās viņam bla-kus. Tūlīņ pēc viņas arī pats Čičikovs uzcēla kāju uz kāpšļa un, puskarieti uz labo pusi pasvēris, tāpēc ka bija pasmags, beidzot nosēdās, sacīdams: «ā! tagad labi! ardievu, māmiņ!» Zirgi sāka iet.

Selifans bija visu ceļu drūms un līdz ar to arī labi uz-manīja savu darbu, kas gadījās ar viņu vienmēr pēc tam, kad bija kaut kā nogrēkojies vai piedzēries. Zirgi bija apbrī-nojami notīrīti. Vienas sakas, kuras gandrīz vienmēr uzlika saplīsušas, tā ka no ādas līda laukā pakulas, tagad bija veikli sašūtas. Viņš visu ceļu cieta klusu, uzcirta tikai ar pātagu un nemaz nevērsās pie zirgiem ar pamācošu runu, kaut gan lāsainajam zirgam, zināms, būtu gribējies noklausīties kādā pamācībā, jo tanī laikā runīgā kučiera rokās groži arvien turējās kaut kā laiski, un pātaga tikai formas dēļ staigāja pa muguras virsu. Bet no drūmajām lūpām šoreiz bija dzir-dami tikai vienmulīgi, nepatīkami izsaucieni: «Nu, tak, nu, vārna! nežāvājies, nežāvājies!» un vairāk nekā. Arī pats bēris un Piesēdētājs bija neapmierināti, ne reizi nedzirdējuši ne mīlo, ne cienājamo.

Lāsainais juta Joti nepatīkamus sitienus pa savām resnajām un platajām daļām. «Re, kāds dusmīgs tagad!1 viņš pie sevis domāja, drusku ausis skurinādams.

«Zina gan, kur sist! Negāž vis taisni pa muguru, bet tā vien meklē vietu, kur vairāk sāp, uzdod pa ausīm vai iecērt pa pavēderi.»

«Pa labi, vai?» ar tādu sausu jautājumu Selifans griezās pie blakus sēdošās meitenes, rādīdams viņai ar pātagu uz dubļaino ceļu spilgti zaļo, atspirgušo lauku vidū

«Nē, nē, es jau parādīšu,» sacīja meitene.

«Kur tad?» jautāja Selifans, kad bija tuvāk piebraukuši.

«Lūk, kur,» atbildēja meitene, ar roku rādīdama.

«Ek tu,» Selifans atteica, «tas jau ir pa labi: nezina, kas pa labi, kas pa kreisi!»

Kaut gan bija ļoti jauka diena, bet zeme bija kļuvusi tik dubļaina, ka puskarietes riteni apķepa dubļiem kā ar voi- loku, kas ekipāžu padarīja daudz smagāku; pie tam augsna bija mālaina un ārkārtīgi lipīga. Kā viens, tā otrs bija par cēloni, ka viņi agrāk par pusdienu nevarēja izkļūt laukā no mazceļiem. Bez meitenes ir tas būtu bijis grūti

izdarāms; tāpēc ka ceļi klīda uz visām pusēm kā noķerti vēži, kad tos izber no maisa, un Selifans būtu nobraucis šķībi bez paša vainas. Drīz meitene norādīja ar roku uz tālumā melnojošo ēku, sacīdama: «lūk, tur ir lielceļš!»

«Bet ēka?» jautāja Selifans.

«Traktieris,» meitene atbildēja.

«Nu, tagad mēs paši izbrauksim,» Selifans sacīja: «vari iet uz mājām.»

Viņš apturēja zirgus un palīdzēja tai nokāpt, caur zobiem piebilzdams: «ek tu melnkāje!»

Čičikovs iedeva viņai kapara grasi, un viņa brida uz mā-jām jau ar to vien apmierināta, ka bija dabūjusi pasēdēt uz bukas.

IV NODAĻA

Pie traktiera piebraucis, Čičikovs lika pieturēt divu iemeslu pēc. No vienas puses, lai atpūtinātu zirgus, bet, no otras puses, lai pats drusku uzkostu un stiprinātos. Autoram jāatzīstas, ka viņš ļoti apskauž tādu ļaužu ēstgribu un kuņģi. Viņam neko nenozīmē Pēterburgā vai Maskavā dzīvojošie lielmaņi, kas laiku pavada, pārdomādami, ko rītu ēdīs un kādu pusdienu sadomāt uz parītu, kas pie šīs pusdienas ķeras ne citādi, kā vispirms iebaudījuši kapsulas: rij austeres, jūras zirnekļus un citus brīnumus, bet pēc brauc uz Karlsbadi vai Kaukazu. Nē, šādus kungus autors nekad nav apskaudis. Bet vidējas rocības kungi, kuri vienā stacijā prasa šķiņķi, otrā sivēnu, trešā gabalu stores vai ceptu desu ar sīpoliem, bet pēc tam, it kā nemaz nebūtu ēduši, vienalga kādā laikā, sēžas pie galda, un storu vira ar vēdzēlēm un zivju pieņiem, piekožot zivju pīrāgus vai pastēti no sama astes [1], tik apetītīgi šņakst un krakšķ zobos, ka, to redzot, klātesošajiem sāk rasties ēstgriba, — lūk, šie kungi tiešām bauda apskaužamu debess dāvanu! Ne tikai viens

lielmanis vien katrā brīdī gatavs ziedot pusi no saviem zemniekiem un pusi no ieķīlā-tajām un neieķīlātajām, pēc ārzemju un krievu parauga uz-labotajām muižām, lai tikai iemantotu tādu kuņģi, kāds ir vidējas rocības kungam, bet nelaime tikai tā, ka ne par kādu naudu, ne par kādām muižām, ar un bez uzlabojumiem, ne-var iegūt tādu kuņģi kā vidējas rocības kungam.

Traktieris, nomelnējusi koka ēka, uzņēma Čičikovu savā šaurajā, viesmīlīgajā pajumtē, kas bija atspiedusies uz tieviem, grebtiem stabiem, līdzīgiem veclaiku baznīcu lukturu kātiem. Traktieris atgādināja krievu zemnieku istabu, tikai mazliet lielāku. No jauna koka grebtas dzegas ap logiem un zem jumta spilgti un dzīvi izraibināja tā tumšās sienas; uz logu aizvirtniem bija uzzīmētas puķu krūzes ar puķēm.

Pa šaurām koka kāpnēm uzkāpis augšā lielā priekšnamā, viņš satika resnu, raibā katūnā ģērbusošos veceni, kas, čikstošās durvis atvērdama, sacīja: «lūdzu šurp!» Istabā bija sastopami visi vecie draugi, ko katrs atradīs nelielos koka traktieros, kuru nav mazums sabūvētu ceļa malā, tur bija: nosūbējis patvāris, gludi ēvelētas priežu koka sienas, kaktā trīsstūru skapis ar tējas kannu

un tasēm, apzeltītas porcelāna olas, kas zilās un sarkanās lentēs karājās svētbilžu priekšā, nesen apbērnokusies kaķe, spogulis, kas divu acu vietā rādīja četras, bet sejas vietā kaut ko plācenim līdzīgu; beidzot aiz svēt-bildēm aizbāzti smaržīgu zāļu un neļķu saišķi, kas bija tā izkaltuši, ka tas, kas vēlējās tos paostīt, tikai šķaudīja un vairāk nekā.

«Vai sivēns dabūjams?» ar tādu jautājumu Čičikovs griezās pie stāvošās vecenes.

«Dabūjams.»

«Ar mārrotkiem un krējumu?»

«Ar mārrotkiem un krējumu.»

«Dod to šurp!»

Vecene aizgāja sameklēt un atnesa šķīvi, servjeti, kas bija sastērķelēta tā, ka slējās kā sakaltusi miza, pēc tam tievu, spalvas nazim līdzīgu nazi ar nodzeltējušu kaula spalvu, div-zaru dakšiņu un sāls trauciņu, kuru neparko nevarēja no-stādīt taisni uz galda.

Mūsu varonis pēc ieraduma tūliņ sāka ar viņu aprunāties un izjautāja, vai pati turot traktieri jeb vai esot vīrs, un cik peļņas dodot traktieris, un vai viņiem dēli klāt dzīvojot, un vai vecākais dēls neprecējies vai precējies, un kādu sievu apņēmis,

vai ar lielu pūru vai ne, un vai sievas tēvs bijis apmierināts, un vai nav dusmojies, ka uz kāzām dabūjis maz dāvanu; ar vārdu, nekā nepalaida garām. Pats par sevi sa-protams, ka arī izpētīja, kādi muižnieki dzīvo viņu apkārtnē, un dabūja zināt, ka esot visādi muižnieki. Blochins, Počita-jevs, Miļnijs, pulkvedis Čepakovs, Sobakevičs. «A, Sobake- viču pazīsti?» viņš jautāja un tūlī dzirdēja, ka vecene pazīst ne tikai Sobakeviču, bet arī Maņilovu un ka Maņilovs esot patīkamāks par Sobakeviču: Maņilovs liekot tūlī vārīt vistu, prasot arī teļa gaļu; ja esot jēra aknas, tad liekot atnest arī jēra aknas un no visa pa druskai tikai iebaudot, bet Soba-kevičs prasot tikai kaut ko vienu un tad arī visu apēdot, pat vēl gribot par to pašu maksu piedevas.

Kamēr viņš tādā veidā sarunājās, ēzdams sivēnu, no kura bija palicis tikai pēdējais kumoss, atskanēja piebraukušas ekipāžās ratu troksnis. Pa logu paskatījies, viņš ieraudzīja, ka pie traktiera apstājusies viegla puskariete ar trim labiem zirgiem priekšā. No puskarietes izkāpa kaut kādi divi vīrieši. Viens gaišmatis, gara auguma; otrs drusku zemāks, melnīg-snējs. Gaišmatis bija tumši zilos ungāru svārkos, bet melnīg-snējais

vienkārši svītrotā archalukā. Tālumā varēja saredzēt velkamies vēl kādus tukšus ratus, ko vilka četri vāji, noplūs- kājušies zirgeļi, ar saplosītām sakām un virvju iejūgu. Gaiš-matis tūliņ devās pa trepēm augšā; bet melnīgsnējais vēl pa- lika ārā, un taustīja kaut ko puskarietē, turpat ar sulaini sarunādamies un mādams ar roku viņiem pakaļ braucošai karietei. Viņa balss Cičikovam izlikās it kā pazīstama. Kamēr viņš to aplūkoja, gaišmatis jau bija paspējis sataustīt durvis un tās atvēris. Tas bija liela auguma vīrs, pavājš no vaiga vai, kā saka, noliesējis, ar iesarkanām ūsiņām. Viņa iedegušais vaigs liecināja, ka viņš labi pazīst dūmus, ja ne biszāļu, tad mazākais tabakas. Viņš pieklājīgi paklanījās Cičikovam, uz ko pēdējais arī tāpat atbildēja. Dažu minušu laikā viņi, droši vien, būtu ielaidušies sarunās, labi sapazinušies, jo sākums jau bija likts un abi gandrīz vienā reizē izsacīja savu prieku, ka vakarējais lietus pilnīgi nodzinis putekļus no ceļa un ta-gad ir vēsi, ir patīkami braukt; bet tanī brīdī ienāca viņa melnīgsnējais biedrs, cepuri no galvas nosviedis uz galda, viņš braši ar roku izbužināja savus biezus, melnos matus. Tas bija vidēja auguma vīrs ar diezgan

glītu stāvu, apaļiem, sār-tiem vaigiem, sniega baltiem zobiem un piķa melnu vaiga bārdu. Viņš bija spīrgts kā asinis ar pienu; veselība tā vien dvesa no viņa sejas.

«Ba, ba, bā!» rokas izplētis, viņš pēkšņi izsaucās, ierau-dzījis Čičikovu. «Kāds liktenis tevi te atvedis?»

Čičikovs pazina Nozdrevu, to pašu, ar kuru bija pusdieno-jis pie prokurora un kurš dažās minūtēs ar viņu tā bija iedraudzējies, ka sāka jau uzrunāt ar tu, kaut gan Čičikovs no savas puses nedeļa uz to nekādu iemeslu.

«Kurp braukdams?» jautāja Nozdrevs un, atbildes neno-gaidījis, turpināja: «Bet es, brāl, braucu no gada tirgus. Ap-sveic: nospēlējos uz beidzamo urā! Tici vai ne, nekad mūžā tā neesmu nospēlējis. Es taču atbraucu ar īrētiem zir-giem! Lūk, paskaties pa logu laukā!» Te viņš pats nolieca Čičikova galvu, tā ka tas tikko neatdauzīja to pret loga rāmi. «Vai redzi, kādi kaķi! ar pūlēm atvilka nolādētie, es jau iesēdos, lūk, viņa puskarietē.» To teicis, Nozdrevs parādīja ar pirkstu uz savu biedru. «Bet jūs vēl neesat pazīstami? Mans svainis Mižujevs! Mēs ar viņu visu rītu runājām par tevi. Nu, gan redzēsi, saku,

ka mēs satiksim Čičikovu. Nu, brāl, kaut tu zinātu, kā es nospēlējos! Tici vai ne, ne tikai četrus rikšotājus paspēlēju — bet visu nolaidu. Man vairs nav ne važiņas, ne pulksteņa ...» Čičikovs paskatījās un tie-šām redzēja, ka viņam nebija ne pulksteņa, ne važiņas. Viņam pat izlikās, ka vaigu bārda vienā pusē mazāka un ne-bija tik bieza kā otrā. «Bet būtu man bijuši tikai divdesmit rubļu kabatā,» Nozdrevs turpināja, «taisni ne vairāk kā div-desmit, es būtu visu atspēlējis, tas ir, ne tikai būtu atspēlējis, bet, kā godīgs cilvēks, trīsdesmit tūkstošus tūliņ būtu iebāzis makā.»

«Tu gan toreiz arī tā runāji,» atbildēja gaišmatis: «bet, kad es tev iedevu piecdesmit rubļu, tad arī tos tūliņ paspēlēji.»

«Nebūtu arī paspēlējis! nudian, nebūtu paspēlējis! Ja ne-būtu pats izdarījis muļķību, nudian, nebūtu paspēlējis. Ne-būtu es pēc parolē nolādētajam septiņacim uzliecis pīli, es būtu nogrābis visu banku.»

«Bet tomēr nenogrābi,» gaišmatis piezīmēja.

«Nenogrābu tāpēc, ka pārskatījos. Bet vai tu domā, ka tavs majors labi spēlē?»

«Labi vai slikti, tomēr viņš tevi apspēlēja.»

«Lūk, gudrība!» sacīja Nozdrevs: «tā es arī viņu novin-nēšu. Nē, būtu viņš pamēģinājis izspēlēt dublētu [2] , tad es gan redzētu, tad es gan redzētu, kas viņš par spēlmani! Bet par to, brāl Čičikov, kā mēs pirmās dienas uzdzīvojām! Tiesa, bija lepns gada tirgus. Paši tirgotāji saka, ka nekad tik daudz ļaužu neesot sabraukuši. Man visu, ko vien no muižas atveda, pārdeva par vislabākām cenām. Ak brālīt! kā uzdzīvojām! Tagad pat, kad atminos... velns parauj! tas ir, cik žēl, ka tevis nebija. Iedomājies, ka trīs verstis no pilsētas stāvēja dragunu pulks. Tici vai ne, ka oficiēri, visi, cik viņu bija, ap četrdesmit cilvēku oficiēru vien bija pilsētā; kā sākām mēs, brālīt, dzert. . . Stabsrotmistrs Pocelujevs... tik mīļš! ūsas, brālīt, tādas! Bordo sauc vienkārši par dziru. «Atnes, brāl,» saka, «dziru!» Poručīks Kuvšiņņikovs ... Ak brālīt, cik mīļš cilvēks! var sacīt, dzērājs uz pirmo numuru. Mēs visu laiku bijām ar viņu kopā. Kādu lepnu vīnu mums Ponomarevs deva! Tev jāzina, ka viņš ir blēdis, un viņa bodē nekā nevar pirkt: pie vīna maisa visādus mēslus: sandaļu, grauzdētus korķus un pat mērcē tanī, pagāns, kliederus, bet, ja izvilks no dibensistabas, ko tas dēvē par atsevišķo, kādu

puodeli, tad, brāl, to dzerdams, jutīsies kā septītās debesīs. Šampanietis mums bija tāds, kas gubernatora šampanietis pret to? tīrais kvass. Iedomājies, ne kliko, bet kaut kāds kliko matradura, tas ir divkāršs kliko. Un vēl iedeva mums puodeli franču vīna ar nosaukumu: bonbons. — Smarža? buķete, un viss, ko gri-bi. Tad ta uzdzīvojām!... Pēc mums atbrauca kāds kņazs, atsūtīja uz bodi pēc šampanieša, nav ne pudeles visā pilsētā, oficiēri visu izdzēruši. Tici vai ne, es viens pats pie pusdienām izdzēru septiņpadsmit puodeļu šampanieša!»

«Nu, septiņpadsmit puodeļu gan tu neizdzēri,» piezīmēja gaišmatis.

«Kā goda vīrs saku, ka izdzēru,» atbildēja Nozdrevs.

«Tu vari teikt, ko gri-bi, bet es tev saku, ka ir desmit ne-izdzērsi.»

«Nu, vai gri-bi derēt, ka izdzērsu?»

«Kādēļ tad derēt?»

«Nu, derēsīm uz tavu bisi, ko nopirki pilsētā.»

«Negribu.»

«Nu, derēsīm, pamēģini!»

«Ir mēģināt negribu.»

«Tu būtu palicis bez bises, kā bez cepures. Ek

brāl Čiči- kov, tas ir, cik man bija žēl, ka tevis trūka! Es zinu, tu ne-būtu varējis šķirties no poručika Kuvšiņņikova. Jūs būtu cieti ar viņu iedraudzējušies. Tas nav vis tāds kā prokurors un citi gubernas sīkstulī mūsu pilsētā, kas par katru kapeiku trīc. Tas, brālīt, ar tevi saspēlēs galbiku, banku un visu, ko tik gribi. Ek Čičikov, nu, vai tev bija grūti atbraukt! Nudien, tāpēc tu esi sivēns, lopkopis tāds! nobučo mani, sirsniņ, nā-vīgi tevi mīlu! Paskat, Mižujev: ko liktenis savedis: kas viņš man vai es viņam? viņš atbraucis dievs zina no kurienes, un es dzīvoju še ... Bet — cik daudz, brāl, bija kariešu, un viss tas en gros. Laimes ratu griezu, novinnēju divas bundžas po- mades, porcelānā tasi un ģitāru; tad liku vēl vienu reizi un, nolādēta būšana, paspēlēju visu un vēl sešus rubļus klāt. Bet kaut tu zinātu, kāds kavalieris Kuvšiņņikovs! Mēs ar viņu bijām gandrīz visās ballēs. Tur bija viena tik izgreznojusies ar rišām un trišām, un velns viņu zina, kas tai bija mugu-rā... es tikai sevī domāju: velns parauj! Bet Kuvšiņņikovs. tas ir tāda bestija, nosēžas viņai blakus un franču valodā gāž vaļā tādus komplimentus ... Tici vai ne, pat vienkāršas sievas nelaida garām. To viņš nosauc zemenes

lasīt. Bija sa-vestas brīnišķīgas zivis un žāvētas stores muguras. Es vienu atvedu līdzī, labi, ka iedomājos nopirkt, kamēr vēl bija nau-da. Kur tu tagad brauc?»

«Es braukšu pie viena cilvēciņa,» atbildēja Čičikovs.

«Nu, ko tur ar cilvēciņu, lai viņš paliek! brauc man līdzī!»

«Nē, nevaru, man ir darīšanas.»

«Nu, palūk, darīšanas! ko izdomājis! ak tu Opodeldok Ivanovič!»

«Nudien, darīšanas, pie tam vēl svarīgas.»

«Es gribu derēt, ka melo! nu, saki, pie kā tu brauc?»

«Nu, pie Sobakeviča.»

Te Nozdrevs sāka tik skaļi smieties, kā var smieties tikai spirts, veselīgs cilvēks, kam visi zobi tik balti kā cukurs un vaigi trīc un lēkā, bet kaimiņš aiz durvīm, trešā istabā, uz-mostas no miega un, acis ieplētis, izsaucas: ek, kā nu laiž vaļā!

«Kas tur ko smieties?» sacīja Čičikovs, kam tādi smiekli lāgā nepatika.

Bet Nozdrevs tik smējās pilnā rīklē, arvien piebilzdams: «vai, apžēlojieties, nudien,

pārplīsīšu no smiekiem!»

«Nav nekā smieklīga: es viņam apsolījos,» atbildēja čiči-kovs.

«Tu nolādēsi savu dzīvi, kad pie viņa aizbrauksi: tas jau ir vislielākais draņķis! Es taču pazīstu tavu dabu: tu nikni vilsies, ja domā pie viņa atrast banku vai pudeli kaut kāda bonbona. Klausies, brālīt: nu, lai velns rauj Sobakeviču, brauc man līdz! ar kādu stores muguru es tevi pacienāšu! Pono- marevs, bestija, tā klanījās, saka: tikai jums dodu, visu tirgu izmeklēsiet, bet tādu neatradīsiet. Blēdis viņš tomēr šaus-mīgs. Es viņam to acīs sacīju: jūs, saku, ar mūsu krodzinieku esat pirmie blēži! Smejas bestija, bārdu glaudīdams. Mēs ar Kuvšiņņikovu ik dienas ēdām brokastis viņa veikalā. Ak brāl, lūk, aizmirsu tev sacīt: zinu, ka tev tas patiks, bet ir par desmit tūkstošiem neatdošu, to jau tagad saku. Ei Por- firij,» pie loga piegājis, viņš uzkliedza savam sulainim, kurš vienā rokā turēja nazi, otrā maizes garozu ar stores gabalu, ko viņam garāmejojot bija palaimējies nogriezt, izņemot kaut ko no puskarietes. «Ei Porfirij,» kļiedza Nozdrevs: «Atnes kucēnu! Kas par kucēnu!» viņš turpināja, pret Čičikovu at-griezies.

«Zagts, neparko saimnieks tā nebūtu atdevis. Es viņam solīju savu brūno ķēvi, vai atminies, ko iemiju no Chvos- tireva . . .» Čičikovs, zināms, savā mūžā nebija redzējis ne brūno ķēvi, ne Chvostirevu.

«Kungs! vai nekā negribat uzkost?» vaicāja tanī brīdī ve-cene, viņam tuvodamās.

«Negribu. Ek brāl, kā uzdzīvojām! Nu, dod arī glāzi deg-vīna, kāds tev ir?»

«Anisu,» vecene atbildēja.

«Nu, dod anisu,» sacīja Nozdrevs.

«Dod man arī glāzīti!» piebilda gaišmatis.

«Teātrī viena aktrise, kanaļa, dziedāja kā kanarijas put-niņš! Kuvšiņņikovs, kas man sēdēja blakus, sacīja: lūk, brāl, tur varētu zemenes lasīt! Domāju, bija ap piecdesmit bala- ganu. Fenardijs četras stundas griezās kā dzirnavas.» To tei-cis, viņš paņēma degvīna glāzi no vecenes rokām; tā viņam par to zemu paklanījās. «A, dod viņu šurp!» viņš iesaucās, ieraudzījis Porfiriju ar kucēnu ienākam. Porfirijs bija ģēr-bies tāpat kā viņa kungs, kaut kādā vatētā archalukā, bet tikai drusku vairāk notraipītā.

«Dod viņu, liec te uz grīdas!»

Porfirijs nolika kucēnu uz grīdas; visas četras

kājas iz-stiepis, tas sāka ošņāt zemi.

«Lūk, kucēns!» sacīja Nozdrevs, saņemdam to pie mugu-ras un rokā paceldams. Kucēns sāka diezgan žēlabaini kaut.

«Tu tomēr neesi izdarījis, ko es tev liku,» teica Nozdrevs, pret Porfiriju atgriezies un kucēna vēderu uzmanīgi aplū-kodams: «tu nemaz neesi viņu sukājis?»

«Nē, es viņu izsukāju.»

«Bet kāpēc ir blusas?»

«Nevaru zināt. Varbūt tās viņam no puskarietes salīdu-šas.»

«Melo, melo, neesi ne domājis sukāt, tu vēl, mulķi, savējās būsi ielaidis. Lūk, paskaties, Čičikov, paskaties, kādas ausis, nu še patausti ar roku.»

«Nu, kādēļ, es tāpat redzu: labas sugas!» atbildēja Čičikovs.

«Nē, patausti taču ausis!»

Viņam par patikšanu Čičikovs aptaustīja ausis, piebilz-dams: jā, būs labs suns.

«Bet deguns, vai jūti, cik auksts? pieliec roku!» Negribē-dams viņu apvainot, Čičikovs pataustīja arī degunu, sacī-dams: laba oža.

«Īsts buldogs,» turpināja Nozdrevs: «es jau sen

.buldoga tīkoju. Na, Porfirij, aiznes viņu!»

Porfirijs, kucēnu ap vēderu paņēmis, aiznesa viņu uz pus-karieti

«Klausies, Čičikov, tev visādā ziņā jābrauc man līdzī, pie-cas verstis tikai, ātri aizbrauksim, un tad, ja gribi, vari arī apciemot Sobakeviču.»

Nu, ko tad, domāja pie sevis Čičikovs: nudien, braukšu pie Nozdreva. Vai tad viņš sliktāks par citiem, tāds pats cilvēks, pie tam vēl nospēlējies. Viņš, kā redzams, uz visu gatavs, tā-tad no viņa varbūt kaut ko var par velti izlūgt. «Lai notiek, brauksim,» viņš sacīja: «bet tikai neaizturi mani ilgi, man laiks dārgs.»

«Nu, sirsnīņ, lūk, tā! Tas ir labi, pagaid, es tevi par to no-skūpstīšu.» Te Nozdrevs un Čičikovs saskūpstījās. «Cik labi. visi trīs arī brauksim!»

«Nē, mani tu, lūdzams, atlaid,» sacīja gaišmatis: «man jā-brauc uz mājām.»

«Nieki, nieki, brāl, nelaidīšu.»

«Nudien, sieva dusmosies, tagad jau tu vari viņa puska-rietē pārsēsties.»

«Nē, nē, nē! Nemaz nedomā.»

Gaišmatis bija viens no tiem ļaudīm, kuru daba pie pirmā acu uzmetiena izliekas stūrgalvīga. Vēl nebūsi ne mutes at-plētis, kad

viņi jau gatavi strīdēties, un liekas, ka nekad ne-piekritīs tam, kas pretstatā viņu domām, ka nekad neno-sauks muļķi par gudru un nebūs ar mieru dejojot pēc svešas stabules; bet beigsies vienmēr ar to, ka viņu raksturs izrādīsies maigs, ka viņi tieši tam piekritīs, ko iepriekš bija nolieguši, muļķību nosauks par gudrību un tad dejos pēc otra stabules, ka labāk nevajag, vārdu sakot, iesāks labi, bet beigs slikti.

«Blēņas!» Nozdrevs atbildēja gaišmatim uz kādu viņa ar-gumentu, uzbāza viņam cepuri galvā, un — gaišmatis brauca viņiem līdzi.

«Par degvīnu, kungs, neesat aizmaksājuši...» sacīja vecene.

«Ā, labi, labi, māmiņ. Paklausies, svainīt! samaksā, lū-dzams. Man nav ne kapeikas klāt.»

«Cik vajadzīgs?» svainis jautāja.

«Nav -jau daudz, mīlais, divi griveni pavisam,» vecene sacīja.

«Ko niekus. Dod viņai pusi, ar to pietiek.»

«Pamaz, kungs,» vecene sacīja, tomēr paņēma naudu ar pateicību un vēl steigšus skrēja atvērt viņiem durvis. Viņa nebija paspēlējusi, tāpēc ka bija četrreiz vairāk uzprasījusi, nekā degvīns maksāja.

Aizbraucēji sasēdās. Čičikova puskariete brauca blakus puskarietei, kurā sēdēja Nozdrevs un viņa svainis, un tāpēc viņi visi trīs varēja brīvi pa visu ceļu sarunāties. Arvien vairāk atpalikdami, viņiem sekoja Nozdreva ar noīrētiem vājiem zirgiem aizjūgtie rati. Tanī sēdēja Porfirijs ar kucēnu

Tā kā ceļinieku saruna lasītāju visai interesēt nevar, tad darīsim labāk, ja teiksim kādu vārdu par pašu Nozdrevu, kam varbūt piekritīs mūsu'poēmā ne gluži pēdīgā loma.

Pēc vaiga Nozdrevs, laikam, jau daudz maz būs lasītajam pazīstams. Tādus ļaudis katrs būs ne mazumu sastapis. Viņus dēvē par veikliem puisiem, jau bērnībā un skolā tos ieskata par labiem biedriem, un pie visa tā viņi jo bieži dabū krietnu pērienu. Viņu sejā vienmēr atspoguļojas kaut kas vaļsirdīgs, patiess, pārdrošs. Viņi ātri iepazīstas, un nepaspēsi ne apskatīties, kad jau tevi uzrunā ar tu. Draudzību mēdz noslēgt, kā liekas, uz mūžību; bet gandrīz vienmēr tā gadās, ka sadraudzējušies sakaujas tai pašā vakarā draudzīgās dzīrēs. Viņi vienmēr lieli runātāji, žūpas, izmanīgi drošinieki, uz-krītoši. Trīsdesmit piecu gadu vecumā Nozdrevs bija gluži tāds pats,

kāds ap astonpadsmīto un divdesmīto gadu:
jautras uzdzīves draugs. Precības viņu ne drusku
nepārvērtā, jo vairāk tāpēc, ka sieva drīz šķīrās
no šīs pasaules, atstādama divus bērņus, kuri
viņam bija gluži nevajadzīgi. Par bērņiem tomēr
rūpējās glīta aukle. Mājā viņš vairāk par dienu
ne-parko nevarēja nosēdēt. Viņa jutīgais deguns
pa vairāk des-mītām verstīm saoda, kur bija gada
tirgus ar visādām sanāksmēm un ballēm; viņš jau
vienā acumirkļī bija tur, strīdējās un sacēla
nemieru aiz zaļā galda, jo, līdzīgi visiem tādiem,
bija kaislīgs kāršu spēlmanis. Kā jau mēs pirmajā
nodaļā redzējām, kārtis viņš spēlēja ne gluži bez
grēkiem un tīri, jo prata dažādus niķus un
blēdības, kāpēc arī spēle bieži beidzās ar citu
spēli: vai nu viņu piekāva ar zābakiem, vai arī
izplūkāja viņa biezo, skaisto vaiga bārdu, tā ka
viņš daž-reiz pārradās mājās tikai ar vienu
bakenbārdu, kas arī bija diezgan paplāna. Bet
viņa veselīgie un apaļie vaigi bija tik labi radīti
un saturēja tik daudz dīgtspējas, ka vaigu bārda
drīz uzauga no jauna, pat vēl labāka nekā
iepriekš. Un, kas visdīvainākais, kas var notikt
tikai Krievijā, viņš pēc īsa laika atkal no jauna
satikās ar tiem draugiem, kas viņu tā bija

piekāvusi, un satikās, it kā nekas nebūtu noticis, ir viņš, kā saka, neko, ir viņi neko.

Nozdrevs dažā ziņā bija notikumiem bagāts cilvēks. Ne-viena sapulce, kur viņš bija klāt, nepagāja bez notikuma. Kaut kāds notikums vienmēr atgadījās: vai nu viņu žandarmi izveda no zāles zem rokas, vai arī paša draugi bija piespiesti viņu izgrūst laukā. Ja tas trūka, tad tomēr bija kaut kas tāds, kas ar citiem nemēdz notikt: vai nu viņš bufetē tā piedzērās, ka tikai smējās vien, vai tik briesmīgi samelojās, ka pašam beidzot kļūst kauns. Un samelos gluži bez kādas vajadzības: pēkšņi sāks stāstīt, ka viņam bijis gaišzilas vai sārtas spalvas zirgs un tamlīdzīgas aplamības, tā ka visi klausītāji beidzot aiziet, piebilzdami: nu, brāl, tev, kā liekas, no meliem jau sāk ausis kustēt. Ir ļaudis, kam piemīt kaislība darīt nepatik-šanas savam tuvākam dažu reizi gluži bez kāda iemesla. Dažs, piemēram, cilvēks jau labi činā, cienījamu izskatu ar zvaigzni pie krūtīm, spiedīs jums roku, sarunāsies ar jums par no-pietnām lietām, kas mudina uz pārdomām, bet pēc tam, skaties, turpat jums acu priekšā izdarīs kādu cūcību. Un iz-cūkos tā kā vienkāršs kolēģiju reģistrators, bet

nevis tā kā vīrs, kam zvaigzne pie krūtīm, kas spriež par lietām, kas mudina uz pārdomām; tā ka paliec stāvot un, plecus raus-tīdams, brīnies un vairāk nekā. Tāda dīvaina kaislība piemita arī Nozdrevam. Jo tuvāk kāds ar viņu sagājās, jo drīzāk viņš to piecūkoja: izplatīja tenkas, muļķīgākas par kurām grūti izdomāt, izjauca kāzas, tirdzniecības līgumu un nepavisam neuzskatīja sevi par jūsu ienaidnieku; gluži otrādi, ja viņam gadījās ar jums atkal satīties, viņš atkal izturējās draudzīgi un pat sacīja: tu esi tāds nelietis, pie manis nekad neatbrauc. Nozdrevs daudzējādā ziņā bija vispusīgs cilvēks, tas ir, cil-vēks, kas uz visu gatavs. Vienā un tanī pašā brīdī viņš pie-dāvāja jums braukt līdzī, kur gribat, kaut uz pasaules malu, iesākt kādas tikai gribat darīšanas, mīt visu, kas vien ir, pret ko jūs tikai vēlaties. Šautene, suns, zirgs — viss bija maiņas priekšmets, bet nebūt tādēļ, lai ko nopelnītu, tas it vienkārši notika dzīvās un nemierīgās dabas pēc. Ja gada tirgū viņam gadījās uzdurties kādam vientiesim un to apspēlēt, viņš pirka visu, kas tikai veikalos viņam krita acīs: zirgu sakas, kvēpi-nāmās sveces, auklei lakatus, ērzeli, rozines, sudraba mazgā-šanās trauku,

holandiešu audeklu, bīdelētus miltus, tabaku, pistoles, siļķes, bildes, tecilu, podus, zābakus, fajansa traukus : — cik tik pietika naudas. Kaut gan reti gadījās, ka visu to pārveda uz mājām: gandrīz tanī pašā dienā visu to iemantoja cits laimīgāks spēlmanis, dažreiz pat gāja līdzī arī viņa paša pīpe ar tabakas maku un iemuti un citu reizi arī visi četri zirgi ar visu: ar ratiem un kučieri, tā ka pats saimnieks īsos svārciņos vai archalukā gāja meklēt kādu draugu, lai izlie-totu viņa ekipāžu. Lūk, kāds bija Nozdrevs! Varbūt viņu no-sauks par izzūdošu raksturu, sacīs, ka tagad vairs nav Noz- dreva. Ak vai! nebūs taisnības tiem, kas tā runās. Nozdrevs vēl ilgi nenozudīs no pasaules. Viņš ir visur mūsu vidū un, varbūt, staigā tikai citos svārkos; bet ļaudis ir vieglprātīgi, tuvredzīgi, un cilvēks citos svārkos tiem liekas cits cilvēks.

Pa to laiku visas trīs ekipāžās jau piebrauca pie Nozdreva mājas lieveņa. Mājās neviens nebija gatavojies viņus saņemt. Ēdamistabas vidū stāvēja koka krāģis, un divi zemnieki, uz tā stāvēdami, balsināja sienas, vilkdami kādu bezgalīgu dziesmu; visa grīda bija notašķīta kaļķiem. Nozdrevs pavē-lēja zemniekiem tūliņ ar

visu krāgi vākties laukā un ieskrēja otrā istabā dot pavēles. Viesi dzirdēja, ka viņš pavēlēja pa-vāram vārīt pusdienas; Čičikovs, kas jau mazliet sāka just ēstgribu, noprata, ka drīzāk pie galda netiks kā ap pulksten pieciem. Atpakaļ atnācis, Nozdrevs veda viesus izrādīt tiem visu, kas vien viņam sādžā bija; un mazliet vairāk nekā divu stundu laikā izrādīja tiem gluži visu, tā ka vairs nepalika nekā ko rādīt. Vispirms gāja apskatīt zirgu stalli, kur redzēja divas ķēves, vienu pelēku, ābolainu, otru brūnu, pēc tam bēru, pēc izskata neglītu ērzeli, bet par ko Nozdrevs dievo-jās, ka samaksājis desmit tūkstošus.

«Desmit tukstošus tu gan par viņu nedevi,» svainis piezī-mēja. «Viņš jau nav tūkstoša vērts.»

«Nudien, samaksāju desmit tūkstošus,» sacīja Nozdrevs.

«Tu vari dievoties, cik gribi,» atbildēja svainis.

«Nu, vai gribi, derēsīm!» teica Nozdrevs.

Svainis nebija ar mieru derēt.

Pēc tam Nozdrevs parādīja tukšus steliņus, kur agrāk arī bija stāvējuši labi zirgi. Tanī pašā stallī redzēja āzi, ko pēc veciem ieskatiem vajadzēja turēt kopā ar zirgiem; viņš, kā likās,

bija ar zirgiem liels draugs, staigāja zem viņu vēde-riem kā pa savām mājām. Pēc tam Nozdrevs veda rādīt viņiem piesietu vilcēnu. «Lūk, vilcēns!» viņš sacīja: «es viņu tīšām baroju ar jēlu galu. Man gribas, lai viņš būtu īsts zvērs!» Gāja apskatīt dīķi, kurā, pēc Nozdreva vārdiem, dzīvoja tik lielas zivis, ka divi cilvēki ar pūlēm var izvilkt tikai vienu, par ko radnieks tomēr neaizmirs šaubīties. «Es tev, Cičikov,» sacīja Nozdrevs, «parādīšu pāri lepnu suņu: melno muskuļu stiprums taisni apbrīnojams, purns ass kā adata!» . un aizveda viņus pie ļoti glīti izbūvētas mazas mājiņas, ap kuru bija liels, no visām pusēm apžogots pagalms. Pagalmā iegājuši, viņi tur ieraudzīja visādus suņus, ir biezu un garu spalvu, ir smalku un mīkstu, no visādām sugām un dažādās krāsās: tumši brūnus ar melnu, melnus rūsganām galvām, baltus ar brūniem raibumiem, dzeltenus ar melniem raibu-miem, rūsganraibus, melnausainus, pelēkausainus ... Tur bija visādi vārdi, visi pavēles formā: šauj, lamā, lido, uguns-grēks, pļauj, rauj, ķer, svilini, necieties, dārgumiņš, balva un kuratore. Nozdrevs viņu vidū jutās gluži kā tēvs ģimenē: visi viņi, astes, ko suņiem sauc

par stūrēm, uz augšu sacēlušī, skrēja viesiem tūliņ pretī, lai ar tiem apsveicinātos. Kādi desmit no viņiem uzlika Nozdrevam savas ķepas uz pleciem. Lamā parādīja tādu pašu draudzību arī Čičikovam un, uz pakāļkājām pacēlies, nolaizīja viņam ar mēli lūpas, tā ka Čičikovs tūliņ nosplāvās. Apraudzījis suņus, kas pārsteidza ar saviem stiprajiem muskuļiem — bija labi suņi. Tad gāja apskatīt Krimas kuci, kas jau bija akla un, pēc Nozdreva vārdiem, taisoties drīz sprāgt, bet pirms diviem gadiem esot bijusi ļoti laba kuce: apskatīja arī kuci — kuce tiešām bija neredzīga. Pēc tam gāja aplūkot ūdensdzirnavas, kur trūka virpuļa, kur piestiprina augšējo akmeni, kas ātri griežas vārpstā, spurdz, pēc jaukā krievu zemnieka izteiciena. «Bet te drīz būs kalve!» sacīja Nozdrevs. Drusku pagājuši, viņi patiešām ieraudzīja kalvi; apskatīja arī. kalvi.

«Lūk, šai laukā,» sacīja Nozdrevs, ar pirkstu uz lauku rā-dīdams: «tik daudz pelēko zaķu, ka zemi neredz; es pats vienu ar roku pie pakāļkājām noķēru.» «Nu, pelēci tu ar roku nenokērsi!» svainis piezīmēja. «Bet tomēr noķēru, nu-dien, noķēru!» atbildēja Nozdrevs. «Tagad vedīšu tevi parādīt.» viņš turpināja, pret Čičikovu atgriezies,

«robežas, kur bei-dzas mana zeme.»

Nozdrevs veda savus viesus pa lauku, kas daudzās vietās bija apklāts ciņiem. Visiem bija jāiet pa atmatām un uz-artiem laukiem. Čičikovs sāka just nogurumu. Daudzās vie-tās viņiem bija jābrien ūdenī, tik zema bija vieta. No sākuma viņi gan sargājās un laipoja uzmanīgi, bet pēc, redzēdami, ka tas neko nepalīdz, brida taisni, nemaz neizšķirdami, kur lielāki, kur mazāki dubļi. Labu gabalu nogājuši, beidzot arī sasniedza robežu, šauru grāvi un koka stabiņu. «Lūk, robe-ža!» Nozdrevs sacīja: «viss tas, ko redzi šai pusē, ir mans, un arī tanī pusē, viss tas mežs, kas tur zilo, un viss, kas aiz meža, viss ir mans.»

«No kura laika tad tas mežs ir tavs?» svainis jautāja. «Vai tad tu esi viņu nesen pircis? Viņš taču tev nepiederēja.»

«Jā, es to nesen pirku,» atbildēja Nozdrevs.

«Kad tad tu paguvi viņu tik ātri nopirkt?»

«Kā ne, es jau aizvakar nopirku un, velns parauj, daudz samaksāju.»

«Tu jau tad biji gada tirgū.»

«Ak tu gudrinieks! Vai tad nevar vienā un tai pašā laikā būt tirgū un pirkt zemi? Nu, es biju

tirgū, bet manas muižas pārvaldnieks te bez manis nopirka.»

«Ja nu pārvaldnieks, tad jau varbūt,» svainis sacīja, bet tomēr šaubīgi pakratīja galvu. Visi atgriezās pa to pašu slik-to ceļu uz mājām. Nozdrevs ieveda viņus savā kabinetā, ku-rā nebija ne zīmes no tā, kas mēdz būt kabinetos, tas ir, grāmatas vai papīrs: karājās tikai zobeni un divas bises, vie-na trīssimt, otra astoņsimt rubļu vērtībā. Tās apskatījis, svainis pakratīja tikai galvu. Pēc tam parādīja turku kinžalus vienā no kuriem, aiz pārskatīšanās, bija iegriezts: Meistars Savelijs Sibirjakovs. Tad viesiem parādīja leijer-kasti. Nozdrevs viņiem tūliņ kaut ko uzgriezā. Leijerkaste spēlēja diezgan jauki, bet tai iekšā, likās, bija kaut kas noti-cis, jo mazurka nobeidzās ar dziesmu: «Malbrugs karā de-vās»; bet «Malbrugs karā devās» negaidot pārgāja kādā labi pazīstamā valsī. Nozdrevs jau sen bija beidzis griezt, bet leijerkastē bija viena stabule ļoti dūšīga, kas neparko ne-gribēja apklust; un vēl ilgi pēc tam viena pati svilpoja. Pēc tam tika parādītas visādas pīpes: gan koka, māla, porcelānā, putu, gan lietotas, gan gluži jaunas, gan ar ziemišķu apvilk-tas, gan neapvilktas,

nesen vinnēts garš kāts ar dzintara iemuti, tabakas maks, ko bija izšūdinājusi kāda grāfiene, kura kādā pasta stacijā bija viņā līdz ausīm iemīlējusies un kurai rociņas, pēc viņa vārdiem, bija vissubtilākās superflu, nosaukums, kas acīm redžot nozīmēja visaugstāko pilnības pakāpi. Iekoduši stores muguru, viņi ap pulksten pieciem sēdās pie galda. Ēšana, kā redzams, nebija Nozdreva svarīgākais dzīves uzdevums; ēdieni nebija nekādi smalkie un labie: kaut kas bija ir piededzis, kaut kas palicis gluži neiz-vārīts. Redzams, ka pavārs strādāja vairāk pēc acumirkļa iedvesmas un lika katlā, kas nu pirmais gadījās pie rokas: ja viņa priekšā bija pipari — viņš iebēra piparus, ja kāposti — lika kāpostus, šķiņķi, zirņus, lēja pienu — ar vārdu: lēja un bēra, kaut tikai iznāk kas silts un garša kaut kāda jau visādā ziņā būs. Bet par to Nozdrevs pievērsās vīniem: vēl nebija pasniegta vira, viņš jau ielēja viesiem pa lielai glāzei port-vīna un pēc tam vislabāko soternu, tāpēc ka vienkāršais so- terns guberņas un apriņķa pilsētās nemaz nav dabūjams. Pēc tam Nozdrevs lika atnest pudeli madeiras, par ko labāku pats feldmaršals neesot dzēris. Madeira tiešām dega

rīklē, jo tirgotāji, pazīdami labas madeiras cienītāju muižnieku garšu, maisīja to bez žēlastības ar rumu un dažreiz pielēja arī sal-petra skābi, cerēdami, ka krievu vēderi visu izcietīs. Tad Nozdrevs lika ienest vēl kādu sevišķu pudeli, kas pēc viņa vārdiem bija burgundietis ar šampanieti kopā. Viņš ļoti cītīgi lēja abās glāzēs pa labi un kreisi, svainim un Čičikovam: Čičikovs tomēr pamanīja, ka viņš sev pašam ļoti maz iepili-na. Tas lika viņam uzmanīties, un tiklīdz Nozdrevs novērsās sarunādamies vai lēja svainim, viņš tūliņ izlēja savu glāzi šķīvī. Drīz galdā uzlika pīlādžogu vīnu, kas, pēc Nozdreva vārdiem, garšojot gluži kā salds krējums, bet kurā par brīnumu, jo stipri bija jūtams neiztīrīts degvīns. Pēc tam dzēra kādu balzamu, kam bija grūti atmināms nosaukums, tā ka pats mājastēvs to otrreiz nosauca jau citā vārdā. Pus-dienas jau sen bija pabeigtas, visi vīni arī jau bija nogaršoti, bet viesi vēl vienmēr sēdēja pie galda. Svainim klātesot, Čičikovs nekādi negribēja runāt par galveno lietu. Svainis to-mēr bija svešs cilvēks, bet priekšmets prasīja draudzīgas sarunas zem četrām acīm. Kaut gan nezina vai svainis varēja būt bīstams cilvēks, tāpēc ka viņš bija tā

pievilcies, ka, uz krēsla sēdēdams, vienmēr badīja ar degunu. Arī pats ievērojis, ka atrodas nedrošā stāvoklī, viņš beidzot sāka lūgties uz māju, bet tik slinkā un vājā balsī, it kā ar knieblēm vilktu zirgam kaklā sakas, kā mēdz krievi izteikties.

«Nē, nē, nē! nelaidīšu!» sacīja Nozdrevs.

«Nē, mans draugs, neapbēdini mani, nudien, braukšu,» teica svainis: «tu mani ļoti apbēdināsi.»

«Nieki, nieki! mēs tūliņ saspēlēsim banku.»

«Nē, brāl, vari spēlēt pats, bet es nevaru, sieva būs lielā pretenzijā, nudien, man viņai jāizstāsta par tirgu. Vajag, brāi, patiesi vajag viņai sagādāt kādu prieku. Nē, tu neaizturi mani!»

«Rauj tavu sievu!... kas jums gan abiem kopā par svarīgām darīšanām!»

«Nē, brāl, viņa tiešām godīga un uzticīga! Esmu viņai daudz pateicības parādā... vai tici, man asaras acīs. Nē, neaizturi mani; kā godīgs cilvēks braukšu. Es ar tevi runāju pēc tīras sirdsapziņas.»

«Lai brauc, kas tev par labumu no viņa!» Čičikovs klusu sacīja Nozdrevam.

«Taisnība gan!» atbildēja Nozdrevs: «ne acu galā nevaru ieredzēt tādus lempjus!» tad stipri piebilda: «nu, velns ar tevi, brauc ar sievu

mīlināties, fitjuks [3] tāds!»

«Nē, brāl, tu nelamā mani par fitjuku,» svainis atbildēja: «man viņai par dzīvi jāpateicas. Tāda, nūdien, laba, mīļa, tik laipna ... vai jāraud gandrīz, prasīs, ko redzēju tirgū, viss jāizstāsta, tiešām, tik mīļa.»

«Nu, brauc un samelo viņai niekus! Še tava cepure.»

«Nē, brāl, tev nemaz nevajag tā atsaukties par viņu; var sacīt, ka tu arī mani ar to apvaino, viņa tik mīļa.»

«Nu, tad vāķies ātrāk pie viņas!»

«Jā, brāl, braukšu, atvaino, ka nevaru palikt. No sirds priecātos, bet nevaru.» Svainis vēl arvien atkārtoja savu atvainošanos, neievērodams, ka pats jau sen sēdēja puska-rietē, jau sen izbraucis pa vārtiem, un viņa priekšā bija tikai tukši lauki. Jādomā, ka sieva nevisai daudz dabūja zināt par tirgu.

«Tāds draņķis,» sacīja Nozdrevs, pie loga stāvēdams un raudzīdamies aizbraucēja ekipāžā. «Lūk, kā aizvelkas! pie-jūgtais zirgs nav slikts, es jau sen gribēju to nopirkt. Bet ar viņu nekā nevar salīgt. Fitjuks, vienkārši fitjuks!»

Pēc tam viņi iegāja istabā. Porfirijs nolika

sveces, un Čičikovs ievēroja mājastēva rokās kārtis, kuras tas nezin no kurienes bija izvilcis.

«Nu, kas ir, brāl,» Nozdrevs sacīja, kārtis no sāniem ar pirkstiem mazliet saliekdams, tā ka apsienamais papīriņš sa-plīsa un nokrita: «Laika kavēkļa dēļ gribu saspēlēt banku uz trīssimt, rubliem.»

Bet Čičikovs izlikās, it kā nebūtu dzirdējis, par ko ir runa, un, kā piepeši atminēdamies, sacīja: «A, ka neaizmirstu: man pie tevis lūgums.»

«Kāds?»

«Vispirms apsoli, ka izpildīsi.»

«Bet kas par lūgumu?»

«Nu, apsoli vispirms!»

«Lai notiek.»

«Goda vārds?»

«Goda vārds.»

«Lūk, kāds lūgums: tev laikam būs daudz mirušu zem-nieku, kas no revīzijas listes vēl nav izsvītroti?»

«Nu, ir; bet kas?»

«Pārraksti viņus man, uz mana vārda.»

«Kam tie tev?»

«Nu, man vajag.»

«Bet priekš kam?»

*Nu, vajag... tā ir mana darišana, ar vārdu sakot, vajag.»

*Nu, laikam kaut ko būsi izgudrojis. Atzīsties, ko?»

«Ko izgudrojis? no tādiem niekiem jau nekā nevar izgudrot.»

«Bet kādēļ tad tev viņi?»

«Ak, cik ziņkārīgs! Katru mēslu tu gribi ar roku aptaustīt Mn vēl apostīt!»

36 - N. V. Gogolis. Izlase.

*Bet kādēļ tad tu negribi teikt?»

«Bet, kas tev par peļņu zināt? nu, vienkārši, tā, uznāca fantazija.»

«Tad še tev: līdz tam laikam, kamēr nepasacīsi, neizpil-dīšu.»

«Nu redzi, tas nu nav godīgi no tevis: tu vārdu devi, bet tagad ņem to atpakaļ.»

«Nu, kā vēlies, bet es nekā nedarīšu, iekām man nepasacīsi, kam tev tos vajag.»

«Ko lai viņam saku?» Čičikovs pie sevis prātoja un, brī-tiņu padomājis, paziņoja, ka mirušās dvēseles viņam vajadzī-gas, lai iegūtu sabiedrībā lielāku svaru, ka viņam lielu muižu neesot un ka līdz tam laikam varot noderēt arī kaut kādas dvēselītes.

«Melo, melo!» Nozdrevs sacīja, neļaudams pabeigt: «melo, brāl!»

Čičikovs arī pats redzēja, ka nebija visai veikli izdomājis un ka iemesls diezgan vājš. «Nu, tad es tev sacīšu saprota-māk,» viņš teica pārlabodams: «tikai, lūdzams, neplāpā par to nevienam. Es esmu nodomājis precēties; bet tev jāzina, ka līgavas vecāki ir godkārīgi ļaudis. Tiešām, tāds gadījums: man pašam nepatīk, ka esmu sapīnies: viņi katrā ziņā grib, lai līgavainim būtu ne mazāk par trīssimt dvēselēm, bet tā kā man gandrīz pusotra simta zemnieku trūkst-...»

«Nu, melo, melo!» Nozdrevs atkal izsaucās.

«Nu, te nu gan,» Čičikovs teica: «ne tik daudz neesmu sa-melojis,» un norādīja ar īkšķi mazajā pirkstiņā visniecīgāko daļiņu.

«Lieku savu galvu ķīlā, ka tu melo!»

«Tu mani apvaino! kas tad es tāds esmu? kāpēc tad es īpaši meloju?»

«Nu, es taču tevi pazīstu: tu taču esi liels blēdis, atļauj man to tev aiz draudzības pateikt! Ja es būtu tavš priekš-nieks, es tevi pakārtu pie pirmā koka.»

Čičikovs jutās no tādas piezīmes apvainots. Viņam vispār nepatika jau mazliet rupjāki,

pieklājības formas aizskaroši izteicieni. Viņš pat nemīlēja pieļaut, ka ar viņu apgājās kaut mazliet familiari; izņēmums varēja būt tikai ar visai augstu stāvošu personu. Un tāpēc viņš jutās galīgi apvainots.

«Nudien, pakārtu,» Nozdrevs atkārtoja: «to es tev saku vaļsirdīgi, ne tādēļ, lai tevi apvainotu, bet tikai kā draugam saku.»

«Visam ir robežas,» Čičikovs lepni sacīja. «Ja gribi ar tādu valodu lepoties, tad ej uz kazarmām,» un pēc tam piezīmēja: «ja negribi dāvināt, tad pārdod.»

«Pārdot! Nu, es taču tevi pazīstu, tu taču esi blēdis, tu jau man negribēsi daudz maksāt par viņiem?»

«Eh, tu arī gan esi labais! palūk! ko, vai tad viņi tev no briljanta, vai?»

«Nu, tā arī ir. Es jau tevi pazīstu.»

«Apžēlojies, brāl, kas tev par žīdiskām tieksmēm! Tev va-jadzēja viņus man tāpat atdot.»

«Nu, paklausies, lai pierādītu, ka neesmu nekāds skopulis, es neņemšu par viņiem nekā. Pērc no manis ērzeli, es tev došu tos piedevām.»

«Apžēlojies, kur es likšu ērzeli?» sacīja Čičikovs, no tāda priekšlikuma patiesi pārsteigts.

«Kā, kur liksi? es taču par viņu samaksāju desmit tūkstošus, bet tev atdodu par četriem.»

«Ko tad es darīšu ar ērzeli? ķēvnīcas man nav.»

«Paklausies jel, tu nesaproti: es tagad gribu no tevis tikai trīs tūkstošus, bet ceturto tūkstoti tu man vari aizmaksāt vēlāk.»

«Man ērzelis nav vajadzīgs, dievs ar viņu!»

«Nu, pērc brūno ķēvi.»

«Arī ķēves nevajag.»

«Par ķēvi un pelēko zirgu, ko tu redzēji, es prasīšu no tevis tikai divus tūkstošus.»

«Man taču zirgi nav vajadzīgi.»

«Tu vari viņus pārdot: pirmajā gada tirgū tev dos par tiem trīsreiz vairāk.»

«Tad pārdod labāk pats viņus, ja esi pārliecināts, ka vari trīskārtīgi pelnīt.»

«Es zinu, ka pelnīšu, bet gribu, lai arī tu ko nopelni.»

Čičikovs pateicās par viņa labo prātu un galīgi atsacījās no pelēkā zirga un brūnās ķēves.

«Nu, tad pērc suņus. Es tev pārdošu tādu pāri, ka drebuļi iet pa kauliem! kurtu sugas, ar ūsām, spalva stāv kā sari. Ribu apaļums ar prātu neaptverams, ķepas gluži kamolā, ka zemei

nepieskaras!»

«Kam man suņi? es neesmu medinieks.»

«Bet es gribu, lai tev būtu suņi. Paklausies, ja nu negribi suņus, tad pērc no manis leijerkasti, brīnišķīga leijerkaste, pašam, goda vārds, maksā pusotra tūkstoša, tev atdošu par deviņiem simtiem rubļu.»

«Kur es likšu leijerkasti? Neesmu vācietis, lai ar to vazātos pa ceļiem diedelēt naudu.»

«Tā nav vis tāda leijerkaste, ko vācieši nēsā. Tās ir ērģeles; nāc, paskaties: visgarām no sarkanā koka. Es tev to vēlreiz parādīšu!» Te Nozdrevs, satvēris Čičikovu pie rokas, sāka vilkt viņu otrā istabā, un, lai kā tas atspērās ar kājām grīdā un stīvējās, ka viņš pazīstot leijerkasti, tomēr bija spiests vēlreiz noklausīties, kā Malbrugs devies karagaitās. «Ja negribi par naudu, tad salīgsim, lūk, tā: klausies: es tev došu leijerkasti un visas mirušās dvēseles, cik tik man ir, bet tu man dod savu puskarieti un trīssimt rubļu piedevām.»

«Nu, saki viens, bet ar ko tad es braukšu?»

«Es tev došu citu puskarieti. Iesim uz šķūni, es tev to pa-rādīšu! Tu to tikai pārkrāso, un būs brīnišķīga puskariete.»

«Ir gan velna apsēsts!» Čičikovs pie sevis nodomāja un ap-ņēmās katrā ziņā tikt vaļā no visādām puskarietēm, leijerkastēm un visiem suņiem, kaut gan tiem bija ar prātu ne-aptverami apaļas ribas un ķepas gluži kamolā.

«Došu tev karieti, leijerkasti un mirušās dvēseles visu kopā!»

«Negribu!» Čičikovs vēlreiz sacīja.

«Kāpēc tad negribi?»

«Tāpēc ka it vienkārši negribu, un vairāk nekā.»

«Ek, kāds tu esi! redzu, ka ar tevi nevar saprasties kā ar labu biedru un draugu, tāds kā!... Tūliņ redzams, ka divko-sīgs cilvēks!»

«Nu, vai tad es esmu mulķis, vai? spried pats: kam man iegādāties lietas, kas man nemaz nav vajadzīgas?»

«Nu, lūdzams, nerunā vairs. Tagad es tevi ļoti labi pazīstu. Patiesi, gatavs ķēms! Nu, paklausies, vai gribi, spēlēsim ban-ku. Es likšu visus mirušos uz kārti, leijerkasti arī.»

«Nu, banku spēlēt, nozīmē padoties aklam gadījumam,» sacīja Čičikovs un pa to laiku šķībi paskatījās uz kārtīm, kas bija viņa rokās. Abas spēles izlikās tādas kā viltotas un kāršu otrā puse

ļoti šaubīga.

«Kāpēc tad akklam gadījumam?» Nozdrevs teica. «Nekāds akls gadījums! ja tikai tavā pusē laime, vari velns zina ko ievinnēt. Lūk, viņa! kāda laime!» viņš sacīja, sākdams spēlēt, lai iekārdinātu: «ek, kāda laime! ek, kāda laime! lūk: taisni acīs lec.» Lūk, tas nolādētais devītnieks, ar kuru es visu pa-spēlēju! Jutu, ka tas mani iegāzīs, bet, acis aiztaisījis, no-domāju: velns tevi rauj, izputini arī, nolādētais!» Kamēr Nozdrevs tā runāja, Porfirijs ienesa pudeli vīna. Bet Čičikovs stingri atsacījās no kāršu spēles, kā arī no dzeršanas.

«Kāpēc tad tu negribi spēlēt?» Nozdrevs jautāja.

«Nu, tāpēc ka nav patikšanas. Un jāatzīstas, neesmu ne-kāds kāršu spēles draugs.»

«Kāpēc neesi draugs?»

Čičikovs paraustīja plecus un piemetināja: «tāpēc, ka ne-esmu draugs.»

«Draņķis tu esi!»

«Ko darīt? dievs tādu radījis.»

«Fitjuks, vienkārši! Es sākumā domāju, ka tu esi daudz-maz kārtīgs cilvēks, bet tu nesaproti nekādu apiešanos. Ar tevi nemaz nevar runāt

kā ar tuvu cilvēku... nekādas vaļ-sirdības, ne sirsnības! gluži kā Sobakevičs, tāds negēlis!»

«Par ko tu mani lamā? Vai es esmu vainīgs, ka nespēlēju? Pārdod man tikai dvēseles, ja nu tu esi tāds cilvēks, kas drebinās tādu nieku dēļ.»

<>Ne velna tu nedabūsi! gribēju tāpat, gribēju par velti atdot, bet tagad nedabūsi! Kaut vai trīs valstības soli, bet nedošu. Tāds krāpnieks, skursteņslauķis! No šā brīža negribu ar tevi nekādās darīšanās ielaisties. Porfirij, ej, pasaki zirga puisim, lai nedod viņa zirgiem auzas, lai ēd sienu vien.»

Pēdējo lēmumu Čičikovs nekādi nebija gaidījis.

«Labāk nebūtu man nemaz acīs rādīties!» sacīja Nozdrevs.

Nevērojot tādu strīdu, viesis un mājastēvs kopā paēda vakariņas, kaut gan šoreiz uz galda nebija nekādu vīnu ar jocīgiem nosaukumiem. Rēgojās tikai viena pudele kaut kā-da Ķipras vīna, kas bija īstas skābenes. Pēc vakariņām Nozdrevs ievēda Čičikovu blakus istabā, kur viņam bija saga-tavota gulta, un sacīja: «Lūk, te tev būs gulta! Negribu tev ir labu nakti novēlēt!»

Pēc Nozdreva aiziešanas Čičikovs palika

visnepatīkamākā garastāvoklī. Viņš dusmojās uz sevi, bāra sevi par to, ka bija šurp atbraucis un velti notērējis laiku. Bet vēl vairāk viņš, sevi bāra par to, ka bija iesācis runāt par darīšanām, izturē-jies neuzmanīgi kā bērns, kā ģeķis: jo lieta nav tāda veida, lai varētu Nozdrevam uzticēt... Nozdrevs ir tīrais mēsls no cilvēka, Nozdrevs var samelot, izdomāt, palaist velns zina ko, iznāks vēl kaut kādas tenkas... slikti, slikti. Vienkārši, esmu muļķis, viņš pats sev runāja. Nakti viņš gulēja ļoti ne-mierīgi. Kaut kādi mazi kukainīši koda viņam neciešami sāpīgi, tā ka viņš ar visu sauju kasīja sadzelto vietu, runā-dams: lai velns jūs būtu parāvis līdz ar Nozdrevu! Viņš atmo-dās agri no rīta. Rīta svārkus un zābakus apvilcis, viņš vis-pirms devās uz zirgu stalli pavēlēt Selifanam tūliņ aizjūgt puskarieti. Pa pagalmu atpakaļnākdams, viņš satikās ar Noz-drevu, kurš arī bija rīta svārkos, ar pīpi zobos.

Nozdrevs viņu draudzīgi apsveicināja un prasīja: kā nakti pārgulējis.

«Tā puslīdz,» atbildēja Čičikovs ļoti.sausi.

«Bet es, brāl,» Nozdrevs stāstīja: «man uzmācās tādas ne-šķīstības, ka kauns stāstīt, un pēc vakardienas mutē tā, it kā vesels eskadrons

pārgulējis. Iedomājies: es sapņoju, ka mani izkūla, patiesi, patiesi! Un vai vari iedomāties, kas? Neparko neuzminēsi: štabsrotmistrs Pocelujevs kopā ar Kuvšiņņikovu.»

«-Jā,» Čičikovs pie sevis nodomāja: «labi būtu bijis, ja tevi nomodā nomizotu.»

«Nudien! Ļoti sāpēja! Es atmodos, velns rāvis, patiesi kaut kas sūrst, laikam raganas blusas. Nu, tu ej tagad, apģērbies, es pie tevis tūliņ ieiešu. Man vēl tik jāizlamā negēlis pār-valdnieks.»

Čičikovs iegāja savā istabā nomazgāties un apģērbties. Kad viņš pēc tam izgāja ēdamistabā, tur jau uz galda stāvēja tējas servize un pudele ruma. Istabā vēl bija vakarējās pus-dienas un vakariņu pēdas; kā likās, slotā nebija nemaz pie-skārusies. Pa grīdu mētājās maizes druskas, bet tabakas pelni bija redzami pat uz galda. Pašam mājastēvam, kas nekavējās drīz ierasties, zem rīta svārkiem vairāk nekā ne-bija kā plikas krūtis, uz kurām auga tāda kā bārda. Turē-dams rokā pīpes kātu un dzerdams no tases, viņš bija ļoti skaists gleznotājam, kas acu galā nevar ieredzēt kungus, kuri ir pārlieku nolaizīti un sacirtoti kā frizieru izkārtnes vai arī apcirpti līdz ādai.

«Nu, kā tu domā?» Nozdrevs sacīja, brītiņu klusējis: «vai negribi spēlēt uz dvēselēm?»

«Es jau tev, brāl, teicu, ka nespēlēšu, pirkt esmu gatavs.»

«Pārdot negribu, tas nebūs pa draugam. Es jau neņemšu velns zina par ko naudu. Jā, banku spēlēt, tā cita lieta. Nu, izmetīsim kaut vienu spēli!»

«Es jau teicu, ka ne.»

«Un mīt arī negribi?»

«Negribu.»

«Nu, paklausies: saspēlēsim dambretu, vinnēsi — visas tavas. Man daudz tādu, kas jāizsvītro no revīzijas listes. Ei Porfirij, atnes dambretes kastīti.»

«Veltas pūles, es nespēlēšu.»

«Tā taču nav banka; tur nevar būt nekādas laimes, ne vil-tības: viss atkarājas vienīgi no mākslas; es tev varu pat pa-sacīt, ka nemaz nemāku spēlēt, varbūt ja dosi man kādus vilcienus priekšā.»

«Sēdīšos, spēlēšu ar viņu dambretu,» Čičikovs pie sevis nodomāja. «Dambretu es nespēlēju slikti, un blēdības darīt te viņam ļoti grūti.»

«Lai notiek, dambretu es spēlēšu.»

«Dvēseli rēķināsim par simt rubļiem!»

«Kāpēc tad? pietiks jau par piecdesmit.»

«Nē, kas tā par spēli uz piecdesmit? Tad labāk pie šīs sumas pieskaitīšu kādu vidēja labuma kucēnu vai pulksteņa zelta breloku.»

«Nu, lai iet!» teica Čičikovs.

«Cik gājienus tad dosi man priekšā?» jautāja Nozdrevs.

«Kādēļ tad tā? zināms, neviena.»

«Mazākais dod man divus gājienus.»

«Negribu, es pats slikti spēlēju.»

«Pazīstam jūs, cik slikti jūs spēlējat!» teica Nozdrevs, kau-liņu pastumdams.

«Sen neesmu dambretu rokās ņēmis!» teica Čičikovs, arī kauliņu pabīdīdams.

«Pazīstam jūs, cik slikti jūs spēlējat!» Nozdrevs teica, kau-liņu pastumdams.

«Sen neesmu ņēmis dambretu rokās!» teica Čičikovs, pa-stumdams kauliņu.

«Pazīstam jūs, cik slikti jūs spēlējat!» teica Nozdrevs, pa-stumdams kauliņu, un tanī pašā laikā ar piedurknes atloku pastūma arī otru kauliņu.

«Sen neesmu ņēmis rokās!... Ē, ē! kas tad tas, brāl? liec to atpakaļ!» teica Čičikovs.

«Ko tad?»

«Nu, šo kauliņu,» Čičikovs atbildēja un tanī pašā laikā gandrīz sev pie deguna ieraudzīja arī otru, kas, kā likās, patlaban taisījās ieiet dāmā; kā tas te bija gadījies, to tikai vienīgi dievs zina. «Nē,» teica Čičikovs, no galda pieceldamies: «ar tevi nekādi nav iespējas spēlēt. Tā nespēlē — ar trim kauliņiem uzreiz!»

«Kāpēc tad ar trim? tā bija kļūda. Viens pastūmās neviļus, es to atvilksu, lūdzu.»

«Bet kur tad otrs cēlās?»

«Kāds otrs?»

«Lūk, tas, kas lien dāmā.»

«Palūk tik, it kā neatminies!»

«Nē, brāl, es visus gājienus skaitīju un visu atminos; tu to tikai nupat atvilki, lūk, tur viņa vieta!»

«Kā, kur vieta?» Nozdrevs nosarkdams sacīja: «tu, brāl, kā redzu, esi dzejnieks!»

«Nē, brāl, kā redzams, tu esi dzejnieks, tikai tev nekas ne-iznāk.»

«Par ko tu mani ieskati?» sacīja Nozdrevs: «vai tad es blēdības darīšu?»

«Es tevi ne par ko neieskatu, bet tikai no šā brīža vairs nekad nespēlēšu.»

«Nē, tu nevari atsacīties,» Nozdrevs uzbudinādamies ru-nāja: «spēle sākusies!»

«Man ir tiesības atsacīties, tāpēc ka tu tā nespēlē, kā go-dīgam cilvēkam pieklājas.»

«Nē, tu melo, tu nevari to sacīt!»

«Nē, brāl, tu pats melo!»

«Es neesmu blēdījis, un tu nevari atsacīties, tev jāpabeidz partija!»

«To tu man nepiespiedīsi darīt,» Čičikovs aukstasinīgi at-bildēja un, pie galda piegājis, sajauca kauliņus.

Nozdrevs iedegās dusmās un piegāja Čičikovam tik tuvu, ka tas atkāpās pāri soļus atpakaļ.

«Es tevi piespiedīšu spēlēt! Tas nekas, ka sajauci kauliņus, es visus gājienus atminu. Mēs atkal noliksim tos, kā bija.»

«Nē, brāl, lieta beigta, es ar tevi nespēlēšu.»

«Tad tu negribi spēlēt?»

«Pats redzi, ka ar tevi nav iespējas spēlēt.»

«Nē, saki tieši, tu negribi spēlēt?» teica Nozdrevs, arvien vairāk uzmākdamies.

«Negribu!» atbildēja Čičikovs un drošības dēļ pacēla abas rokas pie sejas, jo lieta patiesi kļuva karsta. Šī piesardzība bija vietā, jo Nozdrevs jau

atvēza roku... un ļoti varēja gadīties, ka viens no mūsu varoņa patīkamajiem un apaļa-jiem vaigiem tiktu apklāts ar nenomazgājamu negodu; bet, sitienu laimīgi atturējis, viņš saķēra abas ķildīgās Nozdreva rokas un turēja viņu stingri.

«Porfirij, Pavluška!» Nozdrevs trakumā kiedza, mēģinā-dams izrauties.

Šos,vārdus izdzirdējis, Čičikovs, lai nedarītu saimes ļaudis par šī neglītā skata lieciniekiem un tanī pašā laikā nopratis, ka turēt Nozdrevu būtu veltīgi, palaida viņa rokas. Tanī brīdī ienāca Porfirijs un kopā ar viņu Pavluška, stiprs puisis, ar kuru darīšanās ielaisties būtu bijis pavisam neizdevīgi.

«Tad tu negribi beigt partiju?» Nozdrevs vaicāja. «Atbildi man tieši!»

«Partiju beigt nav iespējams,» Čičikovs atbildēja un pa-skatījās pa logu. Viņš ieraudzīja savu puskarieti, kas jau bija uz braukšanu gatava, bet Selifans, kā likās, gaidīja tikai brīdi, lai piebrauktu pie lieveņa, bet nebija nekādas iespējas izklūt no istabas: durvīs stāvēja divi stipri un dumji dzimt-ļaudis.

«Tad tu negribi beigt partiju?» atkārtoja Nozdrevs, aiz dūsmām kā ugunī svildams.

«Ja tu spēlētu, kā godīgam cilvēkam pienākas. Bet tagad nevaru.»

«A! tad tu nevari, nelieti! kad redzēji, ka nevinnēsi, tad nevari! Sitiet viņu!» viņš kļiedza kā ārprātīgs, pret Porfiriju un Pavlušku atgriezies, bet pats saķēra ķezberes pīpes kātu. Čičikovs kļuva bāls kā audekls. Viņš gribēja kaut ko teikt, bet juta, ka lūpas kustējās bez skaņas.

«Sitiet viņu!» Nozdrevs kļiedza, svīzdams un sarkdams, ar pīpes kātu uz priekšu traukdami, it kā uzbrukt neieņemamam cietoksnim. «Sitiet viņu!» viņš kļiedza tādā pašā balsī, kā strauja trieciena laikā savam vadam kļiedz: zēni, uz priekšu! kaut kāds karstgalvis poručīks, kura aušīgā va-ronība kļuvusi jau tik populārā, ka tiek dota īpaša pavēle turēt viņu aiz rokām karstas cīņas laikā. Bet cīņa poručīku jau ļoti uzbudinājusi, viņam galvā viss riņķī vien iet; viņš redz savā priekšā Suvorovu, viņš traucas lielā cīņā. Uz priekšu, zēni! viņš kļiedz, traukdami un neapdomādams, ka kaitē trieciena vispārīgam plānam, ka no neieņemamu, mā-koņos sniedošos cietokšņu sienu ambrazurām rēgojas miljoniem šauteņu stobru, ka viņa vājais vads uzlidos gaisā kā dūnas un ka jau sīc liktenīgā

lode, taisīdamās aizbāzt viņa skaļo rīkli. Bet, ja Nozdrevs bija pielīdzināms tādām karstgalvim poručikam, tad cietoksnis, kuram viņš uz-bruka, nebūt neizskatījās neieņemams. Gluži otrādi, cietok-snim bija tādas bailes, ka dūša paslēpās pašos papēžos. Jau krēslu, ar kuru viņš domāja aizsargāties, dzimtcilvēki bija izrāvuši no viņa rokām, jau, acis piemiedzis, ne dzīvs, ne mīiis, viņš gatavojās nogaršot mājastēva čerkasu pīpes kātu, un dievs zina, kas būtu ar viņu noticis, bet liktenis bija lēmis paglābt mūsu varoņa sānus, plecus un citas labi koptas mie-sas daļas. Gluži negaidot, kā no mākoņiem, atskanēja trīcošas zvaniņu skaņas; skaidri atskanēja pie lievenēm strauji pie-braukto ratu troksnis, un pat istabā varēja dzirdēt apstādinātā trijjūga sakarsušo zirgu smago krākšanu un smago elsošanu. Visi neviļus paskatījās pa logu: no ratiem izkāpa kāds ūsainis pusmilitaros svārkos. Priekšnamā apjautājies, viņš ienāca tai pašā brīdī, kad Čičikovs vēl nebija paspējis atjēgties no sa-vām bailēm un atradās visnožēlojamākā stāvoklī, kādā jeb-kad atradies kāds ar mirstīgajiem.

«Atļaujiet uzzināt, kurš te ir Nozdreva kungs?» teica sve-šinieks, mazliet neizpratnē paraudzījies

uz Nozdrevu, kas stāvēja ar pīpes kātu rokā, un uz Čičikovu, kurš tikko kā sāka atjēgties no sava neizdevīgā stāvokļa.

«Atļaujiet man papriekšu uzzināt, ar ko man gods runāt?» sacīja Nozdrevs, viņam tuvāk pieiedams.

«Kapteinis ispravņiks.»

«Bet ko jums vajag?»

«Es atbraucu jums paziņot, ka jūs atrodaties zem tiesas, kainēr jūsu lietā būs taisīts spriedums.»

«Kas par niekiem, kas tā par lietu?» Nozdrevs sacīja.

«Jūs esat iejaukts notikumā, sakarā ar to, ka dzērumā muižniekam Maksimovam nodarīts personīgs apvainojums ar rīkstēm.»

«Jūs melojat! muižnieku Maksimovu neesmu ne acīs re-dzējis.»

«Cienījamais kungs! atļaujiet jums paziņot, ka esmu ofi-cieris. To jūs varat sacīt savam kalpam, bet ne man.»

Te čičikovs, nenogaidījis, ko Nozdrevs uz to atbildēs, žigli paķēra cepuri un kapteinim ispravņikam gar muguru izslī-dēja uz lievenēm, iesēdās puskarietē un pavēlēja Selifaņam braukt,

cik ātri vien iespējams.

V NODAĻA

Mūsu varonis bija ļoti pārbijies. Kaut gan puškariete ri-poja pilnā sDārā un Nozdreva ciems sen bija izzudis no acīm, aizsedzies ar laukiem, pakalniem un kalniņiem, bet viņš vēl arvien ar bailēm skatījās atpakaļ, it kā gaidīdams, ka nupat nupat kāds dzīsies pakaļ. Viņš elpoja ar pūlēm un, kad pa-mēģināja pielikt roku pie sirds, tad juta, ka tā lēkāja kā pai-pala būrītī. «Ech, kādu pirti man sakurināja! palūk, kāds!» Nozdrevam tika tagad novēlēts daudz ļauna un nelaba, ne-trūka pat nepieklājīgu vārdu. Ko lai dara? Krievu cilvēks, un vēl dusmās. Pie tam lieta arī nemaz nebija smieklīga.. «Saki, ko gribi,» viņš pats pie sevis runāja: «nebūtu atbraucis kapteinis ispravņiks, nezina vai es vairs šo pasauli skatītu! Būtu pazudis kā burbulis ūdenī, bez kādām pēdām, neatstājis ne pēcnācējus, nesagādājis nākamiem bērniem ne mantas, ne godīga vārda!» Mūsu varonis ļoti rūpējās par saviem pēcnā-cējiem.

«Kāds slikts kungs!» domāja pie sevis Selifans. -<es vēl ne-esmu tāda kunga redzējis. Tas ir, tādām vajadzētu uzspļaut par to! Tu labāk

cilvēkam nedod ēst, bet zirgs tev jābaro, tāpēc kā zirgs mīl auzas. Tā ir viņa barība: kas mums, pie-mēram. ēdiens, tas viņam auzas, tās ir viņa barība.»

Zirgi, kā likās, arī nekā laba nedomāja par Nozdrevu: ne tikai vien bēris un piesēdētājs, bet arī lāsainais bija saīdzis. Kaut gan viņš arvien dabūja sliktākās auzas un Selifans citādi tās nebēra silē, kā papriekšu pateicis: «ak tu blēdis!» bet tomēr tās bija auzas un ne vienkāršs siens, viņš ēda tās ar baudu un bieži, īpaši kad Selifana nebija stt-llī, iebāza savu garo purnu biedru silēs nogaršot, kāda ir viņu pārtika; bet tagad bija tikai siens: tas nebija i[^]bi; visi bija neapmierināti.

Bet drīz pēkšņs, gluži negaidīts notikums pārtrauca visu neapmierināto atmiņas. Visi, neizņemot arī pašu kučieri, tikai tad atjēdzās un atmodās, kad viņiem uzbrauca virsū kāda ar sešiem zirgiem aizjūgta kariete un gandrīz virs pašām gal-vām atskanēja karietē sēdošo dāmu kliegšana un svešā ku-čiera draudi un lamas: «Ak tu nelietis tāds; es taču tev pilnā rīklē kļiedzu: griezies, vārna, pa labi! Vai esi piedzēris, vai?» Selifans apjauca savu nolaidību, bet, tā kā krievu cilvēks nemīl citu priekšā atzīt savu vainu, tad

tūliņ izslējies atbil-dēja: «Bet kam tu tā skrej virsū? vai esi acis kropū ieķīlājis, vai?» Pēc tam viņš sāka vilkt puskarieti atpakaļ, lai tā at-brīvotos no svešā aizjūga, bet tas neizdevās, viss bija saķēries. Lāsainais ziņkārīgi apošņāja savus jaunos biedrus, kas viņam bija gadījušies abās pusēs. Bet karietē sēdošās dāmas uz visu to lūkojās ar bailēm sejā. Viena bija vecene, otra jauniņa, gadu sešpadsmit, nelielu galviņu un zeltainiem, gludi sasu-kātiem un skaisti sapītiem matiem. Viņas sejas skaistais ovāls apaļojās kā svaiga ola un, līdzīgi tai, balsnēja kaut kādā caur-spīdīgā baltumā, kad to svaigu, tikko kā izdētu, lai pārbau-dītu, ekonomē tur pret gaismu savās iedegušajās rokās un laiž cauri mirdzošās saules starus; viņas mazās austiņas nrī bija caurspīdīgas, sārtojoties siltajā gaismā. No bailēm at-vērtas, nekustīgas lūpas, acīs asaras — viss tas bija tik jauki pie viņas, ka mūsu varonis raudzījās viņā vairāk minūšu, nepievērsdams nekādu uzmanību tracim zirgu un kučieru starpā. «Atvelc jel atpakaļ, Nižegorodas vārna!» kļiedza sve-šais kučieris. Selifans sarāva grožus, svešais kučieris darīja to pašu, zirgi drusku atkāpās, bet pēc tam atkal sapinās, pār-kāpdami viens otram pār

streņģēm. Pie šādiem apstākļiem lāsainajam zirgam tā patika jaunā iepazīšanās, ka viņš ne-parko negribēja kāpt laukā no grambas, kurā bija iekļuvis, pateicoties neparedzētam liktenim, un, savu purnu jaunajam biedram uzlicis uz kakla, likās, ka viņš tam čukstēja kaut ko pašā ausī, laikam gan vislielākās blēņas, tāpēc ka atbraucējs nemitīgi skurināja ausis.

Uz tādu traci drīz vien paspēja zemnieki saskriet no sā-džas, kas, par laimi, nebija tālu. Tā kā tamlīdzīgi skati zem-niekam ļoti patīkami, gluži tāpat kā vācietim avizes vai klubs, tādēļ apkarietēm viņu drīz sapulcējās vesels lēvenis un sādžā palika tikai vecas sievas un mazi bērni. Streņģes at-laida vaļā; daži belzieni pa purnu piespieda lāsaini atkāpties; vārdu sakot, viņus izšķīra un atvilka. Bet vai nu tās bija dusmas par to, ka bija jāšķiras no biedriem, vai arī tie bija vienkārši niķi, tomēr svešie zirgi nekustējās un stāvēja kā ierakti, lai cik viņus kučieris kapāja. Zemnieku līdz-dalība sasniedza neiedomājami augstu pakāpi. Katrs aiz-gūtnēm uzbāzās ar savu padomu: «Ej, Andruška, tu ņem labās puses piejūgto pie pavadas, bet tēvocis Mitjajs lai kāp ilkss zirgam mugurā! Kāp mugurā, tēvoci Mitjaj!»

kalsnais un garais, sarkanbārdainais tēvocis Mitjajs uzrāpās ilkss zirgam mugurā un izskatījās kā sādžas zvanu tornis vai, labāk, kā vinda, ar ko no akas velk ūdeni laukā. Kučieris uzcirta zirgiem, bet nekas neiznāca, tēvocis Mitjajs nebūt nepalīdzēja. «Pag, pag!» zemnieki kļiedza: «tu, tēvoci Mitjaj, sēdies pie- jūgtajam mugurā, bet ilkss zirgā lai sēžas tēvocis Miņajs!» Tēvocis Miņajs, drukns zemnieks ar ogles melnu bārdu un vēderu, līdzīgu tam milzu patvārim, kurā vāra kulteni visam nosalušajam tirgum, labprāt uzsēdās ilkss zirgam mugurā, kas zem viņa noliecās gandrīz līdz pašai zemei. «Tagad tā lieta ies!» kļiedza zemnieki. «Uzcērt, uzcērt viņam! liec tur tam pelēķim pātagu just, ko viņš stāipās kā koramora!» [4] Bet, redzēdami, ka uz priekšu neiet un ka nekāda uzrīšana nepalīdz, tēvocis Mitjajs ar tēvoci Miņaju abi uzsēdās ilkss zirgam mugurā, bet jiz piejūgtā uzsēdināja Andrušku. Beidzot kučieris, pacietību zaudējis, aizdzina kā tēvoci Mitjaju, tā arī tēvoci Miņaju, un prātīgi darīja, tāpēc ka zirgi tā kūpēja, it kā tie vienos aulekšos būtu noskrējuši no vienas stacijas līdz otrai. Viņš ļāva tiem brītiņu atpūsties, pēc kam tie gāja paši no sevis. Visa šā notikuma

laikā Čičikovs ļoti uzmanīgi ap-lūkoja jauno svešinieci. Viņš vairāk reižu metināja ar to uz-sākt valodas, bet tas kaut kā neizdevās. Bet pa to laiku dāmas aizbrauca, un glītā galviņa, ar smalkajiem vaibstiem un tievo stāvu pazuda kā parādība, un atkal bija ceļš, pus-kariete, lasītājam pazīstamā trijjūga zirgi, Selifans, Čičikovs, apkārtējo lauku līdzenums un tukšums. It visur, lai kur dzīvē, vai nu zemāko slāņu rupjo, nabadzīgi noplukušo un netīrīgi apsūbējušo ļaužu starpā, vai arī vienmulīgi aukstajās un gar-laicīgi tīrīgajās augstākās aprindās, it visur, kaut reiz, cil-vēka ceļā gadīsies parādība, kas nelīdzinās visam tam, ko viņam nācies redzēt, kas kaut reizi modinās viņā gluži savā-dākas jūtas nekā tās, kuras nolemts viņam just visu mūžu. Visur, nevērojot nekādas bēdas, kuras caurauž mūsu dzīvi, jautri aizjoņo mirdzošs prieks, tāpat kā dažreiz spoža eki-pāžā ar zeltītu aizjūgu, zibošiem stikliem un lepnk-m zirgiem piepeši, negaidot aizripo gar kaut kādu vientuļu nabadzīgu sādžu, kas vairāk nekā nav redzējusi kā tikai laucinieku ratus, un ilgi zemnieki stāv, no brīnuma mutēs atvēruši, kailām gal-vām, kaut gan brīnišķīgā ekipāžā jau sen aizbraukusi un no

acīm izzudusi. Tāpat gaišmate arī piepeši, pilnīgi negaidot, parādījās mūsu stāstā un tāpat pazuda. Būtu šoreiz Cičikova vietā gadījies kāds divdesmit gadu vecs jauneklis — vai nu huzars, vai students, vai arī vienkārši kaut kurš, kas tikko kā uzsācis dzīves ceļu, ak dievs! ko viņš būtu jutis kas būtu atmodies, kas būtu sācis viņā runāt! Ilgi, bez jēgas viņš būtu stāvējis uz vietas un acīm tālumā bezprātīgi ieurbies, aiz-mirsdams ir ceju un visus gaidāmos pārmetumus un bārienus par nokavēšanos, aizmirsdams ir sevi, ir dienestu, ir pasauli un visu, kas pasaulē.

Bet mūsu varonis jau bija pusmūža gados un auksta, apdo-mīga rakstura. Viņš gan arī ieslīga domus un domāja, bet viņa domas bija noteiktākas, ne tik gaisīgas un pa dajai ļoti pa-matīgas. «Jauks skuķēns!» viņš teica, tabakas dozi attaisī-dams un iešņaukdams. «Bet kas tad pie viņas īpaši tik pie-vilcīgs? Pievilcīgs ir tas, ka viņa tikko, kā redzams, izlaista no kāda pansiona vai institūta, ka viņā, tā sacīt, vēl nekā nav no bābiskuma, tas ir, no tā, kas pie viņām ir visnepatīkamā-kais. Viņa tagad ir kā bērns, viss pie viņas ir vienkāršs, viņa teiks, kas ienāk prātā, smiesies, kad smiekli nāk. No viņas visu var

iztaisīt, viņa var tapt par brīnumu, bet arī par mēslu, un kļūs par mēslu! Lai tik viņa tiek māmiņu un tantiņu nagos. Gada laikā viņu tā piebāzīs ar visādām bābu būšanām, ka pats tēvs viņu vairs nepazīs. Viņa kļūs uzpūtīga un klīrīga, sāks grozīties pēc iekaltām manierēm, lauzīt galvu un prātot, ar ko un kā un cik daudz jārunā, kā uz katru skatī-ties, katru brītiņu baidīsies, lai neizrunātu vairāk kā vajag, beidzot pati sapīsies un beigs ar to, ka sāks melot visu mūžu, un no viņas velns zina kas iznāks!» Te viņš brīdi apklusa un pēc tam piemetināja: «Bet interesanti zināt, kas viņa tāda ir? kas viņas tēvs? vai bagāts, godāts muižnieks vai vienkārši kārtīgs, dienestā pie kapitāla ticis cilvēks? Jo ja šai mei-tenei, teiksim, ir divsimt tūkstošu pūra naudas, tad no viņas

var iznākt ļoti ļoti gards kumoss. Tad viņa, tā sacīt, varētu aplaimot kārtīgu cilvēku.» Divsimt tūkstoši viņa galvā sāka tēloties tik pievilcīgi, ka viņš nodusmojās uz sevi, ka pa to Laiku, kamēr pūlējās gar ekipāžu šķiršanu, nebija foreitoram vai kučieram izprasījis, kas bija ceļotājas. Drīz vien parādījās Sobakeviča sādža; tā izklaidēja viņa domas un piespieda pie-vērsties viņa

pastāvīgajam priekšmetam. Šādža viņam likās diezgan liela; divi meži, bērzu un priežu, kā divi spārni, viens tumšāks, otrs gaišāks, bija tai pa labo un kreiso pusi; vidū bija koka māja ar mezoninu, sarkanu jumtu, tumši pe-lēkām vai, labāk sakot, neapmestām sienām; tā bija līdzīga mājām, kādas mēdz celt militārām nometnēm un vācu kolo-nistiem. Varēja vērot, ka, to būvējot, celtniekam pastāvīgi bija jākarro ar saimnieka gaumi. Celtnieks bija pedants un gribēja simetriju, saimnieks — ērtību un, kā redzams, tādēļ bija visus attiecīgos logus vienā pusē aiznaglojis un to vietā izcirtis vienu mazu lodziņu, kas laikam bija vajadzīgs tum-šajā pieliekamajā. Ģēvele, nevērojot to, ka arhitekts bija ļoti pūlējies, arī nebija mājas vidū, tāpēc ka saimnieks bija pa-vēlējis vienu sānu kolonu izmest un tāpēc palika ne vis čet-ras kolonas, kā bija paredzēts, bet tikai trīs. Ap pagalmu bija stipra nesamērīgi resnu koku sēta. Muižnieks, kā likās, daudz rūpējās par to, lai viss būtu stiprs. Stalli, šķūņi un virtuves bija celti no smagiem, resniem balķiem, kam vajadzēja stāvēt mūžīgi. Zemnieku istabas arī bija stipri taisītas: tām nebija tēstu sienu, nekādu izgreznojumu, nedz

citu izdomājumu, bet viss bija stingri un kā vajag pielāgots. Pat aka bija taisīta no tik cieta ozola koka, no kāda taisa tikai dzirnavas un kuģus. Vārdu sakot, viss, kam vien viņš acis uzmeta, bija stiprs, neizkustināms, kaut kādā noteiktā un neveiklā kārtībā. Pie lieveņa piebraucis, viņš ieraudzīja, ka logā gandrīz vienā un tanī pašā laikā parādījās divas sejas: kā gurķis, šaura un gara sievietes seja ar nakts cepuri galvā un vīrieša seja, tik plata un apaļa kā Moldavijas ķirbji, no kā Krievijā taisa balalajkas, divstīgu vieglas balalaikas, ar ko lepojas un uzjautrinās gadu divdesmit veci švītīgi, acīgi puīši, kas mīl pamirkšķināt un uzsvilpot baltkrūtēm, baltkaklītēm ciema meitām, kuras sapulcējušās noklausīties viņa kluso stīgu trinkšķināšanā. Paraudzījušās, abas sejas no 1 oga tūliņ pazuda. Uz lieveņa iznāca sulainis pelēkā kamzolī ar zilu, stāvu apkakli un ieveda Čičikovu priekšnamā, kur viņu jau gaidīja pats mājastevs. Viesi ieraudzījis, viņš strupī sacīja: ludzu! un ieveda viņu iekšējās istabās.

Kad Čičikovs sāņus paskatījās uz Sobakeviču, viņam tas šoreiz izlikās ļoti līdzīgs vidēja lieluma lācim. Ijai līdzība būtu pilnīgāka, viņam bija

mugurā lāčādas krāsas fraka ar garām
piedurknēm, garas arī bija bikses, pēdas viņš
spēra šķībi un greizi un pastāvīgi uzmina otram
uz kājām. Viņa seja bija pietvīkusi, karsta, vara
pieckapeiku gabala krāsā. Ir zināms, ka pasaulē
ir daudz tādu seju, pie kuru apdares daba nav
daudz gudrojusi, nav lietojusi nekādus smalkus
instrumentus, 'kā: vīles, mazus urbjamos uin
citus, bet cir-tuši atvēzdamās: vienu reizi ar
cirvi — iznācis deguns, otru — iznākušas lūpas,
ar lielo svārpstu izurbusi acis un, nekā
ne-nogludinājusi, laidusi pasaulē, sacīdama:
dzīvo! Tāda pati spēcīgi cirsta un nenogludināta
seja bija arī Sobakevičam: viņš to vairāk turēja uz
zemi nekā uiz augšu, kaklu nemaz negrozīja un,
pateicoties tādām stīvumam, reti kad skatījās acīs
tam, ar ko runāja, -bet vienmēr vai nu uz krāsns
vai durvju pusi. Ēdamistabai cauri ejot, Čičikovs
uz viņu vēlreiz sāņus paskatījās: lācis, gatavs
lācis! Un tad vēl tāda dīvaina sagādīšanās: viņu
pat sauca par Michailu Semjonoviču. Pa-zīdams
viņa ieražu otram mīt uz kājām, Čičikovs gāja ļoti
uzmanīgi un deva viņam ceļu sev pa priekšu.
Mājastēvs, kā likās, juta pie sevis šo grēku un
tūliņ jautāja: «vai neesmu jūs kā traucējis?» Bet

Čičilkovs pateicās, atbildēdams, ka vēl ndkāds traucējums nav noticis.

Kad bija iegājuši viesistabā, Sobakevičs norādīja uz at-zveltnes krēslu, teikdams: lūdzu! Sēzdamies Čičikovs pa-skatījās uz sienām uin bildēm, kas pie tām karājās. Uz bil-dēm bija tikai spēka vīri, grieķu kara vadoņi, gravēti visā augumā: Maurokordato sarkanās biksēs un mundierī ar brillēm uz deguna, Miauli, Kanari. Visiem šiem varoņiem bija tik resni gurni un neredzētas ūsas, ka drebuļi gāja pār kauliem. Stipro grieķu vidū, nezin kādā ceļā un kādēļ, ļoti šauros ietvaros, bija nostādīts Bagrations, vājš un sīciņš ar maziem karodziņiem un lielgabaliem pie kājām. Viņam blakus karājās atkal grieķu varone Bobeliina, kuras viena kāja bija resnāka nekā to švitu rumpis, švitu, ar kuriem pār-pildīti mūsu tagadējie saloni. Mājastēvs, pats veselīgs un stiprs cilvēks būdams, kā likās, gribēja, lai arī viņa istabu rotātu stipri un veselīgi tēli. Blakus Bobelinai, pie paša loga, karājās būrītis, no kura lūkojās melns ar baltiem punkti-ņiem, Sobakevičam ļoti līdzīgs, strazds. Viesis ar mājastēvu vēl nebija ne divas minūtes klusu cietuši, kad viesistabas durvis atvērās un ienāca

mājasmāte, ļoti gara dāma, galvā tai bija cepure, pie kuras karājās lentes, ar pašu pagatavotu krāsu pārkrāsotas. Viņa ienāca cienīgi, galvu taisni turēdama kā palma.

«Tā ir mana Feodulija Ivanovna!» Sobakevičs sacīja.

Čičikovs tuvojās Feodulijas Ivanovnas rokai, ko tā viņam gandrīz grūšus piegrūda pie lūpām, tā ka viņam bija gadījums ievērot, ka rokas bija mazgātas gurķu sālījumā.

«Sirsniņ, stādu tev priekšā!» Sobakevičs turpināja: «Pā-vels Ivanovičs Čičikovs! Man bija gods ar viņu iepazīties pie gubernatora un pastmeistara.»

Feodulija Ivanovna lūdza sēsties, arī pateikusi: lūdzu! un galvu palocīdama līdzīgi aktrisēm, kas tēlo karalienes. Pēc tam viņa nosēdās uz dīvana, apklājās ar savu merinosu lakatu un nu vairs nepacēla ne acu, nepakustināja uzacis.

Čičikovs atkal pacēla skatienu uz augšu un atkal ieraudzīja Kanari ar resiniem gurniem un bezgalīgām ūsām, Bo-belinu un būrī strazdu.

Gandrīz veselās piecas minūtes visi cieta klusu; atskanēja tikai troksnis, ko sacēla strazds,

ar knābi kaldams koka būri, no kura grīdas tas uzlasīja labības graudus. Čičikovs vēlreiz apskatīja istabu un visu, kas tanī tikai bija, — viss bija stipirs, augstākā mērā neveikls un kaut kā dīvaini, bet līdzīgā izskatā ar pašu mājestēvu. viesistabas kaktā stāvēja vēderains rieksta koka rakstāmgalds ar četrām ļoti neglītām kājām, tas bija gluži kā lācis. Galds, atzveltnes krēsli, sēdekļi, — visi bija ļoti smagi un bez kādas gaumes, aa- vārdu, katra lieta, katrs krēsls, likās, sacīja: arī es esmu So-bakevičs! vai: arī es esmu ļoti līdzīgs Sobakevičam!

«Mēs par jums atcerējāties pie palatas priekšsēdētāja Ivana Grigorjeviča,» Čičikovs beidzot sacīja, redzēdams, ka neviens negribumu iesākt: «pagājušo ceturtdien. Tur ļoti patīkami pavadījām laiku.»

««Xci, es tad nebiju pie priekšsēdētāja,» Sobakevičs atbil-dēja.

«Bet ļoti patīkams cilvēks!»

«Kas tāds?» Sobakevičs jautāja, uz ikrāns stūri skatīda-mies.

«Priekšsēdētājs.»

«Nu, varbūt tas tikai jums tā izliekas: kaut gan viņš ir masonis, bet tāds mulķis, kāda otra vairs

nav pasaulē.»

Tāds pa daļai ass spriedums Čičikovu drusku pārsteidza, bet pēc taim viņš pārlabodams turpināja: «Zināms, katram cilvēkam savas vājās puses, ibet par to gubernators, kāds teicams cilvēks!»

«Gubernators teicams cilvēks?»

«Jā, vai nav tiesa?»

«Pirmais laupītājs pasaulē!»

«Kā, gubernators laupītājs?» Čičikovs sacīja un pilnīgi nevarēja saprast, kā gubernators kļuvis par laupītāju. «Man jāatzīstas, ka es to nekādi nebiju domājis,» viņš turpināja. «Bet atļaujiet tomēr piezīmēt, ka viņš nemaz tā neizturas; • gluži otrādi, drīzāk viņā ir par daudz maiguma.» Te viņš par pierādījumu pat minēja viņa pašrocīgi izšūtos tabakas makus un slavēja arī viņa laipno sejas izteiksmi.

«Arī seja viņam Ikā laupītājam!» Sobakevičs sacīja. «Iedo-diet tam nazi un palaidiet uz lielceļa, nokaus, par kapeiku nokaus! Viņš un vicegubernators, abi Gogs un Magogs!»

«Nē, viņš ar tiem nesatiek,» Čičikovs pie sevis nodomāja. «Vai runāt air viņu par policijmeistaru? tas liekas viņa draugs.» —

«Taisnību sakot, kas uz mani zīmējas,* viņš sa-cīja: «tad man jāatzīstas, ka man vislabāk patīk policijmeis-tars. Kaut kāds tāds taisns, atklāts raksturs; vaigā atspogu-ļojas kaut kas vaļširdīgs.»

«Blēdis!» Sobakevičs ļoti aukstasinīgi sacīja. «pārdos, piekrāps un ēdīs ar jums vēl pusdienas kopā! Es viņus visus pazīstu: tie ir visi blēži, visa pilsēta tur ir tāda: blēdis blēdim mugurā sēž un blēdis no pakalās dzen. Visi ir Kristus no-devēji. Tur tikai viens vienīgs ir kārtīgs cilvēks: prokurors; bet arī tas, ja gribam taisnību sacīt, cūka.»

Pēc tik slavinošām, kaut gan diezgan īsām biogrāfijām čičikovs noskārtā, ka par citiem ierēdņiem nemaz nav jā-piemin, un atcerējās, ka Sobakevičs ne par vienu nemīl labi atsaukties.

«Ko, sirsnīņ, iesim pusdienot,» sacīja Sobakeviča laulātā draudzene.

«Lūdzu!» teica Sobakevičs. Pēc tam, piegājuši pie galda, uz kura bija uzkožamie, viesis un mājastēvs, kā pienākas, izdzēra pa glāzītei degvīna, tad uzkoda, kā mēdz uzkost visā plašā Krievijā, kā pilsētā, tā arī uz laukiem, tas ir, iebaudīja visādus sālījumus un citas dieva dāvanas, kas uzbudina ēst-gribu, un visi devās uz

ēdamistabu; pati mājasmāte kā stalta zoss gāja pa priekšu. Nelielais galds bija klāts četrām personām. Ceturtajā vietā drīz ieradās, nevar gluži nosacīt, vai tā bija kundze vai jaunkundze, radniece vai saimniecī-bas vadītāja, vai arī vienkārši piedzīvotāja mājā; tā bija gadus trīsdesmit veca, ar raibu lakatu aubes vietā. Ir perso-nas, kas eksistē pasaulē ne kā> priekšmeti, bet kā lieki punk-tiņi vai melnumiņi uz priekšmeta. Tās vienmēr sēž uz vietas, vienādi tur galvu, viņas gandrīz var noturēt par mēbeli, un tu domā, ka neviens vārds vēl nav nācis pār tādām lūpām; bet kaut kur meitu istabā vai pieliekamajā izrādīsies vien-kārši: oho-ho!

«Kāposti, manu sirsniņ, šodien ļoti labi,» teica Sobalkevičs, iestrēbis kāpostus, un ievēla no bļodas lielu gabalu tā ēdiena, ko arvien pasniedza ar kāpostiem un kas sastāv no auna kuņģa ar griķu biezeni, smadzeņu un kāju pildījumu. «Tādu ēdienu jūs pilsētā nedabūsiet,» viņš turpināja, pret Čičikovu atgriezies: «tur velns zina ko krauj galdā!»

«Pie gubernatora tomēr labi ēd,» Čičikovs teica.

«Bet vai arī zināt, no kā tas viss tiek gatavots?»

jūs ne-ēstu, ja dabūtu zināt.»

«Nezinu, kā pagatavo, par to es nevaru spriest, bet cūku kotletes un novārītas zivis bija lieliskas.»

«Tas jums tikai tā izlikās. Es taču zinu, ko viņi tirgū pērk. Tas kanaļa pavārs, kas pie francūža izmācījies, nopērk runci, nodīrā un liek uz galda zaķa vietā.»

«Fui! kā tu runā!» sacīja Sobakeviča laulātā draudzene.

«Bet ko darīt, sirsniņ, tā tas pie viņiem ir, es neesmu vainīgs, tā pie viņiem visiem tas tiek darīts. Visu, kas ne-kam vairs neder, ko mūsu Akuļka, ar atļauju sacīt, met sa-mazgu toverī, no tā viņi gatavo viru! gatavo viru! jā, no tā!»

«Tu pie galda vienmēr kaut ko tādu pastāstīsi!» atkal at-teica Sobakeviča laulātā draudzene.

«Ko lai dara, manu sirsniņ,» teica Sobakevičs: «ja es pats to būtu darījis, bet es tev saku taisni acīs, ka es mēslus neēdīšu. Vari vardi vai ar cukuru apkaisīt, neņemšu mutē, arī austeres neēdīšu: es zinu, kam tā austere līdzinās. Ne-miet aumu,» viņš turpināja, pret Čičikovu atgriezies: «tie ir auna sāni ar biezeni! Tas vis inav frikasē, ko lielmaņu vir-tuvēs pagatavo no auna gaļas,

kas četras dienas tirgū mētā-jusies! To visu izdomājuši vācu un franču ārsti, es viņus par to pakārtu! Izdomājuši dietu, grib ar badu dziedināt! ja viņiem vācu vārgā daba, tad viņi iedomājas, ka tiks galā arī ar krievu kuņģi! Nē, tā neiet, tas viss izdomāts, tas viss ...» Te Sobakevičs pat dusmīgi pakratīja galvu. «Tiek spriests par izglītību, izglītību, bet tāda izglītība — fui! Būtu vēl citu vārdu sacījis, bet pie galda tas nepieklājas. Pie manis tā nav. Pie mani®, kad cūkas gaļa — visa cūka galdā; auna gaļa — velc šunp visu aunu, zoss — visu zosi! Labāk pie-tieku ar diviem ēdieniem, bet tad ēdu, kā pienākas, cik tik sirds vēlas.» Sobakevičs to pierādīja darbos: viņš ievēla pusi no auna sāniem sev šķīvī, noēda visu, apgrauza un no-sūkāja pēdējo kauliņu.

«Jā,» domāja Čičikovs: «tas var gan ēst.»

«Re manis tā nav!» Sobakevičs sacīja, ar servjeti rokas slaucīdams: «pie manis nav tā kā pie kaut kāda Pļuškina: tam 800 dvēseļu, bet dzīvo un ēd sliktāk nekā man gans.»

«Kas tas par Pļuškinu?» jautāja Čičikovs.

«Blēdis,» atbildēja Sobakevičs. «Tāds skopulis, kādu iedomāties grūti. Cietumnieki dzīvo labāk par viņu: visus ļaudis badā nomērdējis.»

«Vai patiesi!» dzīvi uztvēra Čičikovs: «un jūs sakāt, ka viņam tiešām ļaudis mirst lielā skaitā?»

«Mirst kā mušas.»

«Vai patiesi, kā mušas! Bet atļaujiet jautāt, vai viņšdizīvo tālu no jums?»

«Verstis piecas.»

«Piecas verstis!» čičikovs izsaucās un pat sajuta, ka sirds sāk pukstēt straujāk. «Bet ja izbrauc pa jūsu vārtiem, vai tas būs pa labi vai kreisi?»

«Es jums pat neieteicu zināt ceļu pie tā suņa!» sacīja Sobakevičs. «Var atvainot, ja apmeklē kādu piedauzīgu vie-tu, bet ne viņu.»

«Nē, es neprasu- ne aiz kādiem nolūkiem, bet tikai tādēļ, ka vēlos visādas vietas zināt,» — Čičikovs uz to atbildēja.

Pēc auna sāniem ēda biezpiena raušus, kas bija lielāki par šķīvi, tad nāca tītars teļa lielumā; tas bija pildīts ar visādiem labumiem: olām, rīsiem, aknām un nezina ko vēl, kas viss vienā pikā pildīja kuņģi. Ar to pusdienu arī beidzās; bet, kad piecēlās no galda, Čičikovs jutās par pudu smagāks. Iegāja viesistabā, kur bļodiņā uz galda jau stāvēja ievārījums ne no bumbieriem, ne no plūmēm, ne arī no citām ogām, pie kura gan

nepieākārās ne viesis, ne mājas-tēvs. Mājas māte izgāja nolūkā, lai to uzliktu airī uz citām bļodiņām. Izlietojis tās nostbūtni, Čičikovs griezās pie So-bakeviča, kurš, atzveltnes krēslā gulēdams, tikai krekšķi-nāja pēc tik bagātas pusdienas un ar muti izdvēsa kaut kādas nesaprotamas skaņas, krustīdamies un ik brīdi to aiz-segdams ar roku. Čičikovs griezās pie viņa ar šādiem vār-diem:

«Es gribēju ar jums parunāt par kādām darīšanām.»

«Te vēl būs ievārījums!» teica mājas māte, ar bļodiņām atpakaļ atnākdama: «medū ievārīti rutki!»

«To dabūsim vēlāk!» atbildēja Sobakevičs. «Tu tagad ej savā istabā, mēs ar Pāvelu Ivanoviču novilksim frakas, mazliet atpūtīsimies!»

Mājas māte jau piesolīja likt atnest pēļus un spilvenus, bet mājas tēvs sacīja: «Nekas, mēs atpūtīsimies tāpat at-zveltnēs,» un mājas māte aizgāja.

Sobakevičs drusku nolieca galvu, sataisīdamies klausī-ties. kas tās par darīšanām.

Čičikovs iesāka kaut kā no lielas tālienes, vispārīgos vār-dos pieskārās visai krievu valstij un atsaucās ar lielu uz-slavu par tās plašumu,

sacīja, ka pat vissenāko romiešu monarchija neesot bijusi tik lieOa un ārzemnieki pamatoti brīnoties . .. Sobakevičs, galvu noliecis, tikai klausījās. Un, ka pēc šīs valsts pastāvošajiem likumiem, kurai nav līdzī-gas slavenībā, jau dzīves gaitu beigušas revīzijas dvēseles tomēr tiek ieskatītas par dzīvām līdz nākošās revīzijas listes iesniegšanai, lai tā neapgrūtinātu valsts iestādes ar daudzām sīkām, nevajadzīgām izziņām un lai tā jau sarež-ģītais valsts mechanisms nekļūtu vēl sarežģītāks. . . Soba-kevičs, galvu noliecis, vēl arvien klausījās — un ka tomēr, nelūkojoties uz šīs rīcības pareizību, tā tomēr esot pa daļai apgrūtinōša daudzu muižu īpašniekiem, kam jāmaksā no-dokļi par visiem tāpat kā par dzīviem, un ka viņš, sajuz-dams personīgu cienību pret viņu, esot gatavs pa daļai ņemt uz sevi šo patiesi smago pienākumu. Par pašu gal-veno priekšmetu Čičikovs izteicās ļoti uzmanīgi: nenosauca vis dvēseles par mirušām, bet tikai — par neesošām.

Sobakevičs tāpat kā pirmīt klausījās, galvu noliecis, un kaut jel kas līdzīgs izteiksmē būtu atspoguļojies viņa sejā. Likās, ka šai ķermenī nemaz nebija dvēseles vai arī tā bija tikai

pavisam ne tur, kur tai jābūt, bet kā nemirstīga-jam Koščejam kaut kur aiz kalniem un noslēgta tik biezā čaulā, ka viss, lai kas tās dibenā norisinājās, neradīja virs-pusē ne mazākā satricinājuma.

«Un tātad?» Čičikovs vaicāja, ne bez uztraukuma gai-dīdams atbildi.

«Jums vajadzīgas mirušās dvēseles?» jautāja Sobakevičs ļoti vienkārši, bez mazākā izbrīna, it kā runa ietu par labību.

«Jā,» čičikovs atbildēja un atkal mīkstināja izteicienu, pie-bilzdams: «neesošās.»

«Atradīsies gan, kāpēc nebūs .. .» teica Sobakevičs.

«Un ja atradīsies, tad jums, bez šaubām .. . būs patīkami tikt no viņām vaļā?»

«Lūdzu, esmu gatavs pārdot,» Sobakevičs sacīja, jau galvu drusku uz augšu pacēlis un nopratīš, ka pircējs droši vien ar tām grib iegūt kādu labumu.

«Velns rāvis!» Čičikovs nodomāja pie sevis, «tas jau pār-dod, pirms vēl esmu ko ieminējies!» un balsī sacīja: «Bet, piemēram, kāda būs cena? kaut gan tas, taisnību sakot, tāds priekšmets ... ka par cenu pavisam dīvaini...»

«Lai neprasītu no jums lieku, tad par simt rubļiem ga-balā!» sacīja Sobakevičs.

«Par simt!» izsaucās Čičikovs, muti atplēzdams un viņam taisni acīs ieskatīdamies, nevarēdams izprast, vai viņš pats pārklausījies vai arī Sobakeviča mēle, savas smagās dabas pēc, nav tā pagriezusies, kā vajag, un viena vārda vietā iz-grūdis otru.

«Ko vai tad jums par dārgu?» Sobakevičs jautāja un pēc tam piemetināja «Bet kāda tad būtu jūsu cena?»

«Mana cena! Mēs laikam kaut kā esam kļūdījušies vai viens otru nesaprotam, esam aizmirsuši, ap ko lieta grozās.

Roku uz sirds likdams, no savas puises varu sacīt astoņas grivenas par dvēseli ir vislabākā cena!»

«Ek, kur ķēris — astoņas grivenas!»

Nu, ko tad, pēc mainas saprašanas, kā es domāju, vairāk nevar.»

«Nu. es taču nepārdodu vīzes.»

«Bet tomēr, saprotiet pats: tie arī nav cilvēki.»

«Tad jūs domājat atrast tādu muļķi, kas jums pārdos re-vizijas dvēseli par divām grivenām.»

«Bet atļaujiet: kādēļ jūs tās saucat par revizijas

dvēse-lēm, ja pašas dvēseles jau sen mirušas, palikusi tikai jutek-ļiem neaptverama skaņa. Tomēr, lai nenoklīstam tālās saru-nās par šo lietu, došu jums pusotra rubļa, bet vairāk ne-varu.»

«Vajadzētu jums kaunēties ir minēt tādu sumu! jūs kau-lējaties, sakiet īsto cenu!»

«Nevaru, Michail Semjonovič, ticiet manai sirdsapziņai, nevaru: kas nav iespējams darīt, tas nav iespējams,» runāja Čičikovs, bet tomēr pa pusrublim piesvieda.

«Ko jūs skopojaties?» teica Sobakevičs: «nuden, nav dārgi! Cits blēdis jūs piekrāps, pārdos jums mēslus, bet ne dvēseles, bet man visas ir Ikā kodolīgi rieksti, atlasītas: vai nu amatnieks, vai arī citādi veselīgs zemnieks. Palūkojie-ties, ņemsim, piemēram kariešu taisītāju Michejevu! taču nekādas citas ekipāžas netaisīja, vienīgi atsperu. Un nebija vis kā Maskavas darbs, kas tikai vienai stundai tiek strā-dāts, liels stiprums, pats arī tapsēja un nolakoja!»

Čičikovs atplēta muti, lai piezīmētu, ka Michejeva tomēr vairs sen nav pasaulē; bet Sobakevičs, kā saka, bija iegājis valodā, neizprotami, kur viņam uzreiz bija gadījies tāds

valodas plūdums un dāvanas:

«Bet (namdaris Stepans Probka? es varu galvu ieķīlāt, ka jūs tādu zemnieku nekur neatradīsiet. Kas par spēku bija! Dienētu viņš gvardijā, viņš dievs zina par ko būtu uz-dienējis, bija trīs aršinas un ver šoku garš!»

Čičikovs atkal gribēja piezīmēt, ka arī Probkas vairs nav pasaulē; bet Sobakevičs nebija apturams; bija pasprukusi tāda valodas straume, ka vajadzēja tikai klausīties:

«Un mūrnieks Miluškins! tas varēja uzmūrēt krāsni, kādā mājā tik vēlaties. Un kurpnieks Maksims Teļatņikovs: cik dur ar Sienu, tilk zābaki gatavi, un kā zābaki, tā arī paldies, bez tam mo reibinošiem dzērieniem viņš ne pilītes mutē ne-ņēma. Bet Jeremejs Sordkopļechins! tas zemnieks par visiem pārāk, tirgojās Maskavā un nesa mājās nodevas vien par piecsimt rubļiem. Lūk, kādi ļaudis! Tie nav vis tādi zemnieki, ko jums pārdos kaut kāds Pļuškins.»

«Bet atļaujiet,» Čičikovs beidzot sacīja, izbrīnījies par tādiem vareniem valodas plūdiem, kam, likās, nemaz gala nebija: «kādēļ jūs uzskaitāt visas viņu īpašības, no tām jau nav nekāda labuma, tie ļaudis taču visi miruši. Un ar

līķi vari vai žogu atstutēt, paruna saka.»

«Jā, zināms, miruši,» sacīja Sobakevičs, it (kā atjēdzies un atminēdamies, ka viņi patiesi jau bija miruši; bet pēc tam piebilda: «taisnību šalkot, kas ir no tiem ļaudīm, kas tagad skaitās dzīvajos? Kas tie par cilvēkiem? mušas, bet ne cil-vēki.»

«Tomēr viņi taču dzīvo, bet tie ir tikai iedomas.»

«Nu nē, nav vis iedomas! Es jums pierādīšu,» kāds bija Michejevs, nu, tādus ļaudis jūs nekur neatradīsiet: vīrs kā mašina, tā ka šai istabā netiek iekšā: nē, tās nav iedomas! Bet plecos viņam bija lielāks spēks nekā zirgam; gribētu zināt, kur jūs citur varat atrast tādas iedomas!» Pēdējos vārdus viņš teica, atgriezies jau pret Bagrationa un Kolo-kotrona portretiem, kas karājās pie sienas, kā tas arvien mēdz notikt pie sarunu biedriem, kad viens no viņiem piepeši nezin kādēļ griežas ne pret to personu, ar ko runā, bet pret trešo, dažreiz gluži svešu, negaidītu ienācēju, kaut gan zina, ka no tā nedabūs ne atbildes, ne arī kāda izskaidrojuma vai arī ap-stiprinājuma, bet ko tik uzmanīgi tomēr aplūko, it kā sauktu viņu par starpnieku, un, pirmajā acumirkļī drusku apjucis, ienācējs

nezina, vai atbildēt viņam par lietu, no kuras nekā nav dzirdējis, vai, ievērojot pieldājības likumus, tāpat pastā-vēt un pēc tam aiziet projām.

«Nē, vairāk par divi rubļiem nevaru dot,» sacīja Čičikovs.

«Nu, lai jums nebūtu ko sūdzēties, ka esmu daudz uzpra-sījis un nemaz negribu nolaist, tad lai iet par septiņdesmit pieci rubļiem dvēsele, tikai asignacijās un tad arī tikai kā pazīstamam!»

«Nudien, vai viņš mani par muļķi vai tur?» Čičikovs pie sevis nodomāja un tad sacīja: «Es tīri brīnos: liekas, ka mēs spēlējam teātri vai jokus dzenam, citādi to nevar izskaidrot... Jūs, kā redzams, esat diezgan gudrs cilvēks, esat baudījis izglītību. Priekšmets taču tikai: tpu, tpu. Ko tas var maksāt? kam vajadzīgs?»

«Jā, bet jūs taču pārkat, tā tad ir vajadzīgs.»

Uz to Čičikovs tikai iekoda lūpā un neatrada, ko atbildēt. Viņš sāka runāt par kādām ģimenes un radu būsānām, bet Sobakevičs viņam atbildēja vienkārši:

«Par jūsu lietām man nekā nevajag zināt: es ģimenes būsā-nās neiejaucos, tā jūsu pašu darīšana. Jums vajadzīgas dvē-seles, es jums tās

pārdodu, un nožēlosiet, ja nepirksiet.»

«Divi rubļi,» Čičikovs teica.

«Nudien, mal tavu malšanu, kā saka paruna, kā uzklupis diviem, tā netiek projām no tiem. Dodiet īstu cenu!»

«Nu, lai velns viņu parauj!» Čičikovs pie sevis nodomāja: «pa pusrublim pielikšu sunim priekš riekstiem!» «Lai iet, pusrubli pielikšu.»

«Nu, es arī teikšu jums savu pēdējo vārdu: piecdesmit rubļu! nudien, pašam zaudējums, lētāk nekur nepirksiet tādus labus ļaudis!»

«Tas tik ir kulaks!» Čičikovs pie sevis nodomāja un pēc tam drusku īgnā balsī turpināja: «Tiešām, kas tā nu par lietu ... it kā patiesi būtu nopietna lieta; citā vietā es dabūšu par velti. Katrs man labprāt tos atdos, lai tikai no viņiem arīzāk tiktu vaļā. Tikai muļķis tos paturēs sev un maksās par viņiem nodokļus!»

«Bet vai zināt, ka tāda veida pirkums, es to runāju starp mums, aiz draudzības, ne vienmēr atļauts, un ja es vai kāds cits par to izplāpā, tad pircējam neviens vairs neuzticēsies ne pie līguma slēgšanas, ne arī kādās citās svarīgās darīšanās.»

«Palūk, kur tēmē, nelietis!» nodomāja čičikovs un tūliņ ar ļoti augstasinīgu izskatu atbildēja: «kā

vēlaties, es nepērku tos aiz kaut kādas vajadzības, kā jūs domājat, bet tā, ne no šī, ne no tā iekrita prātā. Ja divi un pus negribat, ardievu!»

«Viņu nesamulsināsi, nepiekāpīgs!» nodomāja Sobakevičs. «Nu, dievs ar jums, dodiet trīsdesmit un ņemiet tos prom!»

«Nē, es redzu, jūs negribat pārdot, ardievu!»

«Pagaidiet, pagaidiet!» Sobakevičs izsaucās, viņa roku ne-izlaizdams un uzmīdams viņam uz kājas, jo mūsu varonis bija aizmirsis piesargāties, kāpēc par sodu bija jānosēcas un jāpalēcas uz vienas kājas.

«Lūdzu piedošanas! liekas, es jūs iztraucēju. Lūdzu, sēdie ties šē! Lūdzu!» Te viņš nosēdināja viņu atzveltnes krēslā, pat ar tādu veiklību, kā tāds lācis, kas jau bijis dīdītāja rokās un prot pēc pavēles grozīties un taisīt visādus jokus: bet nu parādi, Miška, kā sievas pirtī peras? vai: bet kā, Miška, mazi bērni zirņus zog?

«Nudien, es par velti laiku tērēju, man jāsteidzas.»

«Pasēdiet vēl mazu brītiņu, es jums tūliņ pasacīšu vienu patīkamu vārdu.» Te Sobakevičs viņam piesēdās tuvāk un kā kādu noslēpumu iečukstēja ausī: «vai gribat par kvartu?»

«Tas ir, par divdesmit pieci rubļiem? Nē, nē, nē! Ne ce-turtdaļas kvarta nedošu, ne kapeikas nepielikšu.»

Sobakevičs apklusā. Čičikovs arī apklusā. Klusums ilga pāris minūtes. Bagrations ar ērgļa degunu ļoti uzmanīgi no sienas aplūkoja šo pirkumu.

«Kāda tad būs jūsu pēdējā cena?» Sobakevičs beidzot jautāja.

«Divi ar pus.»

«Nudien, jums cilvēka dvēsele tikpat kā sautēts rāčenis. Dodiet kaut trīs rubļus!»

«Nevaru.»

«Nu, ko lai ar jums dara, lai iet! Zaudējums gan ir, bet man jau tāda suņa daba: nevaru bez tā, lai savam tuvākam nesagādātu prieku. Es domāju, vajadzēs arī pirkšanas līgumu apstiprināt, lai viss būtu kārtībā.»

«Zināms.»

«Nu, palūk, vēl būs jābrauc uz pilsētu.»

Tā darījums noslēdzās. Abi nosprieda rīt ierasties pilsētā un apstiprināt pirkšanas līgumu. Čičikovs palūdza zemnieku sarakstu. Sobakevičs bija ar to labprāt mierā un tūlī, pie rakstāmgalda piegājis, sāka pašrocīgi izrakstīt

ne tikai vārdus, bet piezīmēja arī katra labās īpašības.

Bet Čičikovs, atrazdamies viņam aiz muguras, laika ka-vēkļa dēļ, sāka aplūkot visu viņa lielo stāvu. Kā paraudzījās uz viņa muguru, platu kā zemajiem Vjatkas zirgiem, un uz viņa kājām, kas līdzinājās čuguna stabiem, ko stāda gar ietves malām, nevarēja iekšēji neizsaukties: «Ek, ir gan tevi dievs apdāvinājis! taisni tā, kā mēdz sacīt, slikti piegriezts bet stipri šūts!. .. Vai nu tu esi jau kā lācis piedzimis, vai arī tevi malienes dzīve, zemes darbi, pūles ar zemniekiem tevi pārvērtušas par lāci, par to, ko sauc par cilvēku kulaku? Bet nē: es domāju, tu vienmēr būtu tāds pats, kaut arī tiktu pēc modes audzināts, palaists sabiedrībā un dzīvotu Pēter-burgā, bet ne malienē. Visa starpība tikai tā, ka tagad tu apēd pusi auna sāna ar putru, uzkozdams biezpiena raušus šķīvja lielumā, bet tad tu būtu ēdis kotletes ar trifeliem Tagad tavā varā ir zemnieki: jūs ar viņiem labi satiekat, un, zināms, tu viņus pārlietu nespaidīsi, tāpēc ka viņi tavs īpašums, tas tev pašam nāktu par ļaunu; bet tad tev būtu ierēdņi, kurus tu stipri vien tirdītu, apsvērdams, ka tie nav tavi dzimtļaudis, vai arī tu tukšotu,

valsts kasi. Nē, kas jau ir dūre, to par delnu neatlieksi! Bet ja no dūres atlieksi vienu vai divus pirkstus, būs vēl ļaunāk. Ja viņš pavirši būtu saķerstījis kaut kādas zinības un ticis kādā ievērojamākā vietā, tad viņš liks trūkties visiem tiem, kas patiesi zinības baudījuši! Un tad vēl, varbūt, teiks: Nu es sevi parādīšu! Un izdomās tik gudru likumu, ka daudziem kļūs par karstu . . . Ak, kaut visi kulaki!...»

«Saraksts ir gatavs!» teica Sobakevičs atgriezies.

«Gatavs? Lūdzu, dodiet to šurp!» Viņš pārlaida pār to acis un pabrīnījās, cik tas akurats un precīzs: kārtīgi bija piezīmēts ne tikai mirušā amats, kārtā, vārds, vecums un ģimenes sastāvs, bet malās pat bija sevišķas atzīmes par uzvešanos, sātību, ar vārdu, prieks bija redzēt.

«Tagad lūdzu rokas naudu!» Sobakevičs sacīja.

«Kam jums rokas nauda! Pilsētā jūs dabūsi visu naudu uz reizi.»

«Jūs jau zināt, tas tā pieņemts,» atbildēja Sobakevičs.

«Nezinu, kā lai jums dodu, es nepaņēmu līdz naudas. Bet. lūk, desmit rubļu būs.»

«Ko nu desmit! Dodiet mazākais kaut

piecdesmit!»

Čičikovs mēģināja atrunāties, ka neesot; bet Sobakevičs tik pārliecinoši sacīja, ka viņam esot nauda, tā ka viņš izvilka vēl papīru, piebilzdams:

«Te būs vēl piecpadsmit, kopā divdesmit pieci. Bet lūdzu tikai kvīti.»

«Kam jums kvīts?»

«Jūs jau zināt labāk, ja ir kvīts. Daudz drošāk, viss kas var gadīties.»

«Labi, tad dodiet šurp naudu!»

«Kādēļ tad naudu? Tā te manā rokā! tiklīdz izrakstīsiet kvīti, tūliņ dabūsiet.»

«Bet apdomājiet, kā tad es varu rakstīt kvīti? papriekšu man jāredz nauda.»

Čičikovs atdeva naudu Sobakevičam, kas, pie galda pie-gājis un ar kreisās rokas pirkstiem to aplājis, ar otru uz-rakstīja uz papīra gabaliņa, ka par pārdotām dvēselēm div-desmit piecus rubļus rokas naudas valsts asignācijās saņēmis pilnībā. Kvīti uzrakstījis, viņš vēlreiz aplūkoja asignācijas.

«Papīriņš tāds pavecs,» viņš sacīja, vienu no tiem gaismā aplūkodams: drusku ieplīsis, nu, bet draugu starpā uz to nevar lūkoties.»

«Kulaks, kulaks!» čičikovs pie sevis nodomāja: «un vēl bestija turklāt!»

«Bet vai sieviešu dzimuma negribat?»

«Nē, pateicos.» •

«Es dārgi neprasītu. Kā pazīstamam par rubli gabalā.»

«Nē, sieviešu kārtu man nav vajadzīgs.» '

«Nu, ja nevajag, tad nav ko runāt. Gaumei nav likuiAa: vienam patīk māte, otram meita, saka paruna.»

«Vēl es gribēju lūgt, lai šis darījums paliek starp mums,» atvadoties sacīja Čičikovs.

«Nu, pats par sevi saprotams. Trešo tur nav ko jaukt; kas aiz sirsnības notiek starp diviem tuviem draugiem, tam būs palikt viņu draudzības noslēpumam. Ardievu! Paldies par apciemojumu, lūdzu arī uz priekšu neaizmirst: ja atliek kāds vaļas brītiņš, atbrauciet pusdienot, laiku pavadīt. Varbūt at-kal varēsīm viens otram kaut kā izlīdzēt.»

«Tā nu gan nav!» Čičikovs pie sevis nodomāja, puskarietē sēzdamies: «Izplēsa man divi ar pus rubļa par mirušu dvēseli, velna kulaks!»

Viņš nebija mierā ar Sobakeviča izturēšanos. Tomēr, lai nu kā būdams, pazīstams cilvēks, satikušies gan pie gubernatora, gan pie policijmeistara, bet izturējās kā pret gluži svešu,

par mēsliem paņēma naudu! Kad puskariete izbrauca no sētas, viņš atskatījās atpakaļ un ieraudzīja, ka Sobakevičs vēl vienmēr stāvēja uz lieveņa un, kā likās, vēroja, gribēdams zināt, uz kurieni viesis brauks.

«Nelietis, vēl vienmēr stāv!» viņš norūca caur zobiem un pavēlēja Selifanam tā pagriezties gar zemnieku mājām, lai no kunga mājas ekipāžu nevarētu redzēt. Viņam gribējās iebraukt pie Pļuškina, kam, pēc Sobakeviča vārdiem, ļaudis mirstot kā mušas, bet nepatika, ka Sobakevičs to zinātu. Kad puskariete jau bija sādžas viņā galā, viņš piesauca kādu zemnieku, kas, pacēlis kaut kur uz ceļa paresnu baļķi, līdzīgi čaklai skudrai vilka to pār pleciem uz savu māju.

«Ei bārda! kā no šejienes var tikt pie Pļuškina, tā, lai ne-būtu jābrauc gar kunga māju?»

Kā likās, zemnieks nesaprata jautājumu.

«Ko, vai nezini?»

«Nē, kungs, nezinu.»

«Ek tu! Bet mati jau sirmi metas! nepazīsti skopuli Pļuškinu, to, kas ļaudis slikti baro?»

«A! to noskrandušo, noskrandušo!» zemnieks iesaucās. Vārdam noskrandušais viņš vēl pielika ļoti piederīgu lietas vārdu, kas smalkā sarunā gan

netiek lietots, un tādēļ mēs to izlaidīsim. Bet, kā noskārstams, tas bija ļoti zīmīgi teikts, tāpēc fka Čičikovs, puskarietē sēdēdams, vēl vienmēr smējās, kiaut gan zemnieks jau sen bija aizgājis un paši jau bija aizbraukuši lalbu gabalu. Krievu tauta prot lietot stiprus iz-teicienus! un, ja kādu apveltī ar palamu, tad tā viņam paliek uz bērnu bērniem, tā iet viņam līdz arī dienestā, tā neatstāj viņu mājā, iet līdz uz Pēterburgu un uz pasaules malu. Tad vari pūlēties, kā gribi, savu palamu pataisīt par dižciltīgu, vari pat uzdot ierēdņiem par naudu to atvasināt no senu laiku kņazu cilts, nekas nelīdzēs: palama kliegs pilnā vārnas rīklē un gaiši pateiks, no kādas olas putns iz-šķīlies. Zīmīgi izteikts vārds ir tikpat kā rakstīts, to ne ar cirvi neizcirtīsi. Un cik asprātīgs ir viss tas, kas nāk no pašas Krievijas 'dziļumiem, 'bur nav ne vāciešu, ne čukņu, ne citu kādu tautu, bet vienīgi pašradnis, dzīvais un apķērī-gais krievu prāts, kas nemeklē vārdus pa kabatām, neperē tos kā vista cāļus, bet iedod to uz reizi kā pasi uz visu mūžu, un tad vairs nav nekā ko pielikt, kāds tev deguns vai lūpas — ar vienu vilcienu tu esi apzīmēts no galvas līdz kājām!

Tāpat kā neskaitāmu daudzumu baznīcu,

klosteru ar ku-poliem, torņiem, krustiem redzam visā plašajā svētajā, diev-bijīgajā Krievijā, tā - daudz dažādu paaudžu, tautu un cilšu pulcējas, ņirb uin kustas zemes virsū. Un katra tauta, kam ir savs iekšķīgs spēks, savs radošs dvēseles saturs un savas spilgtas īpatības un citas dieva dotas gara dāvanas, arvien īpatnēji ir izcēlusies ar savu paša vārdu, ar kuru apzīmējot kādu nebūt priekšmetu, tā izteiksmē atspoguļo daļu no sava paša rakstura. Brita valoda liecina cilvēka sirds īpašību un dzīves apstākļu pazīšanu; kā veikls frants paspīdēs un iz-zudīs nepastāvīgais francūža vārds, izgudrēm izdomās savu, ne katram saprotamo, gudri lieso vārdu vācietis, bet nav vārda, kam būtu tāds vēriens, tik asprātīgs, tā nāktu no sirds dziļumiem, tā kūsātu un būtu tik dzīvības pilns kā zī-mīgi teikts krievu' vārds.

VI NODAĻA

Agrāk, jau sen, manās jaunības dienās, ātri uz Amūžību aiz-lidojušajos bērna gados, man bija priecīgi, kad pirmo reizi tuvojos kādai nepazīstamai vietai; vienalga, vai tā bija sādža, nabadzīga apriņķa pilsētiņa vai ciems, vai arī vientuļa mājiņa, mans bērnišķīgais, ziņkārīgais skatiens visur atrada kaut ko pievilcīgu. Katra ēka, viss, kas vien tikai kaut kā īpati izcēlās, viss saistīja mani un pārsteidza. Vai nu tas bija pēc pazīstamas arhitekturas celts kroņa vai mūra nams, ar pusi neīstiem logiem, kurš vienis vienīgs rēgojās pilsētiņas iedzīvotāju vienkāršā, tēstu balķu namēlu vidū, vai arī jaunas, sniega baltumā nobalsinātas baznīcas apaļais, pa-reizu formu kupols, kas viss bija segts ar balta skārda plāk-snēm, vai tirgus laukums, vai arī apriņķa švīts, kas pagādījās pilsētā, nekas nepagāja garām manai smalkajai, svaigajai uztverei, un, degunu no saviem oēļa ratiem izbāzis, es ap-lūkoju ir līdz tam neredzētas modes svārkus, koka kastes ar naglām, ar sēru, kas dzeltēja jau no tālienes, ar rozinēm un ziepēm, kas bija redzamas pa sakņu veikala durvīm kopā ar izkaltušo Maskavas

konfekšu bundžām, es raudzījos arī gar ielas malu ejošajā kājnieku oficiēri, kas dievs zina no kādas guberņas bija pārcelts šinī aprīņka pilsētiņas garlaicībā, kā arī tirgotājā, kas, īsā kaftanā ģērbies, vieglā droškā žigli aizšāva garām, — un līdz ar viņiem domās pārlidoju viņu nabadzīgajā dzīvē. Gadījās kādam aprīņka ierēdnim iet garām — es tūliņ jau sāku domāt: kurp, viņš iet, vai uz vie-sībām pie kāda sava amata brāļa, vai taisni uz savām mājām, lai kādu pusstundiņu, kamēr vēl nav galīgi sabiezējusi krēsla, pasēdētu uz lievenēm un tad līdz ar māti, sievu, sievas māsu un visu ģimeni sētos pie agro vakariņu galda, un par ko viņi tad runās, kad kalpone ar monētu virkni ap-kakļu, vai zēns biezā kamzolī pēc viras ienesīs tauku sveci senatnīgā viņu mājas lukturi. Tuvojoties kāda muižnieka

sādžai, es ziņkārīgi aplūkoju augsto, šauro koka zvana torni vai lielo, tumšo, veco koka baznīcu. Caur zaļajiem kokiem vilinoši man iztālēm pretī lūkojās kunga mājas sarkanais jumts un baltie dūmeņi, un es nepacietīgi gaidīju, ka drīz uz abām pusēm pašķirsies dārzi, kas to aizsedz no abām pu-sēm, un tā parādīs tad, ak

vai! visu savu nebūt ne triviālo ārpusi, un to aplūkodams, es pūlējos uzminēt: kāds ir pats muižnieks, vai viņš ir resns, vai viņam ir dēli vai vesels pus-ducis meitu, vai tām tumšas acis, vai tās pazīst jaunu meiču skaļos smieklus un rotaļas un vai jaunākā māsa, kā vienmēr mēdz būt, ir liela skaistule, un vai pats kungs jaut-ras dabas, vai saīdzis kā septembra pēdējās dienas un vien-mēr raugās kalendarā, un runā par rudziem un kviešiem, kas jauniešiem izliekas garlaicīgi.

Tagad vienaldzīgi tuvojos katrai svešai sādžai un vien-aldzīgi apskatu tās triviālo ārieni; manam atdzisušajam skatienam viss kļuvis nemājīgs, man nenāk smiekli, un tas, kas agrākajos gados valdzināja manu uzmanību, sacēla smieklus un deva vielu neizsīkstošām valodām, viss tas tagad aizlido garām, iun vienaldzīgu klusumu glabā manas nekustīgās lūpas. Ak mana jaunība! ak mans spirtums!

Kamēr Čičikovs domāja un pie sevis smējās par palamu, ko zemnieks bija piedēvējis Pļuškinam, viņš neievēroja, ka iebrauca lielā sādžā ar daudzām ēkām un ielām. Drīz tomēr to viņam lika manīt stiprs grūdiens, jo viņi uzbrauca uz apalkokiem klātas ielas, pret ko

pilsētas akmeņu bruģis ne-bija nekas. Sie apalkoki kā klavieru tastīni cēlās te uz augšu, te uz leju, un neuzmanīgs braucējs mantoja vai nu punu pa-kausī, vai zilumu pierē, vai arī sāpīgi gadījās iekost pašam ar saviem zobiem savas mēles galā. Pie visām sādžas ēkām Či-čikovs ievēroja sevišķas vecuma pazīmes: istabu balķi bija melni un veci; daudzi jumti bija caurumaini kā siets; uz citām bija palikušas tikai spāres un pie tām piesistās kārtis, kas izskatījās kā ribas. Kā likās, paši zemnieki bija lubiņas un dēļus no jumtiem noplēsuši, protams, itin pareizi spriez-dami, ka lietainā laikā jumtu ne jum, bet sausā laikā jau tā-pat nepil, un ka arī nav vajadzības mājā tupēt, ja krogā, uz lielceļa, vārdu sakot, visur kur gribi, vietas diezgan. Istabeļu logi bija bez stikliem, daži aizbāzti ar lupatām vai ar vecu svārku; balkoniņi zem jumtiem ar margām, kas, neizprotams, aiz kādiem iemesliem, tiek taisīti pie dažām krievu dzīvojamām ēkām, gluži sašķiebušies un nomelnojuši pavisam negleznaini. Aiz mājām daudzās vietās garās virknēs stāvēja lielas labības stirpas, kas, kā redzams, bija jau sen kamēr sa-mestas; pēc krāsas tās līdzinājās veciem, slikti nodedzinātiem

ķieģeļiem, to virsgalā auga visvisādas nezāles, un pie sāniem bija pat pieķēries kāds krūmiņš. Labība, kā domājams, pie-derēja kungam. Pār labības (kaudzēm un veciem jumtiem dzidrajā gaisā te labajā, te kreisajā pusē, par cik puskariete meta līkumus, pacēlās divas sādžas baznīcas, viena otrai blakus: vairs nelietojama koka, un mūra ar dzeltenām, plan-kumainām, ieplaisājušām sienām. Pa daļai jaiu arī varēja sa-redzēt kunga namu, un beidzot tas parādījās visumā, tanī vietā, kur pārtrūka zemnieku māju virkne un to vietā iesā-kās tukšs, ar zemu, vietām salūzušu žogu iežogots sakņu vai kāpostu dārzs. Sī dīvainā, nesamērīgi garā pils izskatījās pēc veca, nespēcīga invalida. Vietām tā bija vienkārša, vietām divu; uz melnā jumta, kas vecai ēkai bija nevisai drošs sargs, viens pret otru rēgojās divi belvederi, abi jau krietni sašķo-bījušies un savu kādreizējo krāsu zaudējuši. No nama sienām vietām raudzījās kails apmetuma režģis, un, kā noskārstams, tās bija daudz cietušas no visādiem negaisiem, lietiem, vēt-rām un rudens slapjdraņķiem. No logiem bija tikai divi vajā, cita bija aizslēgoti vai pat aizsisti ar dēliem. Bet arī šie divi logi bija

pusakli; vienā tumsa labi paliels, zils cukura pa-pīra trīsstūris.

Vecais, platais, aizaugušais, čūkslienā pārvērties dārzs, kas stiepās viņpus mājas, cauri sādžai pazudams laukos, kā li-kās, viens pats bija šī lielā ciema košums un viens pats bija pilnīgi krāšņs savā gleznainajā pamestībā. Brīvībā augošo koku savijušās galotnes pacēlās pie debess apvāršņa kā zaļi mākoņi un visvisāda izskata drebošu lapu torņi. Milzīgs balts bērza stumbrs, kam vētra vai pērkons bija lauzis ga-lotni, „kā apaļa, spoža, īsta marmora kolona pacēlās no šā zaļā biezokņa; slīpais, šķautnainais lūzums, ar ko kapitēļa vietā tā nobeidzās, tumsa virs sniega baltuma kā cepure vai melns putns. Apīnis, kas apakšā bija nomācis pliederu krū-mus, pīlādžus un meža lazdas un pēc tam apceļojis visu zedeņa žoga virsu, beidzot uzvijās augšā un līdz pusei aptina nolauzto bērzu. Tā vidu sasniedzis, viņš no turienes nokārās

uz leju un sāka jau tvarstīt citu 'koku galotnes vai, arī gre-dzenos sasējis savus tievos, likos āķīšus, vieglas vēsmas šūpots, karājās gaisā. Saules apspīdēti, zaļie biezokņi vietām pašķīrās un rādīja neapgaismotas ieplakas, kas rēgojās kā

melna rīkle, tā bija tīta ēnā un tumšā dzijumā tik tikko viedās: šaura, līkumota taciņa, salūzušas margas, sašķobījusies la-pene, izdobts puspuvis vītola stumbrs, sirma akacija, kas no vītola pakājes kā sarus sprauca laukā briesmīgā biezoknī iz-žuvušos, krustām šķērsām sapīnātos zarus un lapas, un bei-dzot jauns kļavas zars, kas iesāņus bija pastiepis savas zaļās lapas — ķepas, zem vienas no kurām, dievs zina kādā veidā, pakļuvusī saule to pēkšņi vērtā caurspīdīgu un ugunīgu, brīnišķīgi mirdzošu šinī tumšajā biezoknī. Attālāk, pašā dārza malā, dažas garas, pāri citiem kokiem pastiepušās ap-ses bija pacēlušas savās trīcošajās galotnēs lielas vārnu liz-das. Dažām no tām pusatlauztie zari nokarājās uz leju ar nokaltušajām lapām. Vārdu sakot, viss bija tik labi, kā ne māksla, ne daba nevar izdomāt, bet kā mēdz būt tikai tad, kad tās savienojas kopā, kad daba ar savu asmeni nogludina bieži bezgaumīgu cilvēku roku darbu, padara vieglākus sma-gos masīvus, iznīcina rupji sajūtamo simetriju un nabadzīgos trūkumus, caur kuriem rēgojas neapsegts, kails plāns, un piešķir brīnišķīgu siltumu visam tam, kas radīts pēc aukstas, vienmulīgi tīras un izmērītas

kārtības.

Vienu vai divus likumus nobraucis, mūsu varonis beidzot atradās namam pašā priekšā, kas tagad šķita vēl bēdīgāks. Zaļš pelējums jau bija aplājis veco koka žogu un vārtus. Bars ēku. kalpu istabas, klētis, pagrabi, kas acīm redzami novecoja, piepildīja sētu; tām blakus pa labi un kreisi bija redzami vārti uz citām sētām. Viss liecināja, ka še kādreiz bijusi plaša vēriena saimniecība, bet tagad viss raudzījās drūmi. Nebija nekas redzams, kas šo skatu padarītu dzīvāku: durvis visas bija aiztaisītas, pa tām neviens nestaigāja, ne-bija redzama nekāda dzīva rosība, nedz mājas darbi! Vie-nīgi galvenie vārti bija vaļā un arī tikai tāpēc, ka pa tiem bija iebraucis zemnieks ar piekrautiem, mašu aplātiem ratiem; viņš bija atbraucis it kā ar nolūku, lai atdzīvinātu šo izmirušo vietu: citādi arī šie vārti vienmēr stāvēja cieši aizslēgti, jo pie dzelzs krampja karājās milzu atslēga. Pie vienas ēkas Čičikovs drīz ieraudzīja kādu stāvu, kas sāka bārties ar atbraukušo zemnieku. Ilgi viņš nevarēja izšķirt, kādas kārtas bija šis stāvs: sieviete vai vīrietis. Pēc drēbēm nekā nevarēja spriest; tās ļoti līdzinājās sieviešu rīta svār-kiem;

galvā bija mice, kādu mēdz nēsāt muižas kalpu sievas, tikai balss viņam šķita drusku par rupju priekš sievietes. «Oī, tas ir meitietis!» viņš nodomāja sevī un tūliņ atkal pie-zīmēja: «Oī, nē! Zināms, meitietis!» viņš beidzot sacīja, to uzmanīgāk aplūkodams. Stāvs arī no savas puses vērīgi viņu aplūkoja. Kā likās, viesi redzēt viņam bija brīnums, tāpēc ka viņš aplūkoja ne tikai Čičikovu, bet arī Selifanu un zir-gus no astes līdz galvai. No atslēgām, kas viņam karājās pie jostas, un no tā, ka viņš diezgan neglītiem vārdiem bāra zemnieku, Čičikovs nosprieda, ka tai vajag būt muižas eko-nomei.

«Klausies, māmiņ,» viņš teica, no karieses izkāpdams, «kur kungs? . . .»

«Nav mājā,» pārtrauca ekonome, jautājuma gala nenogai-dījusi, un vēlāk, pēc brīža piebilda: «ko jums vajag?»

«Man ir darīšanas.»

«Ejiet iekšā!» ekonome atbildēja, novērsdamās un pa-griezdama viņam muguru, kas bija ar miltiem nosmulēta un lielu caurumu drēbēs.

Viņš iegāja lielā, tumšā priekšnamā, no kura plūda vē-sums kā no pagraba. No priekšnama viņš iekļuva istabā, kas arī bija tumša, tikai pa

plato šķirbu no durvju apakšas tik tikko iespiedās gaisma. Sīs durvis atvēris, viņš beidzot at-radās gaišumā un bija pārsteigts no acīs durošās nekārtības. Likās, it kā mājā tiktu mazgātas grīdas un še pa to laiku bija sakrautas visas mēbeles. Uz viena galda pat stāvēja sa-lauzts krēsls un blakus tam pulkstenis ar apstājušos pendeli, pie kura zirneklis jau bija piestiprinājis savu tīklu. Turpat, sāniski pie sienas piesliets, stāvēja skapis ar veclaiku sud-raba lietām, karafām un ķīniešu porcelānu. Rakstāmgalds bija izrotāts ar perlamutra mozaiku, kas vietām jau bija ie-plīsusi un savā vietā atstājusi ar līmi pildītas dzeltenas rievas; šis galds bija piekrauts ar visādiem niekiem un sī-kumiem, tur bija: kaudzīte mazu, smalki pierakstītu papī-riņu zem jau gluži apzaļojušas marmora preses ar olu virs-pusē, kāda veclaiku grāmata ādas sējumā ar sarkanu lapu malu, pavisam izkaltis citrons, ne lielāks pair meža riekstu, salauzta krēsla atzveltnes daļa, ar vēstuli apsegta glāzīte, kurā .bija iekšā kāds šķidrums un trīs mušas, gabaliņš zīmog-lakas, kaut kur paceltas lupatas strēmelīte, divas ar tinti aplipušas spalvas; kā dilonī izdilusi, jau pavisam nodzeltē-jusi zobu birste, ar kuru

saimnieks varbūt bija zobus tīrījis jau priekš franču iebrukšanas Maskavā.

Pie sienām tuvu viena pie otras bezgaumīgi karājās vai-rākas bildes: gara, nodzeltējusi gravīra, uz kuras bija at-tēlota kauja ar milzīgām bungām, kliezdošiem zaldatiem trīsstūru cepurēm galvā un slīkstošiem zirgiem. Gravīra bija bez stikla, ielikta sarkankoka rāmī ar šaurām bronzas svītri-ņām un bronzas aplīšiem stūros. Tai blakus pussienas aiz-ņēma milzīga glezna nomelnējušām eļļas krāsām, kur bija uzzīmētas puķes, augļi, pārgriezts arbūzs, meža kuiļa snukis un ar galvu uz zemi pakārta pīle. Istabas vidū no griestiem nokarājās lustra linu audekla maisā, kas bija apklāts ar putekļa kārtu, ka līdzinājās kūniņai, kur sēž tārps. Istabas kaktā uz grīdas kaudzē bija samests viss tas, kas rupjāks un nebija cienīgs gulēt iuz galdiem. Kas īsti atradās kaudzē, bija grūti nosakāms, jo putekļi tur bija tik bagātīgi, ka ro-kaš kļuva kā ar cimdiem apvilktas, tiklīdz pie tās pieķērās; redzamāk par citu no turienes rēgojās salauzta koka lāpsta gabals un veca zābaka zole. Neparko nevarētu sacīt, ka šai istabā uzturas kāds dzīvs radījums, ja to nevēstītu veca, iz-valkāta cepure, kas gulēja uz galda.

Kamēr viņš aplūkoja visu šo dīvaino iekārtu, atvērās sānu durvis un ienāca tā pati ekonomē, ko viņš bija sastapis pagalmā. Bet nu viņš ievēroja, ka tas drīzāk bija ekonoms nekā ekonomē: ekono-me, mazākais, nedzen bārdu, bet šis, gluži otrādi, dzina un, kā likās, diezgan reti, tāpēc ka viss smakrs un vaigu apakšējās daļas izskatījās pēc skrāpja no dzelzs stieplēm, ar ko stallī tīra zirgus. Čičikovs rādīja jautājošu seju un ar nepacietību gaidīja, ko viņam grib teikt ekonoms. Ekonomš arī no savas puses gaidīja, ko viņam grib teikt Čičikovs. Par tādu dīvainu klusēšanu izbrīnījies, Čičikovs beidzot saņēmās jautāt:

«Kur tad kungs? savās istabās vai?»

«Te ir saimnieks,» atbildēja ekonomš.

«Kur tad?» Čičikovs atkātoja.

«Ko, mīļais, vai esat neredzīgs, vai?» teica ekonomš. «Echvā! Es jau esmu tas saimnieks!»

Te mūsu varonis negribot atkāpās atpakaļ un uzlūkoja viņu vērīgāk. Viņš bija visādus cilvēkus redzējis, pat tādus, kādus mums ar lasītāju nekad neizdosies redzēt; bet tādu viņš vēl nebija redzējis. Viņa sejā nevarēja ievērot nekā sevišķa; tā bija gandrīz tāda pati kā daudziem kalseniem

ve-cīšiem, tikai smakrs bija par daudz izstiepts uz priekšu, tā ka katru reizi viņam tas bija jāapklāj ar lakatu, tad neap- splaiudītu; mazās ačteles vēl nebija izdzisušas un šaudījās zem gari izaugušajām uzacīm kā peles, kad, tievos deguntiņus no tumšām alām izbāzušas, ausis smailēdamas un ūsas kustinādamas, tās vēro un aizdomīgi osta gaisu, vai kaut kur nav apslēpies runcis vai palaidnis zēns. Daudz ievērojamāks bija viņa uzvalks: ne ar kādiem līdzekļiem, nedz pūlēm ne-varēja izpētīt, no kā sastāvēja viņa chalats: piedurknes un augšējie stūri tā bija notriepti un nosmulēti, ka spīdēja lī-dzīgi juchtādei, no kā taisa zābakus; uz muguras divu paldu vietā karājās četras, no kurām kušķiem līda laukā vate. Ap kaklu viņam arī bija apsiets kaut kas tāds, ko nevarēja sa-prast: vai tā bija zeķe vai bikšturi, vai arī pasiržu josta, bet nekādā ziņā kakla saite. Ar vārdu sakot, ja Čičikovs būtu saticis viņu, tā izgreznojušos, kaut kur pie baznīcas durvīm, tad, laikam gan, būtu iedevis viņam vara grasi. Jo mūsu varonim par godu jā-saka, ka sirds viņam bija līdzcietīga un viņš nekādi nevarēja noturēties, lai nabaga cilvēkam neiedotu vara grasi. Bet viņa priekšā nestāvēja

ubags, viņa priekšā stāvēja muižnieks. Šim muižniekam piederēja vairāk nekā tūkstoš dvēseļu, un lai pamēģina kāds pie cita atrast tik daudz maizes graudos, miltos un vien-kārši stirpās; kam vēl pieliekamie kambari, klētis un kaltē- tavas būtu tā piebāztas ar visādiem audekliem, vadmalām, ģērētām un neģērētām aitādām, žāvētām zivīm un visādiem dāržeņiem un cita ēdamā. Ja kāds būtu ieskatījies viņa darba sētā, kur bija sakrauti visādi apstrādāti kokma-teriāli un koka trauki, kas nekad netiek lietoti, tam izlik-tos, vai tik viņš nav nokļuvis Maskavā trauku bazarā, kur katru dienu manīgās sievasmātes un vīramātes ar savām vi- rējām sanāk pēc iepirkumiem un kur kaudzēm balo visādi koka trauki, gan cirsti, gan zāģēti, gan virpoti, gan pīti, gan šūti: mucas, vērpeles, toveri, ķipji, kannas ar osām un bez osām, spaiņi, sētuves, apšu skalu kurvjī, no bērza tāss pītas vāceles, kur sievietes glabā kodējas, un citas grabažas, ko lieto visā plašā bagātajā un nabadzīgā Krievijā. Kam gan Pļušikinam vajadzēja tik milzīga daudzuma tādu trauku? visu savu mūžu nevarēja tos izlietot pat divās tādās muižās, kāda viņam bija, bet viņam vēl tas

izlikās par maz. Ar to neapmierinādāties, viņš katru dienu staigāja pa savas sādžas ielām, aplūkoja tiltu apakšas un katru kaktiņu, un visu, kas tik gadījās: veca zole, sieviešu lupata, dzelzs nag-la, sasista poda gabals, — visu viņš pievāca un krāva tai čupā, ko Čičikovs ieraudzīja istabas kaktā. «Lūk, zvejnieks jau izgājis uz zveju!» runāja zemnieki, kad redzēja viņu ejam uz medībām. Un, tiešām, pēc viņa vairs ielu slaucīt nevajadzēja: ja cauri braucējam oficerim gadījās pazaudēt piesi, šis piesis acumirkli atradās pazīstamajā kaudzē; ja kāda sieviete izklaidībā aizmirsā pie akas spaini, viņš aiz-vilka arī spaini. Taču, ja zemnieks to ievēroja un pierādīja, ka tas viņa īpašums, viņš nestrīdējās un atdeva nolaupīto lietu; bet, tiklīdz tā nokļuva čupā, tad bija viss pagalam: viņš dievojās, ka lieta pieder viņam, ka to tad un tad, tur un tur pircis vai arī mantojis no vectēva. Savā istabā viņš uzlasīja no grīdas visu, ko tik redzēja: lakas drupatiņu, pa-pīra strēmelīti, spalviņu un visu to lika uz rakstāmgalda vai uz loga.

Bet .kādreiz taču viņš bija tikai taupīgs saimnieks! bija precējies un ģimenes tēvs, un kaimiņš atbrauca pie viņa viesoties, paklausīties

un pamācīties no viņa, kā jāsaimnieko un
saprātīgi jātaupa. Viss gāja kārtīgi pa ierādīto
ceļu: strādāja dzirnavas un veltuves, vienmērīgā
darbā vadmalas fabrikas, galdnieki un vērptuves;
visur ieskatījās saimnieka gaišās acis, un kā
strādīgs zirneklis viņš rūpīgi un čakli te-kāja pa
savas saimniecības tīklu no viena gala uz otru.
Viņa vaibstos neatpoguļojās nekādas sevišķi
stipras jūtas, bet acīs bija lasāms saprāts; viņa
runa liecināja, ka viņš daudz ko piedzīvojis, ka
labi pazīst pasauli, un viesim patika tanī
noklausīties; laipnā un runīgā mājasmāte bija
izslavēta par viesmīlību, pretim mēdza nākt divas
glītas meitenes, abas gaišmates, svaigas un sārtas
kā rozes; izskrēja arī dēls, dzīvs zēns, un
skūpstījās ar visiem, maz bēdādams par to, vai
vie-sim tas patika vai ne. Namā bija atvērti visi
logi, antresolā bija skolotāja francūža dzīvoklis;
skolotājs mīlēja gludi no- skūties un 'bija liels
mednieks: viņš vienmēr pārnesa uz pus-dienu
teterus vai pīles, bet dažreiz arī tikai zvirbuļu
olas, no kurām lika sev izcept pantagu, tāpēc ka
visā mājā to ne-viens cits neēda. Antresolā
dzīvoja arī viņa tautiete, abu meitu audzinātāja.
Pats mājastēvs pie galda ieradās kaut gan drusku

apvalkātos, bet tīros svārkos, elkoņi bija kār-tībā: nekur nebija neviena ielāpa. Bet labā mājasmāte no-mira; daļa atslēgu un līdz ar tām sīkas rūpes nāca viņa rokās. Pļušikins kļuva nemierīgs un, kā visi atraitņi, aizdo-mīgāks un skopāks. Vecākaļ meitai Aleksandrai Stepanov- nai viņš nevarēja visu uzticēt, un viņam bija taisnība, tāpēc ka Aleksandra Stepanovna drīz aizbēga ar dievs viņu zina kāda jātnieka pulka štabsrotmistnu un uz ātru roku ar to salaulājās kādā sādžas baznīcā, zinādama, ka tēvs neieredz oficerus, turēdamies pie dīvainiem aizspriedumiem, ka visi kara dienestā stāvošie esot lieli kāršu spēlmaņi un izšķēr-dētāji. Tēvs deva tai savus lāstus ceļā līdzī, bet par pakal-dzīšanos nerūpējās. Māja kļuva vēl tukšāka. Pie tās īpašnie-ka gaišāk varēja sākt vērot skopuma zīmes; viņa matos iezagās sirmuims, skopuma uzticīgais draugs un tā attīstības veicinātājs; skolotāju francūzi atlaida, tāpēc ka dēlam bija laiks iestāties dienestā, madaimi pad'zina tāpēc, ka izrādījās ne bez grēka pie Aleksandras Stepanovnas aizbēgšanas; dēlu aizsūtīja uz guberņas pilsētu, lai tur palatā izmācītos, pēc tēva domām, pamatīgu dienestu, bet tā vietā viņš iestā-jās kara dienestā un tēvam

atrakstīja tikai pēc iestāšanās, lūdzot naudu, ar ko iegādāties mundieri; pilnīgi dabiski, ka viņš saņēma to, ko vienkāršā tauta sauc par pigu. Beidzot jaunākā meita, kas palika pie viņa mājās, nomira, un vecis palika viens pats par savas bagātības valdnieku, sargu un glabātāju. Vientulīgā dzīve deva sīkstulībai treknu barību, un tā, kā zināms, ir izsalkusi kā vilks, un, jo vairāk tā rij, jo nepiepildāmāka top; cilvēka jūtas, kas jau tā nebija viņam visai dziļas, ar katru brīdi kļuva seklākas, un ar katru dienu kaut kas vēl vairāk zuda šais vecajās drupās. It kā tīšām, apstiprinot viņa ieskatu attiecībā uz karavīriem, šai laikā gadījās, ka viņa dēls bija nospēlējis uz kārtīm, viņš tam no sirds aizsūtīja savus tēva lāstus un nekad vairs neinteresējās zināt, vai viņš jel maz ir pasaulē vai ne. Ar katru gadu viņa mājā parādījās vairāk aiznaglotu logu, beidzot palika tikai divi, no kuriem viens, kā lasītājam jau zināms, bija aizlīmēts ar papīru; ar katru gadu svarīgākās saimniecības daļas arvien vairāk un vairāk izslīdēja no viņa uzmanības, un viņa šaurais skatiens pievērsās papīriņiem un spalviņām, ko viņš vāca savā istabā; viņš kļuva arvien nepie-kāpīgāks pret tirgotājiem, kas

brauca pie viņa iepirkt saim-niecības produktus, uzpircēji tirgojās, tirgojās un beidzot pa-meta viņu pavisam, sacīdami, ka tas esot velns, bet ne cilvēks; siens un labība puva, stirpas un kaudzes pārvērtās par tī-riem mēsliem, tā !ka varēja tanīs vai kāpostus stādīt, milti noliktavās pārvērtās akmenī, tā ka bija ar cirvi cērtami, pie vadmalas un linu audekla baķiem bija bail piedurties: tie pārvērtās putekļos. Viņš jau pats bija aizmirsis, kas un cik viņam bija, un tikai atminējās, kurā vietā skapī stāvēja karafa ar kāda dzēriena atliekām, ko pats bija iezīmējis, lai neviens nevarētu zagšus to izdzert, viņš neaizmirsā arī, kur gulēja kāda spalviņa vai lakas gabaliņš. Bet saimniecī-bas ienākumus savāca tāpat kā agrāk: zemniekiem bija jāmaksā tādas pašas nodevas, katrai sievai bija jāsalasa tāds pats mērs riekstu, katrai audējai bija jānoauž tikpat daudz audekla — visu to sakrāva klētīs un viss tas puva un pārvērtās par pīšļiem, un viņš pats beidzot arī kļuva par tādiem cilvēces pīšļiem. Aleksandra Stepanovna viņu pāris reizes apmeklēja ar savu mazo dēlu, cerēdama, vai nevar kaut ko dabūt; redzams, staigūļa dzīve ar štabsrotmistru ne-bija tik pievilcīga, kā izlikās līdz kāzām. Pļuškins viņai

to-mēr piedeva un mazajam meitas dēlam pat iedeva kādu pogu, kas gulēja uz galda, par rotaļas lietu, bet naudas ne-maz nedeva. Otru reizi Aleksandra Stepanovna atbrauca ar diviem mazuļiem un atveda viņam Lieldienas maizi pie tē-jas un jaunu chalatu, tāpēc ka tētiņam bija tāds chalats, uz kura ne tikvien neērti, bet pat kauns bija skatīties. Pļuškins apmīloja abus mazdēlus un, uzsēdinājis viņus vienu uz labā ceļgala, bet otru uz kreisā, izšūpoja tā, it kā tie sēdētu zir-gam mugurā; Lieldienas maizi un chalatu viņš paņēma, bet meitai gluži nekā nedeva; ar to Aleksandra Stepanovna arī aizbrauca.

Tātad, lūk, kāda tipa muižnieks stāvēja Čičikova priekšā!

Jāatzīst, 'ka tādi igadījumi ir ļoti reti Krievijā, kur visi drī-zāk mīl izplesties, nekā sarauties, un tas jo pārsteidzošāk, ka turpat kaimiņos sastopams muižnieks, kas plītē ar visu krieva muižnieka 'pārgalvību un bauda dzīves kausu, kā mēdz sacīt, līdz pašam dibenam. Nepieredzējis garām brau-cējs izbrīnā apstāsies, ieraugot viņa mājokli, nevarēdams izprast, kā pēkšņi varējis valdošs princis iekļūt šo niecīgo, tumšo īpašnieku vidū: viņa baltie akmens nami ar

neskaitā-majiem dūmeņiem, belvederiem un vēja rādītājiem izskatās kā lepnas pilis, tām apkārt bars flīgeļu un visādas telpas viesiem. Kā trūkst viņam? Teātri, balles; visu nakti mirgo ar ploškām un uguņiem rotātais dārzs, ko tricina mūzikas pērkonī. Pus guberņas izgreznojusies jautri pastaigājas zem kokiem, un nevienam nerādās nekas mežonīgs un draudošs šai mākslīgajā uguņošanā, kad no koku biežiena teatrali iz-nirst mākslīgas gaismas apspīdēts zars, kas zaudējis savu spilgto zaļumu, bet virs galvām tumšāk, skarbāk un div-desmit reižu bargāk tāpēc lūkojas nakts debesis, un, tālu augšā, savas lapas trīsinādamas un netraucētā tumsā jo dziļāk iespiezdamās, koku drūmās galotnes dusmojas par šo ārējo spožumu, kas no apakšas apgaismo viņu saknes.

Jau vairāk minūšu Pļuškins stāvēja, ne vārda neteikdams, bet Čičikovs vēl arvien nevarēja iesākt sarunu, būdams pār-steigts no paša mājastēva izskata, kā arī no visa tā, kas viņa istabā. Ilgi viņš nevarēja izdomāt, kādiem vārdiem izskaid-rot savas apciemošanas iemeslu. Viņš jau gribēja iesākt tādā garā, ka esot daudz dzirdējis par viņa tikumību un retām sirds

īpašībām un ka tādēļ turējis par pienākumu personīgi parādīt viņam savu cieņu, bet apķērās un juta, ka tas būs par daudz. Vēlreiz pārlaidis greizu skatienu pār visu, kas bija istabā, viņš juta, ka vārdu tikumība un retās sirds īpašības vietā var it labi sacīt: ekonomija un kārtība; un, tādā veidā runu pārgrozījis, viņš sacīja, ka esot daudz dzir-dējis par viņa ekonomiju un muižu priekšzīmīgo pārvaldību, kādēļ ieskatījis par pienākumu iepazīties un personīgi iz-sacīt savu cienību. Protams, varēja izdomāt citu, labāku iemeslu, bet nekas vairāk neienāca prātā.

Uz to Pļuškins par atbildi kaut ko (norūca caur lūpām, jo zobu viņam nebija, bet, ko īpaši, nav zināms, tomēr saturam acīm redzot vajadzēja būt: «Kaut velns tevi būtu parāvis ar visu tavu cienību!» Bet tā kā viesmīlība pie mums ir tādā godā, ka pat sīkstulis nespēj pārkāpt tās likumus, tad viņš tūliņ drusku skaidrāk piebilda: «Laipni lūdzu piesēsties!»

«Pie manis sen nav viesi bijuši,» viņš sacīja: «un, taisnību runājot, maz redzu no tiem labuma. Iveduši tādu nepieklā-jīgu ieražu braukāt viens pie otra, bet saimniecībā no tā ceļas zaudējumi ... un tev jābaro arī viņu zirgi ar sienu! Es jau esmu

sen pusdienu paēdis, un virtuve man tik zema, slikta, un dūmenis pavisam sagruvis, sāksi kurināt, izcelsies vēl ugunsgrēks.»

«Palūk, kā!» Čičikovs pie sevis nodomāja, «labi, ka pie Sobakeviča krietni saēdos biezpiena raušus un auna cepeti.»

«Un tavu nelaimi, kaut jel viena saujiņa siena būtu visā saimniecībā!» turpināja Pļuškins. «Un kā lai arī to pietauptu? zemīte maza, zemnieki slinki, nemīl strādāt, domā, kā tikai uz krogu tikt... tā vien raugies, ka vecuma dienās būs vēl ubagos jāiet!»

«Man tomēr stāstīja,» Čičikovs klusi piebilda: «ka jums vai-rāk nekā tūkstoš dvēseļu.»

«Bet kas to teica? Jūs, mīlais, varējāt tam acis piespļaut, kas jums to teica! Tas zobgalis laikam gan būs gribējis jūs izjokot. Runā gan, tūkstoš dvēseļu, bet ej vien, saskaiti, re-dzēsi, ka nekā nesaskaitīsi! Pēdējos trīs gados nolādētā drudzī man nomira krietns kušķis zemnieku.»

«Ko jūs sakāt! vai daudzi miruši?» Čičikovs ar līdzdalību izsaucās.

«Jā, aiznesa daudz.»

«Bet atļaujiet prasīt: cik pēc Skaita? . . .»

«Ap astoņdesmit dvēseļu.»

«Vai tiesa?»

«Es taču nemelošu, mīlais.»

«Atļaujiet vēl jautāt: es domāju, šīs dvēseles jūs skaitāt no tā laika, kad iesniegta pēdējā revīzijas liste?»

«Tas būtu vēl paldies dievam,» Pļuškins sacīja: «bet posts tas, ka no tā laika salasīsies līdz simt divdesmit.»

«Vai patiesi?! vesels simt divdesmit?» izsaucās Čičikovs un no pārsteiguma atplēta pat drusku muti.

«Esmu, mīlais, par vecu, lai melotu: dzīvoju jau septītā desmitā!» teica Pļuškins. Viņš, kā likās, apvainojās par tādu gandrīz priecīgu izsaucienu. Čičikovs noskārta, ka patiesi nav pieklājīgi tik vienaldzīgi izturēties pret otra bēdām, un tāpēc tūlīn nopūtās un teica, ka jūt līdzī.

«Jā, bet nožēlošanu kabatā neiebāzīsi,» Pļuškins atbildēja. «Man kaimiņos dzīvo kāds kapteinis, velns zina, no kurienes tāds cēlies, sauc par radnieku: tēvocīt, tēvocīt! un roku bučo, bet, kad sāk izrādīt savu līdzjutību, tad vaimanā, ka sargi ausis. No vaiga gluži sarkans: laikam nāvīgi mīl deg-vīnu. Kā liekas, par oficiēri dienēdams, nospēlējis visu nau-du vai arī teatra aktrise

izkrāpusi, tādēļ tagad arī izrāda savu līdzjutību!»
Čičikovs pacentās izskaidrot, ka viņa līdzjutība nemaz neesot tāda kā kapteiņa un ka viņš ne ar tukšiem vārdiem, bet ar darbiem gribot to parādīt, un, lietu neatlikdams, tū-liņ, bez kādiem aplinkiem, izsacīja vēlēšanos samaksāt valsts nodokļus par visiem tādā nelaimē mirušiem zemniekiem. Priekšlikums, kā likās, Pļuškinu pavisam pārsteidza. Acis ieplētis, viņš ilgi uzlūkoja viņu un beidzot jautāja: «Bet vai jūs, mīlais, neesat bijis kara dienestā?»

«Nē,» Čičikovs atbildēja diezgan viltīgi: «esmu bijis civil-dienestā.»

«Civildienestā?» atkārtoja Pļuškins un sāka gremot lū-pām, it kā kaut ko ēstu. «Bet kā tad? Jūs taču ar to darāt pats sev zaudējumu?»

«Jums par patiku esmu gatavs arī ciest zaudējumu.»

«Ak mīlais! ak mans labdari!» izsaucās Pļuškins, no prieka neievērodams, ka viņam no deguna diezgan neglīti izlīda kafijas biežumiem līdzīga tabaka un ka, nakts svārku stūriem atšķīroties, kļuva redzamas drēbes, ne visai pieklājīgas aplūkošanai. «Lūk, kā iepriecinājāt veci! Ak tu kungs! ak svētie mocekļi...» Vairāk

Pļuškins nevarēja izrunāt. Bet nepagāja ne minūte, kad prieks, kas tik piepeši parādījās viņa kokainajā sejā, tikpat piepeši arī nozuda, it kā tas ne-būtu nemaz bijis, un viņa seja atkal kļuva rūpju pilna. Viņš pat noslaucījās ar lakatu un, to satinis kamolā, sāka berzēt sev virslūpu.

«Kā tad. ar jūsu atļauju, negribēdams jūs sadusmot, vai jūs apņematies katru gadu maksāt par viņiem nodokļus? un vai maudu samaksāsiet man vai taisni kronim?»

«Lūk, kā mēs izdarīsim: mēs iztaisīsim pirkšanas līgumu, tā, it kā viņi būtu dzīvi un jūs man viņus pārdotu.»

«Jā, pirkšanas līgumu ...» Pļuškins teica, kļuva domīgs un sāka atkal gremot lūpas. «Nu jā, redz, pirkšanas līgums — atkal izdevumi. Amata vīri tādi bezkaunas! Agrāk varēja tikt ar vara pusrubli un maisu miltu galā, bet tagad jā-dod vesels vezums putraimu un piedevām desmitnieks, tāda alkatība! Es nezinu, kādēļ neviens nepievērš tam uzmanību. Nu, pateicis kāds viņam labu vārdu dvēseles glābšanai! Ar vārdu ikvienam var piekļūt. Lai ko arī teiktu, bet no sirs-nīgiem vārdiem jāpadodas.»

«Nu, es domāju, tu gan nepadosies!»

nodomāja pie sevis Čičikovs un piebilda, ka aizcienības pret viņu gatavs uzņemt uz sava rēķina arī līguma izdevumus.

Izdzirdējis, ka viņš pat pirkšanas līguma izdevumus uzņemas, Pļuškins nosprieda, ka viesis ir liels mulķis un tikai izliekas, ka sastāv civildienestā, bet droši vien būs bijis ofi-cieris un mīlējis draudzēties ar aktrisēm. Bet pie visa tā viņš tomēr nevarēja apslēpt savu prieku un novēlēja visu labu ne tikai viņam, bet arī viņa bērniem, nemaz neprasī-dams, vai viņam tādi ir vai nav. Pie loga piegājis, viņš pie^ daudzīja ar pirkstiem pie rūts un sauca: «Ei Proška!» Pēc brītiņa bija dzirdams, ka kāds steigšus ieskrēja priekšnamā, ilgi tur tūļojās un daudzīja zābakiem, beidzot durvis atvērās, un ienāca Proška, gadu trīspadsmit vecs zēns, tik lielos zāba-kos, ka ejot gandrīz izvilka no tiem kājas. Kāpēc Proškam bija tik lieli zābaki, to var tūliņ dabūt zināt: visai Pļuškina sai-meī, lai cik to bija mājā, bija tikai vieni zābaki, kuriem vien-mēr vajadzēja stāvēt priekšnamā. Katrs, ko aicināja pie kunga, parasti pa pagalmu pārskrēja basām kājām, bet, priekšnamā iegājis, apmauca zābakus un tādā veidā gāja istabās. No istabas izejot, viņš atkal

atstāja zābakus priekš-namā un devās projām ar paša zolēm. Ja kāds paraudzītos pa logu rudeņos un it īpaši no rītiem, kad jau sākās nelielas salnas, tad redzētu, ka visa Pļuškina saime taisīja tādus lē-cienus, kādi diezin vai izdotos visveiklākiem deļotājiem teātros.

«Re, paraugieties, mīlais, kāds puims!» Pļuškins sacīja Cičikovam, ar pirkstu uz Proškas seju rādīdams. «Dumjš kā zābaks, bet pamēģini nolikt kaut ko, tūliņ nozags! Nu, ko tu atnāci, muļķi, saki, ko?» Te viņš uz brīdi apklusā; Proška viņam arī atbildēja ar klusuciešanu. «Uzliec patvāri, dzirdi, še ņem atslēgu, atdod to Mavrai, lai viņa aiziet uz pielie-kamo: tur uz plaukta ir sausiņš no Lieldienas maizes, ko at-veda Aleksandra Stepanovna, lai to atnes pie tējas! . . . pa-gaidi, kur tu steidzies? muļķis! ekur muļķis! . . . Vai tev velns kājas dīda, vai? ... tu papriekšu uzklausies: sausiņš, laikam, no virsas būs sabojājies, lai viņa to nokasa ar nazi un drupačas lai nenomētā, bet lai- aiznes uz vistu kūti. Bet tu, tu pielūko, brāl, neej pieliekamā kambarī, citādi es tevi, zini! ar bērza rīksti pamielošu! re, tagad tev laba ēst-griba, tad būs vēl labāka! Nu, pamēģini tik iet pieliekamā, es pa logu skatišos.

Viņiem nekur nevar uzticēt,» viņš tur-pināja, pret Čičikovu atgriezies, pēc tam, kad Proška kopā ar visiem saviem zābakiem bija aizvācies. Pēc tam viņš sāka arī Čičikovu šaubīgi uzlūkņt. Tāda neparasta augstsirdība viņam izlikās neticama, un viņš pie sevis nodomāja: velns viņu zina, varbūt viņš ir tikai balamute kā visi tie izšķērdē-tāji: melš, melš, lai tikai būtu ko teikt, padziersies tēju, bet pēc tam aizbrauks! Un tāpēc drošības dēļ, kā arī vēlēda-mies viņu drusku pārbaudīt, viņš sacīja, ka nebūtu slikti jo drīzāk noslēgt līgumu, tāpēc ka par cilvēku nekā nevarot zināt: šodien dzīvs, rīt dievs zina.

Čičikovs bija ar mieru to izdarīt kaut vai šai pašā acu-mirkļī un tikai pieprasīja visu zemnieku sarakstu.

Tas Pļuškinu nomierināja. Varēja vērot, ka viņš taisījās kaut ko darīt, un tiešām, atslēgas paņēmis, piegāja pie skapja un, durvis attaisījis, ilgi rakās pa glāzēm un tasēm un beidzot sacīja: «Nevaru nemaz atrast, man bija tāds labs liķieris, ja tik nebūs izdzēruši! ļaudis tik zagļīgi! A, vai tik tas pats nebūs?» Čičikovs viņa rokās ieraudzīja karafu, kas bija klāta putekļiem kā kamzoli. «Tas ir vēl manas nelaiķes sievas taisīts,» Pļuškins

turpināja: «tā blēde ekonomē bija to pametusi neaizkorķētu! Kukaiņi un visādi mēsli tur bija salīduši iekšā, bet es visu to rūsu izvilku laukā, un tagad, lūk, ir tīrs, es jums ieliešu glāzīti.»

Bet Čičikovs papūlējās atteikties no tāda liķiera, teik-dams, ka viņš esot jau ēdis un dzēris.

«Jau ēdis un dzēris!» teica Pļuškins. «Jā, zināms, labas sabiedrības cilvēku visur var pazīt: viņš neēd, bet ir paēdis; bet kaut kāds vazaņķis, viņu nekad nepaēdināsi .. . Piemē-ram, atbrauc kapteinis: «Krusttētiņ» saka, «dodiet man kaut ko ēst!» Bet es esmu viņa'm tāds pats krusttēvs, kāds viņš man vectēvs. Mājā pašam, laikam, nav ko ēst, tādēļ blandās ap-kārt! Ak jā, jums vajadzēja visu to liekēžu sarakstu? Kā ne, es, kā zinādams, viņus visus uzrakstīju uz sevišķa papīriņa, lai tūliņ nākošajā revīzijā varētu visus izsvītrot.» Pļuškins uzlika acenes un sāka rakāties pa papīriem. Visādus sainī-šus atraisīdams, viņš pamievoja savu viesi ar tādiem putek-ļiem, ka tas sāka šķaudīt. Beidzot viņš izvilka visgarām ap-rakstītu papīru. Zemnieku vārdi to sīki aplāja kā mušas. Tur bija visādi: gan Paramonovs, gan Pimenovs, gan Panteleimonovs un pat kāds Grigorijs Brauc-Neaizbrauksi, visu kopā bija

vairāk nekā simt divdesmit. Čičikovs pa-smaidīja, tādu lielu skaitu ieraugot. Sarakstu kabatā iebā-zis, viņš teica Pļuškinam, ka pirkšanas līguma apstiprinā-šanas dēļ viņam būšot jābrauc uz pilsētu.

«Uz pilsētu? Jā, kā tad? . . . bet kā tad māju pamest? Mani ļaudis tīrie zagļi un blēži: vienā dienā visu tā novāks, ka nepaliks ir kur svārkus pakārt.»

«Vai jums nav kāds pazīstams?»

«Pazīstams? Visi mani pazīstamie nomiruši vai atsvešinā-jušies. Ai mīlais, kā nu nav, ir!» viņš izsaucās. «Pats priekš-sēdētājs man pazīstams, senāk vēl brauca pie manis vieso-ties, kā nepazīt! vienaudži bijām, kopā pa žogiem lodājām! kā tad nebūs pazīstams? viņš man tāds pazīstams! vai viņam meaizrakstīt?»

«Nu, zināms, viņam.»

«Kā tad ne. tāds pazīstams! skolā bijām draugi.»

Un šai kokainajai sejai pēkšņi pārslīdēja kāds silts stars, iz-paudās ne jūtas, bet bālu jūtu atspulga, kaut kas līdzīgs ne-gaidītai slīcēja izniršanai no ūdens, kas sacēļ prieka kļiedzienu uz krasta stāvošā ļaužu barā. Bet iepriecinātie

brāļi un mā-sas veltīgi met no krasta virvi un gaida, vai no jauna ne-parādīsies slīcēja mugura vai cīņā nogurušās rokas — tas bija pēdējo reizi pacēlies. Viss ir kluss, un vēl briesmīgāks un tukšāks kļūst pēc tam apklusušais stichijas līmenis. Tā-pat arī Pļuškina seja, piepeši uzplaiksnījušām jūtām nozū-dot, kļuva vēl bezjūtīgāka un vēl triviālākā.

«Uz gaiLda bija ceturtdaļa loksnes tīra papīra,» viņš sa-cīja: «bet nezinu, kur palikusi: mani ļaudis tādi nelieši!» Te viņš sāka lūkoties zem galda, ir uz galda, vandījās pa visām malām un beidzot sāka kliegt: «Mavra! ei Mavra!» Uz saukšanu ienāca sieviete ar šķīvi rokā, uz kura bija la-sītājam jau pazīstamais sausiņš. Un viņu starpā norisa tāda saruna:

«Kur tu, .palaidniece, iebāzi papīru?»

«Dievs sodi, kungs, neesmu redzējusi, izņemot mazo strē-melīti, ar ko jums labpatika apklāt glāzīti.»

«Bet es no acīm redzu, ka esi ievilkusi.»

«Kam man ievilkt? Man no tam nav nekāda labuma: es rakstīt nemāku.»

«Nemelo, tu esi aiznesusi zvaniķēnam: viņš prot, tādēļ tu viņam aiznesi.»

«Bet zvanīķēns, ja gribēs, pats dabūs papīru. Viņš nav jūsu strēmēlītes redzējis!»

«Pagaidi tikai: pastarā tiesā velni tevi ar nokaitētām dzelzs dakšām svilinās! gan redzēsi, kā svilinās!»

«Par ko tad svilinās, ja strēmēlīti neesmu rokās ņē-musi? Drīzāk par kādu citu sieviešu vājību, bet zādzību man neviens nav pārmetis.»

«Bet velni tevi svilinās! tie teiks. «Lūk, tev, blēde, par to, ka krāpi kungu! ar nokaitētām tad tevi gan svilinās!»

«Bet es teikšu: neesmu vainīga! dieva vārds, neesmu pel-nījusi, neesmu ņēmusi. . . Bet, lūk, turpat jau tas ir uz galda. Arvien veltīgi pārmetat!»

Plūšķins patiesi ieraudzīja meklēto papīru un brītiņu ap-klusā, pazelēja lūpas un tad sacīja: «Nu, ko tad tu tā uzreiz trokšņo: tīrā ērce! Pasaki viņai vienu vārdu, bet viņa tev atbild desmit! Ej, atnes uguni, ko vēstuli aizzīmogot. Bet pagaidi, tu paķersi tauku sveci, tauki — kūstoša viela: iz-degs un vairs nebūs, tikai zaudējumi, bet tu atnes man skalu!»

Marvra aizgāja, bet Plūšķins, atzveltnes krēslā atsēdies un spalvu rokā paņēmis, ilgi vēl uz

visām pusēm grozīja ceturtdaļiņu, gudrodams, vai no tās nevar vēl pusi nogriezt, bet beidzot pārliecinājās, ka nekādi nevar; viņš iebāza spalvu tintnīcā, kurā bija kāds sapelējis šķidrums un dibenā daudz mušu, un sāka rakstīt, vilkdams burtus, līdzīgus nošu

zīmēm, ik brīdi pievaldot roku, kura lēkāja pa visu papīru; viņš rakstīja, skopi lipinādams rindiņu pie rindiņas un ne bez nožēlas domādams par to, ka vēl paliks pāri daudz tukša papīra.

Un līdz tādainiecībai, sīkumainībai, riebīgumam varēja nokjūt cilvēks! varēja tāpārvērsties! un vai tā maz ir patiesība? Viss tas ir patiesība, ar cilvēku viss var notikt. Tagadējais kvēlais jauneklis ar šausmām atlēktu, ja viņam parādītu viņa vecuma dienu portretu. Pārejot no maigajiem jaunības gadiem skarbajos, nopietnajos vīra gados, ņemiet līdzīvisas cilvēka jūtas, nepametiet tās uz ceļa, pēc tam vairs neatradīsiet. Bargs, briesmīgs ir tuvojošais vecums, tas nekā neatdod atpakaļ! Kaps ir žēlsirdīgāks, uz kapa uzrakstīs: šē ir aprakts cilvēks! bet nekā neizlasīsī auksta, bezjūtīga, ne-cilvēcīga vecuma vaibstos.

«Vai jums nav kāds draugs?» Pļuškins teica, vēstuli salo-cīdams: «kam būtu vajadzīgas aizbēgušas dvēseles?»

«Vai jums ir arī aizbēgušas?» atjēdzies Čičikovs ātri jau-tāja.

«Tā jau ir tā lieta, ka ir. Znots gan meklēja: teica, ka ir pēdas nevarot sadzīt, bet viņš taču sastāv kara dienestā: ar piešiem šķindēt viņš gan ir meistars, bet ja nu pa tiesām pameklētos. ..»

«Bet cik jums tādu būs?»

«Tā ap septiņdesmit jau salasīsies.»

«Patiesi?»

«Dieva vārds, tik! Man taču viņi katru gadu bēg. Tie ļau-dis ir pārlietu rijīgi, no slinkuma ieraduši daudz rīt, bet man pašam nav ko ēst.. Bet es viņus par visniecīgāko maksu atdotu. Tad nu ieteiciet savam draugam: ja tikai gabalu desmit atrastos, viņš varētu tikt pie lielas naudas. Jo revīzijas dvēseles maksā piecsimt rubļu.»

«Nē, to nedosim draugam ne paost,» Čičikovs pie sevis nodomāja un pēc tam izkaidroja, ka tāds draugs nekādi ne-atradīsies, ka izdevumi vien šinī lietā būšot lielāki nekā dvēseles vērtas; jo tiesas aprīšot pēdējo svārku, no tām jā-turas tālāk; bet, ja viņa stāvoklis patiešām esot tik

spaidīgs, tad, sajuzdams līdzcietību, viņš esot gatavs dot. .. bet, ka tie esot tādi nieki, par ko neesot vērts ir runāt.

38 - N. V. Gogolia. Izlaso.

«Bet cik tad jūs dotu?» — Pļuškins jautāja, par žīdu par- vērzdami: viņa rokas trīcēja kā dzīvsudrabs.

«Es dotu divdesmit piecas kapeikas par dvēseli.»

«Bet kā jūs maksājat, vai tīrā naudā?»

«Jā, naudu tūliņ.»

«Tikai, mīlais, manas nabadzības dēļ jūs gan varētu dot četrdesmit kapeiku.»

«Cienījamais!» Čičikovs sacīja: «ne tikai četrdesmit ka-peikas, bet piecsimt rubļu samaksātu! ar prieku samaksātu, tāpēc ka redzu, godīgs, labs sirmgalvis cieš aiz savas labsir-dības.»

«Nudien, tā! dieva vārds, tiesa!» Pļuškins sacīja, galvu uz leju nokārdams'un bēdīgi to pašūpodams. «Tas viss no lab-sirdības.»

«Nu, vai redzat, es uzreiz sapratu jūsu raksturu. Tātad, kāpēc nemaksāt piecsimt rubļu par dvēseli, bet. .. naudas nav; piecas kapeikas, lai iet, gatavs pielikt, lai katra dvēsele tad maksā

trīsdesmit kapeikas.»

«Nu, mīlais, kā gribat, bet vēl kaut divas kapeikas pie- metiet.»

«Divas kapeikas piesviedīšu, lai notiek. Cik jums viņu ir? Jūs, liekas, sacījāt septiņdesmit?»

«Nē. Pavisam sanāks septiņdesmit astoņas.»

«Septiņdesmit astoņas, septiņdesmit astoņas, pa trīsdesmit divi kapeikām dvēsele, tas būs. ...»

te mūsu varonis ne vairāk kā sekundi padomāja un piepeši sacīja: «tas būs divdesmit četri rubļi un deviņdesmit sešas kapeikas!» aritmētiskā viņš bija stiprs. Uz vietas viņš lika Pļuškinam izrakstīt kvīti un atdeva viņam naudu, kuru tas saņēma ar abām rokām un nesa uz rakstāmgaldu tikpat uzmanīgi, it kā plaukstā būtu kāds šķidrums, ko katru acumirkli baidījās izliet. Pie rakstāmgalda piegājis, viņš to vēlreiz pārskaitīja un ielika arī ārkārtīgi uzmanīgi kādā no atvilknēm, kur tai droši vien bija lemts gulēt, kamēr tēvs Karps un tēvs Pojkarps, divi viņa sādžas mācītāji, viņu pašu apglabās par neaprakstāmu prieku znotam un meitai un varbūt arī kapteinim, kas viņam bija pierakstījis par radu. Naudu noglabājis, Pļuškins atsēdās atzveltnes krēslā un, kā likās, ne-varēja vairs atrast vielu, par ko runāt.

«Bet ko, vai jūs jau taisāties braukt?» viņš jautāja, ievē-rojis nelielu kustību, ko izdarīja Čičikovs, lai izvilktu no kabatas lakatu.

Šis jautājums viņam atgādināja, ka patiesi nav ko kavē-ties. «Jā, man laiks!» viņš sacīja, pēc cepures sniegdamies.

«Bet tēja?»

«Nē, lai tēja labāk paliek uz kādu citu reizi.»

«Kā tad tā, bet es liku patvāri uzlikt. Es, taisnību sakot, neesmu tējas draugs: dārgs dzēriens, un cukura cena arī nežēlīgi cēlusies. Proška! nevajag patvāra! Sausiņu aiznes Mavrai, vai dzirdi: lai noliek to tanī pašā vietā, jeb nē, dod šurp, es to pats aiznesīšu. Ardievu, mīļais, lai dievs jūs svētī, bet vēstuli atdodiet priekšsēdētājam. Jā! lai izlasa, viņš mans vecs paziņa. Kā ne! kopā taču ēdām, dzērām!»

Pēc tam šī dīvainā parādība, šis sarukušais večuks izva-dīja viņu no pagalma, pēc kam tūliņ pavēlēja aizslēgt vār-tus, tad apstaigāja klētis, lai pārlicinātos, vai savās vietās ir sargi, kuri stāvēja visos kaktos, daudzīdami ar koka lāpstām pa tukšu mucu, čuguna plates vietā; tad viņš pa-raudzījās virtuvē, kur aiz iegāsta — palūkot, vai ļaudīm labs ēdiens, pats kārtīgi pieēdās

kāpostus un biezeni un, visus līdz pēdējam izbāris par zādzībām un sliktu uzveša-nos, atgriezās savā istabā. Viens palicis, viņš pat sāka domāt, kā viņam pateikties viesim par tādu tiešām neredzētu augst-sirdību. Es viņam dāvināšu, viņš pie sevis domāja, kabatas pulksteni: tas ir labs sudraba pulkstenis, nav vis no tompaka vai bronzas, drusku gan ir samaitājies, bet viņš jau var iz-labot; viņš vēl jauns cilvēks, tādēļ viņam arī kabatas pulkste-nis vajadzīgs, lai patiktu savai līgavai! Jeb nē, viņš piebilda, kādu brītiņu padomājis, labāk es to atstāšu viņam pēc savas nāves, ierakstīšu testamentā, lai viņš piemin mani.

Bet mūsu varonis ir bez pulksteņa bija pie ļoti jautra prāta. Tāds negaidīts ieguvums bija tīrā dāvana. Patiesi, saki, ko gribi, ne tikai mirušas, bet arī aizbēgušas dvēseles, un pavisam kopā pāri par divsimt cilvēku! Protams, jau Pļuškina sādžai tuvojoties, viņš juta, ka te būs peļņa, bet tik lielu viņš nekad nebija cerējis. Pa visu ceļu viņš bija neparasti priecīgs, svilpoja, spēlēja ar lūpām, dūri pie mutes pielicis, pūta tanī kā taurē un beidzot sāka vilkt kādu dziesmu, tik ļoti neparastu, ka pat Selifans klausījās, klau-sījās un tad, galvu viegli

pagrozījis, sacīja: «palūk tikai, kā kungs dzied!» Bija jau liela krēsla, kad viņi tuvojās pilsētai. Tumsa ar gaismu bija gluži sajaukušās kopā, un, kā likās, arī priekšmeti bija sajaukušies. Raibais šķērskoks bija pieņēmis kaut kādu nenoteiktu krāsu; sardzē stāvošajam zaldatam ūsas šķita uz pieres un daudz augstāk par acīm, bet deguna, kā likās, nemaz nebija. Rībēšana un kratīšana lika manīt, ka puskariete uzbraukusi uz bruģa. Ielu lukturi vēl nebija aizdedzināti, tikai vietām namu logos sāka spīdēt ugunis, bet šķērsieliņās un tumšos kaktos norisa skati un runas, kas tādā laikā netrūkst nevienā pilsētā, kur daudz zaldatu, ormaņu, strādnieku un sevišķu radījumu dāmu iz-skatā ar sarkaniem lakatiem un kurpēs uz basas kājas, un šīs dāmas kā sikspārņi ložņā pa šķērsielām. Čičikovs tās neievēroja, viņš pat neievēroja tievos ierēdņus ar spieķi rokā, kas acīm redzot bija pastaigājušies aiz pilsētas un ta-gad atgriezās mājās. Reizēm viņa dzirdi skāra, kā likās, sieviešu izsaucieni: «melo, žūpa! es nekad viņam neesmu at-lāvusi tādu rupjību!» vai: «tu nekaujies, blēdi, bet nāc uz iecirkni, tur es tev parādīšu!...» Vārdu sakot, tie izsaucieni, kuri kā ar vārītu ūdeni aplej aizsapņojušos divdesmit

gadu vecu jaunekli, kas, no teatra mājās nākdams, savā priekšā redz spāniešu ielu, nakti, brīnišķīgu sieviešu tēlu ar cirtām un ģitāru. Kas gan nav, kas tēlojas viņa galvā? viņš ir debe-sīs, viņš ir bijis viesos pie Sillera — un piepeši kā pērkons pār viņu norīb liktenīgie vārdi, un viņš redz, ka atkal at-rodas uz zemes un pat uz siena tirgus, pat traktiera tuvumā, un dzīve no jauna parādās viņam savā ikdienišķajā kailumā.

Beidzot puskariete, iztaisījusi kārtīgu lēcienu, nolaidusies it kā bedrē, iebrauca pa viesnīcas vārtiem, un Čičikovu sa-gaidīja Petruška, kas ar vienu roku saturēja savu svārku stūri, jo nemīlēja, ka stūri taisās vaļā, bet ar otru palīdzēja viņam izkāpt no puskarietes. Sulainis arī izskrēja pretī ar sveci rokā un servjieti uz pleca. Vai Petruška priecājās par kunga pārbraukšanu, nav zināms; mazākais, viņi samirkš-ķinājās ar Selifanu, un viņa vienmēr skarbā ārpuse šoreiz, kā likās, mazliet noskaidrojās.

«Nu gan labi izbraukājāties,» sacīja viesnīcas sulainis, trepes apgaismodams.

«Jā,» Čičikovs atbildēja, pa trepēm uzkāpis.
«Nu, un kā tev iet?»

«Paldies dievam,» sulainis klanīdamies

atbildēja. «Vakar atbrauca kāds poručīks karavīrs, ieņēma sešpadsmito nu-muru.»

«Poručīks?»

«Nav zināms, kāds, no Rjazaņas, ar bēriem zirgiem.»

«Labi, labi, izturies arī uz priekšu godīgi!» Čičikovs sacīja un iegāja savā istabā. Caur priekšistabu ejot, viņš sarauca degunu un teica Petruškam: «Būtu jel, mazākais, kaut logus atvēris!»

«Es jau tos atvēru,» atbildēja Petruška, bet, zināms, sa-meloja. Un kungs jau arī pats zināja, ka viņš melo, bet viņam tikai negribējās vairs nekā teikt. Pēc brauciena viņš jutās stipri noguris. Vieglas, tikai no sivēna gaļas gatavotas va-kariņas iebaudījis, viņš tūliņ nogērbās un, zem segas palīdis, saldi, cieši aizmiga un gulēja brīnišķīgi; tā kā var gulēt vienīgi tie lutekļi, kuri nepazīst ne hemoroidu, ne blusu, ne pārāk lielas garaspējas.

VII NODAĻA

Laimīgs ceļinieks, kas pēc gara, vienmuļa ceļā
Lar tā aukstumu, slapjumu, dubļiem,
miegainiem staciju uzraugiem, pulkstenīšu
tinkšķēšanu, lāpīšanu, bāršanos, kučieriem,
kalē-jiem un visāda veida ceļa neliešiem beidzot
ierauga pazīstamu juntu ar pretim traucošiem
uguņiem un viņa priekšā parādās pazīstamas
istabas, viņu sagaida pretim izskrējušo ļaužu
prie-cīgie izsaučieni, bērnu trokšņošana un
skraidīšana un mīļi, klusi vārdi, ko pārtrauc kvēli
skūpstī, kas spēj izgaisināt no atmiņas visu
bēdīgo. Laimīgs ģimenes tēvs, kam ir tāds stūrītis,
bet bēdas vecpuišim!

Laimīgs rakstnieks, kas netēlo garlaicīgus,
riebīgus raksturus, kas pārsteidz ar savu bēdīgo
īstenību, bet kas zīmē raksturus, kuri rāda
cilvēka augsto vērtību, kas no lielā ikdienas
virpuļojošo tēlu atvara izvēlēties tikai retus
izņē-mumus, kas savu augsti uzskāņoto liru
nekad nav piekrāpis, kas ne reizi no sava
augstuma nav nolaidies pie saviem nie-cīgajiem
brāļiem un, pie zemes nepiedurdamies, viss
iegrem-dējies tālu no tās atrautajos cēlajos tēlos.

Divkārt apskau-žams ir viņa skaistais liktenis: viņš to vidū kā paša ģimenē; bet viņa slava pa tam izplatās tuvu un tālu. Ar reibinošu vīraku viņš apkvēpinājis ļaužu acis: viņš brīnišķīgi tiem pieglaimojies, apslēpjot bēdīgo dzīvē, parādīdams viņiem skaistu cilvēku. Visi, rokas plaukšķinādami, steidzas pakal viņa triumfariem. Viņu godā par lielu vispasaules dzej-nieku, kas lido augstāk par visiem citiem pasaules ģenijiem, kā ērglis lidinās pār citiem augsti lidojošiem. Tikai viņa vārdu dzirdot, jaunās, kvēlās sirdis jau apņem trīsas, visu acīs mirdz pateicības asaras .. . Viņam nav spēkā līdzīga — viņš ir dievs! P>et gluži citāda daļa un citāds tā rakstnieka likte-nis, kurš iedrošinājies zīmēt to, kas ik brīdi ir mūsu acu priekšā un ko neredz vienaldzīgas acis, visas briesmīgās, satricinošās sīkmanības gļotas, kas aptinušās ap mūsu dzīvi, visus aukstos, sadrumstalotos, ikdienišķos raksturus, kas pār-pilda mūsu daudzkārt rūgto un garlaicīgo dzīves ceļu, un kurš uzdrošinājies tos nostādīt ar sava kalta stipro spēku taustāmi un spilgti visas tautas acu priekšā! Viņš nekad ne-dzirdēs tautas aplausus, viņš nekad neredzēs atzinības asaras un viņa

saviļņoto siržu nedalīto prieku; viņam neskries pre-tim sešpadsmit gadu veca meitene ar apskurbušu galvu un varonīgu aizgrābtību; viņam arī nav lemts aizmirsties viņa paša izvilināto skaņu burvībā; un, beidzot, viņam neizbēgt sava laika tiesai, liekulīgi bezjūtīgai sava laika tiesai, kas nosauks viņa lolotos darbus par niecīgiem un zemiem, ierādīs viņam nicināmu kaktu to rakstnieku virknē, kas apvaino cilvēci, piešķirs viņam viņa tēlotu varoņu īpašības, atņems viņam ir sirdi, ir dvēseli, ir talanta dievišķīgo liesmu. Jo viņa laika tiesa neatzīst, ka vienādi apbrīnojami ir stikli, caur kuriem aplūkojam zvaigznes un ar kuriem skatām sīku kukaiņu kustības; jo mūs-laiku tiesa neatzīst, ka vajag lielu dvēseles dziļumu, lai apgaismotu ainavu, kas ņemta no nicinātās dzīves, un pārvērstu to par radījuma pērli; jo mūs-laiku tiesa neatzīst, ka augstiem, apgarotiem smiekliem ir tiesība stāties blakus cēlām, liriskām kustībām un ka starp tiem un balaganu jokdaru šķobīšanos ir vesels bezdibenis! To neatzīst mūs-laiku tiesa, un to visu vērsīs kā pārmetumu un zaimus pret neatzīto rakstnieku; bez līdzjūtības, bez atbildes, bez līdzdalības, kā ceļnieks bez ģimenes viņš

viens paliks ceļa vidū. Drūms viņa darba lauks,
un rūgti viņš sajūtīs savu vientulību.

Un no brīnišķīgas varas man nolemts vēl ilgi
iet ar maniem dīvainajiem varoņiem roku rokā,
' aplūkot visu vareni plūstošo dzīvi, aplūkot to
caur pasaulei redzamiem smiekliem un tai
neredzamām un nezināmām asarām! Un tālu vēl
tas laiks, kad iedvesmas bargā vētra citādā veidā
pacelsies no svētās šausmās un spožumā
apņemtajām lappusēm un sa-mulsušās trīsās jutīs
citas valodas vareno pārkonu ...

Ceļā! ceļā! prom, pierē iezagusies krunka,
prom, skarbā vaibstu krēsla! Uz reizi un pēkšņi
metīsimies dzīvē, visos tās sīkumos un
paskatīsimies, ko dara Čičikovs.

Čičikovs atmodās, izstaipīja rokas un kājas un
juta, ka labi izgulējies. Pāris minūtes uz muguras
nogulējis, viņš uzsita knipi un ar priekā spīdošu
seju atminējās, ka viņam tagad bija bezmaz
četrsimt dvēseļu. Viņš tūliņ izlēca no gul-tas,
neaplūkoja nemaz savu seju, kuru viņš sirsnīgi
mīlēja un kurā viņš, kā liekas, par vispievilcīgāko
uzskatīja smak-ru, jo ļoti bieži lielījās ar to viena
vai otra drauga priekšā, īpaši, kad tas gadījās
skūšanās laikā. «Liik, paskaties,» viņš mēdza

arvien sacīt, to ar roku glaudīdams: «kāds man smakrs: gluži apaļš!» Bet tagad viņš neapskatīja ne smakra, ne arī seju, bet, kā no gultas lēcis, tūliņ apmauca ar visādu krāsu ādiņām izrotātus safjana zābakus, ar kādiem rosīgi tirgojas Toržokas pilsētā, pateicoties krieva rakstura tieksmēm uz nolaidību; tad pēc skotu modes, tikai īsā kreklā, aizmirsdams savu apdomību un pieklājīgos pusmūža gadus, iztaisīja istabā pāris lēcienus, visai veikli sev iesperdams ar kājas papēdi. Pēc tam, tanī pašā brīdī, ķērās pie darba: lādītes priekšā saberzēja rokas tādā pašā priekā, kā tās berzē uz izmeklēšanu izbraukusī neuzpērkamā zemstes tiesa, tai-sīdamās saķert brangu kumosu; viņš tūliņ izņēma no kastītes papīrus. Viņam gribējās visu drīzāk beigt, lietu nemaz nevilcinot. Viņš pats apņēmās sastādīt līgumus un pārrakstīt tos, lai nebūtu nekas jāmaksā skrīveriem. Vajadzīgais veids viņam bija labi zināms: viņš lieliem burtiem veikli uzrakstīja: tūkstoš astoņi simti tādā un tādā gadā, pēc tam tūliņ atkal ar sīkākiem: tāds un tāds muižnieks un tā visu, kā pienākas. Divu stundu laikā viss bija gatavs. Kad viņš pēc tam paraudzījās uz šīm lapiņām, uz zemniekiem, kas

tiešām reiz bijuši zemnieki, strādājuši, aruši, žūpojuši, braukuši šķūtīs, kungus krāpuši, bet varbūt bijuši vienkārši labi zemnieki, tad viņu pārņēma dīvainas, viņam pašam neizprotamas jūtas. Katrai lapiņai, likās, bija savs īpats raksturs, un ar to arī paši zemrļieki it kā dabūja savu īpašu raksturu. Zemnieki, kas bija piederējuši Korobočkai, gandrīz visi bija ar palamām un piedēkļiem. Pļuškina saraksts izcēlās ar stila īsumu: bieži vien bija uzrakstīti tikai vārda un tēva vārda pirmie balsieni un tad divi punkti. Sobakeviča saraksts pārsteidza ar savu neierasto pilnību un sīko apstrādājumu: neviena no zemnieku īpašībām nebija izlaista: par vienu bija sacīts: «labs galdnieks», otram bija piezīmēts: «saprātīgs un reibinošo nelieto». Jo smalki arī bija apzīmēts, kas bijis tēvs, kas māte un kāda to abu uzvešanās, tikai pie viena, kāda Fedotova, bija piezīmēts: «par tēvu nekas nav zināms, bet piedzimis no saimes meitas Kapitolas, tomēr labas dabas un nav zaglis». Visi šie sīkumi piešķīra sarakstam kādu sevišķu svaigumu: likās, ka zemnieki vēl vakar būtu dzīvojuši. Ilgi raudzīdamies viņu vārdos, viņš gara aizgrābtībā nopūzdamies sacīja: «Mani

mīlie, cik jūs te esat sabāzti! ko jūs, mani dārgie, savā muižā esat darījuši? kā kūlušies?» Un viņa skatiens nevilus apstājās pie kāda uz-vārda, tas bija pazīstamais Pēteris Savelievičs Negodasile, kas kādreiz bija piederējis muižniecībai Korobočkai. Viņš atkal nenocietās, neizsaucies: «Ek, cik garš, visu rindu aiz-ņēmis! Vai tu esi bijis meistars vai vienkāršs zemnieks un kāda nāve tevi aiznesusi? vai krogā, vai uz ceļa tevi, aizsnaudušos, sabraukuši neveikli braucēji? — Stepans Probka, namdaris, liels sātības mīlotājs. A! lūk, viņš, Stepans Probka, lūk, tas milzis, kas būtu gvardijā derējis! Laikam gan būs izstaigājis visas guberņas ar cirvi aiz jostas un zābakiem pār plecu, ēdis par grasi maizes un par kapeiku žāvētas zivis, bet makā droši vien katru reizi atnesis mājās pa simt rubļu, bet varbūt arī tūkstoš rubļu asignāciju iešuva nāt-najās biksēs vai iebāza zābakā, — kur tu dabūji savu galu? Vai lielākas peļņas dēļ biji baznīcas tornī uzlīdis vai varbūt arī uz paša krusta uzrāpies un, paslīdējis uz šķērskoka, no turienes nogāzies zemē, un tikai kāds tev blakus stāvošs tēvocis Michejs, pakausi kasīdams, piebilda: «Ek Vaoa, kā tev izgāja!» bet pats, ar virvi aptinies, līda tavā vietā. Maksims

Teļatņikovs, kurpnieks. Hē, kurpnieks! piedzēris kā kurpnieks, saka paruna. Pazīstu, pazīstu tevi, balodīt; ja gribi, izstāstīšu visu tavu dzīves gājumu: tu mācījies pie vācieša, kas jūs visus kopā baroja, par neakuratību kūla ar Fiksnu pa muguru un nelaida uz ielas daudzīties, un tu biji brīnums, bet ne kurpnieks, un nevarēja vācietis tevi be'gt slavēt, ar sievu vai kamradu runājot. Bet tiklīdz mācības laiks beidzās: «Nu, tagad pats iegādāšos sev mājiņu, — tu teici, — un ne tā kā vācietis, kas vāc naudu pa kapeikām, bet pēkšņi uz reizi kļūšu bagāts.» Un, lūk, kungam samak-sājis labu obroku, tu atvēri bodi un, pieņēmis veselu kaudzi pasūtījumus, sāki strādāt. Tu nopirki puspuvušas, trīsreiz lētākas ādas un, patiesi, divreiz vairāk pelnīji uz katra zābaka, bet pēc pāris nedēļām visi tavi šutie zābaki saira, un tiki negēlīgi nogānīts. Un, lūk, tava bode kļuva arvien tukšāka, un tu sāki dzert un pa ielām vārtīties, kurnēdams! «Nē, slikti pasaulē! krievu cilvēkam nav dzīves, visur vācieši ceļā stājas.» «Kas par zemnieku: Elizabetes Zvirbu-lis. Kad tu izčibētu: bāba' kā tā te iekļuvusi? Negēlis

Sobakevičs ir te piekrāpa!» Cičikovam bija taisnība; tā patiesi bija sieviete. Kā viņa te

iekļuvusi — nav zināms, bet viņa bija tik veikli ierakstīta, ka no tālienes viņu varēja noturēt par vīrieti un vārds pat beidzās uz «s», tas ir, nebija rakstīts Elizabete, bet Elizabets. Tomēr viņš to neņēma vērā un tūliņ viņu izsvītvoja. «Grigorijs Brauc-neaizbrauksi! Kas tu biji par cilvēku? Vai ar šķūtīm nodarbojies un, trijļūgu ar mašas klātu kulbu iegādājies, uz visiem laikiem atsacījies no mājas un no dzimtā pavarda un sāki braukāt ar uzpir-cējiem pa gada tirgiem? Vai uz ceļa tu dievam dvēseli atdevi, jeb vai tevi nožmiedza tavi paša draugi kaut kādas resnas sar-kanvaides zaldatienes dēļ, vai varbūt kādam meža klaidonim iepatika tavi ādas cimdi un mazo, bet stipro zirgu trijļūgs, vai varbūt tu pats, uz lāviņas gulēdams, domāji, domāji īm ne no šā, ne no tā iegriezies krogā, bet pēc tam taisni āliņģī, un ne gailis vairs pakaļ nedzied. Ak, krievu ļaudis! tie nemīl mirt dabiskā nāvē! Bet ko jūs, mani balodīši?» viņš turpi-nāja, pievērsdamies papīriņam, kur bija pierakstītas Pļuškina aizbēgušās dvēseles, «kaut gan jūs vēl esat dzīvi, bet kāda no jums jēga! tādi paši kā mirušie, un kur gan skraida tagad jūsu žiglās kājas? Vai jums bija slikti pie Pļuškina vai arī, vienkārši,

patikšanas pēc blandāties pa mežiem un aplaupāt ceļiniekus? Vai cietumos sēžat, jeb vai esat piemetušies pie citiem kungiem un arat zemi? Jeremejs, Karakins, Nikita Blandonis, viņa dēls Antons Blandonis — jau no vārda var redzēt, ka tie labi vazaņķi. Popovs, saimes cilvēks, droši vien prata lasīt un rakstīt; nazi, es domāju, nebūs ņēmis rokā, bet itin labi pārticis kā godīgs zaglis. Bet, lūk, tev nebija pases un tevi saķēra kapteinis ispravņiks. Tu droši stāvi viņa priekšā. Kā cilvēks esi? Jautā kapteinis ispravņiks, pateicis tev pie šīs ķibeles kādu stipru vārdu. «Tāda nu tāda muižnieka,» tu dūšīgi atbildi. Kā tu te esi ticis? Jautā kapteinis ispravņiks. «Esmu atlaists par obroku,» tu atbildi bez stomīšanās. Kur tava pase? «Pie mana tagadējā saimnieka, pie pilsoņa Pimenova». Pasaukt Pimenovu! Vai tu esi Pimenovs? «Es esmu Pimenovs.» Vai viņš tev iedeva savu pasi? «Nē, viņš man nekādu pasi nav devis.» Ko tad tu melo? saka kapteinis ispravņiks, pielikdams kādu stipru vārdu. «Taisni tā,» tu droši atbildi: «es viņam neesmu devis, tāpēc ka pārnācu vēlu mājās, bet iedevu zvaniķim Antipam Prochorovam paglabāt.» Pasauciet zvaniķi! Vai viņš tev iedeva pasi? «Nē, neesmu no

viņa nekādu pasi saņēmis.» Ko tad tu atkal melo! saka kapteinis ispravņiks, pastiprinādams runu ar vienu otru stipru vārdu. Kur tad ir tava pase? «Man tā bija,» tu izveicīgi izskaidro: «bet laikam man tā ceļā būs izkritusi.» Bet zaldāta šineli, saka kapteinis ispravņiks, piedevām atkal tevi ar spēcīgu vārdu pamielodams, kāpēc nozagi? un kādēļ mācītājam lādi ar vara naudu nocēli? «Nebūt nē,» tu turies pretī: «zadzis savā mūžā vēl nekad neesmu.» Bet kāpēc tad šineli pie tevis atrada? «Nevaru zināt: laikam to kāds cits būs atnesis.» Ak tu bestija, bestija! saka kapteinis ispravņiks, galvu grozīdams un rokas sānos iespiedzams. Lieciet viņu važās un vediet uz cietumu. «Lai notiek! es ar prieku,» tu atbildi. Un, lūk, tabakas dozi no kabatas izvilcis, tu draudzīgi pacienā tos divus invalidus, kas tev iekāļ kājas važās, un izjautā viņus, vai jau sen viņi kamēr no dienesta pārnākuši un kādā karā bijuši. Un, lūk, tu dzīvo cietumā, kamēr tiesa izmeklē tavu lietu. Un tiesa spriež: viņš jāaizsūta no Carevokokšaiskas uz tādas un tādas pilsētas cietumu, bet tā tiesa spriež: viņš jāaizsūta uz kaut kādu Vesjegonsku; un tu ceļo no viena cietuma uz otru, un, jauno dzīves vietu aplūkodams, saki:

«Nē, Vesjegonskas cietums ir tīrāks: tur tik daudz telpas, ka var iet pat rotaļās, un ļaužu arī tur vairāk!» Abakums Firovs! kas tu esi, brāl? kur, pa kādām vietām blandies? Vai esi devies uz Volgu un iemīlējis brīvību, piestādamies pie strūdziniekiem? ...» Te Čičikovs apstājās un mazliet kļuva domīgs. Par ko viņš domāja? Vai viņš domāja par Abakuma Firova likteni, vai kļuva domīgs tāpat ne no šā, ne no tā, kā nogrimst domās katrs krievu cilvēks, vienalga, cik tas vecs, kādas činas un kādas turības, kad tam ienāk prātā plašā, jautrā dzīve. Un patiesi, kur tagad ir Firovs? dzīvo jautri un trokšņaini labības ostā, salīdzis ar uzpircējiem. Ar puķēm un lentēm pie cepurēm viss strūdzinieku pulks līksmo un priecājas, atvadoties no slaidām, staltām mīlākām un sievām, kas izgreznojušās monētām un lentēm; viss lauks virmo dziesmās un rotaļās, bet nesēji pa to laiku kliezot, lamājoties un uzmudinot, ar āķi uzvēluši sev uz muguras pa deviņiem pudiem, ar troksni ber zirņus un kviešus dziļos kuģos vai piekrauj tos ar auzu un miežu maisiem, bet pa visu laukumu tālu redzami maisi, kas kā lielgabalu lodes savelti lielās, piramidām līdzīgās kaudzēs, un milzīgs

izskatās viss šis labības arsenals, kamēr visi kuģi piepildīti un šī bezgalīgā flote aizpeldēs kā zosis rindā, līdz ar pavasara ledus gaba-liem. Tur jūs, strūdzinieki, dabūsiet izstrādāties! un draudzīgi, tāpat kā pirms tam uzdzīvojāt un trakojāt, tā tagad ķersieties pie darba un pūlēm, velkot valgu, ar vienu bez-galīgu kā Krievija dziesmu.

«Ehe, he! pulkstenis jau divpadsmit!» beidzot sacīja Čičikovs, uz pulksteni paskatījies: «Kā tad es tā tūlājos? I?n kaut jel būtu darbu darījis, bet ne no šā, ne no tā, papriekšu sāka muldēt niekus, bet pēc tam ieslīgu domās. Nudien, esmu gan mulķis!» To teicis, viņš pārmainīja savu skotu apģērbu pret eiropiešu, sasprādzēja labi stipri savu apaļo vēderu, iesmaržojās ar odekolonu, paņēma siltu cepuri un ar papīriem azotī devās uz civillietu palatu apstiprināt pirk-šanas līgumus. Viņš steidzās ne tāpēc, ka baidījās nosebot,, novēlot viņš nebaidījās, jo priekšsēdētājs bija pazīstams cil-vēks un tas varēja darba laiku pēc viņa vēlēšanās pagarināt vai paīsināt, līdzīgi veclaiku Homēra Zevam, kas darīja dienas garākas un uzsūtīja bez laika naktis, skatoties pēc tā, vai viņa mīļajiem varoņiem vajadzēja cīņu beigt, jeb vai tiem bija jādod vaļa

izkauties, bet viņš pats juta vēlēšanos, cik ātri vien iespējams, vest lietu galā; kamēr tā nebija izbeigta, viņš jutās nemierīgi un neērti; arvien nāca prātā, ka viņa dvēseles nav gluži īstas un ka līdzīgos gadījumos tāda nasta jāsviež drīzāk no pleciem zemē. Ar lāčādu izode- rētu brūnas vadmalas kažoku plecos, par visu to domādams, viņš vēl nebija paspējis iziet uz ielas, kad pie paša šķērsielas stūra satikās krūtīs ar kādu kungu tādā pašā brūnas vadmalas segtā lāčādas kažokā un siltā ziemas cepurē ar ausīm. Kungs iekliedzās, tas bija Maņilovs. Viņi tūliņ krita viens otra apkampienos un minūtes piecas palika tādā stāvoklī uz ielas. Skūpsti no abām pusēm bija tik stipri, ka abiem gandrīz visu dienu sāpēja priekšzobi. No priekiem Maņilovam palika sejā tikai deguns un lūpas, acis pavisam izzuda. Ap ceturtdaļstundas viņš ar abām rokām turēja Čičikova roku un to briesmīgi sasildīja. Vissmalkākos un vispatīkamākos vārdos viņš stāstīja, kā steidzies šurp apkampt Pāvelu Ivanoviču; savu runu viņš beidza ar tādu komplimentu, kāds pieklājīgs vai vienīgi jaunavai, kuru aicina uz deju. Čičikovs atplēta muti, vēl pats nezinādams, kā pateikties, kad

Maņilovs piepeši izvilka no kažoka papīru, satītu rullīti un sārtu lentīti pārsietu.

«Kas tas?»

«Zemnieki.»

«A!» viņš to tūliņ attina vaļā, pārļaida pār to acis un izbrīnījās par tīro un glīto rokrakstu. «Skaisti norakstīts,» viņš sacīja: «nevajag ne pārrakstīt. Un vēl zīmēts izrotājums gar malām! kas to tik mākslīgi zīmējis?»

«Nu, jel nejautājiet,» Maņilovs atbildēja.

«Jūs?»

«Sieva.»

«Ak mans dievs! nūdien, man kauns, ka esmu Jūs lā apgrūtinājis.»

«Pāvela Ivanoviča labā man nav apgrūtinājumu.»

Čičikovs atzinībā paklanījās. Dabūjis zināt, ka viņš iH uz palatu apstiprināt pirkšanas līgumus, Maņilovs izsūci ja vēlēšanos iet viņam līdzī. Draugi saķērās rokās un aizgāja kopā. Pie katra mazākā nelīdzenuma vai paaugstinājuma, vai pakāpiena Maņilovs pieturēja Čičikovu un gandrīz pacēla ar roku uz augšu, patīkami smaidot piebilzdam3, ka neļaušot Pāvelam Ivanovičam kājas nodauzīt. Čičikovam bija

neērti, viņš nezināja, kā pateikties, jo apzinājās, ka bija mazliet par smagu. Viens otram pakalpodami, viņi beidzot sasniedza laukumu, kur atradās iestādes: liels trīsstāvu akmens nams, gluži balts kā krīts, lai norādītu uz tanī kal-pojošo amatu vīru dvēseles skaidrību, citas ēkas uz laukuma nevarēja mēroties ar mūra namu lielumā. Tur bija: sarga būda, pie kuras stāvēja zaldats ar šauteni, divas trīs ormaņu biržas un beidzot gari žogi ar pazīstamiem žogu uzrakstiem un ar krītu un ogli uzķēpātiem zīmējumiem; vairāk nekā nebija uz šī vientuļā vai, kā pie mums izsakās, skaistā lau-kuma. Pa otrā un trešā stāva logiem bija izbāzuši savas gal-vas Temidas neuzpērkamie priesteri un tanī pašā acumirkļī pazuda, acīm redzot tajā brīdī istabā ienāca priekšnieks. Draugi neuzkāpa, bet uzskrēja pa kāpnēm, tāpēc ka Čičikovs, gribēdams tikt vaļā no Maņilova pieturēšanas, paātrināja soli, bet Maņiiovs arī no savas puses steidzās uz priekšu, cenzdamies neļaut Cičikovam nogurt, un tāpēc abi ļoti stipri elsoja, kad iegāja tumšajā gaitenī. Ne gaitēnos, ne istabās viņu skatienu nepārsteidza tīrība. Tad par to vēl nerūpējās; un tas, kas bija netīrs, tāpat arī palika netīrs,

nepieņemdams pievilcīgāku izskatu. Temida, vienkārši, kāda bija, neglīdzē uti chalatā pieņēma viesus. Vajadzētu gan aprakstīt kancelejas istabas, pa kurām gāja mūsu varoņi, bet autors izjūt lielu kautrību pret visām iestādēm. Ja arī viņam bija gadījies iet pa tām, kad tās ir spožas un uzpostas ar lakotām grīdām un galdiem, viņš, pazemīgi acis uz zemi nolaidis, centās izskriet caur tām, cik ātri vien iespējams, un tāpēc nemaz nezina, kāda tur labklājība un uzplaukums Mūsu varoņi redzēja daudz papīru, gan melnrakstā, gan glīti aprakstītu, noliekta galvas, platus pakaušus, frakas, svārkus pēc guberņas modes un pat kādu ļoti acīs durošos gaiši pelēku kamzoli, kurš, galvu sāņus noliecis un to gandrīz uzlicis uz papīra, veikli un platiem vēzieniem pārrakstīja kaut kādu protokolu par zemes atsavināšanu vai par kādas muižas izūtrupēšanu, ko sagrābis kāds mierīgs muižnieks, kas visu m«žu nodzīvo-jis, atrazdamies zem tiesas, tās paspārnē bērnus un maz-bērnus pieredzēdams; laiku pa laikam bija arī dzirdami īsi, aizsmakušās balsīs izsacīti teikumi: «Padodiet, Fedosej Fedosejevič, akti Nr. 368!» — «Jūs arvien kaut kur nobāžat kroņa tintnīcas korķi!» Dažreiz dižāka

balss, piederōša, bez ūaubām, kādam priekšniekam, pavēloši atskanēja: «Se, pār-raksti! ja ne, novilks tev zābakus, un nosēdēsi man sešas dienas neēdis.» Troksnis, ko sacēla spalvas, bija liels un izli-kās, it kā vairāk ūagaru vezumu brauktu pa mežu, kurš klāts par ceturtdaļas aršinu ar izkaltušām lapām.

Čičikovs un Maņilovs piegāja pie pirmā galda, kur sēdēja divi gados vēl jauni ierēdņi, un jautāja: «Atļaujiet uzzināt, kur te notiek pirkšanas līgumu apstiprināšana?»

«Bet ko jums vajag?» jautāja abi ierēdņi atgriezušies.

«Man jāiesniedz lūgums.»

«Bet ko jūs esat pirkuši?»

«Es vispirms vēlētos zināt, kur līgumu galds, ūe vai citā vietā?»

«Sakiet papriekšu, ko esat pirkuši un par kādu cenu, tad mēs jums tūliņ teiksim; bet citādi nevar zināt.»

Čičikovs tūliņ redzēja, ka ierēdņi bija it vienkārši ziņkā-rīgi, līdzīgi visiem jauniem ierēdņiem, un gribēja sev un saviem darbiem piešķirt lielāku svaru un nozīmi.

«Paklausieties, mīlie!» viņš sacīja: «es it labi

zinu, ka visas darišanas, kas zīmējas uz līgumiem, vienalga par kādu cenu, notiek vienā vietā, un tāpēc lūdzu parādīt mums galdu, bet, ja jūs nezināt, kas te kur notiek, tad mēs prasīsim citiem.» Ierēdņi uz to nekā neatbildēja, viens no viņiem tikai ar pirkstu pabādīja uz istabas kaktu, kur pie galda sēdēja kāds vecis un atzīmēja kaut kādus papīrus. Čičikovs ar Maņilovu pa galda starpām gāja taisiv pie viņa. Vecis strādāja ļoti cītīgi.

«Atļaujiet uzzināt,» teica Čičikovs paklanīdamies: «vai te ir līgumu lietas?»

Vecis pacēla acis un atbildēja pa balsieniem: «Še nav līgumu lietas.»

«Bet kur tad?»

«Tas ir līgumu ekspedīcijā.»

«Bet kur tad ir līgumu ekspedīcijā?»

«Pie Ivana Antonoviča.»

«Bet kur tad ir Ivans Antonovičs?»

Vecis norādīja ar pirkstu uz otru istabas kaktu. Čičikovs ar Maņilovu gāja pie Ivana Antonoviča. Ivans Antonovičs jau uzmeta viņiem vienu aci un šķībi viņus aplūkoja, bet tūlīn nogrima rakstīšanā vēl cītīgāk.

«Atļaujiet uzzināt,» teica Čičikovs

palocīdamies: «vai šē ir ligumu galds?»

Ivans Antonovičs likās nekā nedzirdam un, nekā neat-bildējis, pilnīgi nogrima papīros. Tūliņ varēja redzēt, ka tas jau ir labi piedzīvojis cilvēks, ne tāds kā kāds jauns pļāpa un auša. Ivanam Antonovičam, likās, bija tālu pāri par četrdesmit gadiem; viņam bija melni, biezi mati; viņa sejas vidusdaļa bija padevusies uz priekšu un izvērsās degunā, vārdu sakot, tā bija seja, ko mēdz nosaukt par suņa purnu.

«Atļaujiet uzziņāt, vai te ir līgumu ekspedīcijā?» teica Čičikovs.

«Te,» atbildēja Ivans Antonovičs, savu suņa purnu pagriez-dams, un atkal turpināja rakstīt.

«Man, lūk, tāda lieta: esmu pircis no dažiem šī apriņķa īpašniekiem zemniekus ar pārvietošanu: pirkšanas līgums jau ir gatavs, tas tik vēl jāapstiprina.»

«Vai pārdevēji ir atnākuši?»

«Daži ir, bet no citiem ir pilnvaras.»

«Un vai lūgumrakstu atnesāt?»

«Lūgumrakstu arī atnesu. Es gribētu ... man jāsteidzas ... vai piemēram, nevarētu šodien lietu nobeigt?»

«Jā, šodien! šodien nevar,» atbildēja Ivans

Antonovičs: «Vēl jāpārlicinās, vai nav kādi aizliegumi.»

«Kas attiecas uz to, lai lietu paātrinātu, tad priekšsēdētājs, Ivans Grigorjevičs, man ir liels draugs ...»

«Jā, bet Ivans Grigorjevičs nav viens; ir jau citi arī,» teica bargi Ivans Antonovičs.

Čičikovs saprata, kādu āķi izmeta Ivans Antonovičs, un sacīja: «Citiem arī nebūs jāsūdzas; es pats esmu dienējis, to lietu pazīstu ...»

«Ejiet pie Ivana Grigorjeviča,» teica Ivans Antonovičs drusku laipnākā balsī. «Lai viņš tikai izdod pavēli, kam nākas, un mēs jau lietu neaizkavēsim.»

Čičikovs izvilka no kabatas naudas zīmi un nolika Ivanam Antonovičam priekšā, bet tas to nemaz neievēroja un tūliņ uzlika tai grāmatu. Čičikovs gribēja uz to viņam norādīt, bet Ivans Antonovičs ar galvas mājieni lika saprast, ka rādīt nevajag.

«Lūk, viņš jūs aizvadīs līdz kancelejai,» Ivans Antonovičs sacīja, ar galvu pamādams, un viens no taisnības dievu kalpotājiem, kas atradās turpat, ar tādu centību upurēdams Temidai, ka elkoņos abas piedurknes bija pārplīsušas un no

turienes jau sen rēgojās odere, par ko savā laikā bija ticis par kolēģiju reģistratoru, pakalpoja mūsu draugiem, kā kād-reiz Virgilijs bija pakalpojis Dantem, un ieveda viņus kan-celejā, kurā bija tikai liels atzveltnes krēsls un tanī aiz galda kā saule spoguļa' un divu biezu grāmatu priekšā sēdēja priekšsēdētājs. Sajā vietā jaunais Virgilijs izjuta tādu god-bijību, ka neparko nedrīkstēja spert tur savu kāju, un pagriezās atpakaļ, parādīdams savu kā mašu noberzēto muguru, pie kuras diezin kur bija pielipusi kāda vistas spalva. Kancelejas zālē iegājuši» viņi redzēja, ka priekš-sēdētājs nebija viens, viņam blakus, spoguļa gluži ap-slēpts, sēdēja Sobakevičs. Viesu ierašanās izraisīja izsau-cienu, valdības krēsls tika ar troksni atbīdīts. Sobakevičs arī piecēlās no krēsla un nu bija redzams no visām pusēm līdz ar savām garajām piedurknēm. Priekšsēdētājs saņēma Čičikovu savos apkampienos, un kancelejā atskanēja skūpstī;

* Spogulis (baznīcas slavu valodā 3 e p u a j i o) — trīsšķautnalna prizma ar ērgli un trim Pētera I ukaziem uz skaldnēm. Spogulis atradās katrā iestādē, šiei ukazi prasīja stingri ievērot taisnu tiesu. Tulk.

apjautājās viens par otra veselību; izrādījās, ka abiem sāp krusti, ko attiecināja uz sēdošu dzīves veidu. Kā likās, Sobakevičs jau bija paziņojis priekšsēdētājam par pirkumu, jo sāka vēlēt viņam laimes, kas no sākuma mūsu varoni drusku smīdināja, sevišķi kad ieraudzīja, ka ir Maņilovs, ir Sobakevičs, abi pārdevēji, ar kuriem lieta bija kārtota vienatnē, tagad stāvēja kopā viens pret otru. Tomēr viņš pateicās priekšsēdētājam un, tūliņ pret Sobakeviču atgriezies, jautāja:

«Bet kā ar jūsu veselību?»

«Paldies dievam, nevaru sūdzēties,» atbildēja Sobakevičs. Un tiešām nebija par ko žēloties: drīzāk dzelzs varēja saauk-stēties un klepot nekā šis brīnišķīgi noaugušais muižnieks.

«Jā, jums jau vienmēr laba veselība,» sacīja priekšsēdētājs, «un arī jūsu nelaiķa tēvs bija stiprs cilvēks.»

«Jā, viens pats gāja lācim pretī,» atbildēja Sobakevičs.

«Man liekas,» teica priekšsēdētājs: «ka arī jūs lāci no-gāztu, ja tikai gribētu ar to cīnīties.»

«Nē, nenogāztu,» atbildēja Sobakevičs: «nelaiķis bija stip-rāks par mani,» un nopūties

turpināja: «Nē, nav tagad vairs tie cilvēki; un kaut, piemēram, mana dzīve, kas tā par dzīvi? tā, ne šis, ne tas ...»

«Kas tad jūsu dzīvei kait?» teica priekšsēdētājs.

«Nav laba, nav laba!» Sobakevičs atbildēja, galvu grozī-dams: «Spriediet pats, Ivan Grigorjevič: dzīvoju jau piekto desmitu, bet vēl ne reizi neesmu bijis slims; kaut jel kakls būtu reiz iesāpējies vai kāds augonis vai ēde piemetusies... Nē, tas nav uz labu! kādreiz gan nāksies ciest par visu to.» To teicis, Sobakevičs iegrima melancholijā.

«Palūk!» ir Čičikovs, ir priekšsēdētājs abi reizē nodomāja: «par ko iedomājies sūdzēties!»

«Man priekš jums ir vēstule,» sacīja Čičikovs, no kabatas izņemdams Pļuškina vēstuli.

«No kā?» priekšsēdētājs jautāja un atplēsis iesaucās: «A! no Pļuškina. Viņš vēl vienmēr nīkst pasaulē. Lūk, liktenis, bet kāds gudrs un bagāts cilvēks bija! bet tagad ...»

«Suns,» teica Sobakevičs: «blēdis, visus ļaudis badā no-mērdējis.»

«Labprāt, labprāt,» teica priekšsēdētājs, vēstuli izlasījis, «esmu ar mieru būt par

pilnvaroto. Kad jūs gribat noslēgt pirkšanas līgumus, tūliņ vai vēlāk?»

«Tūliņ,» Čičikovs atbildēja: «es gribētu jūs lūgt, ja iespējams, pat šodien; tāpēc ka rīt gribu izbraukt no pilsētas; es atnesu ir līgumus, ir līgumrakstu.»

«Tas viss labi, bet tikai kā nu gribat, mēs jūs tik ātri nelaidīsim projām. Pirkšanas līgumi tiks apstiprināti šodien, bet jūs vēl pie mums kādu laiku padzīvosiet. Es tūliņ došu pavēli,» viņš sacīja un atvēra durvis uz kancelejas istabu, kas bija pilna ar ierēdņiem, kuri līdzinājās čaklām bitēm; kas darbojas pa šūnām, ja tikai šūnas var pielīdzināt kancelejas aktīm: «vai Ivans Antonovičs ir te?»

«Te!» kāda balss iekšā atsaucās.

«Pasauciet viņu šurp!»

Lasītājiem jau pazīstamais Ivans Antonovičs, suņa purns, parādījās priekšsēdētāja zālē un godbijīgi paklanījās.

«Lūk, ņemiet, Ivan Antonovič, visus šos līgumus...»

«Bet neaizmirstiet, Ivan Grigorjevič,» Sobakevičs krita starpā: «vajadzēs lieciniekus, mazākais pa diviem no katras puses. Aizsūtiet

tūliņ pēc prokurora: viņš vaļas cilvēks un droši vien sēž mājās, viņa vietā visu padara viņa rakstvedis Zolotucha, pirmais rāvējs pasaulē. Slimnīcu valdes inspektors arī vaļas cilvēks un droši vien mājā, ja tik nav kur aizbraucis kārtis spēlēt, te vēl daudz tādu tuvumā; Truchačevskis, Beguškins, tie visi zemei ir lieka nasta!»

«Zināms, zināms!» priekšsēdētājs sacīja un tūliņ aizsūtīja pēc tiem kancelejistu.

«Vēl gribētu jūs lūgt,» teica Čičikovs: «aizsūtiet vēl pēc kādas muižnieces, ar kuru man arī ir darījums, pilnvarotā, protopopa Kirila tēva dēla; viņš tepat pie jums dien.»

«Kā ne, ir pēc viņa aizsūtīsim!» sacīja priekšsēdētājs, «viss tiks izdarīts, bet ierēdņiem jūs nevienam nekā nedodiet, to es jums lūdzu. Maniem draugiem nekas nav jāmaksā.» To teicis, viņš deva Ivanam Antonovičam kādu pavēli, kas tam, likās, nepatika. Līgumi, kā redzams, darīja uz priekšsēdētāju labu iespaidu, it īpaši, kad redzēja, ka viss pirkums bija ap simt tūkstoš rubļu. Kādu brīdi viņš skatījās Čičikovam acīs ar lielas labpatikas izteiksmi un beidzot sacīja: «Palūk! Tad tā, Pāvel Ivanovič! tad jūs esat nopircis.»

«Nopirku,» Čičikovs atbildēja.

«Teicama lieta, patiesi, teicama lieta!»

«Jā, es pats redzu, ka nekā prātīgāka nebūtu varējis iesākt. Lai nu kā būdams, cilvēka mērķis tomēr vēl neno-teikts, kamēr viņš ar stingrām kājām nav nostājies uz cieta pamata, bet ne uz kaut kādām brīvdomīgām jaunības chimerām.» Te viņš pie reizes, Joti vietā, izlamāja visus jaunos ļaudis par liberālismu. Bet bija vērojams, ka viņa vārdos varēja just kaut kādu nedrošību, it kā turpat viņš pats sev sacītu: «Ech brāl, melo un pie tam ļoti stipri!» Viņš pat nepaskatījās uz Sobakeviču un Maņilovu no bailēm kaut ko ieraudzīt viņu sejās. Bet viņš veltīgi baidījās: Sobakeviča seja bija nekustīga, bet Maņilovs, no frāzes aiz-grābts, labpatikā tikai piekrītoši kratīja galvu, iegrimdams tādā stāvoklī, kādā atrodas mūzikas mīlotājs, kad dziedātāja, pašu vijoli pārspēdama, izspiedz tik augstu noti, kāda nav pa spēkam ir putna rīklei.

«Bet kādēļ tad jūs nesakāt Ivanam Grigorjevičam,» ieru-nājās Sobakevičs: «ko jūs īpaši esat pircis: bet jūs, Ivan Grigorjevič, kādēļ jūs neprasāt, ko viņš īsti iemantojis? Kas par ļaudīm! tīrais zelts! Es taču viņam pārdevu arī

kariešu taisītāju Michejevu.»

«Nē, vai patiesi arī Michejevu pārdevāt?» priekšsēdētājs brīnījās. «Kariešu taisītāju Michejevu pazīstu: slavens meistars; viņš man drošku pārlaboja. Bet paga, kā tad... Jūs taču man sacījāt, ka viņš miris ...»

«Kas, Michejevs miris?» teica Sobakevičs, ne druskas neapjucis. «Viņa brālis gan nomira, bet viņš vēl šodien dzīvo un ir veselīgāks nekā agrāk. Vēl nesen tādu puskarieti uztai-sīja, kādu visā Maskavā neatradīsiet. Pēc būtības viņam vajadzētu tikai ķeizaram strādāt.»

«Jā, Michejevs ir slavens meistars,» priekšsēdētājs teica: «un es brīnos, ka jūs varējāt no viņa šķirties.»

«It kā viens Michejevs vien būtu! Kur tad namdaris Stepans Probka, mūrnieks Miluškins, kurpnieks Maksims Teļatņikovs, taču visi aizgāja, visus pārdevu!» Bet kad priekšsēdētājs prasīja, kādēļ tad viņi aizgājuši, būdami saimniecībā tik vajadzīgi cilvēki un tādi meistari, Sobakevičs, ar roku atmezdams, atbildēja: «A! tā ne no šā, ne tā uznāca dumjība: domāju, kas ir, pārdošu un aizmuļķības arī pārdevu!» To teicis, viņš nokāra galvu tā, it kā pats nožēlotu šo lietu, un piebilda:

«Lūk, jau cilvēkam mati sirmi metas, bet vēl nav pie prāta ticis.»

«Bet atļaujiet, Pāvel Ivanovič,» priekšsēdētājs sacīja, «kā tad jūs pērkat zemniekus bez zemes? vai uz pārvietošanu?»

«Uz pārvietošanu.»

«Nu, ja uz pārvietošanu, tā cita lieta. Bet uz kurieni?»

«Uz ... uz Chersonas gubernu.»

«O, tur laba zeme!» sacīja priekšsēdētājs un atzinīgi atsaucās par turienes lielo zāli.

«Bet vai zemes pietiekošā daudzumā?»

«Pietiekošā, tik, cik vajag nopirktiem zemniekiem.»

«Vai upe vai dīķis?»

«Upe. Kaut gan arī dīķis ir.» To teicis, Čičikovs nevilus paskatījās uz Sobakeviču, un kaut gan Sobakevičs kā agrāk sēdēja nekustīgi, bet viņam izlikās, ka viņam sejā ir rakstīts: «Oi, kā tu melo! diezin, vai ir upe un dīķis un tāpat arī zeme.»

Kamēr turpinājās sarunas, pamazām sāka salasīties lieci-nieki: lasītājam pazīstamais prokurors mirkšķinātājs, slim-nīcu valdes inspektors, Truchačevskis, Beguškins un citi, kas pēc Sobakeviča vārdiem lieki apgrūtināja zemi.

Daudzi 110 viņiem Cičikovam bija gluži nepazīstami: iztrūkstošie bija pieaicināti no palatas ierēdņiem. Atveda ne tikvien proto- popa Kirita tēva dēlu, bet arī pašu protopopu. Katrs lieci-nieks parakstījās visā savā cienībā ar visām činām, kāds pagrieza savu vārdu šķībi uz vienu, kāds uz otru pusi, kāds ar kājām gaisā, vilkdams tādus burtus, kādi krievu alfabētā vēl nekad nebija redzēti. Pazīstamais Ivans Antonovičs izda-rīja visu ļoti žigli, līgumi bija pierakstīti, atzīmēti, grāmatās un, kur pienākas, ierakstīti, saņemts likumīgais pus pro-cents un par izsludināšanu Ziņotājā, un Cičikovam bija ļoti maz jāmaksā. Priekšsēdētājs bija pat pavēlējis no nodokļa naudas ņemt tikai pusi, bet otru pusi, nezin kāpēc uzrēķināt kādam citam lūdzējam.

«Tā,» teica priekšsēdētājs, kad viss bija gatavs: «vēl tikai atliek pirkumu apslacīt.»

«Es esmu ar mieru,» teica Čičikovs. «Jums tikai jānosaka laiks. Būtu grēks no manas puses, ja tādai patīkamai sabiedrībai neliktu attaisīt vienu otru pudeli putojošā.»

«Nē, jūs nepareizi sapratāt: putojošo mēs paši apgādā-sim,» teica priekšsēdētājs, «tas mūsu pienākums. Jūs esat mūsu viesis: mūsu

pienākums jūs pacienāt. Vai zināt ko, kungi! Pagaidām mēs, lūk, ko izdarīsim: visi, cik te esam, dosimies pie policijmeistara; viņš mums ir brīnumdaris: gar zivju rindu vai pagrabu garām ejot, viņam tikai vajag pamirkšķināt, un mēs, vai zināt, kā pamielosimies! un pie šās okazijas varēsīm arī vistu saspēlēt.»

No tāda priekšlikuma neviens nevarēja atsacīties. Par zivju rindām tikai dzirdot, liecinieki jau sajuta apetīti; tūliņ visi paņēma cepures, un sēde beidzās. Viņiem caur kanceleju ejot, Ivans Antonovičs, suņa purns, godbijīgi paklanījies, Čičikovam paklusu teica:

«Zemniekus nopirkāt par simt tūkstoš rubļiem, bet par pūlēm iedevāt tikai vienu balto.»

«Nu, kas nu tie par zemniekiem,» Čičikovs viņam tāpat čukstoši atbildēja: «pavisam nelietderīgi un mazvērtīgi ļau-dis, nav ne pus tik daudz vērts.» Ivans Antonovičs noprata, ka apmeklētājs cietas dabas cilvēks un vairāk nedos.

«Bet cik jūs maksājāt Pļuškinam par dvēseli?» Sobakevičs iečukstēja viņam otrā ausī.

«Bet kādēļ pierakstījāt Zvirbuli?» Čičikovs uz to viņam atbildēja.

«Kādu Zvirbuli?» jautāja Sobakevičs.

«Nu, sievieti, Elizabeti Zvirbuli, un vēl burtu «s» galā pierakstījāt.»

«Nē, nekādu Zvirbuli neesmu pierakstījis,» atbildēja Sobakevičs un aizgāja pie citiem viesiem.

Viesi barā beidzot sasniedza policijmeistara māju. Policijmeistars tiešām bija brīnumdaris: tiklīdz viņš izdzirda, kas par lietu, tanī pašā acumirkļī pasauca kvartala uzraugu, veiklu vīru laķētos botfortos, un, kā likās, iečukstēja tam ausī tikai divus vārdus un tikai piebilda: saproti! bet jau otrā istabā, kamēr viesi spēlēja vistu, uz galda parādījās beluga, store, lasis, kaviars — presēts un svaigi sālīts, siļķes, sevruga, sieris, žāvētas mēles, žāvētas stores mugura, kas viss bija nācis no zivju rindas. Pēc tam parādījās piedevas no saimnieces puses, virtuves ražojumi: viens pīrāgs no galvas, kur bija iegājuši deviņi pudi smagās stores skrimstala un vaigi, otrs pīrāgs, pildīts ar gailenēm, pīrādziņi ar gaļu un sīpoliem, sviestā cepti rauši, kompots. Policijmeistars savā ziņā bija pilsētas tēvs un labdaris. Pilsoņu vidū viņš bija kā savā ģimenē un pa veikaliem staigāja kā pa savu pieliekamo kambari. Vispār, kā mēdz sacīt, viņš sēdēja savā vietā un saprata savu

amatu uz to labāko. Grūti pat bija izšķirt, vai viņš bija radīts vietas dēļ vai vieta viņa dēļ. Lieta bija tik gudri izkārtota, ka viņš saņēma divreiz lielākus ienākumus nekā viņa priekšgājēji, bet, starp citu, viņš bija ieguvis visas pilsētas mīlestību. Vispirms viņu mīlēja tirgo-tāji, taisni par to, ka nebija lepns; un tiešām, viņš krustīja viņu bērnus, kūmojās ar viņiem un kaut gan dažbrīd viņus stipri plēsa, bet darīja to kaut kā ļoti veikli: gan papliksķina pa plecu, ir pasmejas, ir ar tēju padzirda, pats apsolās iet dambretu saspēlēt, apjautājas par visu: kā stāv darīšanas un kā citādi. Ja dabū zināt, ka bērniņš saslimis, tad ieteic zāles, vārdu sakot, malacis! Ja brauc ar drošku, ieved kār-tību, bet turpat arī teiks vienam otram: «Nu, kas ir, Michejič! vajadzētu kādu partiju saspēlēt.» — «Jā, Aleksej Ivanovič,» tas atbild, cepuri noņemdam, «derētu gan.» — «Nu, brāl lija Paramonič, atnāc pie manis aplūkot rikšotāju: laidīšu ar tavu skrieties, iejūdz savējo; pamēģināsim.» Tirgotājs, kurš bija jucis uz rikšotāju, par to tikai ar sevišķu, kā saka, prieku pasmaidīja un, bārdu glaudīdam, atbildēja: «Pamēģināsim, Aleksej Ivanovič!» Pat visi veikala puisi pēc para-žas tādos brīžos bez

cepurēm ar prieku skatījās viens otrā un it kā gribēja sacīt: «Aleksejs Ivanovičs labs cilvēks!» Ar vārdu, viņš bija ieguvis pilnīgu popularitāti, un tirgotāju domas bija tādas, ka Aleksejs Ivanovičs «kaut gan paņems, bet par to atkal viņš nevienu nenodos».

IeVērojis, ka uzkožamie jau gatavi, policijmeistars piedā-vāja viesiem vistu beigt pēc brokasta, un visi iegāja tanī istabā, no kurienes plūstošā smarža jau sen patīkami kuti-nāja viesu nāsis un kurā Sobakevičs jau sen bija lūkojies pa durvīm, no tālienes notēmējis stori, kas sāņus atradās uz lie-lās bļodas. Viesi vispirms izdzēra pa glāzītei degvīna, kam bija tāda tumša olīva krāsa, kāda ir vienīgi Sibīrijas caur-spīdīgajiem akmeņiem, no kā Krievijā taisa zīmogus, tad no visām pusēm ar dakšiņām sēdās pie galda, un katrs sāka rādīt, kā saka, savu raksturu un tieksmes, vai nu ķerdamies pie kaviara, vai pie lašiem, vai pie siera. Sobakevičs, tādus sīkumus nemaz neievērodams, pierīkojās storei, un, kamēr citi dzēra, sarunājās un ēda, viņš ceturtdaļstundā pievārēja to visu, un tad, kad policijmeistars par to atminējās un teica: «bet kā jums, kungi, patiks šis dabas produkts?» kopā

ar citiem dakšīnām rokās tuvojās bļodai, tad ieraudzīja, ka no dabas produkta bija palikusi tikai aste; bet Sobakevičs izlikās tā, ka to nav viņš darījis, un, piegājis pie šķīvja, kas stāvēja tālāk no citiem, durstīja ar dakšīņu kādu mazu žāvētu zivtiņu. Stori nokopis, Sobakevičs atsēdās atzveltnes krēslā un vairs ne ēda, ne dzēra, bet tikai miedza un mirk-šķināja acis. Policijmeistars, kā likās, nemīlēja taupīt vīna; tostiem nebija gala. Vispirms, kā lasītāji varbūt paši noskār-tīs, uzdzēra jaunā Chersonas muižnieka veselībai, pēc tam viņa zemnieku labklājībai, to laimīgai pārceļošanai, tad viņa nākošās sievas, skaistules, veselībai, kas izraisīja uz mūsu varoņa lūpām tīkamu smaidu. Viņu apstāja no visām pusēm un cītīgi sāka lūgt, lai viņš vēl pāris nedēļas paliekot pilsētā: «Nē, Pāvel Ivanovič! kā gribat, tas iznāk tā kā tikai istabu izvēsināt: pārkāpj pār slieksni un projām! nē, jūs pie mums vēl kādu laiciņu padzīvojiet! Mēs jūs apprecināsim: vai nav tiesa, Ivan Grigorjevič, mēs viņu apsievosim?»

«Apprecināsim, apprecināsim!» priekšsēdētājs attrauca. «Variet spārdīties, kā gribat, ar rokām un kājām, mēs jūs apsievosim! Nē, mīlais, iekļuvāt pie mums, tad nežēlojieties. Mēs

nemīlam jokot.»

«Nu, ko tad? kādēļ tad ar rokām un kājām spārdīties,» Čičikovs nosmīnēdams atbildēja: «precēšanās jau nav tāda lieta, lai spārdītos, būtu tikai līgava.»

«Arī līgava būs, kā tad nebūs, viss būs, viss, ko vien vēlaties!...»

«Nu, ja būs ...»

«Bravo, paliks!» visi iekliedzās: «vivat, urrā, Pāvel Ivanovič! urrā!» Un visi gāja pie viņa ar pokāliem rokā saskandināt. Čičikovs saskandināja ar visiem. «Nē; nē, vēl-reiz!» sauca tie, kuri bija draiskulīgāki, un no jauna pie-skandināja; pēc tam gāja trešo reizi skandināt, saskandināja arī trešo reizi. Īsā laikā visiem kļuva neizsakāmi jautri. Priekšsēdētājs, kas tādos jautros brīžos bija ļoti mīļš, vairāk reizes apkampa Čičikovu un, sirsnīgu jūtu pārņemts, teica: «Sirsnīņ, manu! māmuliņ manu!» un, pat knipus sizdams, sāka ap viņu diet un dziedāt pazīstamo dziesmu: «Ak tu šāds un tāds, Komarinas zemnieciņ.» Pēc šampanieša dzēra Ungārijas vīnu, kas deva vēl vairāk spara un uzjautrināja sabiedrību. Par vistu galīgi aizmirs; strīdējās, kļiedza, sprieda par visu, par politiku,

par karu un izsacīja brīvdo-mības, par kādām citā reizē paši būtu izkūlušī savus bērņus. Turpat izsprieda daudz visvisādu sarežģītu jautājumu.

Čičikovs nekad nebija juties tik jautrs un, jau Iedomājies sevi par īstu Chersonas muižnieku, runāja par visādiem uzlabojumiem: par trīslauku saimniecību, par divu dvēseļu laimi un debešķīgo dzīvi, un sāka Sobakevičam dzejā skaitīt priekšā Vertera vēstuli Šarlotei, uz ko šis, atlaidies krēslā, tikai mirkšķināja acis, jo pēc stores sajuta lielu tieksmi uz miegu. Čičikovs arī pats nomanīja, ka kļuvis par daudz vaļīgs, palūdza ekipāžu un aizbrauca prokurora droškā. Prokurora kučieris, kā uz ceļa izrādījās, bija piedzīvojis puisis, tāpēc ka grožus turēja tikai vienā rokā, bet ar otru, atstiepis atpakaļ, pieturēja kungu. Tā Čičikovs prokurora droškā sasniedza viesnīcu, kur vēl ilgi viņš muldēja visādas blēņas: par gaišmatainu līgavu ar sarkaniem vaigiem un mazu bedrīti labā vaigā, par Chersonas muižu, kapitalu. Selifanam pat tika dotas dažas saimnieciskas pavēles sasaukt visus pārvietotos zemniekus, lai tos visus izsauktu pēc vār-diem. Selifans, klusu ciezdams, ļoti ilgi klausījās un pēc izgāja no istabas, sacīdams Petruškam: «ej, noģērb kungu!»

Petruška sāka novilkt viņam zābakus un līdz ar tiem gan-drīz novilka pašu kungu uz grīdas. Bet beidzot zābaki bija novilkti, kungs nogērbās, kā pienākas, un, brīdi pa nežēlīgi čikstošo gultu izgrozījies, aizmiga kā īsts Chersonas muiž-nieks. Bet Petruška pēc tam iznesa gaiteni bikses un brūk-leņu krāsas ar dzirksteli fraku, ko, uz koka drēbju karināmā uzstiepis, sāka dauzīt ar rīksti un suku, pieputinādams visu gaiteni. Taisīdamies tās jau likt pie malas, viņš paraudzījās no galerijas lejā un ieraudzīja Selifanu nākam no staļļa. Viņu skatieni sastapās, un viņi bez vārdiem saprata viens otru, kungs nolicies gulēt, tagad var kaut kur aiziet. Tūliņ, bikses un fraku istabā ienesis, Petruška nogāja lejā, un abi kopā aizgāja, ne vārda nerunādami par ceļošanas mērķi, bet ejot plāpāja par kaut ko gluži citu. Tālu viņi neaizstaigāja: tieši pārgāja tikai pār ielu līdz viesnīcai pretī stāvošajam namam un iegāja pa zemām, nokūpējušām stikla durvīm, kas veda gandrīz pagrabā, kur jau pie koka galdiem sēdēja daudz dažādu: gan skūtām, gan neskūtām bārdām, gan bez- drēbes kažokos, gan gluži kreklos, gan arī frizēs šineļos. Ko Petruška ar Selifanu tur darīja, dievs zina, bet iznāca viņi no

turienes pēc stundas, rokās saķērušies, pilnīgi klusu ciešot, izrādīdami viens otram lielu uzmanību un sargādami viens otru no dažādiem stūriem. Roku rokā, viens otru atbalstīdami, viņi veselu ceturtdaļu stundas rāpās pa trepēm uz augšu, beidzot pārvarēja tās un iegāja. Petruška brītiņu apstājās savas zemās gultas priekšā, pārdomādams, kā pieklājīgāk apgulties, un apgulās pavisam šķērsu, tā ka kājas atspiedās uz grīdas. Arī Selifans nogulās tanī pašā gultā, galvu Petruškam uz vēdera uzlikdams un pavisam aizmirsis par to, ka viņam te nemaz nebija jāgul, bet varbūt kaut kur kalpu istabā, ja ne stallī pie zirgiem. Abi tanī pašā acumirkli aizmiga, sākdami nedzirdēti stipri krākt, uz to kungs no otras istabas atbildēja ar smalku svilpošanu caur degunu. Drīz pēc viņiem viss apklusā, un viesnīcu apņēma dziļš miegs; uguns vēl spīdēja tikai vienā logā, kur dzīvoja kāds no Rjazaņas atbraucis poručiks, kas, kā redzams, bija liels zābaku draugs, tāpēc ka bija jau iegādājies četrus pārus un tagad nemitīgi pielaikojā piekto. Jau vairāk reižu viņš tuvojās gultai, lai tos novilkto un ietu gulēt, bet nekādi nevarēja: zāb(aki patiesi bija labi pašūti, un ilgi viņš vēl cilāja kājas un

aplūkoja apbrīnojami glīti un pēc modes veidoto
papēdi.

VIII NODAĻA

Cičikova pirkums kļuva par sarunu priekšmetu. Pilsētā visādi sprieda, prātoja, apcerēja, vai izdevīgi pirkt zem-niekus ar pārvietošanu. Daudzas debates liecināja par tei-camu priekšmeta saprašanu. «Zināms, daži sacīja, tas tā, par to jau nav ko strīdēties: zeme dienvidu gubernās tiešām laba un auglīga; bet kā Cičikova zemnieki iztiks bez ūdens? tur taču nav nevienas upes.» «Tas nu vēl nekas, ka nav ūdens, tas vēl nekas, Stepan Dmitrijevič, bet pārceļošana ir šau-bīga lieta. Kas tad zemnieku nepazīst: jaunā zemē jāar un jāsej, bet viņam nekā nav, ne istabas, ne sētas, aizbēgs, kā divreiz divi, tā nozibinās papēžiem, ka ir pēdas nesadzīsi.» «Nē. Aleksej Ivanovič, atļaujiet, atļaujiet, es tam nepiekrītu, ka jūs sakāt, ka Cičikovam zemnieki aizbēgs. Krievu cilvēks uz visa ko spējīgs un pierod pie ikviena klimata. Aizsūti viņu kaut uz Kamčatku un iedod tikai siltus cimds, viņš sasiņīs plaukstas, cirvi rokās un sāks celt sev jaunu istabu.» «Bet, Ivan Grigorjevič, tu kaut ko svarīgu nemaz neesi ievērojis: tu neesi jautājis, kādi ir Cičikova zemnieki. Tu aizmirsi, ka taču

labu cilvēku muižnieks nepārdos; esmu gatavs galvu iekļāt, ja Cičikova zemnieki nav pēdējie zagļi un dzērāji, slinķi un kaušļi.» «Tā, tā, tam es piekrītu, tas tiesa, neviens labus cilvēkus nepārdos, un Cičikova zemnieki ir dzērāji; bet jāievēro, ka tā jau ir tā morāle, tur jau slēpjas tā morāle: tagad viņi ir nelieši, bet, uz jaunu zemi pārceļojuši, pēkšņi var kļūt par teicamiem pavalstniekiem. Vai maz tādu piemēru ir bijis, kā dzīvē, tā arī vēsturē.» «Nekad, nekad,» lunāja kroņa fabriku pārvaldnieks, «ticiet, tas nekad nebūs. Jo Čičikova zemniekiem tagad būs divi stipri ienaidnieki. Pirmais ienaidnieks ir Mazkrievijas guberņu tuvums, kur kā zināms, ir brīva degvīna pārdošana. Es jums galvoju: divu nedēļu laikā viņi visi būs pārdzērušies. Otrs ienaidnieks ir pats pieradums pie vazaņķu dzīves, ko zemnieki katrā ziņā manto pa pārceļošanas laiku. Te tikai vajag, lai viņi vienmēr būtu Cičikova acu priekšā un lai viņš tos turētu stingrās rokās, dīdītu par katriem niekiem un lai nepaļautos uz citiem, bet lai pats personīgi, kur vajag, sadotu pa zobiem un pa kaklu.» «Kādēļ tad Cičikovam pašam pūlēties un dot pa kaklu, viņš jau var turēt pārvaldnieku.» «Jā, atrodi

vien pārvaldnieku: visi ir blēži!» «Blēži tāpēc, ka kungi nenodarbojas ar saimniecību.» «Tas tiesa!» daudzi uztvēra. «Ja kungs tikai pats kaut ko jēdz no saimniecības un māk ļaudis pazīt, viņam vienmēr būs labs pārvaldnieks.» Bet pārvaldnieks sacīja, ka bez 5000 nevar labu pārvaldnieku dabūt. Bet priekšsēdētājs sacīja, ka ir par 3000 var atrast. Bet pārvaldnieks sacīja: «Kur tad jūs tādu atradī-siet? vai savā degunā?» Bet priekšsēdētājs sacīja: «Nē, nevis degunā, bet šai pašā aprīņķī, proti: Pēteris Petrovičs Samoilovs: lūk, pārvaldnieks, kāds vajadzīgs Cičikova zem-niekiem!» Daudzi ļoti juta līdz Cičikovam, un tik liela daudzuma zemnieku pārvietošana viņus ārkārtīgi biedēja; sāka stipri baidīties, ka tik neizceļas vai dumpis tādu nemie-rīgu ļaužu vidū, kādi ir Cičikova zemnieki. Policijmeistars uz to piezīmēja, ka par dumpi neesot ko baidīties, ka tā no-vēršanai esot kapteiņa ispravņika vara, ka kapteinim ispravņikam pašam nemaz nevajagot braukt, bet esot tikai jāaiz-sūta sava cepure, tad šī cepure viena pati aizdzīšot zemniekus līdz pašai viņu dzīves vietai! Daudzi izsacīja savas domas par to, kā iznīdēt dumpīgo garu, kas aptvēris Cičikova

zemniekus. Domas bija visvisādas: bija tādas, kas pārlietu oda pēc militārās nežēlības un gandrīz vai pārlicīgas bar-dzības; bija tomēr arī tādas, no kurām dvesa lēnprātība. Pastmeistars piezīmēja, ka uz Čičikova pleciem gul svēts pienākums, ka viņš saviem zemniekiem dažā ziņā var kļūt par tēvu, pēc viņa izteiciena; ka viņam jā rūpējas oar svētības pilno izglītību, un sakarā ar šo gadījumu ar lielu uzslavu atsaucās par Lankastera savstarpējās apmācības metodi.

Tā runāja un sprieda pilsētā, un daudzi aiz līdzjūtības izsacīja Čičikovam personīgi dažus no šiem padomiem, pie-dāvāja pat konvoju, lai zemniekus varētu bez briesmām nogādāt uz jauno dzīves vietu. Par padomiem Čičikovs pa-teicās, piebilzdams, ka vajadzības brīdī neaizmirsīšot tos izlietot, bet no konvoja stingri atsacījās, teikdams, ka tas pilnīgi nevajadzīgs, ka viņa pirktie zemnieki izcili mierīgas dabas, ka tie paši jut tieksmi labprātīgi pārceļot un ka dumpja viņu vidū nekādā ziņā nevar būt.

Visiem šiem spriedumiem un valodām tomēr bija visla-bākie panākumi, kādus vien Čičikovs varēja gaidīt. Proti, izplatījās baumas, ka viņš esot ne vairāk, ne mazāk kā miljonārs. Kā pirmajā

nodalā redzējām, pilsētas iedzīvotāji ir bez tā bija Čičikovu no sirds iemīlējuši, bet tagad, tādām baumām izplatoties, iemīlēja vēl sirsnīgāk. Taisnību sakot, viņi visi bija labi ļaudis, dzīvoja savā starpā saticīgi, iztu-rējās draudzīgi, un viņu sarunās arvien bija manāma kāda sevišķa vienkāršība un maigums: «mīlais draugs lija Iljič! paklausies, brāl Antipator Zacharjevič! ... Tu samelojies, māmulīt Ivan Grigorjevič.» Pastmeistaru, ko sauca par Ivanu Andrejeviču, mēdza uzrunāt ar: «Sprechen Sie deutsch, Ivan Andreič?» vārdu sakot, visi izturējās kā vienas ģimenes locekļi. Daudzi no viņiem bija ne bez izglītības: palatas priekšsēdētājs zināja no galvas visu Zukovska Lud-milu, kas toreiz bija svaigs jaunums, un meistariski dekla-mēja dažas vietas, īpaši: «meži snauž un lejas dus», un vārdu «klus!» tā, ka patiesi izlikās, it kā ieleja aizmigusi; lielākas līdzības dēļ viņš tanī brīdī pat piemiedza acis. Pastmeistars visvairāk mīlēja filozofiju un čakli, pat pa naktīm, lasīja Junga naktis un Ekartshuzena Dabas noslēpumu atslēgu, no kurām taisīja plašus izrakstus, bet, kāda veida tie bija, tas nevienam nebija zināms. Taču viņš bija jokdaris, liels runātājs un mīlēja, kā pats mēdza

teikt, izpušķot valodu. Bet izpušķoja viņš valodu ar daudziem vārdiem, kā: «mans kungs, šāds tāds, vai zināt, vai saprotat, varat iedomāties, tā sacīt, dažādā ziņā» un citiem, ko bārstīja maisiem; d: ezgan trā-pīgi viņš izpušķoja savu runu arī mirkšķinot, vienu aci pie-miedzot, kas viņa satiriskās piezīmes padarīja vēl asākas. Pārējie arī bija vairāk vai mazāk izglītoti ļaudis: viens lasīja Karamzinu, otrs Moskovskije Vedomosti, daži nelasīja gluži nekā. Dažs bija, ko sauc par siekstu, tas ir, cilvēks, ko varēja tikai ar bukņīšanu uz kaut ko iekustināt; dažs bija tāds miltu maiss, kas, kā saka, visu mūžu bija nogulējis uz sāniem un ko modināt bija veltīgas pūles: nekādā gadījumā necelsies. Pēc ārējā izskata spriežot, kā jau zināms, tiem nekā netrūka, diloņslima viņu vidū nebija. Visi bija tāda veida ļaudis, kurus viņu sievas maigās sarunās, kas notika divvientulībā, sauca par: klucīti, resnīti, puncīti, melnīti, kikī, žūžu un tml. Bet vispār, tie bija labi ļaudis, viesmīlīgi, un cilvēks, kas ar viņiem bija iebaudījis sālsmaizi vai kādu vakaru pavadījis pie vista, jau kļuva tuvs, jo vairāk Čičikovs ar savām burvīgajām īpašībām un izturēšanos, kas patiesi zināja lielo

noslēpumu, kā patikt. Viņi tā iemīlēja viņu, ka viņš nezināja līdzekli, kā tikt laukā no pilsētas, tik to vien viņš dzirdēja: nu, kaut nedēļu, vēl vienu nedēļiņu padzīvo-jiet pie mums, Pāvel Ivanovič! ar vārdu, viņš, tā sacīt, tika uz rokām nēsāts. Bet daudz ievērojamāks bija iespaids (pil-nīgi pārsteidzošs apstākļi!), kādu Čičikovs atstāja uz dāmām. Lai to kaut kā darītu saprotamu, vajadzētu daudz stāstīt par pašām dāmām, par viņu sabiedrību, aprakstīt, tā sacīt, spilgtām krāsām viņu dvēseles īpašības; bet autoram tas ļoti grūti. No vienas puses, viņam to neatļauj darīt neaprobežotā cienība pret augstmaņu laulātām draudzenēm, bet, no otras puses... no otras puses, vienkārši grūti. N pilsētas dāmas bija... nē, nekādā ziņā nevaru; patiesi jūtu kautrību. Pie N pilsētas dāmām visievērojamākais bija tas... Pat dīvaini, nepavisam nekustas spalva, it kā būtu ar svinu pielietā. Lai jau paliek: par viņu raksturu acīm redzot jāļauj runāt tam, kam spilgtākas krāsas un vairāk to paletē, bet mēs pateik-sim varbūt pāris vārdu par ārieni un par to, kas vairāk acīs duras. N pilsētas dāmas bija tās, ko sauc par prezentablām, un šai ziņā tās droši varēja

nostādīt par priekšzīmi visām citām. Kas attiecas uz to, kā uzvesties, ieturēt toni, uzturēt etiķeti, ievērot vissmalkāko pieklājību, bet it sevišķi ievērot modi vispēdējos sīkumos, tad te viņas pat pārspēja Pēterburgas un Maskavas dāmas. Viņas ģērbās ar lielu gaumi, braukāja pa pilsētu kariatē pēc pēdējās modes' priekš-rakstiem, uz pakārkāpšļa šūpojās sulainis livrejā ar zelta pozamentiem. Vizitkarte, kaut arī tā būtu rakstīta uz krusta divinieka vai kārava dūža, tomēr bija ļoti svēta lieta. Tās dēļ divas dāmas, lielas draudzenes un pat radnieces, galīgi sanaidojās tieši par to, ka viena no viņām bija mankējusi pretviziti. Un lai kā pēc tam centās vīri un radnieki viņas samierināt, bet nē, izrādījās, ka pasaulē viss iespējams, tikai viena lieta neiespējama: samierināt divas dāmas, kas sanai-dojušās par vizītes neievērošanu. Un tā arī abas dāmas palika iešķības viena pret otru, kā pilsētas sabiedrība mēdza runāt. Kas attiecas uz tieksmi būt pirmajā vietā, tad te arī risinājās daudz visai spriegu scēnu, kas dažreiz ietekmēja vīrus būt īsti cēliem bruņiniekiem un iejaukties. Divkaujas, protams, viņu starpā nenotika, jo visi bija civili ierēdņi, bet par to viens otram, kur vien

varēja, pūlējās sariebt, kas, kā zināms, dažreiz ir daudz smagāk nekā divkauja. Tiku-mības ziņā N pilsētas dāmas bija stingras, viņas juta cēlas dusmas pret visu, kas netikumīgs un piedauzīgs, bez kādas žēlastības sodīja ikvienu vājību. Ja arī viņu starpā kaut kas, kā mēdz teikt, šis vai tas notika, tad tas notika slepe-nībā, tā ka nekas nebija zināms, ka kas notiek; tika saglabāta pilnā mērā cieņa, un arī virs tā bija sagatavots, ka, ja arī redzēja, šo vai to vai dzirdēja par to, tikai īsi un prātīgi atbildēja ar sakāmvārdu: kam kāda daļa, ja kūms ar kūmu draudzējas? Vēl arī jāsaka, ka, līdzīgi daudzām Pēterburgas dāmām, N pilsētas dāmas izcēlās ar neparastu uzmanību un pieklājību vārdos un izteicienos. Nekad viņas neteica: es izšņaucu degunu, es nosvīdu, es nosplāvos, bet runāja: es atviegloju sev degunu, man bija jālieto kabatas lakats. Nekādā ziņā nevarēja teikt: šī glāze vai šis šķīvis smird. Un pat nevarēja nekā tāda teikt, kas to atgādinātu, bet tā vietā runāja: šī glāze nelabi uzvedas vai kaut ko tamlīdzīgu. Lai krievu valodu padarītu vēl cēlāku, gandrīz puse vārdu bija izmesta no valodas, un tāpēc jo bieži vajadzēja ņemt palīgā franču valodu, bet par to tad franciski, gluži otrādi,

atļāvās tādus vārdus, kuri bija daudz stiprāki par minēta-jiem. Tātad, lūk, ko, par ārpusi runājot, var teikt par N pil-sētas dāmām. Bet, ja ieskatīsies dziļāk, tad, protams, atklā-sies daudz citādas lietas, bet dziļāk ieskatīties dāmu sirdīs diezgan bīstami. Tātad, aprobežojoties ar ārpusi, turpināsim. Līdz šim visas dāmas par Čičikovu kaut kā maz runāja, kaut gan pilnīgi taisnīgi novērtēja viņa patīkamo aristokrātisko uzvešanos; bet no tā laika, kad izplatījās baumas oar viņa miljoniem, atradās arī citas īpašības. Kaut gan dāmas nebūt nebija savtīgas; pie visa vainīgs bija vārds: miljonārs, nevis pats miljonārs, bet tieši tikai vārds; jo šā vārda skaņā vien, bez naudas maisa, slēpjas kaut kas tāds, kas iedarbojās gan uz neliešiem, gan uz tādiem ļaudīm, kas nav ne šis, ne tas, gan uz labiem ļaudīm, ar vārdu, uz visiem iedarbojas. Mil-jonāram ir tas labums, ka viņš dabū redzēt nelietību, pilnīgi nesavtīgu, tīra veida nelietību, kas nebalstās ne uz kādiem aprēķiniem: daudzi ļoti labi zina, ka no viņa nekā nedabūs un viņiem nav nekādu tiesību dabūt, bet katrā ziņā aizskries viņam priekšā, kaut iesmiesies, kaut noņems cepuri, kaut ar varu uzbāzīsies, lai tiktu ielūgti uz

tām pusdienām, kurās, kā zināms, ieaicināts miljonārs. Nevar teikt, ka dāmas būtu izjutušas šo maigo tieksmi uz nelietību; tomēr daudzās vies-istabās sāka runāt, ka, protams, Čičikovs nav nekāds izcils skaistulis, bet toties tāds. kādam jābūt vīrietim, ka, ja viņš būtu mazliet resnāks vai pilnīgāks, tad tas jau ļaūtu slikti. Pie tam par tievu vīrieti izteicās pat kaut kā mazliet aiz-skaroši, ka tas neesot vairāk nekā zobu birste, bet ne cilvēks. Dāmu tualetēs radās daudz dažādu pielikumu. Veikalu rindās sākās pieplūdums, gandrīz vai spiešanās; tik daudz sabrauca ekipāžu, ka izskatījās pēc svētkiem. Tirgo-tāji pārbrīnījās, redzēdami, ka vairāki drēbes gabali, kurus viņi bija atveduši no gadatirgus un kurus nebija varējuši pārdot augstās cenas dēļ, pēkšņi ieguva tādu pieprasījumu un tos izpirka vienā rāvienā. Pusdienas dievkalpojuma laikā kādai dāmai piekleitas apmales ieraudzīja tādu rulo, kas to izplēta pār pus baznīcu, tā ka privatais pristavs, kas tur bija gadījies, tautai pavēlēja p-ivirzīties tuvāk durvīm, lai nejauši nesaburzītu viņas augstlabdzimtības tualeti. Pat pats Čičjkovs pa daļai nevarēja neievērot tādu neparastu

uzma-nību. Reiz, pārnākot mājās, viņš p.trsdā uz galda vēstuli: no kurienes un kas to bija atnesis, nekādi nevarēja uzzināt, viesnīcas sulainis izskaidroja, ka esot atnesta, bet neesot likts teikt, kas to sūtījis. Vēstule iesākās ļoti apņēmīgi, tieši tā: «Nē, es citādi nevaru, man tev jāraksta!» Pēc tam bija runāts par slepenām dvēseļu simpātijām; šī patiesība bija apstiprināta ar vairākiem pilnkiem, kas ieņēma gandrīz pus rindas; tālāk bija izsacītas dažas domas, visai ievērojamas savas patiesības dēļ, tā ka turam gandrīz par vajadzīgu tās izrakstīt: «Kas ir mūsu dzīve? Ieleja, kurā mājo bēdas. Kas ir pasaule? Ļaužu pūlis, kas nejūt.» Tad rakstītāja pieminēja, ka viņa ar asarām slakot rindas par savu maigo māti, kura jau divdesmit piecus gadus kā neesot pasaulē; aicināja Čičikovu uz tuksnesi, atstāt uz visiem laikiem pilsētu, kur ļaudis smacīgās telpās nemaz nedabūjot gaisu; vēstules beigās iz-skanēja pilnīgs izmisums un beidzās ar tādu pantu:

Divi balodīši rādīs
Tevim manu mūža māju,
Sēri dūdodami, stāstīs.
Ka tā asarās nāvē gāja.

Pēdējai rindai trūka pantmēra, bet tas jau nekas: vēstule bija rakstīta tā laika garā. Paraksta arī nekāda nebija: ne vārda, ne uzvārda, pat ne mēneša, ne dienas. Postscriptumā bija tikai teikts, ka viņa paša sirdij jāuzminot rakstītāja un ka rītu gubernatora ballē būšot redzams pats oriģināls.

Tas viņu ļoti ieinteresēja. Anonīmais bija tik vilinošs un uzbudināja ziņkārību, ka viņš izlasīja vēstuli otru un trešu reizi un beidzot sacīja: tomēr ļoti interesanti zināt, kas gan ir rakstītāja! Ar vārdu, lieta, kā redzams, kļuva nopietna; viņš par to domāja vairāk nekā stundu, beidzot, rokas izplētis un galvu pieliecis, sacīja: Bet vēstule ļoti ļoti puķaini uzrakstīta! Pēc tam, pats par sevi saprotams, vēstule tika salocīta un ielikta lādītē, kaimiņos kādai afixai un kāzu Ielūguma kartei, kas tādā stāvoklī un vienā un tai pašā vietā bija glabājusies jau septiņus gadus. Drīz pēc tam viņam patiesi atnesa ielūgumu uz gubernatora balli — ļoti parasta lieta gubernu pilsētās: kur gubernators, tur arī balle, citādi nekā nav iemantojama pienācīga cienība un mīlestība no muižniecības puses.

Visas blakus lietas tanī pašā acumirkli tika atliktas un atstumtas pie malas un vērība

piegriezta, lai sagatavotos ballei, jo patiesi bija daudz pamudinošu un intrigējošu iemeslu. Tādēļ arī laikam no pašas pasaules radīšanas nebija veltīts tik daudz laika tualetei. Veselu stundu ziedoja, lai apskatītu spogulī tikai seju. Bija jāmēģina tai piešķirt dažādas izteiksmes: te svarīgu un cieņas pilnu, te cienīgu, bet drusku smaidīgu; te vienkārši cienīgu bez smaida; spogulis saņēma vairākkārtīgu paklanīšanos, ko pavadīja dažas neskaidras skaņas, kas pa daļai līdzinājās franču, kaut gan Čičikovs franciski nemaz nemācēja. Arī sev viņš veltīja daudz patīkamu pārsteigumu, kustināja uzacis, izlocīja lūpas un kaut ko pat iztaisīja ar mēli; ar vārdu, vai maz ko var darīt, pa-līcis vienatnē, apzinādamies, ka esi skaists, un pie tam vēl būdams pārliecināts, ka pa šķirbu neviens nenoskatās. Bei-dzot viņš viegli papliķēja savu zodu, teikdams: ak tu bul- dodziņ! un sāka ģērbties. Visu ģērbšanās laiku viņu neatstāja pašapmierinātība; aplikdams bikšturus vai arī uzsienot kravati, viņš kniksēja un klanījās sevišķi veikli un, kaut gan nekad nebija dejojis, tomēr iztaisīja antrašā. Šim antrašā bija mazas nevainīgas sekas: notrīcēja Kumode un no galda

nokrita suka.

Viņa ierašanās ballē sacēla neparastu ievērību. Visi, kas tur bija, steidzās viņam pretim, viens ar kārtīm rokās, otrs, sarunas visinteresantākā vietā pateicis: «bet aprīņa zemstes tiesa uz to atbild ...» bet, ko atbild zemstes tiesa, to viņš atmeta pie malas un steidzās apsveicināt mūsu varoni. «Pāvel Ivanovič! Ak mans dievs, Pāvel Ivanovič! Mīlais Pāvel Ivanovič! Godājamais Pāvel Ivanovič! Dārgais Pāvel Ivanovič! Nu jūs beidzot esat še, Pāvel Ivanovič! Lūk, • mūsu Pāvels Ivanovičs! Ļaujiet man jūs, Pāvel Ivanovič, apkampt! Dodiet viņu šurp, es viņu sirsnīgi noskūpstīšu, manu dārgo Pāvelu Ivanoviču!» Čičikovs ar reizi jutās vai-rākos apkampienos. Viņš vēl nebija izpurinājies no priekš-sēdētāja apkampieniem, kad jau atradās policijmeistaram pie krūtīm; policijmeistars viņu atdeva slimnīcu valdes inspek-toram; slimnīcu valdes inspektors akcizniekam, akciznieks — arhitektam . .. Gubernators, kas patlaban stāvēja pie dāmām un vienā rokā turēja konfektes bildīti un Boloņas sunīti, viņu ieraudzījis, tūliņ nosvieda ir bildīti, ir Boloņas sunīti uz grīdas, tā ka šunelis tikai

iesmilkstējās; vārdu sakot, viņš sacēla neparastu jautrību un līksmību. Nebija sejas, uz kuras neatspoguļotos prieks vai vismaz kura neatspoguļotu vispārējo prieku. Tādas izskatās ierēdņu sejas, kad atbrau-kušais priekšnieks aprauga tam padotās iestādes: pēc tam, kad pirmās bailes jau pārgājušas, viņi jau nomanījuši, ka viņam daudz kas patīk un ka viņš pats atļaujas pajokot, tas ir, laipni smaidot izsacīt dažus vārdus. Visi tuvāk stāvošie ierēdņi atbild viņam ar divkārtīgiem smiekliem; no sirds smejas arī tie, kas viņa teiktos vārdus ne visai labi dzirdē-juši, un beidzot policists, kas stāv pie pašām durvīm, kas savu mūžu ne reizi nav smējies un patlaban bija ļaudīm rādījis dūri, arī tas pēc nemainīgā refleksu likuma pauž ār savu seju kaut ko līdzīgu smaidam, kaut gan šis smaidis izskatās tāds, it kā viņš būtu iešņaucis stipru tabaku un taisās šķaudīt. Mūsu varonis atbildēja visiem un ikvienam un sajuta kaut kādu neparastu veiklību: klanījās pa labi un kreisi, pēc savas paražas mazliet iešķībi, bet pilnīgi brīvi, tā ka it visus apbūra. Dāmas mirdzošā vītnē tūlī apstāja viņu, izplatīdamas veseliem mākoņiem visvisādas smaržas: viena dvesa pēc rozēm, no

otras vēdija pavasaris un vijolītes, trešā viscaur bija sasmaržota ar rezedām; Čičikovs tikai cēla gaisā degunu un ostīja. Dāmu tērpi bija darināti ar bezgalīgu gaumi: muslini, atlasi bija tādās bālas modes – krāsās, kādām pat nosaukuma trūkst (tik smalki attīstīta bija gaume). Lentu un puķu pušķi līdinājās šur un tur pa tērpiem visdzejiskākā nekārtībā, kaut gan pie šīs nekārtības kārtīga galva daudz bija pūlējusies. Viegla galvas rota turējās tikai pie ausīm un, likās, runāja: «Ei, aizlidošu, žēl tikai, ka nevaru skaistuli līdzī aiznest!» Vidukļi bija sažņaugti, un tiem bija ļoti vingras un acij tīkamas formas (jāpiezīmē, ka visas N pilsētas dāmas bija mazliet pilnīgas, bet tik mākslīgi sprādzējās un tik patīkami prata izturēties, ka resnumu nekādi nevarēja ievērot). Viss viņām bija neparasti smalki pārdomāts un paredzēts; pleci, kakls bija atsegti taisni tik daudz, cik bija vajadzīgs, un ne druskas vairāk; katra bija pametusi savus jaukumus tik tālu kailus, cik pēc pašas pār-liecības bija vajadzīgs, lai pazudinātu cilvēku; viss pārējais bija apslēpts ar neparastu gaumi: vai nu kaklu eteriski ap-tvēra kāda viegla saite, darināta no lentes, kas bija vieglāka par cepumu,

pazīstamu ar vārdu skūpstis, vai arī aiz pleciem no tērpa bija izlaistas mazas robainas aizsegas, darinātas no viegla batista, pazīstamas ar nosaukumu kautrība. Sīs kautrības no muguras un no priekšas slēpa to, kas jau vairs cilvēku nevarēja pazudināt, bet tomēr radīja aizdomas, ka tieši tur slēpjas pati pazudināšana. Garie cimdi vis nesniedzās līdz piedurknēm, bet ar nolūku atstāja kailas roku kairino-šās daļas augšpus elkoņa; daudzām pašas rokas dvesa apskaužamu tuklumu; dažām pat bija pārplīsuši glazē cimdi, kuriem bijusi tieksme virzīties augstāk, ar vārdu, tā vien likās, ka uz visa bija rakstīts: nē, tā nav guberņa, tā galvas-pilsēta, tā ir pati Parīze! Tikai vietām piepeši rēgojās kāda zemē neredzēta aube vai arī pēc pašas gaumes kaut kas līdzīgs pāva spalvai pretstatā visām modēm. Nu, bet bez tā jau nevar, tāda ir guberņas pilsētas īpatība: kaut kur tā katrā ziņā izlēks. Viņu priekšā stāvēdams, Čičikovs domāja: kura gan varētu būt vēstules sacerētāja, un jau pastiepa degunu uz priekšu; bet gar pašu degunu viņam nolidoja vesela virkne elkoņu, aproču, piedurkņu, lenšu galu un smaržojošu šemizetu un tērpu. Galopade bija pilnā spēkā: pastmeistariene, kapteinis

ispravņiks, dāma ar zilo spalvu, dāma ar balto spalvu, gruzinu kņazs Čipchaichilidzevs, ierēdnis no Pēterburgas, ierēdnis no Maskavas, francūzis Kukū, Perchunovskis, Berebendovskis — visi griezās, visi joņoja...

«Paraug! kā griežas gubernā!» CiČikovs sacīja, atpakaļ atkāpdamies, un, tiklīdz dāmas apsēdās savās vietās, viņš no jauna sāka lūkoties, vai no sejas izteiksmes vai no acīm nevarēs uzzināt, kura ir rakstītāja; bet ne no sejas izteiksmes, ne no acīm nekādi nevarēja uzzināt, kura bija rakstītāja. Visur bija vērojams kas tāds tikko tikko manāms, tik nenotverami smalks, uch, cik smalks! ... «Nē,» pie sevis no-domāja Čičikovs, «sievietes, tas ir tāds priekšmets ...» Te viņš atmeta ar roku, vienkārši, nav vērts ne runāt! Pamēģini tikai izstāstīt vai aprakstīt visu to, kas ņirb viņu sejās, visus tos izlocījumus un mājienus, redzēsi, ka nekā ir nepateiksi. Viņu acis vien ir bezgalīga valstība, kurā, ja iemaldīsies cilvēks — tad ne gailis vairs pakaļ nedziedās! No turienes viņu ne ar āķi, ne ar ko vairs neizvilksi. Nu, pamēģini, piemēram, aprakstīt tikai to mirdzumu: miklu, samtainu, cukurainu. Un dievs zina, kādu vēl! ir ass, ir maigs, ir gluži

tvīkstošs vai, kā daži saka, glāstošs, vai arī bez glāstiem, bet vēl ļaunāk kā glāstā — ja skars sirdi, tad vilks pār to kā ar vijoles lociņu. Nē, nūdien, trūkst vārdu: cilvēces galante- riskā puse, nekas vairāk!

Lūdzu piedošanu! kā liekas, pār mūsu varoņa lūpām pār-skrēja kāds uz ielas noklausīts vārds. Bet ko lai dara? tāds Krievijā rakstnieka liktenis! Bet, taisnību sakot, ja kāds no ielas iekļuvis grāmatā, tad nav rakstnieks vainīgs, bet vai-nīgi lasītāji un vispirms augstāko aprindu lasītāji: no viņiem pirmiem nedzirdēsi neviena kārtīga krievu vārda, bet ar franču, ar vācu, ar angļu apveltīs tādā daudzumā, ka ir negribēsi, un apveltīs, pat saglabājot visas izrunas, franciski caur degunu un šļupstot, angļiski izrunās kā jau putni, sa-viebdami seju līdzīgi putna knābim, un, kas nepratīs saviebt putna seju, to pat izsmies; bet. lūk, ar kaut ko krievisku neapveltīs, izņemot varbūt gadījumu, kad pie vasarnīcas aiz patriotisma uzcels krievu gaumē istabu. Lūk, kādi ir augstā-kās kārtas lasītāji, un pēc viņiem visi tie, kas pieskaita sevi pie augstākas kārtas! Un pie tam, cik viņi ir prasīgi! Katrā ziņā vēlas, lai visu rakstītu visstingrākā, vistīrākā un viscēlākā

valodā, vārdu sakot, grib, lai krievu valoda, jau pienācīgi izkopta, piepeši pati no sevis nolaistos no mākoņiem un uzsēstos viņiem taisni uz mēles, tā ka viņiem vairāk nekā, kā tikai atvērt muti un to izbāzt. Protams, cilvēka dzimuma sieviešu daļa ir neizprotama; bet, cienījamie lasītāji, jāatzīstas, ka mēdz būt vēl neizprotamākas lietas.

Bet Čičikovs pa to laiku bija nokļuvis pilnīgā neizpratnē, lai izšķirtu, kura no dāmām bija vēstules sacerētāja. Pamēģinājis raidīt uzmanīgus skatienus, viņš redzēja, ka no dāmu puses arī izpaudās kaut kas tāds, kas nabaga mirstīgā sirdī viesā reizē ir cerības, ir saldās mokas, ka viņš beidzot teica: nē, nekādi nevar uzminēt! Tas tomēr nekādi nemazināja jautro garastāvokli, kādā viņš atradās. Viņš nepiespiesti un veikli ar dažām dāmām apmainījās ar patīkamiem vārdiem, pie vienas vai otras piegāja maziem sīkiem solīšiem vai, kā mēdz teikt, tipināja kājām, kā parasti dara mazi, švīti vecīši, iesaukti par peļu kumeliņiem, kuri zābakos uz augstiem papēžiem visai veikli grozās ap dāmām. Patipinājis ar diezgan veikliem pagriezieniem pa kreisi un pa labi, viņš turpat pataisīja ar kāju kaut ko līdzīgu īsai astītei vai komatam. Dāmas

bija ļoti apmierinātas un ne tikvien kā atklāja viņā daudz patīkamu un mīļu īpašību, bet pat sāka vērot sejā majestātisku izteiksmi, pat kaut ko Marsam līdzīgu, militāru, kas, kā zināms, ļoti patīk sievietēm. Viņa dēļ jau sāka maz-liet ķildoties: ievērojušas, ka viņš parasti nostājas pie durvīm, dažas aizgūtnēm steidzās ieņemt vietu tuvāk pie durvīm, un, kad vienai palaimējās to izdarīt ātrāk, tad gan-drīz izcēlās nepatīkams gadījums, un daudzām, kas bija vēlē-jušas darīt to pašu, tāda nekaunība izlikās par daudz riebīga.

Čičikovs tā bija aizņemts no sarunām ar dāmām vai, pareizāk, dāmas viņu ar savām runām tā aizrāva un saval-dzināja, izbārstot kaudzi visvalšķīgākās un smalkākās alego-rijas, kuras visas vajadzēja uzminēt, no kā viņam uz pieres pat izspiedās sviedri, — ka viņš aizmirsā izpildīt pieklājības pienākumu un vispirms pieiet pie mājasmātes. Par to viņš atcerējās tikai tad, kad izdzirda pašas gubernatorienes balsi, kura jau vairāk minušu bija stāvējusi viņa priekšā. Gubernatoriene, jauki galvu kratīdama, drusku laipnā un viltīgā balsī teica: «A Pāvel Ivanovič, tad, lūk, kā jūs!...» precīzi nespēju atkārtot gubernatori enes vārdus, bet viņa teica kaut ko

lielas laipnības caurstrāvotu tanī garā, kādā saru-nājas dāmas un kavalieri mūsu aristokrātisko rakstnieku stāstos, kuri ir lieli meistari aprakstīt viesistabas un palie-līties ar aristokrātiskā toņa prašanu, tanī garā, ka vai patieši jūsu sirds jau tā aizņemta, ka tanī vairs nav vietas pat ne tai vismazākajā stūrītī nežēlīgi nojums aizmirstajiem. Tajā pašā brīdī mūsu varonis pievērsās gubernatorienei un jau bija gatavs viņai atbildēt nebūt ne sliktāk, kā modes romānos atbild Zvonski, Linski, L'dini, Gremini un visādi veikli militāri cilvēki, kad. nejauši pacēlis acis, pēkšņi apstā-jās, it kā no trieciena apdullināts.

Viņa priekšā stāvēja ne tikai gubernatoriene, viņa turēja pie rokas jaunu sešpadsmit gadu vecu meiteni, svaigu gaiš-mati ar smalkiem un glezniem sejas pantiem, ar smailu zodu, burvīgi apaļīgu sejas ovālu, kādu mākslinieks ņemtu par paraugu Madonnai un kādu tikai reti gadās redzēt Krievijā, kur viss mīl būt plašu apmēru, viss, kas vien ir: ir kalni, ir meži, ir stepes, ir sejas, ir lūpas, ir kājas; to pašu gaišmati, kuru viņš bija saticis ceļā, kad atgriezās no Nozdreva, kad aiz kučieru vai zirgu muļķības viņu ekipāžās

bija tik dīvaini sadūrušās, iejūgi tā samudžinājušies un tēvocis Mitjajs ar tēvoci Miņaju bija ņēmušies lietu atmudžināt. Čičikovs tā apjuka, ka nevarēja pateikt neviena sakarīga vārda, un nomurmināja velns zina ko, ko nekādā ziņā neteiktu ne Gremins, ne Zvonskis, ne Lidins.

«Jūs vēl neesat pazīstami ar manu meitu?» teica gubernatoriene: «institūta audzēkne, tikko kā beigusi.»

Viņš atbildēja, ka viņam jau bijusi laime nejaušā kārtā iepazīties; pamēģināja vēl kaut ko piemetināt, bet kaut kas pavisam neizdevās. Gubernatoriene, divus trīs vārdus pateikusi, beidzot ar meitu aizgāja uz zāles otru galu pie citiem viesiem, bet Čičikovs vēl arvien nekustīgi stāvēja vienā un tajā pašā vietā, kā cilvēks, kurš jautri izgājis uz ielas pastai-gāties, kura acis gatavas raudzīties uz visu, un pēkšņi nekustīgi apstājies, atceroties, ka viņš ir kaut ko aizmirsis, un tad nekā mulķīgāka nav par tādu cilvēku: acumirkli bezrūpīgā izteiksme no vīoņa sejas nozūd; viņš pūlas atcerēties, ko ir aizmirsis, vai tas būtu lakats, bet lakats ir kabatā, vai tā būtu nauda, bet nauda arī ir kabatā, viss, liekas, ir klāt, bet tomēr kāds nezināms gars viņam čukst ausī,

ka viņš ir kaut ko aizmirsis. Un tagad jau viņš apjucis un nemierīgs raugās uz pūli, kas kustas viņa priekšā, uz joņojošajām ekipāžām, uz garāmejošā pulka ķiverēm un šautenēm, uz izkārtņi, un nekā lāgā neredz. Tāpat arī Čičikovs pēkšņi kļuva svešs visam, kas ap viņu norisinājās. Tajā brīdī no dāmu smaržīgajām lūpām uz viņu plūda daudz smalku un mīļu aicinājumu un jautājumu ... «Vai atļauts mums, nabagām zemes iemītniecēm, būt tik drošām, lai jums jautātu, par ko iūs sapņojat?» «Kur atrodas tās laimīgās vietas, kurās lidinās jūsu domas?» «Vai drīkst zināt tās vārdu, kura jūs iegrem-dējusi šajā saldā sapņu ielejā?» Bet viņš uz visu atbildēja ar kategorisku nevēribu, un patīkamās frāzes pazuda kā ūdenī. Viņš pat bija tik nepieklājīgs, ka no viņām drīz vien aizgāja uz otru pusi, vēlēdamies palūkoties, kurp aizgājusi gubernatoriene ar savu meitu. Bet šķita, ka dāmas nevēlas viņu tik ātri atstāt, ikviena pati sevī bija nolēmusi lietot vis-dažādākos ieročus, tik bīstamus mūsu sirdīm, un laist darbā visu, kas vien tas labākais. Jāpiezīmē, ka dažām dāmām, es saku, ka dažām dāmām, tas nebūt nenozīmē, ka visām, piemīt maza vājība, ja viņas pie sevis

ievēro kaut ko sevišķi jauku, vai nu pieri, vai muti, vai rokas, tad jau domā, ka viņu jaukāka sejas daļa tā tūliņ pirmā visiem duras acīs un ka visi pēkšņi sāks vienā balsī runāt: «palūkojieties, palū-kojieties, kāds viņai skaists grieķu deguns vai arī kāda pareiza, burvīga pierē!» Ja kādai ir skaisti pleci, tad viņa jau iepriekš pārliccināta, ka visi jaunie cilvēki būs pilnīgā sajūsmā un tajā laikā, kad viņa ies garām, aizgūtnēm atkārtos: «ak, kādi viņai brīnišķīgi pleci,» bet uz seju, matiem, degunu, pieri pat nepaskatīsies, un, ja arī paskatīsies, tad tā kā uz kaut kādu blakus lietu. Tā domā dažas dāmas. Ikviena dāma pie sevis nozvērējās dejās būt pēc iespējas burvīgāka un visā pārākuma spožumā parādīt to, kas viņai bija vis-pārākais. Pastmeistariene valsējot tik tīksminoši nolieca uz sāniem galvu, ka varēja just patiešām kaut ko ne no šīs pasaules. Kāda ļoti mīļa dāma, kura bija atbraukusi pavisam ne tādēļ, lai dejotu, sakarā ar atgadījušos, kā pati izteicās, nelielo incommodite augonīša veidā uz labās kājas, aiz kāda iemesla bija spiesta pat uzvilkt plīša zābakus, — tomēr neno-cietās un aplaida dažus apļus plīša zābakos taisni tādēļ, lai pastmeistariene patiesi pārāk daudz neieņemtu

savā galvā.

Bet viss tas neatstāja uz Čičikovu cerēto iespaidu. Viņš pat neskatījās uz apliem, ko taisīja dāmas, bet nemitīgi slējās pirkstgalos, lai redzētu pāri galvām, kur varēja būt noslēpu-si es intrigējošā gaišmate; pietupās arī, raudzīdamies starp pleciem un mugurām, beidzot atrada un ieraudzīja viņu sēdot kopā ar māti, pār kuru cēli šūpojās kāda austrumnieciska čalma ar spalvu. Likās, it kā viņš gribētu viņas izņemt triecienā; vai nu tā bija pavasara jūsma, kas uz viņu iedar-bojās, vai arī kāds viņu stūma no muguras, tikai viņš apņē-mīgi spiedās uz priekšu, nekā nevērojot; akciznieks no Viņa saņēma tādu grūdienu, ka sagraļojās un tikko tikko noturējās uz vienas kājas, citādi, protams, būtu līdz ar sevi nogāzis veselu virkni; pastmeistars arī atkāpās un paskatījās viņā ar izbrīnu, jauktu ar diezgan smalku ironiju, bet viņš neska-tījās uz viņiem; viņš tālumā redzēja tikai gaišmati, kura apgērba garu cimdu un, bez šaubām, dega tieksmē lidot pa parketu. Bet tur nomalē jau četri pāri spēra vaļā mazurku; papēži lauza grīdu, un armijas štabskapteinis strādāja ar miesu un dvēseli, ar kājām un rokām griežot tādus pas, kādus ir sapnī

nevienam nebija gadījies izgriezt. Čičikovs aizlavījās garām mazurkai gandrīz pa pašiem papēžiem un tieši uz to vietu, kur sēdēja gubernatoriene ar meitu. Taču viņš piegāja pie viņām ļoti nedroši, netipināja tik veikli un izmeklēti ar kājām, p&t mazliet apjuka, un visās kustībās bija redzama kaut kāda neveiklība.

Nevar droši pateikt, vai patiesi mūsu varonī bija atmo-dušās mīlestības jūtas, pat apšaubāmi, ka tāda veida kungi, tas ir, ne īsti resni, tomēr arī ne īsti tievi, būtu spējīgi uz mīlestību, bet pie visa tā te bija kaut kas tik dīvains, kaut kas tāda veida, ko viņš pats sev nevarēja izskaidrot! viņam likās, kā viņš pats vēlāk atzinās, ka visa balle, ar visu savu čalu un troksni, uz kādu brīdi it kā attālinājās; vijoles un ragi plēsa kaut kur aiz kalniem, un viss ietinās miglā, līdzīgi tai, kāda ir nevērīgi uzzīmētam laukam gleznā. Un no šī mig-lainā, kaut kā uztrieptā iauka skaidri un pabeigti raudzījās tikai aizrautīgās gaišmates smalkie vaibsti: viņas ovāli apa-ļīgā sejiņa, viņas slaidais stāvs, kāds mēdz būt insti-tūta audzēknēm pirmajos mēnešos pēc beigšanas, viņas bal-tais, gandrīz vienkāršais tērps, kas viegli un veikli visur aptvēra jaunos un vingros

locekļus', kuri veidojās kaut kādās skaidrās līnijās. Šķita, ka viņa visa līdzīga kādai paijai, kas precīzi izgrebta zilonkaulā; tikai viņa vienīgā baltoja un caurspīdīga un gaiša raudzījās no dulķainā necaurredzamā pūla.

Redzams, tas tā mēdz būt pasaulē, redzams, arī Čičikovi uz dažiem mirkliem dzīvē pārvēršas par dzejniekiem., bet dzejnieka vārds būs pārmērīgs. Vismaz viņš pats sevi sajuta par kaut ko līdzīgu jaunam cilvēkam, gandrīz gandrīz vai par huzaru. Ieraudzījis viņām līdzās tukšu krēslu, viņš tūlīņ to aizņēma. Sarunas no sākuma nevedās, bet vēlāk lieta gāja, un viņš pat atguva drosmi, bet... te, par lielu nožēlošanu, vajag atzīmēt, ka cienījami ļaudis, kas ieņem svarīgus amatus, sarunās kaut kā mazliet smagnēji, uz tām ir meistari poručiku kungi un nekādi ne augstāk par kapteiņa činām. Kā viņi to dara, dievs viņus zina: liekas, runā ne visai gudras lietas, bet meiča vienā laidā šūpojas krēslā aiz smiekliem; bet valsts padomnieks dievs zina ko sāks stāstīt: vai nu runās par to, ka Krievija ļoti plaša valsts, vai nu pateiks komplimentu, kurš, kaut gan izdomāts ne bez asprātības, bet no kura briesmīgi ož pēc grāmatas: un, ja arī pateiks kaut ko smieklīgu, tad

pats smejas nesalīdzināmi vairāk nekā tā, kas viņā klausās. Te tas tiek piezīmēts tādēļ, lai lasītāji saprastu, kāpēc gaišmate sāka žāvāties mūsu varoņa stāstu laikā. Taču varonis to visu nemaz neredzēja, stāstīdams par daudzām patīkamām lietām, par kurām viņam jau bija nā-cies stāstīt līdzīgos gadījumos dažādās vietās: proti, Simbirskas guberņā pie Sofrona Ivanoviča Bežrūpīgā, kur toreiz bija viņa meita Adelaide Sofronovna ar trim svainēm: Mariju Gavrilovnu, Aleksandru Gavrilovnu un Adelheidi Gavrilovnu; pie Fjodora Fjodoroviča Perekrojeva Rjazaņas guberņā; pie Flora Vasiljeviča Uzvarētāja Penzas guberņā un pie viņa brāļa Pētera Vasiljeviča, kur bija viņa sievas māsa Katrīna Michailovna un viņas mazmeitas Roze Fjedorovna un Emilija Fjedorovna; Vjatkas guberņā pie Pētera Varsonofjeviča, kur bija viņa vedeklas māsa Pelageja Jegorovna ar radniecī Sofiju Rostislavnu un divām pusmā-sām Sofiju Aleksandrovnu un Maklaturu Aleksandrovnu.

Visām dāmām ļoti nepatika tāda Cičikova izturēšanās. Viena no viņām tīšām pagāja viņam garām, lai liktu to viņam manīt, un pat diezgan nevērīgi aizskāra gaišmati ar savas kleitas rulo,

bet ar šalli, kas lidinājās ap viņas pleciem, izrīkojās tā, ka tās gals trāpīja viņu tieši sejā, tajā pašā laikā viņam aiz muguras kopā ar vijolišu smaržu izlidoja diezgan asa un indīga piezīme. Bet vai nu viņš patiesi nedzirdēja, vai arī izlikās, ka nedzird, tikai tas bija slikti; jo dāmu spriedu-mus mums būs cienīt: to viņš arī nožēloja, bet tikai pēc tam, tātad par vēlu.

Sašutums, no visiem viedokļiem taisnīgs, izpaudās daudzās sejās. Lai cik liels svars Čičikovam bija sabiedrībā, kaut arī viņš bija miljonārs un viņa sejā viedās varenums, un pat kaut kas līdzīgs Marsam, un militārs, bet ir lietas, kuras dāmas nepiedos nevienam, lai viņš būtu kas būdams, un tad ir beigas! Ir gadījumi, kur sieviete, lai cik tā, salīdzinot ar vīrieti, būtu vāja un nevarīga rakstura, bet pēkšņi kļūst cietāka ne tikai kā vīrietis, bet par visu, kas vien ir pasaulē. Nevērība, gandrīz netīša, ko Čičikovs bija izrādījis, pat atjaunoja dāmu vidū vienprātību, kas jau taisījās izirt sakarā ar krēsla iegūšanu. Kaut kādos sausos un parastos vārdos, kurus nejauši bija izteicis, saskatīja kodīgus mājienus. Visu postu vainoja satīrisks dzejolis, ko bija sacerējis kāds no jaunajiem cilvēkiem, bez kā, kā

zināms, gandrīz nekad neiztiec guberņas ballēs. So dzejoli tūliņ pierakstīja Cičikovam. Sašutums auga, un dāmas pa dažādiem kaktiem sāka par viņu runāt ļoti nelabvēlīgā kārtā; bet nabaga insti-tūta audzēkne bija galīgi iznīcināta, un spriedums par viņu bija jau parakstīts.

Pa to laiku mūsu varonim gatavojās ārkārtīgi nepatīkama nejaušība: tajā brīdī, kad gaišmate garlaikojās, bet viņš stāstīja viņai šādus tādus notikumus, kas bija gadījušies dažādos laikos un pat skāra grieķu filozofu Diogenu, no dibensistabas parādījās Nozdrevs. Vai nu viņš bija izrāvis no bufetes, vai arī no nelielās zaļās viesistabas, kur risinājās spēcīgāka spēle nekā parastais vists, vai nu ar paša gribu, vai arī viņu izgrūda, tikai parādījās viņš, jautrs, priecīgs, satvēris pie rokas prokuroru, kuru, liekas, jau vazāja labu laiku, tāpēc ka nabaga prokurors grozīja uz visām pusēm savas biezās uzacis, it kā meklēdams līdzekli atbrīvoties no šī draudzīgā ceļojuma roku rokā. Patiesi, tas bija neciešami. Nozdrevs, dūšu. uztaisījis ar pāris tējas tasēm, protams, ne bez ruma, nu melsa bez žēlastības. Čičikovs, viņu jau no tālienes ieraudzījis, izšķīrās pat par upuri, tas ir, atstāt savu apskaužamo

vietu un cik iespējams steidzīgi aiz-iet; nekā laba viņam nevēstīja šī satikšanās. Bet kā par postu šai brīdī iznira gubernators un izteica ārkārtīgu prieku, ka atradis Pāvelu Ivanoviču, un apstādināja viņu ar lūgumu būt par tiesnesi strīdā ar divām dāmām par to, vai sievietes mīlestība ir ilgstoša vai nav; bet pa to laiku Nozdrevs jau viņu bija ieraudzījis un gāja tieši pretim.

«A, Chersonas muižnieks, Chersonas muižnieks!» viņš kļiedza, pienākdams un skaļi smiedamies, no kā drebēja viņa svaigie, kā pavasara roze sārtie vaigi: «ko, vai daudz sapirki mirušo? Jā, jūs taču nezināt, jūsu ekselence,» viņš bļautījās turpat, pievērsdamies gubernatoram: «viņš tirgojas ar miru-šām dvēselēm! Dieva vārds. Paklau, Čičikov! tu taču, es tev saku pa draugam, lūk, mēs visi te esam tavi draugi, lūk, arī viņa ekselence šeit, es tevi pakārtu, nudien, pakārtu!»

Čičikovs vienkārši nezināja, kur atrodas.

«Ticiet vai ne, jūsu ekselence,» turpināja Nozdrevs: «kad viņš man teica: pārdod mirušās dvēseles, es tā ir pārplīsu no smiekliem. Atbraucu šurp, man stāsta, ka nopircis par trim miljoniem

zemniekus ar pārvietošanu; kas par pārvietošanu! viņš taču nopirka no manis mirušus. Paklau, Čičikov, tu taču esi lops, nudien, lops, lūk. arī viņa ekselence šeit, vai nav tiesa, prokuror?»

Bet prokurors un Čičikovs, un pats gubernators tā apjuka, ka galīgi neatrada, ko atbildēt, bet Nozdrevs. nemaz nepie-vērsdams uzmanības, tikai turpināja savu pussakarīgo runu: «Nu tu, brāl, tu, tu ... es no tevis neatkāpšos, kamēr neuz-zināšu kādēļ tu pirki mirušās dvēseles. Paklau, Čičikov, tev taču patiesi jākaunas, tev. tu pats zini, nav labāka drauga kā es. Lūk, arī viņa ekselence šeit, vai nav tiesa, prokuror? Jūs neticēsiet, jūsu ekselence, kā mēs viens otram esam pie-ķērušies, tas ir, vienkārši ja jūs teiktu, lūk, es te stāvu, bet jūs teiktu: Nozdrev! saki pēc sirdsapziņas, kas tev dārgāks, paša tēvs vai Čičikovs? Teikšu Čičikovs, nudien... Atļauj, sirsniņ, es tev uzspiedīšu vienu bezē. Atļaujiet taču, jūsu ekselence, man viņu nobučot. Jā, Čičikov, tu nu nepretojies, vienu bezē atļauj uzspiest tavam sniegbaltajam vaigam!» Nozdrevs tika tā atgrūsts ar savu bezē, ka tikko nenolidoja uz grīdas: no viņa visi atkāpās un vairāk

neklausījās: bet tomēr viņa vārdi par mirušo dvēseļu pirkšanu bija izteikti visā rīklē un pavadīti ar tik skaļiem smiekliem, ka pievērsa pat to uzmanību, kas atradās vistālākos istabas kaktos. Sis jaunums izlikās tik dīvains, ka visi apstājās ar kokainu, mulķīgi jautājošu izteiksmi. Čičikovs ievēroja, ka daudzas dāmas samirkšķinājās savā starpā ar kaut kādu ļaunu, kodīgu smīnu, un dažu personu izteiksmē parādījās kaut kas tik divdomīgs, kas vēl vairāk palielināja šo apjukumu. Ka Nozdrevs ir pēdējais melis, tas bija visiem zināms, un nemaz nebija nekas jauns dzirdēt no viņa pilnīgas aplamības; bet mirstīgai^, patiesi, grūti pat saprast, kā ierīkots šis mirstī-gais: lai cik triviāls būtu jaunums, bet lai tik tas būtu jau-nums, viņš katrā ziņā to paziņos otram mirstīgajam, kaut vai tikai tādēļ, lai pateiktu: «paraugieties, kādus melus palaidis!», bet otrs mirstīgais ar patiku pastieps ausi, kaut gan vēlāk pats teiks: «jā, tie ir pilnīgi triviāli meli, kas nav uzmanības vērti!» un tūlīņ pēc tam dosies meklēt trešo mirstīgo, lai, izstāstījis viņam, pēc tam kopā ar viņu izsauktos cēlā sašutumā: «kādi triviāli meli!» Un tas katrā ziņā apies visu pilsētu, un visi mirstīgie, lai cik

viņu būtu, izru-nāsies pēc sirds patikšanas un pēc tam atzīs, ka tam nav vērts pievērst uzmanības un ir necienīgi par to runāt.

Sis niecīgais notikums acīm redzami nospieda mūsu varoni. Lai cik aplami muļķa vārdi, bet dažreiz to pietiek, lai samulsinātu gudru cilvēku. Viņš sāks justies neērti, ne-labi: gluži tā, kā kad ar skaisti nospodrinātu zābaku piepeži būtu iekāpis netīrā, smirdošā pelķē, ar vārdu, nelabi, pavi-sam nelabi! Viņš mēģināja par to nedomāt, centās izklaidēties, uzjautrināties, piesēdās pie vista, bet viss gāja kā grei-zais ritenis: divas reizes viņš izspēlēja cita krāsu un, aizmir-sis, ka trešo nekauj, atvēzējās ar visu roku un aiz muļķības nokāva pats savu. Priekšsēdētājs nekādi nevarēja saprast, kā Pāvels Ivanovičs, kurš tik labi un, var teikt, smalki iz-prata spēli, varēja pielaist tamlīdzīgas kļūdas un nokaut viņa pīķa karali, uz kuru, pēc paša izteicieniem, paļāvies kā uz dievu. Protams, pastmeistars un priekšsēdētājs un pat pats policijmeistars, kā nākas, jokojās par mūsu varoni, vai tik viņš neesot iemīlējies, un ka mēs jau gan zinām, ka Pāvelam Ivanovičam sirsniņa klibo, zinām, kas to ievainoj's: bet viss tas viņu nekādi neiepriecināja, lai kā viņš mēģināja

smieties un atjokoties. Pie vakariņām arī viņš nekādi nespēja uzplaukt, nevērojot, ka sabiedrība pie galda bija patīkama un ka Nozdrevs jau sen bija izsviests; jo pašas dāmas beidzot bija ievērojušas, ka viņa uzvešanās kļūst pārlietu skandaloza. Katiljona vidū viņš bija nosēdies uz grīdas un sācis tvarstīt dejotājus pie stērbelēm, kas jau ne pēc kā neizskatījās, pēc dāmu izteicieniem. Vakariņas bija ļoti jautras, visas sejas, kas nīrbēja trejžuburu lukturu, puķu, konfekšu un pudeļu priekšā, bija apspīdētas ar visnepiespiestāko apmierinātību. Oficieri, dāmas, frakas, viss dvesa laipnību, pat līdz sājumam. Vīrieši lēca augšā no krēsliem un skrēja atņemt sulaiņiem bļodas, lai ar neparastu veiklību tās piedāvātu dāmām. Kāds pulkvedis pasniedza dāmai šķīvi ar mērci kaila zobena galā. Gados cienījami vīrieši, kuru vidū sēdēja arī Čičikovs, skali strīdējās, prātīgam vārdam uzkodami zivi vai gaļu, nežēlīgā veidā samērcētu sinepēs, un strīdējās par tiem priekšmetiem, kuros viņš vienmēr bija piedalījies; bet viņš bija līdzīgs nogurušam, tālā ceļā samo-cītam cilvēkam, kuram nekas nenāk prātā un kuram nav spēka ne iekš kā iedziļināties. Viņš pat

nesagaidīja vakariņu beigas un aizbrauca mājās nesalīdzināmi agrāk, nekā bija paradis aizbraukt.

Tur, lasītājam tik pazīstamajā istabiņā, ar kumodi durvju priekšā un tarakaniem, kas dažbrīd raudzījās no kaktiem, viņa domas un gars bija tikpat nemierīgā stāvoklī, cik nemierīgs bija tas atzveltnes krēsls, kurā viņš sēdēja. Nepatīkami, nemierīgi viņam bija ap sirdi, tur palika kaut kāds mokošs tukšums. «Kaut jūs visus, kas izdomāja tās balle, būtu velns parāvis!» teica viņš dusmās. «Nu, par ko aiz muļķības priecājas? Gubernā neraža, dārdzība, bet viņiem tik balle! Ek, gudrība: izgreznojušās bābu lupatām! It kā nebūtu redzēts, ko daža sev uzkrāvusi mugurā par tūkstoš rubļiem! Jeb ņemsim par piemēru zemnieku obroku vai, kas vēl ļau-nāk, mūsu pašu sirdsapziņu. Taču ir zināms, kādēļ tu ņem kukuli un blēžojies: tādēļ, lai sievai iegādātu šalli vai arī dažādus robronus, kaut tos jupis parāvis, kā visus sauc. Un kāpēc? tāpēc ka lai kaut kāda plāpa Sidorovna neteiktu, ka pastmeistarienei labāks tērps nekā viņai, un tāpēc izgrūž viņai tūkstoš rubļu. Kliez: «balle, balle, uzjautrināšanās!» Vienkārši draņķīga balle, nepavisam ne krievu garā, ne krievu raksturā,

velns zina kas: pieaudzis, pilngadīgs cilvēks
piepeši izlec visgarām melnā, applucināts,
apstiepts kā vel-nēns un nu tik mētāties ar kājām.
Dažs pat pārā stāvēdams sarunājas ar otru par
svarīgu darīšanu, bet tanī pašā laikā kā kazlēns
taisa pa labi un pa kreisi venzeļus .. . Viss tas no
mērkaķības, viss tas no mērkaķības! Ja francūzis
četrdesmit gados ir tāds pats bērns, kā bijis
piecpadsmit, tad, lūk, mums tāpat vajag! Nē,
patiesi. .. pēc katras balle taisni kā kad būtu
izdarījis kādu grēku; pat atcerēties par to
negribas. Galva pilnīgi tukša; tāpat kā pēc
sarunas ar kādu augstākās sabiedrības cilvēku:
par visu viņš izrunāsies, pie visa maz-liet
pieskarsies, visu pateiks, ko izrāvis no grāmatām,
raibi, skaisti, bet galvā kad jel kas no tā būtu
palicis, un redzi pēc tam, ka pat saruna ar
vienkāršu tirgotāju, kas zina tikai vienīgi savu
lietu, bet zina to stingri pēc pieredzes, labāka par
visiem tiem zvārguļiem. Nu, ko no viņas, no tās
balles, izspiedīsi? Nu, ja, teiksim, kāds rakstnieks
būtu iedomājies visu to skatu aprakstīt, tāds kā
tas ir? Nu, arī grāmatā, arī tur tā būtu tikpat
aplama kā dzīvē. Kas tur īsti ir: vai tiku-mība vai
netikumība? vienkārši, velns viņu zina, kas!

Nosplaudīsies un aizvērsi pēc tam grāmatu.» Tā Čičikovs nelabvēlīgi atsaucās par ballēm vispārīgi, bet, liekas, šē bija piejaucies cits dusmu iemesls. Galvenais īgnums bija nevis par balli, bet par to, kā tai gadījās izbeigties, ka pēkšņi viņš visu priekšā parādījās dievs zina kādā gaismā, ka nospēlēja kaut kādu divdomīgu lomu. Protams, paraudzījies uz to saprātīga cilvēka acīm, viņš redzēja, ka viss tas muļķība, ka aplamais vārds nekā nenozīmē, sevišķi tagad, kad galvenā lieta jau nodarīta, kā pienākas. Bet cilvēks ir dīvains: viņu stipri apbēdināja to nelabvēlība, kurus viņš necienīja un par kuriem atsaucās asi, nosodīdamus viņu zūdišanos un greznību. Viņu jo vairāk kaitināja tas, ka, lietu skaidri apskatījis, viņš redzēja, ka pa daļai tam par iemeslu bija pats. Tomēr uz sevi viņš nesaskaitās, un te, protams, viņam bija taisnība. Visiem mums ir maza vājība mazliet sevi pažēlot, bet cenšamies labāk pameklēt kādu savu tuvāko, uz ko izgāzt savas dusmas, piemēram, uz kalpu, uz mums pakļauto ierēdņi, kas tajā brīdī pagadījies, uz sievu vai, beidzot, uz krēslu, kuru aizmet velns zina kur, pie pašām durvīm, tā ka tam nolūst roku balsti un atzveltne, lai, sak, tas saprot, kas

ir dusmas. Tāpat arī Čičikovs drīz vien atrada tuvāko, uz kura pleciem uzkrāva visu, ko tik vien dusmas var iedvest. Sis tuvākais bija Nozdrevs, un, nekā neteiksi, viņš tika tā apstrādāts no visiem sāniem un pusēm, kā varbūt gadās būt apstrādātam kaut kādam blēdim stārastam vai arī tā, kā kučieri apstrādā kāds braucējs, pieredzes bagāts kap-teinis, bet dažreiz arī ģenerālis, kurš virs visiem jau klasis-kiem kļuvušajiem izteicieniem pieliek vēl daudz nezināmu, kurus viņš pats personīgi ir izgudrojis. Visi Nozdreva radu-raksti tika apskatīti, un daudzi no viņa ģimenes locekļiem dabūja uz bērnu bērniem.

Bet tajā laikā, kad viņš sēdēja savā cietajā krēslā, tirdīts no domām un bezmiega, centīgi pacienādams Nozdrevu un visus viņa radus, un viņa priekšā mirguļoja tauku svece, kuras dakts jau sen bija apklājusies ar melnu apdegušu cepuri, ik brīdi draudot nodzist, un viņa logā raudzījās akla tumša nakts, jau vērsdamās zilgmē no tuvīnās ausmas, un tālē sasaucās daži gaiši, un pilnīgi aizmigušajā pilsētā varbūt kaut kur vilkās frizēs šinelis, nezināmas šķiras un činas bēdu brālis, kas zina tikai vienu (ak vai!) krievu ļaužu

pārāk iemīdīto kroga ceļu, tajā laikā pilsētas otrā pusē risinājās notikums, kas gatavojās padziļināt mūsu varoņa nepatīkamo stāvokli. Tieši pilsētas attālākās ielās un šķērsielās rībināja diezgan dīvaina ekipāža, ko īsti nevarēja saprast kā lai no-sauc. Tā neizskatījās pēc tarantasa, ne pēc vāģiem, ne pēc puskarietes, bet drīzāk līdzinājās izdohtam tuklvaīdzīgam arbūzam, novietotam uz riteņiem. Šā arbūza vaigi, tas ir, durtiņas ar dzeltenas krāsas paliekām, aizvērās ļoti slikti un bija kaut kā sasietas ar auklām tāpēc, ka slēdzenes un rok-turi bija nolietojušies. Arbūzs bija pildīts ar spilveniem tabakas maka vai ruļļa veidā vai arī vienkāršiem spilveniem katūna pārvalkos, piebāzts ar maisiem, kuros bija maizes klaipi, veģi, biezpiena rauši, pīrādziņi un ūdens kliņģeri. Kaut kur no augšas raudzījās vistas pīrāgs un rasola pīrāgs. Pakāļkāpslī bija novietojusies persona no sulaiņu sugas, tērpta svārkā no mājās darinātas svītrotas kok-vilnas drēbes, viņa bārda bija neskūta un vietām sirma, persona, kas pazīstama ar nosaukumu zēns. Dzelzs iekavu un sarūsējušo atsperu troksnis un čīkstēšana otrā pilsētas malā uzcēla no miega sargu, kurš, pacēlis savu alebardu, cik jau-das,

neizpratnē iekliedzās: kas nāk? taču redzēdams, ka neviens nenāk, bet tālumā bija dzirdama tikai rībināšana, notvēra savā apkaklē kādu zvēru un, piegājis pie laternas, notiesāja to turpat sev uz naga. Pēc kam, alebardu nolīcis, atkal aizmīga pēc visiem bruņinieku statūtiem. Zirgi reižu reižēm klupa uz ceļiem, tāpēc ka nebija apkalti, un pie tam līdzenais pilsētas bruģis, kā redzams, bija viņiem maz pazīstams. Kulba, iztaisījusi vairākus pagriezienus no ielas ielā, beidzot iegriezās tumšā šķērsielā garām nelielajai Nikolas draudzes baznīcai, kas atrodas Nedotičkos, un apstājās protopopienes nama vārtu priekšā. No karietes izlīda meiča lakatu ap galvu, vāzī mugurā un ar abām dūrēm ar tādu spēku ieklupa vārtos, ka tā jaudātu tikai vīrietis (zēnu, svītrainas drēbes svārkos, pēc tam aiz kājām novilka zemē, jo viņš gulēja nāves miegā). Suņi sāka riet, un vārti, atvērušies, kaut gan ar lielām pūlēm, beidzot aprija šo ne-veiklo ceļošanas līdzekli. Ekipāžā iebrauca šaurajā pagalmā, kas bija pieblīvēts ar malku, vistu kūtim un visādiem būriem; no ekipāžās izkāpa lielmāte: šī lielmāte bija muiž-niece, kolēģiju sekretāriene Korobočka. Drīz vien pēc mūsu varoņa

aizbraukšanas vecīte bija kļuvusi tik nemierīga, kaut tikai netop no viņa piekrāpta, ka, negulējuši trīs naktis no vietas, apņēmās braukt uz pilsētu, nevērojot to, ka z; rgi nebija apkalti, un tur skaidri uzzināt, cik tagad maksā mirušās dvēseles un vai tik viņa nav pāršāvusi buku, dievs pasarg, pārdodama tās, varbūt, trīs reizes lētāk. Kas izcēlās no šīs atbraukšanas, lasītājs var uzzināt no kādas sarunas, kas notika starp divām dāmām Šī saruna... bet lai šī saruna labāk notiek nākošajā nodaļā.

IX NODAĻA

No rīta, pat agrāk par to laiku, kas N pilsētā nolikts vizi- tēm, pa durvīm no kāda oranžkrāsas koka nama, ar mezoninu un zilām kolonām, izlidoja dāma, tērpta švītā rūtainā klokā; viņu pavadīja sulainis šinelī ar vairākām apkaklēm un galvā apaļu spīdošu cepuri ar zelta uzšuvi. Dāma oa nolaistām kāpnēm steigšus ielidoja kariatē, kas jau stāvēja pie parādes durvīm. Sulainis tūliņ aiztaisīja karietes durtiņas, aizvāza kāpnēs un, siksnās karietes pakalā ieķēries, uzkliedza kučie- rim: brauc! Dāma veda tikko kā dzirdēto jauno ziņu un izjuta nepārvaramu tieksmi, cik ātri vien iespējams, to pastāstīt. Katru brīdi viņa lūkojās pa karietes logu, bet par neizsakāmu sarūgtinājumu redzēja, ka puse ceļa vēl arvien priekšā. Katrs nams viņai izlikās garāks nekā parasti; baltā akmens nabagu māja ar šaurajiem logiem vilkās neciešami ilgi, tā ka viņa beidzot nenocietās nesacījusi: nolādētā ēka, ir gala nav! Ku-čieris jau divi reizes bija dabūjis pavēli: ātrāk, ~>trāk, And- ruška! tu šodien brauc neciešami ilgi! Beidzot mērķis bija aizsniegts. Kariete apstājās vienstāva, tumši

pelēka koka nama priekšā ar baltiem bareljefiņiem virs logiem, ar augstu koka žogu logu priekšā un šauru dārziņu, aiz kura režģa augošie tievie kociņi bija gluži balti no pastāvīgiem pilsētas putekļiem. Logos bija redzami puķu podi ar puķēm, papagailis, kas šūpojās būrī, ar knābi pie gredzena pieķēries, un divi sunīši, kas gulēja saulē, šajā namā dzīvoja atbrau-kušās dāmas sirdsdraudzene. Autors ļoti baidās, nezinādams, kā abas dāmas nosaukt, lai tās atkal nekļūtu uz viņu dusmī-gas, kā tās jau agrāk dusmojušās. Nosaukt viņas izdomātā vārdā bīstami. Vari izdomāt, kādu vārdu gribi, visādā ziņā kādā mūsu plašās valsts kaktā, jo tā patiesi ir liela, atradīsies kāds, kam tāds vārds; tas tad arī briesmīgi noskaitīsies un sāks stāstīt, ka autors ļaunprātīgi paslēpus atbraucis ar no-lūku visu izzināt, kas viņš pats ir, kādu kažociņu nēsā, kādu Agrafenu Ivanovnu apciemo un kas viņam garšo. Pēc činas nosaukt, dievs pasargi, vēl bīstamāk. Tagad pie mums visas činas un kārtas tā sadusmotas, ka viss, kas tik vien grāmatā iespiests, tūliņ jau liekas personības: kā redzams, tāds ir gaiss. Pietiek tikai pateikt, ka kādā pilsētā dzīvo muļķīgs cilvēks, tas jau tūliņ zīmēs uz

personu: piepeši izlēks kāds cienījama iz-skata kungs un iekliegsies: es arī esmu cilvēks, tā tad es arī esmu muļķis, vārdu sakot, tūliņ nopratīs, kas par lietu. Lai no visa tā izbēgtu, tādēļ dāmu, pie kuras atbrauca viešņa, nosauk-sim par dāmu no visām pusēm* patīkamu, kā viņu arī N pil-sētā gandrīz visi paziņas vienbalsīgi sauca. So nosaukumu viņa bija ieguvusi likumīgā kārtā, jo, patiesi, nebija nekā tau-pījusi, lai kļūtu augstākā mērā tīkama. Kaut gan cauri šai tīkamībai paslepus lūkojās uch cik sprigana sievietes daba! un gandrīz vai ik vienā laipnajā vārdā rēgojās uch kāda adata! bet, dievs pasargi, kas vārījās viņas sirdī pret to, kura centās kaut kā un ar kaut ko aizlīst viņai pi iekšā. Bet viss tas bija ietērpts vissmalkākās manierēs, kādas vien guberņas pilsētā iespējamās. Katra viņas kustība bija gaumīga, viņa pat mīlēja dzeju un dažreiz pat ļoti sapņaini prata turēt galvu, un visi atzina, ka viņa patiesi no visām pusēm patīkama dāma. Otrai dāmai, tas ir, tai, kas atbrauca, nebija tik vis-pusīgas dabas un tāpēc sauksim viņu par vienkārši patīkamu dāmu. Viešņas atbraukšana uzmodināja saulē gulošos sunīšus: plušķaino Adeli, kas vienmēr sapinās pati savās pinkās, un

tievkājaino Popuri. Viens un otrs riedami iznesa savas gre-dzenā saliektās astes priekšnamā, kur viešņa atbrīvojās no sava kloka un palika stāvam tērpā ar moderniem raibumiem un krāsu un garām astēm ap kaklu; pa visu istabu izplatījās jasmīna smarža. Tikko no visārn pusēm patīkamā dāma bija dabūjusi zināt par vienkārši patīkamās dāmas atbraukšanu, viņa tūliņ izskrēja priekšnamā. Dāmas sadevās rokās, saskūpstījās un iekliedzās, kā mēdz iekliegties institūta audzēknes, kas satikušās drīz pēc izlaiduma, kad māmiņas vēl nav pa-spējušas viņām izskaidrot, ka vienas tēvs ir nabagāks un zemākas činas nekā otras. Skūpstīšanās noritēja ļoti skaļi, tā ka šunēļi no jauna ierējās, par ko dabūja kūlienu ar lakatu, un abas dāmas iegāja viesistabā, saprotams, zilajā, ar dīvānu, ovālu galdiņu un pat ar staipekni apvītu širmi; viņām pakal rūkdama ieskrēja plušķainā Adele un lielais Popuri uz tievajām kājiņām. «Te, te, lūk, šai kaktiņā!» mājasmāte sacīja, viešņu dīvāna stūrī nosēdinādama. «Lūk, tā! lūk, tā! lūk, jums būs arī spilvens!» To teikusi, viņa aizbāza draudzenei aiz muguras spilvenu, uz kura ar vilnas dziju bija izšūts bruņinieks, tā kā parasti šuj uz kanevas:

deguns bija kā redeles, bet lūpas četrstūrainas. «Cik es esmu priecīga, ka jūs ... Es dzirdu, kāds piebrauc, un domāju, kas tik agri varēja atbraukt? Paraša saka: vicegubernatoriene, bet es atbildu: nu, lūk, atkal atbraukusi apnicīgā mulķe, un jau gribēju teikt, ka manis nav mājā ...»

Viešņa jau gribēja ķerties pie lietas un pastāstīt jauno ziņu. Bet izsauciens, ko izlaida no visām pusēm patīkamā dāma, piepeši deva sarunai citu virzienu.

«Kāds jautrs katūns!» izsaucās no visām pusēm patīkamā dāma, aplūkodama vienkārši patīkamās dāmas apģērbu.

«Jā, Joti jautrs. Tomēr Praskovja Fjodorovna atrod, ka būtu labāk, ja rūtiņas būtu drusku mazākas un punktiņi nebūtu brūni, bet zili. Es savai māsai izsūtīju drānu: tā bija tik burvīga, ka vienkārši nevar ar vārdiem aprakstīt; iedomā-jieties: svītriņas šauriņas, šauriņas, kādas tikai cilvēka fan- tazija var iedomāties, zils pamats un starp svītriņām tikai actiņas un ķepiņas, actiņas un ķepiņas, actiņas un ķepiņas ... Vārdu sakot, ne ar ko nesalīdzināmi! Var droši teikt, ka nekā līdzīga vēl nekad nav bijis pasaulē.»

«Mīļā, tas jau ir par raibu.»

«Ak nē, nav par raibu.»

«Ak, par raibu.»

Jāpiezīmē, ka no visām pusēm patīkamā dāma pa daļai bija materialiste, viņai bija tieksmes noliegt, šaubīties un daudz kam dzīvē nepiekrīst.

Vienkārši patīkamā dāma te izskaidroja, ka tas nebūt nav tik raibi, un izsaucās: «Jā, apsveicu jūs: kruzulus vairs ne-nēsā.»

«Kā, nenēsā?»

«To vietā ir bārkstis.»

«Ak, tas nemaz nav glīti, bārkstis!»

«Bārkstis, visur bārkstis: pelerins ar bārkstīm, pie pie-durknēm bārkstis, uzplecīši ar bārkstīm, apakšā bārkstis, visur bārkstis.»

«Nav labi, Sofija Ivanovna, ja visur bārkstis.»

«Ļoti glīti, Anna Grigorjevna, ārkārtīgi: šuj divām vīlītēm ar platām piedurknēm un augšā ... Bet — lūk, lūk, kā jūs brīnīsieties, lūk, kad sacīsiet, ka ... Nu, brīnieties. Iedomājieties, taļlas ir vēl garākas, priekšā ass stūris un krūšu kauliņš pavisam iziet no robežām: brunči sakrokoti visapkārt kā vecos laikos fižmas, pat uz muguras mazliet uzliek vati, lai būtu pilnīga belle famme.»

«Nu, vai zināt, atzīstos!» sacīja no visām pusēm patīkamā dāma, galvu cienīgi palocīdama.

«Ir jau tiesa, atzīstos!» vienkārši patīkamā dāma atbildēja

«Nu kā jūs gribat, bet es tarn pakal neķēmošos.»

«Es pati arī nē... Patiesi, ja apdomā, kāda kādreiz nav tā mode ... ne pēc kā neizskatās! es joku dēļ izlūdzu no savas māsas piegrieztni; mana Melānijā jau sāka šūt.»

«Tātad jums jau ir piegrieztnē?» iesaucās no visām pusēm patīkamā dāma ne bez ieinteresētības.

«Nu jā, māsa atveda.»

«Mīļā, dodiet man to, dieva dēļ dodiet.»

«Ak, es jau apsolīju Praskovjai Fjodorovnai. Varbūt pēc viņas.»

«Kas tad pēc Praskovjas Fjodorovnas vairs to gērbs mu-gurā? Tas jau būtu ļoti dīvaini no jūsu puses, ja jūs dotu svešiem priekšroku.»

«Viņa jau arī man ir radniece.»

«Viņa jums radniece, dievs zina kāda: no vīra puses... Nē, Sofija Ivanovna, es par to ne dzirdēt «iegribu, tas iznāk: jūs mani tā apvainojat... redzams, esmu jau jums apnikusi, redzams, jūs gribat pārtraukt ar mani pazīšanos.»

Nabaga Sofija Ivanovna galīgi nezināja, ko

viņai darīt. Viņa juta pati, ka bija sevi nostādījusi starp divām stiprām ugunīm. Te nu bija, vajadzēja lielīties! Viņa bija gatava par to ar adatām sabadīt mulķīgo mēli.

«Nu, ko tad dara mūsu skaistulis?» iejautājās no visām pusēm patīkamā dāma.

«Ak mans dievs! ko es te tā sēžu jūsu priekšā! lūk, jauki! Vai zināt, Anna Grigorjevna, kādēļ es atbraucu?» Te viešņai aizrāvās elpa, vārdi kā vanagi taisījās izskriet viens pār otra, un vajadzēja tikai būt tik necilvēcīgai, kūda bija sirds-draudzene, lai iedrošinātos viņas runu traucēt.

«Lai kā jūs viņu slavējat un lielāt,» runāja viņa ļoti ātri, ātrāk nekā parasti: «bet es teikšu tieši un viņam acīs teikšu, ka viņš ir nelietīgs cilvēks, nelietīgs, nelietīgs, nelietīgs.»

«Bet paklausieties tikai, ko es jums atklāšu ..

«Izrunājuši, ka viņš ir skaists, bet viņš nemaz nav skaists, it nepavisam nav, un deguns viņam ... visnepatīkamākais deguns ...»

«Atļaujiet, atļaujiet jel jums tikai izstāstīt... mājā Anna Grigorjevna, atļaujiet izstāstīt! Tas tik ir notikums, vai sa-protat: notikums: skonapel-istoar,» runāja viešņa gandrīz ar izmisumu un

gluži lūdzošā balsī. Nebūs lieki piezīmēt, ka abu dāmu sarunā iespruka daudz svešvārdu un dažkārt veseli franču teikumi. Lai gan autors ar godbijību atzīst to lielo labumu, kādu franču valoda atnes Krievijai, lai gan ar godbijību izturas pret mūsu augstāko aprindu teicamo ieražu runāt cauru dienu franciski, kas, zināms, notiek aiz lielas tēvijas mīlestības; tomēr nekādi neuzdrīkstas pieļaut kādas svešas valodas teikumu šajā savā krievu poēmā. Tā tad turpi-nāsim krieviski.

«Kas par notikumu?»

«Ak mana dārgā Anna Grigorjevna, kaut jūs tikai varētu iedomāties to stāvokli, kādā es nokļuvu, iedomājieties, pie manis šodien atnāk protopopiene, protopopiene, Kirila tēva sieva, un ko jūs domājat: mūsu mīlulis, tas mūsu atbraucējs, kāds izrādās, a?»

«Kā, vai tad viņš arī ar protopopieni lakstojies?»

«Ak Anna Grigorjevna, lai nu būtu lakstojies, tas vēl nebūtu nekas; paklausieties tikai, ko man nu^at stāstīja protopopiene: saka, atbraukusi pie viņas muižniece Koro-bočka, pārbijusies un bāla. Kā nāve, un stāsta, bet ko stāsta, paklausieties

tikai: vesels romāns: piepeši dziļā naktī, kad mājā visi jau gul, pie vārtiem tiek kladzināts tik briesmīgi, kā vien var iedomāties, un kliež: atveriet, atveriet, ja nē, — vārti tiks ielauzti! ... kā jums tas izliekas? Ko jūs pēc tā spriežat par mūsu mīluli?»

«Kāda tad ir tā Korobočka, vai jauna un skaista?»

«Nemaz, vecene.»

«Lūk, jauki! Tad viņš piesējies vecenei. Nu, var redzēt, kāda gaume mūsu dāmām, atradušas ko iemīlēt.»

«Tad nē jel, Anna Grigorjevna, nepavisam ne tas, ko jūs domājat, iedomājieties tikai to, ka ierodas, no galvas līdz kājām apbruņojies kā kāds Rinaldo Rinaldini un prasa: pārdodiet, viņš saka, man visas dvēseles, kas nomirušas. Korobočka ļoti prātīgi atbild, viņa saka, es nevaru pārdot, tāpēc ka tās mirušas. Nē, viņš saka, tās nav mīušas: tā ir mana darīšana, viņš saka, zināt, vai mirušas vai ne; viņas nav mirušas, nav mirušas! kliež, nav mirušas! Vārdu sakot, sacēla briesmīgu skandaljozu: saskrēja visa sādža, bērni raud, visi kliež, neviens nekā nesapiot, un, vairāk nekā kā tikai orror, orror, orror.. . Bet,

Anna Grigorjevna, jūs nevarat iedomāties, kā es iztrūkos, kad visu to dabūju dzirdēt. «Mijā kundze,» Maška man saka, «paskatieties spogulī, jūs esat bāla.» Par spoguļi nav vaļas ne domāt, saku: man jābrauc, jāizstāsta Annai Grigorjevnai. Tūliņ lieku iejūgt zirgus kariatē: kučieris Andruška prasa man, kur jābrauc, bet es nevaru ne izrunāt, skatos viņam acīs kā muļķe; man šķiet, viņš nodomāja, ka esmu ārprātīga. Ak, Anna Grigorjevna, kaut tikai jūs varētu iedomāties, kā es pārbijos!»

«Tas taču ir Joti dīvaini,» teica no visām pusēm patīkamā dāma: «ko gan tās mirušās dvēseles varētu nozīmēt? Es, atzīstos, tur nekā nesaprotu. Nu jau otru reizi dzirdu par šīm mirušām dvēselēm; bet mans vīrs saka, ka Nozdrevs melo: tomēr tur laikam kaut kas ir.»

«Bet iedomājieties, Anna Grigorjevna, kāds bija mans stā-voklis, kad dabūju to dzirdēt. Un tagad, Korobočka saka: es nezinu, saka, ko nu man darīt. Piespieda, saka parakstīt kādu viltotu papīru, nosvieda piecpadsmit rubju asignacijās; es, saka, esmu nepieredzējusi, nespēcīga atraitne, es nekā nezinu...» Palūk, kāds notikums! Bet kaut tikai jūs varētu jel maz iedomāties, kā es

iztrūkoks!»

«Bet sakiet, ko gribat, te nav mirušās dvēseles, te slēpjas kaut kas cits.»

«Es atzīstos arī,» ne bez izbrīna sacīja vienkārši patīkamā dāma un tūliņ sajuta stipru vēlēšanos dabūt zināt, kas gan tur vēl slēpjas. Viņa pat teica vilcinādamās: «Bet kā jūs domājat, kas tur vēl slēpjas?»

«Nu, kā jūs domājat?»

«Kā es domāju? ... Es, man jāatzīstas, esmu gluži apju-kusi.»

«Tomēr, es labprāt vēlētos zināt: kādas ir jūsu domas par šo lietu?»

Bet patīkamā dāma nekā neatrada, ko atbildēt. Viņa prata tikai uztraukties, bet kaut ko asprātīgu iedomāties viņa ne-spēja, un tāpēc viņai, vairāk nekā dažai citai, bija vajadzīga sirdsdraudzība un padomi.

«Nu paklausieties, ko nozīmē tās mirušās dvēseles,» no visām pusēm patīkamā dāma sacīja, un viešņa pie šiem vār-diēm visa pārvērtās dzirdē: viņas austiņas izstiepās pašas no sevis, viņa piecēlās pusstāvu, gandrīz nesēdēja un neturējās pie dīvana, un, nevērojot to, ka bija diezgan smaga, piepeši kļuva daudz tievāka,

kļuva līdzīga vieglai pūkai, kas pie pirmā dvasas
uzpūtienu tūliņ uzlidos gaisā.

Tā krievu kungs medībās, piejājis pie meža, no
kura tūlīt tūlīt izlēks piķiera pieceltais zaķis, kopā
ar savu zirgu un paceltu suņa pātagu pārvēršas
sastingušā mirklī, biszālēs, kam tūlīt tūlīt pieliks
uguni. Viņš acīm iezīdies miglainajā gaisā, tūlīt
jau panāks zvēru, tūlīt trāpīs viņa skrotis, lai kā
pretojas ņirbošais sniega klajums, kaisīdams
sudrabotas zvaigznes viņam mutē, ūsās, acīs,
uzacīs un uz bebrādas cepures.

«Mirusās dvēseles...» no visām pusēm
patīkamā dāma iesāka.

«Ko, ko?» viešņa uzbudināta krita valodā.

«Mirusās dvēseles! ...»

«Ak, sakiet dieva dēļ!»

«Tās tikai izdomātas uzmanības novēršanai,
bet lieta, lūk, kāda: viņš grib aizvest gubernatora
meitu.»

Sis spriedums bija tiešām negaidīts un visādā
ziņā pār-steidzošs. To izdzirdējusi, patīkamā
dāma uz vietas gluži pārakmeņojās, nobālēja,
nobālēja kā nāve un, nudien, ne pa jokam izbijās.
«Ak mans dievs!» viņa iekliedzās, rokas
sasiz-dama: «tas gan man nebija ienācis prātā.»

«Bet es. taisnību sakot, tiklīdz jūs atplētāt muti, tūliņ no-pratu, kas par lietu,» atbildēja no visām pusēm patīkamā dāma.

«Bet, Anna Grigorjevna, kas gan pēc visa tā ir institūta audzināšana! palūk, kāda nevainība!»

«Kas par nevainību! Es dzirdēju, ka viņa runāja tādus vārdus, ka, jāatzīstas, man nav dūšas tos atkārtot.»

«Vai zināt, Anna Grigorjevna, tas, nūdien, vienkārši plēš sirdi pušu, jā redzi, cik tālu tagad nonākusi netikumība.»

«Taču vīrieši pēc viņas kā bez prāta. Bet, ja man jāsaka, tad, atzīstos, es pie viņas nekā neatrodu ...»

«Neciešami manierīga.»

«Ak mana dārgā Anna Grigorjevna, viņa jau ir izcirsts tēls, kaut jel kāda izteiksme būtu sejā.»

«Ak, cik manierīga! ak, cik manierīga! Mans dievs, cik manierīga! Es nezinu, kas viņu tā izmācījis, bet es vēl neesmu redzējusi sievieti, kas būtu tik klīrīga.»

«Mīlā! viņa ir tēls un bāla kā nāve.»

«Ak, to nesakiet, Sofija Ivanovna: krāsojas bezdievīgi.»

«Ak, ko jūs, Anna Grigorjevna, viņa ir krīts,

krīts, kā tīrs krīts.»

«Mīļā, es sēdēju viņai blakus: krāsa bija pirksta biezumā un krita no vaigiem veseliem gabaliem kā apmetums. Māte izmācījusi, pati ir koķete, bet meita māmiņu pārspēs.»

«Bet atļaujiet, varat zvērēt, kā gribat, bet es esmu gatava tūliņ pazaudēt bērnus, vīru, visu muižu, ja viņai ir kaut tikai viena pilīte, kaut mazākā daļiņa, kaut ēna no kāda sārtuma!»

«Ak, ko jūs runājat, Sofija Ivanovna!» no visām pusēm patīkamā dāma sacīja, rokas sasizdama.

«Ak, kāda jūs esat, Anna Grigorjevna! Es par jums brīnos!» sacīja patīkamā dāma un arī sasita rokas.

Lai lasītājs nebrīnās, ka dāmas nebija vienis prātis par to, ko abas gandrīz reizē bija redzējušas. Patiesi, pasaulē ir daudz lietu, kam tāda īpašība: ja uz tām paskatās viena dāma, tās izliekas gluži baltas, bet, ja paskatās otra — tās iznāk sarkanas, sarkanas kā brūklenes.

«Nu, lūk, jums vēl viens pierādījums, ka viņa ir bāla.» turpināja patīkamā dāma: «es kā tagad atminas, ka sēdēju blakus Maņilovam un sacīju viņam: paskatieties, cik viņa bāla! Nudien, vajag

būt tik neprātīgiem kā mūsu vīriešiem, lai jūsmotu par viņu. Bet mūsu skaistulis .. . Ak, cik riebīgs viņš man izlikās! Jūs nevarat iedomāties, Anna Grigorjevna, cik riebīgs viņš man izlikās.»

«Tomēr atradās dažas dāmas, kas nebija pret viņu vien-aldzīgas.»

«Es, Anna Grigorjevna? To jūs nekad nevarat teikt, nekad, nekad!»

«Es jau par jums nerunāju, it kā bez jums nevienas nebūtu.»

«Nekad, nekad, Anna Grigorjevna! Atļaujiet man jums pie-zīmēt, ka es sevi ļoti labi pazīstu; varbūt gan, ka kādas citas dāmas, kas izliekas ļoti nepieietamas.»

«Nu, atvainojiet, Sofija Ivanovna! Atļaujiet man teikt, ka ar mani tādi skandaljozi nekad nav notikuši. Varbūt ar kādu citu, bet ar mani ne, atļaujiet man to jums izskaidrot.»

«Kādēļ tad jūs apvainojāties? tur taču bija arī citas dāmas, bija pat tādas, kas pirmās sagraba krēslu pie durvīm, lai no-sēstos viņa tuvumā.»

Nu, pēc tādiem patīkamās dāmas vārdiem gan neizbēgami vajadzēja sekot negaisam, bet, par lieliem brīnumiem, abas dāmas piepeši apklusā, un it nekas nesejoja. No visām pusēm patīkamā

dāma atminējās, ka jaunās modes kleitas piegrieztne viņai vēl nav rokā, bet vienkārši patīkamā dāma noprata, ka viņa vēl nav spējusi izzināt nekādus sīkumus no sirds-draudzenes atklājuma, un tāpēc miers iestājās ļoti drīz. Tomēr nevar sacīt, ka abām dāmām būtu iekšēja dziņa darīt otram nepatikšans, un, vispār, tām nemaz nebija ļauna daba, bet sarunā, gluži nemanot, radās maza vēlēšanās otram drusku iedurt; vienkārši viena otram izdevīgā brīdī pateiks kādu dzī-vāku vārdiņu: še tev! na, saņem, apēd! Visādas ir kā vīriešu, tā sieviešu dzimuma sirdsvēlēšanās.

«Es tikai to nevaru saprast,» sacīja vienkārši patīkamā dāma: «ka Čičikovs kā iebraucējs varēja iedrošināties spert tādu drošu soli. Nevar būt, ka tur nav līdzdalībnieku.»

«Un jūs domājat, ka nav?»

«Bet kā jūs domājat, kas viņam varēja palīdzēt?»

«Nu, kaut vai tas pats Nozdrevs.»

«Vai tiešām Nozdrevs?»

«Nu, kādēļ ne? viņš uz to arī būs gatavs. Jūs zināt: viņš savu miesīgo tēvu gribēja pārdot vai, labāk sakot, uz kārtīm nospēlēt.»

«Ak mans dievs, kādus interesantus jaunumus es uzzinu no jums! Man nenāca ne prātā, ka arī Nozdrevs iemaisīts šajā notikumā!»

«Bet es jau to vienmēr domāju'»

«Ja apdomā, nūdien, kas gan nenotiek pasaulē: nu, vai tad varēja iedomāties, kad, atcerieties, Čičikovs bija tikko kā iebraucis mūsu pilsētā, ka viņš sabiedrībā izdarīs tādu dī-vainu maršu? Ak Anna Grigorjevna, kaut jūs zinātu, kā es izbijos! ja nebūtu jūsu labvēlības un draudzības... es pa-tiesi stāvētu nelaimes malā .. . kur vēl tālāk? Mana Maška redz, ka esmu bāla kā nāve: mīlā kundze, viņa man saka, jūs esat bāla kā nāve. Maška, atbildu: man par to nav vaļas tagad domāt. Tad, lūk, kāds notikums! Tad arī Nozdrevs tur ir klāt, kas to būtu domājis!»

Patīkamajai dāmai ļoti gribējās izzināt citus sīkumus par nolaupīšanu, tas ir, kurā stundā un citu, bet viņa gribēja par daudz. No visām pusēm patīkamā dāma tieši atbildēja, ka nezinot. Viņa nemācēja melot: kaut ko iedomāties, — tā cita lieta, bet arī tikai tanī gadījumā, kad iedomas dibinājās uz iekšēju pārlicību, ja tika izjusta iekšēja pārlicība, tad viņa prata sevi aizstāvēt, un lai tikai kāds blēdis advokats, ievē-rojams citu

domu uzvarētājs, pamēģinātu te spēkoties, tas tūliņ redzētu, ko nozīmē iekšēja pārlicība.

Ka abas dāmas beidzot galīgi pārlicinājās par to, ko no sākuma ieskatīja tikai par iedomām, tur nav nekā neparasta. Mūsējie, gudri ļaudis, kā mēs paši sakām, izturas gandrīz tāpat, un par pierādījumu der mūsu zinātniskie prātojumi. No sākuma zinību vīrs tuvojas kā kāds blēdis, iesāk bailīgi, iesāk lēnā garā, mēreni, iesāk ar vispazemīgāko jautājumu: vai tas nav no turienes? vai šis apgabals nav no tā kakta savu nosaukumu dabūjis? jeb: vai šis dokuments nepieder citiem, vēlākiem laikiem? jeb ari: vai ar šo tautu nav jāsaprot, lūk, kāda tauta? Nekavējoties citē gan vienu, gan otru seno rakst-nieku, un, tikko mana kaut kādu norādījumu vai, vienkārši, kad kaut kas viņam tikai izliekas kā norādījums, viņš jau top drošāks un dūšīgs, sarunājas ar seniem rakstniekiem bez kautrēšanās, jautā viņiem un pats atbild viņu vietā, pavisam aizmirdams, ka viņš iesācis ar nedrošu varbūtību; viņam jau liekas, ka viņš to jau redz, ka tas ir skaidrs — un spriedums nobeidzas ar vārdiem: tad, lūk, tas tā bija, tad, lūk, par kādu tautu tiek runāts, tad, lūk, no kā-das

puses lieta jāaplūko! Pēc tam to visiem dzirdot pasludina no katedras, un jaunatklātā patiesība sāk staigāt pa pasauli, iekarodama sev piekritējus un cienītājus.

Tanī laikā, kad abas dāmas tik veiksmīgi un asprātīgi atšķetināja tik sarežģītu jautājumu, viesistabā ienāca prokurors ar savu vienmēr sastingušo seju, biezajām uzacīm un mirkšķinošo aci. Dāmas viena par otru steidzās viņam paziņot visus notikumus, izstāstīja par mirušo dvēseļu pirkšanu, par nodomu aizvest gubernatora meitu un viņu gluži apmulsi-nāja, tā ka viņš nekā nesaprata, lai cik ilgi stāvēja vienā un tai pašā vietā, mirkšķināja kreiso aci un purināja ar lakatu no bārdas tabaku. Abas dāmas pameta viņu tā stāvam un steidzās katra uz savu pusi dumpot pilsētu. So pasākumu viņām izdevās veikt mazliet vairāk nekā pusstundā. Pilsēta bija pilnīgi sadumpota; viss sāka rūgt, kaut jel kāds ko būtu varējis saprast. Dāmas visiem prata sapūst tādu miglu acīs, ka visi, bet it īpaši ierēdņi, labu laiku bija apstulbināti. Viņu stāvoklis no sākuma bija līdzīgs skolnieka stāvoklim, kam guļot biedri, kas agrāk cēlušies, iebāzuši degunā huzaru, tas ir, ar tabaku pildītu papīriņu. Ievilcis

ar visu gulētāja sparū ta-baku degunā, viņš atmostas, lec augšā, skatās kā muļķis, acis ieplētis, uz visām pusēm un nevar saprast, kur viņš, kas ar viņu noticis, un pēc tam tikai sāk izšķirt slīpiem saules stariem apgaismotās sienas, biedru smieklus, kuri paslēpušies kaktos, rītu, kas skatās pa logu, atmodušos mežu, kas skan tūkstošām putnu balsīm, gaišu kļuvušo upi, kas šur un tur līcīti pazūd starp tievajām niedrēm un visa nokaisīta pliku bērnu bariem, kuri saskrējuši uz peldēšanas, un pēc tam tikai beidzot sāk jūst, ka viņa degunā sēž huzars. Gluži tāds pats pirmajā brīdī bija pilsētas iedzīvotāju un ierēdņu stāvoklis. Ikviens apstājās kā auns, acis ieplētis. Mirušās dvēseles, gubernatora meita un Čičikovs, viss tas viņu galvās sajuka un samaisījās neparasti dīvaini: un tikai pēc tam, pēc pirmā reibuma, viņi pa druskai sāka tos apjaust katru atsevišķi, šķirt vienu no otra, sāka prasīt izskaidrojumu, un dusmojās, redzēdami, ka lieta nekādi negrib noskaidroties. Kas par joku īsteni, kas par joku tās mirušās dvēseles? Mirušajās dvēselēs nav nekādas loģikas, kā var mirušās dvēseles pirkt? kur tāds muļķis atradīsies? un par kādu stulbu naudu viņš tās pirks? un kur,

beidzot, kur var likt tādas mirušas dvēseles? un kā-pēc te iejaukta gubernatora meita? Ja viņš ir gribējis to aiz-vest, tad kādēļ viņam pirkt mirušas dvēseles? Un, ja pirkt mirušas dvēseles, tad kādēļ jāaizved gubernatora meita? vai viņš būs gribējis dāvināt viņai tās mirušās dvēseles, vai? Pa-tiesi, kādas aplamas tenkas izplatītas pa pilsētu? Kas tā par kārtību, tu neesi ne apgriezies, bet tādas tenkas jau palaistas, un kad_ jel tur būtu kāda jēga ... Tomēr ir izplatītas, tātad kaut kads iemesls taču bijis? Bet kāds iemesls var būt mirušās dvēselēs? tur ir iemesla nav. Tas iznāk tā: bābas visādus niekus saķērušas un putru savārījušas, lai nu tagad visi strebj! nudien, lai velns parauj! ... Vārdu sakot, sacēlās ten-kaš, un visa pilsēta sāka runāt par mirušām dvēselēm un gubernatora meitu, par Čičikovu un mirušām dvēselēm, par gubernatora meitu un Čičikovu, visi, kas vien spēja, sacēlās kājās. Kā viesulis sāka griezties līdzī tam, kā likās, snaudošā pilsēta! Izlīda no alām visi gulšņavas un miega mīces, kas vairāk gadu nakts svārkos bija staigājuši pa mājām, uzvel-dami vainu te kurpniekam, kas pašuvīš šaurus zābakus, te skroderim, te dzērājam kučierim. Visi tie, kas sen bija

pār-traukuši visas pazišanās un sagājās tikai ar muižniekiem Miegapūžņi un Gulētāju (slaveni termini, atvasināti no vār-diēm miegs un gulēt, kas pie mums Krievijā lielā cieņā tāpat kā frāze: iebraukt pie Šņācēja un Krācēja, kas nozīmē visādus nāves miegus uz sāniem, uz muguras un visādos citos stā-vokļos ar krākšanu, svilpošanu pa degunu un visiem citiem piederumiem). Visi tie, ko nevarēja no mājas izvilināt laukā ne ar ielūgumu uz piecsimt rubļu dārgu zivju viru ar divi aršinu garām storēm un mutē kūstošām zivju pastētēm; vārdu sakot, izrādījās, ka pilsēta ir liela, ka tajā daudz ļaužu, ka tā pienācīgi apdzīvota. Parādījās arī kāds Sisojs Pafnut-jevičs un Makdonalds Karlovičs, par kuru nekad nekas nebija dzirdēts; viesistabās tagad dēdēja kāds garš, garš ar sašautu roku, tik gara auguma, kāds vēl nekad nebija redzēts. Pa ielām brauca aizsegtas droškas, visādi sen neredzēti līnij-rati, kratekļi, čīkstekļi — un ievārījās putra. Citā reizē un pie citiem apstākļiem tādām tenkām varbūt nebūtu pievērstā nekāda uzmanība; bet N pilsēta jau sen nebija dabūjusi dzirdēt nekādas ziņas. Triju mēnešu laikā pat nebija noticis nekas tāds, ko galvaspilsētās mēdz nosaukt par komeražām,

kas, kā zināms, pilsētai ir tikpat kā īstā laikā ievesta pārtika. Pilsētas baumotavā pēkšņi radās divējādi, viens otram gluži pretēji ieskatī, un piepeši izcēlās divas pretējas partijas: vīriešu un sieviešu Vīriešu partija, visaplamākā, pievērsa uzmanību mirušām dvēselēm. Sieviešu nodarbojās tikai ar gubernatora meitas nolaupīšanu. Sajā partijā, dāmām par godu jāsaka, bija nesamērojami vairāk kārtības un apdomības. Kā redzams, viņu uzdevums jau ir būt par labām saimniecēm un kārtības uzturētājām. Viss viņām it drīz pieņēma možu, noteiktu veidu, ietērpās skaidrās un taustāmās formās, noskaidrojās, nokristalizējās, ar vārdu, iznāca gatava ainava. Izrādījās, ka Čičikovs jau sen bijis iemīlējis un ka viņi satī-kušies dārzā pie mēnesgaismas, ka gubernators būtu pat viņam atdevis savu meitu, tāpēc ka Čičikovs bagāts kā žīds, ja tikai par iemeslu nebūtu bijusi sieva, ko esot atstājis (kur viņas bija dabūjušas zināt, ka Čičikovs precējies — par to nevienam nebija ne jausmas), un ka sieva, kas ciešot aiz bez-cerīgas mīlestības, uzrakstījusi gubernatoram ļoti aizgrābjošu vēstuli un ka Čičikovs, redzēdms, ka tēvs un māte nekad nebūs ar mieru, nodomājis

zagšus aizvest. Citos namos runāja drusku citādāk: ka Čičikovam sievas nemaz neesot, bet ka viņš, veikls un noteiktas rīcības cilvēks, gribēdams dabūt meitas roku, esot sācis ar māti un viņam bijusi paslepena sirds draudzība ar viņu un ka tikai vēlāk deklarējis par meitas roku; bet māte, baidīdamās, ka nenotiek noziedzība pret reliģiju, un sirdsapziņas mocīta, esot galīgi atsacījusi, un ka, lūk, tādēļ Čičikovs nolēmis nozagt. Pie visa tā pievienojās dažādi paskaidrojumi un labojumi, par cik šīs baumas iespiedās visnomaļākajās šķērsielās. Krievijā zemākās aprindās ļoti mīl parunāt par tenkām, kas gadās augstākās aprindās, un tādēļ par visu to sāka runāt tādās mājelēs, kur Čičikovs nekad nebija ne acīs redzēts, kur viņu neviens nepazīna un kur daudz ko vēl pielika un paskaidroja klāt. Sižets ar katru brīdi kļuva interesantāks un, katru dienu vairāk noapaļodamies, beidzot galīgā formā, tā, kā ir, nonāca tieši pašas gubernatorienes ausīs. Gubernatoriene kā ģimenes māte, kā pilsētas pirmā dāma un, beidzot, kā dāma, kam par to visu nebija ne mazākās aizdomas, jutās galīgi apvainota no šādām pasakām un iekvēlojās dusmās, no visiem

viedokliem taisnīgās. Nabaga gaišmatei bija jāizcieš visnepatīka-mākā tēte-ā-tēte, kāda vien var gadīties sešpadsmit gadu vecai meičai. Visādiem jautājumiem, tirdīšanām, lietas iz-meklēšanai, bārieniem, draudiem, pārmetumiem, biktēšanām nebija gala, tā ka meiča sāka raudāt, vaimanāt un nevarēja neviena vārda saprast; šveicaram tika dota visstingrāko pa-vēle nekad un ne pie kādiem apstākļiem nelaist Čičikovu iekšā.

Nodarījušas savu lietu ar gubernatoriem, dāmas gandrīz jau pievērsās vīriešu partijai, pūlēdamās tos dabūt savā pusē, iegalvodamas, ka mirušās dvēseles esot tikai izdomājums un izlietots nolūkā, lai varētu novērst visas aizdomas un sek-mīgāk izdarīt nolaupīšanu. Daudzus no vīriešiem arī no-veda no ceļa, un tie piestāja viņu partijai, nevērojot to, ka dabūja sīvus pārmetumus no saviem biedriem, kas viņus no-lamāja par bābām un brunčiem, kā zināms, vīriešu kārtai ļoti apvainojošiem vārdiem.

Bet, lai gan vīrieši bruņojās un pretojās, tomēr viņu partijā nepavisam nebija tādas kārtības kā sieviešu. Viss viņiem bija it kā sacietējis, neaptēsts, nelāgs, neglīts, nesaskaņots, slikts,

galvā bija jukas, nekārtība, nenoteiktība, domas neskaidras— vārdu sakot, visur bija manāma vīriešu tukšā, rupjā, smagā daba, kurai nav spēju rūpēties par ģimenes laimi, ne ar sirdi pieķerties, daba, kas ir mazticīga, slinka, vienmēr svārstās un mūžīgi bailojas. Viņi sprieda, ka tas viss nieki, ka guber-natora meitas aizvešana drīzāk piestāvēt kādam huzaram, bet nevis civilistam, ka Čičikovs to nedarīšot un ka bābas melojot, jo bāba esot tikpat kā maiss, ko ieliksi, to nesīs; bet svarīga lieta, uz ko jāgriež vērība, esot mirušās dvēseles, kas velns viņu zina ko nozīmē, bet tajās slēpjoties kaut kas visai ļauns, nelāgs. Kāpēc vīriešiem izlikās, ka tajās slēpjas kaut kas ļauns un nelāgs, to mēs tūliņ dabūsim zināt; guberņā pat-laban bija iecelts jauns ģenerālgubernators, notikums, kas, kā zināms, ļoti uzbudina ierēdņus: sāksies tirdišanas, rājiēni, dīdīšana un visādas dienesta putas, ar ko priekšnieks uz-cienā savus apakšniekus! Ierēdņi domāja: bet ja viņš tik dabū zināt, ka mūsu pilsētā tādas muļķīgas tenkas izplatītas, tad par to vien mums var sadot ne uz dzīvību, bet nāvi. Slimnīcu valdes inspektors piepeši kļuva bāls: viņam diezin kas ienāca prātā, ka vai tik ar mirušām dvēselēm nav jāsaprot tie

slim-nieki, kas slimnīcās un vispār arī citās vietās lielā pulkā miruši no karstumu guļas, pret kuru nav tikuši lietoti vāja-dzīgie pasākumi, un vai tik Čičikovs neesot ģenerālguberna-tora kancelejas sūtīts, lai lietu slepeni izmeklētu. Viņš paziņoja par to priekšsēdētājam. Priekšsēdētājs atbildēja, ka tās mulķības, bet pēc tam piepeši pats nobālēja, nodomādams: bet ko tad, ja Cičikova pirtās dvēseles tiešām mirušas? un viņš atļāvis par tām apstiprināt pirkšanas līgumu, pie tam vēl pats bijis Pļuškina pilnvarotais, un ja tas nonāk līdz gu-bernatoram, ko tad? Viņš par to vairāk nekā, kā tikai pa-teica vienam un otram, un viens un otrs piepeši kļuva bāls; bailes ir lipīgākas nekā mēris, tās izplatās acumirkli. Visi pie sevis pēkšņi atrada tādus grēkus, kādu viņiem pat nemaz nebija. Vārds mirušās dvēseles skanēja tik nenoteikti, ka sāka celties aizdomas, vai tik te nav kāds mājiens par steigā aprak-tiem liķiem, sakarā ar diviem nesen notikušiem atgadīju-miem. Pirmais gadījums zīmējās uz kaut kādiem Soļviče-godskas tirgotājiem, kas bija atbraukuši uz gadatirgu un pēc tirgus sarīkojuši dzīres saviem biedriem Uztsisoļskas tirgo-tājiem, dzīres pēc krievu paražas, ar vāciešu untumiem: aršadēm,,

punšiem, balzamiem un tamlīdzīgiem. Dzīres, kā jau ierasts, beidzās ar kautiņu. Soļvičegodskas tirgotāji līdz nāvei piekāva uztsisoļskiešus, kaut gan arī paši tika krietni sami-zoti, gan pa sāniem, gan pa mīkstumu, gan pa tukšumiem, kas liecināja par nesamērīgi lielajām dūrēm, kādas bija bi-jušas miroņiem. Pēc cīnītāju izteicieniem, vienam no uzva-rētājiem pat bija noskaldīts vēja rādītājs, tas ir, pilnīgi sa-šķaidīts deguns, tā ka no tā vairs sejā nebija palicis ne par pus pirksta. Šajā lietā tirgotāji atzinās par vainīgiem, iz-skaidrodami, ka esot tikai drusku padraiskojušies; klīda bau-mas, ka apsūdzētie pie izmeklēšanas esot noskaitījuši pa četrām divsimt rubļu asignacijām katrs; kaut gan lieta vispār pārāk tumša; pēc izmeklēšanas un izziņām izrādījās, ka Uztsisoļskas puisi esot nomiruši tvanā, un tāpēc tos arī ap-bedīja kā noslāpušus. Otrs nesen notikušais gadījums bija šāds: Utainās-lielības ciema kroņa zemnieki, savienojušies ar tādiem pašiem Silu un Ķildu ciema zemniekiem, it kā no- slaucījuši no zemes virsas zemstes policiju, piesēdētāja, kaut kāda Drobjaškina, personā, tāpēc ka zemstes policija, tas ir, it kā piesēdētājs Drobjaškins, sācis par daudz bieži

braukāt uz viņu sādžu, lai apkarotu karstumgulu, bet īstais iemesls esot bijis tas, ka zemstes policija, būdama ar vāju sirdi, ieskatī-jusi sādžas sievas un meitas. Skaidri gan nav zināms, kaut gan liecībās zemnieki izteikušies tieši, ka zemstes policija bijis tāds nešķīstnieks kā kaķis, ka viņš nevienu vien reizi ticis pieķerts un reiz pat gluži kails izdzīts no kādas istabas, kur bijis ielīdis. Zināms, zemstes policijai bija jādabū sods par viņa sirds vājībām, bet Utainās-lielības un arī Ķildu ciema zemniekus nevarēja attaisnot par patvarību, ja tikai viņi bija pie slepkavības vainīgi. Bet lieta bija tumša, zemstes poli-ciju atrada uz ceļa, zemstes policijas mundieris jeb svārki bija sliktāki nekā lupatas, bet fiziognomiju ir pazīt nevarēja. Lieta staigāja pa tiesām un beidzot ienāca palatā, kur to klusībā šādi izsprieda: tā kā nav zināms, kurš no zem-niekiem piedalījies, un viņu ir daudz, bet Drobjaškins ir beigts cilvēks, tad viņam nebūs nekāds liels labums, ja viņš arī prāvu vinnētu, bet zemnieki vēl ir dzīvi, tātad spriedums viņiem par labu no liela svara; tad tādēļ arī nosprieda: piesēdētājs Drobjaškins pats bijis par iemeslu, tādēļ ka ne-taisnīgi spaidījis Utainās-lielības un Ķildu

ciema zemnie-kus un ka nomiris uz mājām braucot kamanās ar trieku.

Lieta, kā likās, bija gludi nodarīta, bet ierēdņi, nav zināms, kāpēc, sāka domāt, ka tagad, laikam, runā par šīm mi-rušajām dvēselēm. Kā par spīti tanī pašā laikā, kad ierēdņu kungi lā kā tā jau atradās Joti grūtā stāvoklī, gubernators vienā reizē saņēma divus papīrus. Vienā bija teikts, ka esot daži ziņojumi un norādījumi, ka viņu gubernā uzturoties kāds viltotu asignaciju taisītājs, kas slēpjoties ar dažādiem vārdiem, un ka nekavējoties vajagot iesākt visstingrāko izmeklēšanu. Otrs raksts bija no kaimiņu gubernatora, kas paziņoja, ka viņa gubernā no likumīga soda izbēdzis kāds laupītājs un, ja varbūt viņu gubernā gadītos kāda šaubīga persona, kas neuzrāda nekādas apliecības un pases, tad lai to uz pēdām aizturot. Šie divi papīri visus gluži samulsināja. Līdzšinējie spriedelējumi un minējumi bija galīgi satricināti. Protams, nekādi nevarēja iedomāties, ka te kaut kas zīmējas uz Čičikovu, tomēr kad katrs pie sevis padomāja, kad atcerējās, ka viņi vēl nemaz nezinot, kas tad Čičikovs patiesībā ir, ka viņš pats Joti neskaidri stāstījis par savu personību,

stāstījis, tiesa, ka dienestā cietis taisnības dēļ, bet visu to kaut kā neskaidri, un kad pie tam vēl atcerējās, kā viņš pats izteicies, ka viņam bijuši daudz ienaidnieku, kas tīkojuši pēc viņa dzīvības, tad visi kļuva vēl domīgāki: tātad viņa dzīvība ir bijusi briesmās; tātad viņš ticis vajāts, tātad viņš arī kaut ko tādu nodarījis... jā, bet kas tad viņš patiesībā tāds ir? Protams, nevar domāt, ka viņš būtu viltotās naudas taisītājs, un jo vairāk ne, ka laupītājs, ārpuse ļoti godīga, bet pie visa tā, kas tad viņš īsti var būt? Un, lūk, ierēdņu kungi sev uz-deva jautājumu, kuru viņiem vajadzēja sev uzdot mūsu poē-mas pirmajā nodaļā. Tika nospriests iztaujāt tos, no kuriem pirktas dvēseles, lai, mazākais, uzzinātu, kas tā par pirkšanu un kas īpaši jāsaprot ar šīm mirušajām dvēselēm, un vai viņš varbūt nav kādam nevilus kaut garām ejot izstāstījis par saviem īstajiem nodomiem, un vai nav kādam teicis, kas viņš tāds ir. Vispirms griezās pie Korobočkas, bet te nekā daudz neieguva: viņš esot par piecpadsmit rubļiem nopircis dvēseles un pērkot arī putnu spalvas, un daudz vēl ko apso-lījies pirkt, uzpērkot arī kronim taukus un tāpēc droši vien esot blēdis, jo esot jau viens tāds bijis, kas pircis

putnu spal-vas un kronim taukus, tas visus esot piekrāpis un protopopa sievu piekrāpis vairāk nekā par simt rubļiem. Visu, ko viņa vēl stāstīja, bija viena un tā paša atkārtojums, un ierēdņi sa-prata tikai to, ka Korobočka ir vienkārši mulķīga vecene. Maņilovs atbildēja, ka viņš par Pāvelu Ivanoviču vienmēr gatavs galvot kā par sevi pašu, ka viņš ziedotu visu savu muižu, lai iemantotu kaut simto daļu no Pāvela Ivanoviča īpašībām, un atsaucās par viņu visglaimojošākos teikumos un, jau ar piemiegtām acīm, piemetināja dažas domas par draudzību. Šīs domas, protams, pietiekoši izskaidroja viņa maigās sirds īpašības, bet neizskaidroja ierēdņiem lietas bū-tību. Sobakevičs pateica, ka, pēc viņa domām, Čičikovs esot labs cilvēks, ka esot pārdevis viņam vislabākos zemniekus un visādā ziņā dzīvus; bet ka viņš nevarot galvot, kas var notikt turpmāk, ja grūtās pārceļošanas dēļ viņi ceļā nomirst, tā nebūšot viņa vaina, bet dieva prāts, un ka drudžu un citu nāvi nesošu slimību pasaulē neesot mazums, un esot jau pie-mēri, ka izmirstot veselas sādžas. Ierēdņu kungi ķērās vēl pie viena līdzekļa, kas gan nebija visai glīts, bet ko tomēr dažureiz lieto, tas ir, aplinkus viņi lika

saviem sulai-ņiem izprašņāt Cičikova ļaudis vai tie nezina kādus sīkumus par viņa kunga agrāko dzīvi un apstākļiem, bet dabūja zināt ļoti maz. Petruška iepazīstināja viņus tikai ar savu smaku, bet Selifans atbildēja, ka esot pildījis valsts dienestu un agrāk kalpojis muitā un vairāk nekā. Šai ļaužu šķirai ir ļoti dīvaina ieraža. Ja viņam jautā par kaut ko tieši, viņš nekā neatceras, nevar saprast, ko no viņa grib, un pat it vien-kārši atbildēs, ka nezina, bet, ja prasa par kaut ko citu, tad piepīs arī to klāt, kas vajadzīgs zināt un izstāstīs ar tā-diem sīkumiem, kurus nemaz negribi dzirdēt. Visas ierēdņu izmeklēšanas atklāja viņiem tikai to, ka viņi nekā nezina, kas Čičikovs tāds ir, un ka tomēr Cičikovam visādā ziņā kaut kam ir jābūt. Viņi beidzot apņēmās šo lietu galīgi pārrunāt un nospriest, mazākais, kas un kā viņiem jādara, pie kādiem līdzekļiem jāķeras un kas viņš īsti tāds ir: vai tāds cilvēks, kas kā šaubīga persona jāaiztur un jāarestē, vai arī tāds cilvēks, kas pats var viņus kā šaubīgus saņemt un arestēt. Visa tā dēļ nolēma sapulcēties pie policijmeistara, lasītājam jau pazīstamā pilsētas labdara un tēva.

X NODAĻA

Sapulcējoties pie policijmeistara, lasītājam jau pazīstamā pilsētas tēva un labdara, ierēdņiem bija gadījums vienam otru novērot, ka no rūpēm un nemiera viņi pat ir novājējuši. Patiesi, jaunā ģenerālgubernatora iecelšana un šie saņemtie tik svarīga satura papīri un šīs dievs zina kādas baumas, viss tas bija atstājis uz viņu sejām redzamas zīmes, un frakas daudziem bija kļuvušas jūtami platākas. Visi bija sarāvu-šies, ir priekšsēdētājs bija kļuvis vājāks, ir slimnīcu valdes inspektors novājējis, ir prokurors novājējis, ir kāds Sīmanis Ivanovičs, ko nekad nesauca uzvārdā un kas nēsāja rādāmā pirkstā gredzenu, ko vienmēr mēdza dot dāmām ap-lūkot, arī tas bija novājējis. Protams, atradās arī, kā tas vien-mēr gadās, daži drošinieki, kas nebūt nezaudēja dūšu, bet tādu bija visai maz. Viens vienīgais pastmeistars. Viņa pa-rasti vienmērīgais raksturs nebija pārmainījies, un vienmēr līdzīgos gadījumos viņam bija paradums runāt: «Pazīstam mēs jūs, ģenerālgubernatorus! Jūs varbūt trīs četri pārmai-nīsieties, bet es trīsdesmit gadu, mans kungs, sēdu vienā un tai

pašā vietā.» Citi ierēdņi viņam uz to parasti atbildēja: «Tev jau ir labi, sprechen sie deutsch, Ivan Andreič: tev tikai pasta darīšanas: saņemt un aizsūtīt ekspediciju, varbūt vie-nīgi vari piekrāpt, ja aiztaisīsi kantori stundu ātrāk, vai pa-ņemsi lieku maksu no nosebojuša tirgotāja par vēstules pie-ņemšanu vēlāk par noteikto laiku, vai arī aizsūtīt kādu paku, kas nemaz nav sūtāma, pie tāda darba, zināms, katrs būs svēts. Bet ja tev velns katru dienu ap degunu dejotu: tu pats nemaz negribi ņemt, bet viņš tev bāž. Un tev arī nav liela bēda, tev tikai viens dēlēns; bet man, brāl, Praskovju Fjoriovnu dievs tik labi svētījis, kā gads, tā atnes: vai nu Praš-kušku vai Petrušku: te, brāl, dziedāsi citu dziesmu.» Tā runāja ierēdņi, un, vai patiesi iespējams velnam pretoties, par to spriest nav autora darīšana. Šoreiz sanākušajā sapulcē ļ[^]ti varēja manīt tās vajadzīgās lietas trūkumu, ko vienkārša tauta sauc par saprātu. Vispār, mēs kaut kā neesam izveido-jušies svarīgām apspriedēm. Visās mūsu sapulcēs, sākot ar zemnieku sādžu sapulcēm, beidzot ar visdažādākajām zinību un citām komitejām, ja tajās nav vienas galvas, kas vald[^]a pār visu, piemīt lielas jukas. Grūti pat pateikt,

kāpēc tas tā, redzams, tāda tauta, vienīgi izdodas tās apspriedes, kurās sa-nāk, lai pažūpotu un paēstu pusdienas, proti, klubi un visā-das voksales vāciešu gaumē. Bet gatavi, varbūt, mēs ik brīdi esam uz visu ko. Mēs pēkšņi, ja papūš tik vējš, ierīkosim lab-darības veicināšanas un saziņu kādas vēl biedrības. Mērķis būs skaists, bet pie visa tā nekas neiznāks. Varbūt tas ceļas no tā, ka mēs apmierināmies pašā sākumā un jau uzskatām, ka viss izdarīts. Piemēram, pasākuši kādu labdarīgu bied-rību trūcīgiem, mēs tūliņ, lai atzīmētu šādu teicamu pasā-kumu, rīkojam pusdienu visiem pilsētas augstmaņiem, pro-tams, par pusi no saziidotajām sumām; par atlikušo komi-teja nomā sev lepnu dzīvokli ar apkuri un sargiem, bet pēc tam nabagiem tad arī paliek no visas sumas pieci ar pus rubļa, pie kam arī te, šīs sumas sadalīšanā, ne visi locekli ir vienis prātis savā starpā, un ikviens bāž kādu savu kūmu. Kaut gan šoreiz sanākusi sapulce bija gluži citāda veida: tā sanāca aiz nepieciešamības. Lieta grozījās nevis ap kādiem nabagiem vai svešām personām, bet tā skāra katru ierēdņi personīgi, tas bija posts, kas draudēja visiem vienlīdz, tātad gribot negribot te jābūt vienprātīgākiem,

saliedētākiem. Bet pie visa tā iznāca velns zina kas. Nerunājot jau nemaz par domstarpībām, kas raksturīgas visām apspriedēm, sanākušo spriedumos atklājās kaut kāda neizprotama nedrošība: viens teica, ka Čičikovs esot valsts asignaciju taisītājs, bet pēc tam pats piemetināja: bet varbūt arī nav taisītājs; otrs apgalvoja, ka viņš esot ģenerālgubernatora kancelejas ierēdnis, un tūliņ piebilda: kaut gan velns viņu zina, uz pieres taču neizlasīsi. Pret minējumu, vai tik nav pārgērbies laupītājs, uzstājās visi; atrada, ka ārpusē pati par sevi jau bija godīga, viņa va-lodā nebija nekā tāda, kas liktu domāt, ka viņš var būt cil-vēks ar mežonīgu uzvešanos. Pēkšņi pastmeistars, kādu brīdi iegremdējies domās, vai nu aiz nejaušas iedvesmas, kas viņu pārņēma, vai arī aiz kā cita, negaidot iesaucās: vai zināt, kungi, kas viņš ir? Balss, kādā viņš to izteica, slēpa sevī kaut ko satricinošu, tā ka visus piespieda vienā un tajā pašā laikā izsaukties: nu, kas? — Tas, kungi, nav neviens cits kā kap-teinis Kopeikins! Bet, kad visi kā vienā balsī jautāja: kas tas kapteinis Kopeikins tāds ir? — pastmeistars teica: tad jūs nezināt, kas ir kapteinis Kopeikins?

Visi atbildēja, ka nebūt nezinot, kas ir

kapteinis Kopei-kins.

«Kapteinis Kopeikins,» teica pastmeistars, savu tabakas dozi tikai pa pasei attaisījis, jo baidījās, ka kāds no kaimiņiem neiebāž tur savus pirkstus, kuru tīrībai viņš vāji ticēja, un viņam pat bija paradums piemetināt: «Zinām, mīlais: jūs ar saviem pirkstiem diezin kādas vietas izgrābstāt, bet tabaka ir lieta, kas prasa tīrību.» — «Kapteinis Kopeikins,» viņš at-kārtoja, jau tabaku iešņaucis: «nu, par to, ja izstāstītu, iz-nāktu pat kādam rakstniekam interesanta, dažā ziņā īsta poēma.»

Visi klātesošie izteica vēlēšanos dzirdēt šo notikumu jeb, kā izteicās pastmeistars, rakstniekam interesanto, dažā ziņā īsto poēmu, un viņš iesāka tā:

Stāsts par kapteini Kopeikinu

«Pēc divpadsmitā gada kara, mans kungs,» — tā iesāka pastmeistars, nevērojot to, ka istabā sēdēja nevis viens kungs, bet veseli seši, — «pēc divpadsmitā gada kara līdz ar ievainotajiem tika atsūtīts arī kapteinis Kopeikins. Vai nu pie Krasnajas, vai pie Leipcigas, tikai varat iedomāties, viņam bija norauta roka un kāja. Nu, toreiz par ievainotajiem, zināt, netika vēl nemaz gādāts: tā sauktais invalidu kapitāls tika nodibināts, varat iedomāties, dažā ziņā daudz vēlāk. Kapteinis Kopeikins redz: vajadzētu strādāt, bet viņam, sa-protat, ir tikai kreisā roka. Ieradās mājās pie tēva; tēvs at-bild: «Man nav nekā, ar ko tevi barot, es,» — varat iedomā-ties, — «pats tikko nopelnu maizi.» «Lūk, mans kapteinis Kopeikins apņēmās, mans kungs, doties uz Pēterburgu un lūgt valdnieku, vai nebūs monarcha žēlastības: «ka, lūk, tā un tā, dažā ziņā, tā sakot, dzīvību upurējis, asinis lējis...» Nu, kaut kā, zināt, ar ceļa vīriem vai kroņa vezumiem, vārdu sakot, mans kungs, viņš kaut kā aizvilkās līdz Pēterburgai. Nu, varat iedomāties, tāds kaut kāds, tas ir, kapteinis Kopei-kins, piepeši atradās

galvaspilsētā, kurai līdzīgas, tā sakot, nav pasaulē! Piepeši viņa priekšā pasaule, tā sacīt, kāds dzi-ves lauks, pasakaina Šecherezada. Piepeši kaut kāds tāds, varat iedomāties, Nevas prospekts vai ari, zināt, kaut kāda Zirņu iela, velns lai parauj! Vai arī kaut kāda Liteinaja; tur pacēlas kaut kāda smaile gaisā; tilti karājas tik ellišķīgi, va-rat iedomāties, bez kādas, tas ir, pieskaršanās, vārdu sakot, mans kungs, Semiramida, un tas ir viss! Viņš mēģināja no-īrēt dzīvokli, tikai viss tas briesmīgi kož makā: aizkari, sto- ras, tāda velna būšana, saprotat, paklāji — tīrā Persija: ar kājām, tā sacīt, mīdi kapitalu. Nu, vienkārši, tas ir, tu ej pa ielu, un tavs deguns tā vien jūt, ka ož pēc tūkstošiem; bet mana kapteiņa Kopeikina asignāciju bankā, saprotat, nav vairāk kā gabalu desmit zilo. Nu, beidzot viņš apmetas Re- veles viesnīcā, par rubli diennaktī: pusdienā dabūja kāpostus un gabalu gaļas. Redz, nav ko gaidīt. Izprašņāja, pie kā griez-ties. Saka, ka esot savā ziņā augstākā komisija, valde, sapro-tat, kaut kāda un par priekšnieku kāds ģeneralanšefs. Bet valdnieka, jums jāzina, tajā brīdī nebija galvaspilsētā; kara-spēks, varat iedomāties, vēl nav atgriezies

no Parizes, visi bija ārzemēs. Mans Kopeikins, agrāk piecēlies, ar kreiso roku bārdu noskuvis, tāpēc ka maksāt bārddzinim, tas, dažā ziņā, sastādīs rēķinu, veco mundieri uzvilcis, ar savu koka kruķi, varat iedomāties, devās pie paša priekšnieka, pie augstmaņa. Izprasīja, kur dzīvo. «Lūk,» saka, norādot viņam namu Pils-krastā. Mājiņa, vai saprotat, kā zemniekam, bet stiklu vietā logos, varat iedomāties, pusotras asis gari spoguļi, tā ka vā-zes un viss, kas vien ir istabās, izliekas ārā: dažā ziņā var pasniegt no ielas ar roku: dārgi marmorī pie sienām, metala galantērijas, pie durvīm metala rokturi, tā ka vispirms, vai zināt, jāieskroj sīkumbodē, jānopērk par grasi ziepes un stundas divas jāberž ar tām rokas, un tad tikai var ķerties pie spožā roktura, ar vārdu: visur tāda laka — savā ziņā prāta aptumsums. Šveicars vien jau izskatās pēc generalisi- musa: zizlis apzeltīts, fiziognomija kā grafam, tāds kā trekni nobarots mopsis; batista apkaklītes, negēlība!... Mans Kopei-kins ar savu koka kāju kaut kā ievilkās pieņemamā istabā, tur iespiedās kaktiņā, lai ar elkoni, varat iedomāties, neno- grūstu kaut kādu Ameriku vai Indiju — tādu apzeltītu, sa-protat, porcelānā vāzi. Nu,

saprotams, ka viņš tur nostāvējās, cik iien, tāpēc ka, varat iedomāties, bija atnācis tādā laikā, kad ģenerālis, savā ziņā, bija tikko kā piecēlies no gultas un kambarsulainis, varbūt, viņam pasniedza kaut kādu tur sudraba vanniņu, kur, saprotat, visādi mazgāties. Gaida mans Kopeikins stundas četras, kamēr, lūk, beidzot ienāk adju-tants vai kāds cits ierēdnis. «Ģenerālis,» — saka, «tūliņ iz-nāks pieņemamā istabā.» Bet pieņemamā istabā jau ļaužu kā pupas uz šķīvja. Tie nav vis tādi kā mūsu bāliņš kalps, visi tikai ceturtās vai piektās klases pulkveži, bet vietvietām uz-plečos arī pamirdz resnais makarons — ar vārdu, ģenerali-tate. Pēkšņi istabā, saprotat, it kā mazliet sakustējās, līdzīgi maigam eteram. Sur un tur dzirdams: «šū, šū,» un beidzot iestājās baismīgs klusums. Lielmanis ienāk. Nu ... varat iedomāties: valsts cilvēks! Sejā, tā sacīt... nu, saskaņā ar rangu, saprotat... ar augsto činu... arī tāda izteiksme, sa-protat. Visi, kas vien atradās priekšistabā, protams, acumirkļi izstiepās, dreb, gaida, savā ziņā, likteņa lēmumu. Ministrs vai augstmanis pieiet pie viena, pie otra: «Jums kas? jums kas? ko jūs vēlaties? kas jums par lietu?» Beidzot, mans kungs, pie Kopeikina.

Kopeikins, dūšu saņēmis: «Tā un tā, jūsu ekselence: esmu lējis asinis, savā ziņā, pazaudējis roku un kāju, strādāt nevaru, uzdrošinājos lūgt monarcha žēlastību.» Ministrs redz: cilvēks uz koka kājas un labā piedurkne tukša piesprausta pie mundiera. «Labi,» saka, «pienāciet pēc kādām dienām.» Mans Kopeikins iznāk gandrīz vai sajūsmā: viens tas, ka ir bijis gods būt audiencē, tā sacīt, ar pirmkla-sīgu augstmani, bet otrs tas, ka tagad nu beidzot dažā ziņā izšķirsies par pensiju. Tādā, saprotat, sajūsmā lec pa tro-tuāru. Iegāja Palkina traktierī izdzert glāzi degvīna, paēda pusdienu Londonā, lika sev atnest kotleti ar kaperiem, lika atnest treknu vistu ar visādām finterlejām; pudeli vīna, va-karā devās uz teātri, ar vārdu, saprotat, uzdzīvoja. Pa ietvi redz, iet kāda slaida angliete kā kāds gulbis, varat iedomā-ties. Mans Kopeikins, zināt, asinis viņam iekaisa, jau sāka uz savas koka kājas skriet viņai pakal, truk, truk — «labāk ne,» nodomāja, «labāk tad, kad dabūšu pensiju, tagad jau es esmu par daudz iztērējies.» Tā, mans kungs, pēc kādām trim čet-rām dienām atkal ierodas mans Kopeikins pie ministra, gaida pieņemšanu. «Tā un tā,» saka: «atnācu,» saka, «lai dzirdētu jūsu

augstās ekselences pavēli par slimajiem un ievainotajiem...» un tamlīdzīgi, saprotat, dienesta valodā. Augstmanis, varat iedomāties, viņu tūliņ pazina: «A,» saka, «labi,» saka: «šoreiz nekā jums vairāk nevaru teikt kā tikai to, ka jums vajadzēs gaidīt valdnieka atbraukšanu; tad, bez šaubām, tiks doti rīkojumi par ievainotajiem, bet, tā sacīt, bez monarcha gribas es nekā nevaru darīt.» Palokās, saprotat, un — ar dievu. Kopeikins, varat iedomāties, iznāca visnenoteiktākā stāvokli. Viņš jau bija domājis, ka viņam izdos naudu: «Še tev, balodīt, dzer un līksmo»; bet tā vietā viņam pavēlēts gaidīt, un pie tam arī laiks nav nolikts. Viņš tad tik pūcīgs iznāca uz kāpnēm kā pūdelis, saprotat, kuru pavārs aplējis ar ūdeni: ir aste kājstarpi, ir ausis nokāris. «Nu, nē,» pie se-vis domā: «iešu otrreiz, izskaidrošu, ka ēdu beidzamo ku-mosu — ja nepalīdzēsiet, man, zināmā mērā, jāmirst badā.» Vārdu sakot, mans kungs, atkal viņš atnāk Pilskrastā, un viņam saka: «Nevar, nepieņem, atnāciet rīt.» Otrā dienā — tas pats; bet šveicars uz viņu vienkārši ir skatīties negrib. Bet pa to laiku viņam no zilajām, saprotat, kabatā palikusi ti-kai viena. Agrāk ēda kāpostus, gabalu gaļas: bet

tagad bodītē paņem kaut kādu silķi vai sālītu gurķi un maizi par diviem grašiem, ar vārdu — badojas nabags, bet apetīts tīri kā vil-kam. Iet garām tādām restoranam — pavārs, varat iedomā-ties, tur ārzemnieks, tāds francūzis ar platu fiziognomiju, ho-landiešu veļā, priekšauts sniega baltumā, gatavo kaut kādu fenzervu, kotletes ar trifeļiem, ar vārdu — tādu rasupē deli-katesi, ka no apetita varētu vai pats sevi apēst. Vai arī gadās iet gar Miļutina veikaliem, tur pa logu raugās dažā ziņā lasis, ķirši — par pieci rubļi gabalā, milzenis arbūzs, īsts diližanss, lien pa logu laukā un, tā sacīt, meklē muļķi, kas samaksātu simt rubļu, ar vārdu — uz katra soļa tāds kārdinājums, slie-nas tek, bet viņš arvien dzird «rīt». Tad nu varat iedomāties, kāds viņa stāvoklis: te, no vienas puses, tā sacīt, lasis un ar-būzs, bet, no otras puses, viņu cienā ar vienu un to pašu ēdienu: «rit». Beidzot nabadziņam dažā ziņā kļuva neciešami, viņš apņēmās par katru cenu ietikt ar varu, saprotat. Pagai-dīja pie ieejas, vai nenāks vēl kāds lūdzējs, un kopā ar kādu generāli, saprotat, uz savas koka kājas ieslīdēja pieņemamā istabā. Augstmanis pēc paraduma iznāk: «Jums kas? Jums kas! A!» saka,

ieraudzījis Kopeikinu: «es taču jums paziņoju, ka jums jāgaida lēmums.» — «Apžēlojieties, jūsu augstā ekselence, — nav, tā sacīt, maizes gabala ...» — «Ko lai dara? Es jums nekā nevaru palīdzēt, pagaidām pacentieties paši sev palīdzēt, gādājietai paši līdzekļus.» — «Bet, jūsu augstā ekselence, paši varat, dažā ziņā, spriest, kādus līdzekļus varu sagādāt bez rokas un kājas.» — «Taču,» saka lielmanis, «saprotiet: es jūs nevaru uzturēt, dažā ziņā, uz sava rēķina; man ir daudz ievainoto, visiem viņiem vienādas tiesības... Bruņojieties ar pacietību. Atbrauks valdnieks, es jums varu dot goda vārdu, ka viņa monarha žēlastība jūs neatstās.» — «Bet, jūsu augstā ekselence, es nevaru gaidīt,» saka Kopeikins un saka, dažā ziņā, rupji. Lielmanim, saprotat, sanāk jau dusmas. Patiesi: tur no visām pusēm ģenerāli gaida lēmumus, pavēles; tā sacīt, svarīgas valsts darīšanas, kas prasa visātrāko izpildi, — ik nokavēts brīdis svarīgs, — bet te nezina no kurienes piesējies neatlaidīgs kā velns. — «Atvai-nojiet,» saka: «man nav vaļas ... mani gaida svarīgākas lietatas nekā jūsu.» Atgādina dažā ziņā smalkā veidā, ka laiks beidzot iet projām. Bet mans Kopeikins, — zināt, bads viņu padara

drošu: «kā gribat, jūsu augstā ekselence,» saka, «ne-kustēšos no vietas līdz tam laikam, kamēr nedosiet rezolū-ciju.» Nu ... varat iedomāties: atbildēt tādā kārtā augst-manim, kuram jā-saka tikai vārds, ka aizlidosi pa gaisu tā, ka ir velns tevi neatradis ... Bet, ja jums kādam kaut ko līdzīgu teiks ierēdnis, par vienu činu zemāks, tad jau tūliņ rupjības. Nu, bet tur, kāds atstatums, kāds atstatums: ģeneralanšefs un kaut kāds kapteinis Kopeikins! 90 rubļu un nulle! Ģene-rālis, saprotat, vairāk nekā, kā tikai paskatījās, bet skatiens — kā ass ierocis: dūšas vairs nav — tā jau papēžos. Bet mans Kopeikins, varat iedomāties, ne no vietas, stāv kā miets. «Ko tad jūs?» saka ģenerālis un saņem šo, kā saka, grožos. Kaut gan, jā-saka, ka viņš apgājās vēl diezgan žēlīgi: kāds cits pa-sūtītu tā, ka dienas trīs pēc tam iela grieztos ačgārni gaisā, bet viņš tikai noteica: «Labi,» saka: «ja jums te par dārgu dzīvot un jūs galvaspilsētā nevarat mierīgi nogaidīt savu lik-teni, tad es jūs izsūtīšu uz kroņa rēķina. Pasaukt feldjegeru! aizsūtīt viņu uz dzīves vietu!» Bet feldjegers, saprotat, stāv jau tur: trīs aršinas garš vīrietis, ķetnas viņam, varat iedo-māties, jau no pašas dabas dotas kā priekš ormaņiem, ar

vārdu, īsts dantists... Tad viņu, dieva kalpu, sagrauba, mans kungs, un ratos iekšā ar feldjegeru. «Nu,» domā Kopeikins, «vismaz nav jāmaksā vešanas nauda, paldies arī par to.» Lūk, viņš, mans kungs, brauc ar feldjegeru un, braukdams ar feld-jegeru, avā ziņā, tā sacīt, apspriežas pats ar sevi: «Ja ģene-rālis saka, lai es pats pameklējot līdzekļus, kā sev palīdzēt, — labi,» saka, «es,» taka, «atradišu līdzekļus!» Nu, tiklīdz viņu nogādāja dzīves vietā, un, kur tieši viņu atveda, nekas nav zināms. Tā, zināt, arī baumas par kapteini Kopeikinu iegri-mušas aizmirstības upē, kaut kādā tādā Letā, kā dzejnieki saka. Bet atjaujiet, kungi, te nu tad, var teikt, arī sākas pa-vediens, romāns. Tātad, kur palika Kopeikins, nav zināms; bet, varat iedomāties, nepagāja ir divi mēneši, kad Rjazaņas mežos uzradās laupītāju bars, un šā bara atamans, mans kungs, bija nekas cits kā ...»

«Bet atļauj, Ivan Andrejevič,» pēkšņi teica policijmeistars, viņu pārtraukdams: «taču kapteinis Kopeikins, tu pats teici, bez rokas, bez kājas, bet Cičikovam ...»

Te pastmeistars iesaucās un visā sparā iesita ar roku pa savu pieri, publiski visu klātienē

nosaukdams sevi par teļu. Viņš nevarēja saprast, kā šis apstāklis viņam paša stāsta iesā-kumā nebija ienācis prātā, un atzinās, ka taisnība ir parunai: krievu cilvēkam lēna domāšana. Taču pēc brīža viņš sāka blēžoties un pamēģināja izgrozīties, sacīdams, ka Anglijā ļoti racionalizēta mehanika, kas redzams no avīzēm, ka kāds izgudrojis tādas koka kājas, ka, pieskaroties neredzamai at-sperei, šīs kājas aiznesušas cilvēku dievs zina kādās vietās, tā ka pēc tam viņu nekur nevarējuši atrast.

Bet visi ļoti šaubījās, ka Čičikovs varētu būt kapteinis Ko-peikins, un atrada, ka pastmeistars tvēris jau pārlietu tālu. Tomēr viņi no savas puses arī neatpalika un, pastmeistara asprātīgās iedomas ierosināti, vēl dziļāk iestīga purvā. Dau-dzo, dažā ziņā asprātīgo pieņēmumu skaitā bija viens tāds, ko savādi pat minēt: vai Čičikovs neesot pārgērbies Napo-leons, jo anglis jau sen apskaužot, ka Krievija ir tik liela un plaša, ka vairāk reižu esot redzētas karikatūras, kur uzzī-mēts, ka krievs ar angli sarunājas. Anglis stāv un aiz mugu-ras tur pie saites suni, bet ar suni esot domāts Napoleons! Pieraugi, sak, ja nebūs, kā es gribu, tad es laidīšu tev šo suni virsū!

Un, lūk, tagad viņi, varbūt, izlaiduši viņu no Helenas salas, un nu viņš tagad maisās pa Krieviju it kā Čičikovs, bet patiesībā nemaz nav Čičikovs.

Protams, ticēt tam ierēdņi neticēja, kaut gan kļuva do-mīgi un, lietu katrs pie sevis aplūkojis, atrada, ka Cičikova ģimis, ja viņš pagriežas un nostājas sānis, ļoti līdzīgs Napo-leona portretam. Policijmeistars, kas bija dienējis divpad-smitā gada karā un Napoleonu personīgi redzējis, nevarēja neatzīties, ka no auguma viņš neesot garāks par Čičikovu un ka viss Napoleona stāvs, nevar teikt, ka būtu gluži resns, bet tomēr arī ne tievs. Varbūt daži lasītāji visu to nosauks par neticamu, autors arī, lai viņiem izpatiktu, labprāt to no-sauktu par neticamu; bet kā par nelaimi viss notika tā, kā tiek stāstīts, un jo apbrīnojamāk, ka pilsēta nebija nekādā malienā, bet, gluži otrādi, netālu no abām galvaspilsētām. Tomēr jāievēro, ka viss tas notika drīz pēc franču slavenās izdzīšanas. Tanī laikā visi mūsu muižnieki, ierēdņi, tirgotāji, bodes puiši un visādi mācīti un nemācīti ļaudis, mazākais, uz veseliem astoņiem gadiem bija no politikas kā apmāti. Mos- kovskije Vedomosti un Sin Otečestva tika

nežēlīgi daudz la-sīti, un pēdējais lasītājs dabūja tos tādās driskās, kas vairs nekur nebija lietojamas. Jautājuma vietā: par cik, mīlais, pārdevi auzas? kā izmantoji vakar uzkritušo sniegu? runāja: ko raksta avīzēs? vai Napoleons nav atkal no salas izlaists? Tirgotāji no tā ļoti baidījās, jo pilnīgi ticēja kāda pravieša pareģojumam, kurš jau trīs gadus sēdēja cietumā; pravietis bija atnācis nezin no kurienes, ar vīzēm kājās un kailādas kažociņā, kas stipri smirdēja pēc sapuvušām zivīm, un paslu-dināja, ka Napoleons ir antikrists un tiekot turēts akmens važā, aiz sešām sienām un septiņām jūrām, bet beidzot pār-raušot važu un uzvarēšot visu pasauli. Par pareģošanu pra-vietis, kā pienākas, nokļuva cietumā, bet savu darbu viņš bija padarījis un galīgi samulsinājis tirgotājus. Un ilgi vēl, noslē-guši pat visienesīgākos veikalus un pēc tam viesnīcā tēju dzerot, sprieda par antikristu. Arī daudzi no ierēdņiem un ievērojamākiem muižniekiem negribot sāka par to domāt un, misticisma pārņemti, kas toreiz, kā zināms, bija lielā modē, pat katram burtam, no kā sastāvēja vārds Napoleons, pie-šķīra kādu sevišķu nozīmi; daudzi viņā atklāja pat apokalip-ses ciparus.

Tātad nav ko brīnīties, ka ierēdņi neviļus sāka domāt par šo lietu; tomēr drīz viņi apķērās, ievērodami, ka viņu iedomu spēks par daudz straujš un ka tas viss tā ne-maz nav. Domāja, domāja, sprieda, sprieda un beidzot no-sprieda, ka nebūtu nemaz lieki par visu to labi izprašņāt Nozdrevu. Tā kā viņš pirmais izpauda notikumu ar mirušām dvēselēm un stāvēja ar Čičikovu, tā sakot, kaut kādā tuvā sakarā, tātad, bez šaubām, arī zina kaut ko par viņa dzīve» apstākļiem, tad vēl vajadzēja uzzināt, ko teiks Nozdrevs.

Jocīgi ļaudis šie ierēdņu kungi un līdz ar viņiem arī visas

citas kārtas: viņi it labi zināja, ka Nozdrevs ir melkulis, ka viņam nevienā vārdā nevar ticēt, ne to mazāko nieku, bet to-mēr griezās tieši pie viņa. Ej tu izkaro ar cilvēku! dievam viņš netic, bet, ja deguna gals niez, tad tic, ka visādā ziņā jāmirst; viņš palaidīs neievērotu dzejnieka darbu, kas skaidrs kā diena un kas izdveš īstu harmoniju un augstu, bet vien-kāršu gudrību, bet kārīgi ķersies pie tā, kur kāds veikls nie- kalbis samuldējis, sašķeterējis, .pārgrozījis un izķēmojis dabu, un tas viņam patīk, un viņš sāks kliegt: lūk, tā ir īsta sirds noslēpumu pazīšana! visu savu mūžu viņš

ieskatījies, ka ārsti nav graša vērti, bet beidzot griežas pie vecenes, kas dziedē ar vārdošanu un pūšlošanu, vai, kas vēl labāk, pats izdomā kaut kādas drapes no diezin kādiem mēsliem un dievs viņu zina kādēļ iedomājas, ka tas vislabākais līdzeklis pret viņa slimību. Protams, mūsu ierēdņa kungus pa daļai var at-vainot, tādēļ ka viņiem bija patiesi smags stāvoklis. Saka, ka slīcējs ķeroties pie mazākās skaidiņas, un viņam tad nemaz neienāk prātā, ka uz skaidiņas tikko var muša uzmeties, bet viņš sver pudus četrus vai pat visus piecus; bet tad viņam nekas nekrīt prātā, un viņš ķeras pie skaidiņas. Tā arī mūsu kungi beidzot ķērās pie Nozdreva. Policijmeistars tūliņ aiz-sūtīja viņam zīmīti un ielūdza viņu uz vakaru, un iecirkņa uzraugs, botfortos, ar valdzinošu sārtumu vaigos, tai pašā mirklī, ar roku pieturēdams zobenu, palēkdamiem traucās uz Nozdreva dzīvokli. Nozdrevs bija iesācis ļoti svarīgu darbu; veselas četras dienas nebija izgājis no istabas, neviena ne-laida pie sevis un ēdienu lika pasniegt pa lodziņu, — ar vārdu, bija pat kļuvis vājš un zaļš. Darbs prasīja ļoti lielu uzmanību: no vairāk desmit duču spēļu kāršu viņš sastādīja vienu spēli, kam vajadzēja būt tik

trāpīgai, ka uz to var paļauties kā uz visuzticamāko draugu. Vēl bija ko strādāt ma-zākais divas nedēļas; pa visu šo laiku Porfirijam bija jātīra Medeļanas kucēnam nabar sevišķu suku un jāmazgā trīs reizes dienā ar ziepēm. Nozdrevs bija Joti dusmīgs par to, ka iztraucēja viņa vientulību; vispirms viņš sūtīja iecirkņa uzraugu pie velna, bet, kad pilsētas galvas zīmītē izlasīja, ka var gadīties laba uzdzīve, jo viesībās gaidāms arī kāds jauns viesis, tūliņ atmaiga, uz ātru roku aizslēdza istabu ar at-slēgu, apgērbās, kā nu gadījās, un steidzās pie viņiem. Noz-dreva izskaidrojumi, liecības, apsvērumi bija pilnīgā pret-statā ierēdņu kungu domām un spriedumiem, viņu beidza-mās aizdomas tika sajauktas. Tas patiesi bija cilvēks, kas ne-pazina šaubīšanos; un cik daudz svārstīšanās un nedrošības bija ierēdņu hipotēzēs, par tik drošs un nešaubīgs viņš bija savos spriedumos. Uz visiem punktiem viņš atbildēja pat bez mazākās stomīšanās, pateica, ka Čičikovs esot sapircis miru-šās dveseles par vairāk tūkstoš rubļiem un ka pats esot vi-ņam pārdevis, tāpēc ka neredzot iemesla, kāpēc nepārdot; uz jautājumu: vai viņš neesot spiegs

un vai viņš nepūlas kaut ko izzināt, Nozdrevs atbildēja, ka esot spiegs, ka jau skolā, kur viņi kopā mācījušies, viņš ticis saukts par fiskali un ka par to biedri, to skaitā arī viņš, tā viņu piekāvusi, ka pie de-niņiem bijis vajadzīgs pielikt 240 dēles, tas ir, viņš gribēja teikt 40, bet 200 paspruka kaut kā pats no sevis. Uz jautājumu: vai viņš netaisa viltotu naudu, viņš atbildēja, ka taisa, un sakarā ar to izstāstīja anekdotu par Cičikova apbrīnojamo veiklību, ka, uzzinot, ka viņa mājā atrodas kādi divi miljoni rubju viltotu asignāciju, māja aizzīmogota un pielikti sargi pa divi zaldatiem pie katrām durvīm, bet Čičikovs viena naktī visu naudu pārmainījis, tā ka otrā dienā, kad noņemti zīmogi, redzējuši, ka visas asignācijas ir īstas. Uz jautājumu, vai Cičikovam tiešām bijis nodoms aizvest gubernatora meitu un vai tiesa, ka viņš pats apsolījies šai lietā piedalīties un palīdzēt, Nozdrevs atbildēja, ka palīdzējis, un, ja viņa ne-būtu, tad nekas neiznāktu, te viņš apķērās, ka gluži aplam samelojies un ka ar to var sev uzvelt nepatikšanas, bet mēli neparko nevarēja savaldīt. Un, patiesi, bija arī grūti, tāpēc ka paši no sevis radās tik interesanti sīkumi, kurus nekādā ziņā

nevarēja laist garām: pat sādža tika nosaukta pie vārda, kur atradās tās draudzes baznīca, kur bija nolikts laulāties; proti, sādžu sauca par Truchmačevku un popu par Sidora tēvu, par laulāšanu 75 rubļus; bet pops nebūtu bijis mierā, ja pats Nozdrevs nebūtu viņu pabaidījis, solīdamies sūdzēt par to, ka tas salaulājis klēts sargu Michailu ar kūmu; pats viņš esot apsolijs savu karieti un izgādājis, lai visās stacijās būtu zirgu maiņas. Sīkumi sniedzās tik tālu, ka sāka pat saukt pie vārda kučierus. Mēģināja arī par Napoleonu ieminēties, bet paši nožēloja, ka bija mēģinājuši, tāpēc ka Nozdrevs sāka stāstīt tādas blēņas, kam nebija ne mazākās līdzības ne tikai ar patiesību, bet pat ne ar ko, tā ka ierēdņi nopūzdamies aiz-gāja projām; tikai policijmeistars viens pats vēl ilgi klausī-jās, domādams, ka mazākais tālāk taču kaut kas būs; bet bei-dzot arī tas, ar roku atmetis, sacīja: velns zina, ko muld! Un visi atzina, ka gar vērsi var mocīties, cik patīk, bet piena no viņa neizslauksi. Un ierēdņi palika vēl sliktākā stāvoklī, nekā bija agrāk, jo sapulce beidzās ar to, ka viņi neparko ne-varēja uzzināt, kas ir Čičikovs. Nu Joti gaiši parādījās, kāds radījums ir cilvēks: gudrs,

saprātīgs, apķērīgs viņš ir pie visa, kas zīmējas uz citiem, bet ne uz sevi pašu: ar kādiem piesardzīgiem un stingriem padomiem viņš pamāca citus grūtos dzīves apstākļos! Lūk, gudra galva! pūlis kliež: cik patstāvīgs raksturs! Bet, ja šai gudrajai galvai uzbrūk posts un ja viņš pats kādreiz nokļūst smagos dzīves apstākļos, kur tad paliek raksturs, nelokāmais vīrs tad pavisam apjucis un pārvērties par nožēlojamu bailuli, par niecīgu, vāju bērnu vai it vienkārši par fitjuku, kā Nozdrevs saka.

Nav zināms, kādēļ visi šie spriedumi, baumas un prātojumi visvairāk ietekmēja nabaga prokuroru. Viss tas iedarbojās uz viņu tādā mērā, ka viņš, mājās pārgājis, sāka domāt, domāt un piepeši, kā saka, ne no šī, ne no tā nomira. Vai nu viņu bija ķērusi trieka vai kas cits, tikai kā krita no krēsla augšpēdu uz grīdas un bija pagalam. Kā jau parasts, tuvinieki sasita rokas, iekliedzās: «ak mans dievs!» un nosūtīja pēc ārsta, lai nolaistu asinis, bet redzēja, ka prokurors bija jau līķis. Tad tikai ar līdzjutību uzzināja, ka nelaiķim patiesi bijusi dvēsele, kaut gan viņš aiz savas kautrības to nekad ne-bija rādījis. Bet nāves parādīšanās, neievērojamam vīram mirstot, bija

tikpat briesmīga, cik briesmīga tā varenam: tas, kas vēl nesen bija staigājis, kustējies, spēlējis vistu, parak-stījis dažādus papīrus, un tik bieži bija redzams ierēdņu vidū ar savām biežajām uzacīm un mirkšķinošo aci, tagad gulēja uz galda, kreisā acs vairs nemaz nemirkšķināja, bet viena uz-acs vēl bija pacelta un, likās, it kā ko jautātu. Ko nelaikis jautāja: kādēļ viņš mira vai kādēļ dzīvoja, to tikai dievs zina.

Bet tas taču aplam! tas ne pēc kā neizskatās! tas nav iespē-jams, ka ierēdņi tā varētu paši sevi nobaidīt, izdomāt tādas muļķības, tā nokļīst no patiesības, kad pat bērnam sapro-tams, kas par lietu! Tā izsauksies daudzi lasītāji un pārmetīs autoram aplamības vai nosauks'nabaga ierēdņus par muļ-ķiem, tāpēc ka cilvēks ar vārdu muļķis ļoti devīgs, un gatavs vai divdesmit reižu dienā likt to dzirdēt savam tuvākam. Pie-tiek, ja tev starp deviņām labām īpašībām ir viena muļķīga, lai tu kļūtu nosaukts par muļķi, nevērojot deviņas labās.

Lasītājiem viegli spriest, lūkojoties no sava mierīgā kaktiņa un no augšienes, no kurienes redzams viss apvārsnis un viss, kas notiek apakšā, kur cilvēks var redzēt tikai tuvāko

priekš-metu. Un vispārīgā cilvēces vēsturē ir daudz veselu gadsim-tu, kurus, liekas, varētu izsvītrot un iznīcināt kā nevaja-dzīgus. Pasaulē ir notikušas daudzas maldīšanās, kuras, kā liekas, tagad ir bērns neizdarītu. Kādus likumainus, nomalušus, šaurus, neizbrienamus ceļus, kas noved tālu sāņus, ir gājusi cilvēce, cenzdamās aizsniegt mūžīgo patiesību, kaut gan tās priekšā bijis vaļā taisnais ceļš, līdzīgi ceļam, kas ved uz brī-nišķīgu templi, kurš līdzinās valdnieka mītnei. Tas ir pla-tāks un krāšņāks par visiem ceļiem, to apspīd saule un visu nakti apgaismo uguni, bet cilvēki tam gāja garām aklā tumsā. Un cik reižu, jau virzīti no debesīm nākošās sapra-šanas, arī te viņi pratuši atkāpties un nomaldīties sānis, pra-tuši baltas dienas laikā no jauna iekļīst neizbrienamos čūk- slājos, atkal pratuši iepūst viens otram acīs aklības miglu un, tiekdamiēs pēc maldugunīm, pratuši gan nonākt pie bez-dibeņa, lai tad viens otram šausmās jautātu: kur izeja, kur ir ceļš? Tagadējā paaudze visu to skaidri redz, brīnās par mal-dīšanos un smejas par savu senču nejēgu, nesaprazdama, ka šī vēsture atzīmēta ar debess uguni un klie dz tanī katrs burts, ka tas pats redzīgais pirksts no visām

pusēm norāda taisni uz viņu, uz viņu, uz tagadējo paaudzi, bet tagadējā paaudze smejas un pašapzinīgi, lepni uzsāk jaunus maldus, par ko pēcnācēji atkal tāpat pasmiesies.

Čičikovs par visu to nekā nezināja. Kā par spīti tai laikā viņš bija mazliet saaukstējies un saslimis ar flusu un nelielu kakla iekaisumu, kas daudzu mūsu gubernu pilsētu klimatā bieži notiek. Lai dzīve, dievs pasarg, nebeigtos kaut kā bez pēcnācējiem, viņš labāk bija nolēmis dienas trīs nosēdēt istabā. Sajās dienās viņš nemitīgi skaloja rīkli ar pienu un vīgēm, kuras pēc tam apēda, un nēsāja pie vaiga piesietu spilventiņu ar kumelītēm un kamparu. Vēlēdamies kaut kā laiku kavēt, viņš sastādīja vairākus jaunus, daudz plašākus visu pirkto zemnieku sarakstus, izlasīja pat kādu sējumu no hercogienes Lavaljeras, ko bija atradis ceļa «omā, pārlūkoja savā lādītē visus priekšmetus un zīmītes, kas tanī bija iekšā, šo to pārlasīja pat divi reizes, bet viss tas viņam stipri ap-nika. Viņš nekādi nevarēja saprast, ko tas nozīmē, ka ne-viens pilsētas ierēdnis nav ne reizes pie viņa atbraucis un apjautājies par viņa veselību, kurpretī vēl nesen viesnīcas priekšā vienmēr stāvēja gan pastmeistara, gan

prokurora, gan priekšsēdētāja droška. Viņš raustīja tikai plecus, pa istabu staigādams. Beidzot viņš sajutās labāk un kļuva, dievs zina, cik priecīgs, kad redzēja, ka jau ir iespēja iziet tīrā gaisā. Nekavējoties viņš ķērās pie tualetes, atvēra savu lādīti, ielēja glāzē karstu ūdeni, izņēma bārdas nazi un ziepes un sāka skūties, ko jau sen bija vajadzīgs darīt: tāpēc, ka, zodu aptaustījis un spogulī palūkojies, pats sacīja: «lūk, kādi meži saauguši!» Un, patiesi, meži, ne meži, bet zodu un vaigus sedza diezgan biezi rugāji. Noskuvies, viņš sāka tik ātri un steidzīgi ģērbties, ka tikko neizlēca no biksēm. Beidzot viņš bija apģērbies, ar odekolonu salaistījis un, vaigu drošības pēc apsējis, silti ietinies, izgāja uz ielas. Kā katra vesela kļu-vuša, tā arī viņa pastaigāšanās bija kā svētki. Ko vien viņš redzēja, viss viņam izlikās it kā smejamies, ir nami, ir ielas, ir garām ejošie zemnieki, kas, taisnību sakot, bija diezgan nopietni, no kuriem dažs labs jau bija paspējis savam tuvā-kajam iekraut pa ausi. Vispirms viņš bija nodomājis apciemot gubernatoru. Ejot viņam šaudījās pa galvu visādas do-mas; visvairāk viņš kavējās pie gaišmates, iztēle jau sāka kļūt rotaļīga, un viņš

pats jau sāka drusku jokot un par sevi pašu smieties. Tādā noskaņojumā viņš nonāca gubernatora durvju priekšā. Priekšnamā viņš jau sāka žigli novilkt šineli, kad šveicars viņu pārsteidza ar pavisam negaidītiem vār-diēm: nav pavēlēts pieņemt!

«Kā, ko tu runā, tu laikam mani nepazīsti? tu paskaties, uzmanīgāk sejā!» teica viņam Čičikovs.

«Kā nepazīstu! neredzu jūs pirmoreiz,» sacīja šveicars: «Tikai jūs nav brīv laist iekšā, citus visus var.»

«Te nu bija! kādēļ? kāpēc?»

«Tāda pavēle, tā, laikam, arī vajadzīgs,» sacīja šveicars un beigās vēl piebada: «iā». Pēc tam viņš nostājās ļoti brīvi, no- laipnības, ar kādu viņš agrāk steidzās viņam palīdzēt novilkt šineli, nekas nebija palicis. Kā likās, viņš domāja: ehe! ja jau kungi tevi dzen no mājas laukā, tad, redzams, tu tāds die-delnieks vien šsi!

«Nesaprotami!» sevī nodomāja Čičikovs un tūliņ devās pie- palatas priekšsēdētāja, bet, viņu ieraudzījis, palatas priekš-sēdētājs tā samulsa, ka nevarēja ne divus vārdus izteikt un. sarunāja tādus niekus, ka pat viņiem abiem bija kauns par to. No viņa aizejot, pa ceļu Čičikovs visādi pūlējās

izprast, ko priekšsēdētājs ar to gribējis teikt, uz ko zīmējas viņa vārdi, bet it nekā nevarēja saprast. Pēc tam iegāja arī pie citiem: pie policijmeistara, vicegubernatora, pastmeistara, bet tie viņu vai pavisam nepieņēma, vai arī saņēma tik dīvaini, ru-nāja tik piespiesti un nesaprotami, tā apmulsa, un no visa tā iznāca tāda putra, ka viņš sāka šaubīties par viņu sma-dzeņu veselību. Pamēģināja vēl pie viena otra pieiet, lai, ma-zākais, dabūtu zināt cēloni, bet nekādu cēloni nenoskaidroja. Kā pusmiegā viņš klida bez kāda mērķa pa pilsētu, nevarē-dams izprast, vai viņš kļuvis ārprātīgs, vai ierēdņi galvu pa-zaudējuši, vai tas notiek pa sapņiem, vai arī nomodā ievārī- jusies trakāka putra nekā sapnis. Labi vēlu, gandrīz krēslā, viņš atgriezās viesnīcā, no kuras bija izgājis ļoti jautrā omā, un no īgnuma lika sev atnest tēju. Izklaidīgi, kaut kādās mulsās pārdomās par savu dīvaino stāvokli, viņš sāka ieliet tēju, bet piepeši durvis atvērās un istabā gluži negaidīts ienāca Nozdrevs.

«Lūk, paruna saka: priekš drauga septiņas verstis nav līkums!» viņš teica, cepuri noņemdams: «ēju garām, redzu, logā uguns, iešu iekšā, nodomāju, droši vien vēl neguļ. A! cik labi,

ka tev tēja uz galda, ar prieku izdzeršu tasīti: šo-dien pusdienā pārēdos visādus draņķus, manu, ka vēdērā jau ceļas nekārtības. Pavēli piebāzt man pīpi. Kur tava pīpe?»

«Es taču pīpi nepīpēju,» Čičikovs sausi atbildēja.

«Nieki, it kā es nezinātu, ka tu esi pīpmanis. Ei! kā sauc tavu sulaini? Ei Vachramej, paklausies.»

«Ne Vachramejs, bet Petruška.»

«Kā? Agrāk tev taču bija Vachramejs.»

«Man nekāds Vachramejs nekad nav bijis.»

«Jā, tiesa, Derebinam ir Vachramejs. Iedomājies, kāda laime Derebinam: viņa mātes māsa sastrīdējusies ar dēlu par to, ka tas apņēmis par sievu dzimtcilvēku, un tagad visu muižu norakstījusi Derebinam. Es domāju, tāda mātes māsa katram būtu patīkama! Bet kādēļ tu, brāl, no visiem tā at-svešinieš, nekur vairs neej? Nu jā, es jau zinu, ka tu daž-reiz nodarbojies ar zinībām, ka mīli lasīt (kāpēc Nozdrevs bija nācis pie slēdziena, ka mūsu varonis nodarbojas ar zinībām un mīl lasīt, to mēs, jāatzīstas, nemākam teikt, un pats Čičikovs vēl mazāk). Ak bāliņ Čičikov, kaut tikai tu būtu re-dzējis . . . nudien,

būtu laba viela tavām satiras dāvanām (kāpēc Čičikovam bija satiras dāvanas, tas arī nav zināms). Iedomājies, brāl, mēs spēlējam kārtis pie tirgotāja Lichačeva, tad ta bija smieklī! Perependevs, kas arī tur bija, saka, kaut tagad te būtu Čičikovs, tam būtu pa zobam!... (bet Čičikovs savu mūžu nebija pazinis nevienu Perependevu). Bet atzīs-ties, bāliņ, toreiz tu gan slikti uzvedies, vai atminies, kad mēs dambreti spēlējam, es taču vinnēju ... Jā, brāl, nudien, tu mani vienkārši izjokoji. Bet velns viņu zina, es nekādi ne-varu dusmoties. Aizvakar ar priekšsēdētāju ... Ak jā! man tev jāsaka, ka pilsētā visi pret tevi: viņi domā, ka tu taisot viltotu naudu, piesējās man, bet es tevi stingri aizstāvēju, sastāstīju viņiem, ka ar tevi esmu kopā mācījies, ka pazinu tavu tēvu; un, ko tur vēl runāt, aizbāzu viņiem visiem mutes.»

«Es taisot viltotu naudu?» iekliedzās Čičikovs, no krēsla pieceldamies.

«Tomēr, kādēļ tu esi viņus tā pārbaidījis?» Nozdrevs tur-pināja. «Viņi, velns zina, no bailēm prātu zaudējuši: ieskata tevi par laupītāju un par spiegu ... Bet prokurors no bailēm pat nomira, rīt būs bēres. Vai tu nebūsi? Viņi, taisnību sakot,

baidās no jaunā ģenerālgubernatora, ka tevis dēj kaut kas nenotiek; bet es par ģenerālgubernatoru domāju, ka, ja viņš cels degunu par augstu un būs lepns, ar muižniecību viņš nekā neizdarīs. Muižniecība grib laipnību, vai ne? Protams, var savā kabinetā ieslēgties un neizrīkot nevienu balli, bet kas ar to ir panākts? Ar to nekas nav iegūts. Bet tu tomēr, Čičikov, esi iesācis riskantu lietu.»

«Kas par riskantu lietu?» nemierīgi jautāja Čičikovs.

«Nu, gubernatora meitu aizvest. Es, taisnību sakot, to gai-dīju, nudien, gaidīju! Kad jūs ballē pirmoreiz kopā ierau-dzīju, tūliņ nodomāju, nu, domāju, Čičikovs jau par velti ne-pūlas ... Tomēr aplam esi taisījis tādu izvēli: es pie viņas nekā pievilcīga neatradu. Bet Bikusovam ir viena radiniece, māsas meita, tā, lūk, ir meiča, ka prieks uzskatīt.»

«Nu, ko tu, ko tu muldi! Gubernatora meitu aizvest, ko tas nozīmē?» runāja Čičikovs, acis ieplētis.

«Nu, bāliņ, kādēj tu esi tik noslēpumains cilvēks! Es, tais-nību sakot, tikai tādēļ pie tevis atnācu: gribu tev labprāt palīdzēt. Lai notiek:

paturēšu tev kroni, došu tev savu ka-rieti, zirgus, bet tikai ar norunu: tev jāaizdod man trīs tūk-stoši rubļu. Man, bāliņ, tagad nauda ārkārtīgi vajadzīga!»

Kamēr Nozdrevs plāpāja, Čičikovs vairāk reižu berzēja sev acis, vēlēdamies pārlicināties, vai viņš to nedzird pa sap-ņiem. Viltotas naudas taisītājs, gubernatora meitas aizvešana, prokurora nāve, kam viņš it kā par iemeslu, ģenerālguber-natora atbraukšana — viss tas viņu krietni izbiedēja. Nu ja tā ir, viņš pie sevis nodomāja, tad vairs nav ko kavēties, tad jāsteidzas no šejienes ātrāk projām.

Viņš pūlējās no Nozdreva tikt drīzāk vajā, tūliņ atsauca Selifanu un pavēlēja viņam rīta ausmā būt gatavam, tā ka rīt pulksten sešos visādā ziņā var izbraukt no pilsētas, lai viss ir sarīkots, puskariete izsmērēta utt., utt. Selifans atbildēja: klausos, Pāvel Ivanovič, un tomēr labu brītiņu apstājās pie durvīm, ne no vietas nekustēdamies. Petruškam kungs tūliņ pavēlēja izvilkēt no gultas apakšas ceļa somu, ko jau bija hp-klājusi bieza putekļu kārtā, un kopā ar viņu bez sevišķas šķirošanas sāka tanī iepakāt visādas lietas: zeķes, kreklus, mazgātu un nemazgātu

vēju, zābaku liestes, kalendaru ... Viss tas tika sakrauts, kā gadījās; viņš gribēja visādā ziņā būt gatavs no vakara, lai rītā nebūtu nekāda kavēšanās. Pie durvīm brītiņu pastāvējis, Selifans beidzot ļoti lēnām izgāja no istabas. Lēni, cik lēni tik var iedomāties, viņš kāpa pa kāpnēm lejā, pamezdams uz to izmīdītajiem pakāpieniem no slapjiem zābakiem pēdas, un ilgi viņš kasīja ar roku pakausi. Ko nozīmēja šī kasīšana? un ko tā vispārīgi nozīmē? Vai dusmas par to, ka rītdien nav izdevies nodomātais gājiens uz krogu ar savu draugu, kas ģērbies nosmulētā, ar jostu ap-joztā kažokā, vai arī jaunajā vietā bija radies kāds sirds- āķītis, un tagad jāpamet pie vārtiem stāvēšana un politiskā balto roku turēšana tajā stundā, kad pār pilsētu klājas krēsla, kad jauneklis sarkanā kreklā trinkšķina uz balalaikas saimes priekšā, un pa dienu izstrādājušies ļautiņi risina klusas sa-runas? Vai, varbūt, vienkārši bija žēl šķirties no iesildītās vietas saimes virtuvē, zem kažociņa krāsns tuvumā, un no kāpostiem ar mīkstu pilsētas pīrāgu, lai no jauna atkal lietū un negaisā un visādas ceļa mokas pārciešot klejotu no vienas vietas uz otru? Dievs viņu zina, neuzminēsi. Krievu ļaudīm daudz un dažādas

nozīmes ir pakauša kasīšanai.

XI NODAĻA

Tomēr nekas tā nenotika, kā Čičikovs bija nodomājis. Vis-pirms viņš uzmodās vēlāk, nekā bija domājis — tā bija pirmā nepatikšana. Piecēlies viņš tūliņ aizsūtīja uzzināt, vai zirgi iejūgti un vai viss ir gatavs; bet viņam atbildēja, ka puskariete vēl nav iejūgta un nekas nav gatavs. Tā bija otra nepatikšana. Viņš sadusmojās, pat taisījās mūsu draugu Selifanu par to drusku pārmācīt un ar nepacietību tikai gai-dīja, kādu iemeslu viņš no savas puses uzdos, lai attaisnotos. Drīz vien Selifans parādījās durvīs, un kungam bija izdevība dzirdēt tās pašas izrunas, kādas vienmēr jādzird no apkalpo-tājiem, kad vajadzīgs drīzumā kaut kur braukt.

«Vajadzētu taču, Pāvel Ivanovič, zirgus apkalt.»

«Ak tu eāka! lempis! kādēļ agrāk to nesacīji? Vai nebija laika, vai?»

«Laiks bija gan ... Nu, lūk, ritenim arī, Pāvel Ivanovič, vajadzēs jaunu riepu uzvilkt, tāpēc ka ceļš tagad ļoti nelī-dzens, visur grambas ... Un, ja atļausiet paziņot, puskarie-tes priekša arī

pavisam sašķobījusies, tā ka tā varbūt ir pāris stacijas neizturēs.»

«Ak tu nelieti!» kļiedza Čičikovs, rokas sasizdams, un pie-gāja pie viņa tik tuvu, ka Selifans, no bailēm, ka nedabū no kunga dāvanu, atkāpās atpakaļ un sānis.

«Vai tu gribi mani nokaut? ja? vai gribi rīkli pārgriezt' Uz lielceļa kā laupītājs mani gribi nokaut, tu nolādētā cūka, elles zvērs! ja? ja? Trīs nedēļas stāvējām uz vietas, ja? Kaut tu jel vārdiņu būtu teicis, nejēga, — bet tagad beidzamajā brīdī tev viss vajadzīgs! kad jau bez kavēšanās jāsēžas un jābrauc, ja? bet ko tu te cūkojies, ko? ko? Tu taču to zināji agrāk? Tu zināji to, ja? ja? Atbildi. Zināji? Ja?»

«Zināju,» atbildēja Selifans, galvu nokārdams.

«Nu, kādēļ tad tūliņ neteici, ko?»

Uz šo jautājumu Selifans nekā neatbildēja, bet, galvu no-kāris, kā likās, pats pie sevis runāja: «Palūk, cik jocīgi gadī-jies: taču zināju, bet neteicu!»

«Bet tagad ej, atved kalēju, un tā ka divu stundu laikā viss ir gatavs. Vai dzirdi! visādā ziņā divu stundu laikā; bet, ja nebūs, tad es tevi, es tevi... ragā saliekšu un mezglā sa- siešu!» Mūsu

varonis bija stipri sadusmojies.

Selifans jau atgriezās pret durvīm, lai izpildītu pavēli, bet apstājās un sacīja:

«Un vēl, kungs, lāsaino zirgu, patiesi, vajadzētu pārdot, tā-pēc ka viņš, Pāvel Ivanovič, tīrais nelietis, viņš ir tāds zirgs, ka lai dievs nedod, tikai posts ar viņu.»

«Kā tad! iešu, skriešu uz tirgu pārdot!»

«Nudien, Pāvel Ivanovič, viņš tikai no izskata ir labs, bet patiesībā ļoti blēdīgs zirgs; tāda zirga nekur...»

«Mulķi! kad gribēšu pārdot, tad pārdošu. Sācis spriedelēt! Nu es gan redzēšu: ja tūliņ neatvedisi kalējus un ja divi stundu laikā viss nebūs gatavs, tad es tevi tā samizošu . . . pats sevi vairs nepazīsi! Marš! projām!» Selifans aizgāja.

Čičikovs bija ļoti saīdzis un nosvieda uz grīdas zobenu, ko vadāja līdzī, lai, kā nākas, saceltu bailes, kam vajag. Vairāk nekā ceturtdaļu stundas viņš nokrāmējās ar kalējiem, kamēr salīga, tāpēc ka kalēji, kā jau tas mēdz būt, bija lieli nelieši un, noprazdami, ka darbs ir steidzams, uzprasīja sešas reizes vairāk. Lai kā viņš dusmojās, gan nosaukdams viņus par blēžiem, slepkavām, ceļinieku izlaupītājiem, atgādinādam pat

pastara tiesu, bet kalējus tas tomēr neietekmēja: viņi pilnīgi izturēja raksturu: ne tikai nekā nenolaida no cenas, bet divu stundu vietā noņēmās ar darbu veselas piecas ar pusi. Pa to laiku viņam bija izdevība izbaudīt priecīgus brīžus, kas pazīstami katram ceļiniekam, kad somās viss jau sapakots un istabā mētājas tikai auklīņas, papīriņi un citi mēsli, kad cilvēks nav ne uz ceļa, ne arī mājās, kad viņš skatās pa logu uz garām ejošajiem ļaudīm, kas spriež par savām darīšanām un ar kaut kādu mulķīgu ziņkārību pacel acis uz augšu, lai, uz viņu paskatījušies, atkal turpinātu savu ceļu, kas padara vēl īgnāku nabaga nebraucošo ceļinieku. Viss, kas tikai viņa priekšā, viss, ko viņš redz: ir bodele pret viņa logiem, ir ve-cene, kas dzīvo namā otrpus ielas un kas pienāk ar īsiem aiz-kariem aizvilkta loga — viss tas riebjas, tomēr viņš neatiet

no loga. Viņš stāv te, domās nogrimis, te it kā pa miegam atkal pievērš uzmanību visam, kas viņa priekšā kustas un ne-kustas, un no dusmām spaida kaut kādu mušu, kas tobrīd dūc un dauzās gar stiklu zem viņa pirkstiem. Bet viss reiz izbei-dzas, un tā gaidītais brīdis tomēr pienāca: viss bija gatavs, puskarietes priekša bija pienācīgi

izlabota, ritenim bija uz-vilkta jauna riepa, zirgi padzirdīti, un laupītāji kalēji, da-būto naudu pārskaitīdami un laimīgu ceļu novēlējami, aiz-gāja. Beidzot arī puskariete bija aizjūgta, un divi karsti, tikko kā pirkti veģi tur ielikti, arī Selifans kaut ko sev iebāza pie bukas pierīkotajā somā, un beidzot pats varonis, viesnī-cas sulainim, kas bija ģērbies tajā pašā demikotona svārkā, cepuri vicinot un citiem sapulcējušamies kučieriem un su-laiņiem noraugoties, iekāpa ekipāžā, — un puskariete, kādā mēdz braukāt neprecējušies un kas tik ilgi bija stāvējusi pil-sētā un varbūt lasītājam jau apnikusi, beidzot izbrauca pa viesnīcas vārtiem. «Paldies dievam!» Čičikovs nodomāja un pārmeta krustu. Selifans uzcirta ar pātagu, Petruška, kas līdz šim bija stāvējis uz kāpšļa, nosēdās viņam blakus, un mūsu varonis, ērtāk norīkojies uz gruzinu paklājiņa, aizbāza aiz muguras ādas spilvenu, piespieda abus karstos veģus, un puskariete šūpodamās un dejodama aizripoja pa bruģi, ku-ram, kā zināms, bija liels svaidīšanas spēks. Nenoteiktu jūtu pārņemts, viņš lūkojās uz namiem, sienām, žogiem un ielām, kas arī no savas puses, it kā uz augšu palēcoties, lēni virzījās

atpakaj un ko, dievs zina, vai liktenis būs lēmis viņam savā mūžā vēl kādreiz redzēt. Uz citu ielu pagriežoties, puskarie-tei bija jāapstājas, tāpēc ka pa to virzījās bezgalīga bērini-nieku procesija. Čičikovs, izbāzis galvu, lika Petruškam ap-vaicāties, ko glabā, un dabūja zināt, ka glabā prokuroru. Nepatīkamu jūtu pārņēmts, viņš tūlīt noslēpās kaktā, ap-sedzās ar ādu un aizvilka priekškarus. Tajā laikā, kad eki-pāžā tādā kārtā bija apstādināta, Selifans un Petruška, diev-bijīgi cepures noņēmuši, aplūkoja, kas bija bērini-nieki, kā tie bija gērbušies, vai gāja, vai brauca, skaitīdami, cik bija ir kājni-nieku, ir braucēju, bet kungs, pavēlējis viņiem ar pazīs-tamajiem sulaiņiem nesasveicināties, arī nedroši raudzījās pa rūtiņām, kas bija ietaisītas ādas priekškaros: noņēmuši cepures, aiz zārka gāja visi ierēdņi. Viņš sāka baidīties, ka nepazīst viņa ekipāžu, bet viņiem prāts uz to nenesās. Viņi pat nenodarbojās ar ikdienišķām sarunām, kā bērini-nieki arvien mēdz darīt, līķi pavadot. Visas viņu domas bija pie-vērstas vienīgi sev pašiem: viņi domāja, kāds būs jaunais ģenerālgubernators, kā ķersies pie lietas un kā izturēsies pret viņiem. Aiz kājām gājējiem

ierēdņiem brauca karietes, no kurām lūkojās dāmas melnās sēru cepurēs. No viņu lūpu un roku kustības bija redzams, ka viņas dzīvi savā starpā saru-nājas; varbūt viņas arī runāja par jaunā ģenerālgubernatora atbraukšanu un izsacīja minējumus par ballēm, ko viņš izrīkos, un rūpējās par saviem mūžīgajiem kruzuļiem un bārk-stīm. Beidzot aiz karietēm kā zosis rindā sekoja vairākas tuk-šas droškas, un tad iela kļuva tukša, un mūsu varonis varēja braukt. Adas aizsegu attaisījis, viņš nopūtās, no sirds piebilzdams: «Lūk, prokurors! dzīvoja, dzīvoja un tad nomira! un, lūk, iespiedīs avīzēs, ka apakšniekiem un visai cilvēcei par apbēdināšanu nomiris dārgs tēvs, uzticīgs laulāts draugs, cienījams pilsonis, un daudz vēl ko rakstīs; piezīmēs varbūt arī, ka par viņu lej rūgtas asaras atraisne un bāriņi, bet, ja lietu nopietni aplūko, tad no tevis vairāk nekā nebija kā tikai biezās uzacis.» Viņš pavēlēja Selifanam braukt ātrāk, un pats pie sevis nodomāja: tas tomēr labi, ka satikām bēriniekus; saka, ja liķi satiek, tad esot laime.

Puskariete pa tam nogriezās pa tukšākām ielām; drīz sākās tikai gari koku žogi, kas

liecināja, ka pilsētai beigas. Lūk, bruģis jau beidzies, ir aizšķērslis, ir pilsēta aiz muguras, un nekā vairs nav, un atkal ceļā. Un atkal lielceļam gar abām pusēm redzami verstu stabi, staciju uzraugi, akas, vezumu virknes, pelēkas sādžas ar patvāriem, sievietēm un brašu bārdainu saimnieku, kas ar auzām sauļā skrien no iebrauca-mās vietas; ceļnieks noplīsušās vīzēs, kas nostaiģājis jau ap 800 verstu; uz ātru roku celtas pilsētiņas ar dēlu bodītēm, miltu tīnēm, vīzēm, veģiem un citiem sīkumiem, raibi aizšķēršji, labojami tilti, abpus ceļa nepārredzami lauki, muiž-nieku kulbas, zaldāts, kas, zirgam mugurā uzsēdies, ved zaļu kasti ar svina zirņiem un uzrakstu: tādas un tādas artilērijas baterijas; stepē pazibošas zaļas, dzeltenas un melnas tikko uzartas strēmeles, miglā tītas priežu galotnes, tālumā atska-noša dziesma un zvana skaņas, vārnas kā mušas, un bezga-līgs apvārsnis... Krievija! Krievija! redzu tevi, no sava brī-nišķīgā, skaistā tāluma tevi aplūkoju: nabadzīgi, izsvaidīti, nemājīgi tevī; skatus nepriecē un nebiedē pārdrošie dabas brīnumi, pārdrošo mākslas brīnumu vainagoti; nav redzamas klintī cirstas pilis ar daudziem logiem, gleznaini koki

un stai-pekņi, kas apvij mājas, ūdenskritumi ar mūžīgu troksni un putekļiem; galva nav jāatliec atpakaļ, lai apskatītu akmens kraujas, kas bezgalīgi paceļas pāri un augšā; nepaspīd caur tumšajām arkām, kas pārmetas viena otrai, apvītas vīnogu-lājiem, staipekņiem un neskaitāmiem miljoniem mežrožu, nepaspīd tālē caur tām mirdzošo kalnu mūžīgās līnijas, kas tiecas sudrabortajās, skaidrajās debesīs. Viss tev ir līdzējis, atklāts un tuksnešains; tavas vienkāršās pilsētas izskatās kā punktiņi, kā plankumiņi lielajos līdzenumos; nekas apbrīno-jams un burvīgs nesaista skatienu. Bet kas tas par neizpro-tamu, apslēptu spēku, kas velk pie tevis? Kādēļ ausīs vien-mēr un bez mitēšanas atskan tava skumīgā dziesma, kas plūst pār visu ieleju un tavu plašumu, no jūras līdz jūrai? Kas ir viņā, šajā dziesmā? Kas ir tas, kas aicina, raud, aiz-grābj sirdi? Kādas skaņas sāpīgi skūpsta un tiecas manā dvēselē, un vijas ap manu sirdi? Krievija! ko tad tu gribi no manis? kādas neizprotamas saites mūs saista? Kāpēc tu tā lū-kojies un kādēļ viss, kas tevī ir, pavērsis uz mani gaidu pil-nas acis? ... Un vēl, pilns nesaprašanas, nekustīgi es stāvu, bet pār galvu

jau savilcies draudīgs mākonis, smags, ar drīzu lietu, un prāti mulst, tavu plašumu iedomājoties. Ko pareģo šis neaptveramais plašums? Vai te, vai tavā klēpī nav jā-dzimst bezgalīgajai domai, ja tev pašai nav gala? Vai te nav vieta milzim, ja ir telpas, kur savus spēkus izmēģināt? Un baismīgi aptver mani varenais plašums, ar briesmīgu spēku dvēseles dziļumos iespiezdamies; pārdabīgā varā spīd manas acis: ak! kāds mirdzošs, brīnišķīgs, neredzēts plašums zemei! Krievija!...

«Turi, turi, mulži!» čičikovs kļiedza Selifanam.

«Dabūsi ar zobenu!» kļiedza pretim braucējs fsldjegers ar- šinu garām ūsām. «Vai neredzi, lai velns tevi parauj: kroņa ekipāžā!» Un kā spoks rībēdams un putekļos trijjūgs pazuda.

Cik dīvains un vilinošs, un saucošs, un brīnišķīgs ir vārds: ceļš! un cik brīnišķīgs ir viņš pats, šis ceļš: skaidra diena, rudens lapas, vēss gaiss ... ietīties ciešāk ceļa mētelī, uzbāzt cepuri uz ausīm un iespiesties stingrāk un ērtāk stūrī! Pē-dējo reizi pār taviem locekļiem pārskrien salti drebuļi, un to vietā iestājas patīkams siltums. Zirgi auļo ... cik vilinoši pie-zogas snaudiens, un acis aizveras, un pa sapņiem jau dzirdi: ir «Balti

sniegi», ir zirgu krākšanu, ir riteņu troksni, un tu esi jau aizmidzis, stūri iespiedis savu kaimiņu. Tu uzmosties: piecas stacijas jau nobrauktas, mēness, nepazīstama pilsēta, baznīcas ar veclaiku koka kupoliem un melnām smailēm, tumši balķu un balti akmeņu nami. Vietu vietām mēness vizma: it kā balti audekla lakati būtu izkārti pa sienām, pa bruģi, pa ielām: svītrās tos šķērso ogļu melnas ēnas; kā spožs metāls mirdz slīpi apspīdētie dēļu jumti, un nekur nav ma-nāma neviena dvēsele — viss guļ. Tikai kādā retā lodziņā spīd vientuļa uguntiņa; vai nu pilsētnieks lāpa savus zāba-kus, vai maiznieks rīkojas ap krāsni — kas mums gar tiem par daļu? Bet nakts! debess spēki! kāda burvīga nakts nori-sinās tur augstienē! Un gaiss, un debess, tāla, augsta, kas tur savā neaizsniedzamā dziļumā tik neaptverami skanīgi un dzidri izplētusies!... bet spīgti dveš tieši acīs vēsā nakts elpa un ieaijā tevi, un, lūk, tu jau snaud aizmirsies un krāc, un nabaga kaimiņš, ko tu esi piespiedis kaktā, dusmīgi gro-zās, sajuzdams tavu smagumu. Tu uzmosties, un atkal tavā priekšā lauki un stepes, nekur nekas — visur klajums, viss atklāts. Verstu stabs ar ciparu steidz tev pretim; rīts sāk -aust;

pie nobālējušā aukstā apvāršņa parādās bālgani
zel-taina svītra; vēsāks un asāks top vējš: tu
ietinies ciešāk sil-tajā mētelī!... kāds patīkams
aukstums! kāds brīnišķīgs miegs no jauna tevi
apņem! Grūdiens, un atkal esi atmodies. Saule
stāv augstu debesis; lēnāk! vieglāk! dzirdama
ba'ss, rati nobrauc no kraujas: lejā plats dambis
un liels, tīrs dīķis, kas saulē spīd kā spoža vara
ripa; sādža, mājas izmētātas pa kalna nogāzi; kā
zvaigzne sādžas malā spīd baznīcas krusts;
dzirdama zemnieku čalošana, un kuņģī rodas
necie-šama ēstgriba. Ak dievs! cik jauks tu
dažreiz esi, tālais tālais ceļš! Cik reižu kā pazudis
un slīcējs esmu pie tevis palīdzību meklējis, un
tu katru reizi esi man augstsirdīgi līdzējis un
izglābis! Bet cik daudz brīnišķīgu nodomu,
poētisku sapņu tu esi radījis, cik daudz izjuts
brīnišķīgu iespaidu! ... Bet arī mūsu draugs
Čičikovs tajā laikā nebūt neizjuta prozaiskus
sapņus. Paskatīsimies, ko viņš izjuta. No sākuma
viņš nejuta nekā un tikai skatījās atpakaļ,
vēlēdamies pārliecināties, vai tiešām jau
izbraucis no pilsētas; bet, kad redzēja, ka pilsēta
jau sen bija izzudusi, kad vairs nebija redzamas
ne kalves, ne dzirnavas, it nekas no tā, kas

atrodas ap pilsētām, un kad pat mūra baznīcu baltās smailes bija sen zemē iegrimušas, viņš uzmanību pievērsa vienīgi ceļam, skatījās tikai pa labi un pa kreisi, un N pilsēta izgaisa no viņa atmiņas, it kā viņš caur to būtu braucis jau sen atpakaļ, bērnībā. Beidzot arī ceļš viņu pārstāja nodarbināt, un viņš pamazām sāka aizvērt acis un noliekt galvu uz spilvena. Autoram, taisnību sakot, tas pat patīk, jo tā viņam ir izdevība parunāt par savu va-roni; jo līdz šim, kā lasītājs redzēja, viņam pastāvīgi traucēja te Nozdrevs, te balles, te dāmas, te pilsētas tenkas, te beidzot tūkstošiem to sīkumu, kas tikai tad liekas par sīku-miem, kad iespiesti grāmatā, bet, kamēr apgrozās sabiedrībā, tiek uzskatīti par ļoti svarīgiem. Bet tagad liksim visu pie malas un tieši ķersimies pie lietas.

Ļoti jāšaubās, vai mūsu izvēlētais varonis patīk lasītājiem. Dāmām viņš nepatīk, to var droši teikt, jo dāmas prasa, lai varonis būtu pati pilnība, un, ja tam būs pie dvēseles vai miesas kāds traipiņš, tad bēdas! Lai cik dziļi autors ieskatītos viņa dvēselē, lai skaidrāk par spoguļi atspoguļotu viņa tēlu, viņam nebūs nekādas vērtības. Pat Cičikova pilnīgais stāvs un pusmūža

gadi viņam daudz kaitē: varonim nekādā ziņā nepiedos tuklumu, un Joti daudzas dāmas, no viņa novērsda-mās, sacīs: fui! cik nejauks! Ak vai! autors to visu zina, bet tomēr viņš nevar ņemt par varoni ideālu cilvēku. Bet... varbūt šajā pašā stāstā būs jaušamas citas, līdz šim vēl ne-aizskartas stīgas, parādīsies krievu gara neskaitāmās bagātī-bas, mēs redzēsīm ar dievišķīgām īpašībām apbalvotu vīru vai brīnišķīgu krievu meiču, kādu nekur pasaulē nevar at-rast, ar brīnišķīgi skaistu sievietes dvēseli, kas visa ir augst-sirdīgas tieksmes un pašuzpurēšanās pilna. Un viņu priekšā citu tautu ideālie cilvēki izliksies nedzīvi, tāpat kā grāmata ir nedzīva dzīva vārda priekšā! Uzplauks krievu jūtas.." un redzēs, cik dziļi iesakņojies slavu dabā tas, kas citas tautas dabu skāris tikai garām ejot... Bet kāpēc un kādēļ runāt par to, kas priekšā? Neklājas autoram kā vīram, ko sen jau ir iz-audzinajusi skarbā iekšējā dzīve un vientulības atspirdzi-nošā atturība, aizmirsties līdzīgi jauneklīm. Katrai lietai sava kārtā un vieta, un laiks! Bet ideālais cilvēks tomēr nav ņemts par varoni. Un var pat sacīt, kāpēc nav ņemts. Tāpēc ka bei-dzot ir laiks ļaut atpūsties nabaga

idealajam cilvēkam, tāpēc ka velti ņem uz lūpām vārdu: ideāls cilvēks; tāpēc ka idea-lais cilvēks pārvērsts par zirgu, un nav rakstnieka, kas to nejādeietu, uzmudinādams to ar pātagu un ar visu, kas tikai gadās; tāpēc ka nomocījuši ideālo cilvēku tā, ka tagad viņā; nav vairs ne ēnas no idealības, bet palikušas tikai ribas un āda miesas vietā; tāpēc ka liekulīgi piemin ideālo cilvēku, tāpēc ka necieni ideālo cilvēku. Nē, beidzot laiks arī nelieti iejūgt. Tātad iejūgsim nelieti!

Tumša un neievērojama ir mūsu varoņa izcelšanās. Viņa vecāki bija muižnieki, bet, vai cilts muižnieki vai arī perso-nīgi — dievs zina. No izskata viņš nebija viņiem līdzīgs: vis-maz radiniece, zema, īsa sieviņa, no tām, kuras parasti sauc par žagatām, kas pie viņa dzimšanas bija klāt, viņu uz rokām paņēmusi, izsaucās: «nemaz nav tāds, kādu es iedomājos! Viņam vajadzēja atsisties vecmātē no mātes puses, kas būtu labāk, bet viņš piedzimis vienkārši, kā saka paruna: ne pēc tēva, ne pēc mātes, bet pēc caurbraucēja ceļnieka.» Dzīve no sākuma viņā paraudzījās kaut kā skābi, nemīlīgi, pa kaut kādu neskaidru, ar sniegu aizputinātu lodziņu: neviena drauga, ne biedra bērniņā! Maza istabiņa ar maziem

logiem, ko neatvēra ne ziemu, ne vasaru, tēvs, slimīgs cilvēks, garos svārkos, izoderētos ar aitādiņām, un adītās tupelēs ua basas kājas; viņš vienmēr pūta, staigājot pa istabu, un splāva kaktā stāvošā smilšu traukā, mūžīga sēdēšana uz lāviņas ar spalvu rokās, tinti uz pirkstiem un pat uz lūpām, mūžīgs priekšraksts acu priekšā: nemelo, esi paklausīgs vecākiem cilvēkiem un glabā sirdī tikumību; istabā mūžīga tupēju šļūkšana un švlkstināšana, pazīstama, bet vienmēr barga balss: «atkal jau mulļojies!» kas atskanēja tad, kad bērns, vienmulīgo darbu apnicis, pielipināja burtam kādu āķīti vai asti; un mūžīgi pazīstamās, bet vienmēr nepatīkamās jūtas, kad pēc šiem vārdiem viņa auss galiņu no muguras puses ļoti sāpīgi satvēra garu pirkstu nagi: lūk, viņa bērnu dienu nabadzīgā ainava, par kuru viņš bija saglabājis tikai bālas atmiņas. Bet dzīvē viss mainās ātri un steidzīgi: reiz kādā dienā, kad atspīdēja pirmā pavasara saule un strauti bija pārplūduši, tēvs, paņēmis dēlu, aizbrauca ar to ratos, kurus vilka iebrūns, raibs zirgelis, kādu zirgu uzpircēji mēdza saukt par žagatu; par kučieri bija mazs, kuprains vīrelis, tās vie-nīgās dzimtļaužu ģimenes galva, kas

piederēja Cičikova tēvam: šis kuprītis izpildīja gandrīz visus mājas amatus. Ar žagatu viņi vilkās vairāk nekā pusotras dienas; ceļā viņi pār-gulēja nakti, pārcēlās pār upi, ēda aukstu pīrāgu un ceptu aitas gaļu un tikai trešās dienas rītā sasniedza pilsētu. Zēna priekšā negaidītā greznumā atspīdēja pilsētas ielas, no ka viņš aizbrīnumiem uz brīdi atplēta muti. Pēc tam žagata līdz ar vāģiem iekrita bedrē, ar ko sākās šaura, dubļaina šķērs-iela, kas gāja uz leju; ilgi tur zirģelis ķepurojās visā spēkā, maisīja kājām dubļus, kuprīša un paša kunga uzmodināts, beidzot ievilka viņus kādā nelielā sētā, kura atradās paugurā ar divām ziedošām ābelēm vecas mājiņas priekšā un ar mazu, zemu dārziņu dibenā; tanī auga tikai pīlādži un pliederu ceri, kuru zaļumos slēpās koka būdiņa ar lubu jumtu un mazu lodziņu. Te dzīvoja viņu radniece, nevarīga vecene, kas tomēr katru rītu vēl gāja uz tirgu un pēc tam žāvēja zeķes pie patvāra; viņa noglaudīja zēna vaigus un nopriecājās par viņa tuklumu. Te viņam bija jāpaliek un katru dienu jāiet pilsētas skolā uz stundām. Nakti pārgulējis, tēvs otrā dienā tūliņ devās ceļā. Šķiroties no tēva acīm nenobira neviena asara; dēlam iedeva

kapara pusrubli kabatas naudas saldumiem un, kas daudz svarīgāk, izteica gudru pamācību: «Pielūko, Paulīt, mācies, neblēņojies un nedauzies, bet vis-vairāk raugi iztapt skolotājiem un priekšniekiem. Ja iztapsi priekšniekam, tad, kaut arī mācībās nebūs labas sekmes un dievs talantu nebūs devis, tomēr tiksī cauri un citiem visiem priekšā. Ar biedriem nedraudzējies: viņi tev nekā laba ne-iemācīs; bet, ja nu bez tā nevar iztikt, tad draudzējies ar tādiem, kas ir bagātāki un vajadzības brīdī tev var būt derīgi. Necienā un nemielo neviena, bet ierīkojies labāk tā, lai citi tevi cienātu, un, par visām lielām, g'abā un taupi kapeiku: tā ir visuzticamākā lieta pasaulē. Biedrs vai draugs tevi piekrāps un nelaimes brīdī pirmais tevi pametīs, bet kapeika tevi nepametīs, lai tu kādā klizmā nokļūtu. Pasaulē tu visu panāksi un visur tiksī cauri ar kapeiku.» Tādu pamā-cību devis, tēvs šķīrās no dēla un aizklidzināja ar savu žagatu uz mājām, un no tā laika viņi nekad vairs neredzējās, bet vārdi un padoms dziļi iespiedās dēlam dvēselē.

Tūliņ otrā dienā Pāvels sāka iet skolā. Sevišķu spēju kaut kādā mācības priekšmetā viņam nebija- viņš izcēlās ar čak-lību un tīrību; bet par

to viņam izrādījās apķērīgs prāts ne otras, no praktiskās puses. Viņš tūliņ noprata un saprata lietu un izturējās ar biedriem tā, ka viņi pacienāja viņu, bet viņš tos ne tikai nekad necienāja, bet pat dažreiz paslēpa dabūto cienastu un pēc viņiem pašiem pārdeva. Vēl bērns būdams, viņš prata no visa kā atteikties. No tēva dotā pus-rubļa viņš neiztērēja ne kapeikas, gluži otrādi, tajā pašā gadā to pavairoja, parādīdams gandrīz neparastu veiklību; viņš izlipināja no vaska sniedzi, nokrāsoja to un pārdeva ļoti izdevīgi. Pēc tam viņš labu laiku nodarbojās ar citām spekulācijām un, lūk, ar kādām: uz tirgus nopircis ko ēdamu, viņš nosēdās klasē blakus tiem, kas bija bagātāki, un, kad ievēroja, ka biedram sāk palikt nelabi, kas liecināja par uz-nākušo ēstgribu, tad it kā nejauši viņš izbāza no sola apakšas bulkas vai piparkūkas galu un, viņu iekārdinājis, ņēma naudu, raugoties pēc ēstgribas. Divus mēnešus b z atpūtas viņš mājās nodarbojās ar peli, kuru bija iesēdinājis mazā koka būrītī, un beidzot panāca to, ka pele tupēja uz pakal-kājām un pēc pavēles cēlās un gūlās; arī to viņš pārdeva ļoti izdevīgi. Kad bija sakrājis piecus rubļus, viņš tos iešuva

mazā maisiņā un sāka krāt otrā. Priekšnieku priekš! viņš prata vēl gudrāk izturēties. Neviens nemācēja klasē tik mie-rīgi sēdēt. Jāpiezīmē, ka skolotājs bija liels klusuma un kārtīgas uzvešanās mīlētājs un nevarēja ciest gudrus un asprātīgus zēnus; viņam likās, ka tiem par viņu katrā ziņā jāsmejas. Kas jau bija kā asprātīgs ievērots, tam tikai vaja-dzēja drusku pakustēties vai nejauši uzacis pakust'nāt, lai tūliņ iemantotu dusmas. Viņš to vajāja un sodīja bez žēlastī-bas. «Es no tevis, brālīt, izdzīšu stūrgalvību un nepaklau-sību!» viņš teica: «es tevi labāk pazīstu nekā tu pats. Tu man tupēsi uz ceļiem! tu man pabadosies'» Un nabaga zēns, pats nezinādams, par ko. tupēja uz ceļiem un caurām d'enām nedabūja ēst. «Gara dāvanas un spējas? tas viss nieki,» viņš mēdza sacīt: «es skatos tikai uz uzvešanos. Es ielikšu visos priekšmetos pilnas atzīmes tam, kas nez: na ne «a» ne «b», bet priekšzīmīgi uzvedas: bet, kam ievērošu ne1 abu dabu un zobgalību, tam — nulli, kaut arī viņš būtu gudrāks par pašu Solonu!» Tā runāja skolotājs, kas ne acu galā nevarēja ieredzēt Krilovu, tāpēc ka tas bija sacījis: manis dēļ labāk dzert, bet zini savu darbu; šis pats skolotājs ar

baudas izteiksmi sejā un acīs stāstīja, ka tai skolā, kur viņš agrāk strādājis, esot bijis tāds klusums stundā, ka varējuši dzirdēt mušu lidojam, ka vesela gada laikā neviens sko'ēns klasē ne reizi neesot ieklepojies, ne arī šņaukājies un ka līdz zva-nam nav bijis iespējams zināt, vai klasē ir kāds cilvēks vai ne. Čičikovs tūliņ izprata skolotāja dabu un kā jāuzvedas. Stundu laikā viņš nepamirkšķināja ne aci, nepakustināja ne uzaci, lai arī citi viņu nezin kā no muguras knaibīja. Tiklīdz

Ieskanējās zvaniņš, viņš pa kaklu pa galvu metās, lai ātrāk par citiem skolotājam pasniegtu trijstūreni (skolotājs nēsāja trijstūrehi); pasniedzis trijstūreni, viņš pirmais izgāja no kla-ses un mēģināja ar viņu reizes trīs satīkties ceļā, vienmēr cepuri noņemot. Tam bija lieli panākumi. Pa visu skolas laiku viņš pelnīja teicamu ievērību un pēc beigšanas saņēma uzslavu visos mācības priekšmetos, atestatu un grā-matu zelta burtiem par priekšzīmīgu čaklību un krietnu uz-vešanos. No skolas izstājoties, viņš jau bija jauneklis ar diez-gan pievilcīgu izskatu un zodu, kas prasīja pēc bārdas naža. Tanī laikā nomira viņa tēvs. Mantojums sastāvēja no

četriem jau galīgi nonēsātiem kamzoliem, diviem veciem svārkiem ar aitādiņu oderi un nelielu naudas sumu. Tēvs, kā redzams,, prata dot padomu kapeiku krāt, bet pats bija sakrājis ļoti maz. Veco mājiņu arniecīgo zemes stūrīti Čičikovs tūliņ pārdeva par tūkstoš rubļiem, bet dzimtļaužu ģimeni aizveda līdz uz pilsētu, kur bija nodomājis apmesties uz dzīvi un iestāties dienestā. Tanī pašā laikā, vai nu aiz muļķības vai citas vainas dēļ, nabaga skolotāju, klusuma un kārtīgas uz-vešanās mīlētāju, izdzina no skolas. No bēdām skolotājs sāka dzert, beidzot pietrūka arī ko dzert; slims, bez maizes kumosīņa un palīdzības viņš uzturē'ās kādā nekurinātā, pamestā kambarītī. Viņa bijušie skolnieki, asprātīgie un pārgudrinieki. kuros viņš vienmēr juta stūrgalvību un augst-prātīgu uzvešanos, dabūjuši zināt par viņa nožēlojamo stā-vokli, tūliņ savāca viņam naudu, ^pārdodami pat ļoti vāja-dzīgas lietas: tikai Pāvels Čičikovs aizbildinājās, ka neesot naudas, un iedeva kādu sudraba pieckapeiku gabalu, ko b'edri tūliņ atsvieda tam atpakaļ, sacīdami: «ak tu skopuli!» Nabaga skolotājs aizklāja rokām acis, kad dabūja z; nāt par tādu savu biiušo skolnieku izturēšanos:

asaras kā krusa bira no izdzisušajām acīm, viņš raudāia kā nevarīgs bērns. «Mirstot, uz slimības gultas, dievs man vēl lēmis raudāt,» viņš. smagi nopūzdamies, vāiā balsī sacīja un. oar C'čikovu dzirdēt dabūjis, tūliņ piebilda: «Ak Pavluša! lūk, kā cilvēks pārmainās! cik priekšzīmīgs bija! ne mazākās nepaklausības, tīri kā zīds! esi mani piekrāpis, stipri piekrāpis ...»

Tomēr nevar sacīt, ka mūsu varoņa daba būtu biiusi tik rupja un cieta, ka viņa jūtas būtu tik notrulinātas, ka viņš nemaz nepazītu ne žēlsirdības, ne līdzcietības; viņš izjuta kā vienu, tā otru, viņš pat gribētu palīdzēt, bet tikai lai tas neizpaustos lielākā sumā, lai nebūtu jāķeras pie tās naudas, kuru viņš bija apņēmis neaiztikt, ar vārdu, tēva padoms: taupi un krāj kapeiku, bija labi ielāgots. Bet viņš nebija pie-ķeries naudai naudas dēļ; viņu nemocīja skopums un sīkstums. Nē, ne tie valdīja pār viņu, viņam priekšā tēlojās dzīve visā pārticībā un ar visām baudām: ekipāžās, teicami ierīkota māja, gardi ēdieni, lūk, kas viņam vienmēr stāvēja prātā. Lai beidzot ar laiku visu to varētu baudīt, lūk, kādēļ viņš krāja kapeiku, tādēļ pagaidām viņš bija sīksts pret sevi un citiem. Kad kāds bagātnieks skaistā

izbraucienu droškā, rikšotājiem priekšā un dārgā aizjūgā aizšāvās viņam garām, viņš palika kā ierakts uz vietas stāvam un pēc tam, it kā no gara miega uzmodies, sacīja: bet tas taču reiz bija kanto-rists, nēsāja apaļīgi apcirptus matus! Un viss, kas tikai atgā-dināja bagātību un lepnu dzīvi, ietekmēja viņu neizprotamā kārtā. Skolu beidzis, viņš negribēja pat atpūsties: tik stipra bija viņa vēlēšanās ātrāk stāties darbā un dienestā. Tomēr, nevērojot teicamos atestatus, viņš ar lielām pūlēm dabūja vietu kroņa palatā. Arī tālā nomalē vajadzīga protekcija! Vietiņu viņš dabūja Joti niecīgu, ar trīsdesmit vai četrdesmit rubļiem algas gadā. Bet viņš apņēmas ar dedzību strādāt, visu pārspēt un paciest. Un, tiešām, viņš parādīja neredzētu pacietību, atteikšanos un pašuzpurēšanos. Viņš rakstīja, pil-nīgi iegrimis kancelejas papīros, no agra rīta līdz vēlam va-karam. ne miesīgi, ne garīgi nenogurdams, negāja nemaz uz mājām, gulēja kancelejas istabā uz galdiem, daudzreiz ēda kopā ar sargiem un pie visa tā prata uzturēt tīrību, glīti ģērb-ties, savai sejai piešķirt patīkamu izskatu un ieturēt cēlas kustības. Jāpiezīmē, ka citi palatas ierēdņi bija pelēki un neizskatīgi. Dažiem sejas izskatījās kā

slikti izcepta maize: vaigs bija izspiedies uz vienu pusi, zods nošķiebts uz otru. virslūpa bija saplaisājusi un uzpūsta kā pūslis: vārdu fukot. ļoti neglīts izskats. Viņi visi runāja skarbā balsī, it kā taisī-damies kādu piekaut; viņi bieži ziedoja Bakcham, ar tr> pie-rādīdami, ka slavu dabā vēl ir daudz pagānu laiku pa!ieku; darbā bieži ieradās, kā mēdz teikt, piesūkušies, tāpēc kance-lejā bija nelāgi un gaiss nebūt nebija aromatisks. Tādu ierēdņu vidū Čičikovs nevarēja palikt neievērots un neat-zīmēts, jo bija pilnīgs pretstats gan ar glīto seju, laipno balsi un ar to, ka nemaz nelietoja nekādus stiprus dzērienus. Bet ar visu to viņa ceļš bija ļoti grūts: viņam gadījās kalpot zem kāda veca galda priekšnieka uzraudzības; 'šis vecis izcēlās ar kaut kādu akmenscietu ne jutību un nesatricināmību; mūžīgi nepieejams, tāds, kas nekad dzīvē nebija pasmaidījis, ne ari kādu apsveicinājis, apjautādamies par tā veselību. Ne mājās, ne uz ielas neviens viņu nekad nebija redzējis savādāku, nekā viņš vienmēr mēdza būt; kaut jel reiz viņš būtu pa-rādījis par kaut ko savu līdzdalību, kaut jel reiz viņš būtu bijis piedzēries un dzērumā pasmējies; kaut jel būtu nodevies

me-žonīgiem priekiem, kādus mīl laupītājs, kad piedzēries, bet no vis[^] tā viņam nebija pat ne ēnas. Nekā nevarēja pie viņa ievērot: ne Jauna, ne laba, un šajā pilnīgā tukšumā bija kaut kas baismīgs. Viņa cietajai marmora sejai trūka jebkādas savdabības, tā nebija ne ar ko salīdzināma; sejas panti bija bargi un samērīgi. Tikai pēc daudzajām rētām un grumbām, kas bija to izvagojušas, varēja pieskaitīt pie tām sejām, uz kurām, kā tautā runā, velns pa nakti kujot zirņus. Kā likās, cilvēka spēkos nestāvēja pielabināties tādām cilvēkiem un iemantot viņa laipnību, bet Čičikovs mēģināja. No sākuma viņš pūlējās viņam iztapt visādos neievērojamos sīkumos; uz-manīgi aplūkoja spalvu noasinājumu, ar kādām viņš mēdza rakstīt, un, pēc šī parauga tādas vairākas sagatavojis, lika tās viņam arvien parocīgi uz galda; noslaucīja un nopūta no viņa galda smiltis un tabaku; iegādājās viņam jaunu lupatiņu tintnīcai: kaut kur uzmeklēja viņa cepuri, ļoti sliktu cepuri, kāda laikam nekad visā pasaulē nebūs redzēta, un arvien nolika to viņam blakus brīdi pirms kancelejas darba beigām; tīrīja viņam muguru, ja to viņš bija gar sienu nosmērējis, bet viss tas palika bez jebkādas ievērības, it kā nekas

tāds nebūtu ticis darīts. Beidzot viņš izošņāja viņa mājas un ģimenes dzīvi, dabūja zināt, ka viņam ir pieaugusi meita, ar tādu seju. it kā velns uz tās pa nakti zirņus kultu. Viņš iedomāja iet uz-brukumā no šīs ouses. Viņš uzzināja, kādā baznīcā viņa mēdz iet pa svētdienām, un, glīti apģērbies ar labi iestērķelētu krūtežu, katru reizi nostājās viņai pretī, un lietai bija sekmes- bargais galda priekšnieks kļuva mīkstāks un ielūdza viņu uz tēju! Un kancelejā nepaspēja ne apskatīties, kad lieta jau bija tikusi tik tālu, ka Čičikovs pārvācās viņa mājā, kļuva par vajadzīgu un nepieciešamu cilvēku, iepirka mītus un cukuru, ar meitu apgājās kā ar līgavu, galda priekšnieku sauca par papiņu un skūpstīja viņam roku; palatā visi no-sprieda, ka februara beigās, līdz lielajam gavēnim, būšot kāzas. Bargais galda priekšnieks sāka pat rūpēties pie priekš-niecības par viņu, un pēc kāda laika Čičikovs kļuva par galda priekšnieku vienā no vakantajām vietām. Kā likās, vienīgi aiz šā nolūka viņš bija pūlējis iztapt vecajam galda priekš-niekam; tāpēc ka tūliņ slepeni aizsūtīja savu lādi uz māja un otrā dienā jau atradās citā dzīvoklī. Galda priekšnieku viņš vairs nesauca par papiņu un vairs neskūpstīja

viņam roku, bet ar kāzām tā arī nekas neiznāca, it kā nekas nebūtu bijis. Tomēr, ar viņu satiekoties, Čičikovs katru reizi laipni spieda viņam roku un ielūdza pie sevis uz tēju, tā ka vecais galda priekšnieks, nevērojot mūžīgo nekustību un auksto vienaldzību, vienmēr purināja galvu un pie sevis caur degunu rūca: piekrāpa, piekrāpa, velna dēls!

Šis bija visgrūtākais sliekšnis, ko viņš pārkāpa. Nu viss sāka iet vieglāk un sekmīgāk. Viņš bija ticis par cilvēku, ko jau mēdz ievērot. Viss viņā bija, kas vajadzīgs šai pasaulē: ir pievilcīga izturēšanās un uzvešanās, ir laba izveicība r.mat* darīšanās. Ar šiem līdzekļiem viņš drīzā laikā dabūja iene-sīgu vietu, ko arī teicami prata izmantot. Jāzina, ka tam pašā laikā sāka ļoti stingri apkarot visādu kukuļošanu: vajāšanu viņš nebaidījās, bet tūliņ izlietoja to sev par labu, tādā kārtā pierādīdams īsteni krievu apķērību, kas izpaužas tikai tad, kad sāk spaidīt. Lieta bija, lūk, kā ierīkota: tiklīdz atnāca kāds lūdzējs un iebāza roku kabatā, lai no tās izvilkto pazīstamās rekomendācijās vēstules ar kņaza Chovanska parakstu, kā pie mums Krievijā mēdz teikt, — viņš, smaidīdams un lūdzēja roku apķerdams,

sacīja, «nē, nē,» viņš teica ar smaidu, roku atturēdams, «jūs domājat, ka es ... nē, nē. Tas mums jādara, tas mūsu pienākums, kas jāizpilda bez nekāda atlīdzinājuma! Sai ziņā varat būt mierīgi: rītu pat viss tiks izdarīts Atļaujiet jautāt, kur ir jūsu dzīvoklis, jums pašam ne par ko nav jā rūpējas: viss tiks mājās klāt pienests.» Ap-burtais lūdzējs iet uz mājām, gandrīz gaviļēdams, domājot: «lūk, kāds cilvēks, kaut tādu būtu vairāk, tiešām, tas ir dārgs dimants!» Bet lūdzējs gaida dienu, gaida otru — viņam nekā nepienes mājā, trešajā arī ne. Viņš iet uz kanceleju, lieta nav vēl ne sākta; viņš griežas pie dārgā dimanta. «Ak, piedodiet!» runāja Čičikovs ļoti laipni, viņa abas rokas satverdams: «mums bija tik daudz darba; bet rītu viss tiks izdarīts, visādā ziņā rītu, nūdien, man patiesi-kauns!» Un viss tas tika sa-vienots ar apburošiem žestiem. Ja svārkam pavērās vaļā stūris, tad roka to tūlīņ steidzās sakārtot un stūri pieturēt. Bet ne rītu, ne parītu, ne trešā dienā neko uz māju nenes. Lūdzējs sāk apdomāt, vai tur nav kāds āķis? aprunājas, saka, ka vajag dot rakstvežiem. «Kādēļ tad nedot? esmu gatavs vienu otru kvartu.» «Nē, ne kvartu, bet balto.» «Rakstvežiem pa baltajai!»

lūdzējs iesaucas. «Ko jūs tā uztraucaties,» viņam atbild: «tā jau iznāk: rakstveži dabūs pa kvartam, bet pārējais tiks priekšniecībai.» Neapķērīgais lūdzējs sit sev pa pieri un lamā, kā vien mācēdams, jauno kārtību, kukuļošanas vajāšanu un ierēdņu laipno, godprātīgo apiešanos. Agrāk, mazākais, zināji, ko darīt: aiznes lietvedim sarkano un lietai līdzēts, bet tagad vajag balto un nedēļa turklāt vēl jānova-zājas, iekām vari apķert; velns lai parauj ierēdņu nesavtību un godprātību! Lūdzējam, zināms, taisnība, bet par to tagad nav kukuļu ņēmēju: visi lietveži ir visgodīgākie un cēlākie cilvēki, tikai sekretāri un rakstveži ir blēži. Drīz vien Ciči-kovam iesākās daudz plašāks darba lauks: organizējās kaut kādas diezgan kapitalas kroņa celtnes būvniecības komisija. Sajā komisijā pierīkojās arī viņš un izrādījās viens no darbīgākajiem locekļiem. Komisija bez kavēšanās stājās pie darba. Sešus gadus noņēmās ap ēku, bet vai nu klimats traucēja, vai arī materials bija tāds, tikai kroņa ēka nekādi necēlā³ augstāk par pamatiem. Bet pilsētas otrā galā pa to laiku kat-ram komisijas loceklim bija gadījies pa gatavam namam pēc civilās arhitektūras prasībām: kā

redzams, tur bija labāka grunts. Locekļi jau sāka dzīvot labklājībā un taisījās no-dibināt ģimenes. Te tikai, tagad tikai Čičikovs pamazām sāka atraisīties no bargajiem sātības likumiem un savas nepie-lūdzamās pašuzpurēšanās. Tikai tagad garais gavēnis rāka beigties, un izrādījās, ka viņam nekad nav bijušas svešas dažādas baudas, no kurām bija pratis atturēties karstajās jaunības dienās, kad neviens cilvēks nevar pilnīgi par sevi valdīt. Radās viena otra nesātība: viņš sāka turēt diezgan labu pavāru, valkāja holandiešu audekla kreklus. Jau vad-malu viņš nopirka sev tādu, kādu nevalkāja visa guberņa, an no šā laika sāka vairāk pieturēties pie brūnas un iesarkanas krāsas ar dzirksteli; viņš jau bija iegādājies pāri lepnu zirgu un pats turēja grožus, likdams, lai blakus zirgs griežas sā-niski; viņš jau bija ieņēmis paražu berzēties ar sūkli, samēr-cētu ūdeni ar odekolonu, viņš jau sāka pirkt kādas diezgan dārgas ziepes, lai āda kļūtu gludāka, jau arī ...

Bet pēkšņi: agrākā miega mices vietā tika atsūtīts jauns priekšnieks, stingrs, militārs cilvēks, kukuļošanas un visādas netaisnības ienaidnieks. Jau otrā dienā viņš visus pārbiedēja,

pieprasīja norēķinus, atrada trūkumus, uz katra sola iz-trūkstošas sumas, tūliņ ievēroja skaistos namus, celtus pēc civilās arhitektūras prasībām, un negaiss bija kājās. Ierēdņus atstādināja no amata; skaistie, pēc civilās arhitektūras celtnami tika atdoti kronim un ierīkoti labdarīgām iestādēm un kantonistu skolām, visiem izgāja ļoti šķībi, bet Ciči-kovam ļaunāk nekā citiem. Pēkšņi viņa seja, nevērojot glīto izskatu, priekšniekam nepatika, tieši kādēļ, dievs lai to zina, , dažreiz tur nav pat nekādu iemeslu, un viņš nāvīgi viņu ienīda. Bet tā ka viņš bija militārs cilvēks, tātad visos sīku-mos nezināja civildienesta machinācijas, tad pēc kāda laika, pateicoties godīgai ārpusei un mākslai visiem pieglaimoties, viņam prata pielīst citi ierēdņi, un ģenerālis drīz vien nokļuva vēl lielāku blēžu rokās, kurus viņš par tādiem nemaz ne-turēja; pat bija apmierināts, ka beidzot izvēlēties īstus laudis, un ne pa jokiem lielījās, ka smalki prot atšķirt spējas. Ierēdņi piepeši izprata viņa dabu un raksturu. Visi, kas vien zem viņa dienēja, kļuva par briesmīgiem netaisnības vajātājiem, tie vajāja to visās lietās kā zvejnieks ar savu žebērkli vajā treknu belugu un vajāja to ar tādām

sekmēm, ka drīzā laikā ikvienam gadījās vairāk tūkstošu liels kapitāls. Tanī laikā arī daudz veco ierēdņu atgriezās uz patiesības ceļa un no jauna tika pieņemti dienestā. Bet Čičikovs nekādā ziņā nevarēja pieglaimoties, lai kā pūlējās, lai kā viņu ieteica ar kņaza Chovanska vēstulēm uzmodinātais ģenerālā pirmais sekretārs, kas bija visā pilnībā izpratis, kā ģenerālis vazājams aiz deguna, tomēr te viņš gluži nekā nevarēja izdarīt. Ģenerālis bija tādas dabas cilvēks, kuru gan vadāja aiz deguna (protams, viņam pašam nezinot), bet par to, ja viņam galvā iekrita kāda doma, tad tā turējās tur tā kā dzelzs nagla: nekādi to nevarēja izdabūt no turienes laukā. Viss, ko spēja panākt gudrais sekretārs, bija tas, ka iznīcināja sasmērēto dienesta atestatu, uz ko viņš piedabūja priekšnieku ne citādi, kā iekustinot līdzjutību, attēlodams spilgtās krāsās Čičikova nelaimīgās ģimenes aizkustinošo likteni, kaut gan viņam, par laimi, ģimenes nemaz nebija.

«Nu, ko tad!» teica Čičikovs: «satvēru, sāku jau vilkt, norāvās, nav ko taujāt. Bēdām ar raudāšanu nepalīdzēsi, vajag ķerties pie darba.» Un, lūk, viņš apņēmās no jauna sākt karjeru, no jauna bruņoties ar pacietību, atkal visur sevi

ierobežot, lai cik brīvi un jauki bija iepriekš dzīvojis. Vaja-dzēja pārceļot uz citu pilsētu un tur iemantot ievēribu. Bet kaut kā neveicās. Īsā laikā viņam bija jāpārmaina amats di-vas trīs reizes. Sie amati bija par daudz netīri, zemi. Jāzina, ka Čičikovs bija vistikumīgākais cilvēks, kāds diezin vai kādreiz pasaulē būs redzēts. Kaut gan no sākuma viņam bija jāgrozās netīrā sabiedrībā, bet dvēselē arvien saglabāja tīrību, mīlēja, lai kancelejā galdi būtu no lakota koka un lai viss būtu cēli. Viņš nekad savā runā nepieļāva neviena piedau-zīga vārda un katru reizi jutās apvainots, ja citu runā no-vēroja, ka čina vai kārtā netiek pienācīgi godāta. Lasītājam, es domāju, būs patīkami zināt, ka viņš ik pārdienas mainīja veļu, bet vasarā, karstā laikā, pat katru dienu: ikviena kaut cik nepatīkama smaka jau viņu apvainoja. Aiz šī iemesla viņš ik reizes, kad Petruška nāca viņu izģērbt un zābakus novilkt, lika sev degunā krustnagliņu, un vispār daudzos gadījumos viņa nervi bija jūtīgi kā meitenei; tāpēc viņam bija smagi atkal atrasties tanīs aprindās, kur viss smirdēja pēc degvīna un nepieklājība bija sastopama uz katra soļa. Lai gan viņš nebūt nezaudēja dūšu, tomēr novājēja un

pat kļuva zaļš šādu nedienu laikā. Viņš jau bija sācis kļūt tukls un iegūt tās apaļās un pieklājīgās formas, kādās lasītājs viņu sastapa pie iepazīšanās, un, nevienu vien reizi spogulī skatīdamies, viņš pārdomāja par daudzām jaukām lietām: par sieviņu, par bērnistabu, un smaidīti pavadīja šīs domas; bet tagad, netīšus spogulī uz sevi paskatījies, viņš nevarēja neizsaukties: «ak svētā dievmāte! cik neglīts es esmu kļuvis!» Un pēc tam ilgi neņēma spoguļa rokā. Bet mūsu varonis visu pār-cieta, pār-cieta dūšīgi, ar pacietību pār-cieta, un — beidzot iestājās die-nestā maitā. Jāsaka, ka par šo dienestu viņš sen jau bija paslepus domājis. Viņš redzēja, kādas lepnas ārzemju lietas parādījās muitas ierēdņiem, kādus porcelanus, batistus pār-sūtīja savām krustmātēm, mātes māsām un māsām. Jau sen pirms tā viņš mēdza pie sevis nopūsties: «lūk, kur jāpāriet: ir robeža tuvu, ir izglītoti ļaudis, un kādus smalkus holandiešu kreklus var iegādāties!» Jāpiezīmē, ka te viņš domāja arī par sevišķu franču ziepju šķirni, kas padara ādu un vaigus apbrīnojami baltus un svaigus; kā šādas ziepes sauc, dievs to lai zina, bet pēc viņa domām tās katrā ziņā atradās uz

robežas. Tātad viņš jau sen gribēja pāriet uz muitu, bet viņu aizturēja būvkomisijas dažādās ienesīgās darīšanas, un viņš pareizi sprieda, ka muita, lai nu kā būdams, tomēr vēl ir mednis kokā, bet komisija jau zīle rokā. Tagad viņš apņēmas visādā ziņā ietikt muitā un tika arī. Viņš ķērās pie sava dar-ba ar neparastu centību. Likās, pats liktenis bija lēmis viņam būt par muitas ierēdni. Tāda veiklība, apķērība un asprātība nebija ne tikai redzēta, bet par tādu nebija arī dzirdēts. Tri-jās cetrās nedējās viņš jau tā bija ievingrinājies muitas nama darbos, ka zināja itin visu: pat ne svēra, ne mērīja, bet pēc faktūras nosacīja, cik aršinu vadmalas vai citas drānas vienā vai otrā baķī; paņēmis rokā saini, viņš tūlī varēja pasacīt, cik tajā mārciņu. Kas attiecas uz kratīšanu, tad te, kā viņa paša biedri sacīja, viņš parādīja īstas suņa ošanas spē-jas: nevarēja nebrīnīties, redzot, cik liela pacietība viņam bija, lai aptaustītu katru podziņu, un viss tas notika ar nā-vīgu aukstasinību, neiedomājamu laipnību, un tajā laikā, kad kratāmie dusmojās, zaudēja pacietību un sajuta niknas tiek-smes izplīkēt viņa patīkamo ārieni, viņš, ne seju, ne laipno apiešanos nepārmainījis, tikai sacīja: vai jūs

nebūtu tik laipni un nepapūlētos mazliet piecelties? jeb: vai jums, kundze, ne-patiktu ienākt otrā istabā? tur viena no mūsu ierēdņu kundzēm parunāsies ar jums. Vai arī: atļaujiet, es ar nazīti drus-ku atārdīšu jūsu mētelim oderi, un, to teicis, viņš aukstasi-nīgi, kā no savas paša lādes, vilka no turienes laukā šalles un lakatus. Pat priekšniecība sacīja, ka tas esot velns, bet ne cilvēks: viņš pārmeklēja riteņus, ilksis, zirgu ausis un sa-zīni nu kādas vietas, kur nevienam autoram nav nācis prātā ielīst un kur atļauts ielīst tikai vienīgi muitas ierēdņiem. Tā ka nabaga ceļnieks, pār robežu pārbraucis, kādu brīdi ne-varēja atjēgties un, slaucīdams sviedrus, kas bija izspiedušies kā sīka rasa pār visu miesu, meta tikai krustu un runāja: nu, nu! Viņa stāvoklis bija ļoti līdzīgs skolnieka stāvoklim, kas patlaban izskrējis no slepenās istabas, kur to priekšnieks iesaucis, lai dotu kādu pamācību, bet tā vietā pavisam ne-gaidot krietni izkūlis. Išā laikā viņš padarīja kontrabandis-tiem dzīvi nepanesamu. Viņš bija visu poļu, žīdu rīkste un negaiss. Viņš bija nepārvarami, gandrīz nedabiski godīgs un neuzpērkams. Viņš pat neiekrāja ne mazāko kapitalu no dažādām

konfiscētām precēm un citām sīkām atņemtām lietām, kas netika atdotas valstskasei, lai nebūtu lieka rakstīšana. Tādu uzticīgu un nesavtīgu amata pildīšanu drīz vien visi apbrīvoja un beidzot tā kļuva zināma priekšnie-cībai. Viņš dabūja činu un tika amatā paaugstināts un drīz pēc tam iesniedza projektu, kā saķert visus kontrabandistus, un lūdza tikai palīdzību, lai to varētu veikt pats. Viņam tū-liņ uzticēja komandu un deva neierobežotas tiesības izdarīt visādas meklēšanas. To tikai viņam gribējās. Tajā laikā nodi-binājās spēcīga, ar apdomu ierīkota kontrabandistu biedrība; pārdrošais pasākums solīja miljonus. Viņam par to jau sen bija zināms, un viņš pat noraidīja tos, kas mēģināja viņu uzpirkt, sausi pateikdams: vēl nav laiks. Bet, ieguvis savā rīcībā visu, viņš tajā pašā brīdī darīja zināmu biedrībai, teik-dams: tagad ir laiks. Aprēķins bija ļoti pareizs. Tagad vienā gadā viņš varēja dabūt to, ko neieņemtū pat divdesmit vis-uzticīgākā dienesta gados. Agrāk viņš ar tiem nemaz neielai-dās, tāpēc ka bija ne vairāk kā vienkāršs ierēdnis, tātad daudz neko nesaņemtū; bet tagad... tagad pavisam cita lieta: nu viņš varēja prasīt, cik patīk. Lai lieta būtu drošāka,

viņš pie-runāja arī otru ierēdņi, savu biedru, kas arī padevās kārdināšanai, kaut gan viņa matus jau rotāja sirmums. Līgumi bija noslēgti, un biedrība stājās pie darba. Darbība iesākās spoži: lasītājs, bez šaubām, būs dzirdējis tik bieži atkārtoto nostāstu par spāniešu aunu asprātīgo ceļošanu, kā tie gājuši pār robežu dubultos kažociņos un zem kažociņiem pārneši par miljonu Brabantes mežģines. Tas notika taisni tai laikā, kad Čičikovs dienēja muitā. Ja viņš pats pie tā nebūtu ņēmis dalību, nevienam žīdam pasaulē nebūtu izdevies izdarīt tam-līdzīgu lietu. Kad auni trīs vai četras reizes bija pār robežu pārceļojuši, abiem ierēdņiem jau katram bija ap četrsimt tūkstošu liels kapitāls. Čičikovam, kā saka, sniedzies pat pāri par piecsimt, tāpēc ka bija veiklāks. Dievs zina, cik lielas šīs svētīgās sumas būtu izaugušas, ja kāds nelaimīgs zvērs ne-būtu pārskrējis visam pār ceļu. Velns abus ierēdņus bija no-vedis no ceļa: ierēdņi, vienkārši runājot, par neko sanāca naidā un sastrīdējās. Reiz iekarsis, varbūt arī drusku iedzē-ris čičikovs otru ierēdņi nosauca par popa dēlu, bet tas, lai gan patiesībā bija popa dēls, nav zināms, kāpēc, nikni apvai-nojās un tūliņ viņam stipri un

neparasti asi atbildēja, un tieši. lūk. kā: «nē, tu melo, es esmu valsts padomnieks, bet nevis popa dēls, bet tu pats esi popa dēls!» Un tad vēl par spīti, lai vēl vairāk sadusmotu, piebilda: «Lūk, kā, redzi nu!»

Kaut gan viņš tādā kārtā krietni sadeva, daudz krietnāk, nekā pats bija dabūjis, un kaut gan izteiciens: lūk, kā, redzi nu! bija stiprs, tomēr, ar šo vēl nebūdams mierā, viņš nosū-tīja par viņu slepenu ziņojumu. Saka, ka viņiem it kā jau bijis strīds kādas sievietes dēļ, kas bijusi svaiga un ņipra, pēc muitas ierēdņu izteiciena, kā sulīga biete; ka esot bijuši uz-pirkti puīši, lai pievakarē, kādā tumšā šķērsielā krietni no-mizotu mūsu varoni; bet ka abi ierēdņi esot piemulķoti un sievieti sev par labu izlietājis kāds štabskapteinis Samšarevs. Kā lieta bija patiesībā, dievs viņu zina; lasītājs, kas vēlas, lai pats piedzejo. Bet svarīgākais ir tas, ka slepenie sakari ar kontrabandistiem kļuva zināmi. Kaut gan valsts padomnieks pats sevi pazudināja, tomēr viņš savam biedram arī iegrieza. Ierēdņi nāca zem tiesas, viss, kas vien viņiem bija, tika kon-fiscēts un aprakstīts, un viss tas nāca pār viņu galvām līdzīgi pārkonam. Kā pēc tvana tagad tikai viņi

atjēdzās un ar šaus-mām noprata, ko bija izdarījuši. Valsts padomnieks nepa-nesa likteņa spērienu un kādā malienā gāja bojā, bet kolē-ģiju padomnieks pārcieta. Lai gan uz izmeklēšanu atbrauku-šajai priekšniecībai bija laba ošanas spēja, tomēr daļu nau-das viņš prata noslēpt. Būdams ar lielu pieredzi, pārāk labi pazīdams ļaudis, viņš izlietoja visu savu apķērību: vietām izpalīdzējās ar pievilcīgu izturēšanos, vietām ar aizgrābjo-šām runām, vietām ar glaimiem, kas nekad lietu nemaitā, vietām ieogrūda naudu, vārdu sakot, viņš panāca vismaz to, ka viņu neatstādināja ar tādu negodu kā biedru, un izslīdēja krimināltiesai. Bet ne vairs kapitāla, ne dažādu ārzemju lie-tu, nekas viņam vairs nepalika; visam tam atradās citi gri-bētāji. Nebaltām dienām viņam izdevās apslēpt kādus desmit tūkstošus, divus dučus holandiešu kreklu, nelielu puskarieti, kādā mēdz braukāt neprecējušies, un divus dzimtļaudis — kučieri Selifanu un sulaini Petrušku, un bez tam vēl muitas ierēdņi aiz līdzjūtības atstāja viņam piecus vai sešus gabali-ņus ziepju, kas uztur svaigus vaigus, un tas arī viss. Un tā, lūk, kādā stāvoklī atkal atradās mūsu varonis! Lūk, kāds

nelaimju kalns sagruva viņam uz galvas! To viņš nosauca: dienestā patiesības dēļ ciest. Tagad būtu jādomā., ka pēc tādām vētrām, pārbaudēm, tādiem likteņa spērieniem un posta dzīves viņš ar saviem palikušajiem desmit tūkstošiem aizbrauks kādā nomaļā apriņķa pilsētiņā un tur līdz sava mūža galam zemā namiņā dēdēs pie loga, ģērbies katūna chalatā, pa svētdienām noskatīdamies, kā zemnieki logu priekšā plūcas, vai arī atspirdzināšanās dēļ nostaigādams līdz vistu kūtij, personīgi aptaustīs vistu, kas nolemta virai, un tādējādi pavadīs klusu un dažā ziņā arī derīgu dzīvi. Bet tā nenotika. Jāizsaka atzinība viņa rakstura nepārvaramajam spēkam. Pēc visa tā, kas pilnīgi pietiek, lai varētu cilvēku ja ne nokaut, tad tomēr uz visiem laikiem padarīt rāmu un mie-rīgu, viņā neizdzisa neizprotamā kaislība. Viņš bija noskumis, dusmīgs, kurnēja uz visu pasauli, sirdijās par likteņa ne-taisnību, sašuta par ļaužu netaisnību un tomēr nevarēja at-sacīties no jauniem mēģinājumiem. Vārdu sakot, viņš parā-dīja pacietību, pret kuru vācieša, jau no viņa lēnās, slinkās asinsriņķošanas atkarīga, kokainā pacietība ir tīrais nieks. Cičikova asinis turpretī stipri viņoja, un

vajadzēja daudz saprātīgas gribas, lai iegrožotu visu to, kas tiecās izlēkt un brīvi pastaigāties. Viņš sprieda, un viņa spriedumi dažā ziņā bija pareizi: «Kāpēc tad es? Kādēļ īpaši mani nelaime pie-meklē? Kurš ierēdnis tagad dienestā snauž? visi iegūst. Ne-vienu neesmu nelaimīgu padarījis, atraitni es neesmu aplau-pījis, neviens manis dēļ nav nabadzībā kritis, esmu ņēmis tikai no pārpilnības, ņēmis tur, kur ikviens būtu ņēmis, ne-būtu es to izmantojis, citi to būtu darījuši. Kāpēc tad citi dzīvo zaļi un man kā tārpam jāiznīkst? Un kas es tagad esmu? Kur esmu derīgs? ar kādām acīm tagad es skatīšos katra godīga ģimenes tēva acīs? Kā lai es nejūtu sirdsapziņas pārmetumus, zinādams, ka par velti apgrūtinu zemi? un ko pēc tam sacīs mani bērni? Lūk, teiks, tēvs bija lops, viņš nav mums atstājis nekāda mantojuma!»

Jau ir zināms, ka Čigikovs bija ļoti norūpējies par saviem pēcnācējiem. Tik jūtēlīga lieta! Dažs, varbūt, tik dziļi nemaz nebūtu bāzis roku, ja viņam, nav zināms, kāpēc, pats no sevis nerastos jautājums: bet ko teiks bērni? Un, lūk, nā-košais ciltstēvs kā piesardzīgs runcis, tikai ar vienu aci šķielēdams, vai neraugās no kaut kurienes

saimnieks, stei-dzīgi ķer visu, kas tikai viņam
tuvāk: vai nu ziepes, vai sveci, taukus, vai arī
kanarijas putniņu, ja tas gadījies pa ķērie-nam, —
vārdu sakot, nekā nelaiž garām. Tā sūdzējās un
rau-dāja mūsu varonis, bet viņa galva nemaz
nekļuva mazāk darbīga; tā vienmēr gar kaut ko
nopūlējās un vēl tikai gai-dāja uz plānu. Viņš no
jauna sarāvās, no jauna iesāka grūtu dzīvi, no
jauna sevi visur aprobežoja, no jauna tīrības un
pieklājīga stāvokļa dēļ noslīga dzīves dubļos un
netīrumos. Uz kaut ko labāku gaidot, viņš bija
spiests kļūt par kaktu advokatu, nodarbība, kas
pie mums vēl nav ieguvusi pilsoņa tiesības,
nodarbība, ko grūsta no visām pusēm, ko vāji
cienī sīkie kancelejas radījumi un pat paša
klienti, nodarbība, kuras dēļ nolemts zēmoties
priekšistabās, panest rupjības utt , bet vajadzība
piespieda visu uzņemties. Starp citiem
uzdevumiem viņam gadījās tāds: izgādāt, lai
aizbildņu pa-domē tiktu iekļāti vairāki simti
zemnieku. Muiža bija visbē-dīgākā stāvoklī: To
bija izputinājušas lopu sērgas, blēži
pār-valdnieki, neražas, lipīgas slimības, kas
laupīja labākos stnid-
niekus, un beidzot paša
muižnieka aplamības, kurš Maskavā bija ierīkojis

sev namu pēc pēdējās modes un par šo ierīkošanu izdevis visu savu kapitalu līdz beidzamajai kapeikai, tā a pat nebija vairs ko ēst. Aiz šā iemesla beidzot vajadzēja ieķīlāt beidzamo palikušo muižu. Ieķīlāšana valstskasē toreiz bija neierasta lieta, uz ko izgāja ne bez bailēm. Kā pilnvarnieks Čičikovs vispirms iesmērēja visus ierēdņus (jo bez iepriekšējas smērēšanas, kā zināms, nevar dabūt pat visvienkāršāko izziņu, mazākais, vajag ieliet katra rīklē pa pudelei madeiras), — tā tad visus, ko vajag, iesmērējis, viņš izskaidroja, ka, starp citu, esot, lūk, arī šāds apstāklis: puse zemnieki esot miruši, tādēļ, lai pēc nepiesietos... «Bet revīzijas listē viņi taču ir ieskaitīti?» sekretārs jautāja. «Ir ieskaitīti,» atbildēja Čičikovs. «Nu, ko tad jūs baidāties?» sekretārs sacīja: «viens miris, otrs dzimis, un visi kopā der.» Sekretārs, kā redzams, prata runāt atskaņās. Te mūsu varonim iešāvās galvā tik ģeniālā doma, kāda diezin vai kad ienākusi cilvēka galvā. «Ak es vientiesīgais Akims!» viņš pie sevis nodomāja: «es meklēju cimdus, bet abi aiz jostas! Kamēr vēl nav iesniegtas jaunas revīzijas listes, man tikai jānopērk visi zemnieki, kas miruši; teiksim, nopirkšu tūkstoti,

pieņemsim, aizbildņu padome dos divsimt rubļu par dvēseli: lūk, būs divsimt tūkstošu liels kapitāls! Un tagad ir ļoti izdevīgs laiks: nesen bija epidēmija, paldies dievam, ļaudis miruši ne mazums. Muižnieki ir uz kārtīm nospēlējušies, nodzērušies un izšķēr-dējušies, kā pienākas; visi aizlīduši uz Pēterburgu dienēt: muižas pamestas, pārvaldītas tiek vāji, nodokļi ar katru gadu grūtāk samaksājami, katrs ar prieku tās man atdos, kaut vai tādēļ, lai tikai nebūtu par viņām jāmaksā nodokļi, un varbūt var arī gadīties, ka cits man pa kapeikai klāt piemaksā. Pro-tams, grūti, tas prasīs daudz pūlu, bailīgi, ka var iekrist, ka var izcelties skandāls. Nu, bet kādēļ tad cilvēkam dota sa-prašana. Un, galvenais, tas ir labi, ka tāda lieta visiem izlik-sies fantastiska, neviens neticēs. Tiesa, bez zemes nevar ne pirkt, ne iekļāt. Bet es pirkšu uz pārvietošanu, uz pārvieto-šanu; Taurijas un Chersonas gubernās zemi tagad atdod par velti, lai tikai to apdzīvo. Tur es viņus visus pārvedīšu! Uz Chersonas gubernu viņus! lai viņi tur dzīvo! Bet pārceļošanu var izdarīt likumīgi, kā pienākas, caur tiesām. Ja pieprasīs apliecību par zemniekiem, es tur nemaz neesmu pretim, kā-dēļ ne? es iesniegšu apliecību

ar kapteiņa ispravņika pašro-cīgu parakstu. Sādžu var nosaukt par Cičikova sādžu vai arī pēc mana kristītā vārda par Pavlovskas ciemu.» Lūk, tā mūsu varoņa galvā attīstījās šī dīvainā dēka, par kuru, nezinu, vai lasītāji būs viņam pateicīgi, bet, cik autors ir pateicīgs, pat izteikt grūti. Jo, saki, ko gribi, bet, ja Cičikovam tādas domas nebūtu ienākušas galvā, šī poēma nebūtu radusies pasaulē.

Pēc krievu ieražas krustu pārmetis, viņš stājās pie darba. Ar ieganstu, ka izmeklē dzīves vietu, un citiem ieganstiem viņš nodomāja ieskatīties vienā un otrā mūsu valsts kaktā un īpaši tajos, kas bija vairāk par citiem cietuši no dažādiem nelaimes gadījumiem, neražas, lipīgām slimībām un tā tā-lāk, un tā joprojām, vārdu sakot — tur, kur cerēja izdevī-gāk un lētāk nopirkt vajadzīgos ļaudis. Viņš negriezās vis bez nekādas izvēles pie katra muižnieka, bet izmeklēja ļaudis pēc savas gaumes vai arī tādus, ar kuriem varēja ar mazāk grūtību apdarīt līdzīgas lietas, pūlēdamies iepriekš iepazīties, iedraudzēties, lai varētu zemniekus iegūt vairāk pa draugam nekā ar pirkšanu. Tātad lasītāji nevar dusmo-ties uz autoru, ja personas, kas līdz šim parādījušās, nav

pēc viņu gaumes; tā ir Cičikova vaina, te viņš ir pilnīgs saimnieks, un, kur viņš iedomāsies, tur arī mums jāvelkas. Ja varbūt mūs apvainos, ka raksturi un personas ir bālas un necilas, teiksim to, ka sākumā nekad nav pārrēdzama visa lietas plašā gaita un apmērs. Iebraukšana, vienalga kādā pilsētā, kaut vai galvaspilsētā, izliekas kaut kā bāla, no sā-kuma viss pelēks un vienmuļīgs: stieejas bezgalīgas, dūmiem nokvēpušas fabrikas un rūpnīcas, bet pēc tam sāk parādīties sešstāvu namu stūri, veikali, izkārtnes, ielu milzīgās perspektīvais, viss zvanu torņos, kolonās, statujās, torņos, ar pilsētas spožumu, troksni un rīboņu, un ar visu, ko par apbrīnu radījusi cilvēka roka un doma. Kā notika pirmie pirkumi, lasītājs jau zina; kā lieta virzīsies turpmāk, kādas būs varoņa sekmes un neveiksmes, kā viņš izšķirs un pār-varēs grūtākus šķēršļus, kādi kolosāli tēli radīsies, kā dar-bosies plašā stāsta apslēptās atsperes, cik tālu pavērsies tā apvāršņi un kā viss iegūs varenu lirisku plūsmu, to redzēs pēc tam. Vēl tāls ceļš veicams visai ceļa ekipāžai, kas sastāv no kunga vidējos gados, puskarietes, kādās braukā neprecē-jušies, sulaiņa Petrušikas, kučiera Selifana, trim zirgiem, kuri jau zināmi

pēc vārda, sākot ar priekšsēdētāju līdz lāsumainajam nelietim. Tātad, lūk, te ir mūsu varonis, tāds, kāds viņš ir! Bet varbūt vēl prasīs pēc īsa noslēguma apzī-mējuma; kas tad viņš ir tikumiskā ziņā? ka viņš nav tiku-mīgs un ideāls varonis, tas redzams. Kas tad viņš ir? tātad nelietis? Kāpēc tad nelietis, kādēļ tad būt tik stingram pret citiem? Tagad mums neliešu nav, ir godīgi, patikami cil-vēki, bet tādu, kuri visiem par kaunu izstādītu savas fizi- ognomijas publiskam plikim, atradīsies tikai varbūt divi trīs cilvēki, bet arī tie jau tagad runā par tikumību. Taisnīgāk viņu nosaukt: saimnieks, ieguvējs. Iegūšana visam par iemeslu; tās dēļ notiek lietas, kuras sabiedrība ir nosaukusi par ne visai tīrām. Tiesa, tādā raksturā jau ir kaut kas at-baidošs, un tas pats lasītājs, kas sadzīvē draudzēsies ar tādu cilvēku, saiesies ar viņu uin pavadīs patikami laiku, sāks raudzīties uz viņu šķībi, ja viņš kļūs par dramas, poēmas varoni. Bet gudrs ir tas, kas nenicina neviena rakstura, bet, cieši pievērsis savu pētījošo skatienu, izdibinās viņu līdz pamatu pamatiem. Cilvēkā viss ātri mainās; tu vēl neesi pa-spējis apskatīties, kad jau iekšā izaudzis briesmīgs tārps, kas varmācīgi izsūc visu

dzīvības sulu. Un ne vienu vien reizi ne tikai lielas kaislības, betniecīga kaislība uz kaut ko sīku ir pieņēmusi lielus apmērus tādā, kas dzimis cēlai varonībai, ir piespiedusi viņu aizmirst lielus un svētus pie-nākumus unniecīgos zvārguļos redzēt dižumu un svētumu. Cilvēku kaislības ir neskaitāmas kā smiltis jūrmalā un viena nelīdzinās otrai, un visas tās, zemiskas un skaistas, sākumā ir cilvēkam paklausīgas un tikai pēc tam kļūst par viņu briesmīgajiem valdoņiem. Svētīgs ir tas, kas no visām ir Izvēlēties visskaistāko kaislību; aug un ar katru brīdi demitkāršojas viņa neizmērijamā svētlaipe, un viņš vairāk un vairāk iedziļinās savas dvēseles bezgalīgajā paradīzē. Bet ir kaislības, kuras izvēlēties nav cilvēka spēkos. Tās dzimušas ar viņu tajā brīdī, kad viņš radās pasaulē, un nav dots viņam spēka izvairīties no tām. Tās vada augstāka roka, un tajās ir kaut kas mūžīgi aicinošs, visu dzīvi neapklustošs Zemes virsū tai lemts liels darba lauks: vienalga, vai nu drūma tēla veidā, vai arī pazibot kā gaišai parādībai, kas iepriecē pasauli — vienādi tās radušās cilvēka nezināmajai laimei. Un varbūt tā paša Cičikova kaisle, kas viņu vada, nav no viņa, un viņa saltajā

dzīvē slēpjas tas, kas pēc tam cilvēku nospiedīs pīšļos un uz ceļiem debesu gudrības priekšā. Un ir noslēpums, kāpēc šis tēls likts poēmā, kas tagad parādījusies pasaulē.

Bet nevis tas ir smagi, ka būs nemierā ar varoni, smagi tas, ka dvēselē mājō nepārvarama pārlicēba, ka ar to pašu varoni, ar to pašu Čičikovu lasītāji būtu bijuši apmierināti. Ja autors nebūtu ieskatījies viņam dziļāk dvēselē, ja viņš nebūtu tās dziļumos sakustinājis to, kas paslīd garām uin slēpjas no gaismas, ja viņš nebūtu atsedzis visapslēptākās domas, kuras cilvēks nevienam neuztic, bet ja būtu parādījis viņu tādu, kāds viņš izlikās visai pilsētai, Maņilovam un citiem ļaudīm, un visi būtu priecīgi un uzskatītu viņu par interesantu cilvēku. Nav nekāda vajadzība, lai viņa seja, viss viņa tēls kā dzīvs plaiksnītos acu priekšā: par to pēc izlasīšanas dvēsele ne ar ko nebūtu satraukta, un var atkal pievērsties kāršu galdam, kas uzjautrina visu Krie-viju. Jā, mani labie lasītāji, jums negribētos redzēt atsegtu cilvēka nabadzību. Kādēļ, jūs vaicājat, kam viss tas? Vai tad mēs paši nezinām, ka dzīvē ir daudz muļķīga un nici-nāma? Jau tā mums bieži gadās redzēt

to, kas nebūt neie- priecē. Labāk rādiet mums skaisto, aizrautīgo. Lai mēs labāk aizmir9tamies! «Kāpēc tu, brāl, man stāsti, ka ar saim-niecību viss iet uz leju?» saka muižnieks pārvaldniekam: «es, brāl, to zinu bez tevis, vai tad tev citu valodu nav, vai9 Tu ļauj man to aizmirst, nezināt to, tad es esmu laimīgs.» Un, lūk, to naudu, kas lietu mazliet uzlabotu, tērē dažā-diem līdzekļiem, kas nestu aizmirstību. Dus prāts, kas var-būt glabā lielu nezināmu spēku avotu; un tā muižu izūtrupē, uin sāk muižnieks klaiņāt pa pasauli, lai rastu aizmirstību, un viņa dvēsele no posta ir gatava uz nelietībām, kuras agrāk viņu būtu šausminājušas.

Vēl autoru apsūdzēs tā sauktie patrioti, kuri mierīgi sēž savos kaktos un nodarbojas ar blakus lietām, krāj sev ka- pitalus, celdami savu labklājību uz citu rēķina; bet, tiklīdz kas notiek, pēc viņu domām, tēvzemi apvainojošs, parādī-sies kāda grāmata, kurā dažreiz būs izteikta rūgta patiesība, viņi kā zirnekļi, kas redz, ka tīklā ieķērusies muša, izskries no visiem kaktiem un pēkšņi sāks kliegt: «Vai tad gan labi to rādīt pasaulei, izkliegt par to? jo viss tas, kas šeit aprak-stīts, ir mūsu, vai tas ir labi? bet ko tad

teiks ārzemnieki? Vai tad ir priedīgi dzirdēt sliktas domas par sevi? Ko domā, vai tad tas nav sāpīgi? Ko domā, vai tad mēs neesam pat-rioti?» Uz tādām gudrām piezīmēm, sevišķi attiecībā par ār-zemnieku spriedumu, atzīstos, nekā nevar atrast ko atbildēt. Bet varbūt, lūk, ko: dzīvoja kādā attālā Krievijas malā divi iedzīvotāji. Viens bija ģimenes tēvs, vārdā Kifa Mokijevičs, cilvēks ar lēnīgu dabu, kas dienas pavadīja rīta svārkos. Ar savu ģimeni viņš nenodarbojās; viņa dzīve vairāk sastāvēja no spriedelēšanas un bija aizņemta ar šādu, kā viņš nosauca, filozofisku jautājumu: «Lūk, par piemēru, zvērs,» viņš runāja, staigādams pa istabu, «zvērs piedzimst kails. Kāpēc tad īsteni kails? Kāpēc ne tā kā putns, kāpēc neiz-šķīlas no olas? Kā gan tas tā: dabu nepavisam nevar izprast kaut arī esi tajā iedziļinājies!» Tā sprieda iedzīvotājs Kifa Mokijevičs. Bet tas vēl nav galvenais. Otrs iedzīvotājs bija Mokijs Kifovičs, viņa paša dēls. Bija viņš tas, ko Krievijā mēdz saukt par spēkavīru, un tajā laikā, kad tēvg nodarbojās ar zvēra dzimšanu, viņa desmitgadīgā platplecainā daba tā vien tiecās atvēzēties. Ne pie kā viņš neprata viegli pie-skarties, vai nu kādam roka

sāka brikšķēt, vai arī puns parādīsies uz kāda deguna. Ir mājā, ir kaimiņos visi, sākot ar kalponi, beidzot ar sētas suni, viņu ieraugot, bēga pro-jām, viņš guļamistabā bija pat savu gultu salauzis gabalos. Tāds bija Mokijs Kifovičs, kaut gan viņam bija lāga dvēsele. Bet tas nu vēl nav galvenais. Bet galvenais, lūk, kas: «Ap-žēlojies, lielkungs tētiņ Kifa Mokijevič, — tēvam teica paša un sveša saime, — kas tas tev ir par Mokiju Kifoviču? Nevienam nav no viņa miera, visiem pāri dara!» «Jā, ne-rātns, nerātns,» uz to parasti atbildēja tēvs, «bet ko lai dara: kauties ar viņu par vēlu, pie tam mani visi apvainos par cietsirdību; bet viņš ir godkārīgs cilvēks, pārmet vien vi-ņam viena otra klātienē, viņš aprims, bet visi taču dabūs zināt, lūk, posts! pilsētā uzzinās, nosauks viņu par īstu suni. Ko tad gan domā, vai tad man nav sāpīgi? vai tad es ne-esmu tēvs? Ka es nodarbojos ar filozofiju un ka vienu otru reizi nav laika, vai tad nu es vairs neesmu tēvs? Taču gan tā nav, tēvs, tēvs, velns viņus rāvis, tēvs! Man Mokijs Kifovičs, lūk, te, sirdī sēž!» Te Kifa Mokijevičs, ar dūri diez-gan stipri dauzīja sev pa krūtīm un nonāca pilnīgā azartā. «Ja arī viņš paliek par suni, tad lai no manis par to neuz-zina,

lai es neesmu tas, kas viņu nodevis.» Ūn, parādījīs tādas tēva jūtas, viņš Jāva Mokijam Kifovičam turpināt viņa spēkavīra paņēmienu, bet pats atkal pievērsās mīlo-tajam priekšmetam, pēkšņi uzdodams sev kādu šādu jau-tājumu: nu, bet ja zilonis dzimtu no olas, tad čaumala laikam gan būtu bijusi stipri bieza, ko ne ar lielgabalu nesašaut; vajag izdomāt kādu jaunu šaujamu ieroci.» Tā pava-dīja mūžu divi mierīga kaktiņa iedzīvotāji, kuri negaidot, gluži kā pa lodziņu paskatījās laukā mūsu poēmas beigās, paskatījās tādēļ, lai kautrīgi atbildētu uz dažu kvēlu patriotu apvainojumiem, patriotu, kuri pagaidām mierīgi no-darbojas ar kaut kādu filozofiju vai ar pelnīšanos uz maigi mīlotās tēvzemes rēķina, kuri domā ne par to, lai nedarītu slihta, bet par to, lai tikai nerunātu, ka viņi dara sliktu. Bet nē, nevis patriotisms un nevis pirmās jūtas ir par iemeslu apvainojumiem, gluži cits slēpjas aiz tām. Kāpēc jāslēpj vārds? Kas gan cits, ja ne autors teiks svēto patiesību? Jūs baidāties dziļi vērstu ska-tienu, jūs baidāties paši uz kaut ko pavērst dziļu skatienu, jūs mīlat pār visu pārslīdēt nedomājošām acīm. Jūs pat no sirds pasmiesieties par Čičikovu, varbūt pat uzlielīsiet autoru,

teiksiet: «tomēr šo to viņš ir veikli novērojis, viņam jābūt jautras dabas cilvēkam!» Un pēc tādiem vārdiem ar divkāršu lepnumu pievērsīsieties sev, uz jūsu sejas parādīsies pašapmierināts smaids, un jūs piemetināsiet: «Bet jā-piekrīt, ka dažās provincēs ir ļoti dīvaini un pārlietu smiek-līgi ļaudis, pie tam ne mazie nelieši!» Bet kas no jums, pilns kristīgas pazemības, nevis visiem dzirdot, bet klusībā, viens pats, brīžos, kad pats ar sevi vientulībā sarunājās, dziļi savā dvēselē pārdomās šo jautājumu: Bet vai arī manī ne-piemīt kāda daļiņa no Čičikova? Jā, gaidi vien! Bet, lūk, vajag tikai šajā brīdī viņam garām paiet kādam viņa pazi-ņam, kam ir ne nu pārlietu liela, ne nu pārlietu maza čina, viņš tūliņ piegrūdīs savam kaimiņam pie sāniem un teiks, gandrīz vai spurdzot no smiekliem: palūk, palūk, kur Čiči-kovs, Čičikovs aizgāja! Un tad kā bērns, aizmirsis visu pie-klājību, kādu vajadzētu ieturēt viņa gados un pie viņa amata, skries viņam pakal, ķircinādams un runādams: «Čičikovs! Čičikovs! Čičikovs!»

Bet mēs sākām runāt diezgan skaļi, aizmirsuši, ka mūsu varonis, kas gulēja, kad mēs stāstījām

stāstu par viņu, jau ir atmodies un viegli var izdzirdēt tik biežu viņa uzvārda atkārtošanu. Bet viņš ir cilvēks, kas ātri apvainojas un nav mierā, ja par viņu izsakās nepienīgi. Lasītājam nav liela bēda, vai uz viņu Čičikovs saskaitīsies vai ne, bet, kas at- ' tiecas uz autoru, tad viņam nekādā ziņā nevajag ķīdoties ar savu varoni: vēl ne mazums ceļu un taku viņiem nāksies roku rokā divatā izstaigāt; priekšā divas lielas daļas — tas nav visnieks.

«Ehe-he, kas tad nu?» teica Čičikovs Selifanam: «tu?»

"Ko?" atbildēja Selifans rāmā balsī.

«Kā ko? tu zoss! kā tu brauc? Nu, taču ātrāk!»

Un, patiesi, jau sen Selifans brauca aizvērtām acīm, tikai brīžiem pusmiegā paraustīdams ar grožiem arī snaudošajiem zirgiem gar sāniem; bet Petruškam jau nezin kādā vietā bija nokritis cepure, un viņš pats, atgāzies atpakaļ, bija pie-bāzis savu galvu pie Cičikova ceļgala, tā ka pēdējam nācās to iebukņīt. Selifans kļuva mundrs un, vairākas reizes lāsai- nim pa muguru uzcirtis, tāpat savicinājis pār visiem pātagu, smalkā, dziedošā balsī uzsauca: ei, drošāk! zirgi sasparojās un kā spalviņu aizrāva vieglo

puskarieti. Selifans tikai vici-nāja pātagu un
uzsauca: ech! ech, ech! līgani palēcās uz ' bukas,
kad trijjūgs te uzlidoja paugurā, te visā sparā
auļoja no paugura, ar kuriem bija nosēts viss
lielceļš, kas tikko manāmi nolaideni gāja leju.
Čičikovs tikai smaidīja, maz-liet uzlidodams no
sava ādas spilvena, jo mīlēja ātru brauk-šanu. Un
kurš krievs gan nemīl ātri braukt? Vai ne viņa
sirdij, kurai ir tieksmes griezties virpulī,
uzjautrināties, reizi pa reizei sacīt: velns rāvis
visu! vai gan viņa sirdij to ne-mīlēt? Vai to gan
nemīuēt, kad tajā dzirdams (kaut kas sa-
lūsmīgi brīnišķīgs? Liekas, ka neredzams spēks tevi
uzņēmis uz sava spārna un tu pats lido, un viss
lido: lido verstu stabi, pretim lido tirgoņi,
sēdēdami uz savu kulbu bukām, abās pusēs lido
mežs ar egļu un priežu tumšo virkni, ar cirvju
klaudzienu un vārnu klaigām, nezin kur lido viss
ceļš gaistošajā tālē, un kaut kas briesmīgs slēpjas
šajā ātrajā nīrbēšanā, kur nepaspēj iezīmēties
izzūdošais priekšmets, ti-kai debess pār galvu un
viegli mākoņi, un izlīdušais mēness* vieni p>aši
liekas nekustīgi. Ech trijjūgs! putns trijjūgs, kas
tevi ir izdomājis? tikai drosmīgai tautai tu varēji
rasties, tādā zemē, kur nemīl šaurību, bet kas

līdzēnā tālē izplētu-sies puspasaulē, tad ej nu, skaiti verstis, kamēr tev sāks nīrbēt acis. Un, liekas, šis ceļošanas līdzeklis nav necik sa-režģīts, tas nav kaldināts ar dzelzs skrūvēm, bet uz ātru roku, ar cirvi un kaltu tevi darinājis un kopā savācis veik-lais Jaroslavas zemnieks. Kučieris nav vis vāciešu botfortos: bārda un dūraiņi, un velns zina uz kā sēž; bet, kad pieceļas un savicina, un uzrauj dziesmu — zirgi auļos, riteņu spieķi sakūst gludenā aplī, ceļš tik nodreb, un apstājies ceļnieks nobijies iesaucas! un, lūk, tas aizlido, aizlido, aizlido ... Un, lūk, tur tālē redzams, ka kaut kas sacel putekļus un urbj gaisu.

Vai arī tu, Krievija, tā nelido kā veiklais nepanākamais trijjūgs? Dūmakā kūp ceļš, rīb tilti, viss atpaliek un paliek aizmugurē. Novērotājs apstājas, no dieva brīnuma pār-steigts: vai tas nav no debesīm nomests zibens? ko nozīmē šī šausmas iedvesošā traukšanās? Un kas par neredzamu spēku slēpjas šajos pasaulē neredzētajos zirgos. Ech, zirgi, zirgi, kas par zirgiem! Viesuļi vai sēž jūsu krēpēs! Vai dzir-dīga auss deg katrā jūsu dzīslā? Jūs izdzirdējāt no augstie-nes pazīstamu dziesmu, saderīgi un reizē

sasprindzinājāt vara krūtis un, ar pakaviem
gandrīz zemi nes kardami, pār- vērtāties vienā
stieptā līnijā, kas lido pa gaisu, un auļo viss dieva
iedvesmotais!... Krievija, kurp tu trauc, dod
atbildi? Nedod atbildes. Brīnišķīgās skaņās dzied
pulkstentiņš; krāc un par vēju pārvēršas gabalos
sarautais gaiss; garām lido viss, kas vien tik ir
zemes virsū, un citas tautas un valstis greizi
skatīdamās griežas sāņus un dod tai ceļu.

OTRAIS SĒJUMS

I NODAĻA

Kāpēc gan attēlot nabadzību, tikai nabadzību, tikai mūsu dzīves nepilnības, izceļot ļaudis no malienas, no attālajiem valsts kaktiem? Ko darīt, ja jau tāda ir sacerētāja daba, ka tas, sasirdzis ar paša nepilnību, vairs nespēj neko citu attēlot kā tikai nabadzību un nabadzību, un mūsu dzīves nepilnību, izmeklējot ļaudis no malienas, no attālajiem valsts kaktism'!* Un lūk, atkal mēs esam nokļuvuši malienā, atkal atdūrušies kaktā. Un kādā malienā un kādā kaktā!

It kā kāda bezgalīga cietokšņa milzu valnis ar stūra no-cietinājumiem un šaujāmām lūkām vairāk nekā tūkstoš verstu garumā aizlocījās kalnu augstienes. Stalti tās paceļas pār bezgalīgo līdzenumu tālēm, gan kā mālainā Kaļķa kraujas, strautu gultnēm un plaisām izraibinātas, gan kā piemīļīgi, ieapaļi, zaļi izciļņi, kurus kā aitādiņas klāja jaunas nocirstu koku atvases, gan beidzot kā tumši mežu biezokņi, kas aiz kāda brīnuma bija palikuši cirvja neskarti. Līdzteku kalniem aizlocījās saviem krastiem uzticīgā upe ar līčiem un pagriezieniem, gan aizplūzdama pļavā, lai tur apmestu dažus līkumus, ugunīgi pamirdzētu

saulē, pazustu bērzu, apšu un alkšņu birzīs un no turienes uzvaroši izskrietu tiltu, dzir-navu un dambju pavadījumā, kas it kā dzinās tai pakal katrā pagriezienā.

Vienā vietā stāvais nogāzes sāns bija tērpts biezākā koku lapotnes zaļumā. Te. pateicoties kalnainās gravas nevienlīdzīgumam un mākslīgiem stādījumiem, satikās vienuviet augu valsts ziemeļi un dienvidi. Ozols, egle, meža bumbiere, kļava, ķezbere un ērkšķu krūms, akacija un pīlādzis, apīņu apvīti, te veicinādami viens [otra]* augšanu, te viens otra

* Kvadratiekavās liktie vārdi Gogoļa rokrakstā nav. Sakārtojot Gogoļa manuskriptus, tos iesprauduši redaktori.

nomākdami, rāpās pa visu kalnu no lejas uz augšu. Bet augša, pašā virsotnē, ar koku zaļajām galotnēm jaucās kungu namu sarkanie jumti un aiz tiem noslēpušos zemnieku ēku čukuri un šķores, un kungu nama augšstāvs ar kokgrebumiem izro-tāto balkonu un lielu pusapaļu logu. Un vēl augstāk pār šo koku un jumtu sapulci pacēlās vecā sādžas baznīca ar saviem pieciem apzeltītiem, spīguļojošiem kupoliem. Visos tās pie-cos galos mirdzēja zeltīti

ažūri krusti, nostiprināti ar tādām pašām zeltītām ķēdēm, tā ka no tālienes likās, it kā gaisā bez kādiem balstiem karātos kvēlojošs zelts. Un viss tas ačgārnī, ar koku galotnēm, jumtiem, krustiem uz leju, glez-naini atspoguļojās upē, kur neglīti izdobti vītoli, citi stāvēdami pie paša krasta, citi pavisam ūdenī, mērcēdami tajā zarus un lapas, sapīnātus ar gļotaino upes sūkli, kas peldēja ūdenī kopā ar dzeltenajām ūdenspuķēm, it kā vēroja šo brī-nišķīgo atspulgu.

Skats bija ļoti jauks, bet skats no augšas uz leju, no atstatumā stāvošā nama virsbūves, bija vēl labāks. Neviens viesis un apmeklētājs nevarēja uz balkona vienaldzīgi nostā-vēt. Izbrīnā tam krūtīs aizrāvās elpa, un viņš varēja tikai iesaukties: «ak kungs, kāds te plašums!» Bez gala, bez malas te atklājās tāles: aiz pļavām, birztalu un ūdensdzir-navu izraibinātām, vairākās zaļās joslās zēla meži; aiz mežiem, cauri mazliet dūmakotam gaisam, dzeltēja smiltāji, un atkal meži jau zilgani kā jūra vai tālu izplūdusi migla; un atkal smiltāji, vēl bālāki, bet tomēr dzeltenīgi. Pie tālās debesmalas pacēlās krīta kalnu grēdas, kas balti mirdzēja pat apmākušās dienās, it kā tās apspīdētu mūžīga saule. To

žilbinošajā baltumā, piekājē, kur vietām rēgojās ģipša nogulšņi kā dūmaka nīrbēja zilganpalsi plankumi. Tās bija tālas sādžas; taču tās vairs nevarēja saskatīt cilvēka acs. Tikai saules spulgas iedegtā baznīcas kupola zelta dzirkstele ļāva noprast, ka tur atradās liels, daudz ļaužu apdzīvots ciems. Visu to apņēma netraucēts klusums, ko nespēja modi-nāt pat tālēs zūdošo gaisa dziedoņu atbalsis, kas tikko sasniedza dzirdi. Ar vārdu — viesis, stāvēdams uz balkona, pēc divu stundu vērošanas nespēja pateikt nekā cita kā tikai: «Ak kungs, kāds te plašums!»

Kas tad bija šīs sādžas iemītnieks un īpašnieks, pie kuras, kā pie nepieejama cietokšņa, no šejienes pat nevarēja piebraukt, bet vajadzēja to apbraukt no otras puses, kur izklai-

dus ozoli laipni sagaidīja ierodamies viesi, stiepdami pretim savus platos zarus kā draudzīgus apkampienus un pavadīdami to līdz tās pašas mājas durvīm, kuras augšstāvu mēs redzējām no pakalpusē un kura tagad atklāti stāvēja mūsu priekšā, vienā pusē ar kokgrebumiem rotāto ēku čukuru un šķoru virkni, bet otrā — baznīcu, kas mirdzēja zelta krustiem un gaisā pakārtām mežģinotām ažurām

zelta važām. Kādam laimīgajam gan piederēja šī nomajā vieta?

Andrejam Ivanovičam Tentetņikovam, Tremalachanas apriņķa muižniekam, jaunam, trīsdesmit trīs gadus vecam laimes bērnam un pie tam vēl neprecētam cilvēkam.

Kas tad viņš tāds, kāds viņš, kādas dabas, kādu īpašību cilvēks? Pie kaimiņiem, lasītāj, pie kaimiņiem jāapjautājas. Kaimiņš, kurš piederēja pie veiklās, mūsu dienās gandrīz jau izzūdošās atvaļinātu štaboficieru-branderu ģints, raksturoja viņu ar izteicienu: «Visdabiskākais lops!» Verstis desmit kai-miņos dzīvojošais ģenerālis teica: «Jauns cilvēks, nav muļķis, bet daudz ko ieņēmis sev galvā. Es varētu būt viņam noderīgs, jo neesmu bez sakariem Pēterburgā un pat pie ...» ģenerālis teikumu nenobeidza. Kapteinis ispravņiks atbildei deva šādu virzienu: «Lūk, es rīt pat braukšu pie viņa parādu iekasēt!» Viņa sādžas zemnieks uz jautājumu, kāds ir viņa kungs, nekā neatbildēja. Tātad atsauksmes par viņu bija nelabvēlīgas.

Ja gribam bezpartejiski spriest — viņš nebija slikts cilvēks, viņš bija, vienkārši sakot — debesu kvēpinātājs. Tā kā pasaulē nav mazums laužu,

kuri kvēpina debesis, tad kāpēc Tentetņikovam tās nekvēpināt? Bet rādīsim izvilkumu no viņa dzīves — vienu dienu, dienu, kas ir līdzīga visām citām, un lai pats lasītājs pēc tam spriež, kāds bija viņa raksturs un kā viņa dzīve saskanēja ar tās apkārtnes skaistumiem.

No rītiem viņš modās ļoti vēlu un, piecēlies, acis berzē-dams, ilgi sēdēja uz savas gultas malas. Un tā ka, par nelaimi, acis bija ļoti mazas, tad viņu izberzēšana vilkās neparasti ilgi, un visu to laiku pie durvīm stāvēja sulainis Michailo ar mazgājamo trauku un dvieli. Sis nabaga Michailo stāvēja stundu, otru, tad gāja uz virtuvi, pēc tam atkal atgriezās, — kungs vēl arvien berzēja acis un sēdēja uz gultas. Beidzot viņš cēlās no gultas, mazgājās, apvilka chalatu un gāja uz viesistabu, lai dzertu tēju, kafiju, kakao un pat siltu pienu, iebaudīdams no visa pa malciņam, bez žēlastības drupinādams maizi un visur neganti piemēslo-dams ar pīpja pelniem. Tā divas stundas viņš sēdēja pie tējas galda. Bet tas vēl maz: viņš mēdza ņemt vēl atdzisušo tasi un nostāties ar to pie loga, kas bija sētas pusē, un aiz loga ik dienas norisinājās šāda aina.

Vispirms Grigorijs, dzimts Cilvēks bufetnieka

amatā, pilnā rīklē šķendējās ar saimniecības pārzini Perfiljevnu apmē-ram šādos vārdos: «Ak neciešamā plāpa, zemais radījums? Cietusi labāk klusu, nekrietnā!»

«Bet vai negribi šito?» kļiedza zemais radījums jeb Perfiljevna, pigu rādīdama, tā bija sieva, nikna rīcībā, nevē-rojot to, ka bija liela kārumniece uz rozinēm, pastilēm tu* visādiem saldumiem, kas glabājās viņas ziņā aiz atslēgas.

«Tu jau ar pārvaldnieku arī saķersies, klēts žurka tāda!» rēca Grigorijs.

«Nu, pārvaldnieks ir tāds pats zaglis kā tu. Domā, kungs jūs nepazīst? tepat viņš ir, visu viņš dzird.»

«Kur ir kungs?»

«Lūk, viņš sēž pie loga; viņš visu redz.»

Un, patiesi, kungs sēdēja pie loga un visu redzēja.

Jezgu papildinot, aizelsdamies blāva vēl kāds saimes bērns, dabūjis no mātes kāvienu, smilkstēja kurts, ar dibenu pie zemes pieplacis, tāpēc ka pavārs, no virtuves izšļākdams vārošu ūdeni, bija to applaucējis. Vārdu sakot, visa sēta nepanesami verkšķēja un blāva. Kungs visu redzēja un dzir-dēja. Un tikai tad, kad tas kļuva

tādā kārtā neciešams, ka traucēja pat ne ar ko nenodarboties, viņš izsūtīja pateikt, lai trokšnotu klusāk.

Divas stundas pirms pusdienām viņš devās savā kabinetā, lai nopietni strādātu pie kāda sacerējuma, kam būtu jāap-tver visa Krievija no visiem viedokļiem — pilsoniskā, poli-tiskā, reliģiskā, filozofiskā, lai atrisinātu sarežģītos uzde-vumus un jautājumus, kādus tai stāda laikmets, un skaidri nospraustu tās lielo nākamību; vārdu sakot, visu tā un tādā veidā, kā šolaiku cilvēks to mīl darīt. Tomēr koloslais pasākums aprobežojās gan tikai ar pārdomām: tika sagrauzta spalva, uz papīra parādījās zīmējumi, un pēc tam viss tas tika nobīdīts pie malas, tā vietā tika paņemta grāmata, kuru neizlaida no rokām līdz pašai pusdienai. Šī grāmata tika lasīta pie zupas, mērces, cepeša un pat pie saldiem cepumiem, tāpēc daži ēdieni atdzisa un citi palika gluži neskarti. Tam sekoja pīpis ar kafiju, šacha partija pašam ar sevi, bet, kas tika darīts pēc tam līdz pašām vakariņām, pat pateikt grūti. Liekas, nekas netika darīts.

Un tā jauns, gadus trīsdesmit trīs vecs cilvēks pavadīja savu laiku kā vientulis plašā [pasaulē],

sēdēdams, dēdēdams chalatā, bez kaklsaites. Viņam nepatika staigāt, kustēties, nepatika pat uzkāpt augšstāvā, pat atvērt logu nepatika, lai ielaistu istabā svaigu gaisu, un jaukie sādžas skati, kuros vienaldzīgi nolūkoties nespēja neviens viesis, it kā nemaz neeksistēja pašam mājastēvam. No tā lasītājs redz, ka Andrejs Ivanovičs Tentetņikovs piederēja pie to laužu cilts, kuru Krievijā nav trūkums, kurus agrāk dēvēja par slinkuma lāpītājiem, guļavām, miega micēm un kurus tagad patiesi nezina, kā nosaukt. Vai tādas dabas ļaudis jau piedzimst vai ar laiku izveidojas cilvēka skarbās apkārtnes bēdīgo apstākļu ietekmē? Atbildes vietā būs labāk pastāstīt viņa audzināšanas un bērnības stāstu.

Liekas, viss tiecās uz to, lai no viņa iznāktu kaut kas lietišķs. Divpadsmit gadu vecumā kā asprātīgs, paslimīgs, mazliet sapņotājs zēns viņš nokļuva mācības iestādē, kuras priekšnieks tolaik bija neparasts cilvēks. Jaunekļu elks, brī-nums starp audzinātājiem, nesalīdzināmais Aleksandrs Petrovičs bija apdāvināts ar teicamu dzirdi..... [5] Kā viņš pazina krievu cilvēka dabu! Kā pazina bērnus! Kā mācēja virzīt! Nebija nerātņa, kas, kādu palaidnību izdarījis, pats

nenāktu pie viņa un neatzītos. Tas vēl nebija viss, viņš dabūja stingru..... bet palaidnis aizgāja no viņa, nevis degunu nokāris, bet to pacēlis. Patiesi, viņā bija kaut kas uzmundrinošs, kaut kas runājošs: «Uz priekšu! Celies ātrāk kājās, neraugies, ka pakriti.» Par labu uzvešanos viņš ir neieminējās. Parasti viņš sacīja: «Prātu es prasu no jums un neko citu. Kas domā par to, kā kļūt gudram, tam nav laika darīt palaidnības: palaidnībām jāpazūd pašām no sevis.» Un, patiesi, palaidnības izzuda pašas no sevis. Biedru nicināšanu ieguva tas, kas necentās būt..... Pieaugušajiem ēzeļiem un muļķiem nācās dzirdēt'visnozākājošākās palamas no vis-mazākajiem, un neviens tos nedrīkstēja ne ar pirkstu aiz-skart. «Tas ir par daudz!» daudzi sacīja: «no pārgudriniekiem iznāks iedomīgi ļaudis.» «Nē, tas nav par daudz,» [viņš] sacīja: «neapdāvinātus es ilgi neturu; tiem pietiek ar vienu kursu, bet gudrajiem man ir cits kurss.»¹ Un tā bija, visi spējīgie pie viņa izturēja otro kursu. Daudzas pārgalvības viņš neierobežoja, saskatīdams tajās garīgo spēju attīstības sākumus un sacīdams, ka tās viņam nepieciešamas, kā ārstiem vajadzīgi izsitumi, lai no tiem mācītos,

kas īsti cilvēkā slēpjas.

Kā visi zēni viņu mīlēja! Nē, tāda bērnu pieķērība pat saviem vecākiem nekad nav redzēta. Nē, pat neprātīgo gadu neprātīgo tieksmju nevaldāmās kaislības nav tik spēcīgas, kāda bija mīlestība pret viņu. Līdz kapa malai, līdz mūža pēdējām dienām pateicīgais audzēknis, sava brīnišķīgā, jau sen mirušā audzinātāja dzimšanas dienā paceldams kausu..... pievēra acis un nobirdināja par viņu asaras.

Viņa mazākais uzmudinājums jau lika trīcēt un iedrebēties priekā un lika godkārīgām vēlēšanām visus pārspēt. Maz- apdāvinātos viņš ilgi neturēja; tiem viņam bija īsiņš kurss; bet spējīgajiem vajadzēja izturēt divkāršas mācības. Un pēdējā klase, kas viņam bija tikai vienīgi izredzētajiem, pavisam nelīdzinājās tām, kādas mēdz būt citās mācību iestādēs. Tikai tajā viņš prasīja no audzēkņa visu to, ko daži neprātīgi [prasa] no bērniem, — to augstāko prātu, kas prot ne tikai pazoboties, bet arī paciest katru izzobojumu, kas prot ļaut muļķim vaļu un neuztraukties par to, nezaudēt pašsavaldīšanos, nekādā [gadījumā] nebūt atriebīgam un turēties nesatricināmas dvēseles lepnā mierā; un viss, kas

var no cilvēka iztaisīt stingru vīru, te tika lietots, un pats viņš izdarīja ar tiem nemitīgus mēģinājumus. Ak,, kā viņš pazina dzīves zinātņi!

Viņam nebija daudz skolotāju. Lielāko zinību daļu viņš mācīja pats. Bez pedantiskajiem terminiem, uzpūstajiem uzskatiem un viedokļiem viņš prata parādīt pašu zinātnes dvēseli, tā ka pat mazgadīgam bija saprotams, kādēļ tā viņam vajadzīga. Tika izraudzītas tādas zinātnes, kas spēja no cilvēka izveidot savas zemes pilsoni. Lekciju lielākā daļa bija nostāsti par to, kas jaunekli sagaida turpmākajā dzīvē, un viņš prata tā notēlot viņu dzīves ceļa apvārsni, ka jau-neklis, vēl sēdēdams uz skolas sola, savās domās un sirdī jau dzīvoja tur, dienestā. Neslēpa nekā: visus sarūgtināju-mus un šķēršļus, kādi tik cilvēkam viņa dzīves ceļā var gadīties, visus priekšā stāvošos kārdinājumus un vilināju-mus viņš parādīja visā kailumā, nekā neslēpdams. Visu viņš zināja, it kā pats būtu bijis visos stāvokļos un amatos. Vai nu no tā, ka jau ļoti spēcīgi attīstījās godkāre, jeb arī no tā, ka jau paša neikdienišķīgā audzinātāja acīs bija kaut kas, kas jauneklim teica: uz priekšu! šis krievu cilvēkam pazīstamais vārdiņš, kas viņa jūtīgā dabā sacel tādus

brīnu-mus, — bet jauneklīs jau no paša sākuma meklēja tikai grūtības, alka darboties tur, kur grūti, kur vairāk šķēršļu, kur jāpierāda vislielākais garīgais spēks. Nedaudzi beidza šo kursu, bet tad arī bija spēka vīri, bija cilvēki, kas oduši pulveri. Dienestā viņi noturējās visnedrošākajos amatos, kurpretī daudzi, par tiem pat gudrāki, sīku nepatikšanu dēļ neizcieta, pameta visu vai arī, samulsuši, pagrimuši slinkumā,² iekļuva blēžu un kukujņēmēju nagos. Bet viņi bija nesatricināmi un, pazīdami kā dzīvi, tā cilvēku un gudrības atbalstīti, ieguva lielu ietekmi pat pār sliktiem ļaudīm.³

Godkāriģā puisēna kvēlā sirds ilgi pukstēja pie domas vien, ka beidzot viņš nokļūs šai nodaļā. Kas gan mūsu Tentetņikovam varētu būt labāks par šo audzinātāju! Bet vajadzēja gadīties, ka taisni tai laikā, kad viņu pārcēla šo izredzēto kursā, — ko viņš tik ļoti vēlējās, neparastais audzi-nātājs ātrā nāvē [nomira]! Ai, kas tas viņam b'ja par sitienu!

kāds briesmīģs pirmais zaudējums! Viņam likās, it kā.....

Skolā viss pārmainījās. Aleksandra Petroviča vietā atnāca kāds Fjodors Ivanovičs. Tūlīt tas

metās uz kaut kādu ārēju kārtību; sāka prasīt no bērniem to, ko var prasīt tikai no pieaugušiem. Viņu brīvā nepiespiestība viņam šķita kaut kas nevaldāms. Un, it kā par spīti savam priekštecim, jau pirmajās dienās viņš paziņoja, ka prātam un sekmēm viņa acīs nav nekādas nozīmes, ka viņš raudzīsies tikai uz labu [uzvešanos].⁴ Dīvaini: labu uzvešanos Fjodors Ivanovičs nepa-nāca. Ieviesās apslēptas trakulības. Dienā viss noritēja gludi kā pa dziedziņu, bet naktīs notika iedzeršana.

Ar mācībām arī notika kaut kas dīvains. Pieņēma jaunus mācības spēkus, ar jauniem uzskatiem, jauniem pieturas punktiem un viedokļiem. Skolniekus apbēra ar lielu daudzumu jaunu terminu un vārdu; savā atstāstījumā viņi parādīja ir loģisku sakarību, ir sekošanu jaunajiem atklāju-miem, ir pašu aizrautības dedzību: bet, ak vai! tikai dzīvības nebija pašā mācībā. Uz viņu lūpām mirusī zinātne oda pēc maitas. Ar vārdu, viss gāja ačgārni. Zuda cieņa pret priekšniecību un valdīšanu: sāka zoboties gan par audzinātājiem, gan par skolotājiem; direktoru iesauca par Fedjku, par bulku un vēl citos vārdos. Ieviesās

bērniem pavisam nepiedienīga netiklība: notika tādas lietas, ka daudzus nācās izslēgt un padzīt. Divos gados iestādi i pazīt vairs nevarēja.

Andrejs Ivanovičs bija klusas dabas cilvēks. Viņu nespēja aizraut ne biedru nakts orgijas, kuri paša direktora dzīvokļa logu priekšā turēja kaut kādu dāmu, ne viņu svētuma zai-
mojumi vienīgi aiz tā iemesla, ka bija pagadījies ne visai gudrs pops. Nē, viņa dvēsele pat sapnī apzinājās savu dievišķīgo izcelšanos. Viņu nevarēja pavest; bet viņš nokāra degunu. Godkāre gan bija pamodināta, bet tai trūka darba un darbības lauka. Labāk tā nebūtu modināta. Viņš klausījās iekaisušos profesorus uz katedrām, bet atcerējās bijušo audzinātāju, kurš neiekaizdams pratarunāt saprotami. Kādus priekšmetus un kādus kursus viņš gan noklausījās! Medicīnu, filozofiju un pat tieslietas, un vispārējo cilvēces vēsturi tik milzīgā apjomā, ka trijos gados profesors paspēja tikai nolasīt ievadu un kaut kādu vācu pilsētu kopienas attīstības gaitu, — un dievs zina, ko viņš visu noklausījās! Bet viss tas palika viņa galvā kā kaut kādas bezveida drumsļas. Pateicoties iedzimtajam prātam, viņš nojauta, ka ne tā jāmāca, bet kā — tā viņš nezināja. Un bieži viņš

atcerējās Aleksandru Petroviču, un viņam kļuva tik skumji, ka nezināja, kur dēties no skumjām.

Bet jaunatne laimīga ar to, ka tai ir nākotne. Jo tuvāk nāca skolas beigas, jo straujāk iepukstējās viņa sirds. Viņš sacīja pats sev: «Tā vēl nav dzīve; tā tikai sagatavošanās dzīvei; īstā dzīve ir dienestā, tur būs sasniegumi.» Un neuz-metis skatienu jaukajai vietai, kas tā aizgrāba ikvienu viesi apciemotāju, neapmeklējis savu vecāku kapu, līdzīgi visiem godkārīgajiem, viņš steidzās uz Pēterburgu, kurp, kā zināms, trauc mūsu dedzīgā jaunatne no visām Krievijas malām — dienēt, spīdēt, izkalpoties vai arī vienkārši no virsas sagrābt bezkrāsaino, ledusauksto, ārišķīgo sabiedrības izglītību.

Gan Andreja Ivanoviča godkārās tieksmes jau pašā sākumā iegrožoja viņa tēvocis, īstenais valsts padomnieks Onufrijs Ivanovičs. Viņš paskaidroja, ka galvenais ir labs rokraksts, bet nevis kaut kas cits, ka bez tā netiksi ne ministros, ne valstsvīros. Pēdīgi ar lielām pūlēm un ar tēvoča protekciju palīdzību viņš iekļuva kādā departamentā. Kad viņu ieveda zālē ar parketa grīdu un lakotiem rakstāmgaldiem, tik lepnā un gaišā, it kā te noturētu savas sanāksmes pirmie

valsts augstmaņi, kuri spriež par visas valsts likteņiem, un viņš ieraudzīja leģionus skaistu, rakstošu kungu, kuri, noliekuši galvas uz sāniem, čirkstināja savas spalvas, un viņu pašu arī nosēdināja pie galda, uzdodami turpat pārrakstīt kādu, it kā par spīti, mazliet sīkumaina satura papīru (tā bija sarakstī-šanās trīs rubļu dēļ, kas jau ilga pus gadu), neparasti dīvaina sajūta pārņēma nepiedzīvojušo jaunekli: visapkārt sēdošie kungi viņam izlikās kā skolēni! Šo iespaidu vēl pastiprināja tas, ka daži no tiem lasīja kādu muļķīgu [tulkotu] romānu, noslēpuši to apstrādājamās akts lielajos papīros, it kā nodar-botos ar pašu akti, pie tam ik reizes, kad parādījās priekš-nieks, nodrebēja. Viss te viņam izlikās tik dīvains, agrākā nodarbība šķita nozīmīgāka par šo, sagatavošanās dienestam labāka par pašu dienestu. Viņam kļuva žēl skolas. Un pēkšņi kā dzīvs viņa priekšā parādījās Aleksandrs Petrovičs — un tik tikko viņš nesāka raudāt. Istaba sāka griezties apkārt, sajuka ierēdņi un galdi, viņš tikko noturējās no pēkšņa nelabuma. «Nē,» viņš atjēdzies nodomāja: «ķeršos pie darba, lai cik sīkumains tas sākumā liktos!» Saņēmies viņš nolēma strādāt tāpat kā

citi.

Kur gan nevar atrast baudas? Arī Pēterburgā tās mājo, nevērojot tās skarbo, drūmo ārieni. Ielās sprēgā nikns trīs-desmit grādu sals; gaudo ziemc-ļa izdzimums ragana snieg- pūte, aizputina ietves, lipina ciet acis, kaisa sniegu uz zvērādas apkaklēm, ļaužu ūsās un spalvaino dzīvnieku purnos, bet kaut kur augšā ceturtā stāvā, caur krustām šķēr-sām lidojošām pārslām redz gaismu logā: tur, mājīgā istabā, vienkāršu stearina sveču gaismā, pie sīcoša patvāra noris prātu un sirdi iesildoša saruna, tur lasa jūsmīga krievu dzejnieka darba gaišās lappuses, ar kādiem dievs apveltījis savu Krieviju, un tik cildeni kvēli pukst jaunekļa jaunā sirds, kā tas nenotiek pat zem dienvīdu debesīm.

Tentetņikovs drīz vien sarada ar dienestu, tikai tas nestā-vēja viņam pirmajā vietā un nebija galvenais mērķis, kā no sākuma bija domāts, bet ieņēma otro vietu. Tas viņam noderēja kā laika iedalītājs, likdams tam labāk novērtēt atli-kušos brīvos brīžus. Tēvocis, īstenais valsts padomnieks, jau loloja cerības, ka no brāļa dēla iznāks lietas koks, bet tad pēkšņi brāļa dēls visu sabojāja. Starp Andreja Ivanoviča draugiem, kuru

viņam netrūka, gadījās divi cilvēki, kādus mēdz dēvēt par sarūgtinātiem ļaudīm.. Vioi piederēja pie tiem dīvainajiem, nemierīgajiem raksturiem, kuri nespēj vienaldzīgi paciest ne tikai netaisnības, bet pat visu to, kas viņu acīs liekas esam netaisnība. Pēc būtības labi cilvēki, bet paši savā rīcībā nenosvērti, pret sevi prasīdami iecietību un tai pašā laikā parādīdami neiecietību pret citiem, viņi ar savām dedzīgajām runām un cēlo sašutumu pret sabiedrību stipri ietekmēja Andreju Ivanoviču. Satraukuši viņa nervus un neiecietības garu, viņi pievērsa tā uzmanību visiem tiem sīkumiem, par kuriem agrāk tam pat prātā neienāca domāt. Pēkšņi viņam sāka nepatikt Fjodors Fjodorovičs Ļeņicins, kādas vienā no lepnajām zālēm atrodošās nodaļas priekš-nieks. Viņš sāka atrast viņā daudz vājību. Viņam likās, ka Ļeņicins sarunās ar augstāk stāvošajiem gluži pārvērtās kaut kādā salkanā cukuriņā, bet — etiķī, kad ar to runāja apakšnieks; viņam likās, ka pēc visu sīkumainu ļautiņu parauga viņš iegaumēja tos, kuri svētkos neieradās viņu apsveikt, atriebās tiem, kuru vārdus neatrada šveicara sarakstā; lūk, par visu to viņš sajuta pret viņu nervozu pre-tīgumu. Kāds

ļauns gars lika viņam izdarīt Fjodoram Fjodorovičam kaut ko nepatīkamu. Ar sevišķu baudu viņš šai lietā rakņājās un arī panāca savu. Kādu d; enu viņš ar to izrunājās tik spēcīgi, ka saņēma no priekšniecības paziņojumu — vai nu lūgt atvainošānu, vai iet atvaļinājumā. Viņš iesnie-dza atvaļinājuma lūgumu. Tēvocis, īstenais valsts padom-nieks, atbrauca pie viņa satraukts ar lūgumu: «Paša Kristus dēļ! apžēlojies, Andrej Ivanovič! ko tu dari? Pamest tik izdevīgi iesāktu karjeru tikai tāpēc vien, ka gadījies ne tāds priekšnieks, kādu vēlies! Apžēlojies! Ko tu? ko tu? Ja tā skatīsies, tad neviens vairs dienestā nepaliks. Pieņem prātu, atmet lepnību, patmīlību, brauc un izskaidrojies ar viņu!»

«Tas nav tas, tēvocīt,» sacīja brāļa dēls. «Man nav grūti viņu nolūgties. Esmu vainīgs: viņš ir priekšnieks un tā ar viņu neklājas runāt. Bet lieta, lūk, kāda. Man ir cits dienests: trīssimt dvēseles zemnieku, muiža panīkusi, pārvaldnieks — muļķis. Valstij nebūs liels zaudējums, ja manā vietā kan-celejā nosēdīsies kāds cits papīrus pārrakstīt, bet liels zaudējums būs, ja trīssimt cilvēku nemaksās nodokļus. Es — kā jums šķiet? — esmu muižnieks, kas.....»

dienests.....

Ja es parūpēšos par man uzticēto trīssimt cilvēku dzīves apstākļu nodrošināšanu, pacelšanu un uzlabošanu un apgādāšanu valstij trīssimt viskrietnāko, sātīgāko, strādīgāko pavalstnieku — vai mans dienests būs sliktāks par kaut kāda nodaļas priekšnieka Leņicina dienestu?» īstenais valsts padomnieks izbrīnā palika ar ieplēstu muti. Viņš nebija gaidījis tādus vārdu plūdus. Mazliet padomājis, viņš uzsāka šādi: «Bet tomēr... bet kā tad šitā... kā var iesloazīt sevi sādžā? Kāda gan sabiedrība var būt starp? ... Te kaut uz ielas gadās, ka garām aiziet generālis, kņazs. Arī pats tu aizej kādam garām ... tur... nu, un gāzes apgais-mojums, rūpnieciskā Eiropa; bet ko tur, tur var sastapt vai nu zemnieku, vai bābieti. Par ko tad tā, par ko tad notiesāt sevi uz visu dzīvi tumsībā?»

Bet tēvoča pārliciecinātie iegalvojumi uz brāļa dēlu neie-darbojās. Sādža rādījās kā tīkama, mājīga lizda, domu un prāta ierosinātāja, vienīgais derīga darba lauks. Viņš jau bija sameklējis jaunākās grāmatas par lauksaimniecību, īsi sakot — nedēļas divas pēc šīs sarunas viņš jau atradās ceļā uz to vietu, kur bija

pagājusi viņa bērnība, netālu no tā jaukā stūrīša, kas tā sajūsmināja katru viesi un apmeklētāju. Viņā sakustējās jaunas jūtas. Dvēselē pamodās bijušie, sen neizpaustie iespaidi. Daudzas vietas viņš bija jau gluži aizmirsis un ar pirmreizēju ziņkāri noraudzījās jaukajās ainās. Un tā, nezin no kā, pēkšņi iepukstējās viņa sirds. Bet, kad ceļš pa šauru gravu ielocījās varena, sirma meža biezokņos un viņš redzēja augšā, lejā, virs sevis un zem sevis, trīssimt gadu vecos, treju cilvēku apkampienus resnos ozolus, kas zaļoja pārmiju ar balteglēm, vīksnām un vāczemes apsēm, kas bija pāraugušas papeļu galotnes, un kad uz jau-tājumu: «kam pieder šis mežs?» viņam atbildēja: «Tentetņikovam»; kad, izvijies no meža, ceļš gāja pa pļavām, gar apšu birzīm, gar jauniem un veciem vītoliem un kārklāju, aiz kuriem tālumā manīja pakalnus, kad ceļš divās vietās šķērsoja vienu un to pašu upi, kas palika gan labajā, gan kreisajā pusē, un kad uz jautājumu: «kā šīs pļavas un liekņas?» viņam atbildēja: «Tentetņikova»; kad pēc tam ceļš pacēlās kalnup un turpinājās pa līdzenu augstieni, — no vienas puses gar nenovāktiem kviešu, rudzu un miežu laukiem, no otras puses, gar jau agrāk

apbrauktām vietām, kas visas tagad rādījās samazinātā attālumā, un kad ceļš pama-zām ievirzījās platzaraino, kuplo, līdz pašai sādžai izklaidu zaļā maurā augošo koku tumšajā ēnā un jau pavīdēja zem-nieku izrotātās istabas un kungu mūra ēku sarkanie jumti, kad jau iemirdzējās [baznīcas] zelta kupoli, kad kvēli puk-stošā sirds arī bez jautājuma zināja, kur atbraukusi: pama-zām uzkrājušās jūtas beidzot izraisījās skaļā izsaucienā: «Nu, vai neesmu visu laiku bijis muļķis? Liktenis man lēmis būt par šīs zemes paradīzes valdnieku, bet es metos nedzīvā papīra smērēšanas verdzībā? Izskolojies, izglītojies, ieguvīš zināšanu krājumu, kas vajadzīgs, lai sētu visa labā sēklu starp sev padotiem ļaudīm, lai uzlabotu vesela novada dzīves apstākļus, lai izpildītu daudzpusīgos muižnieka tiesneša, rī-kotāja, kārtības uzturētāja pienākumus, es uzticu šo vietu nejēgam pārvaldniekam, bet pats nododos sev pilnīgi svešu ļaužu lietu kārtošanai, kurus neesmu ne acīs redzējis, kuru īpašības un raksturu nepazīstu, — īstas pārvaldīšanas vietā es ņemos pārvaldīt papīrus, fantastiski pārvaldīt tūkstoš verstu attālas provinces, kur nekad neesmu kāju

spēris un kur varu iztaisīt tikai daudz nejēdzību un mulķību!»

Pa tam jau viņu gaidīja cita aina. Zemnieki, uzzinājuši par kunga pārbraukšanu, sapulcējās lieveņa priekšā. Viņu vis-apkārt ielenca skaisto cilvēku vainagi, kikas, lakati, svārki un gleznainas pilnbārdas. Kad atskanēja vārdi: «Mūsu maizes devējs! atcerējies...» un negribot apraudājās ir veči, ir vecenes, kas atcerējās viņa vectēvu un vecvectēvu, arī viņš pats nenovaldīja asaru. Un viņš nodomāja pie sevis: «Cik daudz mīlestības! un par ko? — Par to, ka nekad neesmu viņus redzējis, nekad neesmu ar viņiem nodarbojies!» Tad viņš deva sev solījumu dalīties [ar tiem] pūlēs un darbā.

Viņš uzsāka saimniekot, rīkot. Atvieglināja klausas, sama-zinot darba dienas muižniekam un palielinādams zemnieka laiku. Mulķi pārvaldnieku padzina. Pats bija klāt visur, gāja uz lauka, rijā, šķūnī, dzirnavās, piestātnē pie barku un laivu iekraušanas, tā ka kūtrie jau sāka knosīties. Bet tā neturpinājās ilgi* Zemnieks ir apķērīgs: drīz viņš saprata, ka, lai gan kungs rādās sparīgs un viņam ir griba ķerties pie daudz kā, bet kā īstenr, kādā veidā pie kā ķerties, to

nesajēdz, runā kā no grāmatas un nepārlicenoši. Iznāca tā, ka kungs un zemnieks ne jau nu gluži viens otra nesaprata, bet neva-rēja kopā sadziedāties, nepiclāgojās vilkt vienu un to pašu noti.

Tentetņikovs sāka ievērot, ka kunga zemē viss padevās tā kā sliktāk nekā uz zemnieku tīrumiem. Sēts tika agrāk, uzdīga vēlāk, bet strādāja, kā likās, labi. Pats viņš bija klāt un par centīgo darbu lika pat izsniegt pa mēriņam degvīna. Zemniekiem jau sen brieda rudzi, bira. auzas, ceroja prosa, bet viņam tikai nule labība sāka stiept stiebrus un vārpas vēl nebija lāgā aizmetušās. Ar vārdu, kungs sāka ievērot, ka zemnieks, nevērojot visus atvieglinājumus, blēžojas. Viņš mēģināja pārmest, bet saņēma šādu atbildi: «Kā gan, kungs, tas varētu būt, ka mēs nepūlētos par kunga labumu! Paši redzējāt, ar kādu centību arām un sējām — pat mēriņu degvīna likāt izsniegt.» Ko te varēja iebilst?

«Bet kāpēc gan tagad slikti iznācis?» kungs taujāja.

«Kas lai zina! Šķiet, tārpi būs no apakšas grauzuši. Un ari vasara kāda: lietus pavisam nav lijis.»

Bet kungs redzēja, ka zemniekiem tārpī nav saknes grau-zuši, arī lietus bija tā dīvaini lijis — joslām, zemniekiem ticis, bet kunga druvā kaut jel pilīti būtu nopilinājis.

Vēl grūtāk viņam bija sadzīvot ar sieviešiem. Diendienā tās atlūdzās no darba, sūrodamās par klaušu smagumu. Dīvaina lieta! viņš bija pavisam atlaidis visādas audekla, ogu, sēņu un riekstu devas, uz pusi tām samazinājis citus darbus, domādams, ka sievieši šo laiku izmantos mājsaimniecībā, apšūdināsies, aplāpīs savus vīrus, pavairos sakņu dārzus. Bet nekas no tā! Dīkdienība, kautiņi, tenkas un visādas ķildas ieviesās pie daiļā dzimuma un vēl tādā mērā, ka vīri nāca pie viņa ar šādiem vārdiem: «Kungs, savaldi manu velna bābu! Taisni kā pats nelabais — nevar ar tādu sadzīvot!»

Pārvarējis sevi, viņš drīz noņēmās būt bargs; bet kā tu būsi bargs? Sieviete kļuva par tādu bābu; tā sāka gaudot, bija tik vārģa, slima, aptinusies tādās nejaukās, riebīgās lupatās; dievs zina no kurienes tādās bija rāvusi. «Ej, pazūdi man no acīm! Dievs ar tevi!» sacīja nabaga Tentetņikovs un pēc tam ievēroja, ka slimā, tikusi aiz vārtiem, saķērās ar kaimiņieni kaut kāda

rāceņa dēļ un tā noglaudīja tai sānus, ka pat vese-līgs vīrietis to nespēs. *

Viņš iedomājās tiem ierīkot kaut kādu skolu, bet iznāca tādas aplamības, ka viņš pat galvu nokāra; labāk nebūtu to iedomājies! Tiesas spriešanā un izmeklēšanā izrādījās, ka visi tie juridiskie smalkumi, kuros viņu bija apmācījuši profesori filozofi, nekur neder. Melo viena puse, melo otra puse, un velns lai tiek galā! Un viņš atskārta, ka juridisko un filozo-fisko grāmatu smalkuma vietā vajadzīgāka bija vienkārša cilvēka pazīšana; un viņš redzēja, ka viņam kaut kā trūkst, bet kas — to dievs zina. Un notika, kas bieži notiek: ne zemnieks saprata kungu, ne kungs zemnieku; zemnieks pa-rādīja savu slikto pusi, un kungs parādīja savu slikto pusi. Viss tas ievērojami atvēsināja muižnieka centību. Darbus pārraugot, viņš vairs nebija vērīgs. Vai nu pļavās klusi ska-nēja izkaptis, vai nu kaudzēs krāva, vai labību cēla stirpās, vai arī tuvumā tika darīti sādžas darbi — viņa skatiens vērsās tālāk; vai atkal, ja tālumā kaut kur notika darbi — viņa acis uzmeklēja tuvākos priekšmetus vai vērās sānis uz upes līci, pa kuru staigāja sarkanknābainais sarkankājainais mārtiņš, protams — putns, bet ne

cilvēks. Viņš ziņkārīgi vēroja, ka putns, noķēris piekrastē zivi, turēja to šķērsu knābī, it kā pārdomādams, rīt vai nerīt, — un pie tam cītīgi raudzījās gar upi, kur tālumā baloja otrs mārtiņš, kas, zivi vēl nesamedījis, savukārt vēroja pirmo, kam tā jau bija knābī. Vai atkal, pavisam piemiedzis acis un pacēlis augšup galvu pret debesu tālēm, viņš ļāva savai ožai uzsūkt lauku smaržas, bet dzirdei priecāties par gaisa iemītnieku dziedoņu balsīm, kas no visām pusēm, no debesīm un no zemes, savienojās vienā saskaņotā korī, viens otru nejaukdami. Rudzos kliez paipala, zālē griež grieze, virs [tiem] čivina pāri skrejošās kaņepju žubītes, blēj gaisā pacēlusies mēr- kaza, trallina cīrulis, gaismā pazuzdams, un kā taures skan dzērvju klaigas, kad tās lielos augstumos kārto savus trīs-stūrus. Visa skaņā pārvērtusies apkārtne atsaucas . . . Radītāj! cik skaista vēl ir tava pasaule vientuļā malā, sādžā, tālu no nekrietnajiem lielceļiem un pilsētām! Bet arī tas viņam apnika. Drīz viņš pavisam mitējās iet uz lauka, iesēdās istabās, pat atteicās pieņemt pārvaldnieku ar ziņojumu.

Agrāk, gadījās, iegriezās pie viņa no

kaimiņiem viscauri tabakas dūmu piesātinātais atvaļinātais huzaru poručiks vai atkal kraso uzskatu dēļ augstskolu nebeidzis students, kas savas gudrīoas sasmēlies no jaunākām brošūrām un avizēm. Bet arī tie viņam apnika. Viņu valodas tam sāka likties paviršas, vaļīgā eiropiskā izturēšanās ar uzsīšanu uz ceļ-gala, tāpat muguras liešana un izlaidība — izlikās par daudz tieša un kaila. Viņš nolēma pārtraukt ar viņiem pazīšanās un izdarīja to pat diezgan asi. Piemēram, kad vis-patīkamākais visās paviršās sarunās par visu ko pasaulē, mūsu dienās jau izmirstošo pulkvežu branderu pārstāvis un līdz ar to uznākušā jauno domu virziena sludinātājs Varvars Nikolajevičs Višņepokromovs atbrauca pie viņa, lai patriektos pēc sirdspatikas gan par politiku, gan filozofiju, gan lite-ratūru, gan morāli un pat par Anglijas finanču stāvokli — viņš lika pateikt, ka neesot mājās, un reizē ar to bija tik neuzmanīgs parādīties pie loga. Viesi un saimnieks saskatījās. Viens, protams, norūca caur zobiem- «lops!», otrs dusmās atbildēja tāpat ar kaut kādu, apmēram, cūkai līdzīgu nosaukumu. Ar to pazīšanās beidzās. Kopš tā laika neviens pie viņa nebrauca.

Par to viņš priecājās un nodevās liela sacerējuma pārdo-mām par Krieviju. Kā šis sacerējums tika pārdomāts, to lasītājs jau redzēja. Nodibinājās dīvaina, nekārtīga kārtība. Tomēr nevar sacīt, ka nebūtu brīžu, kuros viņš it kā pamo-dās no miega. Kad pienāca pasts ar avizēm un žurnāliem un viņš izlasīja kāda bijuša biedra pazīstamu vārdu, kurš jau paspējis tikt redzamā vietā valsts dienestā vai kurš ar visu krūti darbojjs zinātnes un vispasaules lietās, tad viņa sirdi apņēma klusas skumjas un neviļus izlauzās sāpīgs pārme-tums par savu bezdarbību. Tad paša dzīve tam likās pretīga un nejauka. Ar neparastu spēku viņa atmiņā atausa bijušie skolas gadi, un gara acu priekšā pēkšņi kā dzīvs nostājās Aleksandrs Petrovičs... Asaras straumēm lija pār viņa vaigiem...

Ko nozīmēja šis raudas? Vai sāpošā dvēsele ar tām atklāja savas slimības skumjo noslēpumu, — ka viņā nebija spējis izveidoties un pieņemties spēkā augstvērtīgs iekšējais cilvēks, kas bija sācis rasties; — ka, no jaunības nenorūdījies cīņā ar neveiksmēm; viņš nespēja sasniegt to augsto stā>- vokli, lai paceltos un briestu no šķēršļiem un kavēkļiem; ka, izkūsis

līdzīgi sakarsētam metālam, lielo sajūtu bagātais krā-jums neguva pēdējo rūdījumu; ka pārāk agri nomira viņa neparastais audzinātājs un ka tagad visā pasaulē nav neviena, kas spētu atjaunot mūžīgā svārstībā ļodzošos spēkus un nevarīgo, piespieties nespējīgo gribu, kas dvēselei uzsauktu modinošu, pamudinošu vārdu: uz priekšu! pēc kura alkst visur, visu pakāpju, visu šķiru un kārtu, visu arodu krievu cilvēks?

Kur ir tas, kas dzimtajā valodā mūsu krievu dvēselei mācētu pateikt šo visspēcīgo vārdu — uz priekšu! kas, pazī-dams visus mūsu dabas spēkus un īpašības un visu tās dzi-ļumu, ar vienu burvja mājienu spētu uzvest mūs uz augstās dzīves ceļa? Ar kādām asarām, ar kādu mīlu tam atmaksātu pateicīgais krievu cilvēks! Bet aizrit mūži aiz mūžiem, apkaunojošā kūtrībā un nenobrieduša jauneklā neprātīgos darbos tikai..... un nesūta dievs vīru, kas māc šo vārdu pateikt!

Viens apstāklis tik tikko nepamodināja viņu, tik tikko ne-radīja pārmaiņu viņa raksturā: gadījās kaut kas līdzīgs mīlai. Bet arī te viss beidzās ar neko. Kaimiņos, desmit verstis no sādžas, dzīvoja ģenerālis, kurš, kā mēs jau redzējām, ne-visai labvēlīgi atsaucās par

Tentetņikovu. Ģenerālis dzīvoja kā jau ģenerālis, pacienāja, mīlēja, ka kaimiņi atbrauc izteikt viņam savu cienību, pats viesībās nebrauca, runāja aizsmakušā balsī un lasīja grāmatas; bez visa tā viņam bija meita, neredzēta būtne, dīvaina. Viņa bija kaut kas tik dzīvs, kā pati dzīve.

Viņu sauca par Uliņku. Dīvaina bija viņas audzināšana. Viņu mācīja guvernante angliete, kura neprata ne vārda krieviski. Jau agrā bērnībā viņa bija zaudējusi māti. Tēvs bija nevalīgs. Tomēr, līdz neprātam meitu mīlēdams, viņš to varēja tikai izlutināt. Viša bija tiepīga, kā jau savvaļā audzis bērns. Redzot, ka pēkšņās dusmās viņas skaistajā sejiņā savilkās asas grumbas un cik iekaisusi viņa strīdējās ar tēvu, ikviens nodomātu, ka tā ir visuntumainākais radījums. Bet viņas dusmas uzliesmoja tikai tad, kad viņa dzirdēja par kaut kādu netaisnību vai ļaunu darbu, vien-alga no kā. Un nekad viņa nestrīdējās sevis dēļ un neattaisnoja sevi. Viņas dusmas vienā mirklī izgaistu, ja gadītos redzēt nelaimē to, uz kuru dusmojās. Lai kas arī lūgtu palīdzību, viņa tūlīt tam atdotu savu maciņu ar visu, kas tur iekšā, nekā neprātojot, nekā nepārliekot." Viņā piemita kaut kas trauksmais. Kad viņa runāja,

likās, ka viss viņā traucas pakal domām — sejas izteiksme, valoda, roku kustības; pat drēbju krokas it kā traucās uz to pusi, un šķita, ka arī viņa pati aizlidotu līdzī pašas vārdiem. Nekā viņa neprata slēpt. Nevienam viņa nebītos atklāt savas domas un nekāda vara nespētu viņu piespiest klusēt, kad viņai gribējās runāt. Viņas apburošā, īpatnā, viņai vienai piemītošā gaita bija tik droši brīva, ka gribot negribot ikviens viņai deva ceļu. Ļauns cilvēks viņas klātienē apmuls un apklusā; visveik-lākais un balamutīgākais viņas priekšā neatrada vārdu un apjuka, bet kautrīgais ar viņu varēja sarunāties kā nekad un ne ar ko citu savā mūžā, un jau sarunas sākumā viņam likās, ka kaut kur un kaut kad viņš to jau pazinis, ka šos sejas pantus jau kādreiz redzējis, ka tas gadījies it kā tālās, neatceramās bērnības dienās, it kā tēva mājās, jautrā vakarā, jautra bērnu bara rotaļās: un vēl ilgi pēc tam viņam cilvēka prātīgie gadi šķita garlaicīgi.

Gluži tas pats notika ar viņu un Tentetņikovu. Viņa dvēselē ieviesās neizprotama jauna jūta. Viņa garlaicīgajā dzīvē iemirdzējās gaismas stars.

Sākumā ģenerālis uzņēma Tentetņikovu diezgan viesmīlīgi un labi, bet saprasties viņi

nevarēja. Viņu sarunas bei-dzās ar strīdiem un kaut kādām abpusējām nepatīkamām sajūtām, tāpēc ka ģenerālis nemīlēja pretrunas un iebildumus; arī Tentetņikovs, no savas puses, bija kutelīgs. Protams, meitas dēļ tēvam daudz kas tika piedots, un viņi satikās mierīgi, kamēr pie ģenerāļa neatbrauca ciemā radnieces: grāfiene Boldireva un kņaze Juzakina, vecā galma vēl palikušās dāmas, vēl arvien paturējušas kaut kādus sakarus, kuru dēļ ģenerālis viņām mazliet lišķēja. Jau tūlīt, kad viešņas ieradās, Tentetņikovam likās, ka ģenerālis kļūst vēsāks, neievēro viņu vai izturas pret viņu kā pret tādu, kam nav nekas sakāms; bieži viņš to uzrunāja tā kā niecinoši: mans mīlais, paklausies, brālīt, un pat ar tu. Tas galu galā viņā sacēla sašutumu. Valdīdamies un zobus sakodis, viņš tomēr prata pateikt neparasti pieklājīgā un laipnā balsī, kaut gan sejā parādījās plankumi un iekšā vārījās: «Pateicos jums ģeneral, par labvēlību. Ar vārdu tu jūs man piedāvājat ciešu draudzību, uzlikdami arī man pienākumu teikt jums tu. Bet gadu starpība nepieļauj mūsu starpā šādu familiāru izturē-šanos.» Ģenerālis samulsa. Meklēdams

vārdus un jēdzienus, viņš diezgan nesakarīgi pasacīja, ka vārdu tu viņš neesot teicis tādā nozīmē un ka vecim dažreiz atjauts uzrunāt jaunu cilvēku ar tu (par savu činu viņš neieņemās ne vārda).

Protams, ar to viņu paziņšanās izbeidzās, un arī mīlestībai bija gals pašā sākumā. Uz mirkli iemirdzējusies gaisma no-dzisa, un krēsla pēc tam kļuva vēl drūmāka. Viss novirzījās uz to dzīves veidu, kādu lasītājs redzēja nodajas sākumā — uz gulšņavāšanu un bezdarbību. Mājā ieviesās nekārtība un nekārtība. Dažkārt cauru dienu istabas vidū nogulēja slota ar visām saslaukām. Bikses mētājās pat viesistabā. Uz lepna galda dīvana priekšā rēgojās nosmulēti bikšturi, gluži it kā viesu pacienāšanai, un viņa dzīve kļuva tik niecīga un miegaina, ka viņš ne tikai zaudēja cieņu saimes ļaužu acīs, bet gandrīz vai viņu sāka knābāt mājas vistas. Paņēmis rokā spalvu, viņš veselām stundām zīmēja uz papīra radziņus, mājiņas, istabas, ratus, trijūgus. Bet dažkārt, aizsapņojusies, spalva pati no sevis, bez saimnieka ziņas, skicēja mazu gal-viņu, ar smalkiem sejas pantiem, ar strauju, dedzīgu skatienu un sacēlušos matu sprogu, un izbrīnījies

saimnieks redzēja, ka iznācis tās portrets, kuru nespētu nogleznot neviens mākslinieks. Tad viņam kļuva vēl skumjāk, un, neticēdams, ka zemes virsū būtu atrodama laime, viņš kļuva vēl vien-aldzīgāks un apatiskāks.

Tāds bija Andreja Ivanoviča Tentetņikova noskaņojums tai brīdī, kad viņš pēc paraduma piesēdās pie loga skatīties un, par brīnumu, neizdzirdēja sētā ne Grigorija, ne Perfiljevnas balsis, bet manīja it kā kādu kustību un nemieru. Pavārēns un grīdu mazgātāja skrēja atvērt vārtus. Vārtos parādījās zirgi, uz mata tādi, kādus veido vai glezno uz triumfa arkām: galva pa labi, galva pa kreisi, galva vidū. Pāri tām, uz bukas — kučieris un sulainis, platos svārkos, apjozies ar kabatas lakatu. Aiz tiem kungs, cepuri ga'vā, šinelī, apti-nies ar varavīksnes krāsas lakatu. Kad ekipāžā pagriezās pret lieveni, izrādījās, ka tā nav nekas cits kā viegla atsperu puskariete. Uz lieveņa uzkāpa neparasti pieklājīga izskata kungs, gandrīz tikpat strauji un veikli kā karavīrs.

Andrejs Ivanovičs nobijās: domāja, ka tas ir kāds valdības ierēdnis. Jāsaka, ka reiz jaunībā viņš bija iemaisīts kādā neprātīgā lietā. Divi

filozofi, bijušie huzari, salasījušies visā-das brošūras, kāds mācību kursa nenobeidzis estet'kis un nospēlējies kāršu sitējs bija sadomājuši kaut kādu filan- tropisku biedrību, kurā galvenais rīkotājs bija vecs blēdis,

masonis un arī kāršu spēlmanis, bet visdailrunīgākais cilvēks. Biedrības mērķi bija nosprausti plaši — visai cilvēcei, no Temzas krastiem līdz Kamčatkai, sagādāt nevīstošu laimi. Tai vajadzēja milzīgus naudas līdzekļus, no augstsirdīgajiem biedriem savāca neticamas ziedojumu sumas. Kur viss tas aizgāja — to zināja tikai augstākais rīkotājs. Sai biedrībā viņu ievilka divi draugi, sarūgtināto šķiras piederīgie, labi cilvēki, bet no biežajiem laimes uzsaukumiem zinātnei, apgaismībai un nākamajai kalpībai cilvēces labā kļuvuši īsti dzērāji. Tentetņikovs ātri attapās un izstājās no šī pul-ciņa. Bet biedrība jau bija paspējusi iepīties kaut kādās citās padarīšanās, pat ne visai pieklājīgās muižniekam, tā ka vēlāk iznāca saskare ar policiju ... Un tā saprotams, ka, gan izstājies un pārtraucis ar tiem sakarus, Tentetņikovs to-mēr nevarēja justies mierīgs: sirdsapziņa viņam nejutās visai ērti. Arī tagad viņš ne gluži bez bailēm raudzījās

atvēr-tajās durvīs.

Taču bailes uz reizi pazuda, kad viesis neparasti veikli paklanījās, gan mazliet sāniski, bet paturēdams cienīgu gal-vas stāvokli, un īsos, noteiktos vārdos paskaidroja, ka jau sen viņš braukājis pa Krieviju, gan vajadzības, gan ziņkā-res mudināts; ka mūsu valsts ir bagāta ar ievērojamiem priekšmetiem, nemaz nerunājot par mājrupniecības daudzē- jādību un zemes dažādību; ka viņš aizrāvēs no viņa sādžas gleznainā dabas jaukuma; ka tomēr, nevērojot skaisto vietu, viņš nebūtu uzdrošinājies viņu traucēt ar savu ierašanos nelaikā, ja pavasara plūdu un slikto ceļu pēc viņa ekipnžai nebūtu noticis nejaušs bojājums, kas prasa palīdzīgu roku no kalēju un meistaru puses; ka pie visa tā, ja arī nekas ne- , būtu noticis ar viņa karieti, viņš tomēr nebūtu spējis sev liegt prieku apliecināt viņam personīgi savu cienību.

Runu beidzis, viesis apburoši tikami pašlūca kāju, apautu švītā lakādas puszābakā aizpogātā perlamutra pogām, un, nevērojot pilnīgo augumu, tīlīt atlēca mazliet atpakaļ tik viegli kā gumijas bumba.

Nomierinājies Andrejs Ivanovičs nolēma, ka

tas būs kāds mācīts profesors, kurš interesēdamies par kaut kādu augu vai varbūt izrakteņu vākšanu, apcejo Krieviju. Viņš bez ka-vēšanās apsolīja tam izlīdzēt visās lietās; piedāvāja savus amatniekus, ratniekus un 'kalējus; lūdza ierīkoties kā paša maja; nosēdināja viņu lielajā Voltēra atzveltnes fkreklā] un taisījās uz klausīt viņa stāstu dabas zinātņu mācībā.

Taču viesis vairāk pieskārās iekšējās pasaules notiku-miem. Salīdzināja savu dzīvi ar kuģi plašā jūrā, ko no visām pusēm dzenā viltīgi vēji; ieminējās par lo, ka tam bijis daudzkārt jāmaina dienests, ka viņš daudz cietis par taisnību, ka aiz naidniekiem pat viņa dzīvība daudzreiz bijusi briesmās, un viņš vēl pastāstīja daudz ko tādu, kas drīzāk liecināja par praktiska cilvēka īpašībām. Runu beidzis, viņš nošņaucās baltā batista mutautiņā tik skaļi, kā Andrejs Ivanovičs vēl nebija dzirdējis. Dažkārt orķestrī gadās tāds negants rags, kas ja laiž vaļā, tad liekas, ka blāuj nevis orķestrī, bet pašā ausī. Gluži tāda pati skaņa noska-nēja snaudošā nama pamodinātās telpās, un tūlīt tai sekoja odekolona smarža, ko neredzami izplatīja batista kabatas lakatiņa veiklie vēdinājumi.

Lasītājs varbūt būs uzminējis, ka viesis nebija neviens cits kā mūsu godātais, jau sen mūsu atstātais Pāvels Ivano-vičs Čičikovs. Viņš bija kļuvis mazliet vecāks; redzams, šis laiks tam nebija aizritējis bez vētrām un uztraukumiem. Likās, arī fraka viņa plecos būtu kļuvusi tā kā vecāka, tā-pat puskariete, kučieris, sulainis un zirgi, kā arī iejūgs būtu tā kā nodiluši un novalkājušies. Likās, arī viņa finances ne-bija apskaužamā stāvoklī. Bet sejas izteiksme, pieklājība, izturēšanās palika kā agrāk. Viņš bija kļuvis pat tā kā pa-tīkamāks uzvedībā un izteiksmē, sēžoties krēslā, vēl veiklāk pierausa kāju aiz kājas. Vēl vairāk maiguma bija viņa iz-runā, vairāk piesardzīgas mērenības vārdos un izteicienos, vairāk prasmes uzvesties un vairāk takta visā. Baltāka un tīrāka par sniegu bija viņa apkaklīte un uzkrūts, un, kaut gan viņš nāca no ceļa, ne pūciņu neredzēja pielipušu pie viņa frakas, — aicini kaut vai šai pašā brīdī uz vārda dienas mielastu. Vaigi un zods bija tik gludi noskūti, kā vienīgi aklais varētu nepapriecāties par to tīkamo apaļīgumu un tuklumu.

Tūlīt mājā notika pārgrozības. Puse nama, līdz šim mitusi tumsā, ar pievērtiem slēgiem, pēkšņi

kļuva redzīga un gaiša. Gaismu atguvušajās istabās visu pārkārtoja, un tās drīz pieņēma šādu izskatu: guļamistabai nolemtajā telpā atradās viss, kas vajadzīgs nakts tualetei; kabinetam nodomātā istaba... bet vispirms mums jāzina, ka šajā istabā bija trīs galdi: viens rakstāmgalds — dīvana priekšā, otrs lombera galds — starp logiem spoguļa priekšā, trešais—stūra galds, stūrī starp guļamistabas durvīm un durvīm uz neapdzīvo-jamo zāli, ko tagad izlietoja par priekšistabu, ar invalidam mēbelēm, kurā līdz šim veselu gadu neviens nebija ienācis. Uz šī stūra galda bija novietotas no ceļasomas izņemtās drēbes, proti: frakas bikses, gluži jaunas bikses, pelēkas bikses, divas samta un divas atlasa vestes un svārki. Viss tas bija salikts viens uz otra piramīdā un nosegts ar zīda kabatas lakatiņu. Otrā kaktā, starp durvīm un logu, virknējās zābaki: vieni ne gluži jauni, otri gluži jauni, lakādas puszābaciņi un rīta kurpes. Tie arī bija kautrīgi nosegti ar zīda kabatas drā- niņu, — tā, it kā to tur pavisam nebūtu. Uz rakstāmgalda, tāpat rūpīgā kārtībā, atradās: lādīte, odekolona pudele, ka- lendaris un divi kaut kādi romāni, no abiem otrais sējums. Tīrā veļā izvietojās kumodē,

kas atradās guļamistabā, maz-gātājai nododamā veļa sainī, pabāzta zem gultas. Arī iztuk-šotā ceļasoma bija nobāzta zem gultas. Zobens, pastāvīgais ceļa biedrs un briesmu iedvesējs zagļiem, arī novietojās guļamistabā uz naglas netālu no gultas. Viss bija pieņēmis ne-parastas tīrības un kārtības izskatu. Nekur ne papīriņa, ne spalviņas, ne gruzīša. Pat gaiss likās it kā uzlabojies: tajā jutās veselīga, svaiga vīrieša smaka, kas ilgi neienēsā veļu, iet pirtī un svētdienās noberžas ar mitru sūkli. Priekšējā zālē uz laiku grasījās ieviesties sulaiņa Petruškas smaka, bet Petrušku drīz pārvietoja uz virtuvi, kā tas arī pienācās.

Pirmajās dienās Andrejs Ivanovičs bažījās par savu neat-karību, kad tik viesis viņu kaut kā nesaista, kaut kā neiero-bežo viņa dzīves veidu un neizjauc viņa tik teicami ievesto dienas kārtību; bet bažas izrādījās veltīgas. Mūsu Pāvels Ivanovičs parādīja neparasti lokanas spējas visam piemēro-ties. Uzslavēja saimnieka filozofisko gausumu, sacīdams, ka tas garantē simtgadu mūžu. Par vientulību izteicās ļoti at-tapīgi, proti, tā attīstot cilvēkā lielas domas. Uzmetis acis bibliotēkai un ar uzslavu atsaucies

par grāmatām vispār, piezīmēja, ka tās pasarga cilvēku no dīkdienības. Vārdu tērēja maz, bet ar svaru. Tāpat vēl jo vairāk pieņemama bija viņa izturēšanās. Nāca laikā, laikā gāja; kad mājas tēvs bija mazrunīgs, nejautāja tam nekā; labprāt spēlēja ar viņu šachu, labprāt cieta klusu tanī laikā, kad viens laida gaisā kuplus pīpes dūmu mākoņus, otrs, pīpes nesmēķētājs, to-mēr izdomāja sev attiecīgu nodarbību: izvilka, piemēram, no kabatas melni emaljētu sudraba tabakas dozi un, saņēmis to divos 'kreisās rokas pirkstos, ātri grieza to ar labās rokas pirkstu, līdzīgi tam, kā zemes sfēra griežas ap savu asi, vai atkal, klusi svilpodams, bungoja pa to ar pirkstu. Ar vārdu, netraucēja mājas tēvu. «Es pirmo reizi redzu cilvēku, ar kuru var sadzīvot,» Tentetņikovs sacīja pats sev: «vispār šo mākslu reti kāds mums prot. Ir starp mums daudz ļaužu, gan gudru, gan skolotu, gan labu, bet pastāvīgi vienmērīga rakstura cilvēku, ar kuriem visu mūžu varētu nodzīvot bez strīda — patiesi nezinu, vai daudz mums tādu atradīsies. Lūk, pirmais cilvēks, kuru satieku.» Tā Tentetņikovs atsaucās par savu ciemiņu.

Čičikovs arī ļoti priecājās, ka uz laiku apmeties

pie tāda mierīga un klusa saimnieka. Cigana dzīve viņam bija apni-kusi. Kaut mēnesi atpūsties jaukajā sādžā, starp laukiem, agrīnā pavasarī, bija lietderīgi pat no hemoroidalā viedokļa.

Grūti būtu atrast labāku stūrīti atpūtai. Ziemeļa aizkavē-tais pavasaris sākās spēji visā savā jaukumā, un visur mo-dās dzīvība. Jau iezilgnējās mežu izcirtumi, uz pirmā, svaigā smaragda zaļuma dzeltēja pienenes, mēļās anemones lieca maigās galviņas. Purvos parādījās bariem knišu un kukaiņu; tos jau ķerstija ūdens zirneklis; bet sausajā niedrājā no visām pusēm sāka pulcēties daždažādākie putni. Visi tiecās viens otru apfskatīt]. Pēkšņi zeme kļuva apdzīvota, pamodās meži, skanēja pļavas. Sādžā sākās dziesmas un dejas. Pavē-rās laiks izpriecām. Kāds zaļuma spilgtums! kāds svaigums gaisā! Kā putnu balsis tricina dārzu! Visur paradize, prieks un gaviles! Sādžā skanēja un dziedāja kā kāzās.

Čičikovs daudz staigāja. Bija kur ldaiņāt, bija kur pa-staigāties. Te viņš vērsa savus soļus uz lēzeno augstieni, ar skatu uz leju ielejās, kurās pēc paliem vēl visur bija pali-kuši lieli ezeri, ar vēl kailo koku puduriem kā tumšām salām; vai

viņš devās biezokņos, mežainās gravās, kur cieši..... kopā auga koki ar putnu lizdām..... ķērcošu vārnu bari, krustām šķērsām lidodami, aptumšoja debesis. Pa izžuvošo zemi varēja aiziet līdz piestātnei, no kurienes atīrās pirmie kuģi ar zirņiem, miežiem un kviešiem, un tai pašā laikā straujie ūdeņi ar apdullinošu troksni gāzās uz jau darbu uzsākušo dzirnavu ratu. Viņš gāja vērot pirmos pa-vasara darbus, skatīt, kā svaigi uzplēstas vagas melnās slejās svītroja zaļo zēlumu un kā sējējs, piesizdams ar roku kaklā piekārtai sētuvei, saujām kaisa sēklu tik vienmērīgi, ka ne graudiņš nekrīt attālāk ne uz vienu, ne uz otru pusi.

Čičikovs bija visur pabijis. Izrunājies un izspriedies gan ar pārvaldnieku, gan ar zemniekiem, gan ar dzirnavnieku. Uzzinājis visu, par visu, kas un kā, kā iet saimniecībā, par cik pārdod labību, cik pavasaros un rudenos ieņem par miltu malumu, kā sauc katru zemnieku, kurš ar kuru rados, kur pircis govi un ar ko baro cūku, — vārdu sakot, — visu. Viņš bija uzzinājis arī to, cik zemnieku apmiruši; izrādījās — nedaudz. Kā gudrs cilvēks viņš pēkšņi ievēroja, ka Andreja Ivanoviča saimniecībā neiet diez cik

labi: visur nolaidība, nevērība, zagšana, ne mazums arī žūpības. Un domāja: «Kas tas Tentetņikovs gan par lopu! Tāda muiža un tik nolaista! Te varētu saņemt piecdesmit tūkstošus gada ienākuma.»

Šādās pastaigās ne vienu reiz vien viņam ienāca prātā kād-reiz pašam kļūt, — tas ir, protams, ne tagad, bet vēlāk, kad galvenais darbs būs nodarīts un būs iegūti līdzekļi, — pašam kļūt par šādas muižas mierīgu īpašnieku. Te viņš iedomājās arī jaunu, svaigu sievu, skaistu seju, no tirgoņu vai citas bagātas kārtas, kura prastu arī spēlēt. Domās viņš skatīja arī jauno paaudzi, kuras uzdevums būtu gādāt par Čičikovu ģimenes turpināšanu: nerātnis puisēns un skais-tule meitene vai pat divi puisēni un divas vai pat trīs mei-tenes, lai visi zinātu, ka viņš patiesi dzīvojis un bijis, bet nevis kā kaut kāda ēna vai rēgs pārslidējis pār zemi, — lai nebūtu jākaunas arī pret tēvzemi. Tad pat viņš iedomājās vēl par to, ka nebūtu slikts činas paaugstinājums: piemē-ram, valsts padomnieks, godājama un cienījama čina... Vai nu maz kas ienāk prātā cilvēkam pastaigājoties, kas tik bieži cilvēku atrauj no vienmulīgā tagadnes brīža, sapurina,

iekairina, ierosina fantaziju, un patīkami viņam ir pat tad, ja viņš pats pārliccināts, ka tas nekad nepiepildīsies!

Arī Pāvela Ivanoviča ļaudīm bija iepatikusies sādža. Arī viņi, tāpat kā viņš, bija te iedzīvojušies. Petruška ļoti drīz sadraudzējās ar bufetnieku Grigoriju, kaut gan no sākuma abi viens pret otru nepanesami dižojās uin uzipūtās. Petruška mēģināja apmulsināt Grigoriju ar to, ka apceļojis dažda-žādas vietas; bet Grigorijs taim aizbāza muti ar Pēterburgu, kur Petruška nebija bijis. Pēdējais gribēja atspēlēt ar treju vietu attālumu, līdz kurienei tas nobraucis; bet Grigorijs viņam minēja tādu vietu, kādu ne uz vienas kartes nesa-meklēsi, un saskaitīja pāri par trīsdesmit tūkstoš verstīm, tā ka Pāvela Ivanoviča sulainis pavisam apstulba, ieplēta muti, un visa saime par viņu sāka smieties. Tomēr viss abu starpā nobeidzās ar visciešāko draudzību. Sādžas galā Pimens Plikpauris, visu zemnieku tēvocis, turēja krogu, kuru sauca par Auku. Sajā iestādē viņus varēja satikt cauru dienu. Tur viņi kļuva par savējiem jeb, kā tauta mēdz teikt — dienišķie kroga brāļi.

Selifanam bija cits vilinājums. Sādžā ik vakaru

dziedāja dziesmas, gāja pavasara rotaļās. Staltas, labi noaugušas meičas, kādas tagad lielās sādžās būs grūti sameklējamas, lika viņam stundām ilgi stāvēt mulsumā. Grūti pateikt, kura ir labāka: visas baltām krūtīm, baltiem kakliem, visām acis kā rāceņi, tvīkstošas, gaita kā pāvam un bize līdz jostai. Kad, baltās rokas abās ķetnās saņēmis, viņš lēni gāja ar tām lokā vai, kopā ar citiem puisiem, virknē gāja tām pre-tim, un kad meičas, tāpat virknē viņiem pretim dieldamas, skali smiedamās, dziedāja: «Kur, bajāri, precinieks!» un pamazām visapkārt sāka krēšlot, un tālu aiz upes izskanējušais piedziedājums atgriezās atpakaļ kā skumja atbalss, — tad viņš pats vairs neatskārtas, kas ar viņu notiek. Sapnī un nomodā, no rīta un vakara krēslā, viņam arvien rādījās, ka viņa abās rokās divas baltas rokas un ka viņš iet rotaļās.

Arī Cičikova zirgiem patika jaunā dzīves vieta. Kā ilkss zirgs, tā priekšsēdētājs un pat lāsainis nepavisam nesūdzējās par garlaicību pie Tentetņikova, auzas novērtēja kā labas un stalla iekārtu par teicamu: katram savs, kaut arī norobežots steliņģis, bet pār starpsienu varēja redzēt arī citus zirgus, tā ka, ja kādam no tiem,

pat visattālākajam, uznāktu aušība pēkšņi ieviegties, tam varētu uz pēdām atbildēt ar to pašu.

Ar vārdu, visi iedzīvojās kā mājās. Bet kas attiecās uz to vajadzību, kuras dēļ Pāvels Ivanovičš apbraukāja plašo Krieviju, tas ir, mirušās dvēseles, tad šai priekšmetā viņš bija kļuvis ļoti uzmanīgs un delikāts, un kaut arī viņam būtu darīšanas ar īstiem muļķiem. Bet Tentetņikovs, lai nu kā, lasa grāmatas, filozofē, cenšas sev noskaidrot cēloņus — kāpēc tas tā un kādēļ? «Nē, labāk pameklēties, vai nevar no otra gala.» Tā viņš domāja. Bieži pļāpādams ar saimes ļaudīm, viņš no tiem, starp citu, uzzināja, ka kungs agrāk diezgan bieži braucis pie kaimiņa ģenerāļa, ka ģenerālim ir jaunkundze, ka kungs ar jaunkundzi un jaunkundze atkal ar kungu ... bet tad pēkšņi par kaut ko sastrīdējušies un izšķīrušies. Viņš arī pats bija ievērojis, ka Andrejs Ivano-vičš ar zīmuli un spalvu arvien zīmē kaut kādas galviņas, vienu otram līdzīgas.

Reiz, pēc pusdienām, pa paradumam grozīdams starp pirkstiem kā ap asi savu sudraba tabakas dozi, viņš teica tā: «Jums ir viss, Andrej Ivanovič, tikai viena trūkst.»

«Kā?» tas jautāja, izpūzdamš kuplu dūmu.

«Dzīves biedres», sacīja Čičikovs.

Andrejs Ivanovičs nesacīja nekā. Ar to saruna izbeidzās.

Čičikovs neapjuka, izvēlējās citu laiku, šoreiz pirms vaka-riņām, un, sarunādamies par šo un to, pēkšņi teica: «Pa-tiesi, Andrej Ivanovič, jums ļoti noderētu precēties.»

Kaut jel vārdiņu uz to būtu atbildējis Tentetņikovs, it kā pati saruna par to viņam būtu nepatīkama.

Čičikovs neapjuka. Trešo reizi viņš izraudzījās laiku pēc vakariņām un sacīja tā: «Tomēr, lai kā ņemam jūsu apstākļus, redzu, ka jums jāprecas: iestigsiet grūtsirdībā.»

Vai nu Čičikova vārdi šoreiz bija tik pārlicinoši jeb viņa garastāvoklis šodien bija sevišķi noskaņots uz vaļsir-dību — viņš nopūtās, izpūta gaisā pīpes dūmus un sacīja: «Visam tam, Pāvel Ivanovič, ir jāpiedzimst par laimes bērnu,» un izstāstīja visu, kā bija — visu pazīšanās stāstu ar ģenerāli līdz pat strīdam.

Kad Čičikovs uz klausīja visu stāstu vārdu pa vārdam un redzēju, ka viena tu vārda pēc viss izjucis, viņš apstulba. Brīdi viņš vērīgi raudzījās

Tentetņikovam acīs, nezinādams, ko par viņu domāt: vai viņš ir īsts nelga jeb tikai pamulķis, un beidzot —

«Andrej Ivanovič! apžēlojieties!» viņš sacīja, satverdams tā abas rokas: «kas par apvainojumu? kas gan apvainojošs var būt vārdā tu?»

«Pašā vārdā nav nekā apvainojoša,» teica Tentetņikovs: «bet vārda jēgā, bet balsī, kādā tas teikts, slēpjas apvainojums. Tu? — tas nozīmē: «Atceries, ka tu esi mēsls; es tevi pieņemu tikai tāpēc, ka nav cita labāka; bet atbrauca kaut kāda kņaze Juzakina — zini savu vietu, nostājies pie sliekšņa. Lūk, ko tas nozīmē!» Tā runājot, klusajam un lēnīgajam Andrejam Ivanovičam iedzirkstījās acis; viņa balsī bija dzirdāms apvainotu jūtu satraukums.

«Un kauču arī tādā nozīmē, kas tad tur?» sacīja Čičikovs.

«Kā! Jūs gribat, lai pēc šādas izturēšanās es vēl turpinātu pie viņa ciemoties?»

«Kas tad te par izturēšanos? Tur nav nekādas izturēšanās,» aukstasinīgi teica Čičikovs.

«Kā nav izturēšanās?» izbrīnījies jautāja Tentetņikovs.

«Tas ir ģenerāļu paradums, bet ne izturēšanās: viņi vi-siem saka tu. Un kāpēc to neatļaut nopelniem bagātam, cie-nījamam cilvēkam? ...»

«Tā ir cita lieta,» sacīja Tentetņikovs. «Ja viņš būtu na-baga vecis, nebūtu lepns, nebūtu augstprātīgs, nebūtu ģe-nerālis, tad es viņam atļautu teikt man tu un pieņemt tu pat ar cienību.»

«Viņš ir pavisam mulķis,» nodomāja pie sevis Čičikovs: «skrandainim atļautu, bet ģenerālim neatļautu! ...» — «Labi!» viņš teica skaļi: «pieņemsim, viņš apvainoja jūs, nu, par to jūs ar viņu izrēķinājāties: viņš jums, bet jūs viņam. Strīdēties, atstājot pie malas paša personīgo [lietu], — tas, atvainojiet... Ja jau mērķis izraudzīts, tad nevajag atlais-ties. Vai jāskatās, ka cilvēks sļaudās! Cilvēks arvien sļaudās: viņš tā radīts. Un šodien jūs visā pasaulē neatra-dīsiet. cilvēku, kas nesļaudās.»

«Dīvains cilvēks šis Čičikovs!» neizprašanās nodomāja pie sevis Tentetņikovs, gluži samulsis no šādiem vārdiem.

«Ir gan ērms šis Tentetņikovs!» pa tam nodomāja Čiči-kovs.

«Andrej Ivanovič! Es runāšu ar jums kā brālis ar brāli. Jūs esat nepiedzīvojis cilvēks — atļaujiet man šo lietu no-kārtot. Es aizbraukšu pie viņa ekselences un paskaidrošu, ka tas noticis aiz pārpratuma no jūsu puses, aiz jaunības,, aiz laužu un pasaules nepazīšanas.»

«Lišķēt viņa priekšā es nedomāju!» sašutis teica Tentetņi-kovs: «un arī jūs nevaru uz to pilnvarot.»

«Lišķēt es neesmu spējīgs,» apvainojies sacīja Čičikovs. «Citā lietā nogrēkoties aiz cilvēcīgas vājības varu, bet par nelieti būt — nekad ... Atvainojos, Andrej Ivanovič, par savu labo gribu, bet es nesagaidīju, ka manus vārdus jūs uzņemsiet tādā apvainojošā nozīmē.» Viss tas tika teikts ar cieņu.

«Esmu vainīgs, piedodiet!» steidzīgi teica savīļnotais Tentetņikovs, saņēmis viņa abas rokas. «Es negribēju jūs apvainot. Zvēru, ka man dārga jūsu labā līdzjūtībai Bet atstāsim šo sarunu! Un nekad vairs par to ne-runāsim!»

«Tādā gadījumā es tāpat aizbraukšu pie ģenerālā.»

«Kādēļ?» Tentetņikovs jautāja, neizprašanā raudzīdamies viņam acīs.

«Apliecināt cienību.»

«Dīvains cilvēks šis Čičikovs!» nodomāja Tentetņikovs.

«Dīvains cilvēks šis Tentetņikovs!» nodomāja Čičikovs.

«Jau ritu, Andrej Ivanovič, ap pulksten desmitiem priekš pusdienas es braukšu pie viņa. Manuprāt, jo ātrāk cilvēkam apliecināt cienību, jo labāk. Tā kā mana puskariete vēl nav tikusi pienācīgā stāvoklī, tad atļaujiet man paņemt jūsu puskarieti. Rīt pat jau, tā ap pulksten desmitiem priekš pus-dienas, es labprāt nobrauktu pie viņa.»

«Apžēlojieties, kas par lūgumu? Jūs esat pats kungs: ir ekipāžā, ir viss jūsu rīcībā.»

Pēc tādas sarunas viņi atvadījās un gāja gulēt, viens par otra dīvainībām pārdomādami.

Brīnišķīgas, jāsaka, lietas! ,Otrā dienā, kad Čičikovam pie-brauca zirgus un viņš ielēca puskarietē gandrīz ar karavīra vieglumu, ietērpies jaunā frakā, baltā vestē, baltu kakla saiti un aizbrauca apliecināt ģenerālim cienību, Tentetņiko-vam uznāca tāds dvēseles savīļņojums, kādu sen nebija iz-jutis. Visa viņa ierūsējusī un snaudošā domu gaita pārvērtās

darbīgi nemierīgā. Nervu satraukums pēkšņi pārņēma visas līdz šim bezrūpīgā kūtrībā nogrimušā miega mices jūtas. Viņš te nosēdās uz dīvana, te tuvojās logam, gan ķērās pie grāmatas, gan gribēja domāt — veltīga gribēšana! domas viņam nelīda galvā. Tad viņš pūlējās ne par ko nedomāt — veltīgas pūles! drumsklas no kaut kā, domām līdzīga, domu galiņi un fragmenti no visām pusēm līda un lipa viņa sma-dzenēs. «Dīvains stāvoklis!» viņš teica un pievirzījās pie loga — paraudzīties uz ceļu, kas šķērsoja ozolu birzi, ceļa galā vēl kūpēja nenogūlušies putekli. Bet atstāsim Tentetņikovu un sekosim Cičikovam.

II NODAĻA

Labie zirgi mazliet ilgāk nekā pusstundā laizvizināja Čiči-kovu desmit verstis tālu: sākumā brauca pa ozolu mežu, tad gar druvām, kas jau zaļoja starp svaigajiem arumiem, tad pa piekalni, no kurienes arvien un arvien tālē atklājās jau-nas ainavas; tad plata, jau plaukt sākušu liepu aleja ieveda sādžas vidū. Te liepu aleja pagriezās pa labi un pārvērtās papeļu ielā; papeles no apakšas bija iežogotas pīteņiem; papeļu iela izbeidzās dzelzs treliņu vārtos, pa kuriem bija re-dzams ģenerāļa mājas kokgrebumiem bagātīgi rotātais frontons, kas balstījās uz astoņām korintiešu kolonām. Visur oda pēc eļļas krāsas, kas visu atjauno un nekam neļauj noveco-ties. Pagalms tīrības ziņā līdzinājās parketam. Čičikovs cienīgi izkāpa, lika sevi pieteikt ģenerālim, un tika ievests tie-ši viņa kabinetā. Ģenerāļa dižā āriene viņu pārsteidza. Viņš bija tērpies brīnišķīgas purpura krāsas vatētā atlasa chalatā. Gaišs skatiens, vīrišķīga seja, ūsas un liela, iesirma vaigu bārda, pakausī īsi apcirpti mati, resns kakls, kā saka, trīs stāvos jeb trīs krokās, ar šķērsrievu: ar vārdu sakot, tas

bija viens no tiem gleznainajiem ģenerāļiem, ar kādiem tik bagāts bija slavenais 12. gads. Ģenerālim Betriščevam, tāpat kā daudziem no mums, bez daudzām labām īpašībām bija arī daudz trūkumu. Kā vienas, tā .otri, kā jau tas pie krievu ļaudīm parasts, bija viņā izkaisīti kaut kādā glez-nainā nekārtībā. Izšķirīgos brīžos — augstsirdība, drosme, neierobežota devība, saprāts visās lietās un pie visa tā — kaprises, godkāre, pašmīlība un tās sīkās īpašības, bez kā-dām neiztiek neviens krievu cilvēks, kad viņam nav nekā ko darīt..... Viņš nemīlēja visus tos, kuri dienestā bija aizgājušiviņam priekšā, un izteicās par tiem dzēlīgi, asās epigramās. Visvairāk tika sadots viņa bijušajam līdzgaitniekam, kuru uz-skatīja kā zemāku par sevi ir prāta, ir spēju ziņā, bet kurš tomēr aizgājis viņam priekšā un jau bija divu guberņu ģenerālgubernators, un, kā par spīti, tieši to guberņu, kurās atradās viņa muižas, tā ka viņš bija it kā atkarīgs no viņa. Atriebjoties viņš dzēla viņu katrā izdevīgā gadījumā, nopēla katru tā rīkojumu un visos viņa darbos un pasākumos sa-skatīja tikai galīgu neprātu. Viss pie viņa bija dīvains, sākot ar izglītību, par ko viņš dedzīgi

iestājās; viņš mīlēja zināt to, ko citi nezina, un necieta tos, kuri zināja kaut ko tādu, ko viņš nezina. Vārdu sakot, viņš mīlēja dižoties ar zināšanām. Baudījis pusārziemniecisku audzināšanu, viņš tomēr gribēja tēlot krievu kungu. Un nav nekāds brīnums, ka ar tādu ne-vienādu raksturu, ar tādiem lieliem, spilgtiem pretstatiem, viņš dienestā nenovēršami sadūrās ar visādām nepatikša-nām, kuru pēc aizgāja atvaļinājumā, visu vainu uzkraudams kaut kādai naidīgai partijai, nebūdams pietiekoši augst-sirdīgs kaut jel kādā vietā vainot pats sevi. Atvaļinājumā viņš uzglabāja to pašu gleznaino, majestātisko ārieni. Svār-kos, frakā, chalatā — visādi viņš bija tas pats. No balss skaņas līdz mazākai auguma kustībai, viss viņā bija valdniecisks, pavēlošs, kas iedvesa zemākām čīnām ja ne cienību, tad vismaz biklumu.

Čičikovs izjuta ir vienu, ir otru: gan cienību, gan biklumu. Goddevīgi pieliecis galvu sānis un turēdams rokas savā priekšā, it kā taisītos ar tām pacelt paplāti ar tasēm, viņš apbrīnojami veikli noliecās ar visu augumu un sacīja: «Uz-skatīju par pienākumu stādīties priekšā jūsu ekselencei. Sa-juzdams cienību pret vīru nopelniem, kuri

glābuši tēviju kaujas laukā, uzskatīju par pienākumu personīgi stādīties priekšā jūsu ekselencei.»

Ģenerālim, redzams, nebija nepatīkams šāds ievads. Ar visai labvēlīgu galvas kustību viņš teica: «Ļoti priecājos iepazīties. Laipni lūdzam sēsties. Kur jūs dienējāt?»

«Mana dienesta gaita,» sacīja Čičikovs, nosēzdamies nevis krēsla vidū, bet sāniski, aptverdam ar roku balsteni: «iesā-kās valsts ienākumu un īpašumu palatā, jūsu ekselence. Bet turpmākās dienesta gaitas noritēja dažādās iestādēs: guber-ņas tiesā, būvkomisijā, muižā. Manu dzīvi var pielīdzināt kuģim jūras bangās, jūsu ekselence. Ar pacietību, tā sakot, jau pasaulē nācis un bērnavotos vingrinājies un, tā sakot, pats būdams iemiesota pacietība.. . Bet, kas nācies paciest no naidniekiem, kuri tīkoja pēc manas dzīvības, tad!

ne vārdi, ne krāsas, ne arī, tā sakot, ota nespēs to attēlot, un tā mūža otrajā pusē es tikai domāju par kaktiņu, kur pavadīt savu dienu atlikumu. Pagaidām esmu apmeties pie jūsu ekselences tuvā kaimiņa ...»

«Pie kā īsti?»

«Pie Tentetņikova, jūsu ekselence.»

Ģenerālis savilka pieri grumbās.

«Viņš, jūsu ekselence, ļoti nožēlo, ka nav parādījis pie-nācīgo cienību...»

«Pret ko?»

«Pret jūsu ekselences nopelniem. Neatrod vārdu ... Saka: «Kaut tikai es ar kaut ko varētu ... tāpēc ka patiesi,» saka, «protu cienīt vīrus, kuri izglābuši tēviju,» saka».

«Apžēlojieties, ko tad viņš? Es taču nemaz neskaīšos,» ģenerālis, kļuvis mīkstāks, noteica. «Savā sirdi es viņu patiesi esmu iemīlējis un esmu pārliecināts, ka ar laiku viņš kļūs ļoti noderīgs cilvēks.»

«Gluži pareizi jums labpatikās izteikties, jūsu ekselence: patiesi ļoti noderīgs cilvēks; var tikt uz augšu ir ar vārda dāvanām, ir ar spalvu.»

«Man gan liekas, ka viņš raksta tikai niekus — kaut kādus dzejoļus?»

«Nē, jūsu ekselence, ne niekus... Viņam kaut kas lie-tišķs ... Viņš raksta ... vēsturi, jūsu ekselence.»

«Vēsturi? vēsturi par ko?»

«Vēsturi...» te Čičikovs aprāvās un, vai nu tādēļ, ka viņa priekšā sēdēja ģenerālis, vai arī,

vienkārši, lai vairāk uz-svērtu sakāmo, piebilda:
«vēsturi par ģenerāļiem, jūsu ekselence.»

«Kā par ģenerāļiem? par kādiem ģenerāļiem?»

«Vispār par ģenerāļiem, jūsu ekselence, visumā. Tas ir, īsti sakot, par tēvzemes ģenerāļiem.»

Čičikovs pavisam sapinās un apjuka, tikko nenošplāvās un domās teica pats sev: «Ak kungs, kādas aplamības te melšu!»

«Atvainojiet, es ne visai saprotu ... Kā tad īsti, kaut kāda laikmeta vēsturi vai atsevišķas biogrāfijās? un pie tam, vai par visiem, jeb tikai par 12. gada dalībniekiem?»

«Tieši tā, jūsu ekselence, par 12. gada dalībniekiem!» To izteicis, viņš nodomāja: «Sit vai nost, nekā nesaprotu!»

«Kālab tad viņš neatbrauc pie manis? Es viņam varētu sa-vākt Joti daudz interesanta materiala.»

«Kautrējas, jūsu ekselence.»

«Kas par aplamībām! Kaut kāda nenozīmīga vārda pēc, kas mūsu starpā izteikts ... Es nepavisam neesmu tāds cil-vēks ... Esmu gatavs pats pie viņa nobraukt.»

«To viņš nepieļaus, viņš pats atbrauks,» teica

Čičikovs, atjēdzās, pilnīgi uzmundrinājās un nodomāja: «Ekur gadījums! kā noderēja ģenerāļi! bet mēle pavisam aplamības mala.»

Kabinetā atskanēja troksnis. Kokgrebumiem rotātās rieksta koka durvis atdarījās pašas no sevis, un to otrā pusē, satvērusi mišņa rokturi, parādījās žirgta figūriņa. Ja tumšā istabā pēkšņi iemirdzētos caurspīdīga glezna, no aizmugures apgaismota ar spēcīgām lampām, — tā ar savu pēkšņo parādīšanos tik ļoti nepārsteigtu kā šī figūriņa. Bija redzams, viņa ienāca ar nolūku kaut ko teikt, bet, ieraudzījusi nepazīstamu cilvēku Likās, kopā ar viņu ielidoja saules stars.

sadrūmušais ģenerāļa kabinets it kā iesmējās. Pirmajā mirkli Čičikovs nespēja atjēgt, kas stāv viņa priekšā. Grūti bija pateikt, kāda zeme ir viņas dzimtene. Tik tīrus, cildenus sejas pantus nekur gan nevarētu atrast kā varbūt vienīgi kādās vecās kamejās. Taisna un viegla kā šautra, viņa ar savu stāvu it kā pacēlās pāri citiem. Bet tie bija maldi. Viņa nebūt nebija gara auguma. Tas tikai tā likās aiz visu viņas auguma daļu ārkārtīgās saskaņotības. Apģērbs viņai piestāvēja tik labi, ka likās, it kā labākās šuvējas būtu apspriedušās, kā vislabāk viņu izgreznot.

Bet arī tas bija maldi Viņas tērps veidojās it kā pats no sevis: veselam gabalam vienkrāsaina auduma divās trijās vietās kaut kā pieskārs adata, un drēbe jau kļāvās un veidojās ap viņu tik brīnišķīgās krokās, ka, ja visu to kopā ar viņu pašu novietotu gleznā, tad visas pēc modes tērptās jaunkundzes viņai līdzās izliktos pēc kaut kādām raibaļām no lupatu tirgus. Un, ja viņu ar visām šīm viņas tērpa krokām izveidotu marmorā, tad to nosauktu par ģeniālu kopiju ... Viens nebija labi: viņa bija pārāk tieva un vāja.

«Rekomendēju jums manu lutekli!» sacīja ģenerālis, griez-damies pie Čičikova. «Taču vēl nezinu jūsu ģimējas vārdu, vārdu un tēva vārdu.»

«Vai nu var būt pazīstams tāda cilvēka vārds un tēva vārds, kam nav nekādu nopelnu?» kautrīgi sacīja Čičikovs, noliekdams galvu sānis.

«Tomēr, jāzina būtu ...»

«Pāvels Ivanovičs, jūsu ekselence,» sacīja Čičikovs, gandrīz ar militārā cilvēka veiklību paklanījies un atlēcis atpakaļ tik viegli kā gumijas bumbuļa.

«Uliņka!» teica ģenerālis, griezdamies pie meitas: «Pāvels Ivanovičs patlaban pastāstīja

loti interesantu jaunumu. Mūsu kaimiņš Tentetņikovs nepavisam nav tāds nelga, kā mēs domājām. Viņš nodarbojas ar diezgan svarīgu lietu: ar divpadsmitā gada ģenerāļu vēsturi.»

«Bet kas tad domāja, ka viņš ir nelga?» viņa strauji sacīja. «Gan vienīgi Višņepokromovs, kuram tu tici, kurš ir tukšs un zemisks cilvēks!»

«Kāpēc zemisks? Patukšs viņš ir, tas tiesa,» sacīja ģenerālis.

«Viņš ir diezgan nelietīgs un pretīgs, ne tikvien patukšs. Kas tā darījis pāri saviem brāļiem un padzinis no mājas miesīgu māsu, tas ir nejauks cilvēks.»

«Bet tā jau tikai stāsta.»

«Velti tādas lietas nestāstīs. Es nesaprotu, tēvs, kā var ar tādu tik cēlu sirdi, kāda ir tev, ar tādu jauku dvēseles lab-sirdību kā tev, pieņemt cilvēku, kas tev tik tāls kā zeme no debess, par kuru pats zini, ka viņš slikts cilvēks.»

«Lūk, šitā, redzat,» pasmaidījis ģenerālis teica Cičikovam: «lūk, šitā mēs arvien ar viņu strīdamies.» Un, pavērsies pret strīdniecei, turpināja:

«Bet, manu sirsniņ, es taču nevaru viņu aizdzīt!»

«Kāpēc projām dzīt? Bet kāpēc arī pievērst tam tādu uz-manību? Kāpēc mīlēt?»

Te Čičikovs uzskatīja par pienākumu iebilst vārdu arī no savas puses.

«Visi vēlas mīlas, cienījamā,» čičikovs teica. «Ko lai dara? Arī lopiņš mīl, ka viņu paglāsta; pabāž no kūts purnu: še, paglāsti!»

Ģenerālis iesmējās. «Zināms, ka pabāzīs purnu: glāsti viņu!... Ha, ha, ha! Viņam ne tikai purns vien, — viss, viss nosmērēts kvēpiem, bet arī prasa, kā saka, labvēlības... Ha, ha, ha!» un ģenerāļa augums sāka smieklos locīties. Pleci, kas kādreiz nesa biezus uzplečus, kratījās, it kā vēl tagad nestu biezus uzplečus.

Čičikovs arī lāvās smieklu interjekcijai, bet, aiz cienības pret ģenerāli, laida vaļā uz burta e: he, he, he, he, he. Un arī viņa augums sāka smieklos līgoties, kaut gan pleci nekratījās līdzīgi, tāpēc ka uz tiem nebija biezo uzpleču.

«Apzog, aplaupa kroņa kasi un turklāt, kanaļa, prasa at-algojumu! Nevar bez pamudinājuma: centos... Ha, ha, ha, ha!»

Meitenes mīļajā, cēlajā sejā izpaudās sāpes. «Ak tēt! Ne-saprotu, kā tu vari smieties! Man šie negodīgie darbi rada tikai skumjas un vairāk

neko. Kad redzu, ka acu priekšā notiek krāpšana un visi, kas to redz, nesoda šos ļaudis ar vispārēju nicināšanu, tad nezinu, kas ar mani notiek, tad es kļūstu ļauna, pat nelāga: es domāju, domāju...» Un tikko pati neapraudājās.

«Tikai, lūdzama, nedusmo uz mums,» sacīja ģenerālis. «Mūsu vainas te nav. Vai ne?» viņš jautāja Cičikovam. «No-skūpsti mani un ej uz savu istabu. Es tūlīt ģērbšos uz pus-dienām. Tu taču,» viņš teica, paraudzīdamies Cičikovam acīs: «es ceru, pusdienosi ar mani?»

«Ja tikai jūsu ekselence...»

«Ak ko, bez ceremonijām. Es, paldies dievam, vēl varu pabarot. Kāposti ir.»

Atkal veikli paplētis rokas, Čičikovs atzinīgi un goddevīgi nolieca galvu, tā ka uz brītiņu no visa, kas bija istabā, viņš redzēja tikai savu pašu puszābaku purngalu. Bet kad, kādu brītiņu pabijis šajā goddevīgajā pozē, atkal pacēla galvu, viņš Uliņkas vairs neredzēja. Viņa bija nozudusi. Viņas vietā parādījās milzis kambarsulainis kuplām ūsām un vaiga bārdu, ar sudraba ūdens trauku un mazgājamo bļodu rokās.

«Vai atļausi man tavā klātienē pārgērbties?»

«Ne tikai pārgērbties, bet varat man klātesot

darīt visu, kas jūsu ekselencei labpatīk.»

Nolaidis no vienas rokas chalatanu un uzrotījis savu vareno roku krekla piedurkni, ģenerālis sāka mazgāties, slaucīda-mies un sprauslādams kā pile. Ūdens ar ziepēm šķīda uz vi-sām pusēm.

«Mīl, mīl, kā tad, mīl pamudinājumu», viņš teica savu kaklu slaucīdams no visām pusēm ... «Paglāsti, paglāsti viņu! kā tad lai šis zog bez pamudinājuma! Ha, ha, ha!»

Čičikovs bija neapprakstāmi labā garastāvoklī. Pēkšņi viņam uznāca iedvesme. «Jautrs un lāga cilvēks šis ģenerālis — kā būtu, ja pamēģinātu!» viņš nodomāja un, redzēdams, ka kambarsulainis ar mazgājamiem traukiem iziet, iesaucās: «Jūsu ekselence! tā kā jūs pret visiem esat tik labs un vērīgs, man būtu liels lūgums.»

«Kāds?»

Čičikovs paraudzījās visapkārt.

«Man, jūsu ekselence, ir vārgs večuks tēvocis, viņam pie-der tikai trīssimt dvēseļu un divi tūkstoši... un bez manis nav neviena mantinieka. Pats aiz vecuma viņš nevar muižu pārvaldīt, bet man arī to neatstāj. Un kādu dīvainu iemeslu viņš uzdod! «Es,» saka, «brāļa dēlu nepazīstu; varbūt viņš ir izšķērdētājs. Lai viņš man pierāda, ka uz

viņu var pajauties: lai viņš vispirms pats iegūst trīssimt dvēseļu; tad es atdošu viņam arī savas trīssimt dvēseles.»

«Tad jau iznāk, ka viņš pavisam mulķis?» jautāja ģenerālis.

«Lai arī būtu mulķis, tā viņa darišana. Bet kāds mans stāvoklis, jūsu ekselence! Večukam gadījies kaut kāda saimniecības pārzine, bet saimniecības pārzinei ir bērni. Pa-raug vien, viss var tikt viņiem.»

«Vecis no prāta izdzīvojies un vairāk nekā,» sacīja ģene-rālis. «Bet es neredzu, ar ko te varu līdzēt,» viņš teica, iz-brīnā raudzīdamies Čičikovā.

«Lūk, ko es izdomāju! ja visas jūsu sādžas mirušās dvē-seles, jūsu ekselence, jūs man atdotu tādā veidā, it kā tās būtu dzīvas, ar pirkšanas-pārdošanas līgumu, es šo līgumu uzrādītu vecim un viņš atdotu man mantojumu.»

Te ģenerālis laida vaļā tādus smieklus, kādiem nez vai kād-reiz kāds cilvēks smējies. Kā stāvējis, viņš nokrita atzvelt-nes krēslā. Atlieca atpakaļ galvu un tikko neaizrijās. Visa māja satraucās. Parādījās kambarsulainis. Nobijusies atskrēja meita.

«Tēys, kas ar tevi noticis?» viņa jautāja bailēs, neizpraša-nā, viņam acīs raudzīdamās.

Bet ģenerālis ilgi nevarēja pateikt ne skaņas.

«Nekas, mans draugs; nebažījies. Ej vien; mēs tūlīt iera-dīsimies pie galda. Esi mierīga. Ha, ha, ha!»

Un, vairākas reizes elpai aizraujoties, ar jaunu spēku spruka vaļā ģenerāļa smiekli, izskanēdami no priekšnama līdz pēdējai istabai.

Čičikovs sajuta nemieru.

«Tēvocis, ai tēvocis! Kā tēvdcis iekritīs! Ha, ha, ha! Dzīvo vietā dabūs mironus! Ha, ha!»

«Sāk atkal!» nodomāja Čičikovs. «Cik kutelīgs! Kā viņš nepārplīst!»

«Ha, ka, ha!» turpināja ģenerālis. «Kāds ēzelis! Kā var ienākt prātā tāda prasība: «vispirms lai pats no nekā sagādā trīssimt dvēseļu, un tikai tad došu viņam trīssimt dvēseļu!» Viņš taču ir ēzelis!»

«Ēzelis, jūsu ekselence.»

«Nu, bet tu arī esi izgudrojis labu joku, — pacienāt veco ar mironiem! Ha, ha, ha! Es diezin ko dotu, lai redzētu, kā tu viņam pasniegsi par tiem pirkšanas līgumu. Nu, kāds viņš? Kāds izskatās? Ļoti vecs?»

«Gadu astoņdesmit.»

«Un vēl kustas, mundrs? Viņam jābūt arī spēcīgam, tāpēc ka pie viņa piedzīvo saimniece? ...»

«Kas par spēcīgumu! Smiltis birst, jūsu ekselence!»

«Tāds muļķis! Viņš taču ir muļķis?»

«Muļķis, jūsu ekselence.»

«Bet kā, vai brauc viesībās? mēdz būt sabiedrībā? vai vēl turas kājās?»

«Turas, bet ar pūlēm.»

«Tāds muļķis! Bet tomēr stiprs? Vai zobi vēl ir?»

«Pavisam divi zobi, jūsu ekselence.»

«Kāds ēzelis! Tu, brālīt, neskaisties... kaut gan viņš tavs tēvocis, bet taču ēzelis.»

«Ēzelis, jūsu ekselence. Kaut gan ir radnieks un grūti par to atzīties, bet ko lai dara?»

Čičikovs meloja: viņam nepavisam nebija grūti atzīties, jo vairāk tāpēc, ka nez vai tam vispār jel kad bijis kāds tē-vocis.

«Tātad, jūsu ekselence, vai dosiet man...»

«Atdot tev mirušās dvēseles? Par tādu izdomu došu tev tās ar zemi, ar dzīves vietu! Ņem ciet visu kapsētu! Ha, ha, ha, ha! Ai vecis, vecis! Ha, ha, ha, ha! Kādos muļķos paliks tē-vocis! Ha, ha,

ha, ha!»

Un ģenerāļa smiekli no jauna skanēja pa ģenerāja ista-bām. [6]

III NODAĻA

«Ja pulkvedis Koškarevs patiesi ir jucis, tad nav slikti,» sa-cīja Čičikovs, atkal atrazdamies klajo lauku vidū un plašumā, kad viss bija izzudis un palicis tikai debessjums un pamalē divi mākoņi.

«Vai tu, Selifan, labi apjautājies par ceļu pie pulkveža Koškareva?»

«Es, Pāvel Ivanovič, redzat, tā kā visu laiku noņēmos ap ratiem, tad man nebija vaļas, bet Petruška iztaujāja kučieri.»

«Redz, kāds muļķis! Tev teikts, uz Petrušku nepalaujies: Petruška ir malkas pagale; Petruška ir muļķis; Petruška, domāju, vēl tagad piedzēries.»

«Kas tur par lielu gudrību!» sacīja Petruška, pa pusei at-griezies un šķībi paraudzījies. «Nav nekā cita kā, nobraucot no kalna, braukt pa pļavu.»

«Bet tu, bez sīvā, neko mutē neesi ņēmis? Jauks tu esi, ļoti jauks! Var gan sacīt: ar skaistumu Eiropu apstulbojis!» To teicis, Čičikovs noglaudīja savu zodu un nodomāja: «Kāda gan, lūk, starpība starp izglītotu pilsoni un neaptēsta sulaiņa fiziognomiju!»

Pa tam rati brauca lejup no kalna. Atkal parādījās pļavas un tāles ar izsvaidītām apšu birztaļām.

Viegli līgodamies elastīgajās atspērēs, ērtā ekipāžā turpi-nāja uzmanīgi ripot lejup pa lēzeno nogāzi un beidzot brauca pa pļavām, garām.dzirnavām, viegli norībēdama pa tiltiem, nedaudz šūpodamās pa mīksto liekņas zemi. Un kaut jel viens cinis vai sieksta liktu sāniem sevi just! Prieks, ne rati!

Atri aizslīdēja viņiem garām krūmāji, tievie elksnīši un sudrabortās papeles, ar zariem sizdamas uz bukas sēdošo Selifanu un Petrušku. Pēdējam tie arvien norāva cepuri. Saīgušais kalps lēca no bukas, lamāja mulķa koku un saimnieku, kas koku stādījis, bet piesiet cepuri vai kaut ar roku pieturēt negribēja, cerēdams, ka tā būs pēdējā reize un vairs tā negadīsies. Tālāk nāca bērzi, tad eglājs. Ap saknēm biezs zēlums; zāle — zilais zobenājs un dzeltenā meža tulpe. Mežs krēslojās un taisījās satumst. Tad pēkšņi it visur, caur zariem un starp celmiem, pazibēja gaismas atspīdumi, it kā mirdzoši spoguļi. Koki kļuva retāki, atspīdumi lielāki... un, lūk, viņu priekšā ezers — ūdens plašums verstis četras caurmērā.

Pretējā krastā pār ezeru pacēlās sādžas pelēkās balķu istabas. No ūdens nāca kliegzieni. Cilvēku 20, līdz jostai, līdz krūtīm un līdz kaklam ūdenī, vilka uz pretējo krastu tīklu. Gadījās ķeza. Kopā ar zivīm bija sapinies kāds apaļš cilvēks, tikpat garš, cik plats. — taisni kā arbūzs vai mučele. Tas atradās kļūmīgā stāvoklī un kliezta visā rīklē: «Lempi Deniss, pasniedz Kozmam! Kozma, paņem galu no Denisa! Nespiedies tā, Foma Lielais! ej tur, kur Foma Mazais. Velni! es jums saku, sarausiet tīklus!» Kā redzams, arbūzs par sevi nebaidījās: aiz sava resnuma viņš noslikt nevarēja, un, lai kā viņš kūleņotos, vēlēdamies ienirt, ūdens tomēr to uznestu augšā; un, ja vēl divi viņam uzsēstos mugurā, viņš tomēr, kā tiepīgs pūslis, noturētos ar tiem virs ūdens, tikai mazliet stenēdams un caur degunu laizdams burbuļus. Bet viņš ļoti baidījās, ka nenoraujas tīkls un neizbēg zivis, un tāpēc, bez visa cita, viņu vēl vilka ar uzmetām virvēm daži krastā stāvošie cilvēki.

«Tam jābūt kungam, pulkvedim Koškarevam,» sacīja Selifans.

«Kāpēc?»

«Tāpēc, ka viņa miesa, atļaujieties ievērot, ir

baltāka nekā pārējiem un arī miesas apmērs cienījamāks, kā jau kungam.»

Pa tam tīklos sapinušos kungu jau bija pievilkuši diezgan tuvu krastam. Sajutis, ka var ar kājām aizsniegt dibenu, viņš nolaidās stāvu un tai brīdī pamanīja uz dambja uzbraukušos ratus un tajos sēdošo Čičikovu.

«Vai jau pusdienas ēdāt?» uzsauca kufīgs, ar noķerto zivi tuvodamies krastam, viss tīklā ietinies, — kā dāmas rociņa, vasaru šķidrā cimdā, — vienu roku, aizsardzībai pret sauli, turēdams virs acīm, bet otru zemāk, — kā Mediču Venera, iznākot no peldes.

«Nē,» sacīja Čičikovs, paceldams cepuri un klanīdamies savā ekipāžā.

«Nu, tad pateicieties dievam!»

«Kas tad ir?» ziņkārīgi jautāja Čičikovs, turēdams cepuri virs galvas.

«Lūk, kas ir! Met zemē tīklu, Foma Mazais, un izcel stori no baļlas! Lempi Kuzma, ej, palīdzi!»

Divi zvejnieki piecēla no baļlas kaut kāda nezvēra galvu. «Rau, kāds kņazs! no upes ieklīdis!» apaļais kungs sauca. «Brauciet uz muižu! Kučier, griez mazliet zemāk cauri sakņu

dārzam! Teci, lempi Foma Lielais, novākt aizžogojumu! Viņš jūs aizvedīs, bet es tūlīt...»

Garkājainais, basais Foma Lielais, tāpat kā bija, vienos kreklos, skrēja karietei pa priekšu cauri visai sādžai, kur pie katras mājas žāvējās izkārtie vadi, tīkli un murdi: visi zemnieki bija zvejnieki; tad kādā sakņu dārzā izņēma aiz-žogojumu, un kariete izbrauca caur sakņu dārzu uz laukumu pie koka baznīcas. Tālāk, aiz baznīcas, varēja saredzēt kungu ēku jumtus.

«Mazliet savādnieks šis Koškarevs,» nodomāja Čičikovs.

«Te, lūk, esmu!» blakus atskanēja balss. Čičikovs pagriezās. Kungs jau brauca līdzās, saģērbies: zāles zaļos nankina 6vārkos, dzeltenās biksēs, bez apkaklītes, kā kupidons! Viņš droškā sēdēja sāniski, aizņemdamš to visu. Čičikovs gribēja ko teikt, bet resnis jau bija pazudis. Droška atkal parādījās tai vietā, kur tika izvilktas zivis. Atkal atskanēja balsis: «Foma Lielais un Foma Mazais! Kozma un Denis!» Bet, pie nama palievena piebraucis, viņš ar lielu izbrīnu redzēja, ka kungs jau stāvēja uz lieveņa un izplēta rokas apkampienam Neizprotama lieta — kā viņš bija spējis tā pārlidot. Viņi saskūpstījās pa

vecāi krievu paražai, trīskārt krustiski: kungs bija no veco laiku ļaudīm.

«Es jums atvedu sveicienus no viņa ekselences,» sacīja Čičikovs.

«No kādas ekselences?»

«No jūsu radnieka, no ģenerālā Aleksandra Dmitrijeviča.»

«Kas tas par Aleksandru Dmitrijeviču?»

«Ģenerālis Betriščevs,» mazliet izbrīnījies, atbildēja čičikovs.

«Nepazīstu,» tāpat otrs brīnījās.

Čičikova izbrīns pieauga.

«Kā tā? ... Vismaz es ceru, ka man ir laime runāt ar pulk-vedi Koškarevu?»

«Nē, neceriet. Jūs neesat atbraucis pie viņa, bet pie manis. Pēteris Petrovičs Petuchs! Petuchs Pēteris Petrovičs!» saimnieks teica.

Čičikovs apstulba. «Kā tad tā?» viņš griezās pie Selifana un Petruškas, kuri abi tāpat, mutes pavēruši, acis ieplētuši, viens sēdēja uz bukas, otrs stāvēja pie puskarietes durtiņām. «Kā tad tā, mulži? Jums tika teikts: pie pulkveža Koškareva ... Bet te ir Pēteris Petrovičs Petuchs ...»

«Puiši ļoti labi darījuši! Ejiet uz virtuvi: tur jums dos pa mēriņam degvīna,» sacīja Pēteris

Petrovičs Petuchs. «Izjlī-dziet zirgus un tūlīt dodieties uz saimes istabu!»

«Man kauns: tik negaidīta kļūda ...» sacīja Čičikovs.

«Neesat kļūdījies. Vispirms nogaršojiet pusdienas, tad tikai sakiet: vai ir kļūda vai nav? Laipni lūdzu,» sacīja Petuchs, paņēmis Čičikovu zem rokas un vezdams to uz iekštelpām. No istabas viņiem iznāca pretī divi jaunekļi, vasaras žaketēs, — tievi kā kārķļu vicas; tie bija izauguši veselu aršinu garāki par tēvu.

«Mani dēli, ģimnāzisti, atbraukuši svētku atvaļinājumā ... Nikolaša, tu pakavējies ar viesi; bet tu, Aleksaša, nāc man līdzi.» To teicis, saimnieks nozuda.

Čičikovs nodarbojās ar Nikolašu. Nikolaša, liekas, bija nākamais dīkdienis. Jau ar pirmo iepazīšanos viņš pastāstīja Čičikovam, ka gubernas ģimnāzijā nav nekāda prāta mācīties, ka abi ar brāli viņi gribot braukt uz Pēterburgu, tāpēc, ka province nav vērts, lai viņā dzīvotu ...

«Saprotu,» nodomāja Čičikovs: «lieta beigsies ar kondi-torejām un bulvāriem ...» — «Bet sakiet,» viņš jautāja skaļi: «kādā stāvoklī ir jūsu tētiņa muiža?»

«Ieķilāta,» atbildēja pats tētiņš, atkal ieradies viesistabā: «ieķilāta.»

«Slikti,» nodomāja čičikovs. «Tā drīz vairs nepaliks ne-vienas muižas. Jāpasteidzas.» Un teica līdzjūtīgi: «Zēl, ka pasteidzāties ieķilāt.»

«Nē, nekas,» sacīja Petuchs. «Runā, ka esot izdevīgi. Visi ieķilā: kā lai atpaliek no citiem? Bez tam visu laiku te vien esmu nodzīvojis: nu, domāju, izmēģināšu padzīvot arī Maskavā. Arī dēli pierunā, grib galvaspilsētas izglītību.»

«Nelga, nelga!» domāja Čičikovs: «izšķiedīs visu un arī bērnus pataisīs par izšķērdētājiem. Tāda krietna muiža.»

Redzams — ir zemniekiem, ir pašiem neklājas slikti. Bet, kad sāks izglītoties tur pa restorāniem un teātriem, — viss aizies pie velna. Dzīvojis viņš, bumbulis, labāk sādžā.»

«Es zinu gan, ko jūs domājat,» sacīja Petuchs.

«Ko?» apjucis jautāja Čičikovs.

«Jūs domājat: «Nelga, nelga šis Petuchs: aicināja pusdienās, bet pusdienu arvien vēl nav.» Drīz būs, godājamais. Nocirpta meiča nepaspēs bizes sapīt, kad būs pusdienas gatavas.»

«Tētiņ! Platons Michailičs tuvojas!» sacīja Aleksaša, rau-dzīdamies pa logu.

«Jāšus bērajā zirgā!» piebilda Nikolaša, noliekdamies pie loga.

«Kur, kur?» iesaucās Petuchs, piesteidzies pie loga.

«Kas šis Platons Michailovičs tāds ir?» jautāja Čičikovs Aleksašam.

«Mūsu kaimiņš Platons Michailovičs Platonovs, jauks cilvēks, lielisks cilvēks,» atteica Petuchs.

Pa tam pats Platonovs ienāca istabā, skaistulis, staltu stāvu, zeltaini gaišiem, sprogainiem matiem. Tam sekoja briesmonis dogs ar platu purnu, vārdā Jarbs, vara kakla saitei šķindot.

«Vai jūs ēdāt pusdienas?» jautāja saimnieks.

«Edu.»

«Ko? Vai mani izsmiet ieradāties? Kas' man no jums, paēduša, par prieku?»

Pasmaidījis viesis teica: «Apmierinieties, neko neesmu ēdis: nav nepavisam ēstgribas.»

«Bet ja jūs redzētu, kas par lomu mums bija! Kādu stori izcēlām! Kādas milzu karūsas, kādas karpas!»

«Pat netik jūsos klausīties. Kam jūs arvien tik jautrs?»

«Bet kāpēc skumt? Vai manu dieniņ!» sacīja

saimnieks.

«Kāpēc skumt? — tāpēc, ka skumji.»

«Maz jūs ēdat, tas ir viss. Pamēģiniet tā labi paēst. Skum-jas tik pēdējā laikā izdomājuši; agrāk neviens neskuma.»

«Ko nu lielieties! Tā kā jūs pats nekad nebūtu skumis?»

«Nekad! Pat nezinu, kas tas ir, un arī laika nav skumjām nodoties. Kad rītos pamodies — tūlīt pavārs klāt, jāpasūta pusdienas, tad jādzer tēja, tad ar pārvaldnieku, tad uz zveju,

un tad jau pusdienas klāt. Pēc pusdienas nepaspēsi nokrākties — atkal pavārs, jāpasūta vakariņas; te atnāk pavārs, jāapspriežas par rītdienas pusdienām... Kad lai būtu laika skumjām?»

Visu sarunas laiku Čičikovs vēroja viesi, kas viņu pārsteidza ar savu neparasto skaistumu, stalto, gleznaino stāvu, neizšķiestas jaunības svaigumu, bērnišķīgi tīro seju. Ne kaislības, ne bēdas, pat it nekas uztraukumam vai nemieram līdzīgs nebija uzdrošinājies skart viņa brīnišķīgi tīro seju un iešņāpt tajā kaut grumbiņu, bet līdz ar to arī nekas šo seju neiedzīvināja. Tā palika it kā miegaina, nevērojot šad tad to atdzīvinošo

ironisko smaidu.

«Arī es,» viņš teica, «ja atļaujiet piezīmēt, nevaru saprast, kā ar tādu ārieni, kāda jums, var skumt. Protams, ja naudas trūkums vai naidnieki, kā dažreiz gadās, kas gatavi apdraudēt pat dzīvību ...»

«Ticiet man,» viņu pārtrauca skaistulis viesis: «lai izbēgtu no vienmuļības, es dažreiz vēlētos kaut kādu satraukumu: nu, kaut jel kāds mani sadusmotu — bet arī tā nav. Skumji, un vairāk nekā.»

«Tad gan laikam maz zemes pie muižas, ne visai daudz zemnieku?»

«Nepavisam ne tā. Mums ar brāli ir desmit tūkstoš dese- tinu zemes un vairāk nekā tūkstoš zemnieku.»

«Dīvaini, nesaprotu. Bet, varbūt, neražas, sērgas? Daudz vīriešu cilvēku apmiruši?»

«Taisni otrādi, viss ir labākā kārtībā, un mans brālis ir visteicamākais saimnieks.»

«Un tad vēl skumt! nesaprotu,» sacīja Čičikovs un parau- stīja plecus.

«Bet, lūk, mēs tūlīt skumjas aizdzīsim,» teica namatēvs. «Aleksaša, tec žigli uz virtuvi un saki pavāram, lai ātrāk mums atsūta zivju pastētēs.»

Bet kur tad šis bībis Jemeljans un zaglis Antoška? Kāpēc nenes uzkožamos?»

Te atvērās durvis. Ienāca bībis Jemeljans un zaglis Antoška ar servjetēm, uzklāja galdu, nolika paplāti ar sešām dažādas krāsas liķiera karafām. Ātrā laikā ap paplātēm un karafām radās šķīvju virkne ar daždažādiem kārdinošiem uzkoža-miem. Kalpi veikli kustējās, nemitīgi kaut ko atnesdami noseptos šķīvjos, kuros varēja saklausīt čurkstošu sviestu.

Bībis Jemeljans un zaglis Antoška rīkojās lieliski. Sie no-saukumi viņiem bija iedoti tikai tāpat — uz mudināšanai Kungs nepavisam nebija uz lamāšanos: viņš bija lāga cilvēks, bet krievu cilvēks jau bez sulīgāka vārda nevar iztikt. Viņam tas nepieciešams kā glāzīte degvīna labākai gremošanai. Ko darīt? tāda daba: nemīl nekā sāja.'

Uzkožamiem sekoja pusdienas. Tagad labsirdīgais saimnieks pārvērtās par īstu laupītāju. Pamanījis kādam uz šķīvja tikai vienu gabalu — tūlīt uzlika vēl otru, sacīdams: «Ne cilvēks, ne putns nevar dzīvot uz pasaules nepāros.» Kam bija divi — uzvēla vēl trešo, sacīdams: «Kas tas par skaitli divi? Dievs mīl

trijotni.» Ja ciemiņš noēda trīs — viņš saka: «Kur ir redzēti rati ar trim riteņiem? Kas cel istabu ar trim pakšiem?» Ari uz četri viņam bija savs sakāms vārds, uz pieci — tāpat. Čičikovs noēda no kaut kā vai divpadsmit Šķēles un domāja: «Nu, tagad mājestēvs nekā vairs neiz-domās.» Bet nekā: mājestēvs, neteikdams ne vārda, uzlika viņam uz šķīvi iesmā ceptu tēja muguras gabalu ar nierēm, un no kāda teļa!

«Divus gadus dzirdīju ar pienu,» sacīja mājestēvs: «kopu to kā dēlu!»

«Nevaru,» teica čičikovs.

«Jūs pamēģiniet un tad sakiet: nevaru.»

«Neies iekšā, vietas nav.»

«Arī baznīcā nebija vietas: iegāja policijmeistars — vieta atradās. Bet bija tik biezs, ka ābolam nav kur nokrist. Jūs tikai pamēģiniet: šis gabals ir tas pats policijmeistars.»

Čičikovs pamēģināja — patiesi, gabals izrādījās līdzīgs policijmeistaram: atradās tam vieta, bet likās, ka nekā vairs iekšā nedabūsi.

«Nu, kā gan šis cilvēks var braukt uz Pēterburgu vai Maskavu? Ar tādu viesmīlību viņš trīs gados nodzīvosies bez biksēm! Tas ir, viņš nezināja, ka tagad tas modernizēts: ari bez

viesmīlības var nodzīvoties un ne trīs gadus, bet trīs mēnešos.

Viņš tikai lēja un lēja; un, ko neizdzēra viesi, to deva izdzert Aleksašam un Nikolašam, kuri meta glāzīti pēc glāzītes; jau iepriekš bija redzams, kādai cilvēces atziņu nozarei viņi, atbraukuši galvaspilsētā, pievērsīsies. Ar viesiem bija citādi; ar pūlēm, ar pūlēm viņi pārvilkās uz balkonu un ar pūlēm novietojās atzveltnes krēslos. Mājas-tēvs, kā iesēdās savā, kaut kādā četrvietīgā, tā tūlīt iesnau- dās. Viņa tuklais īpašums, pārvērties kalēja plēšās, pa atvēr-to muti un nāsīm sāka pūst tādas skaņas, kādas gan reti varētu rasties jaunlaiku muziķiem: gan bungas, gan flauta, gan kaut kāda aprauta dunēšana, it kā suņu riešana.

«Ek kā šņāc!» sacīja Platonovs.

Čičikovs iesmējās.

«Protams, ja šitā paēdīsi, kā tad var uznākt skumjas! Uznāks miegs — vai ne?»

«Jā. Bet tomēr, — atvainojiet, — es nevaru saprast, kā var ļauties skumjām. Pret skumjām ir tik daudz pret-līdzekļu.»

«Kādi tad?»

«Vai nu jauns cilvēks maz ko atradīs? Dejoj,

spēlēt kādu instrumentu ... vai atkal — apprecēties.»

«Ar ko?»

«It kā visapkārt nebūtu patīkamu un bagātu līgavu?»

«Nav gan.»

«Tad vajag pameklēt citā pusē, pabraukāt.»
Piepeši Ciči-kovam uznāca lieliska doma. «Ir ļoti labs līdzeklis!» viņš teica, raudzīdamies Platonovam acīs.

«Kāds?»

«Ceļošana.»

«Kurp lai brauc?»

«Ja jums ir brīvs laiks, tad brauciet man līdz,» Čičikovs sacīja un, raudzīdamies Platonovā, nodomāja pie sevis: «Tas būtu labi. Izdevumus dalītu uz pusēm, bet karietes labošanu varētu viņš viens pats uzņemties.»

«Kurp tad jūs braucat?»

«Pagaidām braucu ne tik daudz savās darīšanās kā cita labā. Ģenerālis Betriščevs, tuvs draugs un, var sacīt, labdaris, lūdza apciemot radniekus... Protams, radi paliek radi; bet pa daļai, tā sacīt, braucu arī sevis dēļ: jo redzēt pasauli, apgrozīties ļaudīs — lai ko arī teiktu, ir it

kā dzīva grāmata, otrā zinātne.» To teikdams, Čičikovs pie sevis nodomāja tā: «Nudien, labi būtu. Pat visus izdevumus var likt uz viņa rēķina, un pat varam braukt viņa zirgos, bet mani uzbarotos viņa sādžā.»

«Kāpēc gan nepaceļot?» domāja Platonovs. «Mājās man nekas nav darāms, bez tam arī saimniecība ir brāļa rokās, nebūs nekāda traucējuma. Patiesi, kāpēc nepaceļot!» — «Bet vai jūs būtu ar mieru,» viņš teica skaļi, «dienas divas pacie-moties pie brāļa? Citādi viņš mani nelaidīs.»

«Ar lielāko prieku, kaut trīs.»

«Nu, tad situ saujā! braucam!» dzīvi iesaucās Platonovs.

Viņi sadevās rokas. «Braucam!»

«Uz kurieni, uz kurieni?» iekliedzās saimnieks, pamodies un uzlūkodams abus ieplēstām acīm. «Nē, kundziņi! liku jau noņemt riteni jūsu ekipažai, bet jūsu ērzeli, Platon Michai- lovič, aizdzina piecpadsmi verstis no šejienes. Nē, šodien jūs te pārgulēsiet, bet rit pēc agrām pusdienām varat braukt.»

Ko ar Petuchu varēja iesākt? Nācās palikt. Par to viņi tika atalgoti ar brīnišķīgu pavasara

vakaru. Mājastēvs izrīkoja braucienu pa upi. Divpadsmit airētāju, divdesmit četros airos ar dziesmām vizināja viņus pa spoguļgludā ezera līmeni. No ezera viņi iebrauca upē, bezgalīgā, gar abām pusēm lēzeniem krastiem, arvien un arvien paliekdamies zem zvejas ierīču virvēm, kas bija pārvilkta šķērsu pāri upei. Kaut jel kur manītu ūdeni mutuļojam; acu priekšā tikai mēmi viena pēc otras mainījās ainavas, birztala aiz birztalas iepriecēja acis katra ar citādu koku grupējumu. Airētāji, reizē vilkdami divdesmit četrus airus, reizē pacēla tos — un kuteris, pats no sevis, kā viegls putns, traucās pa nekustīgo spoguļvirsu. Priekšdziedātājs, plecīgs puisis, trešais no stūres, uzņēma tīrā, skanīgā balsī, it kā lakstīgalas mēlē dziesmas sākumu, pieci piedziedāja, seši vilka, un dziesma izplūda bezgalīgi plaša kā pati Krievija. Un Petuchs sasparojies rēca līdzī, piebalsoja, kur korim pietrūka spēka, un pat Čičikovs sajuta, ka viņš ir krievs. Vienīgi Platonovs domāja: «Kas par prātu šajā sērīgajā dziesmā? Vēl lielākas skumjas uzmācas dvēselei.»

Mājup atgriezās jau krēslā. Airi tumsā šķēla ūdeni, kurā vairs neatspoguļojās debesis. Tumsā viņi piestāja krastā, kur bija sakurti ugunskuri;

uz trijkājiem zvejnieki vārīja zivju viru no dzīviem kīšiem. Visi jau bija mājās. Sādžas lopi un putni sen jau bija pārdzīti no ganībām, un sen jau bija nogūlušies viņu saceltie putekli, un gani, pārdzinuši tos, stāvēja pie vārtiem, gaidīdami piena krūzi un aicinājumu uz zivju viru. Naksnīgajā gaisā skanēja klusa laužu čala, suņu riešana kaut kur svešās sādžās. Uzlēca mēness, apgaismojās satumsusī apkārtne, un viss kļuva gaišs. Brīnišķīgas ainavas! Bet nebija neviena, kas par tām priecātos. Nikolaša un Aleksaša, kuri tagad varētu sēties divos brašos kumeļos un sacenzdamies auļot pa šo krāšņo ainavu, domāja par Maskavu, par konditorejām, par teātriem, par ko tiem bija pilnu galvu sastāstījis kāds no galvaspilsētas atbraucis kadets; viņu tēvs domāja par to, kā pārēdināt savus viesus; Platonovs snauda. Vidszīvāks izrādījās Čičikovs. «Ech, nudien! kādreiz iegūšu sādželi!» Un viņš domāja jau par sieviņu un čičikēniem.

Bet pie vakariņām atkal pārēdās. Kad Pāvels Ivanovičs iegāja ierādītā guļamtelpā un, nolikdamies gultā, aptaustīja savu vēderiņu: «Bungas!» [viņš] teica: «nekāds policijmeistars netiks iekšā.» Vajadzēja sagadīties, ka aiz sienas

atradās saimnieka kabinets. Siena izrādījās plāna, un varēja dzirdēt visu, kas aiz tās tika runāts. Namatēvs pasūtīja pavāram rīt agrā brokasta vietā gatavot īstas pusdienas, — un kā pasū-tīja! Pat mironim rastos apetīts.

«Zivju pastēti tu taisi uz četri stūri,» viņš teica, šmaksti-nādams un elpu vilkdams. «Vienā stūrī saliec stores vaigus un muguras gabaliņus, otrā griķu biezputru ar sēnītēm un sīpoliņiem, saldus pieņus, smadzenes un vēl kaut ko tādu, pats jau zini, kaut ko tādu... No vienas puses, saproti, vaja-dzīgs tāds brūngans sacepums, bet no otras vieglāks. Un no apakšas... izcep tā, zini, lai viss piesātinātos, lai sviesta būtu ne par daudz, ne par maz, visa pastētē tā, zini, ne nu izjuktu, bet izkustu mutē kā sniegs, tā ka pat nejūti.» Šādi rīkodams, Petuchs laizīja lūpas un šmakstināja ar mēli.

«Velns rāvis! neļaus gulēt,» domāja Čičikovs un ietina galvu segā, lai nekā nedzirdētu. Bet dzirdēja arī cauri segai:

«Bet stori labi nogarnē ar biešu zvaigznītēm, bērzlapītēm. gailenītēm, tad vēl, zini, rācenīšus, burkāniņus, pupiņas, pieliec, zini, visus tā, lai būtu, kā nākas, un garnējumu, visādus

garnējumus vairāk. Un cūkas kuņģī ievieto mazliet ledu, lai tas labi piepūstos.»

Petuchs pasūtīja vēl daudz ēdienu. Dzirdēja tikai: «Izcep, piecep, ļauj labi izsust!» Čičikovs iemīga pie kaut kāda tītara.

Nākamajā dienā viesi tā pārēdās, ka Platonovs vairs ne-spēja jāšus ceļot. Ērzeli aizsūtīja mājās ar Petucha zirgu puisi. Viņi sasēdās puskarietē. Resnu purnu suns kūtri sekoja ratiem: viņš arī bija pārēdies.

«Tas nu ir par daudz,» Čičikovs teica, kad viņi izbrauca no pagalma.

«Un neskumst, lūk, kas kaitina!»

«Ja man būtu, kā tev, septiņdesmit tūkstoši gada ienākumu,» nodomāja Čičikovs, «es skumjas pat tuvumā nelaistu. Lūk, akciznieks Murazovs, — viegli pateikt, — desmit miljonu ... Kas par ķērienu!»

«Vai jums nav apgrūtināši pie manis iegriezties? Man gribētos atvadīties no māsas un svaiņa.»

«Ar lielāko prieku,» sacīja Čičikovs.

«Viņš mums te vislabākais saimnieks. Viņš, mans kungs, saņēma 200 tūkstošus gada ienākuma no tādas muižas, kas pirms astoņiem gadiem pat

divdesmit neienesa.» ' «Ak, protams, tas ir Joti cienījams vīrs! Ļoti interesanti būs ar tādu cilvēku iepazīties. Kā ne? Tas, tā sakot... Bet kā viņu sauc?»

«Kostanžoglo.»

«Bet vārds un tēva vārds? atļaujiet zināt.»

«Konstantins Fjodorovičs.»

«Konstantins Fjodorovičs Kostanžoglo. Būs ļoti interesanti iepazīties. No pazišanās ar tādu cilvēku var daudz mācīties.»

Platonovs uzņēmās rīkot Selifanu, kas bija nepieciešami, jo tas tikko turējās uz bukas; Petruška divas reizes uz galvas izvēlās no ratiem, un beidzot vajadzēja viņu ar virvi piesiet pie bukas. «Lops tāds!» Čičikovs tikai atkātoja.

«Paraugieties, te sākas viņa zeme,» sacīja Platonovs: «pavisam cits skats.»

Un patiesi, viss lauks ar sētu mežu — koki virknēs kā šautras; aiz tā, augstāk, arī jauns mežs; vēl tālāk veca gārša, un viens par otru augstāks. Tad atkal jauns strēķis, biezu mežu apaudzis, vēl tālāk tāpat jauns mežs un atkal vecs. Un tā trīs reizes izbrauca cauri mežiem kā pa vāitiem sienā. «Viss tas viņam izaudzis kaut kādos astoņos, desmit gados, un citam pat

divdesmitos tāds nezaugs.»

«Kā viņš to panāca?»

«Pajautājiet viņam pašam. Tas ir tāds zemkopis — nekā viņš nedara velti. Viņš pazīst ne tikai augsnu, bet zina, kas kam blakus jāstāda, kādai labībai kaimiņos jāaug kādiem kokiem. Viss pie viņa nes trīs- un četrkārtīgu labumu. Mežs viņam nav tikai kokmateriālu dēļ vien, bet tā iekārtots, lai tādā un tādā vietā tas dotu laukiem tik un tik daudz mit-ruma, lai tik un tik daudz apmēslotu ar kritušām lapām, par tik un tik lai aizēnotu ... Kad apkaimē uznāk sausums, viņam sausuma nav; kad visapkārt neraža, viņam neražas nav. Žēl, ka es pats maz ko zinu par šīm lietām, neprotu izstāstīt, bet viņam ir tādi paņēmieni... Viņu saukā par burvi. Daudz daudz viņam ir visādu ... Bet tomēr, skumji...»

«Patiesi, tas ir apbrīnojams vīrs,» nodomāja Čičikovs. «Zel, ka jaunais cilvēks tik pavisam un neprot pastāstīt.»

Beidzot parādījās sādža. Gluži kā kāda pilsēta ar daudzām mājām tā plētās pa trim uzkalniem, šķērsota milzīgām labī-bas kaudzēm un stirpām, un visam tam pāri rēgojās trīs baznīcas. «Jā,» nodomāja Čičikovs: «redzams, ka te mājō

saimnieks dūzis.» Ēkas visas stipras; ielas labā kārtībā; kur kādus ratus redzēja — rati bija stipri un jauni; zemnieki, ko gadījās sastapt, ar gudru sejas izteiksmi; ragu lopi — tīrā izlase; pat zemnieka cūka izskatījās pēc muižnieka. No skata varētu sacīt, ka te, lūk, dzīvo tie zemnieki, kuri, kā dziesmā dzied, ar lāpstu sudrabu rauš. Neredzēja te ne angļu parku, ne mākslīgu mauru, bet, kā senos laikos, līdz pašai muižai stiepās noliktavu un strādnieku māju prospekts, lai kungam būtu viss redzams, kas notiek apkārtnē; uz muižas augstā jumta pacēlās vēl augstāks tornītis, ne skaistuma dēļ, bet lai no šejienes novērotu darbiniekus attālākos laukos. Pie lie-veņa viņus sagaidīja kalpi, braši, pavisam ne tādi kā dzērājs Petruška, kaut gan tie nebija frakās, bet zilas pašaustas vad-malas kazaku čekmeņos.

Namamāte iztecēja pati uz lieveņa. Viņa bija svaiga kā asinis ar pienu; skaista kā jauks dieva laiciņš; Platonovam līdzīga kā divi ūdens pilieni, tikai ar to izšķirību, ka viņa nebija tik gurdena kā viņš, bet jautra un runīga.

«Sveiks, brāl! Kā es priecājos, ka atbrauci. Tikai Konstan- tina nav mājās; bet viņš drīz būs.»

«Kur tad viņš?»

«Darīšanās sādžā ar kaut kādiem uzpircējiem,» viņa flacīja» vezdama viesus istabā.

Čičikovs ar interesi vēroja šā neparastā cilvēka, kas saņem 200 tūkstošus, dzīvokli, domādams pēc tā uzminēt paša saim-nieka īpašības, tāpat kā pēc tukša gliemežvāka spriež par austeri vai gliemezi, kas kādreiz tajā iemitis un atstājis tur savu nospiedumu. Bet ne pie kāda slēdziena nevarēja tikt. Visas istabas bija vienkāršas, pat tukšas: ne fresku, ne gleznu, ne bronzas, ne puķu, ne etažeru ar porcelānu, pat ne grāmatu. Vārdu sakot, viss liecināja, ka būtes, kas apdzīvo šīs telpas, galvenā dzīve nebūt nenoritēja istabu četrās sienās, bet laukā, un pašas domas netika vis iepriekš izdomātas pa sibiritu paražai pie uguns, kamina priekšā, mīkstās at-zveltnēs, bet turpat, darba vietā tās radās galvā un turpat, kur radušās, pārvērtās darbā. Istabās Čičikovs varēja ievērot tikai sievietes mājturības pēdas: uz galdiem un krēsliem bija salikti tīri liepu koka dēļi un uz tiem, žāvēšanai, izklātas kaut kādas ziedu lapiņas ...

«Kas tie tev, mās, par mēsliem te izlikti?» Platonovs jautāja.

«Kā tā, mēsli!» sacīja mājasmāte. «Tas ir vislabākais līdzeklis pret drudzi. Pagājušajā [gadā] mēs ar to izdziedējām visus zemniekus. Bet tas te ir liķieriem; un tas — ievārījumiem. Jūs arvien smejaties par ievārījumiem un iesālījumiem, bet tad, kad ēdat, paši uzlielāt.»

Platonovs piegāja pie klavierēm un sāka šķirstīt notis.

«Ak kungs! vecos laikus atceries!» viņš teica. «Vai tev nav kauna, mās?»

«Atvaino, brāl, ar muziķu nodarboties man jau sen nav vaļas. Man ir astoņus gadus veca meita, kura jāmāca. Nodot viņu kādas svežemes guvernantes rokās tikai tādēļ, lai pašai būtu brīvs laiks muzicēšanai, — nē, atvaino, brāl, to es ne-darīšu.»

«Ak, cik apnicīga tu esi kļuvusi, mās!» brālis teica un pie-gāja pie loga. «Bet, lūk, viņš! nāk, nāk!» iesaucās Platonovs.

Čičikovs arī traucās pie loga. Lievenim tuvojās gadus četrdesmit vecs cilvēks, kustīgs, tumšu sejas krāsu, kamiļ- vilnas auduma svārkos. Apģērbam viņš nemēdza piegriezt vērību. Galvā tam bija tripa cepure. Abās pusēs viņam, cepurēm rokās, gāja divi zemākas kārtas

laudis, — gāja, par kaut ko sarunājās, sprieda: viens — vienkāršs zemnieks, otrs — kaut kāds no citas puses atbraucis kulaks un rūdīts

Septinieks, zilā kroku svārkā. Tā kā viņi visi apstājās pie lieveņa, tad istabā varēja sadzirdēt viņu valodas.

«Lūk, ko jūs vislabāk izdariat: atpērcieties no sava kunga. Aizdošu jums naudu: pēc tam jūs man to atstrādāsiet.»

«Nē, Konstantin Fjodorovič, kālab mums atpirkties? Ne-miet jūs mūs. Pie jums var visas gudrības izmācīties. Tik gudru cilvēku nekur visā pasaulē neatrast. Tagad, lūk, tā nelaime, ka nekā vairs nevar sevi pasargāt. Krodznieki ap-gādājuši tādus šelķinus, ka no vienas glāzītes tā sāk svīlt vēderā, ka vai spaini ūdens būtu jāuzdzer: nespēj ne attap-ties un esi visu nolaidis. Daudz kārdinājumu. Nudien, liekas, pats nelabais pasaulē saimnieko! Viss tiek iekārtots, lai mul-sinātu zemniekus: ir tabaka, ir visas tādas... Ko darīt, Konstantin Fjodorovič? Cilvēks vien esi, nenoturēsies.»

«Paklau: tad redzi, kas par lietu. Tomēr pie manis ir ne-brīvība. Tiesa, no sākuma tūlīt tu dabūsi visu — ir govi, ir zirgu; bet lieta tā, ka es

no zemniekiem prasu tā kā nekur citur. Pie manis — strādā, tā ir pirmā lieta! vienalga, man vai pats sev, bet gulšnavāt es nevienam nejauju. Pats strādāju kā vērsis, un tāpat zemnieki pie manis, tāpēc ka esmu pie-redzējis: visi nieki galvā rodas no tā, ka nestrādā. Tātad padomājiet par to visi pulkā un apspriedieties savā starpā.»

«Mēs jau apspriedāmies par to, Konstantin Fjodorovič. Un arī veci ļaudis saka: ko tur runāt! pie jums katrs zem-nieks ir bagāts: tie nav nieki; un garīdznieki jums tādi žēl-sirdīgi. Bet mums pat tos atņēma, un nav, kas apbedī.»

«Tomēr ej un apspriedies.»

«Klausos.»

«Tad nu esiet tik labs, Konstantin Fjodorovič... nolai-diet,» sacīja otrā pusē stāvošais atbraucējs kulaks zilajā svārkā.

«Teicu jau: neesmu uz kaulēšanos. Ar mani nav tā kā pie cita muižnieka, kuram tu piebrauc tieši pirms paša nomaksas termiņa lombardā. Es jūs visus pazīstu: jums ir visu saraksti, kam un kad ir maksājams. Kas tur par gudrību? Viņu spiež, nu, un viņš tev atdos par puscenu. Bet kam man tava nauda? Pie manis manta lai gul kaut vai trīs gadus: man lombardam nav jāmaksā.»

«Pareizi, Konstantin Fjodorovič. Es to tikai tā, lai arī turpmāk būtu ar jums sakari, bet nevis kāda pašlabuma dēļ.

Saņemiet, lūdzami, trīs tūkstošus rokas naudas.» Kulaks izvilka no azots žūksni nosmulētu asignāciju, Kostanžoglo Joti aukstasinīgi to saņēma un nepārskaitījis iebāza savā svārka pakalējā kabatā.

«Hm!» nodomāja Čičikovs: «taisni tā kā kabatas lakatiņu!» Kostanžoglo parādījās viesistabas durvīs. Vēl vairāk Čičikovu pārsteidza viņa tumšā sejas krāsa, melnie, vietām jau priekšlaikus nosirmojušie raupjie mati, dzīvā acu izteiksme un strauja dienvidnieka skarbums. Viņš nebija gluži krievs. Pats viņš nezināja, no kurienes cēlušies viņa senči. Ar saviem radu rakstiem viņš nenodarbojās, zinādams, ka pie skaidrības netiks, un citas valodas viņš neprata kā tikai krievu.

Platonovs iepazīstināja Čičikovu. Viņi saskūpstījās.

«Lai izārstētos no skumšanas, Konstantin, man ienāca prātā pabraukāties pa dažādām gubernām,» Platonovs sacīja: «un, lūk, Pāvels Ivanovičs man piedāvāja braukt viņam līdz.»

«Jauki,» sacīja Kostanžoglo. «Uz kādām vietām tad,» viņš turpināja, laipni griezdamies pret Čičikovu: «esat nodomājis virzīt savu ceļojumu?»

«Jāatzīstas,» Čičikovs teica, laipni noliekdams galvu sānis un tai pašā laikā ar roku glāstīdams krēsla atzveltni: «pa-gaidām braucu ne tik daudz savās darīšanās kā cita labā: ģenerālis Betriščevs, tuvs draugs un, var sacīt, labdaris, lūdza apciemot radniekus. Protams, radi paliek radi, bet pa dajai, tā sacīt, braucu arī sevis pēc; jo īsti, nerunājot nemaz par labumu, kas var būt attiecībā pret hemoroidiem, redzēt pa-sauli, pabūt ļaudīs — ir tā sacīt, dzīva grāmata, dzīves skola.»

«Jā, nav par ļaunu ieskatīties citos kaktos.»

«Lieliski atlāvāties piezīmēt: īsti, patiesi, nav par ļaunu. Tur var redzēt daudz ko, kas citādi paliktu neredzēts; var satikt ļaudīs, kurus citādi nesatiktu. Saruna ar dažu labu ir zelta vērts, kā, piemēram, tagad gadījies... Griežos pie jums, godājamais, Konstantin Fjodorovič, pamāciet, pamāciet, vel-dzējiet manas patiesības izpratnes slāpes. Gaidu kā debesu mannu jūsu saldus vārdus.»

«Ko tad gan īsti?... ko pamācīt?» apmulsis

sacīja Kos-tanžoglo. «Pats es esmu mācījies par vara grašiem.»

«Pamāciet gudrībā, cienījamais, gudrībā, — gudrībā vadīt grūto lauksaimniecības darbu, gudrībā gūt drošus ienākumus, iedzīvoties mantā, nevis sapņotā, bet taustāmā, tā izpildot pilsoņa pienākumus, izpelnoties tautas brāļu cienību.»

«Vai zināt ko,» sacīja Kostanžoglo, domīgi viņā paraudzī- damies: «palieciet pie manis kādu dieniņu. Es jums izrādīšu visu saimniecību un visu izstāstīšu. Tad redzēsiet, ka tur ne-kādas gudrības nav.»

«Protams, palieciet,» sacīja namamāte un, griezdamās pie brāļa, piebilda: «Paliec, brāl: kur tev steigties?»

«Man vienalga. Kā Pāvels Ivanovičs domā?»

«Es arī tāpat, ar lielāko prieku ... Bet redziet, kāds ap-stāklis: ģeneraļa Betriščeva radnieks, kāds pulkvedis Koš- karevs...»

«Tas taču ir traks cilvēks.»

«Tā gan, traks. Es jau pie viņa nebrauktu, bet ģenerālis Betriščevs, tuvs draugs un, tā sacīt, labvēlis ...»

«Tādā gadījumā vai zināt ko?» sacīja

[Kostanžoglo]: «brauciet, pat desmit verstis nav līdz viņam. Man jau sajūgti vieglie rati — brauciet pie viņa tūlīt. Uz tēju paspēsiet būt atpakaļ.»

«Lieliska doma!» iesaucās Čičikovs, paķerdams platmali.

Piebrauca droška un pusstundas laikā aizvizināja viņu pie pulkveža. Visa sādža bija kā sajaukta: jaunceltnes, pārbūves, kaļķu čupas, ķieģeļu grēdas, baļķu kaudzes visās ielās. Bija sacelti kaut kādi kroņa iestādēm līdzīgi nami. Uz viena bija lasāms zelta burtiem: Lauksaimniecības rīku de/jo; uz cita: Galvenā rēķinu ekspedīcija; tālāk: Sādžas lietu komiteja; Zemnieku normālās izglītības skola. Ar vienu vārdu, velns viņu zina, kā tur nebija!

Pulkvedi viņš sastapa stāvam pie kantora pulsts ar spalvu zobos. Pulkvedis Čičikovu saņēma ļoti laipni. No izskata pulkvedis bija vislabākais, vispieklājīgākais cilvēks: sāka viņam stāstīt par to, kādas pūles bijušas pacelt muižu līdz tagadējai labklājībai; ar nožēlu sūdzējās, cik grūti likt sa-prast zemniekam, ka ir augstākas tieksmes, pie kā cilvēks tiek ar apgaismību, mākslām un daiļdarbiem; ka Jīdz šim viņam vēl nav izdevies

piespiest sādžas sievietes valkāt kor-seti, turpreti Vācijā, kur viņš ar pulku stāvējis 14. gadā, dzirnavnieka meita pratusi pat klavieres spēlēt, bet ka tomēr, nevērojot visu analfabētu tiepšanos, viņš noteikti tikšot tiktāl, ka viņa sādžas zemnieks, sekodams arklam, tai

pašā laikā lasīs grāmatu par Franklina zibeņnovadītājiem vai Vergila Heroikas, vai Ķīmisko augsnas pētīšanu.

«Nezi, vai izdosies!» nodomāja Čičikovs. «Bet es vēl ar-vien neesmu izlasījis «Grāfieni Lavaljeru»: nekad neiznāk laika.»

Vēl daudz pulkvedis stāstīja par to, kā vest laudis pie lab-klājības. Lielu nozīmi viņš piešķīra apgērbam: viņš lika ķīlā savu galvu, ka, ja tikai pusi krievu zemnieku iegērbtu vācu biksēs, — paceltos zinātnes, paceltos tirdzniecība, un Krie-vijai atnāktu zelta laiks.

Čičikovs klausījās, klausījās, vērīgi tam acīs raudzīdamies, un beidzot sacīja: «Ar šo, liekas, nav jāceremonējas»; un tūlīt paziņoja, ka tā un tā, viņam vajadzīgas dvēseles, ar līgumu apstiprināšanu un visu, kā nākas.

«Kā no jūsu valodas varu izprast,» sacīja pulkvedis, ne drusku neapmulsis: «tad tas ir

lūgums, vai ne?»

«Tieši tā.»

«Tādā gadījumā izsakiet to rakstiski. Lūgums ies raportu un ziņojumu pieņemšanas kantorī. Kantoris, to atzīmējis, nodos man: no manis tas ies tālāk uz lauksaimniecības lietu komiteju; no turienes, pēc izdarītām izziņām, nāks pārvald-nieka rokās. Pārvaldnieks kopā ar sekretāru ...»

«Apžēlojieties!» iesaucās Čičikovs, «tā taču tas ievilksies diezin cik ilgi! Un kā lai to rakstiski izsaku? Tā taču ir tāda lieta ... Dvēseles zināmā mērā ir ... mirušas.»

«Ļoti labi. Tā arī uzrakstiet, ka dvēseles zināmā mērā mi-rušas.»

«Bet kā tad tā — mirušas? Tā taču nevar rakstīt. Kaut arī tās mirušas, bet vajag, lai liktos, it kā viņas būtu dzīvas.»

«Labi. Tad rakstiet tā: bet vajag vai prasās, būtu vēlams, jāparūpējas, lai liktos, it kā viņas būtu dzīvas. Bez rakstveida iesnieguma tas nav izdarāms. Piemērs — Anglija un pat pats Napoleons. Es pats norīkošu komisjonāru, kas jūs izvadās pa visām vietām.»

Viņš piezvanīja. Ieradās kāds cilvēks.

«Sekretar! Pasaukt šurp komisjonāru!» Atnāca komisio-nārs, kaut kāds ne lāga zemnieks, ne lāga ierēdnis. «Lūk, viņš jūs pavadīs pa vajadzīgajām vietām.»

Ko iesākt ar pulkvedi? Aiz ziņkāres Čičikovs nolēma iet ar komisjonāru apskatīt visas šīs visvajadzīgākās vietas. Ra-portu iesniegšanas kantoris eksistēja tikai uz izkārtnes, un durvis bija noslēgtas. Tā lietvedis Chruļevs bija pārcelts uz jaunnodibināto sādžas celtniecības komiteju. Viņa vietā bija stājies kambarsulainis Berezovskis; bet arī tas izrādījās no celtniecības komisijas kaut kur aizkomandēts. Viņi devās uz lauksaimniecības lietu departamentu — tur viss tiek pār-kārtots; pamodināja kādu piedzērušos, bet ne pie kāda prāta netika. «Mums te tikai mulžošanās,» beidzot komisjonārs sacīja Čičikovam. «Kungu vazā aiz deguna. Visu pie mums rīko celtniecības komisija: atrauj visus no darba, sūta, kur grib. Vienīgi celtniecības komisijā pie mums ir izdevīgi būt.» Redzams, viņš bija nemierā ar celtniecības komisiju. Tālāko Čičikovs pats nevēlējās redzēt. Atgriezies pastāstīja pulk-vedim, ka tā un tā, ka viņam te viss viena putra un ne pie kādas skaidrības nav

iespējams tikt un ka raportu iesniegšanas komisijas nepavisam nav.

Pulkvedis iedegās cēlā sašutumā, par pateicības zīmi cieši paspieda Čičikova roku. Turpat, paķēris papīru un spalvu, uzrakstīja astoņus visstingrākos pieprasījumus: uz kāda pa-mata celtniecības komisija patvarīgi dod rīkojumus tai ne-pakļautajiem ierēdņiem? Kā virspārvaldnieks varēja pieļaut, ka pārstāvis, savas lietas nenodevis, aizgājis citur? un kā lauksaimniecības lietu komiteja vienaldzīgi var noskatīties, ka raportu un ziņojumu nodošanas kantora nepavisam nav?

«Nu būs tracis!» nodomāja Čičikovs un taisījās jau braukt projām.

«Nē, es jūs nelaidīšu ... Tagad ir aizskarta mana personīgā godkārība. Es pierādīšu, ko nozīmē organiska, pareiza saim-niecības iekārta. Es jūsu lietu uzticēšu tādām cilvēkam, kas viens pats atsver visus: beidzis universitātes kursu. Redziet, kādi man ir dzimtļaudis! Lai nezaudētu dārgo laiku, paze-mīgi lūdzu jūs pasēdēt manā bibliotēkā,» sacīja pulkvedis, atvērdams sānu durvis. «Tur ir grāmatas, papīrs, spalvas, zīmuļi, viss. Izmantojiet, izmantojiet visu: jūs esat kungs.

Izglītībai jābūt visiem pieejamai.»

Tā runāja Koškarevs, ievēzdam viņu grāmatu krātuvē. Tā bija milzīga zāle, no apakšas līdz augšai piebāzta grāma-tām. Te bija pat izbāzti dzīvnieki. Grāmatas visās nozarēs: par mežkopību, lopkopību, cūkkopību, dārzkopību; speciāli žurnāli — visās nozarēs, — uz kuriem tikai jāparakstās, bet kurus neviens nelasa. Redzēdams, ka visas šīs grāmatas ne-bija patīkamam laika kavēklim, viņš pievērsās citam skapim — no vilka uzskriedams lācim: visas grāmatas par filo-zofiju. Viņa acu priekšā rēgojās seši vareni sējumi, ar nosau-kumu: «Ievads sagatavošanai domāšanas laukā. Vispārējības, kopīguma, būtības teorija, un sabiedriskās ražošanas abpusējās dalīšanas organisko pamatu izpratnes pielietošana.» Lai cik Čičikovs šķirstīja grāmatu, ik lappusē, — parādība, attīstība, abstrakts, noslēgtība un ieslēgtība, un velns zina, kā visa tur nebija! «Tas nav man,» Čičikovs teica un griezās pie trešā skapja, kurā bija grāmatas par mākslu. Te viņš izvilka kādu biezu sējumu ar ne visai rātnām mitoloģiskām bildītēm un sāka tās aplūkot. Tāda veida bildītes patīk vec-puišiem vidējos gados, bet dažkārt arī tiem vecīšiem, kuri

uzmundrina sevi ar baletiem un citām piparotām lietām. Izšķirstījis vienu grāmatu, Čičikovs taisījās ņemt otru tādu pašu, bet tad ienāca pulkvedis Koškarevs ar starojošu seju un papīru.

«Viss izdarīts un izdarīts uz labāko! Cilvēks, par kuru jums stāstīju, noteikti ir ģēnijs. Par to es viņu nostādīšu augstāk par visiem un ierīkošu viņam vienam pašam veselu departamentu. Paraugiet, kas par gaišu galvu un kā viņš nedaudz minūtēs visu nokārtojis.»

«Nu, paldies dievam!» nodomāja Čičikovs un sagatavojās klausīties. Pulkvedis sāka lasīt:

«Ķerdamies pie jūsu augstdzimtības uzliktā uzdevuma pārdomāšanas, man ir gods ziņot par to:

I-kārt. Jau pats kolēģiju padomnieka un kavaliera Pāvela Ivanoviča Cičikova lūgums satur sevī pārpratumu, jo neap-domīgā kārtā revīzijas dvēseles ir nosauktas par mirušām. Ar to, jādomā, viņiem labpatikās apzīmēt nāvei tuvas, bet ne mirušas. Šāds nosaukums vien jau norāda uz zinātņu empirisku studēšanu, liekas, ne tālāk par draudzes skolu, jo dvēsele ir nemirstīga.»

«Velna zellis!» apstādamies pašapmierināti sacīja Koška-revs: «Te viņš jums mazliet iedzēlis!

Bet atzīstieties pats, kas par drošu spalvu!»

«II-kārt, muižā nav nekādu neieķīlātu revīzijas dvēseļu, ne tikai tuvu nāvei, bet tamlīdz visādu citu, jo visas kopā ir ne tikai ieķīlātas bez atlikuma, bet arī pārķīlātas, piemētot pa pusotra simta rubļu uz dvēseli, izņemot nelielo Gurmilovkas sādžu, par kuru ir strīds sakarā ar prāvošanos ar muiž-nieku Prediščevu un tādēļ tā sekvestrēta, par ko izziņots «Maskovskije Vedomostji» 42. numurā.»

«Kāpēc jūs man to neziņojāt agrāk? Kāpēc nieku dēļ aiz-kavējāt?» Čičikovs noskaidro sacīja.

«Nu jā! bija taču vajadzīgs, ka jūs to visu redzat rakstveidības formā. Tā nav joks. Neapzinīgi katrs muļķis var redzēt, bet vajag apzinīgi.»

Dusmās Čičikovs tvēra cepuri un skriešus atstāja māju bez kādām pieklājības formām: viņš bija saniknots. Kučieris gaidīja pie ratiem braukšanas kārtībā, zinādams, ka velti nojūgt zirgus, tāpēc ka par barību būtu vajadzīgs rakstisks lūgums un rezolūciju, izsniegt auzas zirgiem, saņemt tikai otrā dienā. Tomēr pulkvedis izskrēja līdzī; viņš ar varu spieda Čičikova roku, piespieda to pie sirds un pateicās

viņam, ka viņš devis iespēju viņam pieredzēt praksē, kā lietas noris; ka nepieciešams ir rājiens un sapurināšana, tāpēc ka viss tiecas iesnausties un pārvaldes atsperes ierūsē un at-slābst; ka, pateicoties šim gadījumam, viņam radusies lai-mīga doma — radīt jaunu komisiju, kas sauksies celtniecības komisijas uzraudzības komisija, tā ka tad neviens vairs ne-uzdrošināsies zagt.

Neapmierināts un noskaities čičikovs pārbrauca vēlu, kad sen jau dega sveces.

«Kā tad jūs tā aizkavējāties?» Kostanžoglo jautāja, tikko viņš parādījās durvīs.

«Par ko jūs tā ar viņu tik ilgi spriedāt?» jautāja Platonovs.

«Savu mūžu tādu muļķi neesmu redzējis,» sacīja Čičikovs.

«Tas vēl nekas,» sacīja Kostanžoglo. «Koškarevs ir iepriecinoša parādība. Viņš vajadzīgs tādēļ, ka viņā atspoguļojas karikatūrā un redzamāk visu mūsu gudrinieku muļķības, — visu šo gudrinieku, kuri, papriekš neiepazinušies ar savējo, savāc muļķības svešumā. Lūk, kādi muižnieki tagad saradušies; ierīkojuši gan kantorus, gan manufaktūras, gan skolas, gan

komisijas, un velns viņu sažina, ko visu vēl ne! Redz, tādi ir šie gudrinieki! Jau sākām uzplaukt pēc divpadsmitā gada frančiem, bet tagad atkal no jauna jauc visu kopā. Pa-tiesi, vēl sliktāk nekā francūzis visu sajaukuši, tā ka tagad kaut kāds Pēteris Petrovičs Petuchs vēl jāuzskata par labu muižnieku.

«Bet viņš tagad arī iekļājis lombardā,» sacīja Čičikovs.

«Nu jā, viss lombardā, viss iet lombardā.» To teicis, Kos-tanžoglo sāka pamazām iekaist. «Are, platmaļu, sveču rūp-nīcas, — no Londonas izraksta sveču meistarus, kļuvis par tirgoni! Muižnieks — tāda cienījama kārtā — iet manufak-turistos, fabrikantos! Vērpjamās mašīnas ... muslinu pilsētas slampām, paklīdenēm...»

«Bet tev pašam arī ir fabrikas,» piezīmēja Platonovs.

«Kas tad tās ierīkoja? Pašas radās! Uzkrājās vilna, nav kur likt — sāku aust vadmalu, un biezu, vienkāršu, — par lētu naudu tepat tirgos man to izķer, — zemniekam vajadzīga, paša zemniekam. Zivju rūpnieki sešu gadu laikā manā krastā sagāza zivju zvīņas tādu kaudzi, — nu, kur

to likt? sāku no zvīnām vārīt līmi un nopelnīju četrdesmit tūkstošus. Pie manis viss tā iet.»

«Skat, kāds velns!» nodomāja Čičikovs, cieši viņā parau- dzīdamies: «tam tik ir rausēja ķetna!»

«Un tikai tādēļ arī ķēros pie šīm lietām, ka te bija uzklī-duši daudz strādnieku, kuriem būtu jāmirst badā: bada gads no šo fabrikantu žēlastības, kuri bija nokavējuši apsēt lau-kus. Tādu fabriku man, brāl, sanāks daudz. Ik gadus cita fabrika, raugoties pēc tā, kādas paliekas un atkritumi sakrā-jušies. Novēro tikai uzmanīgāk savu saimniecību,— katrs mēsls dos ienākumus, vai tad to atstumsi, teiksi: nevajag! Es taču tam neceļu pilis ar kolonām un frontoniem.»

«Tas ir brīnišķīgi... Bet visbrīnišķīgākais ir tas, ka katrs mēsls dod ienākumu,» sacīja Čičikovs.

«Kā ne! Ja tikai lietu ņem vienkārši, kāda tā ir; bet katrs uzstājas kāmechanīķis: katrs grib atvērt lādīti ar instru-mentu, bet ne vienkārši. Šim nolūkam viņš brauc speciāli uz Angliju, re, kas par lietu! Nelgas!» To teicis, Kostanžoglo nosplāvās. «Un, atgriezies no ārzemēm, būs simtkārt lielāks nelga!»

«Ak Konstantin! Tu atkal dusmojies,» ar nemieru piezī-mēja sieva. «Taču zini, ka tas tev

kaitīgi.»

«Kā lai nedusmojas? Ja tā būtu sveša lieta, bet tā taču tuva paša siidij; kaitina tas, ka krievu raksturs bojājas; lūk, krievu dabā parādījies donkichotisms, kāds nekad nav bijis: Ienāk viņam prātā izglītība — top viņš Don-Kichots: ierīko tādas skolas, kādas pat muļķis neizdomās. No skolas iznāk žāds cilvēks, kas nekur nav derīgs: ne sādžā, ne pilsētā, tikai dzērājs, bet jūtas liels. Metas viņš uz cilvēkmīlestību — top par cilvēkmīlas Don-Kichotu: sabūvēs par veselu miljonu visnejēdzīgākās slimnīcas un iestādes ar kolonām, nobankro- tēs un ļaus visiem izklīst pa pasauli — te tev nu ir cilvēk-mīlestība!»

Gar izglītību Cičikovam nebija daļas. Viņam gribējās sīki apjautāties par to, kā katrs mēsls var dot ienākumus; bet Kostanžoglo viņam nepavisam neļāva tikt pie vārda: žultaina valoda bija sākusi plūst pār viņa lūpām, tā ka viņš vairs nespēja to apturēt.

«Prāto, kā dot zemniekiem izglītību ... bet vispirms pa-taisi viņu bagātu un par labu saimnieku, tālāk viņš pats izmācīsies. Jūs pat nevarat iedomāties, cik muļķīga kļuvusi pasaule tagad, mūsu dienās! Par ko šie skribenti tagad

rak-sta! Izdod kaut kādu grāmateli, un visi tūlīt krīt uz to.. Re, par ko sākuši runāt: «Zemnieks dzīvo pārāk vienkārši; viņš jāiepazīstina ar greznības priekšmetiem, viņam jāiedveš prasības, kas stāv pāri viņa apstākļiem...» Kā paši, pateicoties šai greznībai, kļuvuši par lupatām, bet ne cilvēkiem, un ka velns viņu zina kādas slimības saradušās un ka nav vairs pat astoņpadsmit gadu veca ženča, kurš jau visu ne-būtu izbaudījis: ir zobu tam nav, ir gaiva tam kaila kā pūslis, — tā tagad grib tos arī tiktāl dabūt. Paldies dievam, ka mums vēl palikusi kaut viena veselīga kārtā, kas nav iepazinusi ar šīm ickārēm. Par to mums vienkārši jāpateicas dievam. Un zemes rūķis mums ir visaugstāk vērtējams, — ko jūs viņu aiztiekat? Lai dievs dod, ka visi būtu tādi lkāļ zemkopji!»

«Tātad jūs domājat, ka visienesīgākā nodarbošanās ir zemkopība?» Čičikovs jautāja.

«Vispareizākā, bet ne ienesīgākā. Ir sacīts: ar sviedriem vaigā kop savu zemi. Te nav ko gudrot. Mūžu pieredze jau pierādījusi, ka zemkopja kārtā cilvēks ir tikumīgāks, tīrāks, cēlāks, augstāks. Es nesaku, ka neko citu nevajadzētu darīt, bet visa pamatam jābūt zemkopībai — lūk, kā! Fabrikas

rā-sies pašas no sevis un rāsies tādas, kādas pienākas, — tādas, kas tepat cilvēkam pie rokas, nepieciešamas, bet nevis šīm dažādām vajadzībām, kas bojā šīsdienas cilvēkus. Ne tās fab-rikas, kas, lai varētu pastāvēt un ražot, lieto visneglītākos līdzekļus, noved nelaimīgo tautu izvirtībā, postā. Es sev, lai ko tu viņu labā arī teiktu, nekad neierīkošu šīs augstākās

prasības veicinošu rūpniecību, ne tabakas, ne cukura, kaut vai pat miljons būtu jāzaudē. Ja jau pasaulē ieviešas izvir-tība, tad tikai ne ar manām rokām! Dieva priekšā gribu būt taisns ... Divdesmit gadu es dzīvoju kopā ar tautu; es zinu, kādas tam sekas.»

«Man visvairāk jābrīnās, ka ar saprātīgu vadību var ko iegūt no paliekām un atkritumiem un ka katrs mēsls dod ienākumus.»

«Hm! politiskie ekonomi!» Kostanžoglo turpināja, neklau-sīdamies viņā, ar dzelīgu sarkasmu sejā. «Labi politiskie ekonomi! Muļķis sēž uz muļķa un tiek no muļķa dzīts — neredz tālāk par savu glupo degunu! Ēzelis, bet rāpjas ka-tedrā, uzliek acenes... Muļķi!» Un dusmās nosplāvās.

«Viss tas tā ir, un viss ir pareizi, tikai, lūdzams,

neskais-ties,» sacīja sieva: «it kā nevarētu par visu to runāt neuz-traucoties.»

«Klausoties jūsu vārdos, godājamais Konstantin Fjodoro-vič, tu, tā sakot, iedziļinies dzīves jēgā, satausti pašu lietas kodolu. Bet, atstājot pie malas vispārcilvēcisko, atļaujiet jūsu uzmanību pievērst privātām lietām. Ja, pieņemsim, man, kļuvušam par muižas, īpašnieku, būtu doma īsā laikā tapt tik bagātam, lai ar to, tā sacīt, pildītu īsto pilsoņa pienākumu, tad kādā ceļā, kā rīkoties?»

«Kā rīkoties, lai kļūtu bagāts?» iekrita Kostanžoglo. «Lūk. tā ...»

«Iesim vakariņās,» sacīja mājas māte, pieceldamās no dī-vana uri panākdamās uz istabas vidu, tīstīdama šallē savus jaunus, vēsumu sajutušos plecus.

Čičikovs pielēca no krēsla gandrīz ar militārā cilvēka veik-libu piedāvāja tai savu kāsi saliekto roku un veda viņu pa-rādes gaitā cauri divām istabām uz ēdamtelpām, kur uz galda jau ar noņemtu vāku stāvēja viras bļoda un izplatīja tīkamu viras smaržu, jauktu ar pirmajiem pavasara svai-gajiem zaļumiem un saknēm. Visi piesēdās ap galdu. Sulaiņi veikli tūlīt salika uz

galda visus ēdienus slēgtos mērces traukos un visu, kas vajadzīgs, pēc kam tūlīt izgāja: Kostanžoglo nemīlēja, ka sulaiņi noklausās kungu valodās, bet vēl jo vairāk, ka tie raugās viņa mutē, kad viņš ēd.

Sastrēbies viru un izdzēris glāzīti kāda lieliska, ungar- vīnam līdzīga dzēriena, Čičikovs teica namatēvam tā' «At^

ļaujiet, godājamais, no jauna pievērst jūs pārtrauktās sa-runas tematam. Es jums jautāju, kā būt, ko darīt, kā labāk ķerties.»[7])

«... Ja viņš par muižu uzprasītu 40 tūkstošus, es tūlīt tos noskaitītu viņa priekšā.»

«Hm!»- čičikovs kļuva domīgs. «Bet kāpēc tad jūs pats,» viņš kautrīgi sacīja, «to nepērkat?»

«Galū galā jāzina arī robežas. Jau bez tā man daudz pūļu ap savām muižām. Pie tam jau bez visa tā muižnieki kliež par mani, it kā es, izmantodams ārkārtējos apstākļus un viņu sabrukuma stāvokli, uzpērkot zemi par nieka naudu. Tas galū galā man jau apnicis.»

«Kā gan ļaudis var būt spējīgi uz tenkām!» teica Čičikovs.

«Un kā te mums gubernā iet, to jūs nevarat pat iedomāties: mani citādi vairs nesauc kā par rīmu

un pirmās šķiras skopuli. Sevi viņi attaisno visās lietās. «Es,» saka, «protams, izšķiedu visu, bet tāpēc, ka dzīvoju pēc dzīves augstākām prasībām, atbalstīju rūpniekus (blēžus, tas ir, kuri pūlē-jās); bet tā, saka, var līdzīgi Kostanžoglam nodzīvot kā cūka.»

«Es gan labprāt būtu tāds cūka!» Čičikovs sacīja.

«Un aplamības vien. Kas par augstākām prasībām? Ko viņi grib apmuļķot? Iegādājas gan grāmatas, bet tās taču

nelasa. Viss beidzas ar kāršu spēli un..... Bet viss tas tāpēc,

ka nelūdzu uz pusdienām un neaizdodu viņiem naudu. Uz pusdienām es neaicinu tāpēc, ka tas mani apgrūtinātu: ne-esmu tā paradis. Bet, ja atbrauc pie manis ēst to, ko ēdu pats, — laipni lūdzam. Es neaizdodot naudu — tas ir blēņas. Ja tāds, kam patiesi ir vajadzība, ierodas pie manis un ja viņš sīki man izstāsta, kā ar manu naudu Hkosies: tad, ja redzu no viņa vārdiem, ka viņš to izlietos saprātīgi un nauda viņam nesīs redzamu peļņu, — neatteikšu un neņemšu pat procentus.»

«Tas man jāpatur prātā,» nodomāja Čičikovs.

«Un nekad neatteikšu,» turpināja Kostanžoglo.

«Bet vējā naudu nekaisīšu. Te lai mani atvaino! Velns rāvis! viņš tur sarīkos kaut kādus mielastus mīlākai vai bezprātīgā izšķēr-dībā izmēbelēs savu māju, vai ar vieglu sievieti uzdzīvos pa maskaradēm, vai rīkos kādu jubileju par piemiņu tam, ka velti nodzīvojis šai pasaulē, un es lai viņam aizdodu naudu!...»

Te Kostanžoglo nospļāvās un tik tikko nepateica dažus nepieklājīgus lamu vārdus sievas klātienē. Tumšas grūtsir-dības skarbā ēna ieviesās viņa sejā. Taisni un šķērsu pierē savilkās grumbas, kas liecināja par satrauktās žults bargo darbību.

«Atļaujiet man, ļoti godājamais, no jauna pievērst jūsu uzmanību pārtrauktās sarunas priekšmetam,» sacīja Čičikovs, izdzerdams vēl glāzīti aveņu liķiera, kas patiesi biia ļoti labs. «Ja, pieņemsim, es iegūtu to pašu muižu, par kuru jums labpatikās ieminēties, tad cik ātrā laikā būtu iespējams tiktāl kļūt bagātam ...»

«Ja jūs.» skarbi un strupī viņu pārtrauca savā sliktajā garastāvoklī Kostanžoglo, «gribat ātri kļūt bagāts, tad nekad tāds neklūsiet: bet, ja gribat tikt pie bagātības, neprasot pēc laika, tad tiksiet bagāts drīz.»

«Lūk, kā!» sacīja Čičikovs

«Jā,» strupi noteica Kostanžoglo, it kā dusmotos uz pašu Čičikovu: «ir vajadzīga mīlestība uz darbu: bez tās nekas nav izdarāms. Jāiemīl saimniecība, — jā! Un ticiet, tas nemaz nav garlaicīgi. Izdomājuši, ka sādžā esot garlaicīgi... nudien, es aiz garlaicības nomirtu, ja kaut vienu dienu pavadītu pilsētā tā, kā viņi darās savos muļķīgajos klubos, traktieros un teātros. Muļķi, nelgas, ēzeļu dzimums! Saimnieks ne-drīkst, saimniekam nav laika garlaikoties. Viņa dzīvē nav pat pus veršoka tukšuma — tā visa piepildīta. Jau nodar-bības dažādība vien, un pie tam kādas nodarbības! — patiesi garu pacilājošas nodarbības. Lai kā būtu, bet te cilvēks iet kopsolī ar dabu, ar gada laikiem, visa radībā norisošā līdz-gaitnieks un sarunu biedrs. Aplūkojiet visu darba gadu: kā, vēl pirms pavasara iestāšanās, viss jau vēro un gaida to: sēklas sagatavošana, tīrīšana, labības pārmērīšana klētīs, pāržāvēšana; jauna lauku iedalīšana. Viss laikus tiek pār-skatīts un no paša sākuma aprēķināts. Bet, kad sakustas ledus, kad pāriet pali, kad viss apžūst un uzbriest zeme — sakņu laukos un dārzos uzsāk savu darbu lāpsta,

tīrumos arklis un ecēšas; dēstīšana, stādišana, sēšana. Vai saprotat, kas tas ir? Sīkumi! sēj jaunu ražu! Visas zemes labklājību sēj.! Miljoniem pārtiku sēj! Pienāk vasara... Tad nāk siena laiks, siena laiks ... Un pēkšņi sākas pļauja; pēc rudziem rudzi un tad kvieši, tad mieži un auzas. Viss vārās; nedrīkst kavēt ne minūti; kaut tev divdesmit acu būtu, tām visām netrūkst darba. Bet, kad pļaujas svētki beigušies, tad visu ved uz rijām, krauj stirpās, pēc tam rudens apare, labojumi pie klētīm, rijām, kūtīm, lai ziemu būtu kārtībā, un tai pašā laikā visi sieviešu darbi, pēc tam noslēdz gala rēķinus un redzi, kas padarīts, — tas ir ... Un tad ziema!... Visās rijās kladz spriguli; izkulto labību pārved no rijām uz nolik-tavām. Tu ej arī uz dzirnavām, apstaigā fabrikas, ej apraudzīt darbus sētā, apstājies pie zemnieka, kā viņš savās mājās darbojas. Es varu divas stundas stāvēt un noraudzīties, ja namdaris prot cirvi cilāt: tā mani priecē darbs. Un ja vēl redzi, ka tam visam kāds nolūks, ka tev apkārt viss vairojas un vairojas, nesdams augļus un ienākumus, — ak, es pat nevaru pateikt, kas tad tevī notiek. Un ne tāpēc, ka vairojas nauda, — nauda paliek nauda, — bet tāpēc, ka viss tas ir

tavu roku darbs; tāpēc, ka tu redzi, ka visa cēlonis esi tu pats, tu esi radītājs un no tevis kā no kāda burvja birst pārpilnība un visa labums. Kur jūs atradīsiet man līdzīgu baudu?» Kostanžoglo noteica, viņa seja pacēlās augšup, grumbas bija izgaisušas. Kā cars savas kronēšanas svinīgajā dienā, viņš viss staroja, un likās, it kā stari nāktu no viņa sejas. «Jā, visš pasaulē jūs neatradīsiet līdzīgu baudif! Lūk, te cilvēka atdarina dievu: dievs radīšanas darbu kā augstāko no visām, baudām atstāja sev un prasa arī no cilvēka, lai tas būtu līdzīgs labklājības radītājs savā apkārtnē. Un to sauc par garlaicīgu darbu!...»

Kā paradizes putna dziedāšanu Čičikovs bija klausījies mājastēva saldskanīgo runu. Viņa mute rija siekalas. Acis viņam kļuva valgas un izpauda saldumu, un viņš tikai klau-sītos un klausītos.

«Konstantin! laiks atstāt galdu,» sacīja mājas māte, no krēsla pieceldamās. Visi piecēlās. Saliecis roku kāsī, čičikovs veda atpakaļ mājas māti, bet viņa kustībās vairs nebija tik daudz veiklības, tādēļ ka viņa domas griezās citos apvārsņos.

«Stāsti, ko gribi, viss tomēr ir skumji,» iedams viņiem aiz muguras, sacīja Platonovs.

«Viesis nav nesapraša,» domāja saimnieks: «uzmanīgs, cienīgs, nerunā tukšu.» Tā nodomājis, viņš kļuva vēl jautrāks, it kā pats no savas valodas iesilis un it kā lepodamies, ka atradis cilvēku, kas prot uz klausīt viņa gudros padomus.

Kad pēc tam viņi visi novietojās mājīgajā istabiņā pie ' sveču apgaismojuma, iepretim balkonam un stikla durvīm uz dārzu, un no turienes uz viņiem raudzījās zvaigznes, kas mirdzēja pār dusošā dārza koku galotnēm, — Cičikovam kļuva tik mājīgi, kā sen nebija bijis: it kā pēc ilgas ceļošanas viņu atkal būtu uzņēmusi dzidrā paspārne un, kā visu izdarījis, viņš jau būtu sasniedzis visu ilgoto un aizmetis ceļa spieķi, teikdams: «Pietiek!» Tādu burvīgu noskaņu viņa dvēselei bija uzvēdījusi viesmīlīgā mājastēva gudrā runa. Ikkatram cilvēkam mēdz būt tādas runas, kas tam it kā tuvākas un radniecīgākas par citām runām. Un bieži, ne-gaidot, tukšā, atstātā malienā, neapdzīvotā, gadās satikt cilvēku, kura siltā valoda liek tev aizmirst ir sliktu ceļu, ir naktsmāju nemājīgumu, ir šodienas trokšņa tukšumu, ir viltības melīgumu, kas pievil cilvēku. Un tādā veidā pavadīts vakars spilgti uz visiem laikiem un uz

mūžiem iezīmējas, un drošā atmiņa patur visu: kas bijis klāt, kas kurā vietā sēdējis un kas katram bijis rokās, — sienas, kakti un visādi sīkumi.

Tā arī Cičikovam iespiedās atmiņā viss šinī vakarā: ir šī laipnīgā, vienkārši uzpostā istabiņa, ir gudrā mājastēva sejā ieviesušies labsirdīgie vaibsti un pat tapešu zīmējums..... un Platonovam pasniegtā pīpe ar dzintara iemuti, un dūmi, ko viņš pūta virsū Jarba resnajam purnam, un Jarba šķau-dīšana, un tīkamās mājasmātes smieklī, ko tā pārtrauca, ierunādamās: «pietiek, nemoki viņu,» un jautrās sveces, un circenītis kaktā, un stikla durvis, un pavasara nakts, kas uz viņiem noraudzījās no turienes, atbalstīdamās uz koku galotnēm, apbārstīta ar zvaigznēm, pilna lakstīgalu dziesmu, kas skali atskanēja no zallapainā biezokņa dziļumiem.

«Saldi man skan jūsu runas, godājamais Konstantin Fjodo-rovič,» iesaucās Čičikovs. «Varu sacīt, ka visā krievu zemē neesmu sastapis jums prātā līdzīgu cilvēku.»

Viņš pasmaidīja. Viņš saprata pats, ka šie vārdi nebija netaisnīgi.

«Nu nē, ja gribat redzēt gudru cilvēku, tad pie

mums te patiesi viens tāds ir, par kuru noteikti var sacīt — gudrs cilvēks, kura pazoles es neesmu pat vērts.»

«Kurš gan tas tāds varētu būt?» izbrīnījies jautāja Čičikovs.

«Tas mūsu akciznieks Murazovs.»

«Jau otru reizi par viņu dzirdu!» iesaucās čičikovs.

«Tas ir cilvēks, kas var vadīt ne tikai muižu, bet visu valsti. Ja man piederētu valsts, es viņu uz vietas ieceltu par finanču ministru.»

«Stāsta, tas esot cilvēks, kas pārsniedzis visas iespējamības robežas: desmit miljonu esot sapelnījis.»

«Kur nu desmit! Sen būs pāri četrdesmitiem. Drīz pus Krievijas atradīsies viņa rokās.»

«Ko jūs sakāt!» iesaucās Čičikovs, acis ieplētis un muti pavēris.

«Noteikti. Tas skaidrs. Gausi top bagāts tas, kam ir kaut kādi simt tūkstoši; bet kam miljoni, tam liels rādijs: lai pie kā ņeras, tas divkāršojas un trīskāršojas: darbības lauks ir pārāk plašs. Tādam arī sāncenšu nav. Neviens nevar ar viņu kaulēties. Kādu cenu kam nozīmē, tāda paliek: pārsolīt neviens nevar.»

«Ak kungs un dievs!» noteica Čičikovs, krustu mezdams. Čičikovs raudzījās Kostanžoglo acīs, — elpa krūtīs aizrāvās. «Prātam nerasniedzami! No bailēm domas pārakmeņojas! Mēdz apbrīnot providences gudrību, raugoties kukainītī: man vislielākais brīnums ir tas, ka mirstīgā rokās var apgrozīties tādas milzu sumas. Atjaujiet jautāt par vienu lietu: sakiet, viss tas, protams, sākumā nebūs iegūts bez grēka?»

«Visnevainojamākā ceļā un ar vistaisnīgākiem līdzekļiem.»

«Neticu! neiespējami! Ja nu vēl tūkstoši, bet miljoni...»

«Taisni otrādi, tūkstošus grūti iegūt bez grēka, bet mil-jonos iedzīvojas viegli. Miljonaram nav vajadzība iet greizas takas: taisnā ceļā ej tikai uz priekšu, ņem visu, kas gul tavā priekšā. Dažs nepacels: katram nav pa spēkam, — nav līdz-censoņu. Rādijs liels; es saku: lai pie kā ķeras, tas divkāršojas un trīskāršojas ... Bet no tūkstoša kas iznāk — desmit, div-desmit procenti.»

«Un kas visneiedomājamākais — iegūšana taču sākas ar kapeiku!»

«Jā, citādi tas nemēdz būt. Tāda likumīgā lietu kārtība,» Kostanžoglo sacīja. «Kas ar tūkstošiem

piezimis, ar tūkstošiem uzaudzis, tas vairs neiegūs, tam jau piesavinātas iekāres, un kas viss vēl ne! Sākt vajag no gala, bet ne no vidus, — no kapeikas, bet ne no rubļa, — no lejas, bet ne no augšas: tā tikai labi iepazīsi cilvēkus un sadzīvi, kurā vēlāk nāksies apgrozīties. Kad pats uz savas ādas izjutīsi gan šo, gan to un kad uzzināsi, ka katra kapeika ar trīskapeiku naglu pie-naglotā, un kad ar visiem suņiem būsi rīdīts, — tad būsi [tāj izmācīts un izskolots, ka vairs nekļūdīsies un neiekritīsi ne ar vienu veikalu.- Ticiet, tā ir patiesība. Jāsāk no sākuma un ne no vidus. Kas man saka: «Dodiet man 100 tūkstošus — es tūlīt kļūšu bagāts,» es tam neticēšu: viņš ķer uz labu laimi, bet ne droši. No kapeikas ir jāsāk.» "

«Tādā gadījumā es kļūšu bagāts,» Čičikovs sacīja, nevilus iedomājies par mirušajām dvēselēm; «jo es patiesi sāku no nekā.»

«Konstantin, laiks ļaut Pāvelam Ivanovičam atpūsties un iet pie miera,» sacīja mājasmāte, «bet tu vēl arvien pļāpā.»

«Un noteikti kļūsiet bagāts,» Kostanžoglo teica, neklau-sīdamies mājasmātē. «Jums plūdīs upes, zelta upes. Nezinā-siet, kur likt ienākumus.»

Pāvels Ivanovičs sēdēja kā apburts no arvien

pieaugoša-jiem zelta lauku sapņiem un fantazijām. Galvā riņķoja domas. Ierosinātā iztēle uz gaidāmo ienākumu zelta segas izšuva zelta rakstus, un viņa ausīs skanēja vārdi: «upes, upes plūdīs ...»

«Patiesi, Konstantin, Pāvelam Ivanovičam laiks iet gulēt.»

«Nu kas tev ir? Ej, ja vēlies,» sacīja mājastēvs un apklusā, tāpēc ka pa visu istabu skaļi noskanēja Platonova krāksana, un pēc viņa Jarbs iekrācās vēl skaļāk. Atjēdzies, ka patiesi laiks doties pie miera, viņš uzbuknīja Platonovu, sacīdams: «pietiek tev krākt!» un novēlēja Cičikovam labu nakti. Visi izklīda un drīz iemiga savās gultās.

Tikai Cičikovam miegs nenāca. Viņa domas bija nomodā. Viņš pārdomāja, kā kļūt nevis par fantazijas, bet par īstas muižas īpašnieku. Pēc sarunas ar mājastēvu viss kļuva tik skaidrs! Iespēja tikt pie bagātības likās tik acīm redzama!

Saimniekošanas grūtais uzdevums tagad kļuva tik viegls un saprotams un likās viņa paša dabai piemītošs! Jāiedabū tikai lombardā šie miroņi un jāiegādājas ne fantazijas muiža! Un viņš jau redzēja sevi darbojamies un pārvaldām

muižu tā, kā bija pamācījis Kostanžoglo — veikli, apdomīgi, neko jaunu neievedot, pirms viss vecais nav sīki izzināts, paša acīm pārbaudīts, visi zemnieki izpētīti, viss liekais atbīdīts pie malas un pats pilnīgi nodevies darbam un saimniecībai. Jau iepriekš viņš izbaudīja to labsajūtu, kāda viņam būs tad, kad ieviesīsies noteikta kārtība un visas saimniecības aparata atsperes iekustēsies drošā ritmā, viena otru darbīgi virzī-damas. Mutuļos darbs, — un līdzīgi tam, kā labi strādājošās dzirnavās no graudiem izmaļ miltus, tā viņam no visādiem mēsliem un krikumiem maisies tīra, dzīva nauda. Brīnišķīgs saimnieks tā vien rēgojās viņa acu priekšā. Tas bija pirmais cilvēks pa visu Krieviju, pret kuru viņš sajuta personīgu cienību. Līdz šim viņš cienīja cilvēku vai nu par augstu činu, vai par lielu turību; tikai prāta dēļ viņš vēl nevienu cilvēku nebija cienījis! Kostanžoglo bija pirmais. Viņš sa-prata, ka ar šo nevar taisīt nekādus stīkus. Viņu nodarbināja cits projekts — nopirkt Chlobujeva muižu. Desmit tūkstoši viņam bija; piecpadsmit tūkstošus viņš domāja pamēģināt aizņemties no Kostanžoglo, jo pats taču bija teicis, ka gatavs palīdzēt katram, kas vēlas tikt pie

bagātības: pārējos kaut kā nebūt, vai nu ieķīlājot lombardā, vai tāpat vienkārši, likdams gaidīt. Var arī tā: ej, klapatā pa tiesām, ja tev tīk! Un ilgi viņš par to domāja. Un miegs, kas jau veselas četras stundas visu māju turēja, kā saka, savos apkampienos, bei-dzot apņēma arī Čičikovu. Viņš cieši iemiga.

IV NODAĻA

Nākamajā dienā viss nokārtojās, kā labāk nevarēja vēlēties. Kostanžoglo ar prieku deva desmit tūkstošus, bez procentiem, bez galvojuma, — vienkārši uz parāda zīmes: tā viņš katram labprāt palīdzēja tikt uz mantas iegūšanas ceļa. Vēl vairāk: pats viņš pieteicās pavadīt Ččikovu pie Chlobujeva, lai kopīgi ar viņu apskatītu muižu. Ččikovs bija labā omā. Pēc gausīgām brokastīm visi trīs devās ceļā, sasēzdamies Pāvela Ivanoviča puskarietē; saimnieka vieglie rati sekoja tiem tukšā. Jarbs skrēja pa priekšu, dzenādams no ceļa putnus. Veselas 15 verstis pa abām pusēm stiepās Kostanžoglo meži un aramzeme. Tikko tā beidzās, viss kļuva citāds: labība pašķidra, mežu vietā celmi. Sādžele, nevērojot skaisto vietu, no tālienes rādījās nolaista. Jaunais mūra nams, neapdzīvots un atstāts nenobeigts... parādījās vispirms, aiz tā otrs, apdzīvotais. Saimnieku viņi sastapa izpūrušu, nomie-gojušos, nupat kā piecēlušos. Viņam bija gadu četrdesmit; kaklasaite bija noslīdējusi greizi; uz svārkiem bija ielāps, zābakā caurums.

Par viesu ierašanos viņš priecājās, kā dievs zina par ko: it kā būtu ieraudzījis brāļus, no kuriem ilgi bijis šķirts.

«Konstantin Fjodorovič! Platon Michailovič! Kā ieprie-cējāt ar atbraukšanu! Ļaujiet acis izberzēt! Patiesi, jau domāju, ka neviens pie manis neatSrauks. Katrs no manis vairās kā no mēra: domā, lūgšu aizdot naudu. Ak, grūti, grūti, Konstantin Fjodorovič! Redzu — pats esmu pie visa vainīgs. Ko darīt? Esmu dzīvojis kā cūka. Atvainojiet, kungi, ka pieņemu jūs šādā apgērbā; zābaki, kā redzat, cauri. Ar ko liksiet pacienāt?»

«Bez ceremonēšanās. Mēs pie jums ieradāties lietas dēļ. Te jums ir pircējs, Pāvels Ivanovičs Čičikovs,» sacīja Kostanžoglo.

«No sirds priecājos iepazīties. Ļaujiet paspiest jūsu roku.» Čičikovs tam sniedza abas.

«Ļoti vēlētos, godājamais Pāvel Ivanovič, jums izrādīt muižu, kas cienīga ievēribas ... bet atļaujiet, kungi, jautāt: vai esat jau ēduši pusdienas?»

«Ēdām, ēdām,» Kostanžoglo teica, vēlēdamies tikt vaļā. «Nekavēsimies un iesim tulit.»

«Tādā gadījumā iesim.» Chlobujevs paņēma rokā cepuri. «Iesim apraudzīt manu nekārtību un

nolaidību.»

Viesi lika galvās cepures un izgāja uz sādžas ielas.

Abās pusēs rēgojās aklas būdeles, maziem, ar autiem aiz-bāztiem lodziņiem.

«Iesim apraudzīt manu nekārtību un nolaidību,» teica Chlobujevs. «Pareizi, jūs labi darijāt, ka paēdāt pusdienas. Jūs neticēsiet, Konstantin Fjodorovič, nav mājās pat vistes — tiktāl esmu nodzīvojies!»

Viņš nopūtās un, it kā sajuzdams, ka no Konstantina Fjodoroviča puses maz sagaidāma līdzjūtība, paķēra zem rokas Platonovu un gāja ar to pa priekšu, cieši spiezdams to pie savām krūtīm. Kostanžoglo un Čičikovs palika iepakaļ un, arī zem rokas, sekoja tiem attālumā.

«Grūti, Platon Michailovič, grūti!» Chlobujevs stāstīja Platonovam. «Nevarat iedomāties, cik grūti! Naudas trūkums, maizes trūkums, zābaku trūkums — jums tie ir svešvalodas vārdi. Viss tas būtu nieks, ja es būtu jauns un viens. Bet kad viss šis posts sāk tevi spaidīt vecumā, bet tev blakus sieva, pieci bērni, — būsi nobēdājies, gribot negribot būsi nobēdājies ...»

«Bet ja jūs pārdotu sādžu — vai tas jūs

paglābs?» Plato- novs jautāja. 'm

«Kur nu paglābs!» teica Chlobujevs, atmetis ar roku. «Viss aizies parādu nomaksai, bet pašam neatliks ne tūkstotis.»

«Bet ko tad jūs darīsiet?»

«Dievs to zina.»

«Kā tad jūs neuzsākat, lai izkultos no tādiem ap-stākļiem?»

«Ko lai uzsāku?»

«Varbūt iestātos kādā vietā.»

«Esmu tikai guberņas sekretārs. Kādu vietu man var dot? Var iedot pavisam niecīgu vietīņu. Kāda alga man var būt — pieci simti? Bet man taču ir sieva, pieci bērni.»

«Ejiet par pārvaldnieku.»

«Kas gan man uzticēs muižu? Savu esmu nodzīvojis.»

«Nu, ja draud bads un nāve, kaut kas ir jāuzsāk. Es apjau-tāšos, vai varbūt brālis caur kādu paziņu pilsētā nevarētu parūpēties par kādu vietu.»

«Nē, Platon Michailovič,» sacīja Chlobujevs, nopūzdamies un cieši viņa roku saspiezdams. «Es nekur vairs nederu: pirms vecuma dienām esmu kļuvis vārgs, ir viducis sāp no agrākajiem

grēkiem, ir plecā reimatisms. Ko es vairs varu! Negribu valsts kasi aplaupīt. Jau bez tā tagad ne mazums kalpotāju saradušies uz ienesīgām vietām. Pasargi dievs, lai uz manas algas rēķina tiktu pacelti nodokļi nabaga kārtas ļaudīm!»

«Te nu ir izlaidīga dzīves veida augļi!» nodomāja Plato-novs. «Tas ir vēl ļaunāk par manu kaiti.»

Kamēr šie abi savā starpā tā sarunājās, Kostanžoglo, seko-dams tiem ar Čičikovu, uztraucās.

«Lūk, paraugieties,» Kostanžoglo sacīja, rādīdams ar pirkstu: «līdz kādam postam novedis zemnieku! Nav ne ratu, ne zirga. Ja uznāk lopu sērga — nav par savu mantu jādomā! pārdod visu, kas tev ir, un apgādā zemnieku ar jauniem lopiņiem, lai tas ne vienu dienu nepaliktu bez darba līdzekļiem. Bet tagad gadiem to neizlabosi. Un zemnieks jau kļuvis slinks, slaists, dzērājs. Jau ar to vien, ka vienu gadu tam ļāvi pabūt bez darba, esi viņu uz visiem laikiem samaitājis: jau viņš pieradis pie skrandām un klaidonības ... Un kāda te zeme? Paraugiet zemi!» viņš sacīja, norādīdams uz pļavām, kas drīz aiz ēkām nāca redzamas. «Visas applūdināmas vietas! Es te

sasētu linus un tūkstošus piecus ar liniem vien ieņemtū; sastādītu rāceņus, uz rāceņiem pelnītu tūkstošus četrus. Bet te, paraugieties — piekaldnē rudzi uzdīguši; tas viss vēja kaisīts. Labību viņš nav sējis — es to zinu. Un tur gravas... Te es izaudzētu tādus miežus, ka vārna līdz galot-nēm neuzlidos. Un tādu bagātu zemi pamest! Nu, ja nebija, kas arklu veikt, tad strādā ar lāpstu, sakņu, dārzu ierīko — no saknēm būs ienākums. Pats ņem rokā lāpstu, liec sievu.

bērnus, saimes ļaudis lietā; mirsti... pie darba! Tā nomirsi, vismaz savu pienākumu pildīdams un ne kā cūka, pie pus-dienām pārēdies!» To teicis, Kostanžoglo nosplāvās, un žul-taina ēna parādījās viņa sejā.

Kad viņi piegāja tuvāk un apstājās pie akacijām apaugušās kraujas, un tālumā pamirdzēja upes līči un tumšā kalnu grēda, un perspektīvā tuvāk parādījās aiz birzīm slēptās ģenerāļa Betriščeva mājas daļa un aiz tās ar mežu apaudzis cirtains kalns, kas birdināja tāles iezilganos putekļus, no kalna Čičikovs pēkšņi iedomājās, ka tam jābūt Tentetņikova daļā, — viņš sacīja: «Ja te iesētu mežus, tad sādžas skats būtu skaistāks ...»

«Tātad jums tik skati!» pēkšņi viņā stingri paraudzījies, teica Kostanžoglo. «Pieraugiet, ja jūs dzīsieties pēc skatiem, — paliksiet bez maizes un bez skatiem. Raugieties uz peļņu, bet ne uz skaistumu. Skaistums atnāks pats no sevis. Labs pie-mērs ir pilsēta: līdz šim labākās un skaistākās pilsētas ir tās, kas pašas cēlušās, kur katrs būvējās pēc savas vajadzības un gaumes; bet tās, kas nospraustas pēc auklas, — kazarmas kas kazarmas... Atmetiet skaistumu! raugieties pēc vāja-dzībām ...»

«Zēl tikai, ka ilgi jāgaida: tiktos redzēt, visu tā, kā gribas...»

«Vai tad jūs esat gadiņus 25 vecs jauneklis? .. Pēter-burgas ierēdnis Pacietību! Strādājiet sešus gadus no

vietas: stādiet, sējiet, rociēt zemi, ne brīdi nedodiet sev atpūtu. Grūti, grūti. Bet par to vēlāk, kad labi sapurināsiet zemi un tā pati sāks jums palīdzēt, tad nebūs tā, kā kaut kas — nē, mīlais, jums, bez kaut kādām jūsu 70 ro-kām, strādās 700 neredzamu roku. Viss desmitkārtīgi! Man vairs nevajag ne pirkstu pakustināt — viss darās pats no sevis. Jā, daba mīl pacietību; tas ir likums, dots tai no paša dieva, kas aplaimo pacietīgos.»

«Uz jūms klausoties, jūti spēkus augam. Gars paceļas.»

«Re, kā te zeme arta!» Kostanžoglo iesaucās, ar asu skumju izjūtu norādīdams uz piekalni. «Nespēju te ilgāk kavēties: man jābeidzas, vērojot šo nekārtību un nolaidību. Tagad jūs varat arī bez manis ar viņu nokārtoties. Nemiet ātrāk šim nelgām nost viņa mantu. Viņš dieva dāvanu tikai liek negodā.» To teicis, Kostanžoglo atkal savilņojumā žul-taini sadruma, atvadījās no Cičikova un, panacis saimnieku, sāka ardievoties.

«Apžēlojaties, Konstantin Fjodorovič,» saimnieks pārsteigts sacīja: «tikko atbraucāt — un jau prom!»

«Nevaru. Man ļoti nepieciešami būt mājās,» Kostanžoglo teica. Atvadījās, iesēdās savos ratos un aizbrauca. Likās, Chlobujevs saprata viņa steigas iemeslu.

«Neizturēja Konstantins Fjodorovičs,» viņš sacīja: «tādam saimniekam kā viņš nav prieka redzēt šādu nolaidīgu saim-niekošanu. Ticiet, Pāvel Ivanovič, ka šogad pat labību neesmu sējis. Kā godīgs cilvēks atzīstos! Nebija sēklas, ne-runājot nemaz par to, ka nav ar ko uzart. Saka, ka jūsu brālis, Platon Michailovič, esot

teicams saimnieks; par Konstantinu Fjodoroviču, — ko nu par to runāt! tas savā ziņā Napoleons. Bieži uznāk tāda doma: kāpēc gan tik daudz prāta tiek dots vienā galvā? Kaut jel pilīte no tā tiktu arī manējā muļķa galvā. Te, kungī, pieskatiet, uzmanīgāk pār tiltu, ka neiekrītat. Pavasari liku dēlus salabot.. . Visvairāk man žēl nabaga zemnieku; viņiem vajadzīgs labs piemērs, bet kas no manis par piemēru? Ko lai dara? Ņemiet viņus, Pāvel Ivanovič, savā rīcībā. Kā tos pieradināt pie kārtības, ja pats esi nekārtīgs? Sen jau būtu atlaidis viņus brīvā, bet no tā nebūs nekādas Jēgas. Saprotu, ka vispirms tie jādabū tādā stāvoklī, lai mācētu dzīvot. Ir vajadzīgs stingrs un taisnīgs cilvēks, kas ilgu laiku ar tiem kopā padzīvotu un ar paša piemēru un nenogurstošu darbību..... Krievu cilvēks, redzu pats pie sevis, nevar bez pamudinājuma: citādi iesnau- dīsies, citādi ieskābs.»

«Savādi,» Platonovs teica: «no kā gan krievu cilvēks var tā iesnausties un ieskābt, ka, ja vienkāršo cilvēku nepie-skaita, tas top par dzērāju un nelieti.»

«No izglītības trūkuma,» piezīmēja Čičikovs.

«Dievs zina, no kā. Mēs, lūk, esam izglītojušies,

mācījāties universitātē, bet kam mēs deram? Kogān es esmu iemācījies? Ne tikai kā neesmu iemācījies kārtīgi dzīvot, bet vēl vairāk — esmu iemācījies mākslu izdot vairāk naudas dažādām jaunām izsmalcinātībām un komfortiem, vairāk esmu iepazinies ar tādām lietām, par ko jāmaksā nauda. Vai no tā, ka esmu mācījies bez kādas jēgas? — Nē, arī citi biedri tāpat. Divi trīs cilvēki prata gūt īstu labumu un varbūt arī tikai tāpēc, ka jau bez tā bija gudri, bet pārējie cenšas zināt tikai to, kas posta veselību un izvelk naudu. Nudien! Un kas man ienāk prātā: dažkārt, patiesi, liekas, it kā krievu cilvēks būtu — pazudis cilvēks. Darīt grib visu, bet nespēj nekā. Arvien domā — ar rītdienu sāksi jaunu dzīvi, ar rītdienu uzsāksi diētu, — nekas neiznāk: tās pašas dienas vakarā tā pārēdīsies, ka acis vien mirkšķināsi, un mēle neklausā — sēdi kā pūce, raudzīdamies visaokārt — nudien! Un, tā arvien.»

«Jā,» teica Čičikovs pasmiedamies: «Tā notiek.»

«Mēs nepavisam neesam saprātam radīti. Es neticu, ka kāds no mums būtu saprātīgs. Ja redzu, ka dažs arī dzīvo kārtīgi, krāj un taupa naudiņu, arī tam neticu. Vecuma dienās arī viņu velns

novedīs no ceļa: pēkšņi laidīs visu vējā. Un, nūdien, visi ir tādi: gan izglītotie, gan neizglītotie. Nē, te trūkst kaut kā cita, bet kā — pats nezinu.»

Atpakaļceļā rādījās tās pašas ainas. Netīrība un nekārtība visur rādīja savu nejēdzīgo ārieni. Vēl nāca klāt jauna pelķe ielas vidū. Viss bija nolaists un panīcis, kā zemniekiem, tā kungam. Nikna sieviete, nosmulētā maisa bruncī, vai līdz nāvei sasita nabaga meiteni, un, visus velnus piesaukdama, lamāja, ko mācēja, kādu trešā personā. Atstatāk divi zemnieki stoiskā vienaldzībā raudzījās uz sadzērušās sievietes dusmām. Viens kasīja sev muguras lejasgalu, otrs'žāvājās. Žāvas bija saskatāmas ēkā, pat jumti žāvājās. Platonovs, tajos raudzīda-mies, žāvājās. Ielāps uz ielāpa. Uz vienas mājas jumta vietā bija uzlikti veseli vārti; izgāzušies logi bija atbalstīti ar kārtīm, izvilktām no kunga šķūņa. Redzams, saimniecībā tika lietota Triškas svārku sistēma: lai salāpītu elkoņus, tika nogriezti atloki un stērbeles.

«Jums neapskaužama saimniecība,» Čičikovs sacīja, kad viņi aplūkojuši piebrauca..... Ieejot istabās, viņus pārsteidza dīvains nabadzības un jaunlaiku greznības spīdošo nieciņu sajaukums.

No tintnīcas raudzījās tāds kā Šekspirs; uz galda gulēja grezna zilonkaula rociņa, ar ko sev pašam pakasīt muguru. Mājas māte bija apgērbta gaumīgi un pēc modes, runāja par pilsētu un par teātri, kas nesen tur atklāts. Bērni bija žirgti un jautri. Zēni un meitenes labi apgērbti — tīkami, izskatīgi. Būtu gan labāk ietērpt tos strīpota audekla lindrakos un vienkāršos krekliņos, lai viņi skraidītu pa pagalmu un ne ar ko neatšķirtos no zemnieku bērniem. Drīz saimniecei atbrauca viešņa, kaut kāda tukša pļāpa. Dāmas iegāja savā pusē. Bērni aizskrēja tām līdzī. Vīrieši palika vieni.

«Kāda tad nu būtu jūsu cena?» Čičikovs jautāja. «Jāat-zīstas, jautāju, lai dzirdētu galīgo, pēdējo cenu, jo muiža izrādās sliktākā stāvoklī, nekā domāju.»

«Vissliktākā, Pāvel Ivanovič,» Chlobujevs teica. «Un tas vēl nav viss. Neslēpšu: no simt dvēselēm, kādas pēc revīzijas skaitās, tikai piecdesmit ir dzīvas: tā pie mums plosījās cholera; citi aizklīduši bez pasēm, tā ka arī tie jums jāskaita it kā par mirušiem, jo, ja gribēsim viņus caur tiesām atdabūt, tad tiesā paliks visa muiža. Tāpēc es prasu pavisam tikai trīsdesmit piecus

tūkstošus.»

Protams, Čičikovs sāka kaulēties.

«Apžēlojieties, kā tad trīsdesmit piecus? Trīsdesmit piecus par šitādu! Ņemiet 25 tūkstošus.»

Platonovam kļuva kauns. «Pērciet, Pāvel Ivanovič,» viņš sacīja. «To cenu katrā laikā var dot par muižu. Ja jūs par to nedosiet trīsdesmit piecus tūkstošus, mēs ar brāli saliksim kopā un nopirksim.»

«Ļoti labi, esmu ar mieru,» nobijies teica Čičikovs. «Labi, tikai ar to norunu, ka pusi naudas pēc gada.»

«Nē, Pāvel Ivanovič! to nekādā ziņā nevaru. Pusi dodiet man tūlīt', bet atlikumu pēc Jo to pašu naudu man iz-dos lombards: ja tikai būtu ar ko.. »

«Kā tad gan? patiesi nezinu,» Čičikovs sacīja: «man ir pavisam tikai desmit tūkstoši,» viņš teica, — teica un sa-meloja: pavisam viņam bija divdesmit, ieskaitot naudu, ko aizņēmās no Kostanžoglo; bet bija tā kā žēl tik daudz uzreiz atdot.

«Nē, lūdzu, Pāvel Ivanovič! Saku, man nepieciešami vāja-dzīgi piecpadsmit tūkstoši.»

«Es jums aizdošu 5 tūkstošus,» piebilda

Platonovs.

«Ja nu tā!» Čičikovs teica un nodomāja: «Labi, ka viņš aizdod. «No ratiem tika atnesta lādīte, un tepat no tās tika izņemti 10.000 Chlobujevam; atlikušos pieci tūkstošus apso-līja viņam atnest rīt; tas ir, apsolīja: domāts tika atvest trīs, pārējos pēc tam, dienas divas trīs vēlāk, bet, ja iespējams, pavilcināt vēl mazliet. Pāvels Ivanovičs sevišķi nemīlēja izlaist no rokām naudu. Ja bija galīga nepieciešamība, tad tomēr viņš domāja, ka labāk izdot naudu rīt, bet ne šodien. Tas ir, viņš rīkojās tā kā mēs visi. Mums taču ir patīkami pavazāt aiz deguna lūdzēju: lai viņš priekšistabā paberž sev muguru! It kā viņš nevarētu pagaidīt! Kāda mums dala gar to, ja tam varbūt katra stunda dārga un no tā cieš viņa darbs! Atnāc, brālīt, rīt, šodien man tā kā nebūtu laika.

«Kur tad jūs pēc tam dzīvosiet?» Platonovs jautāja Chlobujevam. «Vai jums ir kāda cita sādžiņa?»

«Būs jāpārbrauc uz pilsētu: man tur mājele. Tas tā kā tā būtu bijis jādara, ne sevis, bet bērnu dēļ: tiem vajadzēs skolotājus ticības mācībā, mūzikā, dejām. Sādžā ne par kādu naudu tie nav dabūjami.»

«Nav maizes doņiņas, bet bērņus mācīs dejt!»
nodomāja Čičikovs.

«Savādi!» domāja Platonovs.

«Bet noslēgtais darījums ar kaut ko mums jāapslacina,» teica Chlobujevs. «Ei, Kiruška! Atnes, brāl, pudeli šam-panieša.»

«Maizes gabala nav, bet šampanietis ir,» nodomāja Čičikovs. Platonovs nezināja, ko domāt.

Šampanieti Chlobujevs bija iegādājies aiz nepieciešamības. Viņš aizsūtīja uz pilsētu: ko darīt? — bodelē bez naudas, uz parāda, kvasu nedod, bet dzert gribas. Bet francūzis, nesen no Pēterburgas atbraucis ar vīniem, visiem deva uz parāda. Neko darīt, bija jāņem pudele šampanieša.

Atnesa šampanieti. Viesi izdzēra pa trim glāzēm un kļuva jautri. Chlobujevs atplauka: kļuva mīļš un gudrs, bārstīja asprātības un anekdotus. Viņa runās parādījās teicama cilvēku un pasaules pazīšana! Viņš tik labi un pareizi redzēja daudzas lietas, tik zīmīgi un veikli nedaudzos vārdos rakstu-roja kaimiņu muižņiekus, tik gaiši saskatīja visu trūkumus un kļūdas, tik labi pazina izputējušo kungu dzīves

stāstus: kāpēc, kā un no kā tie izputējuši, tik oriģināli un smieklīgi prata iztēlot viņu sīkās paražinas, ka abi ciemiņi jutās gluži kā apburti no viņa stāstiem un būtu ar mieru viņu atzīt par visgudrāko cilvēku.

«Es brīnos,» Čičikovs sacīja: «Kā jūs, tik gudrs cilvēks, ne-varat atrast līdzekļus un izeju?»

«Līdzekļi jau būtu,» teica Chlobujevs un tūlīt nolika viņu priekšā veselu kaudzi projektu. Tie visi bija tik nejēdzīgi un ērmoti, tik maz izrietēja no ļaužu un pasaules pazīšanas, ka atlika tikai paraustīt plecus un teikt: «Ak kungs! kāds neaptverams atstatums starp pasaules pazīšanu un prašanai pašam izmantot šo pazīšanu! Viss pamatojās uz nepieciešamību kaut kur pēkšņi sadabūt simt vai divsimt tūkstošus. Tad, viņam likās, viss iekārtotos, kā nākas: uzplauktu saimniecība, visi caurumi tiktu aizlāpīti, ienākumus varētu četrkāršot, un pats kļūtu spējīgs nomaksāt visus parādus. Un savu runu viņš nobeidza tā: «Bet ko lai dara? Nav un nav tāda labdara, kas gribētu aizdot divsimt vai kaut simt tūkstošus. Redzams, dievs negrib.»

«Tas tikai trūka,» nodomāja Čičikovs: «sūtīs dievs tādām nelgām divsimt tūkstošus!»

«Man gan ir krustmāte ar trim miljoniem,» Chlobujevs teica: «dievbijīga večiņa: dod baznīcām un klosteriem, bet skopa palīdzēt tuvākam. Seno laiku krustmāmiņa, kuru vērts redzēt. Kanarijas putniņu vien viņai būs simti četri, šuneļi, piedzīvotājas, sulaiņi, kādu tagad vairs nav. Jaunākajam kalpam būs gadu 60, kaut gan viņa to sauc: «Ei, zēn!» Ja, viesis kaut kā labi neuzvedās, tad viņa pie pusdienas galda v liek tam padot kādu ēdienu mazāk, — un tā izdara. Lūk, kā!»

Platonovs iesmējās.

«Bet kāds tās vārds un kur viņa dzīvo?» jautāja Čičikovs.

«Viņa dzīvo tepat mūsu pilsētā, Aleksandra Ivanovna Chanasarova.»

«Kāpēc jūs negriežaties pie viņas?» līdzjūtīgi jautāja Platonovs. «Es domāju, ja viņa uzzinās jūsu ģimenes apstākļus, tā nevarēs atteikt.»

«Ak nē, varēs. Krustmāmiņai ir pacieta daba. Tā ir vecene — krams, Platon Michailovič! Turklāt ir arī bez manis pakalpīgi ļaudis, kuri ap viņu vien pinas. Tur ir kāds, kas tiecas tikt par gubernatoru: piepinies tai rados...» «Esi tik laipns,» viņš pēkšņi sacīja, griezdamies pie Plato-

nova: «nākamajā nedēļā es sarīkoju pilsētā pusdienas visām kārtām.»

Platonovs ieplēta acis. To viņš vēl nezināja, ka krievu zemē, pilsētās un galvaspilsētās, rodas tādi gudrinieki, kuru dzīve — pilnīgi neatrisināma mīkla. Liekas, viss nodzīvots,

visapkārt parādi, ne no kurienes nekādu līdzekļu, bet rīko pusdienas: un visi maltītes dalībnieki saka, ka tās ir pēdējās, ka jau rīt saimnieku stieps uz cietumu. Pēc tam paiet 10 gadu — gudrinieks vēl arvien turas pasaulē, vēl vairāk nekā agrāk iestidzis parādos, un tāpat rīko pusdienas, kurās visi maltītes dalībnieki domā, ka tās ir pēdējās, un visi pār-liecināti, ka jau rīt saimnieku stieps uz cietumu.

Chlobujeva nams pilsētā bija kaut kas dīvains. Šodien tur pops ornotā noturēja dievkalpojumu; rīt notika franču aktieru lugas mēģinājums. Daždien nevarēja sameklēt pat maizes garoziņu; citureiz notika viesmīlīga artistu un mākslinieku pacienāšana un augstsirdīga apdāvināšana. Palaikam uznāca pat tādas grūtas dienas, ka cits viņa vietā jau sen būtu pakāries vai nošāviens; bet viņu paglāba reliģiskā no-skaņa, kas viņā dīvainā kārtā sadzīvoja ar tā izlaidīgo dzīves veidu. Šais

rūgtajos brīžos viņš lasīja mocekļu un svēto dzīves aprakstus, kuri audzināja ar savu garu pārcelties pāri nelaimēm. Šai laikā viņa dvēsele atmiekšķējās, gars kļuva maigs, un acis pieplūda asarām. Viņš lūdza, un — dīvaina lieta! — gandrīz arvien no kaut kurienes ieradās negaidīta palīdzība vai nu kāds no veciem draugiem viņu atcerējās un atsūtīja naudu; vai kāda cauri braucoša nepazīstama dāma, nejauši uzdzirdējusi par viņa bēdām, trauksmainā sievietes sirds augstsirdībā atsūtīja tam bagātīgu dāvinājumu; vai atkal viņa labā tika izspriesta kāda lieta, par kuru viņš nekad nebija dzirdējis. Tad viņš svētsvinīgi atzina dieva tālredzības neaptveramo žēlsirdību, noturēja pateicības dievkalpojumu un sāka no jauna savu izlaidīgo dzīvi.

«Žēl man viņa, nudien žēl,» Platonovs sacīja Čičikovam, kad viņi atvadījušies brauca projām.

«Pazudušais dēls!» teica Čičikovs. «Tādus ļaudis nav ko žēlot.»

Un drīz abi vairs nedomāja par viņu: Platonovs — tāpēc, ka uz ļaužu apstākļiem raudzījās tikpat kūtri un pusmiegaini, kā uz visu pasaulē. Viņa sirds sažņaudzās un juta līdzi,

redzot citu ciešanas, bet iespaidi kaut kā dziļāk viņa dvēselē ne- iespiedās. Kādu brīdi vēlāk viņš vairs nedomāja par Chlobujevu. Viņš par Chlobujevu nedomāja tāpēc, ka ne-domāja arī par sevi pašu; Čičikovs tāpēc nedomāja par Chlobujevu, ka īstenībā visas viņa domas aizņēma ne pa jokam iegūtais pirkums. Lai nu kā, bet pēc fantazijas muižas, pēkšņi sajuzdamies par īstu, patiesu, pavisam ne fantazijas muižas īpašnieku, viņš kļuva domīgs, un domas kļuva cienī-gākas un negribot piešķīra sejai svarīgu izteiksmi. «Pacie-tība, darbs! Tas nav nekas grūts: ar to jau esmu iepazinies, tā sacīt, bērnautos. Esmu jau to pieredzējis. Bet vai tagad, šais gados, būs vēl tik daudz pacietības kā jaunībā?» Lai nu kā, lai kā viņš iztīrāja, lai no kuras puses apskatīja iegū-vumu, viņš redzēja, ka katrā ziņā pirkums bija izdevīgs. Varēja darīt arī tā: pirms iekīlā muižu lombardā, iepriekš pa gabalam izpārdot labāko zemi. Var ierīkoties arī tā, ka pats nodarbojas ar saimniecību un kļūst par muižas īpaš-nieku pēc Kostanžoglo parauga, izmantojot viņa kā kaimiņa un labvēļa padomus. Pat vēl tā varētu darīt, ka atkal pārdot muižu privātās rokās (protams, ja pašam netiktos saimniekot),

atstājot sev aizbēgušos un mirušos. Tad izvirzās vēl cits la-bums: var pavisam pazust no šīs apkārtnes un nesamaksāt Kostanžoglo aizdoto naudu. Savāda doma! Nevar sacīt, ka Cičikovam tā būtu bijusi, bet tā radās pēkšņi, pati no sevis, kaitinādama un smiedamās un acis uz viņu mirkšķinādama. Palaidne! nerātne! Un kas gan ir šo pēkšņi uzbrūkošo domu radītājs? ... Viņš izjuta patiku, — patiku no tā, ka tagad kļuvis muižnieks, — ne fantazijas, bet īsts muižnieks, kam jau ir zeme un ļaudis, un viss, kas piederas, un ļaudis — nevis iedomāti kā sapņu tēli, bet īsti. Un pamazām viņš sāka jau gan lēkāt, gan rokas berzēt, gan mirkšķināt pats sev, gan pūst pie mutes pieliktā dūrē, kā ar tauri kādu maršu un pat balsī izteica pats sev dažus uzmodinošus vārdus un nosau-kumus, kā buldodziņ, kapaunīt. Bet tad, atcerēdamies, ka nav viens, pēkšņi apklusā, pacentās kaut kā apslāpēt pārāk lielo prieka uzplūdumu; un, kad Platonovs, dažas no šīm skaņām turēdams par kaut ko sev teiktu, jautāja: «ko?» viņš atbildēja: «neko.»

Tikai tad, palūkojies apkārt, viņš ieraudzīja, ka viņi jau sen brauc pa skaistu birzi; jauka bērzu virkne auga pa labi un kreisi. Meža bērzu un

apšu baltie stumbri, mirdzēdami kā sniegots pāļu žogs, stalti un viegli izcēlās nesen attīnušos lapu maigajā zaļumā. Lakstīgalas sacenzdamās skaļi pogoja birzē. Zālē dzeltēja meža tulpes. Viņš nespēja attapties, kā varējis gadīties šai jaukajā vietā, jo vēl nesen visapkārt bija klaji lauki. Starp kokiem pamirdzēja balta mūra baznīca, bet otrā pusē aiz birzs redzēja žogu. Ceļa galā parādījās kungs, kurš nāca tiem pretim, cepurē, ar zarainu nūju rokā. Tam pa priekšu tecēja angļu suns garām, tievām kājām.

«Lūk, brālis,» Platonovs sacīja. «Kučier, apstājies!» Un viņš izkāpa no ratiem, tāpat Čičikovs. Suņi jau bija paspējuši apostīties. Tievkājainais, straujais Azors ar savu straujo mēli nolaizīja Jarba purnu, pēc tam nolaizīja Platonova roku, palēcās uz Čičikovu un nolaizīja tam ausi.

Brāļi apkampās.

«Apžēlojies, Platon, ko tu ar mani daries?» apstājies teica brālis, kuru sauca Vasiliju.

«Kā ko?» vienaldzīgi atjautāja Platons.

«Nu kā tad ne? Trīs dienas par tevi nekas nebija zināms! Staļļa puisis atveda no Petucha tavu zirgu. «Ar kādu kungu,» saka, «esot

aizbraucis.» Kaut jel vārdu būtu pateicis: uz kurieni, kādēļ, uz cik ilgu laiku? Apžēlojies, brālīt, kā nu tā var darīt? Bet es, dievs zina, ko pa šīm dienām esmu izdomājis!»

«Ko lai dara? aizmirsu,» Platonovs sacīja. «Mēk nobraucām pie Konstantin» Fjodoroviča: viņš liek tevi sveicināt, māsa — arī. Pāvel Ivanovič, iepazīstinu: brālis Vasilijs. — Brāl Vasilij! Te ir Pāvels Ivanovičs Čičikovs.»

Abi iepazīties uzaicinātie spieda viens otram roku un, noņēmuši cepures, saskūpstījās.

«Kas gan šis čičikovs tāds varētu būt?» brālis Vasilijs do-māja. «Brālis Platons nav izvēlēgs pie iepazīšanās.» Viņš no-skatīja Čičikovu, cik atļāva pieklājība, un redzēja, ka tas pēc izskata likās ļoti kārtīgs cilvēks.

Čičikovs no savas puses tāpat noskatīja, cik atļāva pieklājība, brāli Vasiliju un redzēja, ka brālis augumā zemāks par Platonu, tumšākiem matiem un nepavisam tik skaists sejā, bet viņa vaibstos manīja daudz vairāk dzīvības un apgaro-tības, vairāk sirds siltuma. Varēja nojaust, ka tas nebija tāds snauža. Bet šī puse Pāvelu Ivanoviču maz interesēja.

«Es, Vasja, nolēmu kopā ar Pāvelu Ivanoviču

pabraukāt pa svēto Krievzemi... Varbūt ka atbrīvošos no sava splīna.»

«Kā tad tā pēkšņi nolēmi?» sacīja pārsteigts brālis Vasi-lijs; un gandrīz vēl būtu piebildis: «un pie tam ceļot ar cil-vēku, kurš varbūt ir draņķis un velns viņu zina, kas!» Pilns neuzticības, viņš greizi nolūkoja čičikovu un redzēja apbrī-nojamu pieklāj īgumu.

Viņi iegriezās pa labi vārtos. Pagalms bija senatnīgs; se-natnīgs arī nams, kādus tagad necel — ar nojumēm, stāvu, augstu jumtu. Pagalma vidū auga divas milzu liepas un no-ēnoja to gandrīz pusē. Zem tām bija dau<jlz koka solu. Zie-doši ceriņkrūmi un ievas kā zīļu virkne stiepās visapkārt gar žogu, saviem zariem un ziediem to pilnīgi nosegdami. Kungu nams bija pilnīgi aizsegts, tikai durvis un logi mīlīgi raudzī-jās zem lapotnes. Aiz taisniem kā bulta koku stumbriem balsnīja virtuves, klētis un pagrabi. Viss bija birztaļā. Visu birzi tricinjā lakstīgalu pogošana. Dvēseli pārņēma savāda patīkama miera sajūta. Un atgādināja tos bezrūpīgos laikus, kad visa dzīve bija labsirdīga un viss bija vienkāršs un skaidrs. Brālis Vasilis aicināja Čičikovu piesēst. Viņi nosē-dās uz soliem

zem liepām.

Gadu 17 vecs zēns, skaistā, sārtā kokvilnas kreklā, atnesa • un nolika viņu priekšā karafas ar dažādas krāsas un dažādu šķirņu augļu kvasiem, gan bieziem kā eļļa, gan putojošiem kā gāzētās limonādes. Karafas nolīcis, viņš paņēma pie koka pieslieto lāpstu un aizgāja dārzā. Brāļiem Platonoviem, tāpat kā svainim Kostanžoglo, īpašu sulaiņu nebija: tie bija vai nu dārznieki, vai saimes ļaudis, kuri pēc kārtas pildīja šo pie-nākumu. Brālis Vasilijs bija tais uzskatos, ka sulaiņi nav kārtā: kaut ko pasniegt var kurš katrs un tam nolūkam ne-der turēt atsevišķus ļaudis; ka krievu cilvēks tikai tā esot labs un brašs un neesot sliņķis, ja viņš valkā kreklu un zem-nieka svārkus; bet, tiklīdz apvilks vācu drēbes, tūlīt kļūs ir neveikls, ir neizdarīgs, ir sliņķis, pat kreklu nepārmainīs, pat vairs pirtī neies, gulēs ar visiem svārkiem, un zem vācu svārkkiem tam iemetīsies negals blakšu un blusu. Varbūt šai ziņā viņam bija taisnība. Viņu sādžā ļaudis gērbās sevišķi švītīgi: galvas vainagi sievietēm visi bija zeltā, bet kreklu piedurknes — gluži kā turku šalles apšuves.

«Tie ir mūsu mājas ieslavētie kvasi,» sacīja

brālis Vasilijš.

Čičikovs sev pielēja glāzi no pirmās karafas — īsts liepu medus, kādu viņš reiz bija dzēris Polijā; dzirkstī kā šampa-nietis, bet gāze iesitās no mutes degunā. «Nektārs» viņš sa-cīja. Izzēra glāzi no otras karafas — vēl labāks.

«Dzērienu dzēriens!» Čičikovs teica. «Varu sacīt, ka pie

jūsu cienījamā svaiņa, Konstantina Fjodoroviča, dzēru vis-labāko liķieri, bet pie jums — vislabāko kvasu.»

«Liķieris gan arī ir rio mums; to māsa tur ieveda. Uz kādu pusi un uz kurām vietām domājat braukt?» jautāja brālis Vasilijš.

«Es braucu», Čičikovs sacīja, viegli šūpodamies uz sola un ar roku glāstīdams ceļgalu un pieliekdamies: «ne tik daudz savās, kā citu vajadzībās. Ģenerālis Betriščevs, tuvs draugs un, var sacīt, labdaris, lūdza apciemot radus. Radi, protams, paliek radi, bet pa daļai, tā sacīt, arī pats sevis dēļ; jo ne-runājot nemaz par labumu hemoroidālā ziņā, redzēt pasauli un apgrozīties starp ļaudīm — jau pats par sevi ir, tā sacīt, dzīva grāmata un otrā zinātne.»

Brālis Vasilijš kļuva domīgs. Šis cilvēks gan

runā mazliet puķaini, bet viņa vārdos tomēr ir taisnība, viņš nodomāja. Brīdi klusējis, viņš teica Platonam: «Man rodas doma, Platon, ka ceļošana varbūt tevi patiesi sapurinās. Tava kaite nav nekas cits kā garīgs splīns. Tu vienkārši esi iesnaudies — un iesnaudies nevis no dzīves apnikuma vai paguruma, bet no dzīves iespaidu un izjūtu trūkuma. Ar mani ir gluži otrādi. Es ļoti vēlētos neizjust tik dzīvi un neņemt tik tuvu pie sirds visu, kas gadās.»

«Paša varā ir ņemt visu tuvu pie sirds,» Platons teica. «Pats tu meklē sev nemieru, un pats sev sacerī uztraukumus.»

«Kā sacerēt, kad bez tam jau ik uz soļa gadās nepatikšanas?» sacīja Vasilijš. «Vai tu esi dzirdējis, kādu joku pa tavu prombūtnes laiku mums iztaisījis Leņicins? — Sagrābis atmatu, kur mēs mēdzam Lieldienās svētkus rīkot. Vispirms šo atmatu es ne par kādu naudu... Te ik pavasari mani zemnieki svin Lieldienas svētkus, ar to saistītas sādžas senu dienu atmiņas; bet tradīcijas man — svēta lieta, un to dēļ esmu gatavs ziedot visu.»

«Nezina, tāpēc sagrābis,» Platons sacīja: «cilvēks jauns, tikko atbraucis no Pēterburgas;

vajag tam paskaidrot, iz-stāstīt.»

«Zina, ļoti labi zina. Es aizsūtīju viņam pateikt, bet viņš atbildēja ar rupjībām.»

«Tev pašam vajadzēja aizbraukt izskaidroties. Aprunājies pats ar viņu.»

«Nu, ne. Viņš par daudz uzpūtīgs. Es pie viņa nebraukšu. Esi tik labs, aizbrauc pats, ja vēlies.»

«Es brauktu, bet es jau neiejaucos ... Viņš var apvest mani ap stūri, piekrāpt.»

«Ja jums patīk, tad es braukšu,» Čičikovs teica: «pastās-tiet, kas par lietu.»

Vasilijs paraudzījās viņā un nodomāja: «Skat, kāds uz braukšanu!»

«Pastāstiet tikai man, kas viņš par cilvēku,» Čičikovs sa-cīja: «un kas par lietu.»

«Kā nu varu jums uzlikt tādu nepatīkamu uzdevumu. Kā cilvēks viņš, manuprāt, ir draņķīgs: no mūsu guberņas vien-kāršajiem, sīkajiem muižniecīņiem uzdienējis Pēterburgā, ap-precējis tur kāda ārlaulības meitu un sāk dižoties. Nosaka toni. Bet arī pie mums ļaudis nav muļķi: mode mums nav likums, bet Pēterburga nav baznīca.»

«Protams,» Čičikovs piekrita: «bet kas par lietu?»

«Vai redzat? viņam, protams, vajadzīga zeme. Ja viņš ne-būtu tā uzvedies, es labprāt tam dotu citā vietā par velti, un ne tā ... Bet tagad ērcīgs cilvēks nodomās ...»

«Manuprāt, vislabāk izrunāties: varbūt lieta... Man ir uz-ticētas lietas, un neviens nenožēlos ... lūk, arī ģenerālis Betriščevs...»

«Bet man patiesi neērti, ka jums būs jārunā ar tādu cil-vēku ...»

«... un sevišķi vērā ņemot, lai tas būtu slepeni,» čičikovs sacīja: «jo ne tik daudz pats pārkāpums, cik kārdinājums ir kaitīgs.»

«Jā, tā ir, tā ir,» sacīja Leņicins, gluži uz sāniem galvu no-liecis.

«Cik patīkami sastapt vienādi domājošu cilvēku!» Čičikovs teica. «Man ir viena lieta, reizē ir likumīga, ir nelikumīga: no ārienes nelikumīga, bet būtībā likumīga. Tā kā man vaja-dzīgi iekļājumi, negribu nevienam uzlikt risku maksāt pa divi rubļi no dzīvas dvēseles. Ja nu gadītos, ka bankrotēju, — no kā lai dievs pasarga, — īpašniekam taču nepatīkami, un es nolēmu izmantot aizbēgušos un mirušos, kas vēl nav izsvītroti no revīzijas, lai pie viena pastrādātu ir kristīgu darbu, ir atbrīvotu nabaga īpašnieku no

nodokju samaksas smaguma par tiesu. Mēs savā starpā tikai formāli nokārto-sim pirkšanas līgumu kā par dzīviem.»

«Tas tomēr ir kaut kas pārāk dīvains,» nodomāja Leņicins un pavirzījās ar krēslu mazliet atpakaļ. «Šī lieta tomēr ir tāda...» viņš iesāka.

«Bet kārdināšana nebūs, tāpēc, ka slepeni,» atbildēja Či-čikovs: «un pie tam starp labi domājošiem cilvēkiem.»

«Lai nu gan, tomēr šī lieta tā kā ...»

«Bet kārdināšanas nav nekādas,» visai tieši un atklāti tei-ca Čičikovs. «Tas ir tāds darījums, kā nupat apspriedām: starp labi domājošiem cilvēkiem, saprātīgos gadus un, liekas, labas činas, un pie tam slepenībā.» Tā runādams, viņš tam raudzījās acīs vaļsirdīgi un godīgi.

Lai cik izvairīgs bija Leņicins, lai kāds lietpratējs viņš bi-ja darbvedības lietās, bet nu viņš bija pilnīgā neizpratnē, jo vairāk tāpēc, ka kaut kādā dīvainā kārtā viņš bija sapinies it kā paša tīklos. Viņš nepavisam nebija spējīgs uz netaisnībām un nekā netaisna pat slepeni negribēja darīt. «Kas par dīvainu gadījumu!» viņš nodomāja. «Iedraudzējies nu tuvāk ar godīgiem

laudīm! Kā nu darīt!» Bet liktenis un apstākļi it kā tīši iznāca labvēlīgi Cičikovam. It kā tādēļ, lai palīdzētu šai grūtajā lietā, istabā ienāca jaunā namamāte, Leņicina laulātā draudzene, bāla, vāja, maza auguma, bet pēc Pēter-burgas modes apģērbusies, liela comme il faut ļaužu cienītāja. Viņai pakaļ aukle nesa rokās pirmdzimto, nesen apprecē-jušos laulāto ļaužu maigās mīlas augli. Veikli tuvodamies, cilādamies un galvu sānis pieliekdams, Čičikovs pilnīgi ap-būra Pēterburgas dāmu un arī viņas bērnu. No sākuma tas laida valā brēkšanu, bet ar vārdiem: «Ahu, ahu, sirsniņ,» sitot knipjus, un vilinot ar pulksteņa sirdsveidīgo skaisto karneola breloku, viņam izdevās bērnu pārvilināt savās rokās. Tad viņš sāka to ūcināt līdz pašiem griestiem un ar to sacēla bērņā tīkamu smaidu, kas ārkārtīgi iepriecināja abus vecākus. Bet vai nu no negaidītā prieka, vai kaut kā citādi, bērns pēkšņi slikti uzvedās.

«Ak mans dievs!» iesaucās Leņicina sieva: «viņš jums sa-bojāja visu fraku!»

Čičikovs paraudzījās: visa jaunās frakas piedurkne bija sagandēta. «Kaut tevi trieka ķertu, velnēn!» viņš dusmās nodomāja.

Namatēvs, namamāte, aukle — visi skrēja pēc odekolona: no visām pusēm ņēmās viņu tīrīt.

«Nekas, nekas, pavisam nekas!» Čičikovs sacīja, cenzda-mies savā sejā pēc iespējas uzturēt jautru izteiksmi. «Ko gan var sabotēt bērns šai sava mūža zelta laikmetā?» viņš atkārtoja: bet tajā pašā laikā domāja: «Cik trāpīgi, bestija, kaut vilki tevi saplēstu, to iztaisīja, nolādētais nelietēns!»

Šis šķietami gluži neievērojamais apstāklis pilnīgi nosvēra namatēvu Čičikova lietai par labu. Kā var atteikt tādām vietām, kurš parādījis tik daudz nevainīgu glāstu bērniņam un augstsirdīgi paša fraku ziedojis? Lai nerādītu sliktu piemēru, nolēma lietu nokārtot slepeni, jo kaitīga nav pati lieta, bet kārdināšana.

«Atļaujiet arī man kā pateicību par pakalpojumu samak-sāt jums arī ar pakalpojumu. Gribu būt starpnieks jūsu strīdā ar brāļiem Platonoviem. Jums vajadzīga zeme, vai ne tā? ..»

NODAĻA [8]

Visi pasaulē apdara savus darbus. Kas kādam der, pēc tā viņš ņer, saka paruna. Ceļošanai pa lādēm bija panākumi, tā ka pēc šīs ekspedīcijas šīs tas pārceļoja paša lādītē. Vārdu sakot, viss bija gudri nodarīts. Čičikovs ne jau zaga, bet iz-mantoja. Ikviens no mums kaut ko izmanto: tas kroņa mežu, tas ekonomiskās sumas, tas apzog savus bērnus kaut kādas iebraukušas aktrises dēļ, tas zemniekus Gambsa mēbeļu vai karietes dēļ. Ko darīt, ja pasaulē saradušies tik daudz vilinā-jumu un dārgie restorāni ar ārprātīgām cenām, un maskera-des, un izpriecas, un dejas ar čigānietēm. Ir taču grūti atturēties, ja visi visapkārt dara to pašu un ja mode prasa — at-turies nu! Čičikovam gan jau vajadzēja braukt, bet celi bija kļuvuši neizbraucami. Pa tam pilsētā gatavojās cits gada tirgus — īstenais muižnieku. Iepriekšējais bija vairāk zirgu tirgus, lopiem, jēlvielām un dažādām zemnieku vajadzībām, kur tirgojās uzpircēji un kulaki. Turpretī tagad še bija sa-vests viss, ko kungu patēriņam tirgotāji bija sapirkušies Nižegorodas tirgū. Sabrauca krievu naudas maku tukšotāji, francūži ar pomadēm un

fracuzietes ar cepurēm, ar asinīm un pūlēm iegūtās naudiņas ierausēji — šis Ēģiptes siseņu bars, kas, pēc Kostanžoglo izteiciena, ne tikai kā visu norij, bet pat atstāj zemē iekašātas oliņas.

Tikai neraža un nelaimīga īsti daudzus muižniekus atturēja viņu sādžās. Bet par to rosīgi kļuva ierēdņi, kuri necieš no neražas; par postu arī viņu sievas. Salasījušies da-žādas grāmatas, kas pēdējā laikā izdotas ar nolūku iedvest cilvēcei visādas jaunas prasības, tie sajuta neparastu alku iz-mēģināt visas jaunās baudas. Francūzis atvēra jaunu iestādi

— kaut kādu līdz šim gubernā nedzirdētu iluminētu vokzali, ar it kā neparasti lētām vakariņām un pie tam vēl puse uz parāda. Ar to pietika, lai ne tikai galda priekšnieki, bet arī visi kancelejisti cerībā uz gaidāmiem kukuļiem no lūdzē-jiem Radās vēlēšanās padižoties vienam otra priekšā ar zirgiem un kučieriem. Kāds izpriecas kāro kārtu saplū-dums!.. . Nevērojot nejauko laiku un slapjdraņķi, greznas ekipāžās ripoja šurp un turp. Dievs zina, kur tās radušās, bet arī Pēterburgā neatpaliktu Tirgoņi, komiji, veikli plat-males cilādami, aicināja veikalos kundzes. Reti kur redzēja bārdaiņus kažokādas

cepurēs. Visi bija eiropiska izskata ar skūtiem vaigiem, visi iepuvušiem zobiem.

«Lūdzu, esiet tik laipni! Ienāciet tikai bodē! Kungs, kungs!» šur tur klaigāja zeņķi.

Bet ar Eiropu iepazinušies uz tiem raudzījās tikai ar ni-cināšanu ...; tie tikai paretam ar cieņas izjūtu aicināja! «Št..... » vai: «Še ir zibera, klēra un melna vadmala.»

«Vai ir brūkļu krāsas vadmala ar dzirksteli?» Čičikovs jautāja.

«Lieliskas vadmalas,» teica tirgotājs, ar vienu roku pacel-dams cepuri, ar otru norādīdams uz bodi. Čičikovs iegāja

bodē. Veikli pacēla letes dēli..... un atradās tās otrā pusē, ar muguru pret precēm, kas bija sakrautas no apakšas līdz griestiem, baķis uz baķa, un ar seju pret pircēju. Veikli abām rokām atbalstījies un viegli tajās ar visu stāvu salī-gojies, jautāja: «Kādas vadmalas vēlaties?»

«Ar dzirksteli, olīvu vai pudelkrāsā, tā sakot, uz brūkļu- krāsas pusi,» teica Čičikovs. «Varu apgalvot, ka dabūsiet pirmo šķiru, par kuru labāku vienīgi izglītotās galvaspilsētās varētu atrast. Zēn! pasniedz vadmalu no augšas, to ar 34.

numuru. Tad ne jel to, brālīt! Ko tu mūždien
lien augstāk par savu sfēru, gluži kā kāds
proletārietis! Svied to šurp. Tā tik ir vadmala!»
Un, attinis no otra gala, tirgotājs to piebāza
Čičikovam pie paša deguna, tā ka tas zīdaino
spīdumu varēja ne tikai ar roku paglāstīt, bet pat
paost.

«Laba, bet tomēr ne tā,» Čičikovs sacīja. «Esmu
dienējis muitā, tādēļ dodiet man augstākā
labuma, kāda tik ir, un pie tam vairāk uz sarkano
ne uz pudelkrāsas pusi, bet lai tuvotos
brūklenei.»

«Saprotu: jūs īsteni vēlaties tādu krāsu, kas
pašlaik sāk nākt modē. Ir man vislabākās
īpašības vadmala. Jau iepriekš pasaku, ka cena
augsta, bet arī labums augsts.»

Eiropietis kāpa augšā. Nokrita baķis. Viņš to
attina ar seno laiku mākslu, pat piemirsis uz
mirkli, ka tagad viņš pieder jau pie vēlākās
paaudzes, un, lai gaismā labāk varētu ap-skatīt,
izgāja pat no bodes un tur, acis no gaismas
miegdams, sacīja: «Ļoti jauka krāsa! Vadmala —
Navarinas dūmi ar liesmu.»

Vadmala patika; par cenu vienojās, kaut gan
tā, kā tirgo-tājs apgalvoja, pašam dārgāk iznākot.

Tad notika drānas plēšana abām rokām. Ietīšana papīrā notika krieviski — ne-ticamā ātrumā. Sainis grozījās zem vieglās auklas, kas to aptvēra ar dzīvu drebošu mezglu, šķēres pārgrieza auklu, un viss jau atradās kariatē. Tirgotājs pacēla cepuri. Cepures celšanas iemesls: viņš izvilka no kabatas naudu.

«Parādiet man melnu vadmalu,» atskanēja balss.

«Kaut nelabais parautu, Chlobujevs,» Čičikovs noteica pie sevis un atgriezta muguru, lai viņu nepamanītu, jo neprātīgi viņam šķita no savas puses uzsākt ar to kaut kādu izšķaidro- šanos mantojuma lietā. Bet tas jau bija viņu pamanījis.

«Kā tad tā, Pāvel Ivanovič, vai jūs ar nolūku neizvairāties no manis? Nekur nevaru jūs atrast, bet lietas ir tādas, ka mums nopietni jāaprunājas.»

«Godājamais, godājamais,» sacīja Čičikovs, spiezdams viņa rokas: «ticiet, ka visnotaļ gribu ar jums parunāties, bet ne-pavisam nav laika.» Bet pats pie sevis nodomāja: «Kaut ne-labais tevi parautu!» Un pēkšņi ieraudzīja ienākošo Mura-zovu. «Ak dievs, Afanasij Vasiljevič! Kā jūsu veselība?»

«Bet kā jūsu?» Murazovs, sacīja, paceldams cepuri. Tir-gotājs un Chlobujevs noņēma savas galvas segas. .

«Lūk, krusti, un arī gulēt lāgā nevaru. Varbūt no tā, ka maz kustos...»

Bet Murazovs, neiedziļinādamies Čičikova kaišu cēloņos pievērsās Chlobujevam: «Lūk, es, Semjon Semjonovič, ierau-dzīju, ka jūs iegājāt veikalā, — nācu jums pakaļ. Man kaut kas jāparunā, vai nepiebrauksiet pie manis?»

«Kā ne, kā ne!» steidzīgi teica Chlobujevs un izgāja kopā ar viņu.

«Kas tiem varētu būt runājams?» nodomāja Čičikovs. 804

«Afanasijs Vasiljevičs ir godājams un gudrs cilvēks,» tir-gotājs sacīja: «savu lietu zina, bet izglītības nav. Tirgotājs taču ir negociants, bet ne tirgonis. Te apvienoti ir budžets, ir reakcija, bet citādi iznāks pauperisms,» Čičikovs atmeta ar roku

«Pāvel Ivanovič, es jūs visur meklēju,» aiz viņiem atska-nēja Leņicina balss. Tirgotājs godbijīgi noņēma cepuri.

«Ak Fjodor Fjodorovič!»

«Dieva dēj, brauciet man līdzi: man jāparunā

ar jums,» viņš teica. Čičikovs paraudzījās — viņa seja izskatījās uz-traukta. Norēķinājies ar tirgotāju, viņš atstāja veikalu.

«Gaidu jūs, Semjon Semjonovič,» sacīja Murazovs, ierau-dzījis ienākušo Chlobujevu. «lūdzu manā istabiņā.» Viņš ieveda Chlobujevu jau lasītājiem pazīstamajā istabiņā, par ko vienkāršāku nevarētu atrast pat pie ierēdņa, kas pelna septiņi simti rubļu gadā.

«Sakiet, tagad, es domāju, jūsu apstākļi ir labāki? Pēc krustmātes nāves jums tomēr kaut kas tika.»

«Nu, kā lai jums saku, Afanasij Vasiljevič? Nezinu, vai mani apstākļi būtu labāki. Es mantoju tikai piecdesmit dvēseles zemnieku un trīsdesmit tūkstošus naudā, ar ko jā-nomaksā daļa manu parādu, — un atkal man nav nekā. Bet galvenais, ka šī mantojuma lieta ir pavisam netīra. Tur, Afanasij Vasiljevič, notikušas tādas blēdības! Es jums tūlīt izstāstīšu, un jūs brīnīsieties, kas notiek. Šis Čičikovs ...»

«Atļaujiet, Semjon Semjonovič; pirms runājam par šo Čičikovu, atļaujiet parunāt īpaši par jums. Sakiet man, cik, pēc jūsu domām, pietiktu, lai jūs pilnīgi uzlabotu savu stāvokli?»

«Mans stāvoklis ir grūts,» sacīja Chlobujevs. «Un lai uz-labotu apstākļus, lai norēķinātos ar visiem un lai varētu dzīvot mērenā pārtībā, man vajadzīgi vismaz 100 tūkstoši, ja ne vairāk, — vārdu sakot — man tas nav iespējams.»

«Nu, ja jums tā būtu, kā tad jūs dzīvotu?»

«Nu, tad es iegādātos dzīvokli, nodarbotos ar bērnu audzināšanu. Par sevi pašu vairs nav ko domāt: mana karjera izbeigta, tāpēc ka vairs neiznāk dienēt: es vairs nekur nederu.»

«Un tomēr dzīve paliek dīka, bet dīkdienā rodas kārdinājumi, par ko nodarbināts cilvēks neiedomātos.»

«Nevaru. Nekam es neesmu derīgs; esmu kļuvis stulbs, krusti sāp.»

«Bet kā tad var dzīvot bez darba? Kā cilvēks var būt bez amata, bez vietas? Apžēlojieties! Paraugieties uz ikvienu dieva radību: katra kaut kam lieti der, katrai ir savs at-taisnojums. Pat akmens ir tādēļ, lai viņu lietā liktu, bet cilvēks, saprātīgs radījums, lai tas paliktu bez kāda labuma, — vai tas maz iespējams?»

«Nu, es jau nedomāju pavisam bez darba. Varu nodoties bērnu audzināšanai.»

«Nē, Semjon Semjonovič, nē! tas ir visgrūtāk.

Kā tas lai audzinātu bērnus, kas pats sevi nav izaudzīnājis? Bērnus var audzināt tikai ar paša dzīves piemēru. Bet vai jūsu dzīve tiem der par piemēru? Vai tad viņiem mācīties to, kā dīkdienā laiku nosist un kārtis spēlēt? Nē, Semjon Semjo-novič, atdodiet bērnus man — jūs viņus samaitāsiet. Pado-mājiet ne pa jokam: jūs ir sagandējusi bezdarbība, — no tās jums jātiek vajā. Kā var dzīvot pasaulē, ne pie kā ne-saistīties? Kaut kāds pienākums taču ir jāpilda. Pat algādzis, — arī tas kalpo. Viņš ēd lētāko maizi, bet paša pelnītu, un izjūt sava darba nozīmi.»

«Nudien, mēģināju, Afanasij Vasiljevič, centos uzveikt sevi! Ko darīt! esmu novecojis, kļuvis nespējīgs. Nu, ko man darīt? Vai patiesi iestāties dienestā? Nu, kā lai es ar saviem četrdesmit pieciem gadiem sēžos pie viena galda ar kance-lejas ierēdņiem iesācējiem? Pie tam neesmu spējīgs kukuļus ņemt — nodarīšu postu pats sev un kaitēšu citiem. Tur jau viņiem ieviesušās savas kastas. Nē, Afanasij Vasiljevič, izdo-mājos, izmēģinājos, apsvēru visas dienesta vietas, — nekur nebūšu derīgs. Atliek tikai nespējnieku patversme ...»

«Nespējnieku patversme tiem, kuri ir

strādājuši; bet, kuri visu jaunību līksmojuši, tiem atbild kā skudra sienāzim: «Ej nu, padejo!» Un arī nespējnieku patversmē pūlas un strādā, vistu vis nespēlē, Semjon Semjonovič,» Murazovs sacīja, stingri viņu uzlūkodams: «jūs krāpjat ir sevi, ir mani.»

Murazovs stingri viņu uzlūkoja; bet nabaga Chlobujevs nekā nezināja atbildēt, Murazovam kļuva viņa žēl.

«Paklausieties, Semjon Semjonovič ... Bet jūs taču lūdzat dievu, ejat baznīcā, es zinu, jūs nepalaižat garām ne rīta, ne vakara dievkalpojumu. Kaut gan jums negribas agri celties, jūs tomēr ceļaties un ejat, — ejat pulksten četros no rīta, kad vēl neviens nav augšā.»

«Tā ir cita lieta, Afanasij Vasiljevič. Es zinu, ks, to nedaru cilvēka dēļ, bet tā dēļ, ar kura pavēli mēs visi esam pasaulē. Ko darīt! Es ticu, ka viņš pret mani ir žēlīgs, ka, lai cik nejauks, cik pretīgs es arī esmu, bet viņš var man piedot un mani pieņemt, kurpretī ļaudis atstums ar kāju un vislabākais draugs mani nodos un tad vēl sacīs, ka augsta mērķa dēļ mani atstūmis.»

Chlobujeva sejā parādījās sarūgtinājums. Vecim noritēja asara, bet nekas

«Tad kalpojiet tam, kas ir tik žēlsirdīgs. Viņam darbs tikpat tīkams kā lūgšana. Ķerieties pie kaut kāda darba, bet ķerieties tā, it kā jūs to darītu viņa, bet ne ļaužu dēļ. Nu, vienkārši, grūdiet kaut ūdeni piestā, bet domājiet tikai, ka to darāt viņa dēļ. Jau tas vien būs labums, ka sliktiem darbiem — nospēlēšanos kārtīs, dzīrēm negaušu sabiedrībā, pasaulīgai uzdzīvei — jums neatliks laika. Ak, Semjon Semjonovič! Vai jūs pazīstat Ivanu Potapiču?»

«Pazīstu un ļoti cienīju.»

«Viņš bija labs tirgotājs: tam piederēja pusmiljons; bet kad visur redzēja peļņu — sāka izlaisties. Dēlam mācīja franču valodu, meitu izprecināja ģenerālim. Un nedzīvoja vairs pa savu tirgotavu vai biržas ielu, bet domāja tikai kā satikt draugus un vest uz traktieri tēju dzert; caurām dienām tur dzīvoja un — bankrotēja. Tad vēl dievs uzsūtīja ne-laimi: dēls..... Tagad viņš, redziet, strādā pie manis kā pārdevējs. Sāka no gala. Viņa apstākļi uzlabojušies. Atkal viņš varētu uzsākt tirgoties un tikt pie piecsimt tūkstošiem. «Pārdevējs esmu bijis, kā pārdevējs gribu nomirt. Tagad,» viņš saka, «esmu kļuvis vesels un žirgts, bet tad man bija radies vēders un ar ūdens

slimību sāku sirgt.. . Nē!» saka. Un tēju viņš tagad vairs mutē neņem. Kāpostus un biez-putru — un vairāk nekā, jā. Bet dievu viņš lūdz tā, kā neviens no mums nelūdz; nabagiem palīdz tā, kā neviens no mums nepalīdz; cits atkal labprāt palīdzētu, bet naudu no-dzīvojis.»

Nabaga Chlobujevs kļuva domīgs.

Vecais saņēma viņa abas rokas. «Semjon Semjonovič! Ja jūs zinātu, kā man jūs žēl! Visu laiku domāju par jums. Lūk, paklausieties. Jūs zināt, ka klosterī dzīvo vientulis, kurš neviena neredz. Tas ir liela prāta cilvēks, — tāda prāta, ka nezinu. Viņš nerunā; bet ja reiz dod padomu...

Es sāku viņam stāstīt, ka man ir pažiņa, bet vārdu ne.....

ka, lūk, viņam ir kaite. Viņš klausījās, tad pēkšņi pārtrauca, teikdams: «Vispirms dieva lietas, tad savas. Ceļ baznīcu, bet naudas nav: jāvāc līdzekļi baznīcai!» Un aizcirta durvis. Es domāju, ko gan tas nozīmē? Redzams, negrib dot padoma. Iegriezos pie mūsu archimandrita. Tikko veru durvis, viņa pirmie vārdi man: vai es nezinošot tādu cilvēku, kuram varētu uzdot vākt naudu baznīcai, kurš būtu no muižnieku vai tirgoņu kārtas, izglītotājs nekā citi, kas šo

pienākumu uz-skatītu kā savu dvēseles glābiņu. Tad es tūlīt atskārtu: «Ak mans dievs! šo vietu taču shimas cilvēks nozīmēja Semjonam Semjonovičam. Tas ir labs ceļš viņa kaitei. Ceļodams ar grā-matu no muižnieka pie zemnieka, no zemnieka pie muiž-nieka, viņš redzēs arī to, kā kurš dzīvo un kas kuram trūkst, — un tad, apceļojis dažas gubernas, pārbrauks, iepa-zinies ar daudz vietām un malām, daudz labāk par visiem tiem ļaudīm, kuri dzīvo pilsētās . . . Bet šādi ļaudis tagad vajadzīgi. Lūk, kņazs man teica, ka daudz viņš dotu, lai sameklētu tādu ierēdni, kas lietas pazītu nevis no papīriem, bet skaidri zinātu, kādas tās ir īstenībā, tāpēc ka no papī-riem, saka, nav redzams: tā viss sarežģījies.»

«Jūs mani pavisam apmulsinājāt, izsitāt no sliedēm, Afanasij Vasiljevič,» Chlobujevs sacīja, raudzīdamies viņā brīnumu pilnām acīm. «Es neticu pat to, ka jūs tieši man to sakāt: tam vajadzīgs nenogurstošs, darbīgs cilvēks. Bez tam, kā lai atstāju sievu, bērnus, kuriem nav ko ēst?»

«Par sievu un bērniem neraizējieties. Es tos ņemšu savā gādībā, un skolotājs bērniem arī būs. Kam jums staigāt apkārt ar somu un lūgt dāvanas

sev, krietnāk un labāk ir lūgt dievam. Es jums došu vienkāršu kubitku, kratīšanas nebaidieties, tas jūsu veselības labā. Es jums došu ceļā naudu līdzī, lai braukājot varat arī izdalīt tiem, kam visvairāk vajag. Te jūs varat daudz labu darbu pastrādāt: jūs nekļūdīsiet, bet, kam dosiet, tas būs tā vērts bijis. Sādi apbraukājot, jūs sīki iepazīsiet visus, kas Tas nav tas, kā dažs labs ierēdnis, kuru visi bīstas un no kura..... ; Bet ar jums, zinādami, ka lūdzat baznīcai, visi labprāt parunāsies.»

«Es redzu. Tā ir jauka doma, un es ļoti vēlētos kaut daļu no visa tā izpildīt; bet, patiesi, man liekas, ka tas ir pājri spēkiem.»

«Bet kas tad īsti mums ir pa spēkam?» teica Murazovs. «Taču nekas nav mums pa spēkam; viss ir pāri mūsu spēkiem. Bez palīdzības no augšas nekas nav veicams. Bet lūgšana kopo spēkus. Krustu mezdams, cilvēks saka: «Kungs, apžēlojies!» airē un nobrauc līdz krastam. Far to nav pat ilgi jādomā; tas vienkārši jāpieņem kā dieva nolikums. Tūlīt jums būs kubitka sagatavota; bet jūs aizejiet pie archimandrita pēc grāmatas un svētības un ceļā projām.»

«Paklausu jums un pieņemu ne citādi kā dieva

nolikumu.» — «Kungs, svētī!» viņš sacīja iekšķīgi un sajuta, ka dvēselē ienāk mundrums un spēks. It kā pats prāts viņā sāka mosties cerībā uz izeju no sava bēdīgā bezizejas stāvokļa. Tālumā iemirdzējās gaisma ...

Bet, atstājuši Chlobujevu, atgriezīsimies pie Čičikova

Pa tam tiesā lieta gāja savu ceļu, ienāca lūgumi pēc lūgumiem. Uzradās radnieki, par kuriem neviens pat dzir-dējis nebija. Kā putni salido uz maitu, tā visi salaidās uz lielo mantojumu, ko bija atstājusi vecene: sūdzības par Čičikovu, par to, ka pēdējais testaments viltots, sūdzības arī par pirmā testamenta neīstumu, pierādījumi par atstātās naudas zādzību un nobēdzināšanu. Radās arī apvainojumi pret čičikovu mirušo dvēseļu uzpirkšanā un kontrabandas dēkās, kad tas vēl strādājis muitā. Visu atklāja, uzzināja viņa agrāko dzīvi. Dievs zina, kādā ceļā visu to uzošņāja un uz-zināja, — un bija arī atklājumi pat tādās lietās, par kurām, kā Čičikovs domāja, bez viņa un četrām sienām neviens nekā nezina. Pagaidām viss tas vēl bija tiesas noslēpums un līdz viņa ausīm nebija nonācis, kaut gan juriskonsulta drīz

vien piesūtītā informācijās zīmīte deva viņam kaut cik nojēgu, ka ievārās putra. Vēstulītes saturs bija īss: «Steidzos jums paziņot, ka ar prāvu būs lielas klapatas, bet paturiet prātā, ka neder uztraukties. Galvenais — miers. Apdarīsim visu.» Šī zīmīte viņu pilnīgi nomierināja. «Īsts ģēnijs,» sacīja Čičikovs. Visa laba galā ap to laiku drēbnieks atnesa uz-valku. Viņam radās liela vēlēšanās paraudzīties pašam uz sevi jaunajā Navarinas dūmu un liesmas krāsas frakā. Viņš uzvilka bikses, kas tam lieliski viscaur piekļāvās, kaut vai glezno. Jauki apņēma gūžas, lielus, zem vadmalas viņa lo-cekļi rādījās vēl elastīgāki. Kad viņš uz muguras savilka sprādzi, vēders kļuva kā bungas. Viņš tam uzsita ar suku, piebilzdam: «Kā^s ērms! bet kopiespaidā iznāk glezna.» Fraka izrādījās pasūta vēl labāk par biksēm: nevienas krun-ciņas, sānos pieguloša, viducī izliekta, parādīdama tā loka-nību. Uz Čičikova piezīmi, ka zem labās paduses mazliet žņaudz, skroderis tikai pavīpsnāja: tā vēl labāk piekļausies viducim. «Esiet mierīgs, darba ziņā esiet mierīgs,» viņš at-kārtoja ar neslēptu svinīgumu: «izņemot Pēterburgu, nekur citur tādu neuzšūs.» Skroderis pats bija no Pēterburgas, un uz izkārtnes bija

lasāms: Ārzemnieks no Londonas un Parīzes. Viņš nemīlēja jokot un ar divām pilsētām uzreiz gribēja aizbāzt visiem citiem skroderiem muti, lai vēlāk neviens ar tādām pilsētām nerādās un lai raksta sev kaut kādu Karlseru vai Kopengarū.

Čičikovs augstsirdīgi norēķinājās ar drēbnieku un, palicis viens, sāka aplūkot sevi spogulī kā artists ar estetisku gaumi un con amore. Izrādījās, it kā viss būtu vēl labāk nekā agrāk, vaidziņi interesantāki, zods kairinošāks, baltā apkaklīte deva vaigam toni, zilā atlasa kravate deva toni apkaklītei, jaun-modīgās krūtežas krokas deva toni kaklasaitei, greznā samta veste noteica toni krūtežai, bet Navarinas dūmu un liesmas krāsas fraka, spīdēdama kā zīds, deva toni visam. Pagriezās uz labo pusi — labi! Pagriezās uz kreiso pusi — vēl labāk! Viducis gluži kā kambarkungam vai tādām kungam, kas čivina franciski, kas pat dūsmās neuzdrošinās izlamāties krievu valodā, bet šķendēsies franču dialektā — tik delikāti! Viņš, mazliet pieliecis galvu uz sāniem, mēģināja pieņemt pozi, it kā griezdamies pie dāmas vidējos gados ar vismoder-nāko izglītību: iznāca vienkārši glezna. Mākslinieks, ņem otu un glezno! Pašapmierinātībā

viņš uz vietas iztaisīja lēcienu, līdzīgu antrašā. Iedrebējās kumode, un no tās nokrita odeko-lona pudele; bet viņš par to neuztraucās. Kā jau pienākas, viņš aplamo pudeli nosauca par muļķi un nodomāja: «Kuru gan tagad vispirms apciemot? Vislabāk būtu ..» Pēkšņi priekšistabā — it kā piešu šķindēšana, un žandarms pilnā apbruņojumā, it kā savā personā veselu karaspēku ietver-dams: «Pavēlēts šai pašā brīdī ierasties pie ģenerālgubernatora!» Čičikovs apstulba. Viņa priekšā rēgojās briesmonis ar ūsām, ar zirga asti pie cepures, lente pār vienu plecu, lente pār otru plecu, milzīgs zobens piekārts pie sāniem. Viņam likās, ka otros sānos karātos arī šautene, un velns viņu sažina, kas vēl: vesels karaspēks vienā personā! Viņš mēģi-nāja celt iebildumus, briesmonis rupji ierunājās: «Pavēlēts šai pašā brīdī!» Pa durvīm viņš ieraudzīja, ka priekšnamā pavīd vēl otrs briesmonis; paraudzījās pa logu — arī ekipāžā. Ko gan darīt? tāpat, kā bija, Navarinas dūmu un liesmas krāsas frakā, viņam nācās sēsties ratos un, pie visas miesas drebot, braukt pie ģenerālgubernatora žandarma pavadībā.

Priekšnamā viņam neļāva ne atjēgties. «Ejiet!

kņazs jau gaida jūs,» sacīja dežurējošais ierēdnis. Kā miglā viņa priekšā pazibēja priekšistaba ar kurjeriem, kuri pieņēma vēstules, tad zāle, kurai tas izgāja cauri; viņam bija tikai viena doma: «Lūk, sagrašs un bez tiesas, bez kā, tieši uz Sibiriju!» Viņa sirds sāka pukstēt tik strauji, kā tā nepukst pat visgreizsirdīgākam mīlētājam. Beidzot liktenīgās durvis atvērās: parādījās kabinets ar portfeļiem, skapjiem un grāmatām un kņazs, bargs kā pati bardzība.

«Pazudinātājs, pazudinātājs!» Čičikovs teica: «viņš saplosīs mani kā vilks jēru.»

«Es jūs saudzēju, atļāvu jums palikt pilsētā, kaut gan jūs vajadzēja likt cietumā; bet jūs no jauna aptraipījāt sevi ar visnegodīgāko blēdību, ar kādu jebkad cilvēks sevi aptraipījis!» kņaza lūpas dūsmās trīcēja.

«Kāds tad, jūsu gaišība, būtu tas visnegodīgākais darbs un blēdība?» Čičikovs, trīcēdams pie visas miesas, jautāja.

«Tā sieviete,» teica kņazs, panākdams mazliet tuvāk un raudzīdamies tieši Cičikova acīs: «tā sieviete, kura pēc jūsu diktātā parakstīja testamentu, ir notverta un tiks ar jums konfrontēta.»

Cičikova acis satumsa.

«Jūsu spožība! Teikšu visu patiesību. Esmu vainīgs; patiesi vainīgs; bet ne gluži vainīgs: naidnieki mani. apmelojuši.»

«Neviens jūs nevar apmelot, tāpēc ka jūsos ir vairāk nelietības, nekā pēdējais melis spēj izdomāt. Man šķiet, ka jūs visu mūžu neesat varējis iztikt bez negodīguma. Ik kapeika, ko jus esat ieguvis, ir gūta visnegodīgākā kārtā, zādzībā un negodīgi darbi, par ko — pātaga un Sibīrija! Nē, nu pietiek! Šai pašā mirklī tevi novedīs uz cietumu, un tur, kopā ar pēdējiem neliešiem un laupītājiem, tev būs jāgaida sava likteņa izlemšana. Un tā vēl ir žēlsirdība, tādēļ, ka esi vairākkārt sliktāks par viņiem, tie ir tērpušies zemnieka drānās un kažokelī, bet tu ...» Viņš paraudzījās uz Navarinas dūmu un liesmas krāsas fraku un, parāvis auklu, pie-zvanīja.

«Jūsu spožība,» čičikovs iesaucās: «apžēlojieties! Jūs esat ģimenes tēvs. Ne sevis dēļ lūdzos — vecīte — māte!»

«Melo!» nikni uzkliedza kņazs. «Arī toreiz tu mani lūdzi bērnu, ģimenes vārdā, kā tev nekad nav bijis, un tagad — māte.»

«Jūsu spožība! es esmu bezgodis un pēdējais

nelietis,»

Čičikovs teica balsī..... «Es patiesi meloju, man nebija ne bērnu, ne ģimenes; bet, dievs ir mans liecinieks, es arvien esmu gribējis apņemt sievu, pildīt cilvēka un pilsoņa pienākumu, lai vēlāk patiesi izpelnītos pilsoņu un priekšniecības cienīšanu ... Bet kāda nelaimīga apstākļu sagādīšanās! Jūsu spožība! ar asinīm bija jāiegūst dieniskā pārtika. Ik uz soļa vilinājumi un kārdinājumi... ienaidnieki, pazudinātāji, lau-pītāji. Visa dzīve bija — kā auka vai kuģis jūras bangās, vētras varā. Esmu cilvēks, jūsu spožība!»

Pēkšņi no viņa acīm sāka līt asaras straumēm. Viņš nokrita pie kņaza kājām, kā bija: Navarinas dūmu un liesmas krāsas frakā, samta vestē ar atlasa kaklasaiti, brīnišķīgi pašūtās biksēs un frizūrā, kas dvesa pirmšķirīga odekolona saldo dvesmu, un skāra ar pieri grīdu.

«Nost no manis! Pasaukt zaldātus, lai ņem viņu!» kņazs teica ienākušajiem.

«Jūsu spožība!» Čičikovs kļiedza un abām rokām apkampa kņaza zābaku.

Nepatikas sajūta pārskrēja pār visām kņaza dzīslām.

«Ejiet projām, saku jums!» viņš teica, pūlēdamies izraut savu kāju no Čičikova apkampiena.

«Jūsu spožība! No vietas nekustēšos, kamēr neiegūšu žēlastības,» Čičikovs runāja, neatlaizdamies no zābaka un ' šļūkdams pa grīdu kopā ar kāju savā Navarinas dūmu un liesmas krāsas frakā.

«Ejiet, saku jums!» viņš teica ar to neizskaidrojamo pretī-guma sajūtu, ko izjūt cilvēks pret visnejēdzīgāko kukaini., kuru samīt nav dūšas. Viņš nopurināja kāju tā, ka Čičikovu ķēra zābaka sitiens pa degunu, lūpām un apaļo zodu, bet zābaku viņš nepalaida un ar vēl lielāku spēku turēja to savos apkampienos. Divi plecīgi žandarmi ar varu atrāva viņu un, saņēmuši zem padusēm, veda cauri visām istabām. Viņš bija bāls, nospiests, tai nejūtīgi šausmīgā stāvoklī, kādā mēdz būt cilvēks, redzot savā priekšā melno, neatvairāmo nāvi, šo mūsu labai pretīgo briesmoni.

Taisni durvīs uz kāpnēm nāk pretim — Murazovs. Pēkšņi pamirdzēja cerības stars. Vienā mirklī, ar pārdabisku spēku viņš izrāvās no abu žandarmu rokām un nokrita pie pār-steigtā veča

kājām.

«Mīlais Pāvel Ivanovič! Kas ar jums?»

«Glābiet! ved uz cietumu, uz nāvi...» Žandarmi viņu sa-tvēra un aizveda, neļaudami runāt.

Sapelējis, mitrs aizgalds, ar garnizona zaldātu zābaku un autu smaku, nekrāsots galds, divi slikti krēsli, logs ar dzelzs režģi, pussabrukusi krāsns, caur kuras plaisām tikai dūmoja, bet nesildīja, — lūk, mītne, kurā tika ievietots mūsu varonis, kas jau sāka baudīt dzīves saldumu un smalkajā, jaunajā Navarinas dūmu un liesmas krāsas frakā vērst uz sevi tautiešu vērību. Neļāva viņam pat apgādāties ar ne-pieciešamām lietām, ņemt līdzī lādīti, kurā glabājās nauda, iegūta varbūt... Papīri, mirušo pirkšanas līgumi — viss tagad atradās ierēdņu rokās. Viņš nokrita pie zemes, un bez-cerību skumjas kā grauzošs tārps apvija viņa sirdi. Arvien straujāk tas sāka krimst šo ne ar ko neaizsargāto sirdi. Vēl viena tāda diena, šādu skumju diena, un Čičikova vairs pasaulē nebūtu. Bet arī par Čičikovu nesnauda kāda visu- glābjoša roka. Stundu vēlāk cietuma durvis atvērās: ienāca vecais Murazovs. »

Ja dedzinošu slāpju mocītam, ceļa pīšļiem un putekļiem klātam, novārgušam, nogurušam

ceļniekam kāds ielietu izkaltušajā mutē lāsi avota ūdens, — tas viņu tā neatsvai- dzinātu, tā neveldzētu, kā atveldzējās nabaga Čičikovs.

«Mans glābēj!» Čičikovs teica, pēkšņi no grīdas, uz kuras plosošās bēdās bija nokritis, satverdams viņa roku, strauji to noskūpstīja un piespieda pie krūtīm. «Lai dievs jums atlīdzina par to, ka apciemojāt nelaimīgo!»

Viņš mirka asarās.

Vecais raudzījās viņā ar sāpīgi līdzjutīgu skatienu un tikai teica: «Ak Pāvel, Pavel Ivanovič! Pāvel Ivanovič, ko jūs esat Izdarījis!»

«Ko darīt! Iedzina postā nolādētā! Nezināju mēra; nepratu laikā apstāties. Nolādētais sātans mani paveda, izveda no cilvēciskā saprāta un apjēgas robežām. Nogrēkojos, nogrē-kojos! Bet kā gan šitā var rīkoties? Muižnieku, muižnieku, bez tiesas, bez izmeklēšanas mest cietumā!... Muižnieku, Afanasij Vasiljevič! Kā gan var nedot laiku aiziet mājās pēc lietām? Tur taču tagad man viss palika bez pieskatīšanas. Lādīte, Afanasij Vasiljevič, lādīte, tajā visa mana manta. Iegūta sviedros, asinīs, gadu ilgās pūles, ar atteikšanos ... Lādīte, Afanasij Vasiljevič! Taču nozags visu, izvazās! Ak dievs!»

Un, nespēdams aizturēt no jauna sirdij uznākušās bēdas, viņš iegaudiojās skalā balsī, kas bija dzirdama cauri cietuma sienām un atskanēja tālumā, norāva atlasa kravati un, ar roku ieķēries apkaklē, saplēsa savu Navarinas dūmu un liesmas krāsas fraku.

«Ak Pāvel Ivanovič! Kā jūs šī manta apstulbojusi! Tās dēļ jūs neredzējāt savu drausmīgo stāvokli.»

«Labdari, glābiet, glābiet!» izmisis iekliedzās nabaga Pāvels Ivanovičs, nomezdamies viņam pie kājām. «Kņazs jūs mīl, jūsu dēļ visu darīs.»

«Nē, Pāvel Ivanovič, nevaru, lai kā gribētu, lai kā vēlētos. Jūs esat nokļuvis nepielūdzamā likuma un ne vis kāda cilvēciska varā.»

«Viltnieks sātans paveda, cilvēku cilts izdzimtenis paveda!»

Sitās ar galvu sienā, bet roka ķēra krēslu tā, ka dūre sasiņaina; bet ne sāpes galvā, ne sitiena smaguma nejuta.

«Pāvel Ivanovič, nomierinieties, padomājiet, kā jel ar dievu izlīgt, bet ne ar ļaudīm; padomājiet par savu nabaga dvēseli.»

«Ak, kāds gan mans liktenis, Afanasij Vasiljevič! Vai jel vienam cilvēkam ir vēl tāds

liktenis? Esmu taču ar pacietību, var teikt, ar asiņainu pacietību, pelnījis kapeiku, ar pūlēm, ar grūtībām, ne vis tā, ka kādu būtu aplaupījis, valstskasi apzadzis, kā mēdz darīt. Kam es krāju kapeikas? Tādēļ, lai pārticībā nodzīvotu savu mūža atlikumu; atstātu sievai, bērniem, kurus domāju iegādāties tēvzemes labā, tēvzemes kalpībai. Lūk, kam es tās krāju! Nu, darīju netaisnību, ne-noliedzu, darīju ... bet ko lai dara? Bet netaisnību darīju tikai tad, kad redzēju, ka taisnā ceļā nekā nepanākt un ka greizais ceļš iznāk taisnāks. Bet es taču pūlējos, darīju visu. Ja ņēmu, tad no bagātiem. Bet tie nelieši, kas sēž tiesās, ņem no valstskases tūkstošus, laupa nabaga ļaudis, plēš pēdējo kapeiku no tā, kam nekā nav! ... Kas tā par nelaimi, sakiet, — ikreiz, kad tikko sāku baudīt augļus un, tā sacīt, jau izstiepju roku, pēkšņi negaiss, apakšūdens akmens, viss kuģis sašķīst drumslās. Lūk, bija ap trīssimt tūkstoši kapi- tala; bija jau trīsstāvu nams; jau divas reizes sādžu pirku .. Ak Afanasij Vasiljevič! par ko gan tā ...? Par ko šādi sitieni? Vai tad arī bez tā mana dzīve nelīdzinās kuģim jūras viļņos? Kur debesu taisnība? Kur atalgojums par pacietību, par izcilu pastāvību?

Esmu taču trīs reizes sācis no jauna; visu pazaudējis, sāku atkal ar kapeiku, kurpretī cits izmisumā sen jau būtu sācis dzert un satrūdējis kabakā. Kas gan bija jā-pārvar, kas bija jāiztur! Ikkatra kapeika taču izcīnīta, tā sacīt, ar visiem dvēseles spēkiem!... Teiksim, citiem nācās viegli, bet man taču katra kapeika, kā saka paruna, bija ar trīskapeiku naglu pienaglotā, un šo ar trīskapeiku naglu pienagloto kapeiku es ieguvu, dievs zina, ar tādu dzelzs izturību ..»

Nepanesamās sirdssāpēs viņš balsī iegaudojās, atkrita krēslā, norāva pavisam atplēsto, karājošos frakas stērbeli un aizmeta projām, un abām rokām ieķēries matos, par kuru no-stiprināšanu viņš agrāk tā rūpējās, plēsa tos bez žēlastības, tīksminādamiēs sāpēs, ar ko gribēja nomākt ne ar ko neno-mācamās sirdssāpes.

Ilgī viņa priekšā klusēdams sēdēja Murazovs un raudzījās uz šo neparasto pirmo reizi redzēto Bet nabaga sa-rūgtinātais cilvēks, kurš vēl nesen lidoja apkārt ar augstākās sabiedrības cilvēka vai karavīra veiklību, tagad plosījās sa-ņurcītā, nepieklājīgā izskatā, saplēstā frakā un atpogātās biksēs, ar asinīs sadauzītu dūri, zākādams kaitīgos spēkus, kas uzbrūk cilvēkam.

«Ai Pāvel Ivanovič, Pāvel Ivanovič! Kas par cilvēku no jums iznāktu, ja tāpat, ar spēku un pacietību, jūs mestos uz labu darbu, ja jums būtu labāks mērķis! Mans dievs, cik daudz laba jūs padarītu! Ja kaut jel kāds no tiem ļaudīm, kas mīl labu, būtu licis lietā tik daudz pūles, kā jūs to darāt savas kapeikas iegūšanai, un prastu labā dēļ ziedot ir savu pašmīlību, ir godkārību, netaupot sevi tā, kā jūs sevi netau-pījāt savas kapeikas iegūšanā, — mans dievs, kā tad uzplauk-tu mūsu zeme! ... Pāvel Ivanovič, Pāvel Ivanovič! Ne tā žēl, ka jūs noziedzāties citu priekšā, bet žēl tā, ka noziedzāties pats pret sevi, — pret tiem lielajiem spēkiem un spējām, ar ko esat apveltīts. Jūsu dzīves uzdevums būt lielam cilvēkam, bet jūs sevi pazudinājāt un novedāt bojā.»

Ir dvēseles noslēpumi: lai cik tālu maldu taku staigātājs arī būtu aizklīdis no taisnā ceļa, lai kā nelabojams noziedz-nieks arī būtu notrulinājis savas jūtas, lai cik tiepīgi viņš arī turētos pie savas izvirtušās dzīves, — bet, ja viņam pārme-tīsi, aizrādot uz viņa tikumiem, kurus tas kaunā licis, tad viņā viss sašķobīsies un viņš neviļus nodrebēs.

«Afanasij Vasiljevič,» sacīja nabaga Čičikovs un abām ro-kām satvēra viņa rokas: «Ak, ja man izdotos tikt brīvībā, at-gūt manu mantu! Zvēru jums, ka no šodienas sāktu citu dzīvi! Glābiet, labdari, glābiet!»

«Ko es varu darīt? Man būtu jākarro pret likumu. Pie-ņemsim, ka es pat uzņemtos to darīt; bet kņazs ir taisnīgs, — viņš neparko neatlaidīs.»

«Labdari! Jūs visu varat izdarīt. Ne likums mani baida,— likuma priekšā es atrādīšu līdzekļus, — bet tas, ka nevainīgs esmu iemests cietumā, ka te aiziešu bojā kā suns un ka mana manta, papīri, lādīte ... Glābiet!»

Viņš apkampa veča kājas, slacīdams tās asarām.

«Ai Pāvel Ivanovič, Pāvel Ivanovič!» sacīja vecais Mura-zovs, galvu grozīdams: «kā šī manta jūs aklu padarījusi! Tās dēļ jūs nejūtat pat savu nabaga dvēseli!»

«Padomāšu arī par dvēseli, tikai glābiet!»

«Pāvel Ivanovič!...» vecais Murazovs sacīja un apklusā.

«Jūs glābt nav manā varā, — pats redzat. Bet, cik iespēšu, papūlēšos atvieglot jūsu likteni un atbrīvot. Es nezinu, vai tas izdosies, bet centīšos.»

Bet, ja, ko es neceru, tomēr izdotos,

Pāvel Ivanovič, — tad palūgšu jums atalgojumu par pūlēm: atmetiet savas ieraušanas tieksmes. Ticiet man uz goda vārdu, ja es zaudētu visu savu mantību, — un man tās ir vairāk nekā jums, — es neraudātu. Ai, ai, svarīgākais nav manta, ko man var konfiscēt, bet gan tas, ko neviens man nevar ne nozagt, ne atņemt! Jūs esat jau diezgan pasaulē padzīvojis. Pats jūs savu dzīvi nosaucāt par kuģi bangās. Jums jau ir no kā dzīvot savā mūža atlikumā. Apmetieties kādā klusā stūrītī, tuvāk baznīcai un vienkāršiem, labiem ļaudīm; vai, ja jums liela tieksme atstāt sev pēcnācējus, appreciet ne bagātu, labu meiteni, kura radusi pie mērenības un vienkāršas saimniecības. Aizmirstiet šo trokšņaino pasauli ar tās kārībām un vilinājumiem; un arī tā lai aizmirst jūs: nav tajā mierinājuma. Redziet: viss viņā ir naidnieks, kārdinātājs, nodevējs.»

«Katrā ziņā! Es jau gribēju, jau nodomāju uzsākt dzīvi, kā pienākas, domāju nodarboties ar saimniecību, mēreni dzīvot. Dēmons kārdinātājs pavedināja, noveda no ceja sā-tans, velns, elles izdzimums!»

Viņā atausa kaut kādas līdz šim svešas, nepazīstamas ne-izskaidrojamas jūtas, kaut kas viņā taisījās pamosties, kaut kas tāls, kaut kas.. kaut kas jau no agras bērnības no-smacēts ar skarbo, nedzīvo pamācību, skumjo bērnu dienu nemīlīgumu, tēva mājas tukšību, bezģimenes vientulību, trū-kumu un pirmo iespaidu nabadzību, un it 'kā viss tas,

kas..... ar skarbā likteņa skumjo skatienu, pa neskaidru

ziemas puteņa aizputinātu logu viņā paraudzījās, gribēja iz-rauties brīvībā. Viņš iestēnējās un, abām plaukstām aizsedzis seju, skumjā balsī iesaucās: «Taisnība, taisnība!»

«Uz nelikumīga pamata nelīdzēja ne laužu pazīšana, ne pieredze. Bet ja tas viss būtu nostādīts uz likumīga pama» ta!...

Ak, Pāvel Ivanovič, kam jūs sevi pazudinājāt? Atmosfieties vēl nav par vēlu, vēl laiks ...»

«Nē, par vēlu, par vēlu!» viņš iestēnējās tādā balsī, no ku-ras Murazovam tikko nepārplīsa sirds. «Sāku sajost, dzirdu, ka neēju pareizo ceļu, un ka tālu esmu noklīdis no taisnā ceļa, bet vairs nespēju! Nē, neesmu tā audzināts. Tēvs manī iekala tikumības mācības, sita, lika pārrakstīt

tikumības li-kumus, bet pats manu acu priekšā zaga kaimiņu mežā malku un vēl mani pašu piespieda sev palīdzēt. Uzsāka netaisnīgu prāvošanos, sagandēja bārenīti, kuras aizbildnis bija. Pie-mērs ir spēcīgāks par likumiem. Es redzu, sajūtu, Afanasij Vasiljevič, ka nedzīvoju, kā vajag, bet nav vairs atceļa no grēcīgās dzīves: skaudra kļuvusi mana daba; nav mīlas uz labu, šīs jaukās tieksmes uz dievam tīkamiem darbiem, kas top par otru dabu, par pieradumu . . . Nav tādas kāres nodoties labiem darbiem, kāda ir mantas iegūšanā. Saku taisnību — ko darīt!»

Vecais dziļi nopūtās ...

«Pāvel Ivanovič! Jums ir tik daudz gribas, tik daudz iztu-rības. Zāles ir rūgtas, bet slimnieks tās taču dzer, zinādams, ka citādi neizveseļosies. Jums nav mīlestības uz labu, — da-riet labu ar piespiešanos, bez mīlas uz to. Jums to pieskaitīs par vēl lielāku nopelnu nekā tam, kas dara labu, labu mīlē-dams. Tikai dažas reizes piespiediet sevi, — tad rāsies arī mīla. Ticiet, viss nāks. Ir teikts mums: jācenšas pēc debesu valstības. Tikai ar piespiešanos pēc tās cenšoties... ar pie-spiešanos jātiecas, ar varu jāņem. Ak Pāvel Ivanovič! Jums taču piemīt tas spēks, kā citiem

nav, šī dzelzu izturība — un vai jums neuzveikt? Patiesi, man liekas, jūs būtu milzis. Ta-gadējie cilvēki taču — bez gribas visi, vāji.»

Varēja redzēt, ka»šie vārdi iespiedās pašos Čičikova dvē-seles dziļumos un tur skāra kaut ko slavas kārojošu. Ja nu ne gluži apņēmsanos, tad tomēr kaut kas ciets un tai līdzās atmirdzēja viņa acīs ...

«Afanasij Vasiljevič!» viņš sacīja noteikti: «ja jūs tikai iz-lūgsieties manu atsvabināšanu un iespēju aizbraukt no še-jienes ar kaut cik līdzekļiem, es jums dodu vārdu sākt citu dzīvi: nopirkšu sādžiņu, kļūšu saimnieks, krāšu naudu ne sev, bet lai palīdzētu citiem, darīšu labu, cik spēšu; aizmir-sīšu sevi un visas pilsētnieciskās dzīres un pārēšanās, dzī-vošu vienkāršu, atturīgu dzīvi.»

«Lai dievs jūs stiprina pie šīs apņēmsanās!» iepriecināts sacīja vecais. «Centīšos ar visiem spēkiem, lai izlūgtos no kņaza jūsu atsvabināšanu. Vai izdosies vai ne, to zina dievs. Katrā gadījumā, droši, jūsu liktenis mīkstināsies. Ak mans dievs! Apkampiet jel, atļaujiet man jūs apkampt. Patiesi, cik ļoti jūs mani iepriecējāt! Nu, ar dievu, eju tūlīt pie kņaza.»

Čičikovs palika viens.

Visa viņa daba bija satricināta un atmiekšķējusies. Kūst pat platins, viscietākais no metāliem, kas visilgāk pretojas ugunij.: kad kausējamā krāsnī pastiprina uguni, pūš plēšas un rodas neciešams uguns karstums, — tiepīgais balē un arī pārvēršas šķidrumā; tāpat visstiprākais vīrs padodas nelaim-ju kausētavā, kad tās, pastiprinādamās ar savu neciešamo uguni, dedzina nocietināto dabu ..

«Pats neprotu un neizjūtu, bet pielikšu visus spēkus, lai citiem iiktu izjust; pats esmu slikts un neko bet vi-sus spēkus izlietošu, lai pamudinātu citus; pats esmu slikts kristietis, bet visus spēkus izlietošu, lai nekristu kārdināšanā. Pūlēšos, strādāšu sādžā ar sviedriem vaigā un rīkošos godīgi, tā, lai arī citus uz labu ietekmētu. Vai taa patiesi es esmu pavisam nederīgs! Ir saimniecības dāvanas, no dabas esmu taupīgs, veikls un saprātīgs, pat neatlaidīgs. Vajag tikai ap-ņemties ...»

Tā domāja Čičikovs, un, likās, kaut ko nojauta ar puspa- modušamies dvēseles spēkiem. Likās, viņa daba tumšā no-jautā sāka aptvert, ka ir kaut kāds pienākums, kas cilvēkam zemes virsū

jāpilda, ko var pildīt visur, katrā kaktā, lai kādi būtu apstākļi, sajukums un maiņas, kas noris ap cilvēku tai vietā un kaktā, kurā viņš nolikts. Un viņa priekšā tik spilgti sāka notēloties tā darbīgā dzīve, tālu no pilsētas trokšņa un tiem vilinājumiem, ko cilvēks izdomājis dlkdienā, piemirs- dams darbu, ka viņš jau gandrīz piemirsa savu nepatīkamo stāvokli un varbūt pat varētu pateikties providencei par šo smago sitienu, ja tikai viņu palaidīs un atdos kaut daļu .. . Bet viņa netīrā aizgalda vienviru durvis atdarījās, ienāca ierēdņa persona — Samosvitovs, epikurietis, draiskulis, ar- šinu platiem pleciem, slaidiem gurniem, jauks biedrs, uz-dzīvotājs un norūdīts bestija, kā par viņu paši biedri mēdza izteikties. Kara laikā šis cilvēks rādītu brīnumus: vajadzētu viņu sūtīt kaut kur izspraukties cauri nepieejamām, bīsta-mām vietām, nozagt naidniekam no paša degungala lielga-balu, — tas būtu viņa darbs. Bet, tā kā nebija izredzes už kara lauka varonībām, kas viņu droši vien padarītu par go-dīgu cilvēku, viņš, cik spēja, taisīja nejēdzības. Nesaprotama lieta! dīvainas bija viņa pārlicības un dziyes likumi: ar biedriem viņš bija krietns, nevienu neiegāza un, vārdu de-vis,

to turēja; bet par sevi augstāko priekšniecību uzskatīja

par kaut ko līdzīgu ienaidnieka baterijai, kam jāizlaužas cauri, uzbrukšanai izmantojot katru vājo vietu vai no-laidību.

«Visi mēs zinām par jūsu stāvokli, esam visu dzirdējuši,» viņš teica, redzēdams, ka aiz viņa durvis cieši noslēdzas. «Ne-kas, nekas! Nebažījieties, — viss tiks nokārtots. Darbosimies visi jūsu labā, un — jūsu kalpi. Trīsdesmit tūkstošus par vi-siem — un vairāk nekā.»

«Patiesi?» iesaucās Čičikovs: «un tikšu pilnīgi attaisnots?»

«Pilnīgi! par zaudējumiem vēl saņemsiet atlīdzību.»

«Un par pūlēm?»

«Trīsdesmit tūkstoši. Tur jau viss kopā — ir mūsējiem, ir ģenerālgubernatora cilvēkiem, ir sekretaram.»

«Bet atļaujiet, kā tad es varu? ... Visas manas lietas ... lādīte ... viss tagad aizzīmogots, uzraudzībā ...»

«Pēc stundas saņemsiet visu. Sist sauļā, vai?»

Čičikovs pasniedza roku. Viņa sirds pukstēja strauji, un viņš neticēja, ka tas būs iespējams ...

«Pagaidām sveiki! Mūsu kopējais paziņa lika jums pateikt, ka galvenā lieta — miers un attapība.»

«Hm!» Čičikovs nodomāja: «saprotu — juriskonsults!»

Samosvitovs aizgāja. Čičikovs, viens palicis, vēl negribēja ticēt dzirdētam, bet tad, nepilnu stundu pēc šīs sarunas, tika atnesta lādīte: papīri, nauda—viss labākā kārtībā. Samosvitovs bija ieradies kā rīkotājs: izlamāja nolikto sardzi par to, ka nav bijusi modra, uzraugam lika pieprasīt vēl liekus zaldātus uzraudzības pastiprināšanai, paņēma ne tikai lādīti bet izmeklēja vēl pat tādus papīrus, kas kaut kā varētu Čičikovu kompromitēt, sasēja visu to kopā, aizzīmogoja un lika pašam zaldātam tūlīt to nonest Čičikovam it kā nepieciešamās lietas un guļampiederumus, tā ka Čičikovs kopā ar papīriem saņēma pat visu sildošo, kas nepieciešams viņa mirstīgām miesām. Šī ātrā atgūšana viņu neizsakāmi iepriecēja. Radās lieļas cerības, un viņam no jauna sāka rēgoties kaut kādi vili-nājumi: vakaros teātris, deļotāja, ar kuru tas draudzējās. Sādža un klusums sāka likties bālāki, pilsēta un troksnis — atkal spilgtāki, skaidrāki... Ai dzīve!

Bet pa tam tiesās un palatās risinājās lieta bezgalīgos ap-mēros. Strādāja skrīveru spalvas, un, šņaukdamas tabaku, pūlējās gudras galvas, kā mākslinieki tīksminādamās ap āķīgu likumpunktu. Juriskonsults, kā neredzams mags, ne-justs darbināja visu mechanismu; galīgi samulsināja visus, pirms kāds jaudāja atjēgties. Viss sajuka vēl vairāk. Samos- vitovs pārdrošībā un nedzirdētā nekautrībā pārspēja pats sevi. Uzzinājis, kurā sardzē sēž notvertā sieviete, viņš devās tieši turp un iegāja tik droši un priekšnieciski, ka sargzaldāts tam atdeva godu un izstiepās visā augumā. «Vai sen te stā-vi?» — «No paša rīta, jūsu labdzimtība.» — «Vai ilgi līdz maiņai?» — «Trīs stundas, jūsu labdzimtība.» — «Tu man būsi vajadzīgs. Es teikšu oficierim, lai tavā vietā atkomandē citu.» «Klausos jūsu labdzimtība!» Un, pārbraucis mājās, ne brītiņu nekavēdamies, lai neviena neiejauktu un noslēptu visus pavedienus, pats sagērbās par žandarmu — parādījās ar ūsām un vaiga bārdu — pats velns viņa nepazītu. Ieradās namā, kur bija čičikovs, un, paķēris pirmo sievieti, kas pa-gadījās, nodeva to diviem jauniem ierēdņiem, arī veikliem zēniem, bet pats, ūsains, ar šauteni,

kā pienākas, ieradās sardzē: «Ej pie....., mani atsūtīja komandieris nostāvēt tavā vietā maiņu.» Apmainījās un nostājās pats ar šauteni. Tas tikai bija vajadzīgs. Tai laikā pirmās sievietes vietā iz-rādījās jau otra, kura nekā ne zināja, ne saprata. Pirmo kaut kur tā noslēpa, ka pat vēlāk neuzzināja, kur tā palikusi. Pa tam, kamēr Samosvitovs uzstājās karavīra lomā, juriskon-sults radīja brīnumus civilās lietās: no citas puses deva ziņu gubernatoram, ka prokurors par viņu raksta ziņojumu; žan-darmērijas ierēdnim lika iegalvot, ka šie slepeni dzīvojošs ierēdnis raksta par viņu ziņojumu; slepeni uzturošos ierēdni informēja, ka ir vēl slepenāks ierēdnis, kurš raksta ziņojumu par viņu, — un visus noveda tādā stāvoklī, ka visiem bija jāgriežas pie viņa pēc padomiem. Iznāca tāda jezga: ziņojums nāca uz ziņojuma, un sāka atklāties tādas lietas, kādas pat saule nav redzējusi, un vēl tādas, kādu nemaz nebija. Un viss tika likts lietā un darbā: gan kurš ir nelikumīgs dēls, gan kāda dzimuma kāds un kādas kārtas, gan kam kāda mīļākā, gan kura sieva kam skrien pakaļ. Skandali, piedau-zība un viss tā sajaucās un savijās kopā ar Cičikova

notiku-mu ar mirušām dvēselēm, ka it nekā nevarēja saprast, kura no šīm lietām bija galvenā aplamība: abas izrādījās vien-līdz vērtas. Kad beidzot ģenerālgubernatoram sāka ienākt raksti, nabaga kņazs nekā nesaprata. Ļoti gudrs un veikls ierēdnis, kuram bija uzdots sastādīt ekstraktu, tikko nezau-dēja prātu — nekādi nebija iespējams uztvert galus. Tai lai-kā kņazs bija norūpējies par daudzām citām lietām, vienu par otru nepatīkamāku. Vienā guberņas daļā izrādījās bads. Ierēdņi, kurus nosūtīja izdalīt maizi, kaut kā ne tā bija rīko-jušies, kā pienācās. Otrā guberņas malā bija sakustējušies raskoļņiki. Kāds tiem bija papūtis, ka uzradies antikrists, kurš pat mirušiem nedod miera, uzpirkdams kaut kādas mi-rušas dvēseles. Biktēja un grēkoja, un, it kā antikristu tvar-stot, nomušīja pavisam ne antikristus. Citā vietā zemnieki sadumpojās pret muižniekiem un kapteiņiem ispravņikiem. Kaut kādi klaidoņi palaida starp tiem baumas, ka esot pie-nācis tāds laiks, ka zemniekiem jātop par muižniekiem un jāgērbjoties frakās, bet muižnieki tērpšoties zemnieku svār-kos un būšot zemnieki, — un vesels pagasts, neapsvērdams, ka tad taču par daudz saradīsies muižnieku un

kapteiņu ispravņiku, atteicās maksāt.....
nodokļus. Bija jāķeras pie varas līdzekļiem.
Nabaga kņazs jutās visnomāktākā garastā-voklī.
Tad viņam paziņoja, ka ieradies alkiciznieks. «Lai
ienāk,» sacīja kņazs. Vecais iegāja.

«Te nu jums ir Čičikovs! Jūs iestājāties viņa
labā, aizstā-vējāt viņu. Tagad viņš iepinies tādā
lietā, uz ko pēdējais zag-lis neuzdrošināsies.»

«Atļaujiet ziņot, jūsu spožība, ka es šo lietu ne
visai neiz-protu.»

«Testamenta viltojums, un vēl kāds!... Par to
draud pub-liska pār mācīšana ar pletnēm!»

«Jūsu gaišība, — es nerunāju, lai aizstāvētu
Čičikovu, bet lieta — vēl nav pierādīta; nav
izdarīta izmeklēšana.»

«Pierādījums — sieviete, kura bija sagērbta
mirušās vietā, ir notverta. Es gribu viņu
noklaušināt tieši jūsu klātienē.» Kņazs pazvanīja
un lika atvest sievieti.

Murazovs aplusa.

«Visnegodīgākā lieta! Un, par kaunu, te
iejaukti pilsētas pirmie ierēdņi, pats gubernators.
Viņš nedrīkst būt tur, kur zagļi un vazaņķi!»
iekaisis teica kņazs.

«Gubernators taču ir mantinieks; viņam bija

tiesības pra-sīt; bet ka vēl citi no visām pusēm saskrēja, tad tas, jūsu spožība, ir cilvēciski. Bagātniece nomira, neatstājusi gudru un taisnīgu rīkojumu: salidoja no visām pusēm tīkotāji iedzī-voties - tas ir cilvēciskā dabā ...»

«Bet kāpēc darīt nelietības? . . . Negēļi,» sašutis sacīja kņazs. «Neviena laba ierēdņa man nav: visi nelieši!»

«Jūsu spožība! kurš gan no mums, kā pienākas, ir labs? Visi mūsu pilsētas ierēdņi — cilvēki, tiem sava vērtība un daudzi ļoti spējīgi darbā, bet grēks nevienam nav tālu.»

«Paklausieties, Afanasij Vasiljevič, sakiet man, — tikai jūs vienu es pazīstu kā godīgu cilvēku, — kas jums par in-devi aizstāvēt visādus neliešus?»

«Jūsu spožība,» sacīja Murazovs: «lai kas būtu cilvēks, kuru jūs nosaucat par nelieti, viņš tomēr ir cilvēks. Kā gan neaizstāvēt cilvēku, ja zini, ka pusi visa ļauna viņš dara tāpēc, ka rupjš un neizglītots? Mēs taču ik uz soļa darām netaisnības un ik brīdi esam otra nelaimes cēlonis, un pat bez ļauna nodoma. Arī jūsu spožība izdarīja lielu ne-taisnību.»

«Kā!» izbrīnījies iesaucās kņazs, gluži

pārsteigts no šāda negaidīta sarunas virziena.

Murazovs apstājās, paklusēja, it kā kaut ko pārdomādams, un beidzot teica: «Kaut jel tai pašā Derpeņņikova lietā.»

«Afanasij Vasiljevič! Noziegums pret valsts pamatliku-miem līdzīgs savas zemes nodevībai!»

«Es viņu neattaisnoju. Bet vai tas ir taisnīgi, ja nepiedzī-vojušu jaunekli, kuru kāds cits pavedinājis un piemānījis, soda tāpat kā to, kas bijis viens no uzskūditājiem? Taču vie-nāds liktenis ķēra Derpeņņikovu, ir kaut kādu Voronovu —■ Drjanoju, bet viņu noziegumi nav vienādi.»

«Dieva dēļ...» kņazs teica manāmā satraukumā: «vai jūs par to kaut ko zināt? sakiet. Es nesen vēl rakstīju tieši uz Pēterburgu par viņa likteņa mīkstināšanu.»

«Nē, jūsu spožība, es nerunāju par to, ka zinātu kaut ko tādu, ko jūs nezināt. Kaut gan, patiesi, ir viens tāds apstāklis, kas nāk viņam par labu, bet viņš pats nebūs ar mieru, tāpēc ka no tā cietīs cits. Bet es tikai domāju, vai jums toreiz nelab- tikās mazliet pasteigties? Atvainojiet, jūsu spožība, es sprie-žu pēc sava vājā saprāta. Jūs vairāk reižu pavēlējāt man runāt atklāti. Toreiz,

kad es vēl biju priekšnieks, man bija daudz dažādu strādnieku, gan sliktu, gan labu. [Derētu] ņemt vērā arī cilvēka iepriekšējo dzīvi; tāpēc ka, ja visu nepār-baudīsi aukstasinīgi, bet uzreiz uzkliegsi, — tad viņu tikai iebiedēsi un neizdabāsi nekādu īstu atzīšanos, bet, ja ar līdz-jūtību viņu iztaujās, kā brālis brāli, — pats visu izstāstīs un pat nelūgs sodu mīkstināt, un nav pret viņu nekādu dusmu, tāpēc ka skaidri redzams, ka ne es viņu sodu, bet likums.

Kņazs kļuva domīgs. Tai brīdī ienāca jauns ierēdnis un godbijīgi apstājās ar portfeli rokā. Viņa jaunajā un vēl svai-gajā sejā redzēja rūpju un pūļu iezīmi. Varēja noskārst, ka ne velti viņš dienēja sevišķiem uzdevumiem. Tas bija viens no tiem nedaudzajiem, kuri nodarbojās ar darbvedību *con amore*. Ne godkāres, ne peļņas alkas mākts, ne citiem pakaļ- darīdams, viņš strādāja tikai tāpēc, ka bija pārliecināts, ka viņam jābūt še, bet ne kādā citā vietā, ka tam viņam dota dzīve. Sekot, izskatīt pa daļām, un, visus sarežģītās lietas ga-lus rokās sadabūjot, to noskaidrot, noskaidrot pa daļām — tas bija viņa uzdevums. Un pūles, un cenšanās, un bezmiega nak-tis viņam bagātīgi atmaksājās, ja lieta beidzot

sāka noskaid-roties, apslēptie cēloņi atklāties, un viņš sajuta, ka var to ziņot nedaudz vārdos, noteikti un skaidri tā, kā ikvienam viss re-dzams un saprotams. Var sacīt, ka skolnieka prieks nebūs tik liels, kad viņam atklājas kāda visgrūtākā frāze un top skaid-ra liela rakstnieka domas īstā jēga, kā priecājās viņš, kad tam atrisinājās vissarežģītākā lieta. Par to ... [9]

«... ar maizi tajās vietās, kur bads: šīs lielas es pārzinu la-bāk nekā ierēdņi: pats pārlicināšos, kas kam vajadzīgs. Ja jūsu spožība atļauj, es vēl parunāšu arī ar raskoļņikiem. Ar mūsu. ļaudīm, vienkāršiem cilvēkiem, viņi izrunāsies vaļsir- dīgāk, un tā, diezin, varbūt palīdzēšu miera ceļā ar viņiem nokārtoties. Bet ierēdņi netiks galā: sāksies šai lietā sarak-stīšanās, pie tam viņi jau tā sapinušies papīros, ka aiz tiem neredz vairs pašu lietu. Naudas no jums es neņemšu, tāpēc ka, nudien, tādā laikā kauns domāt par savu peļņu, kad ļau-dis mirst badā. Man ir krājumā gatava maize, vēl nule sūtīju uz Sibīriju, un uz nākošo vasaru no jauna atvedīs.»

«Par tādu dienestu, Afanasij Vasiljevič, vienīgi dievs spēj jūs atalgot. Bet es jums neteikšu ne

vārda, tāpēc ka, — pats jūs to varat sajukt, — katrs vārds te bezspēcīgs. Bet atļaujiet man attiecībā uz to lūgumu teikt vienu. Sakiet pats: vai man ir tiesības pamest šo lietu bez ievērības un vai būs taisnīgi, godīgi no manas puses piedot neliešiem?»

«Jūsu spožība, nūdien, tā nevar tos nosaukt, jo vairāk tā-pēc, ka viņu starpā ir daudzi Joti cienījami. Grūts ir cilvēka stāvoklis, jūsu spožība, ļoti ļoti grūts. Gadās tā, ka liekas, cil-vēks pilnīgi vainīgs; bet, kad iedziļināsies — izrādās, tas ne-maz nav viņš.»

«Bet ko viņi paši teiks, ja atstāšu? Ir taču starp tiem tādi, kuri pēc tam vēl augstāk slies degunu un pat sacīs, ka viņi iebiedējuši. Viņi pirmie neizrādīs cieņu...»

«Jūsu spožība, atļaujiet man jums pateikt savas domas: sa- sauciet viņus visus, paziņojiet, ka jums viss ir zināms, un attēlojiet tiem jūsu paša stāvokli gluži tādā pašā veidā, kā jums nule labpatikās to attēlot man, un prasiet viņu pado-mu: ko ikviens no viņiem darītu jūsu vietā?»

«Tātad jūs domājat, ka viņi būs pieejamāki cēlām sajūtām nekā intrigām un ieraušanaī?»

Ticiet, viņi smiesies par mani.»

«Es to nedomāju, jūsu spožība. Cilvēkam, pat tam, kas sliktāks par citiem, ir tomēr taisnības sajūta. Varbūt kāds žīds, bet ne krievs ... Nē, jūsu spožība, jums nav jāslēpjas. Sakiet tikpat skaidri, kā jums labpatikās teikt manā priekšā. Jo viņi jūs peļ kā godkārīgu, lepnu cilvēku, kurš nekā negrib dzirdēt, kurš ir pārāk pašpārliecināts, — lai tad redz, kā tas ir patiesībā. Kas tad jums? Jūsu lieta "taču taisna. Runājiet uz viņiem tā, it kā nevis viņu priekšā, bet paša dieva priekšā teiktu savu grēksūdzi.»

«Afanasij Vasiljevič,» kņazs teica domīgi. «Es par to pa-domāšu, bet pagaidām ļoti jums pateicos par padomu.»

«Bet Čičikovu, jūsu spožība, vai pavēlēsiet atlaist?»

«Sakiet šim Čičikovam, lai viņš vācas projām no šejienes pēc iespējas ātrāk, un jo tālāk, jo labāk. Viņam gan es nekad nepiedotu.»

Murazovs paklanījās un devās tieši no kņaza pie Čičikova. Čičikovu viņš atrada jau labā garastāvoklī, mierīgā prātā rī-kojamies ap diezgan pieklājīgām pusdienām, kas tam bija at-nestas fajansa traukos no ļoti pieklājīgas

virtuves. Jau no pirmajām sarunas frāzēm vecais ievēroja, ka Čičikovs pa-spējis sarunāties ar kādu no āķīgajiem ierēdņiem. Viņš arī saprata, ka te iejaukusies lietpratēja juriskonsulta neredzamā līdzdalība.

«Paklausieties, Pāvel Ivanovič,» viņš sacīja: «es jums atne-sīšu brīvību ar to noteikumu, lai šai pašā stundā jūs vairs neatrastos pilsētā. Savāciet visas savas mantas — un ar die-vu, ne brīdi nekavējoties, tāpēc ka lieta kļuvusi vēl ļaunāka. Es zinu, viens cilvēks jūs kūda; tad uzticu jums kā noslēpu-mu, ka gatavojas vēl viena tāda lieta, ka to vairs nekāda va-ra neglābs. Viņš, protams, labprāt citus gremdētu līdzī, lai nebūtu garlaicīgi un lai izrēķinātos. Es jūs atstāju labā gara-stāvoklī, — labākā nekā patlaban. Ne pa jokam dodu jums padomu. Jā, jā, galvenais nav šī manta, ap kuru ļaudis ķīvē-jas un viens otru nogalina, it kā šai dzīvē varētu labi iekār-toties, nepadomājot par citu dzīvi. Ticiet, Pāvel Ivanovič, ka neatmetot visu, kādēļ zemes virsū cits citu plēš un ēd, un nedomājot par dvēseles mantas labklājību, nevar nodibinā-ties arī zemes mantas labklājība. Pienāks bada un nabadzī-bas laiki kā visā tautā, tā arī katram atsevišķi... Tas ir skaidrs.

Lai saka, ko grib, tomēr miesa ir atkarīga no dvēse-les. Kā var gribēt, lai viss ietu kā pienākas! Domājiet ne par mirušām dvēselēm, bet par savu dzīvo dvēseli, un ar dieva palīgu uz citiem ceļiem! Es arī rītdien braucu projām. Pa- ste. dzie1J.es! Citādi — bez manis slikti būs.»

To teicis, vecais izgāja. Čičikovs iegrima domās. Atkal dzīves nozīme rādījās svarīga. «Murazovam taisnība,» viņš teica: «laiks pagriezties uz cita ceļa!» Ar šiem vārdiem viņš izgāja no cietuma. Sargkareivis stiepa tam pakal lādīti.....

Kunga atsvabināšana¹ iepriecēja Selifanu un Petrušku kā diezin kas.

«Nu, mīļie,» Čičikovs teica, žēlīgi pie viņiem griezdamies: «jāsakravājas un jābrauc.»

«Laidīsim, Pāvel Ivanovič,» Selifans sacīja. «Ceļš, rādās, būs iestājies labs: pietiekoši sasnidzis. Patiesi, laiks tikt laukā no pilsētas. Tā apnikusi, ka netik uz to pat paskatīties.»

«Ej pie ratnieka, lai karietei pieliek slieces,» Čičikovs teica, bet pats gāja uz pilsētu, tomēr negribēja ne pie viena iegriezties ar atvadišanās vizitēm. Bija arī neērti pēc visa šā notikuma, — jo vairāk tāpēc, ka pilsētā klīda apkārt bezgala

visnepatīkamākās tenkas. Viņš izvairījās visas tikšanās un vienīgi paslepus iegāja pie tā tirgotāja, no kura bija pircis Navarinas dūmu un liesmas krāsas vadmalu, paņēma atkal četras aršinas frakai un biksēm un nogāja pats pie tā paša drēbnieka. Par divkāršu cenu meistars apņēmās pastiprināt centību un nosēdināja visu savu skrodera saimi pie svecēm cauras nakts darbā ar adatām, gludekļiem, zobiem, un otrā dienā, kaut gan mazliet pavēlāk, fraka bija gatava. Zirgi stā-vēja iejūgti. Fraku Čičikovs tomēr uzlaikoja. Tā bija laba, uz mata kā agrākā. Bet ak vai! viņš pamanī ja, ka galvas vidū jau balēja kaut kas gluds, un skumji piebilda: «Kādēļ gan vajadzēja nodoties tik gaužām bēdām? Un matus plēst jau ne pavisam nevajadzēja.» Norēķinājies ai drēbnieku, viņš beidzot izbrauca no pilsētas kaut kādā dīvainā stāvoklī. — Tas nebija agrākais Čičikovs; tās bija kaut kādas agrākā Ci-čikova drupas. Viņa iekšējo dvēseles stāvokli varētu salīdzināt ar nojauktu celtni, kas izārdīta ar to nolūku, lai no tās pašas celtu jaunu, bet jaunceltne vēl nav sākusies, tāpēc ka arhitekts vēl nav atsūtījis noteiktu plānu un strādnieki pa-likuši neziņā. Stundu pirms viņa

devās ceļā Murazovs, mašu segtā kulbā, kopā ar Potapiču, bet stundu pēc Cičikova aiz-braukšanas iznāca pavēle, ka kņazs, aizceļodams uz Pēter-burgu, vēlas redzēt visus ierēdņus, līdz pēdējam.

Ģenerālgubernatora nama lielajā zālē sapulcējās visa pil-sētas ierēdņu kārtā, sākot no gubernatora līdz titularpadomniekam: kanceleju un lietu pārziņi, padomnieki, asesori, Kis-lojedovs, Krasnonosovs, Samosvitovs, kukuļu neņēmēji un ņēmēji, liekuļi, pusliekuļi un pavisam neliekuļi. Visi, ne bez satraukuma un nemiera, gaidīja ģenerālgubernatoru iznākam. Kņazs parādījās ne drūms, ne gaišs: viņa skatiens bija ciets, tāpat kā solis. Visa ierēdņu sapulce paklanījās, daudzi līdz jostas vietai. Atbildējis ar vieglu palocīšanos, kņazs iesāka:

«Aizbraucot uz Pēterburgu, es domāju, ka būs pieklājīgi satīkties ar jums visiem un pat paskaidrot jums, pa daļai, iemeslu. Mums uzradusies ļoti nelāga lieta. Es domāju, ka daudzi no klātesošajiem zina, par kādu lietu es runāju. Sai lietai nāca līdzī vēr citu, ne mazāk negodīgu lietu atklājumi, kuros iejaukti, galu galā pat tādi cilvēki, kurus līdz šim es turēju par godīgiem.

Man ir zināms arī slepenais nolūks visu tādā mērā sajaukt, lai rastos pilnīga neiepējamība formālā kārtībā visu atrisināt. Es zinu pat, kas ir galvenais un kādā slepenībā kaut arī viņš veikli slēpj savu līdzdalību.

Bet lieta tā, ka esmu nodomājis ķerties ne pie izmeklēšanas pēc papīriem, bet pie ātras karatiesas kā kara laikā, un ceru; ka valdnieks šīs tiesības man dos, kad viņam visu lietu iz-klāstīšu. Tādā gadījumā, kad nav iespējams vest lietu civilā kārtībā, kad deg skapji ar papīriem un pēdīgi ar nebeidza-mām melīgām, svešām liecībām un nepatiesiem ziņojumiem cenšas aptumšot jau bez visa tā diezgan tumšo lietu, — es par vienīgo līdzekli uzskatu kara tiesu un vēlos dzirdēt jūsu domas.»

Kņazs apklusā, it kā gaidīdams atbildi. Visi stāvēja, acis nolaiduši. Daudzi bija bāli.

«Tāpat man zināma vēl viena lieta, kaut gan tās darītāji ir pilnā pārliecībā, ka tā nevar būt nevienam zināma. Šīs lietas vešana gan vairs nenotiks pēc papīriem, tāpēc ka sū-dzētājs un lūdzējs te būšu pats un likšu priekšā acīm redza-mus pierādījumus.»

Ierēdņu pulī kāds iedrebējās; daži no

bailīgākajiem arī apjuka.

«Pats par sevi saprotams, ka galvenajiem vadoņiem nāk-sies zaudēt činas un mantību, pārējie tiks atlaisti no vietām. Pats par sevi saprotams, ka to starpā būs jācieš arī daudziem nevainīgiem. Bet ko darīt? Lieta ir pārāk bezgodīga un kliedz pēc taisnības. Kaut gan es zinu, ka viss tas nebūs pat mācība citiem, tāpēc ka padzīto vietās nāks citi, un tie paši, kuri līdz šim bija godīgi, kļūs negodīgi, un tie paši, kurus apbalvos ar uzticību, piekrāps un nodos, — neraugoties uz visu to, man jārikojas ar bardzību, tāpēc ka lieta kliedz pēc taisnības. Es zinu, ka man pārmetīs cietsirdīgu bardzību, bet es arī zinu, ka tie būs vēl Apvain man tie jā-pārvērš par vienu vienīgu taisnas tiesas ieroci, kam jākrīt uz galvas ...»

Visu sejas instinktīvi iedrebējās. Kņazs bija mierīgs. Viņa seja neizteica ne dusmas, ne dvēseles satraukuma.

«Tagad tas pats, kura rokās ir daudzu liktenis, un kuru nekādas lūgšanas nespēj mīkstināt, tas pats tagad jūs visus lūdz. Viss tiks aizmirsts, nogludināts, piedots; es aizrunāšu par jums visiem, ja izpildīsiet manu lūgumu. Lūk, mans

lūgums. Es zinu, ka ne ar kādiem līdzekļiem, ne ar kādu iebiedēšanu, ne ar kādiem sodiem nevar iznīdēt netaisnību: par daudz dziļi tā jau iesakņojusies. Bezgodīgā kukuļošanas paraža jau kļuvusi par nepieciešamību un vajadzību pat tā-diem cilvēkiem, kuri nebūt nav tādēļ piedzimuši, lai būtu bezgodīgi. Es zinu, ka daudziem jau gandrīz nav iespējams iet pret vispārējo straumi. Bet tagad, izšķirīgā un svētā brī-dī, kad jāglābj sava tēva zeme, kad ikviens pilsonis nes visu un ziedo visu, — man jānāk ar aicinājumu kaut pie tiem, kuriem krūtīs vēl pukst krievu sirds un kuriem vēl kaut cik saprotams vārds dižciltība. Ko še runāt par to, kurš no mums visvairāk vainīgs! Varbūt es esmu vainīgāks par visiem; var-būt es sākumā pārāk skarbi jūs saņēmu; varbūt ar nevaja-dzīgu aizdomību es atstāju visus tos no jums, kuri patiesi gribēja būt man palīdzīgi, kaut gan arī es, no savas puses, varēju tāpat darīt Ja jau patiesi viņi mīlēja taisnību un savas zemes labumu, tiem nevajadzēja no manas augst-prātīgās izturēšanās apvainoties, tiem vajadzēja apspiest sevī paša godkāri un ziedot savu personību. Nevar būt, ka es ne-pamanītu

viņu pašaizliedzību un augsto mīlu uz labu un galu galā nepieņemtu no viņiem derīgus un prātīgus padomus. Tomēr apakšniekam drīzāk pienākas piemēroties priekšnieka dabai, nekā priekšniekam — apakšnieka dabai. Vismaz tas ir likumīgāk un vieglāk, tāpēc ka apakšniekiem ir viens priekšnieks, bet priekšniekam simt apakšnieku. Bet atstāsim tagad malā, kurš par kuru vairāk vainīgs. Lieta ir tā, ka mums pienācis laiks glābt mūsu zemi; ka mūsu zeme iet bojā ne no divdesmit svešu tautu [10] iebrukuma, bet no mums pašiem; ka jau bez likumīgās pārvaldes ir radusies cita pārvalde, daudz spēcīgāka par katru likumīgo. Ir nodibinājušies savi noteikumi, viss nocenots, un cenas pat vispārībai zināmas darītas. Un neviens pārvaldnieks, kaut arī viņš būtu gudrāks par visiem likumdevējiem un valdītājiem, nav spējīgs izlabot ļaunumu, lai kā arī viņš ierobežotu slikto ierēdņu darbību, pielikdams tiem par uzraugiem citus ierēdņus. Viss būs veltīgi, kolīdz ik viens no mums nesajūtīs, ka viņam tāpat kā tautu sacelšanās laikā jāapbruņojas pret tāpat jāsaceļas pret netaisnību. Kā krievu cilvēks, saistīts ar jums tautas kopībā, vienas un tās pašas asins, es tagad

griežos pie jums. Es griežos pie tiem no jums, kam ir jēl kaut kāds jē-dziens par to, kas ir domu dižciltība. Es aicinu jūs atcerēties pienākumu, kas ikkurā vietā cilvēkam jāpilda. Es uzaicinu jūs tuvāk iepazīties ar saviem amata pienākumiem zemes labā, tāpēc ka tie mums visiem vēl diezgan tumši priekš-stati un mēs tikko »

«MIRUŠO DVĒSEĻU» OTRA SĒJUMA VARIANTI

1. Tekstā ielikti vēlākie ieraksti, kas izdarīti vai nu virs rindām vai arī pa daļai lappuses kreisajā stūrī. Šī vieta ir ne vienu vien reizi pārtaisīta. Iesākumā agrākais teksts bija izlabots tā: «Vai šādi rak-sturi dzimst vai izveidojas vēlāk, — kā uz to lai atbild? Lūk, tā vietā labāk stāsts par viņa audzināšanu un bērnību, un lai lasītājs secina. Skolā, kurā viņš iekļuva, par direktoru bija neparasts cilvēks: Alek-sandram Petrovičam bija spējas izprast cilvēka dabu. Nebija nerātņa, kas, izdarījis nerātnību, pats neatnakiu pie viņa un par visu neno-lūgtos. Tas vēl maz. Nerātnis aiziet no viņa nevis ar nokārtu degunu, bet to pacēlis, ar mundru vēlēšanos izlabot nodarīto. Pašā Aleksandra Petroviča pārmetumā bija kaut [kas] uz mudinošs; godkārību viņš sau-ca par spēku, kas virza uz priekšu cilvēka spējas, un tāpēc to sevišķi centās ierosināt Par uzvešanos pie Aleksandra Petroviča nebija ne runas. Viņš parasti runāja: «Es prasu prātu un nevis ko citu. Kas domā par to, kā kļūt

gudram, tam nav laika nodoties nerātnībām: ne-rātnībām jāizzūd pašām no sevis.» Viņam pārmeta to, ka \%iš pārāk daudz devis brīvību gudriniekiem, atļaujot zoboties un pat apvainot mazapdāvinātos. Uz to viņš atbildēja: «Ko lai dara? Es neesmu vien-aldzīgs pret gudriniekiem un gribu, lai visi to redzētu.» Viņš uzskatīja arī par nepieciešamu vispirms ...»

2. Pēc tā sasvītrots: «pieejams nedaudz izvēlētajiem. Bet piepeši neparasti...» «Gogoļa kopotos rakstos», kas iznāca 1867. gadā F. V. Čižova redakcijā, šī vieta skan tā: «Kā šis brīnišķīgais skolotājs jau zēna gados pārsteidza Andreju Ivanoviču! Godkāriģā zēna kvēlā sirds ilgi pukstēja pie vienas domas, ka viņš nokļūst augstākajā kur-sā, un sešpadsmit gadu vecumā Tentetņikovs, aizsteidzies garām sa-viem vienaudžiem, tika pagodināts ar pārceļšanu šajā augstākajā kursā kā viens no vislabākajiem, un pats tam neticeja.» Ielikdams «Miruso dvēseļu» tekstā šo variantu, Čižovs piezīmē: «No punkta līdz vārdam neticēja ierakstīts kādā Gogo«a piezīmju arām Uīņ.i pec tam, kad viņš šo vietu bija uzmetis rokrakstā, atsevišķi, te lejā, te augšā visnevērīgākā kārtā.» Diemžēl, Čižovs nav

norādījis, uz kādu periodu attiecināma šī «piezīmju gramatiņa». Sī grāmatiņa nav atrasta.

3. Citas redakcijas variants.

Bērnībā viņš bija asprātīgs, talantīgs zēns, te dzīvs, te domīgs. Vai nu aiz laimīga, vai nelaimīga gadījuma viņš nokļuva tajā skolā, kur par direktoru bija cilvēks, savā ziņā neparasts, nevērojot dažas dī-vainības. Aleksandram Petrovičam bija dāvanas saprast krievu cilvēka dabu, un viņš zināja valodu, kādā ar viņu jārunā. Neviens bērns no viņa neaizgāja ar nokārtu degunu; gluži otrādi, pat pēc visstingrākā rājiena viņš jutās kaut kā mundri un vēlējās izlabot padarīto ne-rātnību un pārkāpumu. Viņa audzēkņu bars no ārpuses izlikās tik nerātns, izlaidīgs un dzīvs, ka to varēja uzskatīt par nevaldāmu; taču viņš būtu vīlies; kāda viena vara bija pārlietu stipra pār šiem pat-vaļīgajiem zēniem. Nebija negantnieka un nerātņa, kurš pats neat-nāktu pie viņa un nepastāstītu visu, ko viņš nodarījis. Vismazākās viņu tieksmes viņam bija zināmas. Visās lietās viņš izturējās nepa-rasti. Viņš runāja, ka cilvēkā vispirms jāpamodina godkārība, — godkārību viņš sauca par spēku, kas cilvēku virza uz priekšu, — bez kuras

neierosināsi viņu uz darbību. Daudzas negantības un nerātnības viņš nemaz neapvaldīja: bērna draiskulībās viņš redzēja dvēseles spēku attīstības sākotni. Tās viņam bija vajadzīgas tādēļ, lai redzētu, kas īsti slēpjas bērņā. Tā gudrs ārsts mierīgi noraugās uz īslaicīgām lēkmēm un izsitumiem, kas parādās uz miesas, nedzen tos nost, bet uzmanīgi vēro, lai īsteni zinātu, kas slēpjas cilvēka iekšienē.

Skolotāju viņam nebija daudz: lielāko daļu disciplīnu mācīja viņš pats, un jāsaka tā patiesība, ka bez visiem pedantiskajiem terminiem, plašajiem uzskatiem, ar kādiem mīl dižoties jaunie profesori, viņš ne-daudzos vārdos prata izteikt pašu zinātnes dvēseli, tā ka arī mazga-dīgajam bija acīm redzams, kādēļ viņam tieši vajadzīga zinātne. Viņš apgalvoja, ka cilvēkam visvajadzīgākā ir dzīves zināšana, ka, to iz-pratis, viņš zinās, ar ko viņam galvenokārt jānodarbojas.

So dzīves zināšanu viņš padarīja par atsevišķu audzināšanas kursu, kurā noloca vienīgi tikai teicamnieki. Mazapdāvinātos viņš izlaida dienestā no pirmās klases, apgalvodams, ka viņus arī nevajag daudz mocīt: pietiek, ja viņi ir

iemācījušies būt pacietīgi, strādīgi izpildītāji, nepiesavinoties augstprātību un skatīšanos uz augšu. «Bet ar gudra-jiem, bet ar apdāvinātajiem man vajag ilgi nodarboties,» viņšparasti runāja. Un šajā kursā Aleksandrs Petrovičs kļuva gluži citāds un pašā sākumā paziņoja, ka viņš līdz šim no viņiem ir prasījis vien-kāršu saprašanu, tagad prasa augstāku saprašanu, — nevis tādu prātu, kas prot pazoboties par muļķi un pasmieties, bet kas mak paciest vi-sādus apvainojumus, neievērot muļķi, nedusmoties. Te viņš sāka prasīt to, ko citi prasa no bērniem. To viņš tad ari sauca par prāta augstāko pakāpi. Saglabāt lai vai kādos apbēdinājumos lielu mieru, kādā vienmēr jāpiemīt cilvēkam, — lūk, ko viņš sauca par prātu. Sajā kursā Aleksandrs Petrovičs pierādīja, ka patiesi izprot dzīves gudrību. No zinātnēm izvēlējās tikai tās, kas spēj no cilvēka izveidot savas zemes pilsoni. Lielākā tiesa lekciju sastāvēja no stāstiem par to, kas nākotnē sagaida cilvēku uz visiem valsts dienesta pakāpieniem un nozarēs. Visus apbēdinājumus un šķēršļus, kādi vien tiek nostādīti cilvēkam viņa ceļā, visus kārdinājumus un vilinājumus, kas stāv viņa priekšā, viņš savāca viņu priekšā visā to kailumā,

nekā neslēpjot. Viss viņam bija zināms, it kā viņš pats būtu pabijis visos dienestos un amatos. Ar vārdu, viņš nākotni viņu priekšā nebūt nezīmēja va-ravīksnes krāsās. — Dīvaina lieta! vai nu tāpēc, ka viņos bija tik stipri uzmodināta godkāriba, vai arī tāpēc, ka neparastā skolotāja acis bija kaut kas, kas jauneklīm teica uz priekšu.' — šo brīnišķīgo vārdu, kas ar krievu cilvēku dara brīnumus, — vai nu tas, vai kas cits, bet jau-neklis no paša sākuma meklēja tikai grūtības, alkdams darboties tikai tur, kur bija grūti, kur vajadzēja parādīt lielu dveseles spēku. Viņu

dzīvē bija kaut kas saprātīgs. Aleksandrs Petrovičs izdarīja ar viņiem visādus mēģinājumus, gan pats viņus jūtami apvainoja vai arī ar viņu biedru palīdzību; bet, to izprazdami, viņi kļuva vēl piesardzīgāki. Šo kursu beidza nedaudzi, bet šie nedaudzie bija stipri, tie bija pul-vera dūmos apkvēpināti ļaudis. Dienestā viņi noturējās visnedrošāka-jās vietās tajā laikā, kad citi, kas bija daudz gudrāki par viņiem, neizturot pameta dienestu aiz sīkām personīgām nepatikšanām, pa-meta pavisam vai arī, nekā nenojauzdami, nokļuva kukuļņēmēju un blēžu nagos. Bet Aleksan[dra Petroviča] audzinātie ne

tikvien kā ne- -agrīļojās, bet, pazīdami cilvēku un tā dvēseli, ieguva morālu ietekmi pār kukuļņēmējiem un sliktiem ļaudīm.

4. Otrās daļas «Miruso dvēseļu» tekstā, ko izdevis F. V. Čižovs, šī vieta skan tā: «Aleksandra Petroviča vietā iestājās kāds Fjodors Iva-novičs, labs un centīgs cilvēks, bet pilnīgi ar citiem ieskatiem uz lie-tām. Pirmā kursa bērnu brīvajā vaļībā viņam jaudās kaut kas ne-valdāms. Viņš sāka pie tiem ievest kaut kādu ārēju kārtību, prasīja, lai jaunie ļaudis dzīvotu pilnīgā klusumā, lai nekādā ziņā citādi ne-staigātu kā tikai pāros; pats sāka ar aršinu izmērīt atstatumu no pāra līdz pārim. Aiz galda, lai būtu labāks izskats, nosēdināja visus pēc auguma un nevis pēc prāta, tā ka ēzeļiem tika labākie kumosi, gud-rajiem apgrauzti kauli. Tas viss radīja kurnēšanu, sevišķi tad, kad jaunais priekšnieks, taisni kā par spīti savam priekštecim, pasludināja, ka viņatn prāts un labas sekmes zinībās nekā nenožīmē, ka viņš raugās tikai uz uzvedību, ka, ja cilvēks, kaut gan slikti mācās, bet labi uzvedas, viņš to cienī vairak nekā gudro. Bet taisni to neieguva Fjo-dors Ivanovičs, pēc kā centās.» — Pie šā tekstā ielikta varianta Čižovs pielicis šadu piezīmi: «Vietu no

vārdiem: kaut kads Fjodors Ivano-vičs, līdz vārdiem, pēc kā centās, ierakstījis Gogolis savā piezīmju grāmatiņā pēc uzmetuma rokrakstā.»

5. Citas redakcijas variants.

Bet pa tam viņu sagaidīja cita ainava. Uzzinājuši par kunga at-braukšanu, visi sādžas iedzīvotāji salasījās pie lievenēm. Raibi lakati, apsēji, svārki, visāda veida bārdas: kā lāpstas, kā ķīlis, rudas, gai-šas, baltas kā sudrabs, aizņēma visu laukumu. Zemnieki trokšņoja:

Maizes devēj, sagaidījām mēs tevi!» Sievas brēca: «Tu mūsu sirds zelts un sudrabs!» Tālāk stāvošie pat sakāvās no centības piekļūt tuvāk. Sarukusi vecenīte, līdzīga kaltētam bumbierim, izlīda citiem pa kājapakšu, pienāca pie viņa, sasita delnas un iespiedzās: «Mūsu puņķainīt! kāds gan tu esi šķidriņš! nomocījuši tevi nolādētie vācieši!» «Ej projām, vecen!» tūliņ iekliedzās lāpstas un ķīļa bārdas: «palūk, kur ielīdusi, červeļainā!» Kāds pie tā pielika tādu vārdu, no kura vienīgi tikai krievu zemnieks varēja neiesmieties. Kungs neizturēja un iesmējās, bet tomēr viņš bija dziļi aizkustināts savā dvēselē. «Cik daudz mīlestības! un par ko?» viņš domāja pie sevis. «Par to, ka es nekad

neesmu viņus redzējis, nekad neesmu ar viņiem nodarbojies. No šā paša brīža solos dalīties ar jums jūsu darbā un_pūlēs! Pielietošu visu, lai palīdzētu jums kļūt tādiem, kādiem jums jābūt, kādiem no-zīmējusi jums būt jūsu labā daba, kas slēpjas jūsu iekšienē,—lai jūsu mīla uz mani nebutu veltīga, lai es patiesi būtu jūsu maizes devējs!»

Un patiesi, Tentetņikovs ne pa jokam ņēmās saimniekot un rīkot. Viņš uz vietas redzēja, ka pārvaldnieks bija īsta bāba un muļķis ar visām pārvaldnieka ļaunajām īpašībām, tas ir, akurati skaitīja vistas un olas, dzijas un audeklus, ko nesa sievas, bet ne ā, ne bē nejēdza labības novākšanā tin sējumos, un turklāt turēja visus zemniekus aiz-domās, ka tie tīko pec viņa dzīvības. Muļķi pārvaldnieku viņš aizdzina, viņa vietā ielika citu, veiklu; atstāja sīkumus, pievērsa uzmanību gal-venajam, pazemināja klausas, samazināja dienas muižas darbos, pie-likā zemniekam laiku viņu darbā un domāja, ka tagad lietas ies vis-spožākā kārtā. Pats visur iedziļinājās, sāka iet uz lauku, riju, šķūni, dzirnavam, piestātni, pie liellaivu iekraušanas un plūdināšanas.

«Palūk vien, cik veiklām kājām!» sāka runāt

zemnieki un pat kasīt pakaušus, tāpēc ka no ilgās sieviešu valdīšanas viņi bija kļuvuši lieli slinķi. Eet tas ilgi neturpinājās.

6 Citas redakcijas variants.

Dažreiz cilvēkam gadās kaut ko līdzīgu ieraudzīt sapnī, un no tā laika viņš visu savu mūžu sapņo šo sapni (īstenību viņš pazaudē uz visiem laikiem), — un viņš galīgi nekam nav derīgs. Viņu sauca Uliņ-ka. Viņa bija ta dīvaini audzināta. Viņu audzināja guvernante ang-liete, kura nezināja ne vārda krieviski. Māti viņa bija pazaudējusi bēr-nībā. Tēvam nebija laika. Kaut gan, mīlēdams meitu līdz ārprātam, viņš varēja viņu tikai izlutināt. Ārkārtīgi grūti attēlot viņas portre-tu. Viņa bija tik dzīva kā pati dzīve. Viņa bija jaukāka nekā skais-tule^ labāka nekā Drāts; slaidāka, gaisīgāka nekā klasiskā sieviete. Neka nevarētu pateikt, kāda zeme viņai uzlikusi savu zīmogu, tāpēc ka līdzīga profila un sejas veida grūti būtu kur atrast, varbūt tikai antikās kamejās. Kā bērns, kurš audzis savvaļā, viņa bija ietiepīga. Ja kāds redzētu, ka piepešas dusmas ievilc viņas skaistajā pierē stingras grumbas un cik viņa kvēli strīdas ar savu tēvu, tas domātu, ka viņa ir viskaprisākā būte. Bet dusmīga viņa bija

tikai tad, kad dzirdēja par kādu netaisnību vai cietsirdīgu izturēšanos vienalga attiecībā uz ko. Bet cik pēkšņi pazustu šīs dusmas, ja viņa redzētu to pašu, uz kuru dusmojas, nelaimē! Kā viņa pēkšņi atsviestu viņam sa-vu maciņu, nedomādama, vai tas gudri vai mulķīgi, uin saplēstu savu apģērbu saitēm, ja tas būtu ievainots!

7. Citas redakcijas variants.

«Nu, nē, jūsu ekselence,» teica Čičikovs Uliņkai, viegli galvu palo-cīdams, ar patīkamu smaidu: «Pēc kristietības taisni tādi mums jā-mīl.» Un turpat, pievērsdamies ģenerālim, teica ar mazliet viltīgu smaidu: «Vai jūsu ekselencei ir Ļabpatīci⁹ kādreiz dzirdēt par to, kas ir — iriliet mūs melnus, bet baltus mūs katrs iemīlēs

«Nē, neesmu dzirdējis.»

«Bet tas ir interesants anekdots,» teica čičikovs ar viltīgu smaidu Muižā, jūsu ekselence, pie kņaza Gukzovska, kuru, bez šaubām, jūsu ekselencei labpatīk pazīt...»

«Nepazīstu.»

«Bija vācietis_ pārvaldnieks, jūsu ekselence, jauns cilvēks. Sakarā ar rekrūšu piegādi un citu viņam bija vajadzība braukt uz pilsētu un,

protams, smērēt tiesas vīrus. Kaut gan viņi arī iemīlēja, pacienāja. Reiz kādā pusdienā viņš saka: «Nu, kungi kādreiz atbrauciet arī pie manis, uz muižu pie kņaza.» Atbild: «Atbrauksim.» Drīz pēc tam tiesai gadījās izbraukt izmeklēt lietu, kas bija notikusi muižā pie grafa Trechmetjeva, kuru, jūsu ekselence, bez šaubām, arī pazīst.»

«Nepazīstu.»

«Izmeklēšanu viņi neizdarīja, bet visā tiesas sastāvā iegriezās saim-niecības eka pie vecā, pie grafa ekonomā, un trīs dienas un trīs nak-tis bez apstājas spēlēja kārtis. Patvāris un punšs, protams, no galda netiek noņemts. Vecim viņi jau bija apnikuši. Lai kaut kā varētu tikt no viņiem valā, viņš saka: «Jūs, kungi, būtu iebraukuši pie kņaza pārvaldnieka vācieša: viņš no šejienes nav tālu.» — «Jā, patiesi gan,» atbild un pusē piedzērušies, nenoskuvušie un samiegojušie, kā bija, ratos iekšā un pie vācieša... Bet vācietis, jūsu ekselence, jāzina, ka ap to laiku bija tikko kā apprecējies; bija apprecējis jauniņu institūta audzēkni, subtilu (Čičikovs savā sejā attēloja subtilitāti). Sēž viņi divatā pie tējas, ne par ko nedomādami, kad pēkšņi atveras durvis — un iegāžas bars.»

«Varu iedomāties, cik jauki 1» teica ģenerālis smiedamies.

«Pārvaldnieks tā ir apstulba; saka: «Ko jūs vēlaties?» — «A!» saka, «tad, lūk, kā tu!» Un piepeši ar šiem vārdiem personu un fiziogno- miju pārvērtība... «Darīšanās! Cik degvīna muižā tiek iztecināts? Parādiet grāmatas!» Tas uz vienu, uz otru pusi. «Ei, lieciniekus!» Sa-grāba, sasēja, uz pilsētu projām, tā pusotra gada vācietis arī nosēdēja cietumā.»

«Te nu bija!» teioa ģenerālis.

Uliņka sasita rokas.

«Sieva — rūpēties!» turpināja čičikovs. «Nu, bet ko tad spēj kaut kāda nepieredzējusi jauna sieviete? Paldies, ka gadījās labi ļaudis, kuri ieteica izlīgt. Tika vaļā ar diviem tūkstošiem un pacienāšanu ar pusdienu. Pusdienā, kad visi jau bija kļuvuši jautri un viņš arī, šie tad viņam arī saka: «Un kā tev nav kauna tā ar mums apieties? Tu vienmēr gribētu mūs redzēt uzpostus un noskūtus, frakās. Nē, tu iemīli mūs melnus, bet baitus mūs ikviens iemīlēs.»

Ģenerālis sāka smieties; Uliņka slimīgi ievaidējās.

«Es nesaprotu, papa, kā tu vari smieties!» viņa

ātri teica. Dusmas apēnoja viņas skaisto pieri...
«Visnegodīgākā rīcība, par kuru, es nezinu, uz kurieni viņus visus vajadzētu aizsūtīt...»

«Mans draugs, es viņus nebūt neattaisnoju,» teica ģenerālis: «bet ko lai dara, ja nāk smieklis? Kā tas bija «iemīli mūs baltus?...»

«Melnus, jūsu ekselence,» atņēma čičikovs.

«Iemīli mūs melnus, bet baltus mūs katrs mīlēs. Ha, ha, ha,ha!» Un ģenerālā ķermenis sāka līgoties no smieklis. Pleci, kas kādreiz bija valkājuši biezus uzplečus, drebēja tāpat, it kā arī tagad valkātu biezus uzplečus.

Čičikovs arī izplūda smieklis interjekcijā, bet aiz cieņas pret ģene-rāli laida to uz burta e: he, nc, he, he, ne! Un viņa rumpis arī sāka smieklis līgoties, kaut gan pleci nedrebēja, jo nenēsāja biezus uz-plečus.

«Varu iedomāties, cik glīta izskatījas neskūtā tiesa!» runāja ģene-rālis, turpinādams smieties.

«Jā, jūsu ekselence, lai kā bijis, bet trīs dienu ilgā spēle bez ap-stājas — tas pats gavēnis: bija novājējuši, novājējuši!» runāja Čiči-kovs, turpinādams smieties.

8. Citas redakcijas variants.

«Nu, es arī tādas celtnes neceļu; man nav

namu ar kolonām un frontoniem. Meistarus es no ārzemēm neizrakstu, bet zemniekus no lauku darbiem neparko neatraušu; fabrikās man strādā tikai bada gadā, visi atnācēji, maizes rieciena dēļ. Tādu fabriku man, brāl, sa-lasīsies daudz. Paraugies tikai stingrāk savā saimniecībā, tu redzēsi — katra lupata lieti der, katrs mēsls dos ienākumu, tā ka vēlāk tikai atgrud un saki: nevajag!»

«Tas ir apbrīnojami,» teica čičikovs ar līdzdalību: «apbrīnojami! apbrīnojami! Visapbrīnojamākais tas, ka katrs mēsls dod ienākumu.»

«Hm! un ne tikvien tas...» Runu Skudronžoglo nepabeidza: viņā atmodās žults, un viņam gribējās izbārt kaimiņu muižniekus. «Raug, atkal viens gudrinieks — ko jūs domājat, sev ierīkojis? — Nespēj-nieku patversmi, uzcēlis akmens celtni sādžā. Kristīgs darbs!... Ja gribi palīdzēt, tad tu palīdzi ikvienam zemniekam izpildīt pienākumu, bet neatrauj viņu no kristīgā pienākuma. Palīdzi dēlam gādāt par sli-mo tēvu un neļauj viņam nokratīt viņu no saviem pleciem. Dod viņam labāk iespēju pie sevis mājā pieturēt tuvāko un brāli, dod viņam naudu šim

nolūkam, palīdzi ar visiem spēkiem, bet nevis atstum vinu: viņš pavisam atradīs no jebkādiem kristīgiem pienākumiem. Īsti Don-Kichoti visādā nozīmē!... Divsimt rubļu gadā iziet par cilvēku nespejnieku patversmē!... Es par to naudu sādžā pie sevis uzturēšu desmit cilvēku!» Skudronžoglo sadusmojās un nosplāvās.

Čičikovs neinteresējās par nespējnieku patversmi, viņš gribēja no-virzīt runu uz to, kā katrs mēsls dod ienākumu. Bet Skudronžoglo jau bija sadusmojies, žults viņā vārījās, un vārdi plūda.

<Bet, lūk, otrs izglītības Don-Kichots: ierīkojis skolas! Nu, kas, par piemēru, cilvēkam var būt derīgāks par grāmatas zināšanām? Bet ko viņš izdarīja? Pie manis no viņa sādžas nāk zemnieki. «Kas tad tā,» saka «tētiņ, tāda par lietu? mūsu dēli pavisam ir noklīduši, darbā negrib palīdzēt, visi grib par skrīveriem, bet skrīveris taču vajadzīgs tikai viens.» Lūk, kas ir iznācis!»

Cičikovam nebija arī vajadzības pēc skolas, bet Platonovs uztvēra šo priekšmetu: «Nu, uz to nav jāraugās, ka tagad nevajag rakstvežus: vēlāk būs vajadzība. Jāstrādā pēcnācējiem.»

«Nu, brāl, esi kaut tu saprātīgs! Nu, kam mums

tie pēcnācēji! Visi domā, ka viņi ir kaut kādi Pēteri Lielie. Tu paraugies sev zem kā-jām, bet neraugies uz pecnacējiem; pūlies ap to, lai zemnieku padarītu turīgu un bagātu, lai viņam būtu laiks mācīties pēc savas patikas, bet nevis tā ar rungu rokā teikt: «Mācies!» Velnš zina, no kura gala iesāk!... Nu, paklausieties: nu, es jūsu spriedumam... Te Skudron-žoglo pievirzījās tuvāk Cičikovam un, iai piespiestu viņu labāk iedzi-ļināties lietā, paņēma viņu abordažā, citiem vārdiem — iebāza pirkstu viņa frakas pogcaurumā. «Nu, kas var būt skaidrāks? Tev zemnieki pieder tādēļ, lai tu par viņiem gādātu viņu zemnieku sadzīvē. Bet kas ir tā sadzīve? kas ir zemnieku nodarbība? — Zemkopība? Tad centies, lai viņš būtu labs zemkopis. Skaidrs? Ne, ir atradušies gudri-nieki, kas runā: «No tā stāvokļa viņu vajag atbrīvot. Viņš dzīvo pā-rāk rupju, vienkāršu dzīvi: viņu vajag iepazīstināt ar greznības priekšmetiem.» Ka paši no šīs greznības ir kļuvuši lupatas, bet ne cilvēki, un velnš zina, kādas slimības ieguvuši, un nav vairs neviena astonpads-mitgadīga žeņķa, kas visu nebūtu izmēģinājis: zobu viņam nav, pauris pliks, — un tagad grib arī tos sagandēt. Bet

paldies die-vam, ka mums palikusi kaut viena veselīga kārtā, kas vēl nav iepa-zinusies ar šīm iegribām. Par to mums vienkārši jāpateicas dievam Jā, zemkopji man viscienījamākie. Lai dievs dotu, ka visi būtu zem-kopji!»

«Tad iūs domājat, ka ar zemkopību visizdevīgāk nodarboties?» jau-tāja Čičikovs.

«Likumīgāk, bet. nevis izdevīgāk. Kop zemi sava vaiga sviedros — tas visiem mums teikts; tas nav vis mums veltīgi teikts. Ar gadsimtu pieredzi pierādīts, ka, nodarbojoties ar zemkopību, cilvēkam vistīrākā tikumība. Kur zemkopība atrodas sabiedriskās dzīves pamatos, tur pārpilnība un pieticība; nabadzības nav, greznības nav, bet ir pieti-cība. Kop zemi — teikts cilvēkam, strādā... Ko te blēžoties! Es saku zemniekam: «Lai kam tu strādā, vai man, vai sev, vai kaimiņam, tikai strādā. Darbā es tavs pirmais palīgs. Ja tev nav lopu, še tev zirgs, še tev govs, še tev rati. Ar visu, ko vajag, esmu gatavs tevi apgādāt, bet strādā. Man tā ir nāve, ja tava saimniecība nav kārtībā un es redzu tev nekārtību un nabadzību. Necietīšu dīkdienību: es stāvu pār tevi augstāk, lai tu strādātu.» Hm! domā palielināt ienākumus ar rūpnī-cām un fabrikām!

Bet tu padomā vispirms par to, lai katrs zemnieks tev būtu bagāts, tad tu arī pats būsi bagāts bez fabrikām un rūpnīcām un bez muļķīgajiem [pasākumiem].»

9. Citas redakcijas variants.

«Muļķis!» nodomāja čičikovs. «Es šitādu krustmāmiņu lolotu kā aukle bērnu!»

«Nu, ko, tā sausā neder sarunāties,» teica Chlobujevs. «Ei Kiruska! atnes vēl otru šampanieša pudeli.»

«Nē, nē, es vairāk nedzeršu,» teica Platonovs. «Es arī nē,» teica Čičikovs, un abi stingri atteicās.

«Nu, tad vismaz dodiet vārdu ierasties pie manis pilsētā: 8. jūnijā es izrīkošu mazas pusdienas mūsu pilsētas lielmaņiem.»

«Apžēlojieties!» iesaucās Platonovs. «Tādā stāvoklī, pilnīgi izputi-nāts, un vēl pusdienas.»

«Ko lai dara? nevar: tas pienākums,» teica Chlobujevs. «Viņi mani arī pacienāja.»

10. Te manuskriptā nogrieztas divas lappuses; minam attiecīgi vietu citā redakcijā.

«... lieta patiesībā irniecīga. Viņam nav pietiekami zemes, — nu, viņš arī sagrauba otra noru, t. i., viņš domāja, ka tā saimniekam nav

vajadzīga, un par to saimnieks bet mums, kā par spīti, jau no

seniem laikiem tur zemnieki sanāk svinēt Lieldienas. Aiz tā iemesla es esmu gatavs labak ziedot citas labakas zemes nekā atdot to. Ieraža man svēta.»

«Tātad jūs esat ar mieru viņam atdot citu zemi?»

«Tas ir, ja viņš tā ar mani nebūtu apgājies; bet, kā es vēroju, viņš grib nodarboties ar tiesām. Nu, redzēsim arī, kas vinnēs. Kaut arī plānā nav tik skaidri, bet veči liecinieki vēl dzīvi un atceras.»

«Hm!» nodomāja Čičikovs: «abi, kā redzu, ar dūšu.»

Un balsī teica: «Bet man liekas, ka to lietu var izlīgt miera ceļā. Viss atkarājas no starpnieka. Rakstisk*

..... «kā arī jums pašiem būs Joti izdevīgi, piemēram, norakstīt uz mana vārda visas mirušās dvēseles, kuras pēc bei-dzamās revīzijas listēm skaitās jūsu muižās, tā, lai es par tām maksātu nodokļus. Bet, lai negadītos nepatikšanas, tad šo pārskaitīšanu jūs izdarīsiet ar līgumu, it kā šīs dvēseles būtu dzīvas.»

«Te nu bija!» nodomāja Leņicins: «tas ir kaut kas pārlietu dī-vains.» Un pat mazliet atvirzīja krēslu atpakaļ, tāpēc ka bija pilnīgi pārsteigts.

«Es nemaz nešaubos, ka jūs šai lietai pilnīgi piekritīsiet,» teica Či-čikovs: «tāpēc ka šī lieta ir pilnīgi tādā garā, kā mēs nupat runājam: tā tiks nodarīta starp solidiem ļaudīm slepenībā un nepatikšanu ne-būs nevienam.»

(Ko te darīt?) Leņicins nokļuva grūtā stāvoklī. Viņš nekādi nevarēja paredzēt, ka domas, kuras viņš nesen bija izteicis, būtu tik ātri rea-lizētas dzīvē. Priekšlikums bija ārkārtīgi negaidīts. Protams, nekā ļauna no šīs rīcības nevienam nevarēja celties: muižnieki tā kā tā būtu šīs dvēseles iekļājuši kopā ar dzīvajām; tātad valstkasei nevar celties nekāds zaudējums; starpība tā, ka tad viņas būtu vienās ro-kās, bet tagad dažādās. Bet tomēr viņš izjuta apgrūtinājumu. Viņš bija likuma kalps un darīšanu cilvēks, darīšanu cilvēks labā nozīmē. Netaisnīgi viņš neizšķirtu lietu ne par kādu naudu. Bet te viņš ap-stājās, nezinādams, kā nosaukt šo pasākumu — vai tas ir taisns vai netaisns. Ja kāds cits būtu pie viņa griezies ar šādu priekšlikumu, viņš varētu teikt: «Tās ir

mulķības, blēņas! Es negribu rotaļāties ar lellēm vai mulķoties.» Bet viesis viņam jau tā bija iepaticies, viņi dau- dzā ziņā tā bija sapratušies par izglītības un zinātnes sekmēm, — kā lai atsaka? Ļeņicins atradās ārkārtīgi grūtā stāvoklī.

* Te beidzas manuskripta 96. lappuse; pēc tam atkal nozaudētas divas lappuses. «Mirušo dvēseļu» otrās nodaļas pirmā izdevumā S. P. Sevirevs pie šās vietas taisījis tādu piezīmi: «Te ir izlaidums, kurš acīm redzot saturējis stāstu par to, kā čičikovs devās pie muiž-nieka Ļeņicina.»

Be tajā brīdī, it kā nolūkā, lai bēdās palīdzētu, istabā ienāca jau-niņā strupdegunainā mājas māte, Ļeņicina sieva; viņa bija bāla un vāja kā visas Pēterburgas dāmas, gaumīgi gērbusies kā visas Pēterburgas dāmas. Aiz viņas aukle uz rokām iznesa pirmsdzimto, nesen laulāto maigās mīlas augli. Čičikovs, protams, tūliņ piegāja pie damas un, nerunājot jau nemaz par pieklājīgo apsveicināšanu, tikai ar patī-kamo galvas noliekšanu uz sāniem jau ļoti ietekmeja viņu sev par labu. Pēc tam pieskrēja pie bēma. Tas jau sāka brēkt; bet tomēr Ci-čikovam ar vārdiem: «Abu, ahu, sirsniņ!» uzsitot knipi un ar sirds-veidīgu breloku izdevās pārvilināt viņu

savās rakās. Paņēmis viņu savās rokās, viņš sāka sviest viņu gaisā un tā modināja bērņā patīka-mus smieklus, kas ļoti iepriecināja abus vecākus.

Bet vai nu no baudas, vai no cita kā, bērņs pēkšņi uzvedās nelabi. Leņicina sieva iekliedzās: «Ak mans dievs! viņš jums samaitāja visu fraku.»

•
čičikovs paskatījās: visa jaunās frakas piedurkne bija samaitāta. «Kaut jupis tevi rāvis, nolādētais velnēni» dusmās viņš norūca pie sevis.

Mājestēvs, mājasmāte, aukle — visi skrēja pēc odekolona, no visām pusēm ņēmās viņu slaucīt.

«Nekas, nekas, gluži nekas,» runāja Čičikovs. «Ko gan iespēj nevai-nīgs bērņs?» un tajā pašā laikā pie sevis domāja: «Bet cik trāpīgi notaisīja, nolādētais negēlēns!» — «Zelta bērņība!» viņš teica, kad jau bija pilnīgi noslaucīts un patīkama izteiksme atgriezusies viņa sejā.

«Jā, patiesi,» teica mājestēvs, pievērsdamies Čičikovam, arī ar pa-tīkamu smaidu: «kas var būt apskaužamāks par bērņību? nekādu rūpju, nekādu domu par nākotni...»

«Stāvoklis, kuru varētu tūliņ iemainīt,» teica Čičikovs.

«Nav vārdam vietas,» teica Leņicins.

Bet, liekas, abi samelojās; ja viņiem piedāvātu šādu apmaiņu, viņi tūliņ būtu krūmos. Un kas par prieku sēdēt auklei uz rokām un maitāt frakas!

Jaunā mājas māte un pirmdzimtais ar aukli aizgāja, tāpēc ka arī viņam vajadzēja šo to pārmainīt: apveltījis Čičikovu, viņš arī sevi nebija piemirsis.

Sis acīm redzami neievērojamais apstāklis vēl vairāk pievērsa Ci-čikovam mājestēvu. Patiesi, kā atteikt tādām patīkamām, laipnam viesim, kurš izrādījis tik daudz mīlas viņa mazulim un tik augst-sirdīgi samaksājis par to ar savu fraku. Leņicins domāja tā: «Patiesi, kāpēc gan neizpildīt viņa lūgumu, ja nu tada ir viņa vēlēšanās?»

11. Citas redakcijas fragments.

Tajā pašā laikā, kad Čičikovs persiešu chalatā no zeltītas termal-mas (bieza zīda drāna), dīvānā atgāzies, kaulējās ar iebraucēju kontra-bandistu tirgotāju ar žīdisku izcelšanos un vācisku izrunu un viņa priekšā jau gulēja baķis vislabākā holandiešu audekla kreklis un divas papīra karbas ar vislabākām pirmās šķirnes ziepēm (tās bija tas pašas ziepes, kuras viņš

kādreiz bija iegādājies Radzivilovas mui-tā; tam patiesi bija īpašība piešķirt neizprotamu maigumu un ap-brīnojamu baltumu vaigiem), — tajā laikā, kad viņš kā lietpratējs iepirka šos izglītotam cilvēkam nepieciešamos produktus, atskanēja

piebraucējas karietes rībiens, kas atsaucas istabas logos un sienās ar vieglu drebēšanu, un ienāca viņa ekselence Aleksejs Ivanovičs Leņicins.

«Jūsu ekselences spriedumam ieteicu: kāds audekls, kādas ziepes un kāda šī vakar pirtā lietiņa.» Pie tā čičikovs uzlika galvā ar zeltu un krellēm izšūtu cepuri un izskatījās pēc persiešu šacha, pilns cie-nības un augstmanības.

Bet viņa ekselence, neatbildot uz jautājumu, teica:

«Man vajag ar jums parunāt par lietu.» Viņa sejā bija redzams īgnums. Cienījamais, vāciski runājošais tirgotājs tūliņ tika izsūtīts, un viņi palika [vieni],

«Vai zināt, kādas nepatīkšanas? Ir atradies vecenes otrs testaments, kas sastādīts pirms pieciem [gadiem]. Puse muižas tiek atdota klostē-rim, bet otra — abām audzēknēm uz

pusēm un vairak nevienam nekā.»

Čičikovs apmulsa.

«Bet šis testaments ir aplamība. Tas nekā nenozīmē; tas tiek iznīcināts ar otro.»

«Bet taču beidzamajā testamentā nav teikts, ka tas iznīcina pirmo.»

«Tas pats par sevi saprotams: beidzamais iznīcina pirmo. Tās ir muļķības. Tas pirmais testaments nekur neder. Es labi zinu mirušās gribu. Es biju pie viņas. Kas to parakstīja? kas bija liecinieki?»

«Tas ir apstiprināts, kā nākas, tiesā. Par lieciniekiem bijušais goda tiesnesis Burmilovs un Chavanovs.»

«Slikti,» nodomāja čičikovs: «Stāsta, ka Chavanovs esot godīgs; Burmilovs — vecs liekulis, svētdienās baznīcā lasa bībeli.» — «Taču muļķības, muļķības,» viņš teica balsī un tūlīt sajuta apņēmību uz visādiem knifiem. «Es to zinu labāk: es biju klāt mirējas pēdējos brīžos, man tas vislabāk zināms. Esmu gatavs zvērēt.»

Vārdi un apņēmība uz brīdi apmierināja Leņicinu. Viņš bija ļoti satraukts un sāka jau kļūt aizdomīgs, vai Čičikovs pie testamenta nav kaut ko safabricējis (kaut gan viņš nevarēja

iedomāties, ka lieta ir tāda, kāda tā bija patiesībā). Tagad viņš pārmeta sev, ka bijis aiz-domīgs. Gatavība zvērēt bija skaidrs pierādījums, ka Čičikovs ... Mēs nezinām, vai patiesi Pāvelam Ivanovičam pietiktu dūšas zvērēt pie svētā, bet to teikt dūšas pietika.

Esiet mierīgi (un neraizējieties ne par ko, es iešu) un par šo lietu pārrunāšu ar dažiem juriskonsultiem. No jūsu puses te nekā nevajag; jums jābūt pilnīgi malā. Bet es tagad varu dzīvot pilsētā, cik tik man vajag.»

Čičikovs tālīn pavēlēja piebraukt ekipāžu un devās pie juriskon-sulta. Sis juriskonsults bija ārkārtīgi bagāts ar piedzīvojumiem. Jau piecpadsmīt gadu viņš atradās zem tiesas un tā bija pratis ierīkoties, ka viņu nekādi nevarēja atstādināt no amata. Visi zināja, ka viņu sešas reizes vajadzēja izraidīt trimdā par viņa darbiem. Visapkārt no visām pusēm viņš bija aizdomās, bet nekādi nevarēja dabūt tiešus un pamatotus pierādījumus. Tas patiesi bija kaut kas noslēpumains, un viņu droši varētu atzīt par burvi, ja mūsu aprakstītais notikums pie-derētu tumšiem' laikiem.

Juriskonsults pārsteidza ar savu auksto

izskatu, savu nosmulēto chalatu, kas bija pilnīgā pretstatā (diezgan) labām sarkankoka mēbe-lēm, zelta pulkstenim zem stikla kupola, lustrai muslina pārvalkā un vispārīgi visam, kas bija apkārt un uz kā varēja verot spožas eiropis-kaš izglītības zīmogu.

Taču nesamulsis no juriskonsulta skeptiskās ārienes, Čičikovs iz-skaidroja lietas sarežģītos punktus un vilinoša perspektīva iztēloja pa-teicību, kas not3ikti sekotu par labo padomu un līdzdalību.

Juriskonsults par atbildi tam iztēloja zemes lietu nepastāvību un arī veikli ļāva noprast, ka mednis kokā nekā nenozīmē, bet vajag zīli rokā.

Nekā darīt: vajadzēja dot zīli rokā. Filozofa skeptiskais aukstums pēkšņi nozudau Izrādījās, ka viņš bija vislabsirdīgākais, visrunatni-gākais, vispatīkamākais sarunās cilvēks, kas neatpalika veiklos pa-ņēmienos pašam Čičikovam.

«Esiet tik labi, pirms uzsākt garu lietu. — jūs droši vien nebū-siet labi apskatījuši pašu testamentu: tur droši vien ir kaut kāda pie-zīme. Jūs paņemiet to uz laiku pie sevis. Kaut gan, protams, šāda» lietas uz māju ņemt aizliegts, bet ja labi palūdz dažus ierēdņus... Es no savas puses

pielikšu pūles.»

«Saprotu,» nodomāja Čičikovs un teica: «Patiesi, īsti labi neatceros, vai tur ir piezīme vai nav,» — it kā viņš pats nebūtu raksitījis šo testamentu.

«Vislabāk būs, ja jūs to apskatīsiet. Kaut gan katrā gadījumā,» viņš turpināja visaj labsirdīgi: «esiet vienmēr mierīgi un neļaujieties ne ar ko samulsināties, pat ja arī kas sliktāks notiktu. Nekad ne no kā neļaujieties izmisumam: nav nelabojamu lietu. Paraugieties manī: es vienmēr esmu mierīgs. Lai kādas lietas man uzvel, mans miers nav satricināms.» Patiesi, juriskonsulta filozofa seja bija ārkārtīgi* mie-rīga, tā ka Čičikovs daudz

«Protams, tā pirmā lieta,» [viņš] teica. «Bet jums tomēr jāpiekrīt, ka var būt tādi gadījumi un lietas, no ienaidnieku puses tādas lietas un apmelojumi un tik sarežģīti stāvokļi, ka pazudis ikkatrs miers.»

«Ticiet man, tā ir mazdūšība,» ļoti mierīgi un labsirdīgi atbildēja filozofs jurists. «Tikai centieties, lai visa lieta būtu pamatota uz papīriem,[^] lai vārdos nekā nebūtu. Un, tiklīdz redzēsiet, ka lieta sāk at-risināties un labvēlīga

lēmumam — centieties — ne nu attaisnot un aizstāvēt sevi, — nē, vienkārši sajaukt ar jauniem argumentiem un ta...»

«Tas ir, lai...»

«Sajaukt, sajaukt — un nekā vairāk,» atbildēja filozofs: «pievienot lietai citus, blakus apstākļus, kuri iejauktu šeit arī citus; padarīt sa-režģītu — un nekā vairāk. lai tad brauc Pēterburgas ierēdnis izmeklēt, lai tad viņš izmeklē!» viņš atkārtoja, raudzīdamies Cičiko-vam acīs ar neparastu labpatiku, kā raugās skolotājs uz skolnieku, kad viņam izskaidro grūtu vietu no krievu gramatikas.

«Jā, labi, ja atradīsi tādus apstākļus, kas spēj pūsit miglu acīs, teica Cičikcvs, arī ar labpatiku skatīdamies filozofam acis, kā skol-nieks, kurš sapratis grūto vietu, ko skaidro skolotājs.

«Atradīsies apstākli, atradīsies! Ticiet: no biežas vingrināšanas arī galva kļūst atjautīga. Vispirms atgādājieties, ka jums palīdzēs. Sa-režģītā lietā daudz ieinteresētu: ir ierēdņu vajag_ vairāk, ir viņiem vajag vairāk algas... Ar vārdu, ievilkt lietā vairāk personu. Nekas, ja daži veltīgi iekritīs: lai viņi attaisnojas... viņiem vajag atbildēt uz papīriem, viņiem vajag atpirkties...

Lūk, kur arī ienākums... Ticiet man, ka tiklīdz apstākļi kļūst kritiski, pirmais — lietu sajaukt. Tā visu var sajaukt, tā sarežģīt, ka neviens nekā nesaprātis. Kāpēc es esmu mierīgs? Tāpēc ka zinu: ja tikai manas lietas sāks iet slik-tāk, tad es visus iejaukšu savā lietā — ir gubernatoru, ir vicegubernatoru, ir policijmeistaru, ir kasieri — visus iejaukšu. Es pazīstu visus viņu apstākļus: kurš uz kuru skaišas, kurš uz kuru ir uzpūties un kurš kuru grib iegāzt. Nu, lai viņi paši tiek laukā. Un, kamēr viņi izķepurosies, citi paspēs iedzīvoties. Jo tikai duļķainā ūdenī var ķert vēžus. Visi to vien tik gaida, lai sajauktu.» Te jurists filozofs paska-tījās Čičikovam acīs atkal ar to pašu baudu, ar kādu skolotājs iz-skaidro skolniekam vēl grūtāku vietu no krievu gramatikas.

«Nē, šis cilvēks ir patiesi gudrinieks,» pie sevis nodomāja Čičikovs un šķīrās no juriskonsulta vislabākā garastāvoklī.

Pilnīgi nomierinājies un kļuvis drošs, viņš nevērīgā veiklībā nosēdās ekipāžās elastīgajos spilvenos, pavēlēja Selifanam atmest virsu atpa-kaļ (pie juriskonsulta viņš brauca ar paceltu virsu un pat ar aizpogā-tu priekšādu) un

norīkojas gluži tā kā atstādināts huzaru pulkvedis vai pats Višņepokromovs, veikli pārmetis vienu kāju pār otru, ar patiku pievērsdams pretimnācējiem seju, kura spīdēja no jaunās zīda platmales [apakšas], cepure bija uzvilкта mazliet uz vienas auss. Selifanam bija pavēlēts braukt virzienā uz tirgotavu sētu. Tirgotāji, gan atbraucēji, gan vietējie, stāvēdami pie veikalu durvīm, godbijīgi noņēma cepures, un Čičikovs ne bez cienības par atbildi pacēla vi-ņiem'savu. Daudzi no viņiem' bija tam pazīstami; citi bija kaut gan atbraucēji, bet apburti no uzvedīga kunga veikla izskata, apsveica viņu kā paziņas. Gada tirgus Tfuslavļas pilsētā noritēja bez pārtrau-kuma: kad beidzās zirgu un lauksaimniecības, sākās augstākās izglī-tības kungiem aršinas preču tirgus. Tirgotāji, kuri bija atbraukuši uz riteņiem, bija nodomājuši atgriezties ar ragavām.

«Lūdzam, lūdzam!» runāja pie vadmalas veikala Maskavā šūdināts vāciešu svārks, pieklājīgi klanīdamies ar cepuri izstieptā rokā, tikai mazliet pieturēdams apaļo zodu ar smalku izglītību sejā.

Čičikovs iegāja veikalā. «Parādiet man, mīlais,

vadmalu.»

Laipnais tirgotājs tūliņ pacēla uz augšu galda dēli un, tādā kārtā iztaisījis sev ieeju, atradās veikalā ar muguru pie precēm un ar seju pret pircēju. Nostājies ar muguru pie precēm un ar seju pret pircēju, tirgotājs, ar kailu galvu un cepuri atvēztā rokā, vēlreiz apsveica Čiči-kovu. Pēc tam uzlika cepuri un, laipni pieliecies, ar abām rokām atspiedies uz galda, teica tā: «Kāda veida vadmalu? vai jūs dodat priekšroku angļu manufaktūrām vai tēvijas fabrikacijai?»

«Tēvijas fabrikacijai,» atbildēja Čičikovs: «'bet tikai labākajai šķir-nei, ko sauc par angļu.»

«Kādu krāsu vēlēsieties?» jutāja tirgotājs tāpat laipni, šūpodamies uz abām galdā atspiestajām rokām.

«Tumšas krasas, olivu vai pudeles krasu ar dzirksteli, kas, tā sacīt, tuvojas brūklenēm,» teica čičikovs.

«Varu teikt, ka dabūsiet pirmšķirīgu, kādu var dabūt abās galvas-pilsētās,» sacīja tirgotājs, uzrāpies noņemt no augšas baķi: uzmeta to veikli galdā, attina no otra gala un pacēla pie gaismas. «Kā laistās! Vismodernākā, pēc pēdējās gaumes!» Vadmala spīdēja kā zīda. Tirgotājs bija

saodis, ka viņa priekšā stāv vadmalu pazinējs, un negribē-ja iesākt ar desmitrubļu.

«Kārtīga,» teica Čičikovs, mazliet paskatījies. «Bet vai zināt, cienī-jamais? parādiet man uzreiz to, ko jūs beigās rādāt, pie tam arī krāsu vairāk ... vairāk sarkanīgu.»

«Saprotu: jūs akurāt vēlaties tādu krāsu, kāda patlaban..... nāk.

Ir man visteicamāko īpašību vadmala. Iepriekš jau saku, ka cena augsta, bet arī ar augstu īpašību.»

Baķis nokrita no augšas. Tirgotājs to attina ar vēl lielāku veiklību, satvēra otru galu un attina gluži kā zīda dTānu, rādīja to Cičikovam tā, ka [viņam] bija iespējams ne tikvien apskatīt, bet pat paost, teik-dams tikai: «Lūk, vadmala Navarinas dūmu krāsā ar liesmu.»

12. Citas redakcijas variants.

Par cenu salīga. Dzelzs arširna, kas līdzinājās burvju zizlim, turpat Cičikovam atmērija frakai [un] biksēm. Ar šķērēm iegriezis, tirgotājs ar abām rokām veikli pārplēsa vadmalu pušu, to pabeidzis, paklanījās Cičikovam ar visapburošāko laipnību. Vadmala turpat tika salocīta un ietīta papīrā; sainis grozījās zem

vieglās auklas. Čičikovs jau gri-bēja bāzt roku kabatā, bet sajuta, ka ap viņa vidukli patīkami apvijas kāda visai delikātā roka, un viņa ausis izdzirda: «Ko jūs šeit pārkat, cienījamais?»

«A, ļoti patīkami negaidīta satikšanās!» teica Čičikovs.

«Patīkama saduršanās,» teica tā balss, kurš bija apkampis viņa vidukli. Tas bija Višņepokromovs. «Jau taisījos paiet veikalam garām bez ievēribas, pēkšņi redzu pazīstamu seju — kā lai atteicas no patīkamās baudas! Neko neteiksi, vadmalas šogad nesalīdzināmi labākas. Tas taču ir kauns un negods! Es neparko agrāk nevarēju atrast... Esmu ar mieru četrdesmit rubļu... ņem pat piecdesmit, bet dod labu. Pēc manām domām, vai nu dabū lietu, kura patiesi būtu tad vis- labākā, vai arī lai nemaz nav. Vai ne ta?»

«Gluži tā!» teica Čičikovs: «Kādēļ tad pūlēties, ja ne tādēļ, lai dabūtu labu lietu?»

13. Citas redakcijas variants

Vecis ar visiem sasveicinājās un tieši pievērsās Chlobujevam: «At-vainojiet manij es no tālienes jūs ieraudzīju, kad jūs iegājāt veikalā, uzdrošinājos jūs traucēt. Ja jums būtu parocīgi un

pa ceļam gar manu māju, tad esiet tik laipni, ienāciet uz īsu brītiņu. Man ar jums vajag parunāt.»

Chlobujevs teica: «Ļoti labi, Afanasij Vasiljevič.»

Un vecis, atkal no visiem atsveicinājies, izgāja.

«Man vienkārši reibst galva,» teica čičikovs: «ja padoma, ka šim cilvēkam ir 10 miljoni. Tas vienkārši neticami.»

«Tomēr tā ir pretlikumīga lieta,» teica Višņepokromovs: «kapitaliem nevajag būt vienās [rokās]. Tas ir priekšmets, ko tagad apspriež visa Eiropa. Ja tev ir nauda, — nu, dalies ar citiem: pacienā, rīko balles, nododies labdarīgai greznībai, kas dod maizi meistariem, mājrupniekiem.»

«To es nesaprotu,» teica Čičikovs. «Desmit miljonu, un dzīvo kā vienkāršs zemnieks!... Taču ar tiem desmit miljoniem velns zina ko var izdarīt. Taču var tā ierīkoties, ka tev nemaz citas sabiedrības nebūs kā tikai ģenerāļi un kņazi.»

«Jā,» piemetināja tirgotājs: «patiesi tā ir neizglītība. Ja tirgotājs ir cienījams, tad viņš vairs nav tirgotājs: viņš savā ziņā ir jau negociants. Man tad teātrī ir jāņem loža, un meitu tad es

vienkāršam pulkvedim — nē, nedošu: es tikai ģenerālim, citādi nedošu. Kas man pulkvedis? Pusdienu tad man lai gatavo konditers, bet nevis virēja ...»

«Ko nu tur runāt! apžēlojieties!» teica Višņepokromovs: «ko visu neizdarīsi ar desmit miljoniem. Dodiet man desmit miljonus, — jūs redzesiet, ko es izdarīšu!»

«Nē,» nodomāja Čičikovs: «tu nekā prātīga neizdarīsi ar desmit miljoniem. Bet, lūk, ja man desmit miljonus, es gan, patiesi, šo to izdarītu.»

«Jā, ja man desmit miljonus!» nodomāja Chlobujevs: «es tā vis ta-gad nerīkotos kā agrāk, — nenodzīvotu tik neprātīgi. Pēc tik briesmīgas pieredzes pratīsi novērtēt katru kapeiku. Ē, tagad es tā ne...» Un tad, kādu brīdi padomājis, pats sev jautāja: «vai patiesi tagad būtu gudrāk rīkojies?» un, atmetis ar roku, piebilda: «Ne velna! es, domāju, tāpat būtu iztērējis kā agrāk.» un, izgājis no veikala, devās pie Murazova, veledamies zināt, ko viņam pasludinās Murazovs.

«Gaidu jūs, Pēter Petrovič!» teica Murazovs, ieraudzīdams ienākošo Chlobujevu. «Lūdzu pie manis istabā.» Un viņš ieveda Chlobujevu jau

lasītājam pazīstamajā istabiņā, par kuru vienkāršāku nevarētu atrast arī pie ierēdņa, kas saņem septiņsimt rubļu algas gadā.

«Sakiet, tagad, es domāju, jūsu apstākļi ir labāki? Pēc krustmāmiņas tomēr jums kaut kas tika.»

«Kā lai to jums, Afanasij Vasiljevič, saka. Es nezinu, vai mani apstākļi ir labāki. Es saņēmu tikai piecdesmit dvēseles zemnieku un trīsdesmit tūkstošus naudā, ar kuriem man nācās nomaksāt daļu manu parādu, — un man atkal gluži nekā. Bet galvenais, ka šā testamenta lieta ir visai netīra. Te, Afanasij Vasiljevič, ir pasākušās tādas blēdības! Es jums tūliņ pastāstīšu, un jūs pabrīnīsieties, kas notiek. Sis Čičikovs...»

«Atļaujiet, Pēter Petrovič; pirms runāt par to čičikovu, atļaujiet runāt par jums pašiem. Sakiet man: cik pēc jūsu slēdziena būtu pietiekoši, lai pilnīgi izklūtu laukā no apstākļiem?»

«Jā, lai izklūtu laukā no apstākļiem, visu samaksāt un iegūt iespēju dzīvot vismērenākā kārtā, man vismaz vajag 100 tūkstošus, ja ne vairāk.»

«Nu, bet ja jums tie būtu, kā tad jūs iekārtotu savu dzīvi?»

«Nu, tad es nonomātu sev dzīvoklīti, nodarbotos ar bērnu audzina-šanu, tāpēc ka es pats vairs nevaru dienēt: es nekur vairs nederu.»

«Bet kāpēc tad jūs vairs nekur nederat?»

«Ko tad es vairs? paši spriediet: es taču nevaru sākt ar kantora rakstvedi. Jūs aizmirsāt, ka man ir ģimene. Man ir četrdesmit, bet man jau krusti sāp, esmu kļuvis slinks; bet svarīgāku amatu man nedos; es netieku labi ieskatīts. Es jums atzīstos: es arī pats neņemtu vietu, kur var iedzīvoties. Es kaut gan esmu nelabs cilvēks, spēlmanis un viss, ko vien vēlaties, bet kukuļus es neņemšu. Es nevaru satikt ar Krasnonosovu un ar Samosvitovu.»

«Bet tomēr atvainojiet, es nevaru saprast, kā tad var bez ceļa; kā virzīties ne pa ceļu; kā braukt, kad nav ceļa zem kājām; kā irties, kad laiva nav uz ūdens? Bet dzīve taču ir ceļojums. Atvainojiet, Pēter Ivanovič, tie kungi, par kuriem jūs runājat, viņi taču tomēr ir uz kaut kāda ceļa, viņi taču tomēr strādā. Nu, pieņemsim, kaut kā novērsāties, kā gadās ar katru grēcinieku; bet ir cerības, ka atkal uzklūs uz ceļa. Kas iet — nav iespējams neatnākt: ir cerības, ka uzies uz ceļa. Bet kā tam uzklūt uz kāda ceļa, kas dzīvo dīkā? Jo

ceļš taču nenāks pie manis.»

«Ticiet man, Afanasij Vasiljevič, es sajūtu pilnīgu taisnību..... ;

bet es jums saku, ka manī ir galīgi zudusi katra tieksme darboties; es neredzu, ka varētu kādam pasaulē izdarīt ko labu. Es jūtu, ka esmu galīgi nederīgs balķis. Agrāk, kamēr biju jaunāks, man likās, ka viss atkarīgs no naudas, ka, ja manās rokās būtu simt tūkstošu, es daudzus aplaimotu; palīdzētu nabadzīgiem māksliniekiem, ierīkotu bibliotēkas, derīgas iestādes, savāktu kolekcijas. Es esmu cilvēks ne bez gaumes un zinu, ka daudzā ziņā varētu labāk izrikt nekā tie mūsu bagātnieki, kuri visu to dara bez saprašanas. Bet tagad redzu, ka ar: tas viss ir zūdišanās un arī te nav daudz jēgas. Nē, Afanasij Vasiljevič, es nekur nederu, gluži nekur, es jums saku. Neesmu spējīgs ne tai vismazākai darbībai.»

14. Te beidzas vēlāka labojuma teksts,

kas uzmests virs rindām ar tumšu tinti. Agrākais teksts nosvītrots līdz vārdiem: «lai strēbtu no sudraba bļodas», kaut gan tur viss, jaunajā redakcijā aizvietotais, bija svītrojums. Šīs lappuses jaunajā redakcijā palikušas

manuskriptā nesaistītas ar pirmo. Mums nācās atjaunot agrāko tekstu no tās vietas, kura nebija atvietota ar jaunu tekstu, kura nebija pārtaisīta.

Citas redakcijas variants.

«Paklausieties, Pēter [Petrovič]! Bet jūs taču lūdzat dievu, ejat baznīcā, nelaižat garām, es zinu, ne rīta, ne vakara dievkalpojumu. Jums arī negribas agri celties, bet jūs taču ceļaties un ejat, — ejat pulksten četros no rīta, kad vēl neviens nav cēlies.»

«Tā cita lieta, Afanasij Vasiljevič. Es to daru dvēseles glābšanai, tāpēc ka esmu pārlicināts, ka tā kaut drusku izlabošu dīko dzīvi, ka lai cik es [pats sev pretīgs] slikts, bet pazemīgās lūgšanas un sevis piespiešana kaut ko nozīmē dievam. Teikšu jums, ka es lūdzu dievu gluži bez ticības, bet tomēr lūdzu. Zinu tikai, ka ir kungs, no kura viss atkarīgs, kā zirgs un mājlopi zina kungu, kam tiesības.»

«Tātad jūs lūdzat dievu tādēļ, lai patiktu tam, ko jūs pielūdzat, lai glābtu savu dvēseli, un tas jums dod spēku un liek_ celties_ agri no gultas. Ticiet, ka, ja jūs ķertot pie sava dienesta tāpat, kā jūs kalpojat tam, ko jūs pielūdzat, jums rastos griba darboties un jūs neviens cilvēks nespētu

atvēsināt.»

«Afanasij Vasiljevič? atkal jums teikšu — tas ir kas cits. Pirmajā gadījumā es tomēr redzu, ko es daru. Saku jums, ka esmu gatavs iet klosterī un visgrūtākos darbus un pārbaudījumus, ko vien man uzliks, izpildīšu, tāpēc ka redzu, kam to daru. Nav mana darīšana spriest. Tur es esmu pārliecināts, ka prasīs [no tiem], kas man lika strādāt; tur es paklausu un zinu, ka dievam paklausu.»

«Bet kādēļ tad jūs tā nespriežat arī pasaulīgās lietās? Jo arī pasaulē mums jākalpo dievam un nevienam citam. Ja arī citam kalpojam, mēs tikai tāpēc kalpojam, ka esam pārliecināti, ka tā dievs liek, bet bez tā mēs nekalpotu. Kas tad cits, visas spējas un dāvanas, kas katram ir dažādas? Tās taču ir mūsu lūgšanas ieroči: te ar vārdiem, te ar darbiem. Jūs taču klosterī nevarat iet — jūs esat piestiprināti pasaulei, jums ir ģimene.»

Te Murazovs apklusā. Chlobujevs arī apklusā.

«Tad jūs domājat, ka par piemēru [jums] būtu divsimt tūkstošu, tad jūs varētu nodrošināt dzīvi un no tā laika dzīvot apdomīgāk?»

«Tas ir, vismaz es nodarbošos ar to, ko varēs darīt, — nodarbošos ar bērnu audzināšanu, man

būs iespēja viņiem dabūt labus skolotājus.»

«Bet vai teikt jums, Pēter Petrovič, ka pēc diviem gadiem jūs vis- apkart būsiet parādos kā tresēs?»

Chlobujevs mazu brīdi klusēja un sāka ar apstāšanos: «Tomēr, pēc tādas pieredzes...»

«Nu, ko tur runāt!» teica Murazovs. «Jūs esat cilvēks ar labu dvēseli: pie jums atnāks draugs, palūgs aizdot — jūs viņam dosiet; jūs redzēsiet nabaga cilvēku — jūs gribēsiet palīdzēt; pie jums atnāks patīkams viesis — gribēsiet labāk pacienāt un padosieties pirmām labām tieksmēm, bet aprēķinu aizmirsīsiet. Un atļaujiet jums beidzot no sirds teikt, ka savus bērnus jūs neesat spējīgs uzaudzināt. Savus bērnus uzaudzināt var tikai tas tēvs, kas jau pats ir izpildījis savu pienākumu. Un arī jūsu laulātā draudzene... viņai laba dvēsele ... viņa nemaz nav tā audzināta, lai bērnus audzinātu. Es pat domāju, — atvainojiet mani, Pēter Petrovič, — vai bērniem nebūs par ļaunu būt ar jums!»

Chlobujevs sāka domāt, viņš domās sāka sevi apskatīt no visām pusēm un beidzot juta, ka Murazovam pa daļai ir taisnība.

«Vai zināt, Pēter Petrovič? atdodiet manās

rokās bērnus un darī-šanas; atstājiet arī savu ģimeni un bērnus: es tos pieskatīšu. Jūsu apstākļi taču ir tādi, ka jūs esat manās rokās; lieta taču virzās uz to, lai mirtu badā. Te uz visu vajag būt gatavam. Vai jūs pazīstat Ivanu Potapiču?»

«Un pat Joti cienīju, kaut gan viņš staigā sibīriešu svārkā.»

«Ivans Potapičs bija miljonārs, izprecināja savas meitas ierēdņiem, dzīvoja kā cars: bet, kad bankrotēja — ko darīt? — iestājās par pārdevēju. Nebija vis viņam jautri no sudraba bļodas pāriet pie vienkāršās: likās, ka roka ne pie kā negrib ķerties. Tagad Ivans Petrovičs varētu strēbt no sudraba bļodas, bet vairs negrib. Viņam būtu atkal uzkrājies, bet viņš saka: «Nē, Afanasij Ivanovič, es vairs nekalpoju sev, bet tāpēc, ka dievs tā ... Pēc savas gribas es nekā negribu darīt. Klausu jūs, tāpēc ka dievu gribu klausīt, bet nevis cilvēkus, bet dievs citādi nerunā kā tikai ar labāko ļaužu lūpām. Jūs esat gudrāks par mani, un tāpēc nevis es atbildu, bet jūs.» — Lūk, ko saka Ivans Potapičs; bet viņš, ja taisnību teikt, daudzreiz gudrāks par mani. '»

«Afanasij Vasiljevič! jūsu varu arī es esmu gatavs pār sevi... jūsu kalps un viss, ko vēlaties;

atdodos jums. Bet neuzlieciet darbu pāri spēkiem: es neesmu Potapičs un saku jums, ka ne uz ko labu neesmu derīgs.»

«Nevis es, Pēter Petrovič, jums uzlikšu, bet, tā kā jūs gribējāt kalpot, kā paši sakāt, tad [lūk] jums dievam_ tīkams darbs. Viena vieta ceļ baznīcu ar dievbijīgu ļaužu labprātīgiem ziedojumiem. Naudas nepietiek, vajag vākt. Uzvelciet vienkāršu sibiriešu svārku .. . jūs taču tagad esat vienkāršs cilvēks, izputējis muižnieks un tāds pats nabags: ko nu tur vīzēties? — ar grāmatu rokās, vienkāršos ratos, un braukājiet pa pilsētām un sādžām. No archiereja jūs saņemsiet svētību un šņores grāmatu un ar dieva palīgu.»

Pēteris Petrovičs bija pārsteigts par šo gluži jauno amatu. Viņam, kā nekā senas dzimtas muižniekam, doties ar grāmatu rokās lūsi baznīcai, kratīties ratos! Bet izgrozīties un atvairīties nevar: darbs dievam tīkams.

«Kļuvāt domīgs?» teica Murazovs. «Jūs te divus darbus izdarīsiet: * vienu darbu dievam, bet otru — man.»

«Kādu tad jums?»

«Lūk, kādu. Tā kā jūs dosieties uz tādām

vietām, kur es vēl neesmu bijis, tad jūs uz vietas redzēsiet: kā tur dzīvo zemnieki, kur bagātāk, kur cieš trūkumu un kādā stāvoklī visi. Teikšu jums, ka zemniekus mīlu laikam tāpēc, ka es pats esmu no zemniekiem. Bet lieta ir tā, ka viņu vidū ieviesies daudz visādu neķītrību. Tur raskoļņiki un visādi vazaņķi viņus mulsina un pret varu viņus kūdi), bet, ja cilvēks ir apspiests, tad viņš viegli saceļas. Nu ko, vai tad grūti sakūdīt cilvēku, kurš patiesi cieš? Bet lieta ir -tā, ka nevis no apakšas jāsāk izrēķināties. Bus slikti, ja darbā laidīs dūres: tad nebūs nekādas jēgas — tikai zagļiem ieraušana. Jūs esat gudrs cilvēks, jūs novērosiet, uzzināsiet, kur patiesi cilvēks cieš no citiem, bet kur no paša nemierīgās dabas, un pastāstīsiet pēc tam man visu to. Katram gadījumam es jums došu nelielu sumu, ko izdalīt tiem, kuri patiesi cieš nevainīgi. Jus labi darīsiet, ja viņus apmierināsiet vār-diēm un labāk viņiem izskaidrosiet, ka dievs liek paciest bez kurnē-šanas un lūgt dievu tajā laikā, kad esi nelaimīgs, bet nevis trakot un izrēķināties pašam. Ar vārdu, runājiet ar viņiem, neviena nekūdot ne pret vienu, bet visus samierinot. Ja jūs redzēsiet kādā ienaidu, vienalga, pret ko, pielieciet visas

pūles.»

«Afanasij Vasiljevič! darbs, ko jūs man uzliekat,» teica Chlobujevs:

«svēts darbs; bet jūs atcerieties, kam jūs to uzliekat. Uzticēt to var cilvēkam, kam gandrīz svēta dzīve, kurš jau arī pats [prastu] piedot citiem.»

«Es arī nesaku, lai jūs visu to izpildītu, bet pēc iespējas, ko var. Lieta tomēr tā, ka jūs atgriezīsieties, labi iepazinušies ar vietām, un zināsiet, kādā stāvoklī atrodas tas novads. Ierēdnis nekad nesatiksies ar cilvēku, un arī zemnieks nebūs ar viņu vaļsirdīgs. Bet jūs, lūdzot baznīcai, ieskatīsieties pie ikviena — ir pie pilsētnieka, ir pie tirgotāja, un jums būs iespēja ikvienu iztaujāt. Runāju jums to tāpēc, ka ģenerālgubernatoram, sevišķi tagad, vajadzīgi tādi ļaudis; un jūs bez visiem kancelejas paaugstinājumiem dabūsi tadu vietu, kur jūsu dzīve nebūs veltīga.»

«Pamēģināšu, pielikšu pūles, cik pietiks spēka,» teica Chlobujevs. Un viņa balsī bija vērojams mundrums, mugura atliecās, un galva pacēlās uz augšu kā cilvēkam, kam atspīd cerība. «Redzu, ka jūs dievs apveltījis ar saprašanu un

jūs daudz ko labāk zināt nekā mēs, tuvredzīgie Jaudis.»

«Tagad atļaujiet jūs jautāt,» teica Murazovs: «ko tad čičikovs un kāda veida [lieta]?»

«Bet [par] čičikovu es jums pastāstīšu nedzirdētas lietas. Viņš dara tādus darbus... Vai zināt, Afanasij Vasiljevič, ka testaments taču ir viltots. Ir atradies īstais, kur visa muiža pieder audzēknēm.»

«Ko jūs sakāt? Bet kas tad to viltoto testamentu ir meistarējis?»

«Tas jau ir, ka tā ir visnekrietnākā lieta! Runā, ka Čičikovs, un ka testaments parakstīts jau pēc nāves: nelaiķes vietā apģērbusi kādu sievu un viņa esot parakstījusi. Ar vārdu, lieta nelaba. Ir aizdomas par ierēdņu līdzdalību. Runā, ka ģenerālgubernators arī zinot. Runā, ka tūkstošiem lūgumu ienācis no dažādām pusēm. Pie Marijas Jeremejevnas tagad iet līgavaiņi; kaut kādi divi ierēdņi jau kaujoties viņas dēļ. Lūk, kāda lieta, Afanasij Vasiljevič!»

«Nekā par to neesmu dzirdējis, bet lieta, patiesi, nav bez grēka. Pāvels Ivanovičs Čičikovs aitzīstos, man ir neizprotams [cilvēks],» teica Murazovs.

«Es no savas puses arī iesniedzu lūgumu, lai atgādinātu, ka ir tuvākais mantinieks...»

«Bet manis dēļ, lai viņi visi sakaujas savā starpā,» domāja Chlobujevs iziedams. — «Afanasijs Vasiljevičs nav muļķis. Viņš man šo uzdevumu droši vien deva apdomājis. Izpildīt to — tas arī viss.» Viņš sāka domāt par ceļu, tajā laikā, kad Murazovs arvien vēl atkartoja pie sevis: «Neizprotams cilvēks man šis Pāvels Ivanovičs Čičikovs! Ja ar šādu gribu un neatlaidību ķertos pie labas lietas!»

PIEZĪMES

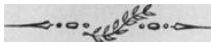
«Mirusās dvēseles», I sējums.

Pirmais izdevums parādījās 1842. gadā. Sā izdevuma tekstu cenzūra bija sakropļojusi, ne tikai izsvītrojot virkni atsevišķu izteicienu, bet arī liekot autoram radikali pārstrādāt desmitā nodaļā ietilpstošo «Stāstu par kapteini Kopeikinu». Tādā veidā «Mirusās dvēseles» tika iespiestas visos sekojošos priekšrevolūcijas izdevumos, neizslēdzot labāko no tiem, desmito, ko rediģēji[^] Tichonravovs, kurā cenzūras aizliegtais teksts «Stāsts par kapteini Kopeikinu» sniegts pielikumos. Bez tam Tichonravovs, tāpat kā citi Gogoļa rakstu izdevēji, neturēja par obligātu saglabāt Gogoļa etimo-loģiju un interpunkciju, bet laboja «Miruso dvēseļu» tekstu atkarīgi no pastāvošās ortogrāfijas prasībām. Bet katrs redaktors pielāgojas šīm prasībām pēc savas gaumes, ortogrāfijas ziņā atšķiroties viens no otra uz dažādām pusēm urf jo tālu no Gogoļa teksta pirmiespieduma. Sā izdevuma pamatos likts 1842. gada izdevums, cenšoties pēc iespējas precīzi to atdarināt, bet atbrīvojot to no visiem cenzūras kropļojumiem.

«Mirušās dvēseles», II sējums.

Autoram dzīvam esot, nav izdots. Pie šā sējuma Gogolis strādāja vairāk nekā desmit gadu, no 1840. gada līdz pašai savai nāvei 1852. gadā, šajā laikā uzrakstot un iznīcinot vairākas redakcijas, no kurām pilnīgā veidā līdz mums nav neviena nonākusi. Gogoļa manuskriptu mantojumā atrastas burtnīcas ar otrā sējuma pirmo četru nodaļu tekstu kādā sākotnējā redakcijā, izraibinātu ar autora vēlākajiem labojumiem, kas tās ir pārvērtis par citas, vēlākas redakcijas melnrakstu. Bez tam atrasta burtnīca vēl ar kadas otrā sējuma nodaļas melnrakstu sākotnēja redakcijā. Sevirevs ir savācis, sakārtojis un pārrakstījis šo Gogoļa mantojumu, ko 1855. gadā izdevis Truškovskis. Viņš pirmo četru nodaļu tekstu iespiedis tādā veidā, kādu tās ieguvušas ar vēlākajiem autora labojumiem, tā saucamajā «izlabotajā redakcijā», kas ir beidzamā uzglabājusies šā teksta redakcija. Labākais, kritiski pārbaudītais izdevums, izdots Tichonravova redakcijā, kurā saglabātā manuskripta teksts/ sniegts gan «sākotnējās redakcijas» veidā, gan «izlabotās redakcijas» veidā, ar visai ievērojamām atšķirībām. Mēs

iespiežam tekstu pēc Tichonravova, sniedzot citas redakcijas variantus.

M i r u š a s dvēseles.....	495		
Pirmais sējums.		Tulk.	M.
Šūmane.....	497		
Otrais sējums.		Tulk.	A.
Miķelsons.....	719		
.Miruso dveseļu" otra sējuma varianti. Tulk.			
M. Šūmane . ■ 831 Piezīmes. Tulk. M. Šūmane			
849.			

Vāku un vinjetes zīmējis M. Karpenk».

Redaktors K. Valdmanls. Techniskais redaktors A. Pēterson*. Izdevniecības korektore A. Kalniņa. Tipogrāfijās korektore K. Alksniņa. JT 01163.

Nodota salikšanai 1948. s. 20 Janvarī. Parakstīta iespiešanai 1948. g. 11. martā. Papīra formāts 61X86. Metiens 8000 eks. Iespiedu un izdavn. loksnes 53,25+1 pielik Izdevniecības Nr. 1300. Pasūtījuma Nr. 5098. LPT 1. tipogrāfijā «Cīņa». Rīgā. Maksā 34 rb).

• Teksta variantus skatiet grāmatas beigās pēc numuriem.

[1] sama aste — visa vienos taukos. (no gogoļa piezīmju grāmatiņas.)

[2] spēlēt dublētu — neatdalīt no vinnesta un laist dubulti. (No Gogoļa piezīmju grāmatiņas.)

[3] fitjuks — vīrieti aizskarošs vārds, cēlies no burta fita, ko daži uzskata par nepieklājīgu. (Gogoļa piezīme.)

[4] koramora — liels, garš, gauss ods; dažreiz ielido istabā un kaut kur viens pats rēgojas uz sienas. Viņam vari mierīgi pieiet un satvert pie kājas, kam par atbildi viņš tikai purinās vai spārdās, kā tautā runā. (Gogoļa piezīme.)

[5] te un arī turpmāk punkti likti nesalāsāmu vai iztrūkstošu vārdu vietā.

[6] seko liels izlaidumi.

[7] te no burtnīcas gājusi zudumā ceturtdaļa jeb divas lappuses. «Mirušo dvēseļu» otrā sējuma pirmajā izdevumā S. P. Sevirevs šai vietā taisījis tādu piezīmi: «Te ir izlaidums Kostanžoglo un Cičikova sarunā. Jādomā, ka Kostanžoglo ieteicis Cičikovam iegūt pirkšanas. >eļā muižu no viņa kaimiņa muižnieka Chlobujeva.»

[8] rokrakstā nav uzraksta: nodaļa. Tas

apstākļi vien jau norāda, ka šī nodaļa ir atlikums no kāda šīs daļas «Miruso dvēseļu» otrā sējuma pirmajām redakcijām, kas uzrakstīta tai laikā, kad vēl ne-varēja noteikt, kāda šī nodaļa būs pēc skaita.

[9] pēc tā rokrakstā liels izlaidums.

[10] runa ir par 1812. gada karu.